

AUREL
CIOPRAGA

IOAN
IACOBUTĂ

CRIMINALISTICĂ

SERIA
JUS

JUNIMEA

AUREL CIOPRAGA

IOAN IACOBUTA

231854

CRIMINALISTICĂ ✓

- pregătire curs. paralel
- ident. pos. - pătatul etc

021087
B.C.U. - IASI

Editura JUNIMEA
Iași • 2001

Cuvânt înainte

Cursul de *Criminalistică*, publicat în anul 1997, la a cărui elaborare am contribuit alături de regretatul și iubitul meu coleg și prieten - distinsul profesor universitar dr. Aurel Ciopraga - nu s-a ridicat la nivelul dorințelor și pretențiilor acestuia, de a se apropia cât mai mult de cerințele actuale ale cercetării științifice. De aceea, chiar de la apariția cursului, a notat cu exigență toate erorile de redactare, precum și unele imperfecțiuni de conținut, începându-se, astfel, elaborarea unei noi lucrări.

Suferințele pricinuite de accidentul grav, care l-a imobilizat la pat timp de peste un an, până în cea din urmă clipă a vieții, nu i-au micșorat dorința și capacitatea de a scrie un nou curs de *Criminalistică*, îmbunătățit sub toate aspectele.

În timpul repetatelor noastre întâlniri, din acele zile de suferință, îmi vorbea cu mult optimism despre proiectele viitoarei lucrări, recomandându-mi să completez partea teoretică cu cele mai relevante cazuri din practica de urmărire penală, sugestie de care am ținut cont în bună parte.

După ce a plecat dintre noi am revăzut întregul manuscris, corectând unele imprecizii sau completând unde a fost cazul cu noutăți legislative, cum sunt cele din domeniul expertizelor contabile, criminalistice, medico-legale sau tehnice judiciare.

Îmi îndeplinesc o datorie de onoare publicând această nouă lucrare și aduc, totodată, un omagiu celui care a fost un remarcabil dascăl și om de cultură, de la a cărui trecere în neființă se împlinește un an, la data de 21 aprilie 2001.

Iași, 20 martie 2001

Ioan IACOBUȚĂ

CAPITOLUL I

NOȚIUNI GENERALE

Secțiunea I – Noțiunea, obiectul și metodele criminalisticii.

Structura cursului

§1. Noțiunea

Noțiunea de criminalistică poate fi cercetată sub trei aspecte, total diferite. Astfel, putem spune că există o *dimensiune artistică* a acestei noțiuni, în care predomină misterul sau senzaționalul, o *dimensiune teoretică*, în care accentul este pus pe latura informativă și formativă a studenților ce se specializează într-un domeniu juridic, și o altă *dimensiune practică*, aplicativă, care privește modul cum organele judiciare și experții folosesc cunoștințele dobândite în anii de studiu, în vederea aflării adevărului și a aplicării corecte a legii, în fiecare cauză.

Dimensiunea artistică a criminalisticii o regăsim în romanele polițiste și în filmele de factură polițistă, în care anchetatorul este eroul pozitiv, care se luptă cu cei mai înrăiți criminali, hoți, traficanți de stupefiante și, de fiecare dată, cele mai dificile și complicate cazuri își găsesc rezolvarea. Din nefericire, în practica de aplicare a cunoștințelor de criminalistică la cazurile concrete, lucrurile nu stau întotdeauna așa.

Dimensiunea teoretică a criminalisticii are în vedere cunoștințele pe care trebuie să le dobândească studenții, pentru a deveni buni practicieni în orice domeniu vor activa după terminarea cursurilor facultății. Viitorii polițiști, procurorii, judecătorii, avocații etc. trebuie să cunoască mijloacele tehnice de care dispun organele judiciare și experții pentru cercetarea și judecarea faptelor penale, procedeele practice de ascultare a persoanelor participante la procesul penal (învinuți sau inculpați, persoane vătămate, martori), de efectuare a percheziției, reconstituirii, prezentării pentru recunoaștere etc. De asemenea, organele judiciare trebuie să cunoască mijloacele tehnice de care dispun experții pentru aflarea adevărului și să înțeleagă limbajul acestora, pentru a nu se limita doar la citirea concluziilor rapoartelor de expertiză, ci să analizeze, cu competență, și conținutul (cuprinsul) acestora.

Dimensiunea practică a criminalisticii cuprinde și o latură conspirativă, secretă. Cunoștințele dobândite de studenți la cursuri sunt aprofundate de cei care lucrează efectiv în acest domeniu. Avem în vedere cursurile de specializare pentru descoperirea și cercetarea urmelor, pentru cercetarea falsului în acte, combaterea crimei organizate, a traficului de stupefiante, armament și muniții etc. Dotările tehnice de ultimă oră, mijloacele de supraveghere a infractorilor periculoși, de detectare a obiectelor ascunse în ziduri, în metale etc. sunt cunoscute numai de cei specializați în aceste domenii.

Activitatea de aplicare a mijloacelor tehnice în cercetarea infracțiunilor a fost

cunoscută mult timp sub denumirea de „poliție tehnică” sau „poliție științifică”, termenul de criminalistică fiind de dată relativ recentă. Pentru prima oară această denumire a fost folosită de un cunoscut judecător de instrucție și profesor de drept penal, austriacul Hans Gross, în lucrarea sa *Handbuch für Untersuchungsrichter* (*Manualul judecătorului de instrucție*), apărută la Munchen, în anul 1893. O dată cu dezvoltarea științei și tehnicii, noțiunea de criminalistică a dobândit un conținut tot mai larg, deoarece și domeniile în care și-a găsit aplicarea s-au extins necontenit.

Încercarea de a se da o definiție cât mai exactă și mai cuprinzătoare criminalisticii a preocupat cercetătorii din diferite ramuri ale științei. Întemeietorul ei, Hans Gross, a numit-o „o știință a stărilor de fapt din procesul penal”.

În literatura de specialitate, noțiunea de criminalistică are, uneori, un conținut foarte restrâns, fiind integrată în criminologie, iar alteori, are un sens foarte larg, cuprinzând medicina legală, psihologia judiciară etc. Tendințele de restrângere nu de extindere a conținutului acestei noțiuni sunt criticabile, nefundamentate științific. Oricare ar fi întinderea acestei noțiuni, este de necontestat faptul că această disciplină constituie o știință autonomă, având strânse legături cu alte științe.

Dacă unii cercetători îi contestă autonomia și o consideră disciplină sau curs special al procesului penal, alții o reduc numai la partea sa tehnică; de asemenea, criminalistica a mai fost denumită „arta și tehnica investigației penale”, opinie căreia ne raliem și noi.

Criminalistica este arta purtării unui neîntrerupt război, dus de organele judiciare împotriva celor care încalcă legea. Un renumit jurist român, dr. C. Turai, afirma: „Războaiele între popoare sunt trecătoare, un singur război rămâne permanent, războiul contra crimei”.

Pentru a ieși învingătoare în acest război, organele judiciare trebuie să posede cunoștințe temeinice de criminalistică, să studieze mijloacele tehnice, metodele și procedeele folosite în procesul penal pentru aflarea adevărului, în condițiile aplicării corecte a legii, a respectării dreptului la apărare și a demnității omului, o dată cu creșterea exigenței și a spiritului combativ față de cei care încalcă legea.

După aceste sumare considerații privind conținutul noțiunii de criminalistică, suntem în măsură să o definim ca fiind știința care elaborează și folosește mijloacele tehnice, metodele și procedeele tactice necesare descoperirii și cercetării infracțiunilor și a persoanelor care le-au săvârșit, precum și a prevenirii faptelor antisociale.

§2. Obiectul criminalisticii

Ca știință autonomă, de sine stătătoare, criminalistica are un obiect propriu de studiu și metode specifice de cercetare. O examinare cuprinzătoare a definiției ne permite să cunoaștem obiectul și direcțiile de acțiune ale acestei științe.

¹ Constantin Turai, *Elemente de criminalistică și tehnică criminală - Poliție științifică*, vol. I, București, 1947, p. 5.

Criminalistica elaborează metodele de cercetare a urmelor infracțiunii: urmele de mâini, urmele mijloacelor de transport, urmele instrumentelor de spargere, urmele împușcături etc., cu scopul de a identifica obiectele creatoare de urme și persoanele care le-au folosit².

De asemenea, criminalistica elaborează metodele tactice și procedeele de ascultare a persoanelor implicate în săvârșirea faptelor penale. Pentru continuă perfecționare a mijloacelor și metodelor pe care le elaborează, criminalistica studiază și generalizează experiența înaintată a organelor de urmărire penală.

O altă direcție în care acționează criminalistica este prevenirea infracțiunilor. Această activitate este dusă în mod organizat, pe baza unor metode și mijloace specifice unor grupe de infracțiuni (furt, omor, accidente de circulație) și unor categorii de persoane (recidiviști, traficanți de droguri, armament și muniții, falsificatori de monede, minori etc.)

§3. Metodele criminalistice

Criminalistica folosește atât metode specifice, cât și metode ale altor științe. Din prima categorie fac parte: descoperirea, fixarea și interpretarea urmelor și a mijloacelor materiale de probă, examinarea comparativă, efectuarea experimentelor, identificarea persoanelor și a cadavrelor după semnalmente exterioare ori după resturi osoase, cercetarea falsului în acte etc. Metodele preluate din alte științe, prelucrate și adaptate scopului propus, privesc: spectroscopia, cromatografia, hlografia, anatomia comparată etc³.

§4. Structura cursului de criminalistică

Criminalistica este o știință cu caracter autonom și unitar. Cu toate acestea, din rațiuni de ordin didactic, este admisă, aproape unanim, o structură tripartită a materiei: tehnica, tactica și metodologia de cercetare a unor grupe de infracțiuni.

Tehnica criminalistică elaborează mijloacele tehnice folosite de organele de urmărire penală și de experți pentru descoperirea, ridicarea, fixarea, examinarea și interpretarea urmelor și a mijloacelor materiale de probă. De asemenea, sunt studiate princiipiile identificării și mijloacele de aplicare a fotografiei judiciare la nevoile organelor de urmărire penală.

² Emilian Stancu, *Criminalistică*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 10; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 7.

³ Camil Suciu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică” București, 1972, p. 6-10; Emilian Stancu, *op. cit.*, p. 11; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 8; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 4.

Tactica criminalistică este consacrată studiului metodelor tactice folosite la ascultarea persoanelor participante la procesul penal (învinuit sau inculpat, persoană vătămată, martor) și al procedeele de efectuare a unor activități specifice organelor de urmărire penală: elaborarea și verificarea versiunilor, cercetarea la fața locului, reconstituirea, percheziția, prezentarea pentru recunoaștere etc.

Metodologia criminalistică studiază mijloacele tehnice și metodele tactice folosite la cercetarea unor grupe de infracțiuni ce prezintă un grad mai ridicat de pericol social, sau care solicită o specializare a organelor judiciare. Între acestea, menționăm infracțiunile împotriva persoanei, sustragerile din ayutul public și particular, accidente de circulație, darea și luarea de mită, traficul de stupefiante etc.

Secțiunea a II-a – Legătura criminalisticii cu alte științe

Deși este o știință autonomă, criminalistica are legături strânse cu alte științe, și, în primul rând, cu științele juridice.

Dreptul penal studiază fapte abstracte, considerate infracțiuni, dacă sunt întrunite condițiile prevăzute de Codul penal și legile speciale. Criminalistica oferă probe cu ajutorul cărora se poate dovedi că faptele concrete, cercetate de organele judiciare, întrunesc condițiile prevăzute de lege pentru a fi calificate infracțiuni.

Dreptul procesual penal stabilește cadrul legal în care trebuie să se desfășoare activitatea de tragere la răspundere penală a celor care nu și-au conformat conduita imperativelor normelor juridice penale.

Criminalistica elaborează metodele tehnico-științifice și tactice, precum și mijloacele necesare aplicării lor, pentru îndeplinirea activităților prevăzute de legea procesual-penală, având ca scop prevenirea și descoperirea infracțiunilor. Întreaga activitate a organelor judiciare, constând în aplicarea mijloacelor și metodelor specifice criminalisticii, se desfășoară cu respectarea normelor prevăzute în legea procesual-penală.

Criminalistica și criminologia contribuie, prin mijloace și metode proprii, la prevenirea infracțiunilor. Metodele și mijloacele tehnice folosite de criminalistică sunt aplicate imediat după săvârșirea faptelor penale, sau cât mai aproape de data constatării lor, în timp ce criminologia cercetează aceleași fapte, după ce s-a dovedit existența lor cu ajutorul probelor oferite de criminalistică, pentru a stabili cauzele care le-au determinat și condițiile care le-au favorizat sau înlesnit⁴.

Între criminalistică și medicina legală există o legătură atât de strânsă, încât unele fapte, cum sunt cele săvârșite împotriva vieții sau integrității corporale și a sănătății, nu pot fi cercetate fără aportul medicului legist. De altfel, paternitatea criminalisticii este revendicată de medicii legiști care studiază același fenomen,

⁴ Ion Mircea, *op. cit.*, p. 5; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 9.

infraționalitatea, dar din unghiuri diferite. De asemenea, cercetarea urmelor biologice, identificarea persoanelor și a cadavrelor după semnalmente exterioare se fac tot cu sprijinul specialiștilor din domeniul medicinei legale.

Între cele două științe există raporturi speciale, datorate contribuției avute de medicii legiști la dezvoltarea criminalisticii, între care frații Nicolae, Ștefan și Mina Minovici, întemeietorii medicinei legale românești, au avut un rol deosebit.

Criminalistica - în special tactica criminalistică - are strânse legături cu psihologia judiciară. La ascultarea persoanelor participante la procesul penal (infractor, martor, persoană vătămată) sunt necesare cunoștințe temeinice de psihologie generală și psihologie judiciară. Polițistul, procurorul, judecătorul, avocatul etc. trebuie să cunoască factorii care pot influența comportamentul celor aflați în situații limită și să știe ce metode tactice pot fi folosite pentru aflarea adevărului, în funcție de structura psihică a fiecărei persoane⁵.

Criminalistica preia și adaptează specificului său rezultatele cercetărilor din fizică, în domenii cum sunt: fotografia judiciară, folosirea laserelor, acțiunea radiațiilor atomice etc. De asemenea, fizica pune la dispoziția criminalisticii mijloace moderne de la cele mai simple, lupe, microscopie, detectoare, spectrografe, dispozitive de raze ultraviolete și infraroșii, și continuând cu instalații de raze „X”, gamma și beta, fotocolorimetria etc.

Cercetarea unor categorii de urme în criminalistică nu ar fi posibilă fără folosirea metodelor de analiză chimică a diferitelor produse și substanțe. Chimia oferă mijloacele necesare pentru descoperirea, relevarea, fixarea și cercetarea urmelor, precum și anumite date referitoare la substanțe toxice, stupefiante, falsuri alimentare, medicamente și alte substanțe de natură organică și anorganică necesare descoperirii și dovedirii activității infracționale. Astfel, în domeniul falsului în înscrisuri, se fac analize chimice de înaltă precizie, pentru a se stabili rețetele de fabricație a cernelurilor și a hârtiei.

În sfârșit, criminalistica folosește metode de cercetare din biologie la examinarea urmelor de natură organică: sânge, urină, spermă, salivă, spută, fire de păr sau urme de natură vegetală⁶.

⁵ N. Mitrofan, V. Zdrengea, T. Butoi, *Psihologia judiciară*, Editura „Șansa” - S.R.L., București, 1992, p. 11.

⁶ Emilian Stancu, *op. cit.*, p. 20; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 10; Ion Mircea, *op. cit.*, p. 6.

CAPITOLUL al II-lea

IDENTIFICAREA CRIMINALISTICĂ

* Secțiunea I – Considerații terminologice

§1. Noțiune

Criminalistica operează cu noțiuni întâlnite în diverse ramuri ale științelor naturii, tehnicii sau științelor sociale, dar le adaptează la propriul obiect de cercetare. La fel stau lucrurile și cu noțiunile de identitate și de identificare.

Identificarea în criminalistică înseamnă cercetarea obiectelor, ființelor sau fenomenelor concrete, în vederea stabilirii identității acestora, în măsura în care sunt utile și au legătură cu actul de justiție.

Identificarea poate fi definită ca fiind activitatea prin care se caută stabilirea însușirilor comune ale obiectelor, ființelor sau fenomenelor, precum și a însușirilor care le deosebesc unele de altele, pentru ordonarea lor în tipuri, grupe și subgrupe, în vederea deosebirii fiecăreia în parte de toate celelalte, cu care au anumite asemănări¹.

Identitatea cuprinde acele însușiri ori proprietăți ale obiectului, fenomenului sau ființei care îl fac să fie el însuși. Între identificare și identitate există o strânsă legătură, deoarece scopul identificării îl constituie stabilirea identității.

Activitatea de identificare în criminalistică este atât de importantă, încât a fost considerată problema centrală a investigațiilor criminalistice. Deși în lucrările de specialitate se consacră un spațiu foarte redus identificării, ea este dezvoltată în toate celelalte capitole importante ale criminalisticii: cercetarea urmelor, cercetarea falsului, identificarea persoanei după trăsăturile exterioare, balistica judiciară etc.

Pe de altă parte, această primă temă este consacrată înțelegerii corecte a noțiunilor cu care se operează în procesul identificării; în celelalte capitole ale criminalisticii, problemele privitoare la identificare sunt expuse în detaliu, în funcție de fiecare categorie de urme cercetate.

§2. Obiectele identificării

Criminalistica operează cu termeni consacrați pentru a denumi obiectele identificării, în funcție de rolul pe care îl au în activitatea de identificare și de legătura cauzală cu fapta ilicită.

¹ Lucian Ionescu, Dumitru Sandu, *Identificarea criminalistică*, Editura „Științifică”, București, 1990, p. 5; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea” Iași, 1992, p. 17; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 37; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 13; Nicolae Dan, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1978, p. 10.

Sub acest aspect se face deosebire între obiectele ce trebuie identificate și obiectele prin mijlocirea cărora se identifică cele dinții, pe de o parte, și obiectele căutate și cele verificate, pe de altă parte.

Primul criteriu de clasificare privește scopul identificării.

Obiectul de identificat, denumit și obiect scop, poate fi: persoana infractorului, instrumentele folosite la comiterea infracțiunii sau orice alt obiect care a lăsat o urmă în timpul săvârșirii infracțiunii.

Obiectul identificator, denumit și obiect mijloc, este obiectul folosit pentru identificarea obiectului scop.

Obiectele mijloc sunt constituite de urmele de la locul faptei, precum și de impresiunile obținute experimental cu obiectele presupuse a le fi creat în timpul săvârșirii faptei.

Astfel, proiectilele găsite la locul faptei și cele trase experimental în poligon sunt obiecte mijloc, iar arma corp delict este obiect scop. De asemenea, urmele de tăiere găsite la locul faptei și cele produse experimental în laborator cu toporul presupus a fi fost folosit la înlăturarea unui obstacol din lemn sunt obiecte mijloc, iar toporul corp delict este obiect scop.

Obiectele căutate sunt ghetele sau pantofii care au format urmele găsite la locul faptei.

Obiectele verificate sunt ghetele sau pantofii presupuse a fi creat aceste urme.

★ Secțiunea a II-a – Felurile identificării

După contribuția pe care o are la aflarea adevărului în procesul penal, identificarea poate fi de trei feluri, enumerarea fiind făcută în raport invers proporțional cu importanța acestora: identificarea după memorie, identificarea după descrierea trăsăturilor esențiale ale obiectelor sau ale ființelor și identificarea după urmele lăstate la locul faptei de obiecte, fenomene sau ființe³.

§1. Identificarea după memorie

Este modalitatea cu eficiența cea mai redusă pentru aflarea adevărului în procesul penal. Este fotosită când nu se dispune de alte posibilități de identificare.

² Camil Suciu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1972, p. 17.

³ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 14-15; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 12-13.

Organele judiciare ascultă relatările unor persoane care reproduc date sau împrejurări pe care și le amintesc după trecerea unei perioade mai scurte sau mai îndelungate de timp, ceea ce face ca riscul producerii unor erori să nu fie exclus. De aceea este privită cu multe rezerve, iar datele obținute trebuie coroborate cu celelalte constatări făcute în cursul cercetărilor.

§2. Identificarea după descrierea trăsăturilor esențiale ale obiectelor sau ființelor

Este folosită în cazul furtului, pierderii sau dispariției unor obiecte sau ființe. Descrierea emană de la persoana care reclamă pierderea, furtul sau dispariția obiectului ori ființei (oameni, animale, păsări), iar organele judiciare consemnează cât mai multe detalii utile identificării. În practica organelor judiciare se reclamă, în mod frecvent, furtul unor obiecte de valoare (haine, obiecte de artă sau de cult și, în ultimii ani, foarte multe autoturisme), animale de tracțiune (boi, cai), oi, păsări de rasă sau de ornament etc.

Descrierea făcută de cei interesați trebuie privită cu multe rezerve, pentru că se pot strecura erori, pot scăpa detalii, iar uneori se fac denaturări intenționate, pentru a se obține despăgubiri mai mari decât cele care reprezintă valoarea reală. În practica organelor judiciare se înregistrează cazuri de dispariție a unor autoturisme asigurate, care, între timp, au fost vândute pentru piese de schimb, sau cazuri de vite furate, care, în realitate, au fost sacrificate și valorificate.

Este concludent, în acest sens, cazul unui cetățean din județul Iași, care reclama neconținut și insistent faptul că l-a părăsit soția, plecată cu iubitul ei la munci agricole în sudul țării. Pentru a convinge organele judiciare că soția este plecată de acasă, prezenta scrisori expediate, chipurile, de aceasta. Când s-a dovedit că scrisorile erau redactate chiar de reclamant, s-au cercetat locuința și împrejurimile și s-a constatat că bărbatul o omorâse pe soția sa în urmă cu câteva luni, iar cadavrul îl îngropase în apropierea casei⁴.

§3. Identificarea după urmele lăsate la locul faptei de obiecte sau ființe

Este modalitatea cea mai frecvent folosită și cea mai preferată, deoarece urmele găsite la locul faptei constituie probe obiective, care, în principiu, nu pot fi modificate sau denaturate.

De aceea, sunt preferate rapoartele de constatare tehnico-științifică, rapoartele de expertiză din cele mai diferite domenii (expertiză criminalistică, medico-legală, tehnică etc.).

⁴ Ioan Iacobiță, *Radiografia crimei*, Editura „Graphix”, Iași, 1995, p. 34-35.

Secțiunea a III-a – Etapele identificării

Identificarea este o activitate complexă, al cărei scop îl reprezintă stabilirea identității unui obiect sau a unei persoane. Acest proces parcurge mai multe etape, plecând de la general, la particular: stabilirea tipului, a grupei și a subgrupeii.

§1. Stabilirea tipului

În această etapă a identificării sunt stabilite trăsăturile generale ale obiectului sau ale ființei. Astfel, referitor la urmele mijloacelor de transport lăsate de vehiculul care a părăsit locul faptei, trebuie să se stabilească dacă urma pneului aparține unui autovehicul sau unui vehicul cu tracțiune animală, care folosește pneuri uzate de la un autovehicul. De asemenea, urma de împușcătură găsită pe cadavru poate fi provocată de un glonț de pistol de calibru mic sau de o singură alică a unei arme de vânătoare, ori chiar un glonț, când o armă de vânătoare folosește o astfel de muniție.

Tot astfel, în cazul persoanei care a săvârșit un accident de circulație și a părăsit locul faptei, se stabilește în cursul primelor cercetări dacă persoana era de sex masculin sau de sex feminin.

§2. Stabilirea grupei

În această etapă reușim să determinăm și alte caracteristici ale obiectelor sau ale ființelor. Dacă reluăm exemplele de mai sus, putem stabili că, în primul caz, urma fusese creată de un autoturism, în cel de-al doilea, de o armă militară, iar în cel de-al treilea, de un bărbat îmbrăcat în uniformă, fără alte detalii.

§3. Stabilirea subgrupe

De această dată, în activitatea de identificare s-au obținut noi probe, cu ajutorul cărora s-a reușit să se stabilească, în primul caz, că era un autoturism Dacia, că, în cel de-al doilea caz, a fost folosit un pistol militar tip Parabellum, și că, persoana care a fugit de la locul faptei, era îmbrăcată în uniformă de poștaş.

Restrângându-se atât de mult cercul obiectelor și al persoanelor bănuite, continuarea cercetărilor va fi mult ușurată, deoarece se poate stabili ce persoane posedă autoturism Dacia, cine are în dotare pistol tip Parabellum și câți poștași ar fi putut trece prin acel loc la ora când s-a săvârșit fapta.

Secțiunea a IV-a – Metodologia identificării

Tehnicianul sau expertul criminalist poate folosi mijloace și metode diferite, după natura obiectelor cercetate și a dotării tehnice de care dispune. Studiul obiectelor supuse identificării parcurge două etape, și anume: examinarea separată și examinarea comparată.

§1. Examinarea separată

În această etapă sunt examinat separat fiecare dintre obiectele purtătoare de urme, precum și urmele ridicate de la locul faptei, pe de o parte, și urmele produse experimental în laborator, pe de altă parte. Se are în vedere împrejurarea că aceeași persoană poate să scrie cu totul diferit, în funcție de starea psihică în care se află, de materialul suport sau de poziția în care stă în timpul scrierii. De aceea, nu poate exista nici o asemănare între declarația dată de șoferul care a condus autovehiculul după ce a consumat o cantitate apreciabilă de băuturi alcoolice și declarația scrisă în cursul cercetărilor, când nu se mai afla în aceeași stare. De asemenea, semnătura dată de același șofer pe formularele organelor de urmărire penală nu se mai aseamănă cu semnătura făcută în spațiul foarte restrâns de pe o foaie de restituire CEC.

§2. Examinarea comparativă

În practica tehnicienilor și a experților criminaliști sunt cunoscute trei procedee de lucru: procedeul confruntării, procedeul juxtapunerii și procedeul suprapunerii.

a. *Procedeul confruntării*

Este foarte răspândit și eficient. Confruntarea între urmele sau obiectele găsite la fața locului și urmele produse experimental sau a înscrisului incriminat și a înscrisului de comparație poate fi făcută și prin examinarea cu ochiul liber. În laboratoarele de criminalistică se măresc fotografiile celor două categorii de urme și se compară la microscop. În prezent, laboratoarele de expertiză sunt dotate cu microscopae comparatoare de mare precizie, iar imaginea obiectelor sau a urmelor comparate ce apare pe un ecran poate fi mărită, micșorată, examinată în întregime sau pe porțiuni etc.

b. *Procedeul juxtapunerii (al continuității liniare)*

Este folosit la cercetarea urmelor instrumentelor de spargere, al urmelor de pe glonț etc. Fotografia obiectului incriminat (bănuț) și fotografia urmei reproduse experimental se așază „cap la cap”; se poate constata, astfel, o continuitate perfectă a liniilor (striatiilor) din cele două fotografii.

c. Procedeu suprapunerii

Este simplu, deci ușor de practicat și eficient, și constă în suprapunerea imaginii transparente a unuia dintre obiecte peste imaginea celui alt obiect.

Secțiunea a V-a – Formularea concluziilor

La încheierea activității de identificare, expertul poate formula concluzii categorice, probabile și de imposibilitate.

a. Concluziile/categorice (certe) pot fi cert pozitive sau cert negative.

Sunt concluzii cert pozitive atunci când expertul constată că: „urma de deget găsită la locul faptei a fost lăsată de degetul arătător de la mâna dreaptă al lui XY”.

Sunt concluzii cert negative atunci când se folosește următoarea formulare: „glonțul scos din corpul victimei nu a fost tras cu arma seria Z.B., 1781, prezentată pentru expertiză”.

b. Concluzii de probabilitate

Se formulează în cazul în care obiectele sau urmele prezentate pentru examinare nu prezintă suficiente caracteristici pentru identificare. Concluziile de probabilitate nu exclud existența unei anumite împrejurări, dar nici nu o pot confirma pe deplin. Astfel de concluzii sunt întâlnite în rapoartele de expertiză traseologică, privitoare la identificarea toporului, cleștelui cu care s-a acționat asupra unui obstacol sau sistem de închidere; spre exemplu, „Urma găsită la locul faptei a fost produsă, probabil, cu toporul prezentat pentru examinare, dar putea fi produsă și cu un alt topor, având aceleași caracteristici”.

c. Concluzii de imposibilitate

Sunt formulate asemenea concluzii în cazul insuficienței caracteristicilor de individualizare sau a lipsei unor mijloace sau metode adecvate de cercetare. Astfel, o semnătură formată din câteva linii frante nu poate oferi elemente de individualizare, deoarece ar putea fi realizată de un număr infinit de persoane⁵.

Asemenea concluzii sunt totuși utile, pentru că obligă organele de urmărire penală să emită alte versiuni de cercetare.

⁵ Nicolae Dan, *Identificarea criminalistică*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976, p. 11-18.

CAPITOLUL al III-lea FOTOGRAFIA JUDICIARĂ

Secțiunea I – Considerații generale

§1. Noțiune și importanță

Fotografia reprezintă o reproducere a imaginilor luminoase ale obiectelor, prin folosirea proprietății luminii de a descompune sărurile de argint. Adaptarea fotografiei la specificul activității judiciare a fost impusă de nevoia de fixare a rezultatelor și a modului de desfășurare a unor activități de urmărire, precum și de metodele corespunzătoare cercetării de laborator a mijloacelor materiale de probă.

Mijloacele de reproducere a imaginilor luminoase a obiectelor au evoluat continuu, într-o perioadă relativ scurtă, de aproximativ 150 de ani, câți au trecut de la începuturile fotografiei judiciare. De la aparatul fix și greoi s-a trecut la aparatul foto portabil, ajungându-se astăzi la camerele video. Totuși, aparatul foto este de neînlocuit în activitatea organelor judiciare, chiar dacă cresc mereu numărul situațiilor în care se folosește aparatul de filmat și camera video. De aceea, organele de urmărire penală, care folosesc în mod curent în activitatea lor aparatul foto, trebuie să cunoască noțiuni elementare despre fotografia judiciară. Această obligație revine și judecătorilor sau avocaților, pentru a putea aprecia valoarea probatorie a fotografiei ca mijloc obiectiv de fixare a urmelor infracțiunii și contribuția pe care o poate avea la aflarea adevărului în cauzele penale și civile.

§2. Noțiuni de tehnică fotografică

Pentru fotografiere sunt necesare aparatul foto, substanțele fotosensibile și un laborator foto, dotat cu cameră obscură și mijloace tehnice adecvate.

a. Aparatul foto

Elementele de construcție principale ale oricărui aparat foto sunt camera obscură și obiectivul.

La camera obscură sunt atașate mai multe accesorii, al căror scop este de a asigura măsurarea distanței, timpul de expunere, rularea și derularea filmului etc.

Obiectivul se înșurubează în partea din față a camerei obscure și poate fi schimbat după dorință, în raport de distanța la care se află obiectul de fotografiat sau de dimensiunile acestuia. Obiectivul este un tub cilindric, în care se află mai multe lentile, a căror convexitate și diametru se stabilesc după distanța la care se poate fotografia¹.

¹ M. Novac, *Fotografia de la A la Z*, Editura „Tehnică”, București, 1973, p. 316 și urm.

b. Substanțele fotosensibile

Sunt diferite săruri de argint (cloruri, bromuri, ioduri) sub formă de pastă, depusă pe film transparent, hârtie sau sticlă, într-un strat uniform, foarte subțire.

În contact cu lumina, aceste săruri se descompun, iar argintul se colorează în negru, în diferite nuanțe, obținându-se imaginea alb-negru. Pentru fotografia în culori se folosesc niște substanțe realizate după rețete mult mai complexe. De asemenea, există materiale fotosensibile cu destinație specială, cum sunt cele sensibile la radiații infraroșii, denumite infracromatice, folosite la fotografierea în întuneric².

c. Procesul dezvoltării și fixării materialelor fotosensibile

În laborator, fără lumină, în afară de un bec de putere mică și cu lumină roșie, numai în cursul procesului de copiere, au loc operațiile de dezvoltare, fixare, copiere, uscare a filmului și hârtiei foto. Se folosesc soluții diferite pentru film și pentru hârtie, prin parcurgerea a trei etape obligatorii: dezvoltare, spălare, fixare, durata acestora fiind calculată în minute și în secunde, cu ajutorul unui ceas cronometru pentru laborator.

După ce imaginea de pe filmul prelucrat a fost copiată pe hârtia foto, hârtia va fi uscată pe un utilaj special.

Tehnicile moderne de fotografiat și aparatele de tip KODAK, și alte asemenea, nu mai folosesc laboratorul foto, pentru că în aparat se introduce doar hârtia și, după expirarea timpului de expunere și prelucrare cunoscut, se obține fotografia dorită.

După aceleași principii, dar cu tehnici mult evoluat, este prelucrat filmul în camera video, obținându-se imaginea în culori a cadrului, obiectivelor și persoanelor dorite.

Secțiunea a II-a – Fotografia judiciară operativă

Este fotografia efectuată de organele de urmărire penală în timpul cercetărilor la fața locului sau pentru fixarea rezultatului altor activități: percheziție, reconstituire etc. După scopul urmărit și momentul în care este efectuată, fotografia judiciară operativă se clasifică în: fotografia la fața locului, fotografia de fixare a unor activități de urmărire penală și fotografia semnalmentelor³.

² L. Dică, E. Iofis, *Tehnica și arta fotografică*, Editura „Tehnică”, București, 1961, p. 79.

³ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 103; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea” Iași, 1997, p. 103;

Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, pag. 29.

§1. Procedee de fotografiere la fața locului

Fixarea imaginilor în timpul cercetărilor efectuate la fața locului se face începând de la general la particular. Respectând acest criteriu, distingem fotografii de orientare, fotografii schiță, fotografii ale obiectelor principale și fotografii ale detaliilor.

a. Fotografia de orientare

Fotografierea locului unde se efectuează cercetările începe cu fixarea cadrului general, pentru surprinderea reperelor principale din teren. După fotografia de orientare poate fi recunoscut cu ușurință locul unde s-au efectuat cercetările, în cazul în care ar fi necesară o nouă deplasare pentru reluarea acestei activități sau a altor activități de urmărire penală, cum ar fi reconstituirea sau percheziția.

Tehnica folosită pentru fotografiere diferă în funcție de natura locului cercetat (închis sau deschis), întinderea acestuia și tehnica de care dispun organele de urmărire penală. Locul cercetat poate fi surprins pe peliculă într-o singură imagine fotografică. Acest procedeu este folosit atunci când suprafața cercetată este relativ redusă, iar operatorul se află pe un punct ridicat din teren și dispune de un obiectiv cu deschidere foarte mare. Indiferent de natura locului cercetat (încăpere sau câmp deschis), în funcție de detaliile ce trebuie reproduse pe peliculă se impune luarea mai multor imagini. De această dată se efectuează fotografia panoramică.

După configurația terenului cercetat (șosea, lan cu grâu sau păduri incendiate, câmpul pe care s-au răspândit rămășițele unui avion etc.) se impun procedee diferite, efectuându-se o fotografie panoramică liniară sau una panoramică circulară.

În cazul accidentelor de trafic pe căile rutiere sau pe calea ferată, în care sunt implicate două sau mai multe mijloace auto sau vagoane de tren, se alege un loc în apropiere de drum sau de calea ferată și, folosind reperele din teren (pomi din zona de protecție, stâlpi de susținere a liniei telefonice sau electrice) ori plăci numerotate, fotograficul se deplasează paralel cu drumul public sau calea ferată și execută fotografii pe sectoare, până cuprinde întreaga suprafață cercetată.

Când fotografia se execută pe un teren deschis, fotograficul se așază în centrul suprafeței cercetate, fixează aparatul foto pe un trepied cu cap mobil și, folosind aceleași categorii de repere (naturale sau plăci numerotate), execută mai multe fotografii, mișcând după fiecare din ele aparatul foto în sensul acelor de ceasornic, până cuprinde întreaga suprafață⁴.

Imaginile obținute prin cele două procedee se unesc într-una singură și se obține o singură fotografie pentru întreaga suprafață cercetată. Aceste procedee se folosesc din ce în ce mai rar, de când în practica organelor de urmărire penală au început să fie folosite aparatul de filmat și camera video.

⁴ N. Ionescu, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976, p. 47.

b. Fotografia schiță

Se folosește pentru a cuprinde un cadru mai restrâns al locului unde se efectuează cercetările (încăperi sau câmp deschis), fără a cuprinde și vecinătățile. Asemenea fotografii se efectuează în încăperile în care s-a săvârșit fapta, în locul unde a fost îngropat cadavrul sau obiectele sustrate etc.

După natura locului cercetat, a scopului urmărit, precum și a mijloacelor tehnice avute la dispoziție, fotografia schiță se clasifică în: fotografia unitară, fotografia pe sectoare, fotografia de pe poziții contrare și fotografia de pe poziții încrucișate⁵.

Fotografia schiță unitară se efectuează când locul cercetat poate fi redat printr-o singură imagine.

Fotografia schiță pe sectoare se folosește, la o scară mai redusă, în aceleași situații ca la fotografia panoramică. Așa se procedează în cazul unei încăperi de proporții mai mari, când nu poate fi cuprins într-o singură imagine întregul spațiu.

Fotografia de pe poziții contrare. Procedul este folosit în cazul în care trebuie reținute caracteristici ale locului sau ale obiectului, ale spațiului, privite de pe poziții opuse. Așa se procedează cu autovehiculul avariat în timpul accidentului sau cu cadavrul așezat cu fața în sus, având urme grave de violență pe ambele brațe.

Fotografia de pe poziții încrucișate reprezintă o continuare a fotografiei de pe poziții contrare. De această dată, locul sau obiectul cercetat este fotografiat din cele patru laturi.

c. Fotografia obiectelor principale

După folosirea primelor două procedee, este necesar să se continue fixarea locului cercetat, plecând de la general la particular. Se vor lua imagini separate pentru fiecare din obiectele care prezintă interes pentru cercetări: cuțitul, parul, toporul cu care a fost ucisă victima, animalele de tracțiune ucise în timpul accidentului produs de un camion, care a surprins căruța oprită pe carosabil și nesemnalizată cu lumini, dulapul spart de făptuitori, lacătul de la ușă care a fost distrus etc.

În fiecare fotografie trebuie să fie surprinse și raporturile cu obiectele din jur, iar pentru a se cunoaște distanța dintre acestea e recomandabil să se folosească o linie gradată sau banda gradată.

⁵ Camil Suciu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1972, p. 57-59.

Fotografierea la locul faptei se încheie cu surprinderea unor detalii care prezintă interes pentru cercetări, precum: locul de pătrundere a glonțului în corpul victimei, leziunea produsă de cuțit sau topor etc. Pentru ca fotografia să redea cât mai fidel gravitatea leziunilor produse, dimensiunile și forma lor, alături de suprafața fotografiată trebuie să se așeze o linie gradată.

Ca mijloace tehnice de efectuare a fotografiilor se recomandă obiective cu deschidere mare, sau inele intermediare între obiectiv și suprafața fotografiată. Filmele folosite trebuie să aibă sensibilitate cromatică mare, iar sursele de lumină trebuie alese în funcție de condițiile de timp și culoarea fondului pe care se află detaliile fotografiate.

§2. Fotografia semnalmentelor

În practica organelor de urmărire penală se cunosc trei procedee de efectuare a fotografiei semnalmentelor, criteriul principal de diferențiere a acestora constituindu-l scopul urmărit și mijloacele de realizare a fotografiei. Aceste procedee se aplică pentru identificarea persoanelor, a cadavrelor necunoscute și urmărirea unor persoane care se sustrag de la urmărirea penală sau executarea pedepsei.

a. Fotografia de identificare a persoanelor

Persoanele cercetate în legătură cu săvârșirea unor fapte penale sunt înregistrate în evidența operativă a organelor de poliție, care cuprinde și o fotografie ce poate fi folosită pentru cercetări ulterioare.

Fotografia efectuată în aceste împrejurări trebuie să ajute la identificarea persoanei după aspectul exterior, fără să se urmărească latura artistică în tehnica folosită. De aceea se impune înregistrarea a cât mai multor detalii utile identificării.

Se va ține cont, la persoana fotografiată, de îmbrăcăminte și de pieptănătură; bărbații se impune să fie bărbieriți. Capul trebuie să fie descoperit. Se iau două imagini, față și profil, iar dacă o persoană are semne particulare ce vor putea folosi la identificare (cicatrice, tatuaje, anumite infirmități), se execută și a treia fotografie. Persoanele care poartă ochelari vor fi fotografiate și din semiprofil (dreapta sau stânga). Nu este recomandabilă fotografierea laterală, pentru că s-ar surprinde doar o ramă de la ochelari, și nici din față, pentru că lentilele ochelarilor reflectă lumina și nu se pot înregistra imagini corecte.

Pentru a se obține imagini de calitate, se lucrează în laborator, cu aparate fotografice special construite în acest scop, și în condiții de iluminat corespunzătoare⁶.

⁶ E. Iarovici, *Portretul modern*, Editura "Tehnică", București, 1972, p. 66.

b. Fotografia de identificare a cadavrelor necunoscute

Pentru fotografierea cadavrelor se folosesc aceleași tehnici ca și pentru persoanele aflate în viață. Deosebirea constau numai în aceea că înainte de fotografiere se procedează la așa-numita „toaletă” a cadavrului, cu scopul de a conferi acestuia o înfățișare cât mai apropiată de cea avută în viață.

Procedul ce trebuie aplicat cadavrelor ce au suferit modificări importante din cauza timpului ce a trecut de la producerea decesului, mediului în care au fost păstrate (uscat, umed), temperaturii etc., sau distrugerilor profunde de țesuturi produse în timpul agresiunii, accidentului, focului etc. este și mai dificil. Refacerea aspectului general al feței revine personalului medical specializat, care dispune de mijloace tehnice adecvate⁷.

② După spălarea urmelor de sânge și a altor urme, de vopsea, noroi etc., vor fi cusute plăgile superficiale sau profunde și se va aplica o substanță colorată pentru a se reda, cât mai fidel, culoarea din timpul vieții. Ochiul lipsă se înlocuiește cu lentile de culoare apropiată.

Oricare ar fi procedeele aplicate, dacă s-au produs modificări esențiale, cadavrul nu va mai putea fi recunoscut după fotografiile efectuate în aceste împrejurări. Așa s-a întâmplat cu cadavrul unei femei descoperit într-un lan de grâu, într-o localitate din județul Iași, în luna iulie a anului 1960, și care nu a mai fost identificat nici până în prezent (anul 2000), pentru că stătuse prea mult timp sub cerul liber, la temperaturi ce depășeau, în timpul zilei, limita de 30° C⁸.

§3. Fotografia de fixare a rezultatelor unor activități de urmărire penală

a. Fotografiile efectuate cu ocazia reconstituirii

Reconstituirea reprezintă reproducerea totală sau parțială a activității infracționale și a împrejurărilor comiterii faptei. Desfășurarea ei cuprinde una sau mai multe reproduceri experimentale, în condiții similare de loc și timp, prin mijloacele folosite la comiterea faptei. Rolul fotografiei judiciare efectuate în timpul desfășurării reconstituirii este acela de a fixa cele mai importante momente ale săvârșirii actului infracțional. De aceea, este necesar ca pentru fiecare din aceste momente să se execute una sau mai multe fotografii.

Între fotografiile efectuate în timpul cercetărilor la locul faptei și cele efectuate în timpul reconstituirii există o strânsă legătură, deoarece trebuie să fie surprinse imagini ale aceluiași loc⁹. Cele două categorii de fotografii se deosebesc însă după scopul urmărit și valoarea lor probatorie în procesul penal. La primele cercetări la fața

amil Suciu, *op. cit.*, p. 86-87.

an Iacobuță, *Radiografia crimei*, Editura „Graphix”, Iași, 1995, p. 85-88.

nilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Universitatea București, 1986, p. 136.

locului se fotografiază cât mai multe detalii despre care se crede că prezintă interes pentru aflarea adevărului, deci se încearcă să se reproducă întregul film al acțiunii, în timp ce la reconstituire se reproduc numai cele mai importante momente ale acesteia. De asemenea, la primele cercetări se fotografiază numai obiectele principale sau urmele, iar la reconstituire, pe baza declarațiilor celor care au perceput nemijlocit diverse secvențe, se execută fotografii ale principalelor momente din filmul activității infracționale. În prezent, se procedează, în tot mai multe cazuri, la filmarea principalelor momente ale reconstituirii¹⁰, ori se folosesc camerele video.

b. Fotografiile efectuate în timpul percheziției

Fotografiile efectuate în timpul percheziției pot fi clasificate, după modalitățile și împrejurările în care se desfășoară această activitate de tactică criminalistică, în percheziția persoanei, percheziția în încăperi și percheziția în câmp deschis. O altă clasificare a acestor tipuri de fotografii poate fi făcută în funcție de momentele principale ale percheziției. Astfel, la percheziția efectuată asupra persoanelor se vor executa una sau mai multe fotografii ale persoanei respective (în picioare sau numai tip fotografie de identitate), fotografii ale locului unde s-au găsit obiectele ascunse (cătușeala hainei, căciulă, lenjerie de corp etc.); de asemenea, se știe că pentru obiectele înghițite se poate face o fotografie cu raze Roentgen. Ultimele fotografii vor fi făcute asupra obiectelor găsite la percheziție, grupate, iar dacă sunt obiecte de valoare (bijuterii sau alte obiecte de preț, ori bancnote românești sau străine) se execută câte o fotografie de detaliu pentru fiecare din acestea.

La fel se procedează și în cazul percheziției efectuate în câmp deschis sau în încăperi. Se execută una sau mai multe imagini ale locului unde se face percheziția (cadrul general), imagini ale ascunzătorii sau ascunzătorilor, și, în cele din urmă, imagini, mai întâi de grup, apoi separate, ale obiectelor (sau ființelor) ascunse.

Pentru fotografierea ascunzătorilor și a obiectelor de dimensiuni mici dar de valoare mare se folosesc filme cu sensibilitate crescută și surse de iluminat adecvate. În scopul reținerii unor detalii necesare identificării obiectelor de valoare, se recomandă efectuarea de fotografii color.

În timpul reconstituirii se efectuează fotografii în două etape distincte: fixarea cadrului general al locului unde se efectuează reconstituirea și fixarea celor mai însemnate momente ale activității infracționale.

1) Fotografiile cadrului general al locului infracțiunii trebuie să corespundă principalelor repere din teren, înregistrate pe peliculă la primele cercetări.

Deci, vor fi efectuate una sau mai multe fotografii schiță ale locului, în funcție de caracteristicile acestuia: încăpere, spațiu deschis, teren accidentat etc.

2) În cea de-a doua etapă sunt luate imagini ale celor mai importante momente ale

¹⁰ I. Anghelescu, A. Barciuc, *Filmul judiciar*, I.G.M., București, 1974, p. 8.

activității infracționale. Pentru fiecare din aceste momente se poate face câte o fotografie sau mai multe, dacă se obțin imagini din unghiuri diferite, timp de expunere diferiți etc.

În practica organelor de urmărire penală se întâlnesc două tendințe opuse, dar deopotrivă de ineficiente și chiar dăunătoare: prea multe fotografii în cauze de importanță minoră și cu o valoare probatorie îndoielnică, sau prea puține imagini cu ocazia reconstituirii unor momente de importanță deosebită ale activității infracționale¹¹.

Cu mijloacele tehnice moderne folosite în timpul reconstituirii (aparat de filmat, cameră video), aceste inconveniente sunt înlăturate.

Fotografiile vor fi aplicate pe o planșă, în ordinea în care au fost efectuate, și, pentru fiecare dintre ele, se va nota semnificația momentului fotografiat.

c. Fotografia de urmărire

Se folosește pentru înregistrarea imaginii persoanelor care se sustrag de la urmărire sau de la executarea pedepselor. De asemenea, este utilizată în scopul supravegherii unor persoane cu privire la care există date certe că pregătesc săvârșirea unor fapte penale grave: omoruri, răpiri de persoane, trafic de stupefiante, infracțiuni împotriva siguranței naționale a statului etc.

Tehnica folosită este adaptată specificului acestei activități. Aparatele foto folosite au diverse forme, din ce în ce mai nebanuite, pentru a nu atrage atenția persoanelor urmărite: stilouri, umbrele, ochelari, brichete etc. ✓

De asemenea, pot fi folosite aparate foto obișnuite, dar cu teleobiectiv, pentru a se putea fotografia de la distanță, fără ca persoana urmărită să bănuiască că este fotografiată.

Pentru cazuri de interes deosebit se poate cere sprijinul serviciilor speciale ale armatei, care dispun de amplificatoare electronoptice de mare precizie.

d. Fotografiile efectuate în timpul prezentării pentru recunoaștere

Prezentarea pentru recunoaștere a unor persoane sau obiecte constituite o metodă de tactică criminalistică frecvent practică de organele de urmărire penală. Latura tactică a chestiunii reprezintă obiect de studiu al altor capitole ale criminalisticii. Tehnica de executare a fotografiilor în timpul prezentării pentru recunoaștere are importanță practică și teoretică de necontestat¹². De aceea, trebuie respectate normele tehnice, care asigură efectuarea unor fotografii de calitate corespunzătoare.

¹¹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 81.

¹² Emilian Stancu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, R.A. București, 1993, p. 140.

La prezentarea în grup a persoanelor sau obiectelor, împreună cu persoana sau obiectul ce urmează a fi recunoscute, se poate stabili cu ajutorul fotografiei dacă toate acestea (persoane sau obiecte) aveau trăsături comune (înălțime, culoare, dimensiuni etc.). De asemenea, trebuie fixate în imagini foto momentele principale ale prezentării pentru recunoaștere, cum ar fi momentul când persoana care face recunoașterea indică obiectul sau persoana recunoscută¹³.

Dacă persoana sau obiectul sunt prezentate pentru recunoaștere mai multor persoane, pentru fiecare dintre aceste activități de prezentare pentru recunoaștere se vor efectua fotografii diferite.

Mijloacele tehnice folosite sunt cele cunoscute pentru fotografierea obișnuită. Se vor folosi filme sensibilizate corespunzătoare cadrului în care se desfășoară această activitate (încăperi sau loc deschis), iar sursele de lumină vor fi alese după aceleași criterii. Pentru înregistrarea pe peliculă a unor detalii de interes deosebit pentru urmărirea penală se recomandă efectuarea de fotografii color. Fotografiile se aplică pe o planșă și, pentru fiecare imagine, se menționează semnificația momentului tactic înregistrat.

Secțiunea a III-a – Fotografia judiciară de examinare

Clasificarea fotografiei judiciare în două mari categorii - operativă și de examinare - are în vedere atât domeniul de aplicare, cât și mijloacele tehnice folosite. În prima categorie sunt incluse procedeele tehnice folosite de organele de urmărire penală în timpul cercetărilor la fața locului, sau la alte activități ulterioare de urmărire penală (percheziție, reconstituire, prezentare pentru recunoaștere). În cea de-a doua categorie sunt incluse procedeele tehnice folosite în laborator de persoanele având calificare superioară și dotare corespunzătoare. Chiar dacă unele procedee ale fotografiei de examinare (fotografia de umbre, de reflexe sau de contrast, precum și a fotografiei la radiații ultraviolete sau infraroșii) se folosesc și în cursul cercetărilor la fața locului, acestea constituie atributul specialiștilor de înaltă profesionalitate, invitați să participe la cercetări.

În funcție de scopul urmărit, de mijloacele tehnice și de metodele aplicate, fotografia de examinare cunoaște două subdiviziuni: fotografia de examinare în radiații vizibile și fotografia de examinare în radiații invizibile¹⁴.

¹³ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p.116; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 34.

¹⁴ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 62; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 118; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 34.

§1. Fotografia de examinare în radiații vizibile

După natura sursei de lumină, tehnica folosită și scopul urmărit, fotografia de examinare în radiații vizibile se clasifică în fotografia: de ilustrare, de comparare, de umbre, de contrast, separatoare de culori și microfotografia.

A. Fotografia de ilustrare

Procedeul este folosit în laboratoarele de expertiză pentru fixarea imaginii obiectului ce urmează a fi supus examinării. Scopul urmărit prin efectuarea acestui gen de fotografii este acela de a se ilustra dimensiunile, forma și caracteristicile obiectelor primite pentru expertiză.

Așa se procedează cu actele presupuse a fi fost falsificate, obiectele corp-delicte vor fi supuse examinării (arme, instrumente de spargere, glonțul scos din corpul victimei etc.). Pentru reținerea a cât mai multor detalii, inclusiv a dimensiunilor obiectului cercetat, se recomandă așezarea lângă acesta a unei linii gradate. Tehnica folosită este cea obișnuită. Obiectele se așază pe o masă specială, care dispune de surse de iluminare laterale.

B. Fotografia de comparare

Poate fi realizată în mai multe variante, în raport de procedeele folosite.

a. Fotografia de comparare prin confruntare

- Este folosită în examinările de laborator, când expertul dispune de fotografia urmei găsite la fața locului și de fotografia urmei reproduse experimental în laborator. Astfel se procedează pentru compararea fotografiei urmei de deget cu fotografia impresiunii digitale luate de la persoana bănuită. De asemenea, se poate confrunta fotografia mulajului unei urme de adâncime cu fotografia mulajului executat experimental în laborator, după obiectul presupus a fi creat urma găsită la locul faptei.

b. Fotografia de comparare prin suprapunere

Este folosită atunci când cel puțin una din fotografii a fost realizată pe suport transparent. Procedeul este frecvent întâlnit în practica experților sau tehnicienilor criminaliști în domeniul traseologiei. Așezându-se imaginea transparentă peste fotografia cu care se compară, pot fi examinate detaliile unei semnături, ale impresiunilor de ștampilă, ale documentelor falsificate etc. Dacă cele două imagini se suprapun perfect și există o coincidență a detaliilor sub toate aspectele, se pot formula concluzii cert pozitive privind identitatea autorului semnăturii de pe documentul fals, a pantofului care a creat urma de adâncime ridicată prin mulajul examinat etc.

c. Fotografia de comparare prin juxtapunere - continuitate liniară -

Este un procedeu folosit frecvent în domeniul balisticii judiciare, a cercetării instrumentelor de spargere, a cercetării dactiloscopice etc. Compararea prin juxtapunere constă în îmbinarea unei secțiuni din fotografia ce conține detaliile urmei cu o secțiune din fotografia impresiunii. În caz de identitate, va exista o coincidență perfectă a liniilor luate ca reper în cele două imagini. Astfel se procedează cu fotografiile proiectilelor găsite în corpul victimei, care se compară cu fotografiile proiectilelor provenite de la tragerile experimentale, făcute cu arma presupusă a fi fost folosită, sau se compară fotografiile urmelor de topor găsite la locul faptei cu fotografiile urmelor produse experimental în laborator cu toporul presupus a fi fost folosit la producerea lor.

C. Fotografia de umbre

Procedeul valorifică proprietatea razelor luminoase de a scoate în evidență diferite de relief ale suprafeței cercetate. Este folosit la citirea textelor scrise cu creionul apoi șterse prin radieră, la cercetarea urmelor de adâncime produse de mâini sau de picioare ori a urmelor instrumentelor de spargere, cum ar fi urmele de tăiere produse în lemn de topor.

În timpul fotografierii, lumina trebuie proiectată sub un unghi de 30° până la 70° .

D. Fotografia de reflexe

Se folosește pentru evidențierea diferenței de netezime a suprafețelor plane, datorită proprietății luminii de a fi reflectată sub unghiuri diferite. Astfel se procedează pentru punerea în evidență a urmei de deget existentă pe o suprafață netedă, lucioasă și care este greu sau chiar imposibil de observat cu ochiul liber, ori a modificărilor aduse unui înscris prin înlăturare de text cu ajutorul unor substanțe chimice.

E. Fotografia de contraste

Fotografia de contraste se realizează prin folosirea materialelor fotosensibile cu coeficient mare de contrast, prin diafragmare și prelucrare în revelatori contrastanți¹⁵. Este folosită pentru examinarea scrisului șters prin radieră, descoperirea urmelor invizibile etc.

¹⁵ Matei Basarab, *Criminalistica*, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj, 1969, p. 73.

F. Fotografia separatoare de culori

Procedeul are la bază posibilitatea razelor luminoase de a înregistra deosebirile extrem de mici dintre nuanțele aceleiași culori, pe care le poate percepe ochiul omului. Pentru separarea culorilor se folosesc filtre care au capacitatea de a reține culoarea complementară. Acest procedeu este folosit pentru descoperirea adăugirilor făcute în acte cu cerneluri sau creioane, în aparență de aceeași nuanță de culoare cu cel al actului cercetat.

§2. Fotografia de examinare în radiații invizibile

În funcție de mijloacele tehnice folosite, sunt cunoscute mai multe modalități ale fotografiei de examinare în radiații invizibile: fotografia de examinare cu raze ultraviolete, fotografia de examinare în radiații infraroșii, fotografia de examinare în radiații Roentgen, gamma, beta și neutronice.

A. Fotografia de examinare în radiații ultraviolete

Este folosită în mod curent în laboratoarele de expertiză criminalistică, iar tehnicienii cu o pregătire specială o aplică și în timpul cercetării la fața locului. Pentru realizarea acestui gen de fotografii pot fi aplicate două metode: metoda fluorescenței și metoda razelor reflectante, utilizându-se mijloace tehnice adecvate. Sunt necesare deci surse de radiații corespunzătoare: lămpi cu cuarț sau cu mercur pentru fotografiile executate în laborator, și tuburi luminiscente, pentru cele efectuate în cercetările la fața locului.

De asemenea, sunt necesare filtre de selectare a radiațiilor și materialelor fotosensibile, obținute sau destinate special acestui gen de fotografie. La aparatul foto se aplică obiective cu lentile din sticlă optică specială¹⁶.

Fotografia de examinare cu radiații ultraviolete are o largă aplicare practică în traseologie (cercetarea urmelor de mâini, a urmelor biologice etc.), în balistica judiciară, cercetarea înscrisurilor false sau cercetarea infracțiunilor de mită, furt etc.

B. Fotografia de examinare în radiații infraroșii

Executarea acestui gen de fotografii se bazează pe aplicarea proprietăților razelor infraroșii de a străbate anumite corpuri și de a fi reținute de altele. De aceea, se pot face fotografii și în condiții de întuneric, fum sau ceață.

¹⁶ Camil Suciu, op. cit., p. 109; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. 1, Editura „Actami”, București, 1995, p. 124-125.

Pentru efectuarea fotografiei se folosește un filtru ce permite trecerea razelor infraroșii și le reține pe cele vizibile. Filtrul poate fi așezat în fața obiectivului aparatului foto sau în fața sursei de radiații. Materialele fotosensibile trebuie să fie de tip special, hipersensibilizate cromatic.

Fotografia de examinare în radiații infraroșii are o largă aplicare în laboratoare. Este folosită pentru cercetarea falsurilor prin înlăturare sau acoperire de text, cercetarea operelor de artă (picturi) bănuite a fi false, cercetarea urmelor suplimentare ale împușcăturii etc. În munca operativă de teren, fotografia poate fi folosită pentru supravegherea în condiții de întuneric, cercetarea locului unde se ascund obiecte sau persoane etc¹⁷.

C. Fotografia de examinare în radiații Roentgen, gamma, beta și neutronice

Fotografierea prin aceste procedee tehnice se bazează pe proprietatea radiațiilor X, gamma, beta și neutronice de a penetra corpurile în mod diferit, în funcție de grosimea și intensitatea lor.

a. *Fotografia de examinare în radiații Roentgen* își găsește aplicarea în multiple domenii, cum ar fi: percheziția corporală a persoanelor care au înghițit obiecte de volum mic și valoare mare (bijuterii, microfilme etc.), examinarea obiectelor aflate în bagaje în timpul controlului la punctele de trecere a frontierei, cercetarea urmelor suplimentare ale împușcăturii, a urmelor de mâini aflate pe pielea corpului etc.

Rezultatele examinării în radiații X pot fi vizualizate direct, pe un ecran fluorescent.

b. Fotografierea în radiații gamma

Asemenea fotografii sunt executate numai de specialiști în fizica nucleară, dar trebuie cunoscute și de organele judiciare, pentru că au aplicare și în criminalistică. Cu ajutorul acestor tehnici se poate cerceta interiorul unei arme, lacătele sau încuietorile metalice, precum și locul de ascundere a armei, pistolului etc., în ziduri sau dulapuri metalice. Tehnica de fotografiere se bazează pe proprietatea razelor gamma de a trece prin orice obiect, dar capacitatea de pătrundere diferă după densitatea corpului străbătut¹⁸.

¹⁷ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 127-129.

¹⁸ *Ibidem*, p. 45.

c. Fotografii în radiații beta

Tehnica este în curs de cercetare, însă poate fi folosită în criminalistică la examinarea densității și grosimii hârtiei, sau a compoziției cernelurilor. În traseologie, poate fi utilizată pentru depistarea microurmelor.

d. Fotografia (radiografia) cu neutroni

Este un procedeu pus la punct de specialiștii canadieni, din anul 1983, și aflat în curs de experimentare. În criminalistică, procedeul se folosește la descoperirea supfeșiantelor ascunse în orice fel de ambalaj, precum și la depistarea substanțelor explozive.

Spre deosebire de fotografiile făcute cu raze vizibile, ultraviolete și infraroșii, în cazul fotografierii sub raze X, gamma și beta, obiectul cercetat se pune între izvorul razelor și materialul fotosensibil. În acest fel, clișeul este impresionat numai după ce radiațiile trec prin obiectul respectiv¹⁹.

¹⁹ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 53.

PLANȘĂ FOTOGRAFICĂ

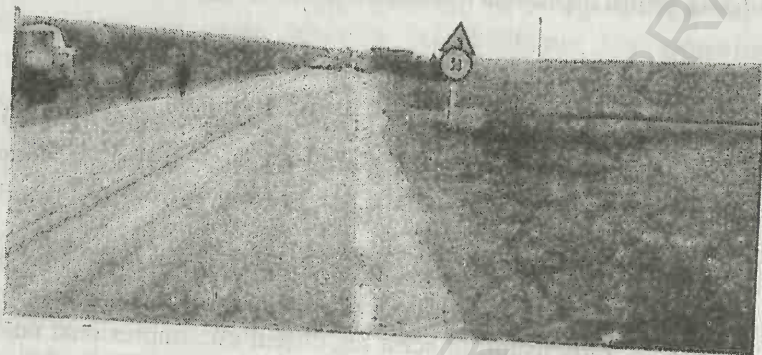

Foto 1 - Vedere de ansamblu a locului accidentului. Se observă indicatoarele de circulație "Limitare de viteză" și "Drum în lucru"

Foto 2 - Indică locul producerii accidentului. Săgeata indică locul de impact al celor două autovehicule

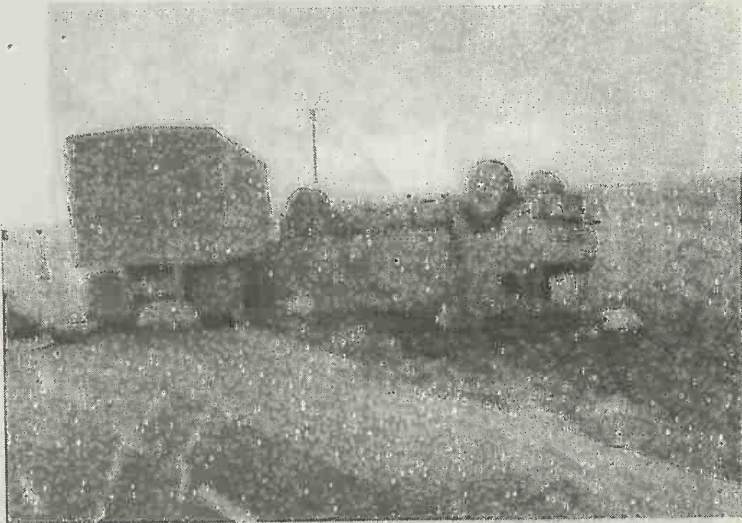

Foto 3 - Indică poziția autocamionului după producerea impactului. Liniile albe indică urmele de derapare a pneurilor autocamionului

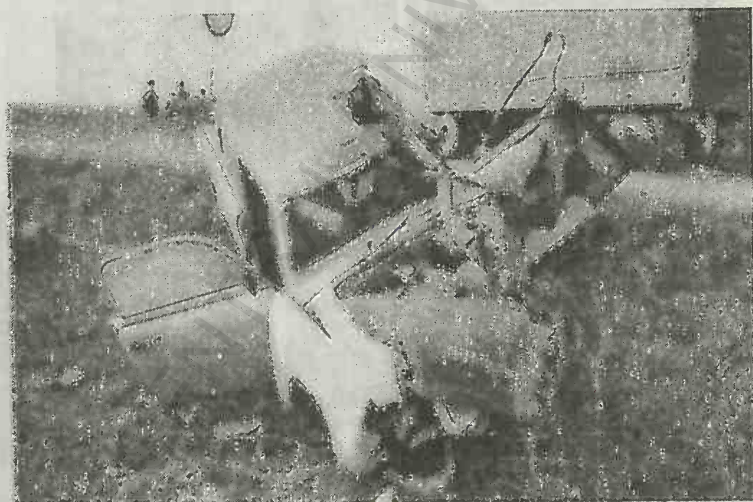

Foto 4 - Indică poziția autoturismului după impact, precum și principalele avarii. Săgețile indică locurile unde autoturismul a intrat în impact cu autocamionul

Foto 5 - Fotografie schiță de pe poziții contrarii

Foto 6 - Fotografia semnalmentelor

CAPITOLUL al IV-lea STUDIUL URMELOR

Secțiunea I – Noțiunea de urmă în criminalistică

Studiul urmelor reprezintă cea mai importantă temă de cercetare în criminalistică. Unii cercetători din acest domeniu admit că ar exista chiar o știință autonomă, traseologia, care are ca obiect de studiu întreaga activitate de descoperire, fixare, ridicare și valorificare a urmelor¹.

Noțiunea de urmă are o sferă foarte largă, care depășește cu mult domeniul criminalisticii. Întâlnim noțiunea de urmă în arheologie, în accepția de dovezi ale existenței unor civilizații dispărute, după cum o întâlnim în accepția de existență a unor urme de viață pe alte planete.

Dacă restrângem înțelesul noțiunii de urmă numai la domeniul criminalisticii, observăm că aceasta cuprinde o sferă mult mai largă decât aceea de urmă a infracțiunii. Într-un sens restrâns, urmele infracțiunii sunt urme produse de om în timpul săvârșirii unor fapte prevăzute de legea penală.

Dar criminalistica nu studiază numai urmele produse de om, ci și unele categorii de urme produse și de alte ființe - animale sau păsări, ori urme produse de fenomene ale naturii, cum sunt incendiile, sau urmele produse în cursul unor descărcări electrice, ca fenomene naturale, fără nici o legătură cu intervenția omului.

Criminalistica studiază și urmele produse de animale, deoarece acestea pot prezenta interes la cercetarea unor categorii de infracțiuni. Astfel, la cercetarea infracțiunilor la regimul circulației pe drumurile publice, trebuie să cunoaștem detaliile și caracteristicile urmelor produse de vitele de tracțiune (cai, boi), care vor ajuta la stabilirea direcției de mers sau la identificarea mijlocului de transport, după anumite detalii ale urmelor produse de copitele potcovite sau nepotcovite ale vitelor de tracțiune. De asemenea, pentru ascunderea urmelor de picioare se folosește încălțăminte special confecționată, pentru a simula urmele animalelor. Cunoșcându-se modul de formare a urmelor de picioare produse de om și cele specifice animalelor, se pot descoperi aceste încercări de simulare.

Traseologia studiază numai o categorie de urme, acelea care se produc, prin imprimarea conturului sau detaliilor unor obiecte mai dure, pe suprafața sau substanța unor obiecte de o consistență mai slabă: urme ale instrumentelor de spargere, urme ale împușcăturii, urme ale mijloacelor de transport etc. Pentru a cunoaște înțelesul corect al noțiunii de urmă trebuie să pornim de la general la particular, de la sfera cea mai largă a noțiunii la sfera cea mai restrânsă, folosită în sensul de urmă a infracțiunii.

¹ Ion Mircea, *Valoarea criminalistică a unor urme la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiș”, Arad, 1996, p. 12.

În criminalistică, noțiunea de urmă are un sens mai larg și un sens mai restrâns. În sens larg, urmele constituie rezultatul modificărilor intervenite în mediul înconjurător prin acțiunea (intervenția) omului, iar în sens restrâns, urmele sunt numai acele modificări produse în mediul înconjurător, în timpul săvârșirii unor fapte prevăzute de legea penală.

Este important de reținut faptul că aceste modificări trebuie cercetate atât pe obiectele asupra cărora s-a exercitat acțiunea omului, cât și pe corpul sau îmbrăcămintea persoanelor implicate în săvârșirea unor fapte penale. De asemenea, se știe că, între acțiunea omului și modificările produse în mediul înconjurător, trebuie să existe o legătură cauzală.

Din cele de mai sus rezultă că, în criminalistică, noțiunea de urmă cuprinde toate modificările care au loc în lumea materială prin acțiunea omului și care prezintă interes pentru stabilirea existenței unei fapte prevăzute de legea penală, a mijloacelor folosite la săvârșirea ei, a împrejurărilor în care s-a produs, precum și pentru identificarea făptuitorului².

Secțiunea a II-a – Clasificarea urmelor

Diversitatea modificărilor care au loc în lumea materială, ca rezultat al intervenției omului, face ca și urmele să capete forme și aspecte din cele mai diferite, iar clasificarea lor să devină foarte anevoioasă. De aceea, din motive de ordin didactic, clasificarea urmelor se face după multiple criterii³.

§1. După modul de formare

Potrivit acestui criteriu, urmele se împart în trei categorii, și anume:

- urmele de reproducere;
- urmele formate din obiecte sau felurite substanțe;
- urmele produse prin incendii sau explozii.

Toate aceste categorii sunt examinate în cele ce urmează, în capitole distincte.

În ceea ce privește categoria urmelor de reproducere, acestea se formează prin venirea în contact nemijlocit a două obiecte: primul, purtând denumirea de obiect

² Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea” Iași, 1992, p. 74; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 135; S. A. Golunski (redactor), *Criminalistica*, Editura „Științifică”, București, 1961, p. 82.

³ Camil Suciu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică” București, 1972, p. 200 și urm.; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op.cit.*, p. 42; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 137.

creator de urmă, lasă pe suprafața ori substanța celui de-al doilea, numit obiect primitor de urmă, o parte din caracteristicile sale de contact⁴.

La rândul lor, urmele de reproducere se clasifică și se subclasifică după anumite criterii, și anume:

- modul de acțiune a unui obiect asupra celui alt: în urme statice și urme dinamice;
- natura obiectului primitor: urme de adâncime și urme de suprafață;
- natura obiectului creator.

a. După modul de acțiune a unui obiect asupra celui alt, urmele de reproducere se clasifică în: urme statice și urme dinamice.

Urmele statice se formează printr-un singur contact între obiectul creator de urmă și obiectul primitor de urmă. Astfel, la contactul degetului cu o suprafață plană lucioasă, se imprimă detaliile desenului papilar. De asemenea, la trecerea unui autovehicul pe asfaltul curat al șoselei rămân imprimate urmele desenului antiderapant al pneurilor.

Urmele dinamice se formează prin alunecarea obiectului creator pe suprafața obiectului primitor. Așa se formează urmele lăsate de pneurile unui autovehicul pe asfalt în timpul frânării bruște, sau urmele instrumentelor de spargere, în timpul forțării sistemului de închidere a unei uși.

b. După consistența sau gradul de plasticitate a obiectului primitor, urmele de reproducere se clasifică în: urme de adâncime și urme de suprafață.

• Urmele de adâncime se formează atunci când obiectul primitor de urme are un grad de plasticitate mai mare decât obiectul creator de urme. Astfel se formează urmele pneurilor când autovehiculul circulă pe un drum desfundat, sau când o persoană calcă pe nisipul umed de pe plajă ori pe asfaltul încins al trotuarului puternic încălzit de razele solare.

• Urmele de suprafață se formează atunci când obiectul creator de urme și cel primitor de urme au un grad de plasticitate aproape asemănător, iar obiectul creator de urme își imprimă conturul și detaliile pe suprafața obiectului primitor. Aceste urme se împart, la rândul lor, în urme de stratificare și urme de destratificare.

↳ Urmele de stratificare se formează prin desprinderea de pe suprafața obiectului creator și depunerea pe suprafața obiectului primitor a unui strat subțire de substanță.

⁴ A.I. Vinberg, S.M. Mitricev, *Criminalistica*, vol. I, București, 1953, p. 105.

Așa se întâmplă când praful, vopseaua și alte asemenea substanțe se detașează de pe suprafața degetului care atinge suprafața curată, lucioasă a unui geam, a unei oglinzi sau a unei mese netede. În același mod se imprimă urmele pneurilor pline de praf sau de noroi, care ating suprafața asfaltului curat de pe șosea.

↳ Urmele de destratificare se formează prin desprinderea unui strat superficial de substanță de pe suprafața obiectului primitor de urme și depunerea acesteia pe suprafața obiectului creator de urme. În acest mod se formează urmele de deget când degetul curat atinge suprafața prăfuită a unei mese, ori când pneurile umede ale autovehiculului circulă pe asfaltul acoperit de praf.

$P \rightarrow C$

c. După natura obiectului creator

Potrivit acestui criteriu, putem întâlni atâtea urme câte obiecte există în lumea materială. În criminalistică sunt studiate numai cele care prezintă interes pentru aflarea adevărului în procesul penal: urmele de mâini, urmele de picioare, urmele de dinți etc., și care vor fi examinate în capitolele următoare.

Tot după modul de formare, urmele pot fi clasificate în urme locale și urme de contur.

LOCAL
DE CONTUR

§2. După natura factorilor care participă la procesul de formare a urmelor

În procesul de formare a urmelor sunt antrenate două categorii de factori: factorii creatori de urme și factorii primitori de urme. În ambele categorii sunt cuprinse urmele create de om, de animale, de vegetale și de obiecte sau fenomene.

a. Omul poate crea urme cu mâinile, picioarele, fața ori alte părți ale corpului care vin în contact cu locul unde s-a produs infracțiunea, după cum obiectele de la locul săvârșirii faptei pot lăsa urme pe corpul omului. În această categorie se includ și produsele biologice de natură umană: sânge, urină, secreții glandulare.

b. Animalele pot crea urme cu diferite părți ale corpului: gheare, copite, coarne etc. De asemenea, prezintă interes în criminalistică firele de păr, produsele biologice, precum și mirosul specific al animalelor, deoarece pot folosi la identificarea acestora.

c. Plantele pot crea urme sub formă de zgârieturi, urticarie etc., care indică locul pe unde au trecut persoanele implicate într-un conflict: vegetație specifică zonei mlăștinoase, zonei montane etc.

De asemenea, incendiile produse de descărcările electrice naturale creează urme caracteristice pe corpul, îmbrăcămintea sau obiectele aflate asupra omului.

§3. După dimensiuni

Urmele pot fi clasificate și după alte criterii, care prezintă un interes mai redus. Astfel, după dimensiuni, urmele se clasifică în *macroure* și *microure*.

a. *Macrourele* pot fi percepute și examinate nemijlocit cu organele de simț ale omului. În această categorie sunt cuprinse majoritatea urmelor constatate în cursul cercetărilor efectuate la fața locului: urmele de picioare, urmele mijloacelor de transport, urmele instrumentelor de spargere etc.

b. *Microurele* sunt de dimensiuni foarte reduse, ce nu pot fi percepute cu organele de simț ale omului și, pentru a fi descoperite, sunt necesare mijloace tehnice speciale. În această categorie se includ particulele de vopsea sau pulberile de sticlă rezultate din spargerea parbrizului, oglinzii etc., la impactul autovehiculului cu un obstacol.

a. *Urmele locale* se formează pe locul de contact între obiectul creator și obiectul primitor, când are loc o modificare a suprafeței sau volumului obiectului primitor, cum se întâmplă cu urma lăsată de picior în pământ umed, sau cu urma lăsată de deget pe o bucată de plastilină.

b. *Urmele de contur* (periferice) se formează prin acțiunea unor fenomene exterioare celor două obiecte: creator de urmă și primitor de urmă. Așa se întâmplă cu un obiect lăsat în loc deschis, când asupra întregului spațiu (inclusiv a obiectului) acționează ploaia, zăpada, focul, praful etc. și, dacă acest obiect este ridicat, suprafața ocupată de el rămâne neatinsă de factorii menționați, putându-se observa limitele și conturul acestuia⁵. Valoarea de identificare a acestei categorii de urme a fost confirmată de numeroase cazuri întâlnite în activitatea de urmărire penală și comentate de specialiștii din acest domeniu al criminalisticii⁶.

Dar cea mai impresionantă urmă de contur, care ne amintește de exploziile bombelor atomice de la Hiroshima și Nagasaki (6 și 9 august 1945), o reprezintă imaginea corpului unor persoane aflate în apropiere de peretele casei rămase neatinsă, în timp ce ființele vii au fost dezintegrate și topite de flacăra exploziei atomice.

În cele ce urmează ne oprim asupra principalelor categorii de urme, în funcție de natura obiectului creator, care prezintă cel mai mare interes practic în investigațiile criminalistice: urmele formate de diferite părți ale corpului (mâini, picioare, etc.), urmele biologice, urmele instrumentelor de spargere, urmele mijloacelor de transport etc.

⁵ I. Andrei, *Contribuții la studiul urmelor de contur în criminalistică*, în R.R.D. nr. 2/1974, p. 80-84.

⁶ I. Andrei, *Natura și utilitatea urmelor de contur*, în „Fiat justitia” nr.1/1997, Cluj-Napoca, p. 219.

Secțiunea I - Considerații preliminare

§1. Precizări de ordin terminologic

Cercetarea criminalistică a urmelor mâinii presupune o activitate complexă, în care sunt implicate examinări ale desenului papilar de pe fața palmară a mâinii (examinarea porilor și a creștelor papilare). Fiecare din aceste activități poartă denumiri proprii, consacrate în literatura de specialitate: dactiloscopie, poroscopie, crestoscopie.¹

↳ Dactiloscopia, în sens restrâns, are ca obiect cercetarea urmelor produse de detaliile desenului papilar al degetelor (*dactilos* = degete). Criminalistica însă folosește sensul mai larg al acestui termen, în care sunt incluse toate cercetările criminalistice privitoare la amprentele digitale, palmare (fața palmară a mâinii) și plantare (talpa piciorului).

Poroscopia studiază caracteristicile porilor, deschideri ale glandelor sudoripare, așezate pe creștele papilare sub forma unui șirag de mărgelă, și care pot folosi la identificarea persoanei.

Crestoscopia studiază detaliile creștelor papilare, în special ale marginilor acestora, când urma de deget nu este completă, ci cuprinde numai anumite fragmente ale creștelor.

§2. Proprietățile desenului papilar

Importanța desenului papilar pentru identificarea persoanei decurge din proprietățile acestuia, și anume: unicitatea (individualitatea), fixitatea, inalterabilitatea și longevitatea. Unii autori admit numai existența primelor două caracteristici, alții și pe a treia, iar alții și pe cea de-a patra.² Considerăm că toate aceste proprietăți (trăsături) au importanța lor la cercetarea desenului papilar și o contribuție proprie la identificarea persoanei.

¹ **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 143; **Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță**, *op. cit.*, p. 47; **Ion Mircea**, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiș”, Arad, 1996, p. 51.

² **Ion Mircea**, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1978, p. 59; **Matei Basarab**, *Criminalistica*, Universitatea “Babeș-Bolyai”, Cluj, 1969, p. 94-95; **Emilian Stancu**, *Investigarea științifică a infracțiunilor*, Universitatea București, 1986, p. 27.

a. Unicitatea (individualitatea) desenului papilar

Cercetătorii în materie de dactiloscopie admit, teoretic, posibilitatea existenței a două desene papilare identice, deși până în prezent nu s-a semnalat un asemenea caz. Probabilitatea întâlnirii a două desene papilare identice, aparținând unor persoane diferite, este foarte redusă. Se admite că, pentru a identifica două desene papilare cu aceleași puncte coincidente, ar trebui cercetate 64 milioane de impresiuni, apoi, raportând această probabilitate la factorul timp, pentru apariția a două persoane cu impresiuni identice, ar trebui să treacă 400 milioane de secole.

b. Fixitatea (stabilitatea) desenului papilar

De la naștere și până la moarte, pielea suferă importante modificări privitoare la culoare, elasticitate, grosime etc. La copii, pielea este moale, elastică, predominând culoarea roz. Cu timpul, pielea pierde din elasticitate și culoare, apar ridurile, pielea este mai uscată etc., dar nu intervin modificări în detaliile desenului papilar.³ De aceea, impresiunea digitală înregistrată în perioada copilăriei poate fi folosită pentru identificare și la bătrânețe.

c. Inalterabilitatea desenului papilar

Este proprietatea desenului papilar de a nu putea fi modificat cu nici unul din mijloacele cunoscute de știință și tehnică până în prezent. Toate încercările făcute în acest scop nu au dat rezultatul dorit.

Această trăsătură a desenului papilar își are explicația în proprietatea pielii de a fi un țesut viu, în continuă transformare. Avem în vedere dermul, deci pielea propriu-zisă, care este un țesut fibros, conjunctiv, viu.⁴ Spre deosebire de epiderm (partea exterioară a pielii), care este format din celule moarte, dermul este format din celule vii, care au o anumită durată de viață. Pe măsură ce acestea mor, apar altele noi, ca în oricare alte țesuturi ale corpului. De aceea, rănilor superficiale se vindecă total, fără urme, pentru că dermul se reface o dată cu trecerea timpului, iar cele profunde rămân pentru totdeauna sub formă de cicatrice.

Persoanele care au încercat, cu ajutorul unor agenți chimici sau fizici, să distrugă detaliile desenului papilar au constatat că, dacă distrugerile au fost superficiale, pielea s-a refăcut complet în câteva zile, iar leziunile profunde au rămas sub formă de cicatrice, a căror prezență a atras atenția organelor de urmărire penală, fiind incluse printre cele bănuite de săvârșirea faptei.

³ Mina Minovici, *Tratat complet de medicină legală*, vol. II, București, 1930, p. 1039-1041.

⁴ Jürgen Thorwald, *Un secol de luptă cu delincvența*, vol. I, Editura „Moldova”, Iași, 1997, p. 178 și urm.

d. Longevitatea

Este o trăsătură proprie, care nu poate fi confundată cu fixitatea, nici inclusă în aceasta. Trebuie să subliniem că desenul papilar are o durată mai lungă decât viața persoanei; detaliile sale apar încă din luna a șasea a vieții intrauterine a fătului și durează mult timp după moarte, în raport de mediul în care se află cadavrul, până la putrefacția totală.

Secțiunea a II-a - Cercetarea urmelor de mâini

§1. Clasificarea urmelor de mâini

Urmele de mâini se clasifică după mai multe criterii:

a. După modul de formare, distingem urme dinamice și urme statice.

Valoarea de identificare a urmelor dinamice este redusă, ele contribuind cel mult la stabilirea apartenenței de gen (denumirea corectă, nu identificarea generică).

Urmele statice prezintă o importanță deosebită și, de aceea, se cercetează toate detaliile lor, care pot servi la identificare. În funcție de plasticitatea obiectului primitor, se pot forma urme de adâncime și urme de suprafață, acestea din urmă putând fi de stratificare sau de destratificare.

b. După valoarea de identificare sunt cunoscute urme vizibile și urme invizibile sau latente.

Urmele vizibile, contrar denumirii ce li se atribuie, au o valoare de identificare mai redusă.

Urmele latente (invizibile) prezintă cel mai mare interes pentru identificare, pentru că se formează prin depunerea unui strat foarte subțire de substanță, aptă să redea cu fidelitate detaliile caracteristice ale desenului papilar. De cele mai multe ori, urmele latente se formează prin depunerea transpirației și a grăsimii umane de pe piele pe obiectele cu suprafață netedă, lucioasă (pahare, piese de mobilier ori copertile unor cărți), cu care mâinile vin în contact.

§2. Căutarea și descoperirea urmelor de mâini

Cercetarea criminalistică a urmelor de mâini cuprinde două etape importante: prima etapă se desfășoară la fața locului, cea de-a doua, în laborator.

În prima etapă deosebim câteva momente importante, care, în ordinea desfășurării lor, privesc: căutarea și descoperirea, relevarea, fixarea și ridicarea urmelor papilare.

Căutarea și descoperirea reprezintă momentul cel mai important, pentru că cele mai prețioase urme pentru identificarea persoanei sunt urmele latente (invizibile). În această activitate sunt implicați ofițeri de poliție specializați, precum și experți criminaliști. Este latura cea mai dificilă a cercetării urmelor de mâini, pentru că, dacă au fost descoperite, relevarea, fixarea și ridicarea lor sunt mai lesne de efectuat.

Pe lângă utilizarea mijloacelor tehnice din dotare, căutarea urmelor presupune și cunoașterea metodelor tactice, adecvate specificului locului cercetat. De aceea, organul de urmărire penală va trebui să reconstituie mintal drumul parcurs de infractor și fiecare fază a desfășurării infracțiunii. Chiar dacă se ajunge la concluzia că infractorul a folosit mănuși, activitatea de căutare trebuie continuată, deoarece intervin momente în care acesta este nevoit să scoată mănușile, iar acestea, uneori, nu mai acoperă întreaga suprafață, sau se rup și permit să se imprime un fragment de urmă papilară.

Urmele sunt căutate pe suprafețe netede și lucioase, apte să păstreze detaliile desenului papilar (sticlă, porțelan, lemn lustruit, ebonită etc.), dar și pe alte obiecte: ambalaje din celofan, perete proaspăt vopsit, cartoane, hârtie velină etc.⁵

Specialistul trebuie să lucreze cu atenție deosebită, pentru a nu distruge urmele sau a nu imprima propriile urme de deget pe suprafețele cercetate. Pentru a le observa mai ușor, trebuie să privească suprafața cercetată sub un unghi de 45°, ori să folosească o sursă de lumină naturală sau artificială.

§3. Relevarea urmelor papilare

Relevarea urmelor constituie momentul imediat următor și este strâns legat de activitatea de căutare. Această activitate se desfășoară atât la locul faptei, cât și în laborator, pentru obiectele comod transportabile și care au fost ridicate în acest scop.

În funcție de natura obiectului primitor se folosesc tratamente fizice (mecanice), chimice sau optice.

A. Relevarea prin metode fizice (mecanice)

Este metoda cea mai simplă și mai puțin costisitoare, aflată la îndemâna organelor de urmărire penală, și constă în pudrarea (prăfuirea) sau afumarea suprafeței cercetate.⁶

⁵ Camil Suciu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1972, p. 209; Ion Mircea, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiș”, Arad, 1996, p. 69.

⁶ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 221; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 155; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 51; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 68-69.

Pudrarea constă în folosirea unor substanțe care se aplică pe suprafața cercetată cu ajutorul pensulei sau al unor pulverizatoare speciale.

Aceste substanțe trebuie să îndeplinească două condiții importante, și anume: să asigure contrastul cu culoarea suprafeței cercetate și să aibă aderență la aceasta. Cel mai frecvent folosite în practică sunt: ceruza, negrul de fum, roșul de Sudan III, oxidul de cupru etc.

Pentru suprafețele multicolore se folosesc substanțe fluorescente.

Afumarea constă în obținerea funinginii prin arderea unor cantități de camfor ori polistiren, sau chiar prin arderea unei lumânări fabricată pe bază de produse petrolifere. Obiectul este trecut cu porțiunea pe care se presupune că se află urmele papilare prin fumul rezultat din ardere și, astfel, funinginea aderă pe locul atins de creștele papilare. Îndepărtând surplusul de funingine cu ajutorul pensulei, apare urma colorată în negru. Metoda se folosește pentru cercetarea suprafețelor cromate sau nichelate.

Între metodele de relevare menționăm relevarea urmelor latente de pe un suport textil, prin marcarea cu izotopi radioactivi a proteinelor din sudoare.

B. Relevarea prin metode chimice

Sunt cunoscute foarte multe tehnici de relevare chimică, folosite mai puțin la fața locului și mai frecvent în laborator, datorită complexității utilizării acestora.

Cele mai simple tehnici constau în aburirea cu vapori de iod, de acid fluorhidric sau cinoacrilat. Alegerea uneia sau a alteia dintre aceste tehnici depinde de suprafața cercetată și de vechimea urmei.

Alte metode, mai complexe, constau în folosirea unor reactivi chimici, ca: nitratul de argint, ninhidrina etc. O tehnică specială se folosește pentru relevarea urmelor formate prin depuneri de sânge. Substanța folosită, numită Negru amido, are proprietatea de a colora în albastru închis proteinele din sânge. Pentru amprente cu sânge recente se folosește laserul.⁷

Specialiștii români au obținut rezultate și în relevarea urmelor digito-palmare de pe pielea umană⁸ și de pe textile cu ajutorul unui strat de silicagel de granulație foarte fină, depus pe o folie de aluminiu. Folia se aplică cu suprafața tratată cu silicagel pe acea parte a corpului victimei unde se presupune că există urme ale infractorului. Suprafața tratată a foliei va fi pulverizată cu vapori de iod, sau cu o soluție de acid sulfuric cu apă. Urmele astfel relevate vor fi fixate prin fotografiere.

⁷ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 157; Ion Mircea, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiș”, Arad, 1996, p. 75; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 52.

⁸ Gh. Asanache, *Expertiza urmelor lăsate de mâini pe corpul omenesc*; I. R. Constantin, C. Bălțeanu, *Expertiza urmelor lăsate de mâini pe obiecte*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1978, p.25, 36.

C. Tratamentul optic

Pentru relevarea urmei sunt utilizate surse de lumină albă, dirijată sub diferite unghiuri de incidență; pot fi folosite lanterne, reflectoare sau oglinzi, pentru reflectarea razelor solare care vor înlesni examinarea cu ochiul liber a suprafeței respective.

Tehnicile moderne constau în folosirea lămpilor de radiații ultraviolete, a surselor de lumină de tipul Polilight sau Crimescop ori a laserului. În timpul folosirii acestor surse, specialistul trebuie să poarte ochelari de protecție, prevăzuți cu lentile filtrante, adaptate aparatului utilizat.

Pentru examinarea urmelor în radiații infraroșii se utilizează un ansamblu compus din videocameră și ecran, compatibile cu spectrul infraroșu.

§4. Fixarea urmelor de mâini

Fixarea reprezintă conservarea urmelor în vederea valorificării lor în cursul cercetărilor ulterioare în laborator sau a efectuării expertizei. Principalele mijloace de fixare constau în descrierea urmelor în procesul-verbal de cercetare la fața locului și fotografierea acestora.

În procesul-verbal, întocmit cu respectarea prevederilor Cod pr. pen., se vor consemna toate detaliile privitoare la descrierea formelor urmelor, a tipului din care fac parte, a locului în care au fost găsite, a raportului de poziție față de obiectele principale și a metodelor de relevare folosite.

Fotografierea cuprinde imagini ale grupajului de urme și ale fiecărei urme în parte, iar pentru o mai bună localizare, alături de urmă se așază tablite cu numere indicatoare. Fotografiile și schița locului cercetat se atașază la procesul-verbal de cercetare la fața locului.

§5. Ridicarea urmelor de mâini

Ultimul moment al cercetării criminalistice a urmelor de mâini de la fața locului îl constituie ridicarea acestora. Specialistul va folosi cele mai potrivite metode, în funcție de obiectul purtător de urmă și de condițiile specifice ale locului faptei. Cunoscute sunt: fotografierea, transferarea pe peliculă adezivă, folosirea mulajelor (în cazul urmelor de adâncime)⁹, iar în cazul obiectelor purtătoare de urme de dimensiuni reduse se procedează la ridicarea acestora.

Fotografierea urmelor la fața locului se execută după ce acestea au fost relevate și numai dacă obiectele purtătoare nu pot fi transportate la laborator.

Transferarea pe peliculă adezivă se realizează cu ajutorul unor tehnici

⁹ Gh. Pășescu, I.R. Constantin, *Secretele amprentelor papilare*, Editura „Național”, București, 1996, p. 178 și urm.

simple, dar care impun respectarea cu strictețe a regulilor recomandate de practica criminalistică. Urma trebuie să fie mai întâi relevată cu o pudră colorată, apoi se folosește pelicula de culoare contrară prafului întrebuițat la relevare: neagră, atunci când s-au folosit prafuri albe, și albă, atunci când s-au folosit prafuri negre sau roșii. Se desprinde de pe peliculă celuloidul de protecție, apoi se aplică peste urmă și se apasă ușor cu degetul pe toată suprafața ei; se ridică pelicula și se aplică la loc celuloidul de protecție. Urma astfel ridicată se fotografiază.

Pentru urmele de adâncime se folosesc mulaje din stearină, parafină, ceară etc. Astfel se procedează în cazul urmelor găsite pe chitul proaspăt al geamului, plastilina de la sigiliu, săpun, solul moale etc. Înainte de turnarea materialului ales, urma va fi curățată prin curent de aer sau cu ajutorul pensetei. Mulajul va fi fotografiat, apoi transportat la laborator.

Obiectele purtătoare de urme se ridică atunci când sunt comod transportabile. Astfel, se ridică cuțitul presupus a fi fost folosit la săvârșirea faptei, pistolul, sticlele de la băuturile alcoolice (pline sau goale), cioburile de sticlă etc. Obiectele vor fi manipulate cu grijă, pentru a nu fi atinse cu mâna, și ambalate, după luarea măsurilor de precauție, pentru a se evita degradarea urmelor în timpul transportului.

Secțiunea a III-a - Prelucrarea și examinarea urmelor papilare în laborator

§1. Competențe și atribuții

În activitatea de prelucrare și examinare a urmelor papilare în laborator intervin două categorii de specialiști, cu competențe și atribuții proprii, specifice. Cei care intervin chiar în momentul cercetărilor la fața locului, pentru a face primele constatări, sunt tehnicienii criminaliști, ofițerii de poliție specializați în cercetarea urmelor papilare. Intervenția lor este impusă de înlăturarea pericolului de degradare sau dispariție a urmelor. Constatările pe care le fac aceștia la fața locului constituie temei de cercetare pentru examinările de detaliu, ce vor continua în laborator, unde există mijloace tehnice corespunzătoare.

În cursul cercetărilor la fața locului, în raport de particularitățile și gradul de dificultate al faptelor, pot participa și experți criminaliști. Activitatea acestora însă se desfășoară cu precădere în laborator, pentru a examina obiectele purtătoare de urme ridicate de la locul faptei, urmele desenelor papilare ridicate de tehnicieni ori impresiunile digitale prezentate de organele de urmărire penală, care constituie modele de comparație.

Experții criminaliști sunt specialiști de un înalt profesionalism, a căror competență este recunoscută de actul normativ de organizare și de Codul de procedură penală, fiind confirmată de practica îndelungată din acest domeniu.

Tehnicienii și experții criminaliști au atribuții bine delimitate în activitatea de prelucrare și examinare a urmelor papilare, în raport cu momentele diferite ale procesului penal și de gradul de dificultate a faptelor cu care sunt confrunțați.

?

§2. Pregătirea urmelor papilare pentru examinare

A. Relevarea urmelor de pe obiectele purtătoare, ridicate și transportate la laboratorul de criminalistică

Activitatea de relevare a urmelor, începută la fața locului, este continuată în laborator, în vederea evidențierii lor de pe obiectele purtătoare, ridicate în cursul cercetărilor.

Condițiile de lucru oferite de laborator și mijloacele tehnice pe care specialiștii le au la îndemână permit să se folosească metode de relevare complexe, cum ar fi tratarea cu ninhidrină, vaporizarea cu acid fluorhidric sau cinoacrilat, examinarea în raze ultraviolete etc. În funcție de natura obiectelor purtătoare și de vechimea urmei vor putea fi folosite și tehnicile simple de relevare.

B. Fotografierea urmelor papilare

Ne referim, în primul rând, la fotografierea urmelor papilare aflate pe obiectele transportate de la fața locului la laborator, urmând, apoi, realizarea pozitivului și negativului fotografic. Pentru reușita acestei activități, urma papilară va fi fotografiată împreună cu întregul obiect purtător sau cu o parte a acestuia, pentru a se identifica cât mai exact locul unde este situată urma.

De asemenea, se recomandă ca lângă urmă să se așeze un element metric, pentru a se putea realiza ulterior fotograme mărite la scară.

După obținerea negativului urmelor papilare se realizează diapozitivarea imaginii acestora, ori se trece la copierea direct pe hârtia foto și la obținerea fotogramei.

Obținerea pozitivului urmelor papilare se realizează cu ajutorul aparaturii de copiat prin proiecție. Negativul fotografic, conținând imaginea urmelor papilare colorate, fotografiate direct de pe obiectul purtător, se așază cu gelatina în jos în rama aparatului de mărit. Cu ajutorul elementului metric așezat lângă urma papilară, în momentul fotografierii se va urmări ca imaginea urmei pe pozitiv să fie mărită la scara 4/1.

§3. Luarea impresiunilor de comparație

Cercetarea în laborator a urmelor de mâini presupune existența unor urme de comparație. Urmele ridicate de la fața locului, sau de pe obiectele purtătoare aduse în

laborator pentru relevare și examinare, vor fi comparate cu modelele de comparație obținute de la persoanele bănuite sau de la cadavre.

Pentru obținerea modelelor de comparație se folosesc tehnici diferite pentru persoane și pentru cadavre.

A. Obținerea impresiunilor de la persoane

În această activitate se folosesc instrumente și materiale adecvate, precum: o placă pe care se aplică tușul, un ruluu din cauciuc, un flacon cu tuș tipografic, o tușieră impregnată cu substanțe chimice pentru amprentare, fișe dactiloscopice.

Cele mai cunoscute metode în activitatea practică sunt amprentarea cu tuș tipografic și amprentarea chimică.

a. Folosirea tușului tipografic

Înainte de începerea operației de amprentare, degetele vor fi bine spălate (degresate) cu apă și săpun. Pe placă se depune o picătură de tuș, care va fi întinsă cu ruloul până se obține un strat uniform. Specialistul prinde cu o mână degetul persoanei cercetate, iar cu cealaltă prinde de vârful degetului și-l rulează pe placă, o singură dată, într-un singur sens, de la o extremitate la cealaltă a unghiei, și-l apasă pentru a obține impresiunea întregii suprafețe a falangetei. Impresiunea obținută se aplică în spațiul liber din fișa dactiloscopică. În acest mod se procedează cu toate degetele.

b. Amprentarea chimică

Metoda este mai puțin folosită în practică. Trusa de amprentare chimică conține o pâslă dură, impregnată cu o substanță chimică incoloră.

Pentru obținerea amprente, specialistul rotește degetul persoanei pe pâsla trusei, apoi îl așază pe o folie de hârtie special impregnată și-l rulează pe aceasta, astfel încât, prin realizarea contactului dintre substanța de pe pâslă și cea de pe hârtie, să se coloreze impresiunea digitală într-o nuanță de indigo închis spre negru.

B. Obținerea impresiunilor de la cadavre

Pe lângă instrumentele și materialele folosite la amprentarea persoanelor, mai sunt necesare următoarele: o lingură specială pentru amprentarea cadavrelor, soluții și substanțe pentru conservarea fragmentelor de piele cu creste papilare, precum și o seringă cu ace groase pentru injectarea de lichide sub pielea vârfurilor degetelor ce urmează a fi amprentate.

Tehnica de amprentare este adaptată la condițiile în care se află cadavrul,

ținând cont de rigiditatea cadaverică, deshidratarea, putrefacția sau mumificarea acestuia.

Pentru a se învinge rigiditatea cadaverică, mâinile cadavrelor se introduc într-un vas cu apă caldă timp de 10-15 minute. Tușul se întinde direct pe degete cu ajutorul ruloului. Se taie un cartonaș dreptunghiular de mărimea spațiului din fișa dactiloscopică și se așază în lingura de amprentat cadavre, apoi se rulează câte un deget pe fiecare cartonaș, ca și în cazul persoanelor.

Dacă putrefacția este avansată se solicită concursul medicului legist, care recoltează fragmente din pielea degetului ce urmează a fi examinată în laborator.

Atunci când cadavrul se prezintă în stare de mumificație se procedează la împrospătarea pielii cu o soluție de 1-3% hidroxid de potasiu în apă. Se introduc degetele cadavrului în această soluție, până ce pielea revine la normal, apoi se procedează la amprentare ca și la persoanele aflate în viață.

§4. Topografia și detaliile desenului papilar de pe suprafața mâinii

A. Topografia desenului papilar

Cercetarea urmelor de mâini este strâns legată de cunoașterea unor noțiuni elementare de anatomie a mâinii, în special de anatomie topografică.

Este cunoscut faptul că în acest domeniu au avut prioritate medicii specialiști, care au cercetat detaliile pielii de pe suprafața palmară a mâinii. Pentru prima dată, Marcelo Malpighi, medic anatomist italian, a descris, în anul 1686, desenele papilare și orificiile glandelor sudoripare. Timp de aproape două secole de la această descoperire s-au continuat cercetările numai în legătură cu importanța anatomică a detaliilor desenului papilar. În anul 1880, medicul Henry Faulds, care predă lecții de fiziologie studenților de la Facultatea de Medicină din Tokio, a recomandat aplicarea acestor constatări în activitatea de identificare a persoanelor. El subliniază că formațiunile papilare de pe suprafața mâinii lasă urme pe obiecte fără să fie îmbibate cu o substanță străină, deoarece pe suprafața pielii se află deschiderea glandelor sudoripare și, de aceea, pot fi folosite la identificarea persoanelor.¹⁰

Mâna începe de la articulația pumnului și se termină cu vârful degetelor. Din punct de vedere anatomo-topografic se descrie o față dorsală și una palmară, cea de-a doua prezentând interes pentru cercetarea dactiloscopică.

Fața palmară a mâinii se împarte în trei zone: digitală, digito-palmară și palmară.

Zona digitală cuprinde cele cinci degete, care poartă următoarele denumiri: mare (police), arătător (index), mijlociu (mediu), inelar și mic (auricular).

Degetul mare are două fragmente osoase, iar următoarele patru degete au

¹⁰ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 96; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 58.

câte trei fragmente osoase, având următoarele denumiri, de la bază spre vârf: falange, falangine și falangete.

Zona digito-palmară este cuprinsă între baza degetelor și palmă. Această suprafață corespunde diferenței de lungime pe care o au degetele, după cum sunt privite pe cele două suprafețe ale palmei: mai lungi pe partea dorsală și mai scurte pe partea palmară a mâinii.

Zona palmară este cuprinsă între șanțul flexoral al palmei și încheietura pumnului.

Această zonă este împărțită în două regiuni de un șanț flexoral: regiunea tenară, situată pe partea degetului mare, și regiunea hipotenară, situată în partea opusă.

Pentru cercetarea criminalistică prezintă interes detaliile desenului papilar de pe întreaga suprafață a palmei, dar cea mai mare importanță o au detaliile de pe ultimele segmente ale degetelor: falangetele. *urmele (cristale) - pruw*

B. Structura desenului papilar

Pentru cercetarea criminalistică, interes deosebit prezintă desenul papilar al falangetelor, pentru că, în activitatea practică, cele mai multe urme găsite la fața locului sunt cele produse de această parte a degetelor.

În vederea înlesnirii studiului desenului papilar al unei falangete, aceasta este împărțită în trei regiuni: marginală, centrală și bazală. Aceste regiuni sunt despărțite de două linii, pe care le descriu crestele papilare. Prima linie, denumită limitanta superioară, desparte regiunea marginală de cea centrală, iar cea de-a doua, denumită limitanta inferioară, desparte regiunea centrală de cea bazală.

Pentru a descrie structura desenului papilar trebuie să pornim de la șanțul flexoral, care desparte falangeta (ultima parte a degetului) de falangină. În continuare se cercetează direcția pe care o urmează crestele papilare, constatându-se că la vârful și marginea degetului crestele au formă de arcuri puternic boltite (convexe), la baza desenului, lângă șanțul de flexiune, crestele au formă de arcuri slab boltite (arcuite), iar în regiunea centrală a desenului, care include și centrul, crestele au formă de cercuri sau spirale.

În traiectoria ei, limitanta superioară întâlnește limitanta inferioară într-unul sau mai multe puncte ale desenului papilar. La locul de contact al limitantelor se întâlnesc cele trei regiuni papilare ale amprente digitale, formându-se o figură triunghiulară asemănătoare literei grecești Δ (delta), care poartă chiar această denumire.

În raport cu forma triunghiului care ia naștere în punctul de contact al celor trei regiuni, deltele se clasifică în delte negre și delte albe; delta neagră este formată din contopirea limitantelor într-un punct al dactilogramei, dând naștere unei formațiuni asemănătoare literei majuscule Y. Punctul de contact al celor două limitante poartă denumirea de punct deltic.

În raport de lungimea brațelor din care sunt formate, deltele negre se împart în:

- delta neagră lungă, care are două sau toate trei brațele prelungite de cinci ori mai mult decât grosimea unei creste papilare;
- delta neagră scurtă, care are două sau toate trei brațele mai scurte decât de cinci ori grosimea unei creste papilare, respectiv până la 4,5 mm.

Delta albă este constituită de spațiul triunghiular format în punctul de contact al celor două limitante, care este delimitat atât de aceste creste, cât și de o a treia creastă papilară (din regiunea centrală), aflată în imediata apropiere. Delta albă poate lua forme diferite, în raport de gradul de deschidere al unghiurilor: deschisă la toate unghiurile, la două sau un singur unghi, ori închisă la toate unghiurile.

§5. Identificarea persoanelor după urmele de mâini

A. Clasificarea desenului papilar

Din cercetarea structurii desenului papilar a rezultat că valoarea cea mai mare pentru identificare o au acele formațiuni ale creștelor papilare, care descriu o figură triunghiulară asemănătoare literei delta. În raport de prezența sau absența acestei formațiuni în detaliile desenului papilar al falangetei, în clasificarea românească sunt cunoscute trei grupe de desene papilare: adeltice, deltice și amorfe.

a. Desenele adeltice sunt acelea la care lipsesc formațiunile asemănătoare literei delta. Creștele papilare prezintă suficiente elemente de identificare în care pot fi descrise foarte multe detalii și, în raport de acestea, se subclasifică în: adeltice simple, piniiforme, cu confluență dreaptă, cu confluență stângă, cu laț (bucă) dreaptă, cu laț (bucă) stângă, cu lațuri (bucle) opuse și cu început de spirală.¹¹

b. Desenele deltice sunt cele la care creștele papilare descriu formațiuni asemănătoare literei delta. La un singur deget (falangetă) pot fi întâlnite una sau mai multe delte și, în funcție de aceasta, sunt cunoscute formațiuni monodeltice, bideltice, trideltice, quatrodeltice.

După locul pe care îl ocupă delta în desenul papilar, o formațiune deltică poate fi sinistrodeltică, cu delta situată spre stânga desenului papilar, sau dextrodeltică, cu delta situată spre dreapta.

c. Desenele amorfe (excepționale)

La desenele amorfe nu pot fi constatate formațiuni asemănătoare triunghiului (deltei) și nici alte figuri geometrice.

Creștele papilare urmează o linie foarte greu de descris și, de aceea, au primit această denumire (amorfe = fără formă), și, pentru că sunt foarte rar întâlnite, mai

¹¹ I.R. Constantin, M. Rădulescu, *Dactiloscopia*, I.G.M., București, 1995, p. 34; C. Turai, *Elemente de criminalistică și tehnică criminală*, vol.I, București, 1947, p.135-136.

sunt denumite și excepționale. Din acestea fac parte desenele cu relief danteliform, cele întâlnite la persoanele cu sindactilie (degete unite într-unul singur de la naștere), și desenele cu relief nedefinit.¹²

B. Tipurile desenelor papilare

Clasificarea reliefului papilar în raport de prezența sau absența deltei are scopul de a clarifica denumirea acestor formațiuni după trăsăturile lor cele mai generale. Pentru identificarea persoanei după detaliile desenului papilar se descriu cele mai mici detalii, care pot folosi specialistului pentru comparație și la formularea unor concluzii științifice fundamentate. Descrierea acestor detalii constă în căutarea unor trăsături specifice unor grupe mari de desene papilare, deci stabilirea tipurilor, iar în cadrul acestora, a unor subgrupe, împărțite după trăsăturile comune.

Tipurile sunt grupe de desene papilare împărțite după forma generală a creștelor care alcătuiesc regiunea centrală. După acest criteriu sunt cunoscute următoarele tipuri:

- a - Tipul arc (adeltic)
- b - Tipul laț (monodeltic)
- c - Tipul cerc (bideltic)
- d - Tipul combinat (polideltic)
- e - Tipul amorf

5

ARC
LAT
CERC
COMBINAT
AMORF

În cadrul acestor tipuri sunt descrise și subtipuri și varietăți, după trăsăturile nucleului desenului papilar, poziția sau numărul deltelor etc.

a. Tipul arc (adeltic)

Se recunoaște după forma pe care o descriu creștele papilare, care pornesc de la o margine a falangetei spre cealaltă, urmând aceeași direcție cu creștele ce se află în regiunea bazală, din dreapta către stânga.

Tipul arc se împarte în două subtipuri: arc simplu și arc pin (piniform).

La subtipul arc simplu sunt cunoscute cinci varietăți: arcuri paralele, arc lipit dreapta, arc lipit stânga, arc cu laț lipit dreapta și arc cu laț lipit stânga.

Subtipul arc pin (piniform) se caracterizează prin aceea că, din mai multe crește paralele, una capătă o traiectorie verticală, ca un ax, iar următoarele crește o ocolesc și descriu o figură în formă de brad sau pin, de unde și această denumire. La acest subtip sunt cunoscute trei varietăți: arc pin, arc pin cu ax în dreapta și arc pin cu ax în stânga.

¹² Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 99 și urm.; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op.cit.*, p. 61-62.

b. Tipul laț (monodeltic)

Denumirea este dată de forma pe care o descriu crestele papilare: una sau mai multe creste din regiunea centrală pornesc dintr-o margine a desenului papilar de pe falangetă, se îndreaptă către partea opusă, fără să o atingă, se încovoie, formând o bucă (laț), și se întorc la marginea de unde au plecat. În raport de forma sa, lațul cuprinde: un cap (partea rotunjită), brațele și deschizătura formând numai o singură deltă.

După poziția deltei și deschizătura lațului se descriu două subtipuri: dextrodeltic și sinistrodeltic. La subtipul dextrodeltic, delta se află în dreapta și deschizătura lațului în stânga, iar la cel sinistrodeltic, delta se află în partea stângă și deschiderea lațului în partea dreaptă.

În funcție de forma în care se prezintă nucleul, dactilogramele monodeltice se subdivid în 12 varietăți: lațul simplu, lațul cu inel, lațul cu punct, lațul liniar, lațul liniar cu inel, lațul rachetă, lațul cu semn de întrebare, lațul concav, lațurile suprapuse simple, lațurile comune, lațurile duble (paralele) și nucleul monodeltic excepțional.

c. Tipul cerc (bideltic)

Este format din creste papilare care urmează circular curbura falangetei și, prin unirea cu punctul de plecare, dau naștere la două unghiuri situate în extremități opuse. Între brațele acestor două unghiuri, crestele papilare existente se rotesc asemenea unui vârtej, de la care provine și numele de tip cerc sau verticil.

Tipul bideltic este atât de răspândit, iar desenul papilar cuprinde atâtea detalii, încât s-a făcut o împărțire a acestuia în șapte subtipuri.

Subtipul circular este dactilograma al cărui nucleu îl constituie o creastă papilară, asemănătoare unui cerc, și cunoaște cinci varietăți.

Subtipul spirală este dactilograma al cărui nucleu îl formează o creastă papilară, care se rotește ca o spirală ce se depărtează de punctul central, cu sensul de rotire spre dreapta sau spre stânga, și se prezintă sub trei varietăți.

Subtipul ovoidal (elipsoidal) se caracterizează prin existența unui nucleu format dintr-o creastă papilară, care în traiectoria sa ia aspectul unui oval alungit, perpendicular pe șanțul de flexiune, orizontal sau oblic, spre dreapta ori spre stânga.

Subtipul rachetă are nucleul constituit dintr-o creastă papilară, care în traiectoria sa ia forma unui oval ascuțit la bază și terminat cu o baghetă, asemănătoare unei rachete de tenis orizontală sau perpendiculară pe șanțul de flexiune, ori înclinată fie spre dreapta, fie spre stânga desenului.

Subtipul lațuri gemene sau contrare cuprinde dactilograme cu nucleul constituit din două lațuri contrare, ce se încolăcesc între ele și ale căror brațe se îndreaptă în direcții opuse, desenul regiunii centrale semănând cu un vârtej.

Subtipul bideltic buzunar se definește printr-un nucleu constituit din două lațuri independente, ale căror brațe se îndreaptă în aceeași direcție, spre dreapta sau spre stânga, dar unul îl înconjoară pe celălalt, dând regiunii centrale aspectul unui bob de fasole sau al unui buzunar.

Subtipul bideltic combinat rezultă din amestecul unui nucleu monodeltic cu un desen adeltic. Mai este descris și un subtip bideltic excepțional, caracterizat prin aceea că desenul papilar, deși are două delte, nucleul său are o formă care nu poate fi încadrată la nici unul din subtipurile bideltice descrise mai sus.

d. Tipul polideltic

Cuprinde dactilograme digitale care au o formă mai rar întâlnită, fiind constituit din combinarea unuia sau a două desene de tip laț cu unul de tip cerc, sau prin combinarea a două desene de tip cerc, în urma căreia rezultă un desen papilar cu mai mult de două delte. În raport de numărul deltelor, se împarte în două subtipuri: trideltic și quatrodeltic.

Subtipul trideltic cuprinde trei delte, rezultate din combinarea unei dactilograme de tip laț cu una de tip circular.

Subtipul quatrodeltic cuprinde patru delte, rezultate din combinarea a două dactilograme de tip circular sau a uneia de tip circular cu două de tip laț.

e. Tipul amorf

Denumirea provine de la topografia neregulată a creștelor papilare, care nu sunt sistematizate pe regiuni. În raport de detaliile desenului papilar, tipul amorf se subdivide în trei subtipuri.

Subtipul simian este constituit din desenul papilar ale cărui creste, în configurația lor, nu au nici o trăsătură comună cu celelalte tipuri. Este atât de rar, încât, până în prezent, în România nu a fost întâlnit.

Subtipul danteliform este format, în totalitate sau în parte, din fragmente de creste papilare, care cad perpendicular pe șanțul de flexiune, având o formă asemănătoare cu a unei ghirlande sau a verigilor incomplete ale unui lanț.

Subtipul nedefinit cuprinde dactilogramele cărora, din cauza distrugerii dermului, ca urmare a unor leziuni ori a existenței unei cicatrice, nu li se poate distinge subtipul după criteriul formei regiunii centrale.

C. Detaliile caracteristice desenului papilar

Detaliile caracteristice desenului papilar se referă la traseul creștelor papilare, la forme papilare, precum și la unele elemente adiacente desenelor papilare. Examinarea acestora urmărește stabilirea plasamentului, a formei detaliului și a dimensiunilor detaliilor.

a. Traseul creștelor papilare

În practica dactiloscopică din România s-au stabilit următoarele denumiri ale detaliilor caracteristice ale traseului creștelor papilare:

- a - începutul de creastă papilară (capătul de creastă papilară) este locul unde o linie papilară își începe traseul;
- b - sfârșitul de creastă papilară este considerat punctul terminal al traseului;
- c - bifurcația creștei papilare se numește punctul unde o creastă se desparte în două trasee diferite;
- d - trifurcația este considerat punctul în care o creastă papilară se desparte în trei trasee distincte;
- e - ramificația se numește acel detaliu întâlnit în câmpul papilar al unei dactilograme în care o creastă se divide în două creste cu trasee separate, apoi, după un drum de câțiva milimetri, una din ele se desparte în două creste, întreaga figură având aspectul unei ramuri;
- f - contopirea de creste papilare se formează în punctul de pe dactilogramă unde două creste papilare se unesc;
- g - contopirea triplă se formează în punctul în care trei creste papilare își unesc traseele într-unul singur;
- h - fragmentul este o creastă papilară foarte scurtă, a cărei lungime depășește doar de câteva ori grosimea sa și este situată între două creste papilare de lungimi mai mari;
- i - butoniera este forma pe care o capătă o creastă care se bifurcă; după un drum foarte scurt, cele două ramuri ale acesteia se unesc din nou, având în continuare un singur traseu și dând aspectul de butonieră;
- j - inelul este la fel ca butoniera, cu deosebirea că este circular;
- k - inelul punctat este un cerc care are în centru un punct papilar;
- l - depășirea se consideră locul unde sfârșitul unei creste papilare depășește cu 2-3 mm. începutul alteia, care își are traseul alăturat;
- m - creasta aderentă sau cârligul este un fragment lipit cu unul din capete de o altă creastă mai lungă;
- n - întrerupere se consideră locul în care o creastă papilară își întrerupe traseul, apoi, după 2-3 mm., reapare și își continuă traseul;
- o - punctul papilar este o creastă papilară cu formă asemănătoare unui punct și, de obicei, este situat fie într-o întrerupere de creastă, fie în deltă sau între două creste;
- p - grupul de creste papilare este detaliul format din mai multe puncte papilare, înșiruite în linie sau într-o altă configurație;
- r - triumghiul capetelor de creste se formează în locul unde un sfârșit sau un început de creastă papilară este față în față cu două capete de creste, care pot fi sfârșituri sau începuturi de creste;

- s - anastomoza este o creastă scurtă, care face legătura între alte două creste. Ea se mai numește și creastă transversală sau podet;

- ș - devierea se formează atunci când două creste, care vin una în întâmpinarea celeilalte, cu puțin înainte de a se întâlni se încovoie brusc și se sfârșesc;

- t - creste alternative se consideră detaliul care ia naștere în locul unde două creste paralele, ce se află învecinate, își schimbă pozițiile, în sensul că una se întrerupe și deviază ușor de pe traseul său, iar cealaltă îi ia locul, trecând prin întrerupere;

- ț - intersecția este locul unde o creastă se încrucișează cu alta;

- u - reîntoarcerea este creasta care, după ce a parcurs un drum din traseu, se întoarce formând o buclă, reîntorcându-se în sensul din care a venit.

Ordinea în care sunt descrise aceste detalii ține seama de frecvența cu care sunt întâlnite în practică. La examinarea unei dactilograme digitale de la falangetă, detaliile caracteristice se citesc circular, în sensul mersului acelor de ceasornic, iar axul acestor ace este considerat nucleul dactilogramei examinate.

b. Formele porilor și formele unghiurilor crestelor

Porii sunt deschideri ale glandelor sudoripare; sunt așezați pe crestele papilare, dispuși la distanțe diferite, sub forma unui șirag de mărgel, de dimensiuni variate, cu forme proprii și foarte multe ca număr (aproximativ 1000 pe fiecare falangetă).

Urmele porilor, fiind un mijloc ajutător în procesul identificării, sunt examinate pentru că păstrează anumite detalii și trăsături individuale ale reliefului papilar.

Acea parte a criminalisticii, care se ocupă cu studiul porilor, se numește poroscopie.

Examinarea punctelor caracteristice coincidente ale porilor se face urmărind o succesiune obligatorie, și anume:

1) - se ia în considerare forma caracteristică a porilor, care poate fi: circulară, ovală, în formă de sa, în formă de semilună, franjurată etc.;

2) - se studiază și se rețin ca elemente de comparație plasamentul porului față de altul, distanța și poziția lui pe creastă (central, marginal etc.);

3) - se apreciază mărimea porului în comparație cu cei învecinați sau prin măsurare, cunoscându-se că diametrul lor este cuprins între 80 și 250 micrometri;

4) - se ia în considerare numărul porilor pe o unitate de lungime sau de pe un fragment de creastă, cunoscându-se că pe un milimetru se pot găsi 9-18 pori.

Cu ocazia examinării poroscopice se cercetează și detaliile laturilor crestelor papilare, activitate cunoscută sub denumirea de crestoscopie.

Detaliile caracteristice ce pot fi descoperite pe cele două margini ale unei

creste papilare au aspectul general de scobituri sau golfulețe, care pot avea forme variate: dreaptă, convexă, de dinte, de masă, de buzunar, concavă, de unghi neregulat etc.

D. Elementele adiacente ale desenului papilar

Elementele adiacente nu sunt construite din creste papilare, însă pot fi folosite la identificare, atunci când există puține detalii ale desenului papilar. Din această categorie fac parte: cicatricele, liniile albe, liniile șanțurilor de flexiune, negi sau alte malformații ce apar în relief pe piele și se reproduc fidel în amprentă.

E. Procesul identificării dactiloscopice

Practica și teoria criminalistică privitoare la identificarea persoanei după detaliile desenului papilar cunosc trei metode de identificare dactiloscopică: metoda cantitativă, metoda calitativă și metoda mixtă.

Metoda cantitativă impune să se constate un număr minim obligatoriu de puncte coincidente. Metoda calitativă are în vedere numai valoarea punctelor de coincidență rezultată din frecvența lor, fără a se ține seama de numărul punctelor de coincidență. Metoda mixtă ține seama, în măsură egală, de ambele criterii.

În România a fost adoptată metoda cantitativă, care presupune stabilirea poziției identice a cel puțin 12 puncte (detalii) caracteristice. Numărul minim al acestor caracteristici diferă de la o țară la alta. În unele țări sunt admise minimum opt caracteristici comune (Anglia, Bulgaria etc.); altele pretind minimum zece caracteristici (Danemarca și Ungaria); în cele mai multe țări se pretind minimum 12 caracteristici (Belgia, Franța, Germania etc.); în Malta se cer minimum 14 caracteristici, iar Cipru, Scoția și Interpolul pretind minimum 16 caracteristici; în alte țări (Lituania, Luxemburg, Norvegia și Ucraina), practica judiciară nu pretinde un număr minim de caracteristici.

Numărul minim de 12 puncte coincidente adoptat de teoria și practica criminalistică din România nu este o cifră rigidă, obligatorie. Se pot formula concluzii de certitudine și când se găsesc mai puțin de 12 coincidențe, dacă se constată detalii complexe, cum ar fi: trei bifurcații suprapuse, perechi de butoniere sau cârlige etc. Dacă în dactilograme se descriu detalii de configurație simplă și des întâlnită în practica de expertiză criminalistică, pentru formularea unei concluzii cert pozitive sunt necesare 12 puncte coincidente sau chiar mai multe.

F. Sisteme automate de identificare a amprentelor și a urmelor digitale

În țările dezvoltate ale lumii, în care industria electronică produce aparatură de ultimă creație cu aplicare în cercetarea criminalistică a urmelor, au fost puse la

punct sisteme de prelucrare automată a amprentelor, bazate pe tehnica recunoașterii formelor cu ajutorul computerului.

a. Sistemul automat de identificare folosit în Japonia

Este aplicat în practică începând cu anul 1982. În acest sistem, ordinatorul detectează în mod automat particularitățile (capetele și bifurcațiile creștelor papilare) din imaginea unei amprente digitale, le introduce în memorie și le compară.

Apoi, computerul stabilește raporturile care leagă între ele particularitățile definind numărul de creste care le separă. Poziția, direcția particularităților și raporturile lor reciproce sunt traduse în date numerice, pe care calculatorul le introduce în memorie. Procesul este realizat pentru ansamblul întregii amprente: mașina detectează 100 particularități pe imaginea unui deget.

b. Sistemul MORFO

Societatea MORFO-SYSTEMS, cu sediul principal în Franța și cel subsidiar în SUA, a pus la punct sistemele ARF (Automatic Fingerprint Recognition System) și AFIS (Automatic Fingerprint Identification System), care permit ca un suspect să fie identificat în câteva minute, după amprente și urmele digitale.

În ambele sisteme se compară urma digitală ridicată de la locul faptei cu amprente aflate într-o bancă de date (capabilă să stocheze mai multe milioane de amprente), iar în final se selectează o scurtă listă de candidați. Operatorul verifică lista prezentată de sistem și se pronunță asupra identității dintre urmă și amprentă.

În ultimii ani, MORFO-SYSTEMS a fost adoptat de polițiile din Austria, Anglia, Germania etc., iar din anul 1998 este aplicat și în România.

c. Sistemul AFIS 2000 - PRINTERMARK

Cu acest sistem se pot rezolva problemele reale ale utilizatorilor, fiind rodul mai multor ani de colaborare cu FBI. Sistemul PRINTERMARK are peste 100 de agenții în toată lumea, care utilizează echipamentele sale.

Acest sistem poate fi ușor configurat, pentru a include și o stație de introducere „pe-viu” și, eventual, atașarea fotografiei persoanei. Impresiunile se stochează prin simpla rulare a degetului pe un dispozitiv special.

Sistemele prezentate sunt cele mai performante în lume la această oră, asigurând o viteză de lucru și un randament de neatins în sistemul manual de lucru.

Foto 1 - Fotograma urmei ridicate de la fața locului

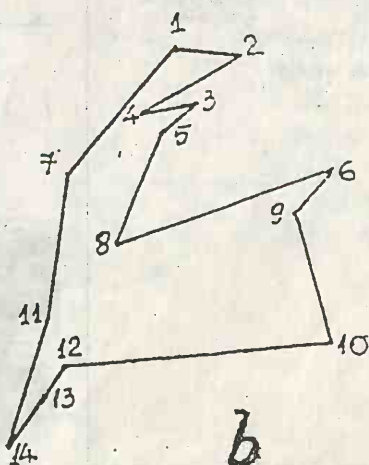
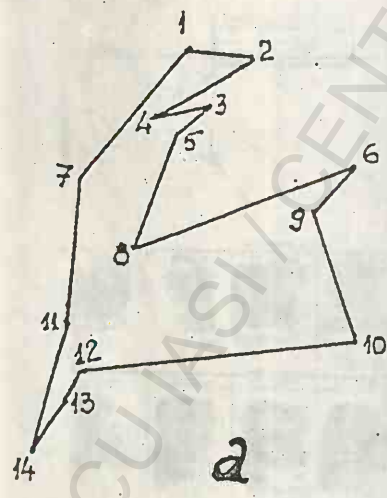
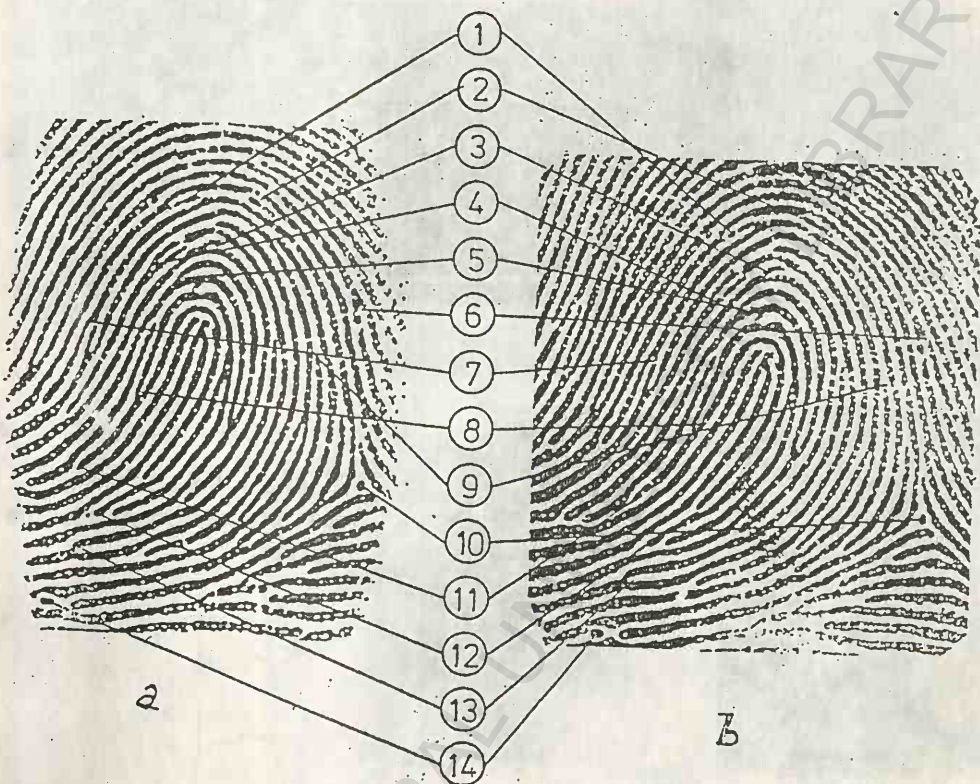

Foto 2 - Fotograma impresiunii degetului mare de la mâna dreaptă a numitului I.G.

Foto 3 - Detaliile desenului papilar

Notarea punctelor de coincidență între detaliile urmei de deget și ale impresiunii digitale

Expertiza urmelor de deget in cazul Barcu Ghiocel

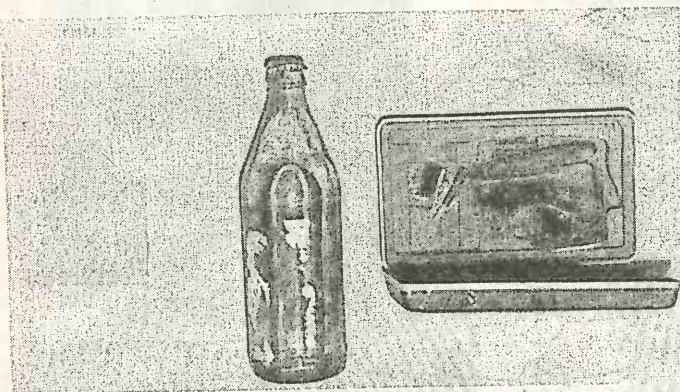

Foto 1 - Obiecte puse la dispoziție

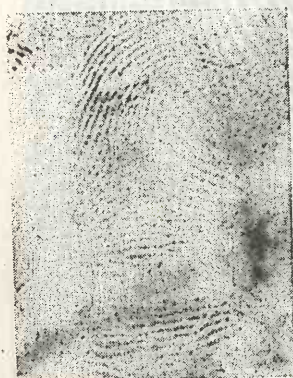

Foto 2 — Foto 3 - Urme papilare relevate pe sticla de 1/2 litru

Nume: BARCU		Prenume: GHIOCCEL	
Tota: Natural		Mama: Argentina	
Născut în anul: 1946		Iară: 1946	
In: INS		Părinți: INS	
Domiciliul: CC. TICANASI		P.O. INS	
Profesiune:			
Buletin de identitate seria: INS în data de: INS			
Nume locație: INS			
Nume fabrică: INS			
MENȚIUNI			

Foto 4

Locul în:		Formula dactiloscopică:		Clasa a de:	
Data:					
De:					
IMPRENTURI DE CONTROL					
MINA DREAPTA					
MARE	ARĂTOR	MULOCU	INELAR	MIC	
MINA STANGA					
MARE	ARĂTOR	MULOCU	INELAR	MIC	

Foto 5

Foto 6 -

Urma ilustrată la foto 2 cu prezentul raport, ridicată de pe sticla de 1/2 litru

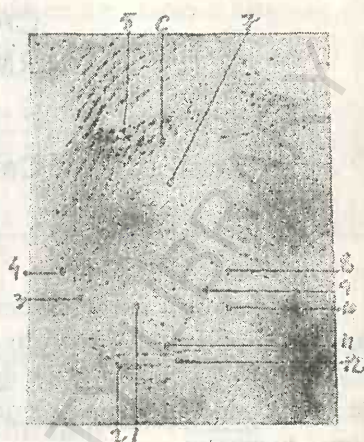

Foto 7 -

Impresiunea degetului inelar de la mâna dreaptă a numitului Barcu Ghiocel

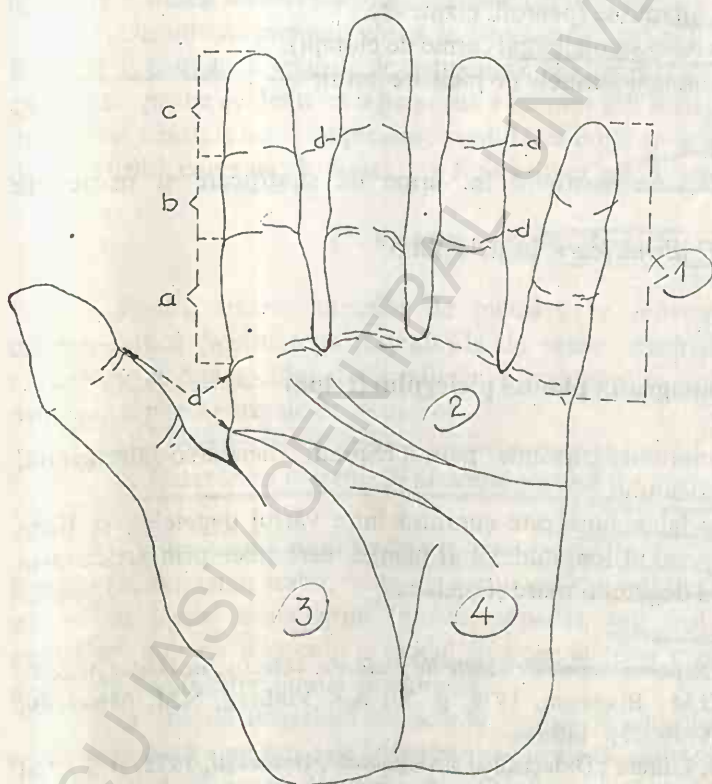

Foto 8 - Topografia palmei

- 1 - regiunea digitală (a - falangele; b - falangi-nele; c - falangetele; d - șanțurile flexorale);
- 2 - regiunea digito-palmară;
- 3 - regiunea tenară;
- 4 - regiunea hipotenară.

CAPITOLUL al VI-lea URMELE DE PICIOARE

Secțiunea I - Caracteristicile urmelor de picioare

§1. Clasificare

Cercetarea criminalistică a urmelor de picioare este o activitate complexă, al cărei scop principal îl constituie identificarea persoanei. Valoarea de identificare a acestor urme este dată atât de detaliile desenului papilar al plantei (talpa piciorului), cât și de forma și detaliile urmei de încălțăminte și, uneori, al piciorului încălțat numai cu ciorapi.¹

O clasificare² a acestei categorii de urme poate fi făcută după mai multe criterii:

- a) După obiectul creator, urmele se clasifică astfel:
- urme create de piciorul descălțat (urme plantare)
 - urme create de încălțăminte (pantofi, cizme etc.)
 - urme create de piciorul semiîncălțat (urme de ciorapi).

- b) După modul de formare, urmele de picioare pot fi:

- urme de adâncime
- urme de suprafață.

Urmele de suprafață se subdivid în: urme de stratificare și urme de destratificare.

- c) După valoarea de identificare, urmele pot fi:

- vizibile
- invizibile (latente).

§2. Topografia plantei piciorului (talpa)

Talpa (planta) piciorului cuprinde patru regiuni: metatarso-falangiană, metatarsiană, tarsiană și a călcâiului.

Regiunea metatarso-falangiană este cuprinsă între vârful degetelor și linia imaginară, perpendiculară pe axul longitudinal al plantei, care trece prin articulația situată între falanga a doua a degetului mare și metatars.

¹ I. Vasiliniuc, V. Măcelaru, *Expertiza urmelor lăuate de picioare*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1976, p. 53; A.I. Vinberg, S.M. Mitricev, *Criminalistica*, vol. I, București, 1953, p. 115.

² Camil Suciu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1972, p. 239 și urm.; Emilian Stancu, *Criminalistica*, Editura „Actami”, București, 1995, p. 168-169; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op.cit.*, p. 75; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 87.

Regiunea metatarsiană este cuprinsă între regiunea metatarso-falangiană și o linie imaginară, perpendiculară pe axul longitudinal al plantei, care trece prin articulația tarsului cu metatarsul.

Regiunea tarsiană, corespunzătoare osului tarsului, este cuprinsă între regiunea metatarsiană și călcâi, respectiv de-a lungul cavității (scobiturii) tălpii piciorului.

Regiunea călcâiului este partea posterioară a tălpii, corespunzătoare osului calcaneu.

OS CALCANEU

Secțiunea a II-a - Cercetarea la fața locului a urmelor de picioare

§1. Căutarea și descoperirea urmelor

Descoperirea urmelor de picioare prezintă un grad de dificultate mult mai redus, comparativ cu aceeași activitate privind urmele de mâini. În ceea ce privește urmele latente (invizibile) formate de plantă (tăpă), deci de piciorul descălțat, vor fi aplicate aceleași tehnici folosite la căutarea și descoperirea urmelor de mâini.

Urmele de picioare găsite la fața locului pot fi izolate sau în grup compact. Ele vor fi căutate în locurile de pătrundere sau ieșire din câmpul infracțiunii. Atunci când sunt probe evidente că o persoană a pătruns și a ieșit din câmpul infracțiunii, dar nu se pot constata urme de picioare vizibile cu mijloacele tehnice cunoscute, în raport de condițiile concrete ale faptei, vor fi folosiți câinii de urmărire.

§2. Fixarea urmelor de picioare

Pentru fixarea urmelor de picioare se folosesc tehnicile cunoscute în criminalistică pentru toate categoriile de urme: descrierea în procesul-verbal de cercetare la fața locului, fotografierea și copierea cu pelicule adezive și folosirea mulajelor pentru urmele de adâncime.

a. Descrierea urmelor în procesul-verbal

La descrierea urmelor în procesul-verbal se are în vedere locul în care s-au format (drum, teren arabil, spațiu de locuit etc.), condițiile atmosferice, pentru urmele găsite în locuri neacoperite (ploaie, zăpadă), numărul acestora, natura lor (de suprafață sau de adâncime), modul în care au fost create (picior încălțat, picior descălțat sau încălțat numai cu ciorapi).

O atenție deosebită se acordă formei, conturului și dimensiunilor urmei, indiferent dacă sunt urme de adâncime sau urme de suprafață.

Pentru urmele de picior descălțat se menționează dacă se disting detaliile reliefului papilar, urmele degetelor, aspectul tălpii etc.

Picior descălțat
Încălțat 65

La urmele de încălțăminte se descrie natura lor: de adâncime ori de suprafață (de stratificare sau de destratificare), forma generală, lungimea și lățimea, măsurate în centimetri. Dimensiunile privind lungimea și lățimea urmei se menționează separat pentru toată urma și separat pentru toc.³ Vor fi descrise și alte detalii utile pentru identificare: desenul antiderapant (când există), semne de uzură etc.

b. Fotografierea

Tehnici simple & speciale

Fotografierea urmelor de picioare se realizează prin folosirea mijloacelor tehnice simple obișnuite, sau prin folosirea unor tehnici speciale. Oricare ar fi tehnicile folosite, urma trebuie mai întâi pregătită pentru fotografiere, prin curățare cu mijloace adecvate, pentru a nu fi distruse detaliile utile identificării.

În timpul fotografierii, aparatul foto se fixează perpendicular pe urmă și se folosesc sursele laterale de iluminare. Alături de urmă se așează o linie gradată sau un alt sistem de măsurat, pentru a se fixa dimensiunile urmei în centimetri. În același scop, se așază instrumentul de măsurat de-a curmezișul urmei.

Pentru urmele insuficient de bine conturate se va trasa în jurul lor un cerc cu cretă. Pentru această categorie de urme se folosesc tehnici speciale de fotografiere. Astfel, vor fi folosite filtre pentru realizarea fotografiei separate de culori, iar pentru urmele formate pe zăpadă, unde contrastul nu este destul de puternic, vor fi folosite filtre galbene sau pudrarea ușoară a urmei cu praf de grafit, pentru atenuarea strălucirii puternice.

c. Copierea cu peliculă adezivă

Metoda este folosită pentru urmele de suprafață, când acestea prezintă detalii importante, cum ar fi: detalii ale desenului papilar, detalii de uzură a încălțăminte etc. Tehnica folosită este aceeași ca în cazul urmelor de mâini, însă se impune un spor de precauție, pentru a nu distruge detaliile urmei și a se asigura o copiere uniformă a întregii suprafețe a acesteia. După obținerea copiei se va avea în vedere că s-a înregistrat negativul, iar pentru a se obține pozitivul, se va folosi aparatul de mărit, prin așezarea peliculei cu emulsia spre izvorul de lumină.

d. Realizarea mulajelor

Tehnica este folosită pentru urmele de adâncime.

Înainte de a se proceda la realizarea mulajului, urma trebuie pregătită, curățând-o cu mijloace adecvate, care să nu distrugă detaliile utile identificării. Dacă urma nu este bine conturată în adâncime, se vor așeza în jurul ei, pe margini, carton, șipci de lemn sau pământ, pentru înălțare și pentru a evita alunecarea în afara urmei a gipsului de consistență mai moale.

³ A.I. Vinberg, S.M. Mitricev, op. cit., p. 137-139.

Pentru mulaje se folosesc ceara, parafina, gipsul

Dacă urma s-a format pe o suprafață instabilă, cum ar fi nisipul, făina, urma va fi pregătită înainte de turnarea gipsului. În acest scop, se pulverizează suprafața cu vapori de apă, obținându-se o pojghiță care va suporta materialul folosit pentru mulaj, fără a se distruge detaliile.⁴ Suprafața instabilă

Praful de gips se introduce într-un vas și se adaugă apă până se obține o pastă cu fluiditate corespunzătoare, comparabilă cu smântâna. Dacă mulajul obținut este de consistență prea moale își pierde forma și părăsește conturul urmei. Dacă este prea consistent, dur, distruge detaliile urmei sau nu pătrunde în mod uniform în toate detaliile acesteia.

Gipsul se toarnă în două, trei reprize, iar între acestea se așază în conturul urmei bețe sau fire de sârmă, pentru a-i asigura rezistența în timpul ridicării și al transportului. Mulajul obținut se ridică cu grijă, pentru a se evita degradarea, și se lasă să se usuce. Spălarea mulajului în vederea fotografierii se face numai cu apă curentă și numai după ce a fost bine uscat.

§3. Cărarea de urme

La cercetarea la fața locului se observă, uneori o însiruire uniformă de urme, create de piciorul încălțat sau descălțat al aceleiași persoane, care poartă denumirea de cărare de urme (de pași).

Importanța acestor urme în criminalistică este de necontestat, uneori constituind singurul mijloc de probă pentru identificarea persoanei cercetate.

Știindu-se faptul că mersul este influențat de o multitudine de factori obiectivi și subiectivi, putem identifica o persoană și după urmele create în timpul mersului. Este suficientă doar o stabilire a grupului din care face parte persoana respectivă, pentru că, astfel, cercul persoanelor bănuite că ar fi creat acele urme, se restrânge.

Între factorii obiectivi, care au influență asupra caracteristicilor mersului, menționăm vârsta, sexul, starea de sănătate, starea terenului, condițiile atmosferice, transportarea unor greutăți etc.

De asemenea, avem în vedere factorii subiectivi, precum temperamentul, starea de neliniște, teama, dorința de a se îndepărta de la locul faptei etc.

Pentru descrierea cărării de urme sunt examinate următoarele elemente: direcția de mișcare, linia mersului, lungimea pasului, lățimea pasului și unghiul pasului (unghiul de mers).⁵

⁴ Camil Suciu, *op.cit.*, p. 248; Emilian Stancu, *Investigarea științifică a infracțiunilor*, Universitatea București, 1986, p. 155; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 76.

⁵ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 252; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 174; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 80; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 93-94.

a. Direcția de mișcare

Din examinarea aspectului general al urmelor putem afla direcția de mișcare. În acest scop, vom cerceta poziția degetelor la piciorul descălțat și vârful încălțămintei la piciorul încălțat, care trebuie să fie în față, spre direcția de mers. Acest element poate fi modificat în cazul simulării, în scopul derutării organelor judiciare.

SIMULARE

Sunt cunoscute multiple metode de simulare: încălțarea pantofilor, ghetelor cu tocul în față, sau confecționarea obiectelor de încălțăminte cu cele două repere inversate: tocul în față și vârful în spate.

Pentru a diferenția mersul normal (în ceea ce privește încălțămintea) de mersul intenționat denaturat, se au în vedere mișcările pe care le face piciorul în timpul mersului.

În mersul omului se disting trei faze: atingerea solului cu tocul, urmată de o ușoară alunecare înainte, așezarea tălpii cu toată suprafața pe sol și ridicarea vârfului, cu o ușoară alunecare înapoi.

Între primul și ultimul moment (faze) sunt deosebiri ușor de observat cu ochiul liber, și cu atât mai mult prin fotografiere și măsurătoare.

Dacă o persoană atinge solul cu un pantof ce are reperele principale (vârful și tocul) inversate, va marca o alunecare înainte mult mai scurtă la prima atingere a solului, decât alunecarea înapoi, produsă la ridicarea tălpii (vârfului) încălțămintei de pe sol.

b. Linia mersului

Linia mersului este o linie frântă, ce unește aceleași puncte ale urmelor consecutive lăsate de piciorul stâng și, respectiv, de piciorul drept, și reprezintă linia după care se mișcă corpul o dată cu fiecare pas. Aceste puncte sunt centrele exterioare ale călcâielor, iar rezultatul unirii este o linie în zig-zag. Unghiurile formate de această linie sunt mai mici sau mai mari, în funcție de lungimea pasului.

c. Lungimea pasului

Se măsoară de la partea din spate (toc, călcâi) a unei urme unui picior, până la partea din spate a urmei imediat următoare a celui alt picior.

Lungimea pasului este folosită pentru a se stabili dacă persoana care a făcut urmele fugea sau mergea normal, transporta o greutate etc.

d. Lățimea pasului

Se măsoară între laturile interioare ale tocului (călcâiului), de la urma piciorului stâng, până la urma piciorului drept.

Cu acest element se poate restrânge cercul persoanelor bănuite a fi produs cărarea de urme, deoarece putem să stabilim vârsta aproximativă a persoanei, starea de sănătate, viteza de mers și, cu anume probabilitate, chiar sexul.

La o vârstă înaintată, lățimea pasului este mai mare, pentru că persoana respectivă simte nevoia de a-și asigura echilibrul în timpul mersului și; de aceea, merge cu picioarele mai îndepărtate. La fel se întâmplă și cu o persoană care transportă o greutate. Pentru a evita căderea în față, își asigură baza de susținere prin deschiderea pasului.

Lățimea pasului se reduce proporțional cu viteza de mers. Pentru a străpunge mai ușor aerul și a-și asigura viteza, omul reduce lățimea pasului.

De asemenea, lățimea pasului este specifică sexului feminin, care tinde la reducerea ei până la inexistență. Spre deosebire de băieți, care nu dau importanță acestui element, fetele își studiază mersul, călcând cu un picior în fața celui alt, încât calcă cu ambele picioare pe aceeași linie, ca la mersul pe bărnă. Mersul este și mai caracteristic pentru fetele fotomodel (manechine), fiind asemănător cu cel al acrobaților care fac echilibristică (pe sârmă).

e Unghiul pasului (unghiul de mers)

Este dat de locul de întâlnire a liniei imaginare, ce trece prin diametrul longitudinal al urmei cu linia mersului. Acest element nu poate fi descris în cazul în care linia mediană a urmelor este paralelă cu linia mersului. Unghiul poate fi pozitiv, atunci când este deschis în direcția mersului (în mersul normal), sau negativ, atunci când este deschis în direcția opusă (în mersul normal, forțat, denaturat intenționat).

Deschiderea unghiului este direct proporțională cu viteza de mers. La mersul în fugă, unghiul se deschide foarte mult, în timp ce la mersul la pas normal, pas de plimbare sau mers studiat, pentru a produce efectele dorite (mers tip Charlot), unghiul pasului este pozitiv și are o deschizătură foarte mare.⁶

Toate elementele cărării de pași vor fi descrise în procesul-verbal de cercetare la fața locului. Urmele vor fi fotografiate atât grupat, cât și separat, într-un număr corespunzător, pentru a fi folosite la restrângerea cercului persoanelor bănuite a le fi produs, și, în cele din urmă, la identificarea persoanei cercetate.

⁶ S.A. Golunski, *Criminalistica*, Editura „Științifică”, București, 1961, p. 408; Camil Suciu, *op. cit.*, p. 251-253.

Foto 1 - a - urmă

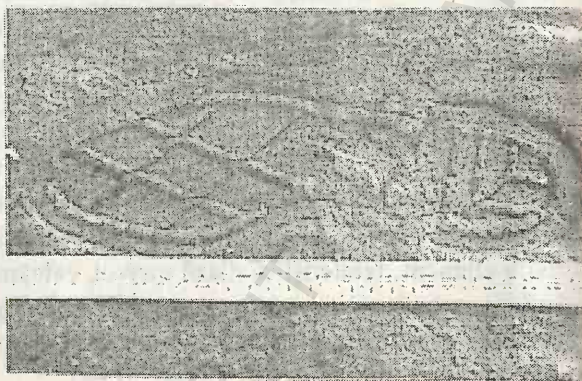

Foto 2 - b - mulaj de comparație

CAPITOLUL al VII-lea

URMELE DE BUZE ȘI DE DINȚI

Secțiunea I - Urmele de buze

§1. Valoarea de identificare a urmelor de buze

Urmele de buze sunt mai rar întâlnite la locul săvârșirii infracțiunii, iar valoarea lor de identificare este mai redusă, comparativ cu urmele de mâini sau urmele de picioare. Sunt întâlnite în cazul infracțiunilor de omor și a celor privitoare la viața sexuală atât pe corpul victimei, cât și pe corpul făptuitorului. Conturul buzelor, compoziția machiajului (rujul) oferă elemente cu valoare de identificare redusă. Urmele de salivă prezente în aceste împrejurări pot contribui la stabilirea grupului secretor și la aflarea grupei sangvine a persoanei de la care provin.¹

§2. Căutarea și ridicarea urmelor

Urmele de buze se pot forma pe suporturi dintre cele mai diverse: pahare, sticle pentru apă sau băuturi alcoolice din care se bea direct, linguri, instrumente stomatologice, lenjerie de corp sau de pat și chiar pe corpul uman.²

Sunt cercetate cu atenție obiectele pe care se formează în mod obișnuit asemenea urme. Cea mai mare valoare de identificare o au urmele latente (invizibile). Pentru relevarea lor sunt folosite metode diferite, precum pudrarea și afumarea.

Urmele de buze sunt urme de suprafață și se formează prin depunerea pe obiectele cu care vin în contact a unor secreții biologice (salivă), produse alimentare (grăsimi, sosuri, sucuri) sau chiar cosmetice (rujuri, vaselină).

Pentru relevare se pudrează într-un strat fin, pudra relevantă pe întreaga suprafață presupusă că păstrează asemenea urme; de asemenea, pudra mai poate fi aplicată pe suprafața cercetată cu ajutorul pensulei. Sunt folosite pulberi din cele mai cunoscute în dactiloscopie, precum și cele întrebuințate în cosmetică. Întotdeauna, la alegerea pulberii se va urmări asigurarea contrastului cu fondul.

- Pahare -

¹ I. R. Constantin, Gh. Niță, Gh. Bratu, *Expertiza urmelor lăsate de buze*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M. București 1978; p. 60 și urm.

² Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 182; Ion Mircea, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiș”, Arad, 1996, p. 113 și urm.; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 85.

Obiectele cercetate vor fi manevrate cu grijă, pentru a nu se deteriora sau șterge urmele.

Afumarea se aplică mai ales la relevarea urmelor aflate pe obiecte din metal cromat sau nichelat, după procedeele folosite la urmele de mâini.

Urmele relevate se descriu în procesul-verbal de cercetare la fața locului și se fotografiază. Obiectele comod transportabile se ridică pentru cercetări în laborator.

Fotografierea urmelor de buze se realizează după tehnici simple, cunoscute, sau cu mijloace moderne, în raport de natura și caracteristicile suportului și de dotarea tehnică a organelor de urmărire penală, care efectuează cercetările.

Pentru relevarea urmelor latente se folosește procedeul reflexiei sau fotografierea prin transparentă, dacă suportul pe care au fost găsite urmele este transparent.³ - Procedeu reflexiei -

Urmele de buze de pe corpul persoanei pot fi relevate prin fotografierea cu tehnici speciale, ce folosesc razele gamma. - Raze gamma -

Secțiunea a II-a - Urmele de dinți

§1. Valoarea de identificare a urmelor de dinți

Urmele de dinți au o valoare de identificare apreciabilă, datorită detaliilor danturii care pot fi imprimate în urmă.⁴ Le întâlnim în special în cazul infracțiunilor de violență, violuri, tâlhării, atât pe corpul victimei, cât și pe corpul făptuitorului. De asemenea, pot fi găsite pe obiecte apte să le reproducă detaliile, cum ar fi alimentele (brânzeturi) sau fructele (mere, pere etc.).

Elementele care servesc la identificare sunt lungimea și lățimea dinților, modul cum sunt dispuși pe cele două maxilare, lipsa dinților sau a unor părți din aceștia, modificări datorate uzurii, accidentelor, diferitelor boli, lucrărilor de protetică dentară etc.⁵

Stabilitatea danturii umane este un alt element prețios, care se folosește la identificare.

³ P.F. Ceccaldi, *La criminalistique*, Presses Universitaires de France, 1962, p. 50.

⁴ Boboș Laurențiu, *Identificarea persoanei după urmele de dinți*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul de Justiție, București, 1978, p. 167; Camil Suciu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1972, p. 258.

⁵ Gh. Asanache, Gh. Pășescu, *Expertiza urmelor lăsate de dinți pe corpul omenesc*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, București, 1978, p. 68 și urm.; Emilian Stancu, *Criminalistica*, „Editura Didactică și Pedagogică”, București, 1994, p. 217.

§2. Căutarea și ridicarea urmelor

Urmele de dinți pot fi găsite pe diferite suporturi, sub formă statică sau dinamică.

Sub formă statică, urmele păstrează conturul, plasamentul, distanța și lățimea dinților etc.

Urmele dinamice se recunosc pe obiectul primitor; deoarece au aspect de striatii, create de neregularitățile lor, în special ale dinților de pe maxilarul superior.

Pe corpul omului se formează urme de suprafață pentru că, după mușcătură, pielea și țesuturile moi au tendința de a reveni în poziția inițială.

În cursul cercetărilor la fața locului prezența medicului legist, iar când situația o impune și a medicului stomatolog, poate contribui substanțial la descoperirea și valorificarea acestor urme.

Deoarece urmele de dinți sunt vizibile cu ochiul liber, descoperirea lor nu întâmpină dificultăți deosebite. Pentru a fi valorificate în cursul cercetărilor, aceste urme trebuie fixate prin descrierea în procesul-verbal de cercetare la fața locului, fotografiere și folosirea mulajelor. P-v

Descrierea urmelor în procesul-verbal de cercetare la fața locului se face cu respectarea regulilor generale privitoare la întocmirea acestui mijloc de probă. Se va acorda atenția cuvenită descrierii suporturilor pe care s-au găsit, natura și consistența lor, numărul și forma acestora. Când suportul este chiar corpul omului aflat în viață sau un cadavru, se va menționa zona în care au fost găsite, cu precizarea organului din apropiere: ochi, ureche, nas etc. Dacă sunt mai multe urme, se consemnează distanța dintre ele.⁶

Fiecare urmă va fi descrisă separat, cu precizarea formei, dimensiunilor, precum și a aspectului, a culorii etc.

Fotografierea urmelor se face cu obiectivul aparatului foto în poziție perpendiculară pe suprafața purtătoare de urme. Vor fi fotografiate grupele de urme precum și fiecare urmă separat, folosindu-se surse de iluminat așezate lateral sau în spatele aparatului foto, prin procedee ce diferă, după cum urmele sunt de suprafață sau de adâncime.

Pentru a se obține dimensiunile reale ale urmelor, se recomandă folosirea unei linii gradate, așezată lângă urmă. Fotografiere
Mulaje

Pentru mulaje se folosesc materialele cunoscute, în special gipsul dentar. Urma va fi pregătită, pentru a se înlătura impuritățile și corpurile străine. Dacă suportul este moale (ciocolată, unt), urma va fi pulverizată cu șerlac, pentru a se forma o crustă protectoare, apoi se toarnă gipsul.

⁶ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 252; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 177-179; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 86-87.

Mulajele sunt fotografiate și conservate în ambalaje corespunzătoare.

Pentru efectuarea expertizei criminalistice se vor folosi mulaje de comparație, luate de la persoanele bănuite a fi produs urmele cercetate.⁷

Un alt caz din practica organelor de urmărire penală din județul Iași confirmă valoarea deosebită a urmelor de dinți pentru identificarea unei persoane.

Victima G.L., în vârstă de aproape 80 de ani, locuia singură, iar în ultimii doi, trei ani era ajutată la treburile din gospodărie de un tânăr în vârstă de 17 ani.

Într-o seară, când sora victimei a venit, ca de obicei, în vizită, a constatat că aceasta încetase din viață de câteva zile. Rudele s-au pregătit de ceremonialul înmormântării, dar când au scos din casă coșciugul cu trupul neînsuflețit al bătrânei, pentru a porni pe drumul spre locul de veci, au observat că aceasta prezenta, în partea stângă a gâtului, urme de dinți ale unei mușcături recente.

Ceremonialul înmormântării a fost întrerupt și s-au început investigațiile. Deoarece la autopsia cadavrului s-au constatat urme care dovedeau că moartea s-a produs prin sugrumare, tânărul care venea frecvent în locuința victimei a fost inclus în cercul suspecților, iar expertiza criminalistică a confirmat că urmele de dinți aparțineau acestuia și că el era autorul faptei de omor, săvârșită în scop de jaf.⁸

⁷ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 260.

⁸ Ioan Iacobiță, *Radiografia crimei*, Editura „Graphix”, Iași, 1995, p.38 și urm.

* URMELE INSTRUMENTELOR DE SPARGERE

Secțiunea I - Noțiune și clasificare

§1. Noțiune

Literatura de specialitate folosește această denumire deoarece este foarte răspândită în practica organelor judiciare, însă această sintagmă are o sferă mult mai largă decât o indică denominația. Astfel, prin instrumente de spargere înțelegem o varietate foarte mare de obiecte: aparate adaptate sau special construite, precum și orice corp dur, folosite pentru a înfrânge rezistența încuietorilor și a oricăror mijloace utilizate pentru protecția și paza bunurilor. În această categorie de instrumente sunt incluse nu numai cele care folosesc la spargere, în accepția proprie a cuvântului, ci și cele care folosesc la tăiere, apăsare, topire etc. De cele mai multe ori sunt folosite obiecte dure avute la îndemână, dar și obiecte sau aparate adaptate ori special construite pentru săvârșirea faptelor. În această categorie sunt incluse ciocane, șurubelnițe, utilaje care folosesc flacăra oxiacetilenică pentru topirea ușilor din oțel de la casele de bani sau chiar aparatură cu raze laser.

§2. Clasificare

Multitudinea și varietatea instrumentelor de spargere utilizate de infractori fac cu neputință o clasificare atotcuprinzătoare a acestora după natura, forma sau destinația lor.¹ De aceea s-a acceptat o clasificare a urmelor în raport de modul în care acționează instrumentele asupra obstacolului întâmpinat și pe care o considerăm a fi corespunzătoare. Potrivit acestui criteriu², urmele instrumentelor de spargere se clasifică în: urme de tăiere, urme de frecare, urme de apăsare, urme de lovire, precum și urme de ardere și topire.

¹ I. Vicol, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976, p. 251-256; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1978, p. 81; Emilian Stancu, *Investigarea științifică a infracțiunilor*, Universitatea București, 1986, p. 227-228.

² Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 305; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 89.

a. Urmele de tăiere

Urmele de tăiere se produc prin acțiunea mecanică a obiectului creator de urme, care este mai dur și apt de a tăia, a străpunge obstacolul asupra obiectului primitor de urmă, care are o consistență mai slabă și este capabil a păstra detaliile urmelor create, care au aspect de striatii paralele. Poziția acestor striatii ne poate dovedi că tăierea s-a efectuat cu mâna stângă sau cu mâna dreaptă.³

1. Urmele de tăiere pot fi grupate după natura instrumentului folosit la tăiere. Dintr-o/primă subgrupă fac parte: toporul, cuțitul, dalta, care produc urme dinamice, în timp ce obiectul creator pătrunde în masa obiectului primitor și detașează o porțiune din acesta. Pe suprafața tăiată de topor, cuțit, daltă se vor imprima detaliile obiectului creator, sub formă de striatii paralele, cu valoare de identificare.⁴

2. Din a doua subgrupă fac parte urmele produse de diferite categorii de clești sau foarfece. Aceste instrumente pot fi folosite la tăiat tablă sau materiale textile. Urmele produse sunt de dimensiuni mai mici, mai greu de observat cu ochiul liber, însă oferă suficiente elemente pentru stabilirea apartenenței de grup, având forme caracteristice și inconfundabile. Cele două lame care acționează în direcții opuse lasă urme care încep din exteriorul obiectului primitor și sfârșesc în masa acestuia. La fiecare apăsare pe mânerul instrumentului se taie un fragment din obiectul primitor și, pentru a se continua tăierea, trebuie ca operatorul să schimbe poziția foarfecelor, urmărind o linie dreaptă, și să apese din nou pe mânere. La fiecare apăsare, respectiv ridicare a foarfecelui, în materialul textil sau tabla tăiată rămâne o urmă caracteristică, sub formă de coadă de rândunică.

3. Există și o a treia subgrupă, din care fac parte burghiele și sfredelele pentru străpuns metalul sau lemnul. Acestea produc urme caracteristice în masa obiectului primitor, dar au o valoare de identificare mai redusă.

b. Urmele de frecare

Se produc prin alunecarea obiectului creator pe suprafața obiectului primitor. Cele mai caracteristice urme de această natură se produc prin acțiunea sfredelelor, bomfaierelor sau pilelor. Detaliile urmelor produse pe suprafața obiectului primitor, apoi în masa acestuia, prezintă o valoare redusă de identificare. De aceea se strâng pilitura (cu ajutorul magneților) și rumegușul, pentru a se examina compoziția (rețeta de fabricație) pulberilor metalice rezultate din uzura acestora.⁵

³ I. Iacubovskaia, *Unele aspecte ale identificării urmelor de tăiere*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. I, Editura „Medicală”, București, 1964, p. 76-78.

⁴ I. R. Constantin, *Examinarea urmelor formate prin frecare-alunecare*, colectiv, în *Tratat practică de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1980, p. 66 și urm.

⁵ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 107.

c. Urmele de apăsare

Se produc prin apăsarea obiectului creator pe suprafața obiectului primitor. Urmele formate reproduc detaliile ale obiectului creator, existente din procesul de fabricație sau datorate uzurii. Sunt găsite la fața locului, în special la furturile din locuințe, din autoturisme etc., când se folosesc rângi de fier, leviere, șurubelnițe sau alte corpuri dure. Prezintă o valoare de identificare mai redusă, pentru că detaliile obiectului creator sunt mai puțin semnificative.

d. Urmele de lovire

Sunt întâlnite la vitrinele magazinelor, geamurile locuințelor, parbrizele sau geamurile portierelor de la autoturisme. Obiectele care le-au produs nu lasă urme utile identificării. De aceea, în cursul cercetărilor la fața locului se caută chiar aceste obiecte pe care făptuitorii le abandonează, fiind preocupați de transportul bunurilor înșușite și părăsirea cât mai grabnică a locului faptei.⁶

Pentru a nu produce zgomote, făptuitorii aplică mai întâi o bandă adezivă pe sticla de la geam, parbriz etc., apoi o lovesc cu obiectele avute la îndemână. Uneori, aceste obiecte lasă imprimat conturul și forma lor, unele urme produse fiind utile pentru stabilirea apartenenței de grup a acestor obiecte.⁷

e. Urmele de ardere și topire

Sunt produse de aparate cu flacără, care lasă urme specifice de ardere sau de topire a metalului de la sistemele de închidere ori de la ușile metalice ale caselor de bani. Sunt folosite utilaje care dezvoltă temperaturi înalte, precum lămpi cu flacără oxiacetilenică sau raze laser.⁸

Secțiunea a II-a - Cercetarea la fața locului

Cercetarea la fața locului trebuie făcută cu respectarea normelor generale, dar și a unor reguli impuse de particularitățile acestor urme. Organele de urmărire penală trebuie să reconstituie traseul parcurs de făptuitor, pentru a putea căuta și valorifica urmele produse. Se va acorda o atenție deosebită asa-numitelor împrejurări negative, care ajută la reconstituirea traseului parcurs de făptuitor și la explicarea unor

⁶ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 90-91.

⁷ Ion Vicol, *Examinarea urmelor formate prin lovire*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p. 69 și urm.

⁸ Ion Sandu, *Examinarea urmelor formate prin ardere sau topire*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p. 73 și urm.

încercări de simulare. De aceea, este necesar să se consemneze toate detaliile privitoare la locul unde s-a produs fortarea încuietorilor, spargerea geamurilor, a zidului sau plafonului, poziția cioburilor de sticlă (în interiorul sau exteriorul camerei).⁹

(1)
(2) După descrierea în procesul-verbal de cercetare la fața locului, urmele vor fi fotografiate prin tehnici obișnuite sau prin tehnici speciale, pentru înregistrarea tuturor detaliilor urmei. Se recomandă folosirea judicioasă a surselor de lumină, în special pentru fotografierea detaliilor urmelor de adâncime.

Pentru urmele de adâncime, se execută mulaje din parafină ori ceară roșie, dacă nu sunt prea bine conturate. Urmele mai bine conturate și mai adânci se ridică cu ajutorul mulajelor din plastilină sau gips. Oricare ar fi materialul folosit, urma se tratează mai întâi cu glicerină, pentru a se evita aderența la obiectul purtător de urmă.

O formă specifică de urme ale instrumentelor de spargere este întâlnită în caz de fortare a plumburilor. Plumburile se aplică la închiderea sacilor cu bani, ce urmează a fi depuși la bancă ori predați depunătorilor, la cerere. Se folosesc, de asemenea, plumburi pentru sigilarea vagoanelor de marfă ale C.F.R., asupra cărora se săvârșesc numeroase acte de sustragere. Pentru cercetarea acestor fapte sunt folosite cunoștințele unor specialiști în domeniu, care vor însoți organele de poliție la locul faptei. În raport de metodele practicate de făptuitori, organele de urmărire penală vor folosi mijloacele tehnico-științifice din dotare, pentru constatarea și valorificarea urmelor.

Din generalizarea practicii de urmărire penală a rezultat că făptuitorii înlocuiesc plumburile aplicate de organele competente cu altele de același tip și aplică simbolul corespunzător prin presare cu cleștele. Alteori, plumburile sunt violate prin lărgirea canalelor sforii, cu diferite instrumente ascuțite, iar plumburile din material plastic sunt tăiate în lungul canalelor, apoi se relipează cu ajutorul unei substanțe chimice potrivite ori prin încălzire.

⁹ Camil Suciu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1972, p. 281-282; Ion Mircea, *Valoarea criminalistică a unor urme de la locul faptei*, Editura „Vasil Goldiș”, Arad, 1996, p. 428-430; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 92.

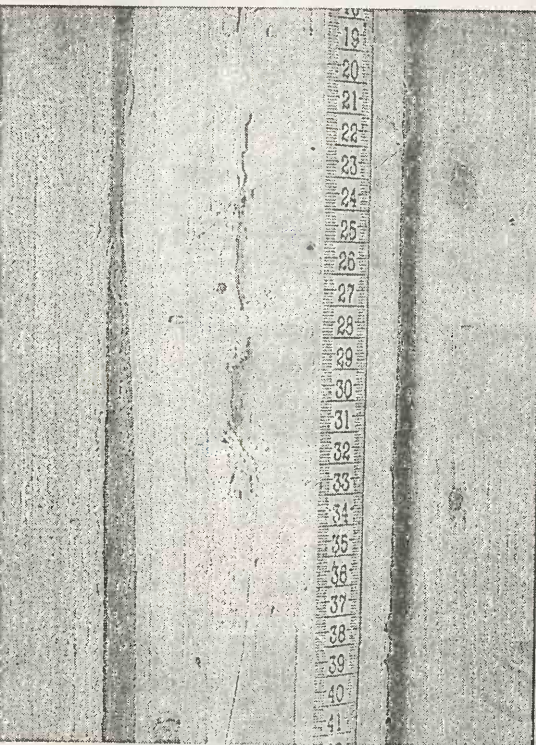

Foto 1 - Urme de spargere lăstate în
ușa camerei de o rangă de fier

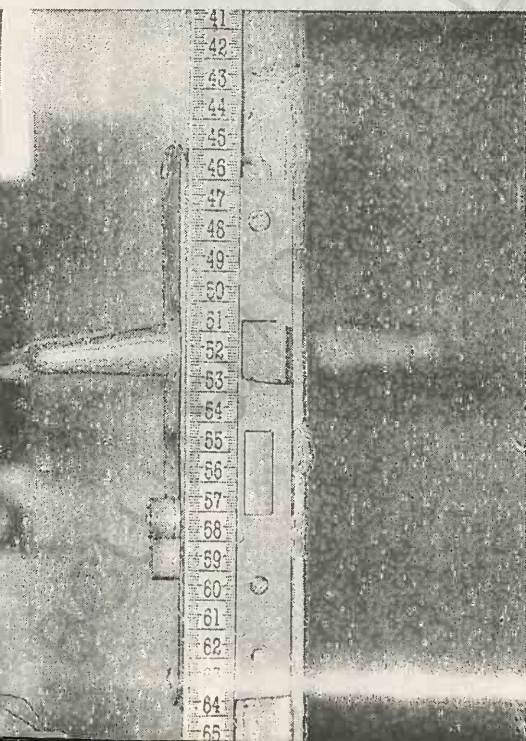

Foto 2 - Ușa de la intrare în garaj, cu
sistem de închidere distrus

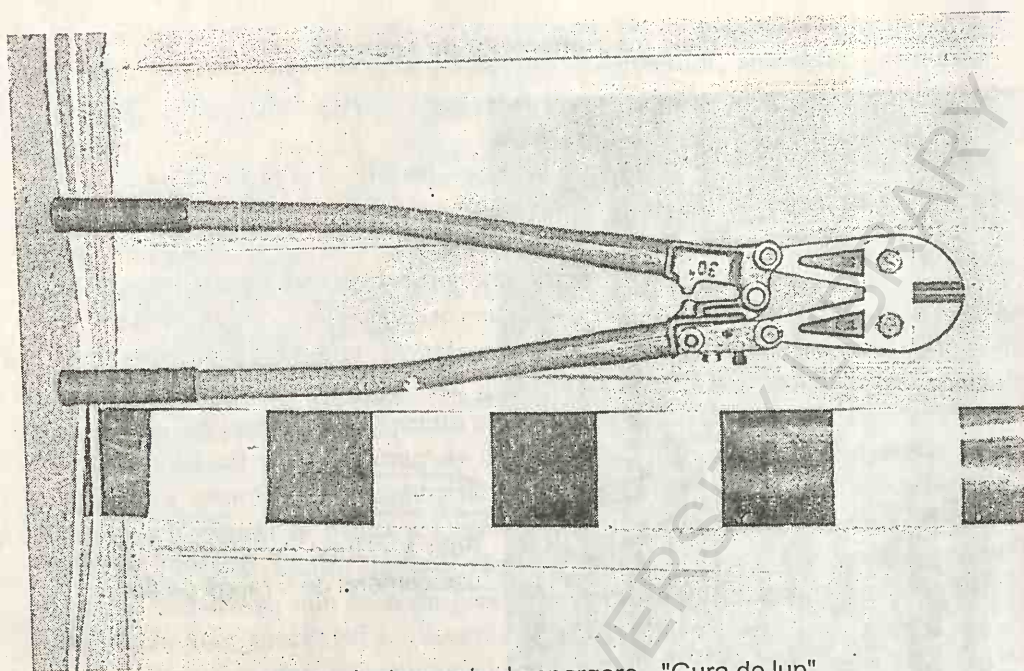

Foto 3 - Instrumente de spargere - "Gura de lup"

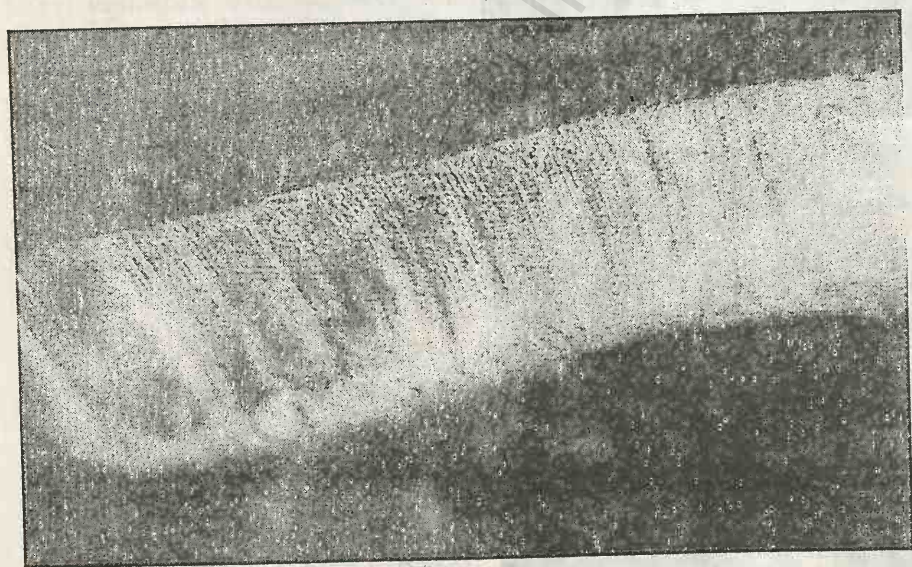

Foto 4 - Striații create cu un foarfece, fotografiate la microscop

CAPITOLUL al IX-lea URMELE MIJLOACELOR DE TRANSPORT

Secțiunea I - Noțiune și clasificare

§1. Noțiune

1) În noțiunea de mijloace de transport, într-o accepție foarte largă, sunt cuprinse toate mijloacele create de om pentru a-i ușura deplasarea și a o face mai comodă și mai rapidă, precum și transportul unor produse ale căror volum și greutate depășesc posibilitățile proprii.

2) Tot astfel, noțiunea de urmă a mijloacelor de transport are o sferă foarte cuprinzătoare. Pentru definirea acestei categorii de urme s-au folosit multiple formulări. Acceptată în literatura de specialitate este aceea care consideră că prin urmă a mijloacelor de transport se înțelege orice modificare produsă de sistemul de rulare, de celelalte părți componente, pe obiectele sau suprafețele cu care vehiculul a venit în contact.

§2. Clasificare

Urmele mijloacelor de transport pot fi clasificate după:

a. calea de transport folosită:

- urmele mijloacelor de transport pe drumurile publice
- urmele mijloacelor de transport pe căile ferate.
- urmele mijloacelor de transport aeriene
- urmele mijloacelor de transport navale;

b. natura forței care asigură deplasarea:

- urmele mijloacelor de transport auto (camioane, autoturisme etc.)
- urmele mijloacelor de transport acționate animal (car, căruță, sanie)
- urmele mijloacelor de transport acționate de om (bicicleta, roaba, schiurile)
- urmele mijloacelor de transport acționate de presiunea aburilor (vapoare,

locomotive)

- urmele mijloacelor de transport acționate de presiunea gazelor (mijloace auto,

locomotive)

- urmele mijloacelor de transport acționate de forța vântului sau a curenților de aer (nave cu vele, baloane, planoare, deltaplane).

Pentru fiecare din aceste categorii există clasificări proprii. Astfel, urmele mijloacelor de transport auto sau hipo pot fi clasificate în urme: de adâncime, de suprafață, statice, dinamice etc.¹

¹ Camil Suciu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1972, p. 288; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 93-94; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 110.

Secțiunea a II-a - Urmele mijloacelor de transport auto

§1. Clasificare

Urmele mijloacelor de transport auto pot fi clasificate după multiple criterii. În lucrările de specialitate, cele mai cunoscute clasificări se fac după modul de formare a urmelor și după părțile componente ale autovehiculului care contribuie la formarea lor.

- a. După modul de formare, urmele mijloacelor de transport se clasifică în:
 - urme de rulare
 - urme de impact
 - urme de substanțe provenite de la autovehicul.
- b. După părțile componente ale autovehiculului creatoare de urme, distingem:
 - urme create de roți
 - urme create de ansamblele și subansamblele autovehiculului
 - urme create de încărcătură și resturi de încărcătură.

§2. Urmele de rulare

După modul de formare, deosebim urme statice și urme dinamice.

A. Urmele statice

Urmele statice se formează printr-un singur contact între obiectul creator (pneurile) și obiectul primitiv (partea carosabilă a drumului).

La cercetarea urmelor de rulare statice trebuie avute în vedere următoarele repere: detaliile desenului antiderapant, lățimea benzii de rulare, circumferința anvelopei² / note

a. Detaliile desenului antiderapant

Pot fi studiate numai detaliile desenului antiderapant ale pneurilor din spate, deoarece, atunci când autovehiculul se deplasează în linie dreaptă, acestea se suprapun peste cele ale pneurilor din față. Urmele pneurilor din față pot fi studiate numai la viraje.

Cercetarea desenului antiderapant poate furniza date utile pentru stabilirea direcției de mers, mai ales atunci când autovehiculul angajat în accident a părăsit locul faptei.

² Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 144; Aure Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 94.

b. Lățimea benzii de rulare

Se măsoară de la linia mediană spre margini și ajută la determinarea încărcăturii și vitezei de rulare. Linia mediană este reperul ce rămâne neschimbat, pentru că la vehiculul supraîncărcat lățimea de rulare crește considerabil, apoi se reduce, pe măsură ce anumite părți de încărcătură sunt descărcate. În ceea ce privește raportul dintre lățime și viteză, lățimea se reduce pe măsură ce viteza de deplasare a autovehiculului crește³.

c. Circumferința roții

Se măsoară după identificarea în urma de rulare a unor detalii care se repetă cu regularitate. Aceste detalii reprezintă locul unde pneul a fost străpuns de un anumit obiect sau a fost vulcanizat. Distanța dintre două detalii ce se repetă cu regularitate corespunde circumferinței pneului. Cunoscând acest reper, organele de urmărire penală vor face comparație cu datele ce figurează în cartea tehnică a autovehiculelor aflate în circulație și vor stabili tipul de autovehicul care a format urma.

După natura suprafeței de rulare, urmele statice se împart în urme de suprafață și urme de adâncime, iar cele de suprafață se subdivid în urme de stratificare și urme de destratificare.

B. Urmele dinamice

Se formează în timpul frânării și blocării roților care alunecă pe suprafața carosabilă. O urmă de frânare are aspect de trapez, cu baza mică la începutul frânării, iar baza mare corespunde momentului în care conducătorul autovehiculului a ridicat piciorul de pe frână. Cercetarea urmelor de frânare furnizează date utile pentru stabilirea stării tehnice a sistemului de frânare și a vitezei de circulație.

Prezența unor urme de frânare scurte și repetate confirmă o defecțiune la sistemul de frânare, care obligă conducătorul autovehiculului să încerce de mai multe ori reducerea vitezei sau oprirea autovehiculului. Lungimea urmei de frânare ajută expertul să determine viteza de rulare după metodele de calcul cunoscute.

Cercetarea urmelor de frânare poate furniza și date privitoare la compoziția chimică a cauciucului din care sunt fabricate pneurile care au produs urmele. În acest scop, se recoltează din urmă, cu tehnici speciale, particule desprinse de pe pneuri, în timpul frecării cu planul dur al suprafeței carosabile.

³ Ștefan Lungu, Ion Constantin, *Examinarea urmelor lăsate de benzile de rulare*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1989, p. 99 și urm.

Urmele de impact se produc în momentul în care autovehiculul aflat în mișcare întâlnește un obstacol fix (perete, pom, stâlp de linie telefonică, etc.) sau un obstacol mobil (un autovehicul aflat în mișcare în același sens sau circulând din sens opus).

A. Impactul cu un obstacol fix

La locul impactului rămân urme caracteristice, care vor folosi la identificarea autovehiculului implicat în eveniment. În aceste împrejurări vor fi examinate atât obstacolul fix, cât și autovehiculul, dacă a mai fost găsit la locul impactului, sau după ce a fost identificat, în cazul în care conducătorul auto a părăsit locul faptei.

La locul impactului vor fi căutate urme de cioburi, microparticule metalice sau pelicule de vopsea. De asemenea, se știe că în momentul impactului are loc un transfer de substanță între cele două obiecte: pe autovehicul se vor găsi particule de scoarță de pom, var sau altă vopsea din zid, perete etc., iar pe obstacolul fix vor rămâne pelicule de vopsea de la autovehicul, ori urme de violență (distrugerii) produse de bara de protecție a autovehiculului, situate la o înălțime diferită față de sol, după tipul autovehiculului.

B. Impactul între două vehicule (autovehicule) aflate în mișcare

Impactul poate avea loc în două ipoteze diferite: la depășire sau la impact frontal.

a. În caz de depășire

Autovehiculul angajat în depășire poate produce autovehiculului depășit șocuri de intensități diferite. În funcție de intensitatea șocului, autovehiculul depășit poate să rămână în poziție normală sau poate fi răsturnat și chiar aruncat la distanțe mari de locul impactului. Pe ambele autovehicule se formează urme sub formă de striatii paralele. La examinarea acestor urme vor fi căutate pelicule de vopsea sau microparticule metalice, "împrumutate" între cele două autovehicule. De aceea vor fi examine cu minuțiozitate ambele autovehicule găsite la locul evenimentului sau după ce sunt identificate, știut fiind faptul că cei interesați vor folosi toate mijloacele pentru a face să dispară urmele.

b. În caz de impact frontal

Impactul se produce între autovehiculele care circulă din sens opus. În funcție de viteza acestora, de greutatea lor și de intensitatea șocului, nici unul dintre ele nu va mai rămâne la locul impactului.

Va fi cercetat mai întâi locul impactului, care va fi cu ușurință identificat, deoarece rămân fragmente de pământ desprins de pe pneuri sau caroserie, cioburi de sticlă, pelicule de vopsea etc. Deoarece persoanele interesate vor lua măsuri ca aceste urme, vizibile cu ochiul liber, să dispară, se va acorda atenție deosebită microurmelor: particule de sticlă, pelicule de vopsea sau pulberi metalice. După fotografiere cu tehnici speciale, microurmele metalice vor fi ridicate cu ajutorul magnetilor, iar cele din sticlă și vopsea, cu ajutorul aspiratorului portabil.

c. Impactul dintre un autovehicul aflat în mișcare și un vehicul (auto sau hipo) care staționează

Generalizarea practicii de cercetare a evenimentelor rutiere ne oferă și o a treia ipoteză în care se produce impactul. De cele mai multe ori, este cazul autovehiculelor sau vehiculelor cu tracțiune animală, staționate pe partea carosabilă a drumului, fără ca prezența acestora, mai ales în timpul nopții, să fie semnalizată cu o sursă de lumină.

Impactul cu vehiculele cu tracțiune animală are loc și în timp ce acestea se află în mișcare; nefiind semnalizată prezența lor cu o sursă de lumină, mai ales în timpul nopții sau pe timp de ceață, conducătorul autovehiculului aflat în mișcare le semnalează prea târziu, în raport de viteza cu care circulă, pentru a mai putea evita impactul.

În aceste cazuri, trebuie identificat cu multă atenție locul impactului, deoarece cel puțin unul din cele două vehicule nu mai rămâne la locul impactului, din cauza inerției și a gradului de intensitate a șocului.

Dacă autovehiculul care staționează este de gabarit și tonaj greu, când este lovit de un autoturism ușor poate rămâne nemișcat de la locul impactului; în schimb, autoturismul în mișcare este proiectat la distanță de câțiva metri și, uneori, se oprește cu direcția de mers opusă sensului în care circulă.

Tot astfel, un camion greu și încărcat, dacă lovește o căruță sau un autoturism de mic litraj, le proiectează la distanțe mari și le produce avarii grave, făcându-le, de multe ori, inutilizabile.

Vor fi căutate, și de această dată, urmele rămase la locul impactului (particule de metal, pelicule de vopsea, cioburi sau microparticule de sticlă etc.).

§4. Urmele create de ansamblurile și subansamblurile autovehiculului

Această categorie de urme face parte din urmele mijloacelor de transport auto, care sunt clasificate în raport de părțile componente ale autovehiculului creator de urme. Mai sunt incluse în această clasificare urmele create de roți, precum și cele create de încărcătură și resturile de încărcătură.

Privite sub un alt unghi, urmele create de ansamblurile și subansamblurile autovehiculului sunt o subgrupă specială a urmelor de impact, descrise în cele ce precedă și care trebuie examinate separat, deoarece oferă date interesante și utile pentru identificare.

Urmele ansamblurilor și subansamblurilor, ca părți componente ale autovehiculului, pot fi produse de: agripi, bară de protecție, faruri etc. și se formează atât pe un alt autovehicul implicat în evenimentul rutier, cât și pe orice tip de obiect dur sau chiar pe corpul omului. În practica de urmărire penală sunt întâlnite cazuri în care capul victimei, lovită și proiectată în timpul impactului, lasă o urmă de înfundătură pe aripa (stângă sau dreaptă) a autovehiculului, ori pe parbriz, când este construit dintr-o sticlă specială ale cărei fragmente nu se împrăstie de la locul impactului. De asemenea, detalii ale unui subansamblu al autovehiculului (bara de protecție față) rămân imprimate pe îmbrăcămintea victimei sau pe părți ale corpului ce nu sunt acoperite.

Organele de urmărire penală care constată fapta sunt obligate să descrie toate detaliile urmelor constatate pe autovehiculul (autovehiculele) implicat în evenimentul rutier. La asemenea evenimente vor fi descrise caracteristicile acestor urme, care pot fi grupate în generale și individuale. Între cele generale se pot observa: forma zonei avariate, dimensiunile precum și adâncimea acestei zone. Aceste caracteristici pot folosi și la aprecierea vitezei cu care se circula în momentul impactului, deoarece gradul de avariere este direct proporțional cu șocul produs și cu viteza de circulație.

Între caracteristicile individuale pot fi descrise striatiile produse de proeminențele ansamblului ori subansamblului, precum și striatiile sau adânciturile produse de unele defectiuni de fabricație sau apărute în procesul exploatării pe suprafața obiectului creator de urmă⁴.

§5. Urmele reprezentând obiecte din încărcătură sau resturi ale acesteia

În accidente de trafic pot rămâne la fața locului obiecte din încărcătură sau resturi ale acesteia. Cercetarea lor prezintă interes pentru stabilirea împrejurărilor în care a avut loc accidentul, în special în cazurile în care autovehiculul a părăsit locul faptei. Descrierea completă cu reținerea detaliilor caracteristice ale acestora, fotografierea lor pot contribui la identificarea autovehiculului.

§6. Urmele de substanțe provenite de la autovehicul

Circulația normală a unui autovehicul, chiar fără a fi avut loc un impact cu un obstacol, lasă urme care concură la identificarea acestuia, când autovehiculul a părăsit locul faptei.

În această categorie se includ urmele de sol, ulei, motorină, benzină sau alte substanțe.

⁴ Vasile Matache, *Examinarea urmelor lăsate de ansamblurile și subansamblurile vehiculelor*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p. 102-103.

Urmele de sol sunt de cele mai multe ori urme de noroi, lăuate la ieșirea autovehiculului de pe un teren umed și intrarea acestuia pe un drum asfaltat. Examinarea urmelor de sol poate contribui la stabilirea locului pe unde a circulat autovehiculul.

Urmele de ulei, motorină, benzină sau alte substanțe se pot forma în timpul deplasării autovehiculului, sau când acesta staționează. Aceste urme pot proveni de la rezervorul sau motorul autovehiculului, unde sunt folosite ca lubrifianți sau carburanți, ori de produsele transportate (autocisterne pentru motorină, ulei, benzină).

Dacă vehiculul staționează, urmele au forme caracteristice de picături sau baltă. O cantitate mai mare (baltă) poate explica fie o staționare de durată, fie o defecțiune la rezervor sau la cisterna respectivă. Atât picăturile, cât și baltă au forme cu margini regulate, aproape rotunde (când terenul nu este înclinat).

Dacă autovehiculul se află în mișcare, picăturile au formă de pară cu coada îndreptată spre direcția de mers, deoarece, după ce lichidul a atins suprafața carosabilă, curentul format de viteza de deplasare a mașinii îl proiectează în direcția de mers până la epuizare.

★ Secțiunea a III-a - Urmele mijloacelor de transport hipo

§1. Clasificare

Urmele create de vehicule cu tracțiune animală se clasifică după:

a. scopul pentru care sunt construite:

- vehicule cu roți
- vehicule cu șine (săni);

b. animalele de tracțiune:

- cărute (trase de cai)
- care (trase de boi).

Urmele din prima categorie pot fi clasificate, la rândul lor, în două subgrupe. Astfel, vehiculele cu roți pot fi prevăzute cu roți de lemn căptușite cu șină metalică sau roți cu pneuri, de obicei roți uzate, provenite de la autovehicule. De asemenea, urmele săniilor pot proveni de la săni cu talpă de lemn sau de la săni având tălpi căptușite cu șină.

La această categorie de urme se cercetează și urmele create de animalele de tracțiune și cele create de persoana care le însoțește⁵.

⁵ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 98-100; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 114-115.

A. Urmele create de roți

Urmele roților cu șină metalică sunt ușor de recunoscut după lățime și adâncime. Se diferențiază de cele ale pneurilor, deoarece sunt mai înguste și, de aceea, în terenul moale roata pătrundând mai ușor, formează urme de adâncime.

Aceste urme se cercetează pentru a se stabili diametrul roții, după distanța dintre cuiile de fixare a șinei pe roata de lemn, când aceste repere se repetă cu regularitate. De asemenea, se măsoară lățimea roților, anumite detalii ale șinei provenite din fabricație sau datorate uzurii, precum și ecartamentul roților.

În ultimii ani, sunt tot mai frecvente cazurile de înlocuire a roților cu șină metalică prin roți cu pneuri uzate, provenite de la mijloacele de transport auto.

În funcție de împrejurări și posibilitățile materiale, proprietarul căruței poate înlocui toate roțile, după cum le poate înlocui numai pe cele din spate, sau poate circula cu trei roți cu șină și cu o singură roată din cauciuc.

În cazul înlocuirii roților cu șină prin roți cu pneuri, diferența dintre urmele create de acestea este, în principiu, ușor de făcut. Se are în vedere, în primul rând, ecartamentul roților, care la autovehicule este bine măsurat și menționat în cartea tehnică pentru fiecare fabricant și tip de autovehicul. La mijloacele de transport acționate animal, ecartamentul roților diferă după dorința proprietarului sau după inspirația meșterului care le confecționează.

Un alt element de diferențiere îl constituie direcția urmei. La autovehicule, liniile urmelor lăsate de roți sunt drepte, uniforme, fiind rare cazurile când "fulează" o roată, descriind o urmă șerpuită. La căruțe, roțile nu au întotdeauna diametrul corespunzător diametrului osiei și descriu urme șerpuite, ușor de deosebit de cele ale autovehiculelor.

B. Urmele create de sănii

Sunt urme dinamice, sub formă de dâre paralele. Pot reproduce detalii ale elementelor de construcție, după cum sunt tălpi din lemn sau acoperite cu șină metalică. Pe drumurile intens circulate, sunt distruse de alte mijloace de transport. De asemenea, sunt distruse de temperatura crescută ori acoperite de zăpada căzută imediat după formarea lor, sau de zăpada purtată de vânt. Deși prezintă un interes mai redus în criminalistică, acestea se cercetează pentru a se stabili lățimea lor, distanța dintre tălpi, direcția de mers și anumite detalii provenite din construcție sau datorate uzurii.

§3. Urmele animalelor de tracțiune

Pentru tractarea acestor mijloace de transport se folosesc boii și caii. De aceea, trebuie să cunoaștem caracteristicile copitelor și ale urmelor lăsate, după cum sunt potcovite sau nepotcovite⁶.

La mijloacele de transport acționate de cai, potcoava are o formă asemănătoare literei U, cu deschiderea înapoi și cu extremitățile laturilor îndoite spre interior, apropiată de forma întregii copite. La paricopitate (boi), copita este despărțită în două de un șanț longitudinal și, pe fiecare din cele două părți ale copitei, se fixează câte o potcoavă sub formă de lamelă, cu contur semilunar.

Ambele categorii de potcoave se fixează pe copită cu ajutorul unor cuie din metal (caiele).

La cõpitele nepotcovite se cercetează forma, dimensiunile și orice detaliu util pentru identificare. La copitele potcovite se cercetează urmele potcoavelor, dimensiunile și forma lor, numărul cuielor și modul de dispunere, detaliile de fabricație sau datorate uzurii; uneori, se întâlnesc chiar urme de sânge produse de cuiile unei potcoave uzate.

§4. Urmele însoțitorilor mijloacelor de transport

Urmele însoțitorilor sunt urme paralele cu cele lăsate de roți, știindu-se faptul că însoțitorii merg în partea stângă a animalelor de tracțiune, pentru a le supraveghea, și, mai rar, în urma căruței. Pot fi urme ale piciorului încălțat, iar în timpul verii, pot fi chiar urme de picior desculț (întânite din ce în ce mai rar).

Cercetarea acestor urme prezintă interes în caz de furt, atunci când s-au folosit mijloace de transport, dar, mai ales, în cazul accidentelor de circulație soldate cu vătămări corporale sau victime.

După cărarea de pași sau alte detalii ale urmelor, putem stabili dacă, în momentul în care autovehiculul a lovit căruța din față, din spate sau la depășire, victima (victimele) era în căruța sau circula pe jos.

față

Secțiunea a IV-a - Alte categorii de urme

În grupa mare a urmelor mijloacelor de transport sunt incluse și urmele create de mijloacele acționate de om. Acestea se pot deplasa cu ajutorul roților (bicicleta, roaba, căruțul pentru obiecte sau materiale ușoare de uz gospodăresc) sau prin alunecare (schiuri, săniuța trasă de om).

Examinarea urmelor de bicicletă prezintă interes la cercetarea accidentelor de

⁶ Lupu Coman, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976, p. 263.

trafic în care, de cele mai multe ori, biciclistul este victimă. Se va consemna unde s-a produs impactul, urmele lăsate de roțile bicicletei până la producerea impactului, starea tehnică a bicicletei și distrugerile produse etc.

Urmele de roabă sunt întâlnite pe șantierul de construcții sau în mediul rural. Se cercetează lățimea, adâncimea și alte detalii ale urmei, pentru a se stabili traseul parcurs și greutatea încărcăturii. Prezintă interes pentru diferențierea accidentelor de muncă de omorul intenționat, știindu-se că pe roabă se pot găsi urme de sânge lăsate în timpul accidentului sau transportului cadavrului, cu scopul de a se deruta cercetările.

Urmele de schiuri au formă de dăre lăsate pe zăpadă, care nu mai sunt paralele ca la sănii, ci, distanța dintre ele se schimbă, după dorința schiorului. Se vor cerceta și descrie urmele, pentru a se stabili dacă au fost lăsate de o singură persoană (de o pereche de schiuri) sau de mai multe persoane. Locurile unde au fost fixate bețele lasă urme caracteristice, care folosesc la stabilirea direcției de înaintare. Detaliile de fabricație sau datorate uzurii prezintă interes redus pentru identificare.

Urmele mijloacelor de transport

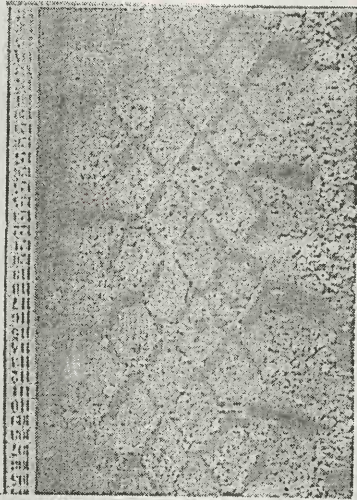

Foto 1 - Urme de pneuri

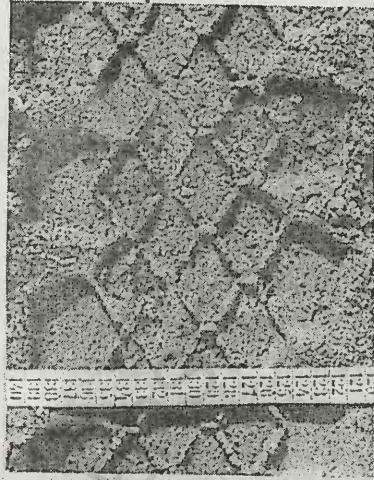

Foto 2 - Detaliile desenului antiderapant

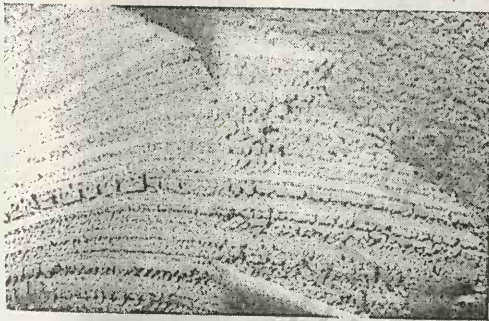

Foto 3 - Urmele mijloacelor de transport
Expertiza traseologică

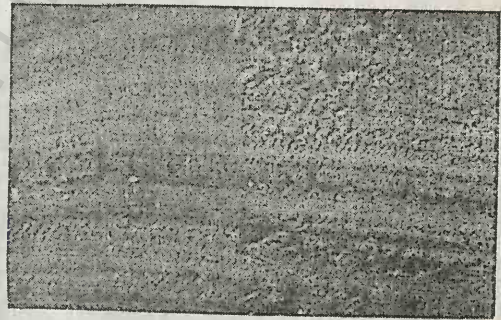
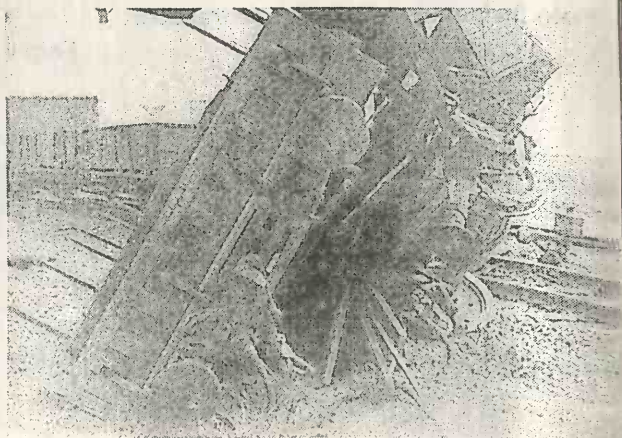
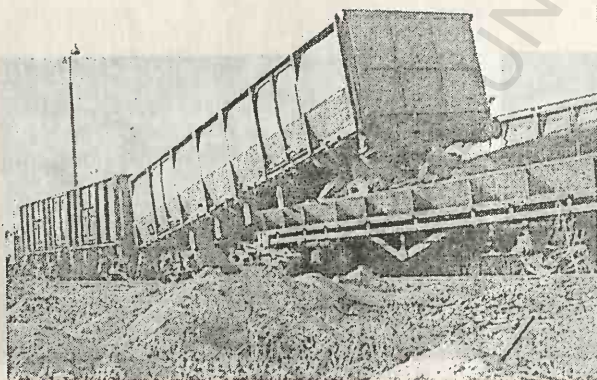
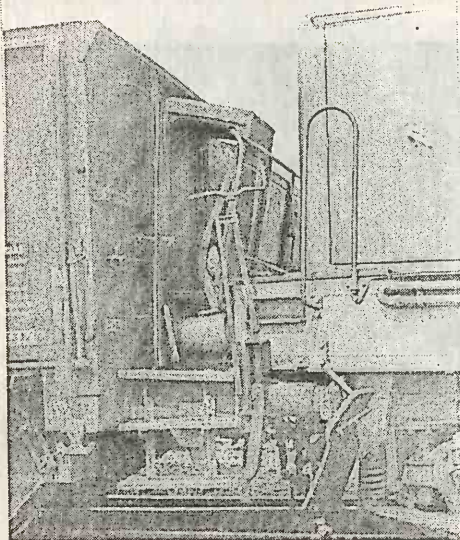

Foto 4 - Procedeu de continuități liniare

Accident de cale ferată

Accident aviatic

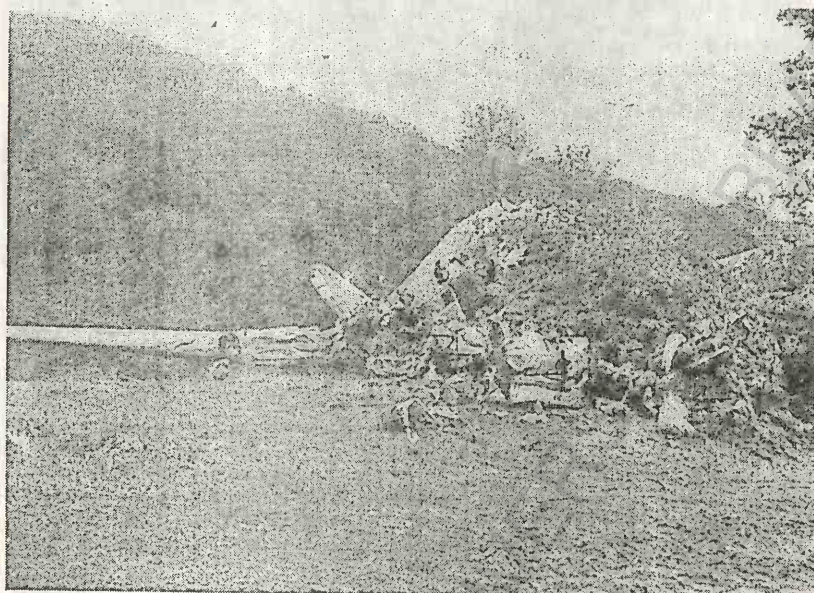

Foto 1 - Fotografierea avionului din partea stângă

Foto 2 - Fotografierea avionului din partea dreaptă

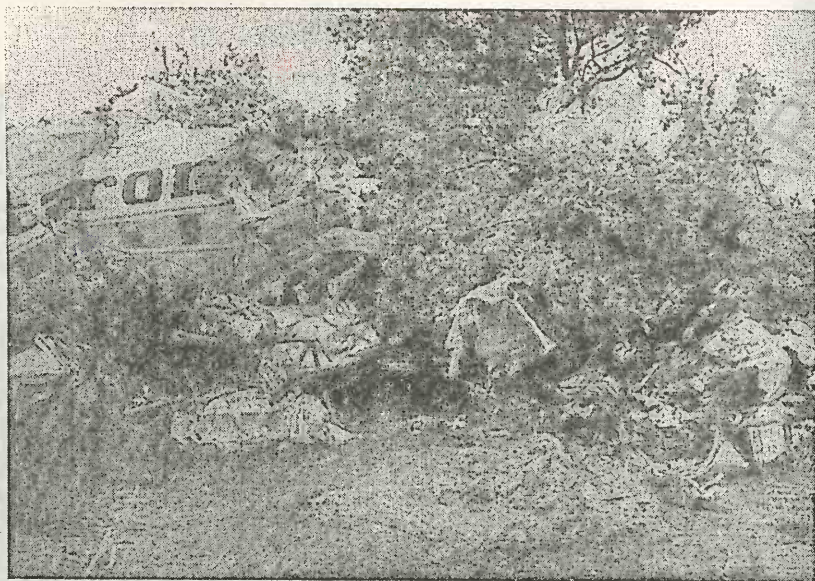

Foto 3 - Fotografierea avionului de la mică distanță

CAPITOLUL al X-lea

* URMELE DE INCENDII ȘI EXPLOZII

Secțiunea I - Urmele de incendii

§1. Noțiuni și clasificare

a. Noțiune

Incendiul este un fenomen fizico-chimic, prin care se produce arderea uneia sau a mai multor substanțe în prezența oxigenului din aer.¹ Prin ardere se produc modificări parțiale sau totale ale obiectelor, substanțelor, produselor și ale oricăror altor valori cuprinse de flăcări. Oricare ar fi natura și întinderea modificărilor suferite, prin ardere se produc urme care au valoare de identificare în criminalistică.

b. Clasificare

Incendiile pot fi clasificate după mai multe criterii: natura substanțelor sau obiectelor supuse arderii, urmările și proporțiile incendiului privind pagubele produse sau cauzele care le determină. După acest ultim criteriu, incendiile se împart în: naturale, accidentale și cele produse intenționat.²

(A) Incendiile provocate de cauze naturale

Această categorie de incendii prezintă un interes mai redus, deoarece, în principiu, nu se pune problema răspunderii penale a unor persoane. Ele trebuie cercetate însă și din punct de vedere criminalistic, pentru a le putea deosebi de cele accidentale și intenționate, răspunderea penală fiind angajată în special în cazul celor din ultima categorie.

Incendiile naturale pot fi provocate de descărcările electrice atmosferice (trăsnetul) sau de razele solare; tot incendii naturale sunt autoaprinderile și cele provocate de electricitatea statică.

¹ I. Cora, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976, p. 360-361.

² Emilian Stancu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1993, p. 323; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 269 și urm.; Aurel Ciopruga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 103; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 158-159.

a. Descărcările electrice atmosferice

Pentru criminalistică prezintă interes trăsnetul, descărcare electrică atmosferică, caracterizată prin zgomot și lumină puternică.³ Fulgerul este tot o descărcare electrică atmosferică, dar nu este însoțită de zgomot.

Trăsnetul lovește cele mai înalte repere din teren, cum sunt arborii izolați, clădirile înalte, rețelele electrice, precum și oamenii sau animalele aflate în câmp deschis.

Trăsnetul poate fi produs experimental în laborator. La trecerea prin metal a curentului electric al trăsnetului se constată urme caracteristice în jurul orificiului creat. Sunt picături sub formă de perle, care au dimensiuni, formă și alte caracteristici specifice celor produse de trăsnetul experimental, comparativ cu cele produse de trăsnetul natural.

Pe îmbrăcămintea și pe corpul omului, trăsnetul lasă urme caracteristice sub formă de arsuri, distrugeri de țesuturi, orificii cu borduri carbonizate sau escoriații sub formă de ferigă, cunoscute sub denumirea de „figură de trăsnet”.⁴

b. Razele solare

Datorită latitudinii geografice la care este situată România, razele solare pot provoca incendii în mod cu totul excepțional, pe timp de secetă îndelungată, cu temperaturi foarte ridicate, în plantații tinere de pădure sau pajiști, situate cu expunere la soare cea mai mare parte a zilei.

La noi, razele solare produc incendii dacă sunt concentrate de om cu ajutorul unei lentile având convexitatea orientată spre soare.⁵ Se produc astfel de incendii de către copii care folosesc lentile din sticlă pentru joacă și aprind din greșeală depozitele de furaje foarte uscate sau casele acoperite cu stuf, în cursul zilelor de vară, cu temperaturi foarte ridicate.

Sunt studiate în criminalistică pentru a putea fi deosebite de cele accidentale sau intenționate.

c. Autoaprinderile

Sunt cunoscute autoaprinderile de natură fizico-chimică și autoaprinderile de natură biologică.

³ Z. Ander, *Leziunile și moartea prin electricitate atmosferică*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. II, Editura „Medicală”, București, 1996, p. 49-52.

⁴ Mina Minovici, *Tratat complet de medicină legală*, vol. I, București, 1928, p. 681 și vol. II, București, 1930, p. 635; Gh. Scripcaru, M. Terbancea, *Patologie medico-legală*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1978, p. 366-368.

⁵ Ion Mircea, *Criminalistica*, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj, 1976, p. 125.

Din prima categorie fac parte autoaprinderile ce se produc la grăsimi animale sau vegetale, depozitate în condiții necorespunzătoare, precum și bumbacul neprelucrat și strâns în baloturi etc.

Autoaprinderile de natură biologică se produc prin fermentarea substanțelor vegetale sub acțiunea bacteriilor, când au o umiditate crescută și sunt ventilate necorespunzător, ca în cazul depozitelor de furaje sau hârtie.⁶

d. Electricitatea statică poate produce autoaprinderi prin scurgerea unor lichide slab conducătoare de electricitate, pe conducte sau la diverse recipiente. În asemenea condiții, se produce o scânteie de descărcare electrică, ce va declanșa aprinderea într-un mediu de gaze ușor inflamabile.

B. Incendiile accidentale

Sunt frecvent întâlnite în activitatea unităților militare de pompieri și în practica organelor judiciare. În cercetarea criminalistică prezintă interes pentru că trebuie să le putem deosebi de cele provocate cu intenție.

Cele mai multe incendii accidentale se produc din cauza neglijenței în manipularea surselor de foc. Fumătorii aruncă la întâmplare capetele de țigară, gospodinele nu verifică starea tehnică a utilajelor de uz casnic: cuptorul tip aragaz, fierul de călcat, reșoul sau caloriferul electric etc. Curățarea hainelor cu benzină, fără a fi asigurată ventilația corespunzătoare, constituie o altă cauză a incendiilor accidentale.

Alteori, incendii accidentale sunt provocate de scurtcircuitele electrice, din cauza unor defecțiuni tehnice de pe rețea sau a defecțiunilor tehnice ale acestor aparate, datorate procesului de fabricație sau uzurii.

Conductorii electrici suprasolicitați sunt arși și se produce o topire a metalului cu urme caracteristice, cunoscute sub denumirea de „perlare”, cu aspect de perle sau globule de diferite dimensiuni în zona unde s-a produs acest fenomen.

Pe corpul omului, urmele trecerii curentului electric au aspectul unor depresiuni și pergamentări liniare sau rotunde, de culoare gri. Uneori se imprimă o urmă caracteristică, denumită „marca electrică”, ce poate reproduce forma conductorului electric.⁸

C. Incendiile intenționate

Sunt rar întâlnite în practica organelor judiciare și a experților criminaliști. Trebuie cercetate pentru a le deosebi de cele accidentale și pentru urmările lor

⁶ I. Crăciun, L. Lencu, S. Calotă, *Stabilirea și prevenirea cauzelor de incendii*, Editura „Tehnică”, București, 1993, p. 114.

⁷ I. Cora, *op.cit.*, p. 361; Camil Suciu, *op. cit.*, p. 329.

⁸ Gh. Scripcaru. M. Terbancea, *op. cit.*, p. 358.

deosebit de grave, constând în pierderi de vieți omenești și mari pagube materiale. La cercetarea lor vor participa, în mod obligatoriu, specialiști și experți din rândurile pompierilor militari și, dacă s-au produs vătămări corporale și pierderi de vieți omenești, prezența medicului legist este indispensabilă.

După modul în care sunt declanșate incendiile produse cu premeditare pot fi clasificate în incendii cu aprindere imediată și incendii cu aprindere întârziată.

a. Incendiile cu aprindere imediată

Aceste tipuri de incendii se produc la o perioadă foarte scurtă de timp din momentul depunerii sursei de foc și până la declanșarea focului. Persoanele care au declanșat focul nu au timp să se îndepărteze de la locul faptei și, de aceea, cei care au semnalat primii evenimentul vor fi incluși în cercul celor suspecți de a fi săvârșit fapta. De cele mai multe ori, printre bănuți sunt incluși piromanii, persoanele cu afecțiuni psihice care au preferință pentru distrugerea bunurilor prin foc.

b. Incendiile cu aprindere întârziată

Se folosesc cele mai diferite mijloace pentru a se mări durata de timp necesară făptuitorului, pentru a se putea îndepărta de la locul incendiului. Aceste mijloace diferă după mediul în care trăiesc cei suspecți de a fi provocat incendiul, gradul de pregătire profesională, posibilitățile materiale și nivelul de dezvoltare a tehnicii în perioada respectivă.

Cele mai cunoscute mijloace de declanșare intenționată a focului sunt: ășezarea unei lumânări, folosirea unor dispozitive cu cronometru și folosirea fitilelor.⁹

1. Folosirea lumânărilor

Este procedeul aflat la îndemâna oricui și este considerat și cel mai primitiv. Focul se declanșează când flacăra de la lumânare a ajuns la nivelul dorit, în dreptul lichidului inflamabil așezat într-un vas din apropiere. La cercetarea faptei se va căuta vasul respectiv și se vor recolta probe de cenușă, dacă incendiul a produs efectul urmărit. În cenușă se pot găsi substanțe grase rezultate din lumânarea topită sau chiar un capăt de lumânare, stinsă înainte de a arde în întregime.

2. Folosirea dispozitivelor cu cronometru

Sunt folosite improvizații din cele mai rudimentare, între care și ceasul de masă sau ceasul cu pendulă, procedeu întâlnit în lumea satelor, unde cronometru

⁹ Matei Basarab, *Criminalistica*, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj, 1969, p. 150.

perfectonat încă nu a ajuns. Alteori sunt folosite cronometre de ultimă creație tehnică, provenite din import, pentru a se reduce cât mai mult posibilitățile de prindere a autorului.

Oricare ar fi sistemul de cronometre folosit, se vor găsi urmele lor în cursul cercetărilor fie sub forma în care au fost depuse, fie cu importante urme de degradare sau descompunere. Părți ale acestora vor fi suficiente pentru stabilirea modului de declanșare a incendiilor.

3. Folosirea unor fitile

Fitilele pot fi acoperite cu fibre textile sau pot fi folosite fără această îmbrăcăminte. Pe traseul fitilului ars vor rămâne urme sub forma unor dâre, care trebuie examinate cu atenție, fotografiate, iar din cenușa rezultată din ardere se vor ridica probe pentru analiza de laborator.

Alte mijloace semnalate în practica organelor de urmărire penală în acest domeniu privesc:

1) - fitiluri de humbac, impregnate cu lubrifianți sau alte materiale de întreținere a focului care, aprinse la un capăt, transportă flacăra către punctul inflamabil principal într-o anumită perioadă de timp, dând posibilitatea incendiatorului să se depărteze de la locul faptei;

2) - acoperirea unui bec sub tensiune cu o cârpă și mai multe straturi de hârtie; becul, la un anumit grad de temperatură, va face explozie, împrăștiind în jurul său fragmente de hârtie aprinsă;

3) - scoaterea sârmei de nichelină dintr-un reșou și întinderea ei sub tensiune printre mai multe obiecte ușor inflamabile;

4) - baloane de plastic pline cu neofalină, prinse cu sârmă de nichelină pusă sub tensiune.

Un exemplu din practica organelor de urmărire penală din județul Suceava dovedește cât de ingenioase și neașteptate pot fi procedeele folosite de incendiatori. Într-un sat din zona premontană s-au semnalat multe incendii la căpițele de fân din curțile gospodariilor. Bănuindu-se acțiunea intenționată a unui incendiator, s-a întărit paza de noapte pe ulițele satului, dar furajele au continuat să ardă; după ce majoritatea locuitorilor au stat la pândă, au reținut, într-o noapte, un tânăr de numai 14 ani, pentru că, după ce ieșise din curtea unui sătean, furajele acestuia au luat foc. La cercetări, incendiatorul a descris procedeele folosite, care i-a surprins pe specialiști: într-o cutie de chibrituri era introdus un fragment de iască aprins, cutia era băgată în căpița de fân și, la aprinderea chibriturilor, se declanșa focul. Deopotrivă de surprinzătoare au fost și explicațiile minorului: aprindea numai furajele acelor săteni care îl porecleau „Roșcatul”.

§2. Cercetarea urmelor de incendiu

Mai înainte de se deplasa la fața locului, echipa trebuie să cunoască cât mai multe date despre locul incendiului, obiectele și bunurile prezente, stadiul în care a ajuns focul și consecințele incendiului. În echipa ce se va deplasa la fața locului este indispensabilă prezența tehnicienilor și a experților în acest domeniu, precum și a medicului legist, atunci când au rezultat vătămări corporale sau pierderi de vieți omenești.

Măsurile ce trebuie luate pentru salvarea vieții persoanelor și stingerea focului sunt de competența pompierilor militari și a personalului medical. Organele de urmărire penală, tehnicienii și experții criminaliști au și sarcini proprii, dar și obligația de a colabora permanent cu specialiștii pompierilor și ai medicilor legiști.¹⁰

Activitatea de căutare a urmelor cuprinde atât obiectivul distrus, cât și împrejurimile sale. Urmele vor fi căutate în interiorul obiectivului (locuință, depozit de materiale, depozit de furaje etc.), cât și în afara acestuia, pentru a se identifica urme de mâini, urme de picioare, urme de forțare a ușilor, ferestrelor sau a sistemelor de închidere, substanțele grase rezultate din arderea unor lumânări folosite ca sursă de foc, urmele unor dispozitive cu cronometru sau a fitilelor, starea instalației electrice și a conductorilor electrici etc.

Un obiectiv de importanță deosebită, ce impune colaborarea cu specialiștii pompierilor militari, îl constituie stabilirea focarului, a punctului de declanșare a incendiului, precum și a faptului dacă a fost un singur focar sau mai multe. Chestiunea prezintă interes deosebit, știindu-se faptul că la autoaprinderi există un singur focar, în centrul masei depozitate, în timp ce la incendiile intenționate există, de regulă, mai multe focare, situate la periferie.

Constatările făcute se consemnează în procesul-verbal de cercetare la fața locului, iar cele mai importante repere ale obiectivului cercetat, precum și urmele găsite se fotografiază.

Pentru cercetări ulterioare de laborator se ridică probe de cenușă și funingine din mai multe părți ale locului incendiului. Obiectele purtătoare de urme, care sunt comod transportabile, se ambalează și se ridică pentru cercetări în laborator. Astfel, vor fi ridicate: resturi carbonizate, semiarse de hârtie, stofe, bucăți de lemn, resturi de cabluri etc.¹¹

În timpul cercetărilor efectuate la locul incendiului, dacă focul încă nu a fost stins, este recomandabil să se folosească mijloacele moderne de înregistrare video, ce vor fi utile în cursul efectuării unor expertize criminalistice.

¹⁰ Vladimir Stoica, *Cercetarea evenimentelor deosebite (incendii și explozii)*, în *Probleme de criminalistică și de criminologie*, nr. 3-4/1985, p. 102 și urm.

¹¹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 331; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 109.

§1. Noțiuni generale

Explozia este un proces de transformare bruscă a unui material, cu formare de gaze și dezvoltare de căldură.

Explozia este un caz particular al arderii rapide, caracterizată printr-o descompunere a substanțelor explozive și de transformare a lor în alți compuși (în general gazeși), în care are loc o mare dezvoltare de căldură și efectuarea de lucru mecanic. Viteza de ardere, la exploziile propriu-zise, este de 10-100 m/s, iar la detonații, viteza de propagare a flăcării este între 1000 și 4000 m/s, pentru că, la unele substanțe explozive, să depășească mult această limită.¹²

O clasificare a exploziilor se poate face după multiple criterii. În raport cu viteza de ardere și descompunerea amestecurilor explozive, se deosebesc două tipuri de explozie:

1) - deflagratia, care reprezintă o reacție chimică de ardere ce se produce cu o viteză a flăcării mai mică decât viteza sunetului în mediu nears;

2) - detonația, care reprezintă arderea ce se produce cu o viteză a flăcării mai mare decât viteza sunetului în mediu nears.

După tipul de reacții care au loc, exploziile pot fi de natură fizică sau de natură chimică. O explozie de natură fizică întâlnim în cazul exploziei unei butelii, datorate excesului de presiune a gazului lichefiat. Explozii de natură chimică se produc atunci când gaze ca metanul, butanul etc., precum și vaporii de benzină formează cu aerul amestecuri explozive. Tot astfel, praful de cărbune din mină, în amestec cu aerul, formează gazul grizu, care este cauza atâtor accidente de muncă grave din minele de cărbuni.

Sub aspect criminalistic, exploziile se clasifică în accidentale și premeditate, iar după particularitățile urmelor pe care le formează, acestea diferă după caracterul difuz sau concentrat al exploziei.¹³

§2. Cercetarea la fața locului în caz de explozie

În caz de explozie, cercetarea cuprinde o suprafață foarte mare, în care sunt incluse atât locul unde s-a produs explozia, cât și zona cuprinsă între locul propriu-zis al exploziei și cel până unde a acționat suflul acesteia, atât pe orizontală, cât și pe verticală (pereții, instalațiile și obiectivele prezente în zona exploziei sau a suflului

¹² P. Bădulescu, *Cauzele tehnice ale incendiilor și prevenirea lor*, Editura „Tehnică”, București, 1971, p. 125-127.

¹³ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 275.

acesteia, dărmăturile produse ca urmare a exploziei, împrejurimile craterului produs de explozie etc.).¹⁴

Este necesar ca, în asemenea cercetări, locul faptei să cuprindă și o zonă de siguranță, în așa fel încât să se asigure descoperirea tuturor urmelor și mijloacelor materiale de probă care au putut fi vehiculate, eventual, la diferite distanțe, de suflul exploziei.

Caracteristica principală a exploziilor difuze este aceea că obiectele sunt aruncate sub formă radială, având drept centru locul unde s-a produs explozia. La exploziile concentrate, în locul unde s-a produs explozia (crater) toate obiectivele sunt sfărâmate, iar obiectele din jur sunt mai mult sau mai puțin distruse, în raport cu depărtarea față de centrul exploziei.

În cazul unei explozii concentrate, locul unde a fost plasat explozibilul trebuie stabilit și examinat cu atenție, întrucât el poate furniza informații prețioase asupra materialelor folosite de infractori. Cu ocazia cercetărilor la fața locului trebuie examinat cu minuțiozitate terenul, pentru a se descoperi bucăți din ambalajul explozibilului. Deși în asemenea cazuri pot avea loc mari stricăciuni, printr-o examinare atentă, sistematică și perseverentă, pot fi descoperite urme provenind din ambalajul explozibilului, care prezintă importanță pentru stabilirea cauzelor exploziei, materialelor folosite, posibilităților pe care le-a avut infractorul etc.

Cercetarea la fața locului trebuie să mai urmărească resturile de obiecte distruse, bunurile degradate sau aduse în stare de neîntrebuințare, pentru a se stabili dacă ele au existat acolo, gradul de distrugere, degradare, împrejurări deosebite pentru orientarea cercetărilor și calificarea juridică a faptei săvârșite.

Concomitent cu examinarea urmelor exploziei, prin investigații, ascultarea martorilor oculari, trebuie să se stabilească cine se afla acolo în momentul exploziei, dacă procesul de producție era în curs de desfășurare sau nu, cine era interesat în provocarea distrugerilor, degradărilor, cine asigură paza obiectivului respectiv și în ce mod era organizată aceasta, cui aparțin obiectele, urmele găsite la fața locului.

Echipa de cercetători, specialiști și experți trebuie să caute urme ale mecanismelor de detonare, mai ales dacă există indicii privitoare la provocarea unei explozii în scop criminal. În activitatea de cercetare vor fi folosiți și câinii special dresați, știut fiind faptul că numai astfel pot fi detectate încărcăturile explozive cu ambalaj sau pereți din material plastic, folosite tot mai frecvent în ultimii ani. Asemenea încărcături, rămase neexplodate, ajută la identificarea tipului de exploziv folosit de autorii faptei intenționate și, astfel, se restrânge cercul persoanelor bănuite că au săvârșit fapta.

Procesul-verbal întocmit la terminarea cercetărilor va trebui să cuprindă cât mai multe detalii și să fie însoțit de fotografii specifice locului și faptei, precum și de filmări obișnuite sau cu ajutorul camerelor video.

¹⁴ I. Anghelescu, Gh. Asanache, I.R. Constantin, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976, p. 150-155.

În cazul exploziilor produse la bordul avioanelor, al navelor sau al mijloacelor de transport de orice tip, în echipă trebuie să fie prezenți experți de înaltă calificare în domeniul respectiv, care cunosc tipurile de materiale explozive de ultimă creație și modul de folosire al acestora, urmele ce pot fi găsite la cercetare, precum și examinarea și interpretarea acestora.

Practica de urmărire penală, din ultimii ani, de la noi, reține că, de cele mai multe ori, exploziile cu consecințele cele mai grave sunt de natură accidentală; se întâlnesc însă tot mai frecvent și explozii premeditate, care produc pierderi de vieți omenești și imense pagube materiale

Foto 1 - Bucătăria de vară în care a intrat victima cu aparatul de radio

Foto 2 - Imobilul, după producerea exploziei, văzut din spate

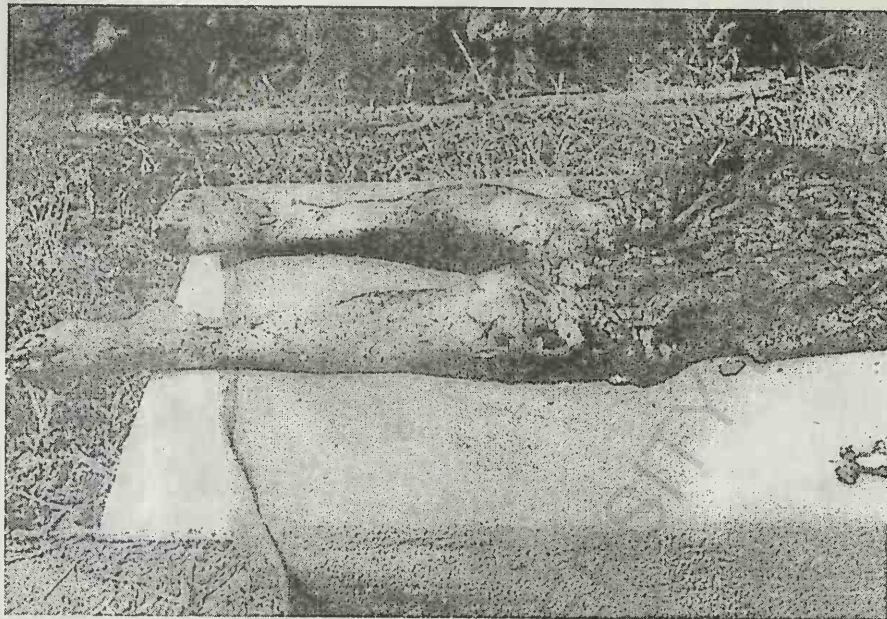

Foto 3 - Locul în care a fost proiectat cadavrul victimei după deflagrație

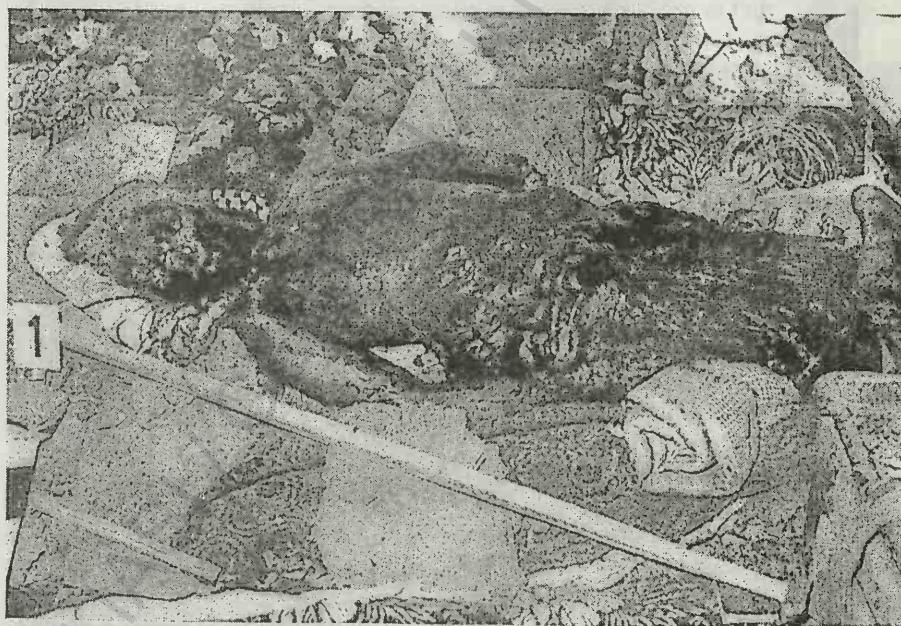

Foto 4 - Detalii ale cadavrului

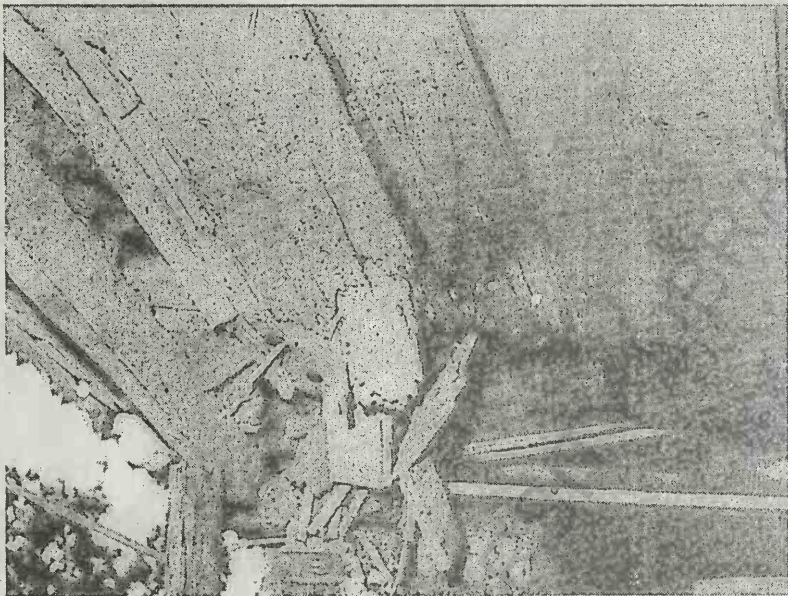

Foto 5 - Urmele exploziei produse asupra tavanului încăperii

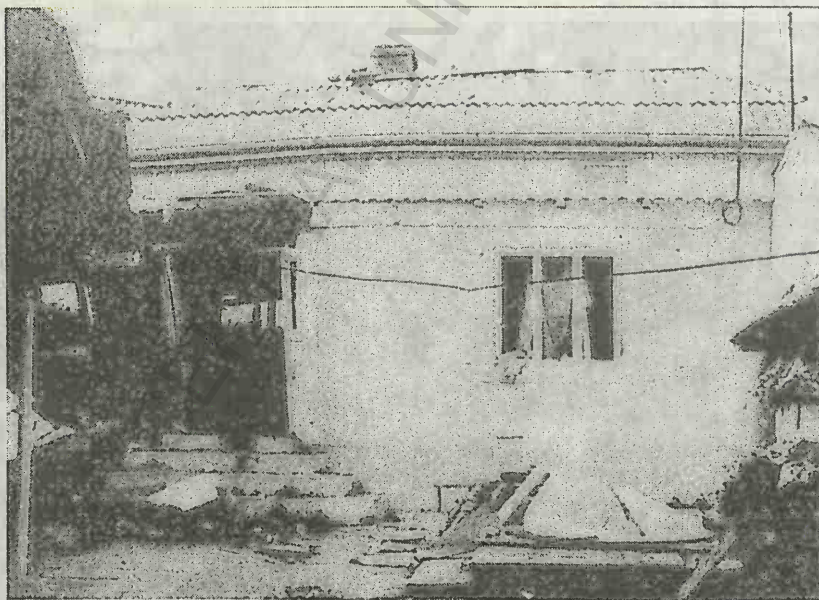

Foto 6 - Urmele exploziei produse în peretele încăperii

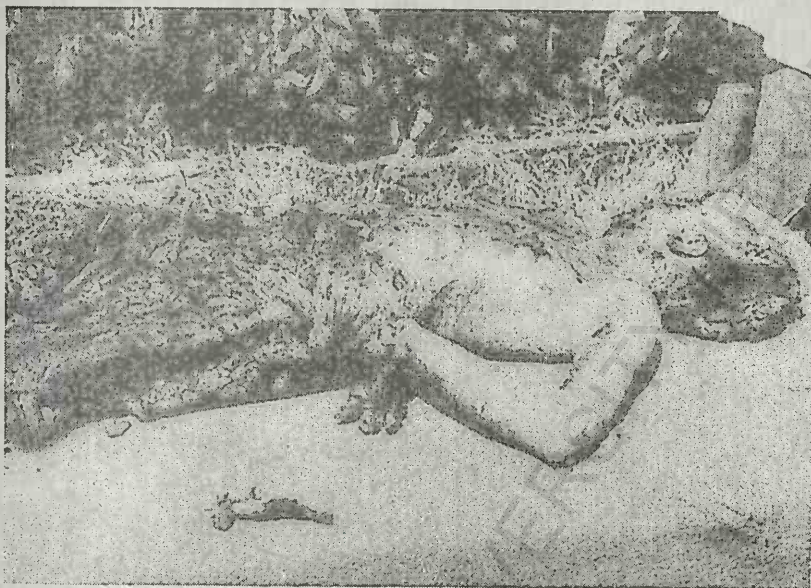

Foto 1 - Urmele exploziei produse asupra cadavrului victimei G.L., muncitor

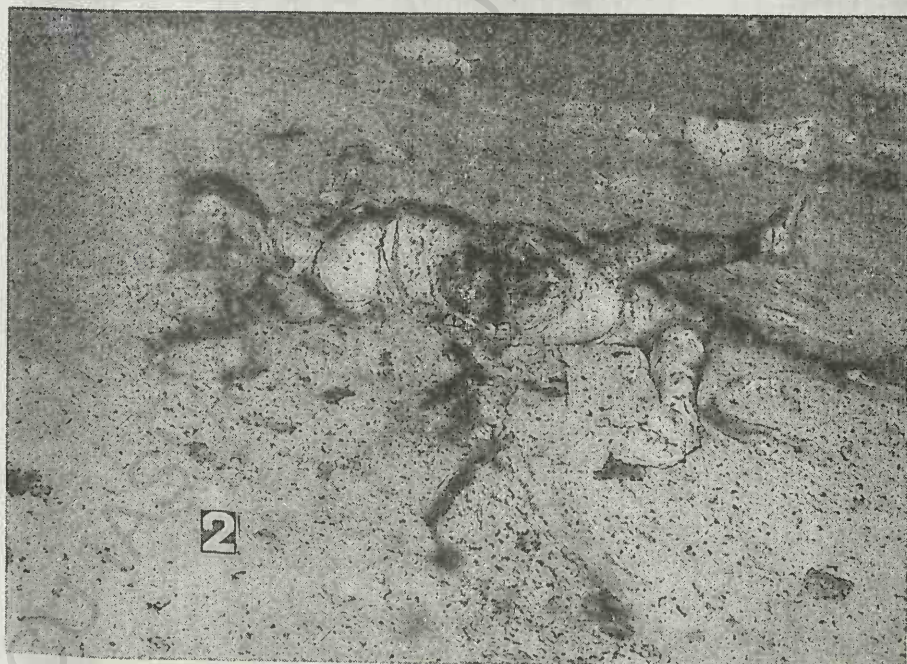

Foto 2 - Urmele exploziei produse asupra cadavrului victimei B.N., artificier

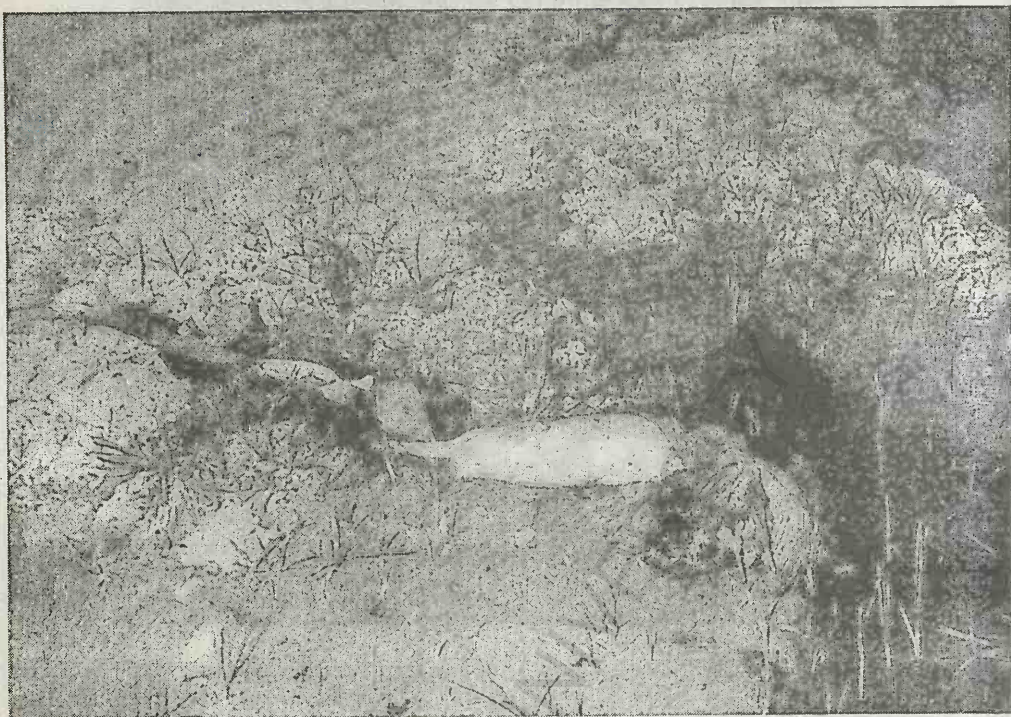

Foto 3 - Urmele exploziei produse asupra cadavrului victimei P.S., tehnician

CAPITOLUL al XI-lea URMELE BIOLOGICE DE NATURĂ UMANĂ

Secțiunea I - Cercetarea firelor de păr

§1. Considerații generale

a. Noțiune

În activitatea de cercetare criminalistică a firelor de păr se folosesc denumiri diferite, nu întotdeauna proprii, după opinia noastră, a contura conținutul acestei noțiuni. Pentru a încadra firele de păr în capitolul mare al urmelor, acestea au fost asimilate cu urmele și denumite "urme de natură piloasă" sau "urme sub forma firelor de păr". Ambele denumiri sunt improprii, deoarece, de fapt, se cercetează firele de păr și nu urmele acestora, iar cercetarea are ca scop studiul valorii de identificare a firelor de păr, cu alte cuvinte, măsura în care pot contribui la identificarea persoanei de la care provin.

b. Valoarea de identificare a firelor de păr

Firele de păr au valoare de identificare mai redusă în comparație cu celelalte urme produse de diferite părți ale corpului: mâini, picioare, buze, dinți. Acestea sunt cercetate deoarece concură la restrângerea cercului de persoane de la care ar putea proveni.¹

Ele pot furniza informații privitoare la vârsta aproximativă, starea de sănătate, sexul persoanei, împrejurările în care s-au desprins de la locul de inserție (rupere, smulgere, tăiere sau cădere naturală), zona corpului de unde s-au desprins (cap, gene, sprâncene, axilă, regiune pubiană etc). Valoarea de identificare a firelor de păr scade și datorită posibilităților pe care le oferă produsele cosmetice de a le schimba foarte ușor culoarea și alte trăsături proprii.

§2. Cercetarea firelor de păr

În cercetarea criminalistică a firelor de păr atribuțiile revin atât organelor de urmărire penală, cât și experților criminaliști.

A. Sarcinile organelor de urmărire penală

În cursul cercetărilor efectuate la fața locului, organele de urmărire penală acordă o importanță deosebită căutării, ridicării și conservării firelor de păr, indiferent

¹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 309-314; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 111.

care ar fi infracțiunea cercetată, dar manifestă un interes deosebit în cazul infracțiunilor de violență. Fire de păr pot rămâne la fața locului și în cazul săvârșirii unui furt sau a unei distrugerii de bunuri, dar sunt aproape nelipsite când se săvârșesc fapte împotriva vieții sau integrității corporale, infracțiuni la viața sexuală, tâlhării etc.

Firele de păr (se caută pe lenjeria de pat, lenjeria de corp, îmbrăcăminte, corpul victimei și corpul făptuitorului). Se pot observa cu ochiul liber, însă este recomandabil să se folosească lupă sau lampa de raze ultraviolete.

Mijloacele și metodele folosite diferă în raport de împrejurările în care s-a săvârșit fapta. Astfel, în cazul incendiilor sau exploziilor, când se dezvoltă temperaturi foarte înalte, firele de păr pot suferi modificări de culoare, aspect sau pot fi carbonizate.

Activitatea de căutare a firelor de păr continuă pe toată durata cercetării la fața locului atât pe corpul victimei, cât și pe obiectele din jur. Vor fi cercetate obiectele de uz personal ale victimei și ale făptuitorului: prosop, pieptene, precum și obiectele corp delict (cuțit, topor, obiecte contondente etc). Atât la victime (cadavre), cât și la persoanele bănuite, firele de păr vor fi căutate pe mâini și sub unghii. În (procesul-verbal) de cercetare la fața locului se vor consemna cât mai multe date privind locul și suportul unde au fost găsite firele de păr, apoi vor fi fotografiate.

Firele găsite în cursul cercetărilor la fața locului vor fi ridicate cu multă precauție, pentru a nu se amesteca cu cele provenite de la alte persoane după săvârșirea faptei. Pentru cercetările ulterioare de laborator vor fi introduse în eprubete sau plicuri de celofan, etichetate și cu cât mai multe mențiuni privind locul unde au fost găsite.

II Tot organelor de urmărire penală le revine sarcina de a recolta fire de păr de la persoanele bănuite, pentru a fi comparate cu cele găsite la fața locului. Este recomandat ca firele de păr să fie recoltate din mai multe regiuni ale corpului, iar în ceea ce privește părul de pe cap, să se aleagă din locuri diferite, făcându-se mențiune despre aceasta pe plicurile în care au fost introduse.

B. Expertiza criminalistică a firelor de păr

Deși firele de păr au o valoare de identificare mai redusă, în practica organelor judiciare este frecvent solicitată expertiza criminalistică în acest domeniu.² Pentru a oferi expertului posibilitatea formulării unor concluzii științifice fundamentate, organele de urmărire penală trebuie să recolteze firele de păr de la locul faptei cu multă precauție, să fie introduse separat în plicuri etichetate, iar cele care constituie modele de comparație să fie introduse, de asemenea, în plicuri separate. Tot astfel, la formularea întrebărilor trebuie să se ia în considerare mijloacele tehnice de care dispun experții în actuala etapă de dezvoltare a științei.

² V. Molnar, S. Mihăilescu, *Expertiza urmelor de natură piloasă prin microscopie clasică*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1978, p. 81 și urm.

Este cunoscut faptul că, în ceea ce privește examinarea firelor de păr, pot fi formulate concluzii certe numai prin examinarea amprente genetice. Aceasta presupune o tehnologie foarte costisitoare, care, în ultimii ani, este folosită și în țara noastră.

Expertiza criminalistică a firului de păr poate răspunde la o gamă foarte largă de întrebări, ce vor ajuta organele judiciare să restrângă cât mai mult sfera persoanelor bănuite ca fiind cele de la care s-au desprins firele de păr cercetate³.

Specialiștii din acest domeniu dispun de mijloace moderne de examinare, precum microscopia clasică și electronică, îndeosebi aceea de baleiaj, calorimetrică și spectrometrică de absorbție atomică. De asemenea, este folosită analiza de activare cu neutroni⁴, care permite identificarea certă a persoanei.

Cu ajutorul acestor metode și mijloace tehnice, expertul poate stabili: dacă firele găsite sunt de păr uman, dacă sunt vopsite și care este culoarea naturală, din ce zonă sau parte a corpului provin, dacă firul de păr prezintă distrugeri, alterații patologice, urme de sânge sau ouă de paraziți, care este modul de detașare a firului de păr, care este rasa, sexul persoanei și vârsta probabilă a acesteia.

Posibilitățile de identificare după firele de păr au sporit în prezent și datorită prezenței antigenelor specifice sistemului A, B, O, care permite să se determine grupa sanguină⁵. Pentru efectuarea acestei probe este necesar ca firul de păr să aibă o lungime minimă de 3 cm. pentru un antigen, ceea ce înseamnă că, pentru verificarea întregului sistem A, B, O, firul trebuie să aibă o lungime minimă de 9 cm.

Date fiind posibilitățile actuale de investigare științifică din România, experții criminaliști pot formula concluzii cert pozitive, bazate pe tehnica de examinare a amprente genetice.

Secțiunea a II-a - Urmele de sânge

§1. Noțiuni generale

Urmele de sânge pot fi întâlnite la fața locului în majoritatea cazurilor de cercetare a faptelor penale: furturi, distrugeri etc., dar mai ales în cazul faptelor de violență, care privesc viața sau integritatea corporală: ucideri intenționate sau din culpă, violuri, tâlhării etc.

³ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol.I, Editura "Actami", București, 1995, p.209; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op.cit.*, p.126; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura "Lumina Lex", București, 1998, p.123.

⁴ M. Dobrilă, *Expertiza urmelor de natură piloasă prin acționare cu neutroni*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol.II, I.G.M., București, 1978, p.299 și urm.

⁵ M. Dragomir, *Expertiza urmelor de natură piloasă pentru stabilirea grupei sanguine*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol.II, I.G.M., București, 1978, p.321.

Urmele de sânge au valoare de identificare datorită posibilităților de a se determina regiunea anatomică sau organele din care provin, natura lor (arterial sau venos), grupa sangvină, prezența alcoolului sau a unor microbi, timpul (cu aproximație) care s-a scurs de la săvârșirea faptei, dacă provine de la o persoană sau de la persoane diferite etc. De aceea, organele de urmărire penală trebuie să cunoască, pe lângă valoarea de identificare a acestor urme, și câteva noțiuni privind proprietățile fiziologice și compoziția sângelui.

O persoană adultă poate avea o cantitate de 4-5 litri sânge, ceea ce reprezintă a treisprezecea parte din greutatea corpului. Principalele sale componente sunt plasma și elementele celulare: globulele roșii, numite și hematii sau eritrocite, globulele albe, numite și leucocite și trombocitele. Sângele omului are caracteristici proprii, care ne ajută să deosebim urmele de sânge uman de sângele provenit de la alte viețuitoare. Astfel, sângele de pasăre, găsit adesea la fața locului, în apropiere de cadavru sau pe obiectele presupuse a fi fost folosite la săvârșirea faptei, poate fi cu ușurință deosebit de sângele uman, pentru că nu are globule roșii.

În raport de compoziție și de alte criterii de diferențiere, putem determina zona anatomică sau organul din care provine. Astfel, sângele arterial este mai deschis la culoare, iar cel venos este mult mai închis. De asemenea, sângele provenit de la creier conține în plus fibre sau celule nervoase, iar sângele menstrual are o aciditate crescută și nu conține fibrină, ceea ce îi conferă un timp de coagulare mai îndelungat.

După ce a ieșit din organism, sângele se oxidează, își schimbă culoarea caracteristică, căpătând culori tot mai închise, proporțional cu trecerea timpului⁶. Urmele de sânge de pe îmbrăcăminte sau alte suporturi pot fi distruse, până la dispariție, prin folosirea unor substanțe chimice sau prin simpla spălare cu apă. Oricare ar fi procedeele folosite pentru a face să dispară petele de sânge, rămân urme caracteristice, care pot fi evidențiate la examenul de laborator sau prin folosirea lămpii cu raze ultraviolete⁷.

§2. Cercetarea urmelor de sânge

În cursul cercetărilor efectuate la fața locului, organele de urmărire penală trebuie să cunoască procedeele folosite pentru căutarea, evidențierea, fixarea și ridicarea urmelor de sânge.

A. Căutarea urmelor de sânge

La căutarea urmelor de sânge se pornește de la studiul suporturilor pe care se pot forma. Din generalizarea practicii de urmărire penală a rezultat că, în cursul cercetărilor la fața locului, urmele de sânge pot fi găsite pe corpul și pe

⁶ N. V. Popov, *Medicina judiciară*, Editura de Stat pentru Literatură Științifică, București, 1954, p.438.

⁷ Jürgen Thorwald, *Un secol de luptă cu delinvența*, Editura "Moldova", Iași, 1997, p. 117 și urm.

îmbrăcămintea victimei și a agresorului, pe obiectele presupuse a fi fost folosite la săvârșirea faptei, pe drumul parcurs de victimă și agresor, dacă prezintă leziuni deschise, la locul unde a fost descoperită victima.⁸ Toate acestea vor fi examinate cu deosebită atenție, știut fiind faptul că se folosesc procedee diferite pentru distrugerea lor: ștergere, spălare, tratare cu substanțe chimice sau arderea obiectelor purtătoare.

După natura lor (sânge arterial sau sânge venos) și cantitatea de sânge scurs în afara corpului, urmele de sânge pot avea formă de baltă, dăre (mânjituri) sau picături.

→ Balta de sânge se produce atunci când s-a scurs o cantitate mai mare și poate avea forme relativ rotunde sau fără contur, în raport de natura suportului, cunoscându-se faptul că pe un teren înclinat se formează șiroaie de sânge.

De asemenea, sângele de proveniență venoasă formează urme cu forme bine conturate, pe când cel de proveniență arterială, datorită presiunii cu care este aruncat în afara corpului, capătă forme de stea cu ramificații, ale căror dimensiuni diferă după înălțimea și distanța la care se află suportul.

→ Dărele (mânjiturile) se formează în timp ce persoana care a suferit leziuni s-a târât în încercarea de a se salva, ori cadavrul a fost târât de făptuitori pentru a fi ascuns. De asemenea, dărele de sânge pot proveni de la porțiunile corpului ce prezintă leziuni și pe care victima sau făptuitorul le atinge de anumite obiecte în cursul unor mișcări involuntare sau intenționate.

→ Picăturile au forme și dimensiuni caracteristice după natura lor (sânge arterial sau venos), poziția pe care o aveau victima și agresorul în timpul săvârșirii faptei (față în față, în picioare, unul culcat și altul în picioare etc.), poziția pe care o are victima față de suportul pe care se găsesc urmele (în picioare, culcat etc.)

Din practica organelor de urmărire penală din județul Iași menționăm fapta unei femei care a secționat penisul bărbatului, cu care întreținea relații extraconjugale, în timpul unei întâlniri, fără a fi prezente alte persoane. Bărbatul pretindea că fapta s-a săvârșit prin surprindere, în dreptul ușii, imediat ce a pătruns în încăpere. Femeia relatează că a săvârșit fapta când bărbatul era cu fața în sus, în patul situat lângă geam. Cercetările efectuate la fața locului au confirmat realitatea celor susținute de inculpată, deoarece la mijlocul patului, pe lenjerie, s-a găsit o baltă de sânge, pe perdeaua de la geam picăturile de sânge aveau formă de pară cu coada spre tavan, iar pe tavanul vopsit cu var, picăturile de sânge aveau formă de stea.

Căutarea urmelor de sânge nu întâmpină dificultăți atunci când sunt proaspete, vizibile. Este mai dificilă căutarea atunci când sunt indicii că au fost șterse, spălate, tratate cu substanțe chimice. De aceea se folosesc surse de iluminat, lampa cu raze ultraviolete sau diferiți reactivi, care fac posibilă diferențierea petelor ce par a fi de sânge, de cele reale.

⁸ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 166; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 188; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op.cit.*, p. 115.

De cele mai multe ori, urmele de sânge se găsesc pe corpul și îmbrăcămintea omului (victimă sau agresor). Pe corpul victimei urmele de sânge trebuie căutate ori de câte ori s-au produs leziuni ale pielii, țesuturilor sau organelor. Lipsa urmelor de sânge de la un cadavru ce prezintă asemenea leziuni constituie o așa-numită împrejurare negativă (controversată), care duce la concluzia că fapta nu s-a săvârșit în acel loc.

Pe îmbrăcămintă, urmele de sânge vor fi examinate cu atenție deosebită, știindu-se faptul că pot fi spălate sau șterse cu substanțe chimice. Mai trebuie căutate urme de sânge și în depozitul subunghial atât la victimă, cât și la persoanele bănuite că au participat la săvârșirea faptei.

Obiectele folosite la săvârșirea faptei (topor, cuțit, par) poartă urme de sânge provenit de la victimă, dar, la fel de bine, poate proveni și de la agresor.

- În încăperi, petele de sânge vor fi căutate pe lenjeria de pat, pe covoare, precum și pe mobilier, pereți sau tavan. Când există bănuiala că au existat urme de sânge, dar au fost spălate sau tratate cu substanțe chimice, se vor folosi surse de lumină adecvate, lampa cu raze ultraviolete și reactivi, care să pună în evidență prezența sângelui.

- În câmp deschis sau în pădure, urmele de sânge vor fi căutate pe sol, iarbă, frunze sau flori.

- Pe traseul parcurs de victimă, în cazul în care faptele s-au săvârșit în mai multe etape, se vor căuta urmele de sânge pe cărarea de pași sau pe drumul presupus a fi parcurs de victimă și agresor.

- O atenție deosebită trebuie acordată căutării urmelor de sânge pe autovehiculele presupuse a fi fost angajate în producerea unor vătămări corporale sau uciderea unor persoane, după care au părăsit locul faptei. De asemenea, autovehiculele pot fi folosite la transportarea cadavrului, victimă a unei infracțiuni de omor. De aceea, autovehiculele vor fi cercetate atât în interior, cât și pe suprafețele mai expuse contactului cu victima și producerii urmelor. Pe lângă examinarea cu ochiul liber, vor fi folosite procedee tehnice adecvate, cu surse de lumină corespunzătoare sau lămpi cu raze ultraviolete.

Din practica de urmărire penală din județul Iași menționăm cazul unui casier despre care se știa că transportă o mare sumă de bani și pe care autorii l-au invitat să urce în mașina lor, pentru a-l duce la destinație, apoi l-au ucis, iar corpul a fost ascuns într-o pădure.

Fapta a rămas mult timp cu autori necunoscuți. Printre suspecti au fost incluși și autorii faptei, a căror vinovăție a fost probată cu ajutorul urmelor de sânge ale victimei, găsite în interiorul autoturismului cu care făptașii au transportat victima, chiar dacă urmele fuseseră spălate cu substanțe chimice.

B. Fixarea urmelor de sânge găsite la fața locului

Pentru descrierea urmelor în procesul-verbal de cercetare la fața locului și fotografierea lor se folosesc procedeele cunoscute.

În procesul-verbal de cercetare la fața locului trebuie să fie descrise: locul unde au fost găsite urmele (suportul), raportul cu celelalte urme, distanța dintre ele, mărimea, aspectul și culoarea, forma (baltă, dâră, stropi). Dacă sunt pe corpul victimei sau al persoanei bănuite, se indică regiunea anatomică sau organul pe care au fost găsite, iar la îmbrăcăminte se indică și porțiunea pe care se află: guler, mânecă, rever etc.

Fotografierea urmelor de sânge se face prin procedee obișnuite, simple, însă este recomandabilă fotografia separatoare de culori sau fotografia color, precum și aparatură video sau color.

C. Ridicarea urmelor de sânge

Se folosesc procedee diferite, după stadiul de coagulare a sângelui, mărimea urinei (cantitatea de sânge scursă) și suportul pe care se găsesc urmele.

Dacă sângele nu s-a coagulat se aspiră cu pipeta și se introduce în eprubete sigilate și etichetate. Sângele coagulat se ridică prin detașare cu o lamă de cutit și se introduce în eprubete.

Pentru cantități mici de sânge (picături) se folosește hârtia de filtru, pentru sângele necoagulat; picăturile mai vechi vor fi tratate mai întâi cu apă distilată, pentru a deveni solubile. Dacă se găsesc pe frunze de arbori, se taie crengile sau frunzele, iar pământul ori nisipul se ridică cu întreaga porțiune pe care au fost găsite.

Obiectele comod transportabile, purtătoare de urme, se ridică pentru examene de laborator, ambalându-se cu grijă, pentru a nu fi modificate urmele.

Pentru expertiză, organele de urmărire penală, cu ajutorul personalului medical, atunci când este necesar, vor recolta și probe de comparație atât de la victimă, cât și de la persoanele bănuite.

§3. Expertiza urmelor de sânge

Este o expertiză complexă, deoarece, deși este efectuată de personal medical de înaltă calificare, uneori se solicită și participarea experților criminaliști.

Întrebările ce pot fi puse experților diferă în funcție de modul cum se examinează probele ridicate în cursul cercetărilor la fața locului, precum și probele de comparație.

Din examinarea urmelor ridicate de la fața locului expertul poate să stabilească dacă urma este de sânge uman, grupa sangvină, vechimea probabilă a urinei, dacă sângele conține impurități etc.⁹

Când se prezintă și proba pentru comparație, expertul poate să răspundă dacă cele două probe au aceeași grupă și dacă există și alte indicii asemănătoare.

⁹ V. Molnar, *Expertiza urmelor de sânge*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1978, p. 230 și urm.

În raport de cantitatea de sânge și starea acestuia se poate stabili și dacă sângele conține alcool sau elemente de natură toxică.

Identificarea persoanei după urmele de sânge a devenit posibilă mai ales în ultimii ani. Introducerea tehnicilor moderne de determinare a caracteristicilor genetice ale celulelor specifice componentelor sangvinolente permit experților să formuleze concluzii cert pozitive sau cert negative și în acest domeniu.

* Secțiunea a III-a - Urmele de salivă

§1. Valoarea de identificare

Urmele de salivă au o valoare de identificare mai redusă. Fiind un produs de secreție al glandelor salivare, la găsim pe diferite obiecte ce aparțin victimei, făptuitorilor sau altor persoane. Valoarea acestor urme constă în posibilitatea de a se determina grupul secretor al persoanei de la care provin.

Saliva este un compus lichid, format din 99% apă, 0,3% substanțe organice și 0,7% elemente celulare degenerate, provenite din glande, mucoasa bucală și limfonoduli, floră microbiană și substanțe anorganice. Datorită constatărilor făcute de savantul japonez K. Yamakami, potrivit cărora în toate secrețiile organismului grupul secretor corespunde grupei sangvine, prin examinarea în laborator a urmelor de salivă poate fi stabilită și grupa sangvină.¹⁰

§2. Căutarea urmelor de salivă

Organele de urmărire penală trebuie să cunoască modul de formare a urmelor de salivă și locurile unde sunt întâlnite cel mai frecvent. Se știe că urmele de salivă se depun pe obiecte în timp ce o persoană fumează, mănâncă, mușcă, cântă la un instrument de suflat, umezește un timbru, pentru a fi lipit pe plic, sau aplică un sigiliu metalic pe plastilină etc. De asemenea, urmele de salivă se depun pe corpul unei persoane în timpul sărutului, prin atingerea cu limba a unor suprafețe etc.

Urmele de salivă se caută în locurile unde se formează cel mai frecvent: obiecte din cele mai diferite (batiste, țigări, pahare, instrumente muzicale de suflat, lenjerie de corp și de pat) sau corpul victimei. Cercetarea și examinarea lor se face cu deosebită atenție, deoarece pot fi confundate cu pete de altă natură (sperma, secreția vaginală etc).

Urmele de salivă au culoare și aspect diferit, după durata de timp trecută de la depunerea lor. Urmele proaspete sunt aproape incolore, iar cele mai vechi au o culoare apropiată de galben deschis. De aceea, se folosește lumina de lanternă sub diferite unghiuri de incidență, lupa de mărit și lampa cu raze ultraviolete.

¹⁰ *Ibidem*, p. 258; Camil Suci, *op. cit.*, p. 320; Gh. Asanache, M. Dragomir, *Urmele de salivă*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976, p. 203 și urm.

§3. Fixarea și ridicarea urmelor

Urmele de salivă vor fi descrise în procesul-verbal de cercetare la fata locului și fotografiate. În procesul-verbal se consemnează suportul pe care au fost găsite, aspectul lor, culoarea, conturul și natura lor (proaspete sau vechi). Fotografierea se face prin procedee obișnuite sau prin folosirea unor filtre separatoare de culori, în funcție de culoarea obiectelor pe care au fost găsite.

Pentru ridicarea acestor urme se folosesc tehnici diferite, în raport de starea în care se află: proaspete, vechi sau uscate. Urmele proaspete se ridică cu ajutorul pipetei și se introduc în eprubete închise și etichetate, iar pentru cele mai puțin conturate se folosește hârtia de filtru. Urmele vechi sunt umezite cu apă distilată, apoi se ridică la fel ca și cele proaspete.¹¹

Obiectele purtătoare de urme, comod transportabile (batiste, mucuri de țigări etc) se ridică pentru examenul de laborator, bine ambalate și protejate, pentru a nu se produce modificări în detaliile urmelor.

În vederea efectuării expertizei se vor recolta și probe de comparație de la persoanele bănuite.

Expertiza urmelor de salivă servește la clarificarea unor aspecte relativ asemănătoare urmelor de sânge. În primul rând, expertul se poate pronunța asupra faptului dacă urma este sau nu de salivă și dacă saliva este de natură umană, însă nu întotdeauna rezultatul poate avea caracter de certitudine. De asemenea, se stabilește calitatea de secretor sau nesecretor și, în consecință, grupa sangvină căreia îi aparține persoana.¹²

✱ Secțiunea a IV-a - Urmele de spermă

§1. Valoarea de identificare

Urmele de spermă provin de la lichidul de secreție a glandelor sexuale masculine, depus pe diferite suporturi, în timpul săvârșirii unor infracțiuni privitoare la viața sexuală. Eliminarea lichidului din veziculele seminale se face pe cale voluntară, de cele mai multe ori în timpul actului sexual, dar și în mod accidental sau din cauza unor boli. În cazul sinuciderilor, mai ales la spânzurați, se produce o evacuare de lichid seminal la fel ca în timpul actului sexual.

¹¹ Camil Suci, *op. cit.*, p. 320; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 195; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 120; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 133-134.

¹² Marcela Boia, Lia Vasiliu, *Cercetări privind antigenele salivare și importanța lor în expertizele biologice*, în *Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1979, p. 126-128.

Aceste urme sunt cercetate deoarece pot ajuta organele de urmărire penală să stabilească dacă provin de la o singură persoană sau de la mai multe; totodată, în urma examinării lor, se poate determina și grupa sanguină etc. Au valoare de identificare mai ales în cazul infracțiunilor privitoare la viața sexuală sau al infracțiunilor de omor, precedate sau concomitente cu infracțiuni la viața sexuală.

De asemenea, sunt căutate și în cazul profanării de cadavre.

Aspectul și culoarea lor diferă după suportul pe care se găsesc și după vechimea acestora.

§2. Căutarea urmelor de spermă

Urmele de spermă trebuie căutate pe lenjeria de corp sau de pat, pe îmbrăcămintea victimei sau a făptuitorului, ori pe corpul acestora. Prezența organelor medicale este obligatorie, deoarece, uneori, urmele trebuie căutate chiar și în cavitățile naturale ale organismului, la persoanele aflate în viață (victime sau făptuitori), ori la cadavre.

Urmele pot fi cercetate cu ochiul liber sau cu ajutorul unor surse de lumină, în special al lămpilor cu raze ultraviolete. Vor fi examinate obiectele purtătoare (lenjerie de corp și de pat, batiste, vată, tifon, bandaj igienic, prosoape, cada de baie, lighean etc).

Pe corpul victimei, urmele se caută pe coapse, fese, abdomen, sub sâni, pe mâini, perii pubieni, subsuori etc.

În camere se caută pe covor, mozaic, parchet, baie etc., iar în câmp deschis pot fi găsite pe pământ, pe iarbă, pe frunze, pe flori sau pe alte obiecte aflate în apropierea locului unde s-a săvârșit fapta cercetată.

§3. Fixarea și ridicarea urmelor

Urmele de spermă găsite la fața locului vor fi descrise în procesul-verbal și fotografiate.

În procesul-verbal se va consemna locul unde au fost găsite, caracteristicile obiectelor purtătoare, forma și aspectul urmelor, culoarea etc. Vor fi descrise și obiectele din apropiere, dacă au legătură cu săvârșirea faptei, sau regiunile anatomice în apropierea cărora au fost găsite.

Fotografierea prin procedee obișnuite sau cu filtre separatoare de culori se face mai întâi asupra obiectelor purtătoare și apoi asupra detaliilor urmei.

Urmele se ridică prin procedee ce diferă după natura suportului pe care au fost găsite. Este indicat să se ridice chiar obiectele purtătoare, dacă sunt comod transportabile. Acestea vor fi ambalate cu grijă, pentru a nu se degrada urmele sau a se pierde caracteristicile de identificare. Dacă este posibil, de pe lenjerie sau îmbrăcăminte se taie doar porțiunea pe care se află urmele și se ambalează în aceleași condiții de precauție.

De pe corpul victimei urmele se ridică cu hârtie de filtru, când sunt proaspete (umede), iar cele vechi se umezesc mai întâi cu apă distilată sau cu glicerină.

Nu se admite răzuirea suprafețelor pe care se găsesc urmele, deoarece se distrug spermatozoizii și, astfel, se reduce valoarea de identificare a acestor urme.

§4. Expertiza urmelor

Expertiza poate contribui la restrângerea cercului persoanelor bănuite, iar în unele cazuri poate formula concluzii cert pozitive sau cert negative, utile pentru identificarea persoanei de la care provin urmele. Expertul poate stabili dacă pe obiectul prezentat spre examinare există sau nu astfel de urme, dacă urma prezentată este spermă sau altă substanță, dacă urma de spermă este de natură umană, care este grupa sangvină a persoanei de la care provine, vechimea aproximativă a urmei, dacă urmele provin de la o singură persoană sau de la mai multe etc.¹³

Valoarea de identificare a acestei categorii de urme este datorată caracteristicilor individuale ale spermatozoizilor.¹⁴ Examinările au în vedere și capacitatea de supraviețuire a spermatozoizilor, în funcție de mediul în care se găsesc. Astfel, la o femeie în viață, spermatozoizii supraviețuiesc intravaginal până la 48 ore, iar la un cadavru, acest termen se poate prelungi foarte mult, mergând până la 20 zile la cadavrele înghețate. Pe îmbrăcămintea sau pe lenjeria de corp, dacă are calități absorbante bune, spermatozoidul poate fi conservat timp de câteva luni.

✱ Secțiunea a V-a - Urmele de urină

Urmele de urină se găsesc la locul faptei, pe lenjeria de pat și de corp, ori pe alte obiecte de îmbrăcăminte. Uneori se găsesc în cantitate suficientă pentru a fi ridicate și valorificate la expertiza criminalistică.

Urmele de urină sunt ușor de observat cu ochiul liber, datorită culorii specifice și al mirosului caracteristic. Dacă se găsește la locul faptei o cantitate lichidă utilă examinării în laborator, va fi ridicată cu pompa de cauciuc sau cu pipeta și introdusă într-o sticlă curată, pe care va fi aplicată o etichetă cu mențiunile necesare identificării.

Prin examenul de laborator, expertul poate stabili grupa sangvină a persoanei de la care provine, și, de asemenea, în condițiile posibilităților tehnice actuale, poate identifica persoana pe bază de ADN (codul genetic). Dacă urina provine de la o femeie, la examenul de laborator se poate stabili starea de graviditate sau dacă femeia a născut recent ori a avortat

Obiectele purtătoare de urme, dacă sunt de dimensiuni reduse (lenjerie de pat și de corp sau alte obiecte de îmbrăcăminte), vor fi ridicate în vederea unor verificări ulterioare și a examenelor de laborator. Întreaga activitate de cercetare a acestei categorii de urme va fi menționată în procesul-verbal de cercetare la fața locului. De

¹³ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 319; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 132-133.

¹⁴ Gh. Asanache, *Expertiza urmelor de spermă*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1978, p. 265 și urm.

asemenea, se va face mențiune cu privire la obiectele purtătoare de urme, care au fost indicate pentru cercetări.¹⁵

* Secțiunea a VI-a - Urmele olfactive

§1. Valoarea de identificare a urmelor olfactive

Valoarea de identificare a urmelor olfactive constă în proprietatea acestora de a fi relativ ușor de evidențiat prin mijloacele de care dispune omul, dar, mai ales, prin folosirea câinilor de urmărire.

Studiul urmelor olfactive constituie obiect de cercetare pentru specialiștii din multiple domenii ale științei: biologie, chimie, fizică, medicină și industria cosmetică (a parfumurilor). În criminalistică se dezvoltă o ramură nouă, numită odorologia, care cercetează mirosul specific omului, animalelor, stupefiantelor, substanțelor explozive etc.

Procesul fiziologic al organismului este atât de complex, încât din arderile care se produc la nivelul țesuturilor rezultă procese ce se elimină în permanență prin urină sau transpirație. Fiind un proces biologic continuu, corpul uman emite în permanență molecule de miros, care cad pe sol ori se fixează pe obiectele atinse.

Experimentele efectuate au confirmat această observație, valorificată de practica criminalistică, cunoscut fiind faptul că orice măsuri s-ar lua de către cei interesați în dispariția mirosurilor caracteristice, rămân urme de miros la locul faptei și pe traseul parcurs de făptuitor.¹⁶

Posibilitățile omului de a evidenția prezența urmelor olfactive sunt limitate. Câinii de urmărire special antrenați¹⁷ pot percepe urmele olfactive ale unor obiecte sau substanțe, precum și urmele omului, mult mai ușor decât o poate face acesta.

§2. Căutarea urmelor olfactive

Organele judiciare trebuie să cunoască modul în care se formează urmele olfactive, caracteristicile acestora, durata lor și locul unde trebuie căutate.

Cercetările din acest domeniu admit că urma olfactivă cuprinde mai multe categorii de miros: mirosul specific, mirosul profesional și mirosul ocazional.¹⁸

1) Mirosul specific (individual) este consecința proceselor metabolice care au loc în organism, materializate prin emanații de mirosuri provenite de la salivă,

¹⁵ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p.136.

¹⁶ A. Greblea, I. Sandu, N. Stoica, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976, p. 223.

¹⁷ Matei Basarab, *Criminalistica*, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj, 1969, p. 154.

¹⁸ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 207; Ion Mircea, *Valoarea criminalistică a unor urme la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiș”, Arad, 1996, p. 210; Matei Basarab, *op. cit.*, p. 73.

respirație, transpirație, urină etc. Cantitatea și compoziția emanațiilor este influențată de starea de sănătate, alimentație, efort, stare psihică (teamă, emoții puternice etc). Mirosul se imprimă pe îmbrăcăminte, lenjerie și alte obiecte aflate o durată mai mare de timp asupra persoanei.

2) Mirosul profesional este întâlnit la persoanele care, datorită profesiei, se află cea mai mare parte din programul de lucru în același mediu. După acest criteriu pot fi recunoscuți vânzătorii din stațiile PECO, persoanele din cabinetele stomatologice (mirosul dat de eugenatul de zinc), muncitorii din întreprinderile de prelucrare a vinului și alcoolului, din tăbăcării, îngrijitorii de animale etc. Este, de asemenea, caracteristic mirosul persoanelor aflate în cazărmi sau în locuri de deținere (penitenciare).

3) Mirosul ocazional este întâlnit la persoanele care, în mod întâmplător, au stat într-un mediu cu miros specific (fabrici prelucrătoare de produse toxice sau mirositoare, restaurante de categorie inferioară unde predomină mirosul de tutun de proastă calitate).

Este, de asemenea, cunoscut că mirosul se păstrează o anumită durată de timp, care diferă în raport de natura produsului care îl emană și de spațiul în care s-a aflat persoana respectivă (încăpere sau spațiu deschis). Se admite că, în spații închise, mirosul se păstrează până la 20 de ore, iar în loc deschis mirosul are o durată foarte scurtă, în funcție de condițiile atmosferice: vânt, temperatură crescută etc. Pentru ieșeni este cunoscut faptul că, deși Întreprinderea de Antibiotice este situată la 10 km de oraș, când se golesc rezervoarele în care fermentează materia primă, dacă vântul suflă dinspre nord, mirosul se răspândește în tot orașul.

Omul poate distinge cu ajutorul propriilor organe de simț atât mirosurile neplăcute cât și pe cele plăcute.

Sunt recunoscute cu ușurință de orice persoană (indiferent de sex) mirosurile emanate de îngrijitorii de animale etc. Persoanele cu experiență îndelungată pot stabili cu exactitate ce categorii de animale sunt îngrijite: porci, vite mari, iepuri, pentru că mirosul acestora pătrunde și se păstrează foarte mult timp în îmbrăcămintea și chiar în pielea îngrijitorilor.

În ceea ce privește identificarea mirosurilor plăcute, femeile au mai multe posibilități, în comparație cu bărbații, în special la recunoașterea produselor cosmetice, folosite timp îndelungat de aceeași persoană. Astfel, poate fi recunoscută fără dificultate urma de miros rămasă după trecerea unei femei care folosește parfumurile firmei Nina Ricci sau alte asemenea produse.

§3. Folosirea câinelui de urmărire pentru descoperirea și prelucrarea urmelor olfactive

Căinele de urmărire are posibilități mult mai mari decât omul, pentru căutarea urmelor olfactive.¹⁹

¹⁹ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 209; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 126; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 140.

De aceea, el este folosit pentru descoperirea urmelor de miros specifice omului sau diferitelor obiecte și substanțe, în special stupefiant și explozive.

A. Căutarea urmelor olfactive create de om

Căinele poate recunoaște urmele specifice omului aflat în viață, dar este folosit și la căutarea cadavrelor ascunse.

Cu ajutorul câinelui poate fi reconstituit traseul parcurs de persoana cercetată. Pentru aceasta, este adus câinele în apropierea locului faptei, i se pune hamul și sfoara, apoi i se arată unde să miroase.

Traseul urmat de făptuitori poate fi întrerupt de obstacole naturale (curs de apă, pante foarte înclinate etc) sau obstacole artificiale (intersecții de drumuri, mijloace de locomotie etc), de aceea câinele va fi lăsat să caute urma și de cealaltă parte a obstacolului.

Tot ciinele poate determina locul unde se ascunde o persoană care se sustrage de la urmărirea penală ori de la executarea pedepsei, sau a fost răpită de făptuitori și deținută într-un loc ascuns.

B. Căutarea obiectelor atinse de o persoană

Dacă există bănuieli că persoana căutată a atins anumite obiecte aflate la locul faptei, vor fi lăsate la dispoziția câinelui pentru a le mirosi, apoi, la comanda "caută", câinele va pleca să caute persoana respectivă, urmând traseul parcurs de aceasta.

C. Căutarea stupefiantelor

Câinii de urmărire, antrenați pentru căutarea stupefiantelor, pot depista cu relativă ușurință locul unde se află depozitate aceste substanțe: bagaje, magazine, asupra unor persoane sau îngropate în pământ, la mică adâncime. În practica organelor de urmărire penală sunt cunoscute cazuri în care, cu ajutorul câinelui de urmărire, au fost descoperite locurile unde se aflau depozitate cantități importante de canabis și derivatele sale (în special marihuana și hașiș), precum și heroină, cocaină etc.

D. Detectarea explozivelor

Pentru căutarea unor substanțe explozive, în special cele închise în pereți din material plastic, detectoarele de metale sunt inefficiente, iar câinele de urmărire este de neînlocuit. Metoda este frecvent aplicată la controlul vamal sau la supravegherea unor obiective de importanță deosebită, militare sau civile.

CAPITOLUL al XII-lea

CERCETAREA URMELOR LĂSATE DE OBIECTE ȘI RESTURI DE OBIECTE

Secțiunea I - Criterii terminologice

Cercetarea criminalistică a urmelor impune și o clasificare a acestora, după diverse criterii: modul de formare a urmelor, plasticitatea obiectului primitor, natura obiectului creator etc. În ceea ce privește obiectul creator, o clasificare care să cuprindă toate obiectele materiale este cu neputință. De aceea, se examinează urmele create de cele mai cunoscute obiecte utile identificării în criminalistică: urmele instrumentelor de spargere, urmele mijloacelor de transport etc. Există însă și obiecte care nu sunt nici purtătoare de urme și nici nu lasă urme la locul faptei, ci, chiar, aceste obiecte sunt asimilate cu urmele și sunt folosite pentru identificarea persoanelor care le-au avut asupra lor în momentul săvârșirii faptei: mănuși, pălării, fulare etc. Alteori, rămân la locul faptei numai resturi de obiecte, părți ale întregului, care sunt utile identificării.

Tot obiecte sunt și armele și instrumentele de scris sau hârtia pe care s-a scris, toate fiind purtătoare de urme utile cercetării și identificării criminalistice, însă nu pot fi studiate în cuprinsul acestui capitol, ci în capitole separate, pentru că au trăsături proprii, caracteristice, cu totul deosebite de ale celorlalte obiecte. Tot astfel, pentru declanșarea focului se folosesc diferite obiecte, precum: fitile, dispozitive cu cronometru, însă nu există o categorie aparte a acestor obiecte sau a urmelor formate de ele, ci toate se studiază la capitolul privind urmele de incendii și explozii.

De aceea, în prezentul capitol includem numai urmele obiectelor ce nu au fost cercetate în alte capitole separate: obiecte de îmbrăcăminte și resturile lor, alimente și resturi alimentare, produse și accesorii pentru fumat sau resturi ale acestora (pachete de țigări, țigări întregi sau capete, cutii de chibrituri etc).

Secțiunea a II-a - Cercetarea obiectelor de îmbrăcăminte sau resturi ale acestora

§1. Valoarea de identificare

Obiectele de îmbrăcăminte sau resturile acestora pot fi găsite la locul faptei, în cele mai diferite împrejurări: săvârșirea infracțiunilor de violență, sustragerii de bunuri etc. Cercetarea lor ajută la identificarea persoanelor care le-au purtat, în sensul restrângerii cercului de persoane bănuite. Chiar dacă nu poartă urme de sânge sau substanțe organice, pot furniza date cu privire la stabilirea sexului persoanei căreia îi

aparțin, vârsta aproximativă a acesteia, mediul în care trăiește etc. În această categorie sunt cuprinse: haine, pălării, mănuși, fulare, batiste, încălțăminte etc.¹

Din practica organelor judiciare din județul Iași menționăm cazul unui tânăr care a săvârșit o tentativă de omor la etajul I al unui cămin de fete, apoi a sărit pe geam, pentru a nu fi prins de colegele venite în ajutor. La locul aterizării i-a rămas un pantof, care a constituit proba indubitabilă pentru identificarea autorului, prins după câteva zile de la săvârșirea faptei.

Resturile obiectelor de îmbrăcăminte, chiar simple fragmente sau fibre textile, au o valoare de identificare necontestată. Așa s-a întâmplat în cazul unui cadavru neidentificat, găsit acoperit cu frunze într-o pădure de la marginea orașului Iași, frunze în care s-a găsit un fragment de catifea de culoare albastră, cu dimensiunile de 6/3 cm. În cursul cercetării celor trei persoane suspectate de săvârșirea faptei, s-a constatat că unul dintre ei avea un cojoc căptușit cu catifea și că, din regiunea pieptului, lipsea chiar fragmentul găsit la fața locului.

Obiectele de îmbrăcăminte sau resturile acestora pot prezenta și urme utile identificării, precum: fire de păr, pete organice, urme olfactive, praf, noroi sau microurme.

§2. Fixarea și ridicarea obiectelor

Obiectele sau resturile acestora sunt ușor de descoperit, atunci când prezintă dimensiuni și forme caracteristice. Pentru a putea fi examinate ulterior, vor fi mai întâi descrise în procesul-verbal de cercetare la fața locului, apoi fotografiate.

În procesul-verbal de cercetare la fața locului vor fi consemnate cât mai multe detalii, inclusiv unele împrejurări controversate (negative), știindu-se că făptuitorii pot abandona la locul faptei și alte obiecte de îmbrăcăminte ce nu le aparțin, pentru a deruta cercetările.

Fotografierea se execută astfel, încât să poată cuprinde cadrul general în care se află obiectele, apoi câte o imagine pentru fiecare obiect și, după aceea, imagini ale detaliilor.

Obiectele descrise în procesul-verbal și fotografiate se ridică prin procedee ce diferă după forma și dimensiunile lor. Obiectele mari se ridică cu măinile înmănușate, iar cele mici, cu penseta, luându-se măsuri de precauție pentru a nu se distruge detaliile urmelor aflate pe acestea.

Ambalaje în care sunt depuse trebuie să asigure protejarea urmelor pe timpul transportului.

¹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 297; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 130; Lucian Ionescu, *Unele aspecte ale examinării impresiunilor formate de materialele textile*, în *Probleme de medicină legală și de criminalistică*, vol. VI, Editura „Medicală”, București, 1968, p. 203 și urm.

Secțiunea a III-a - Cercetarea alimentelor și a resturilor alimentare

§1. Valoarea de identificare

În această categorie se includ alimentele, băuturile alcoolice, resturile acestora, precum și ambalajele sau resturile ambalajelor în care au fost păstrate. Pentru identificare, în criminalistică prezintă interes alimentele apte să păstreze urme de dinți, salivă sau urmele obiectelor folosite la tăierea lor, cum ar fi urmele de pe brânzeturi sau fructe. De asemenea, detaaliile lamei cuțitului folosit pentru tăierea acestor alimente pot avea valoare de identificare.

La locul faptei pot fi găsite alimente rămase neconsumate sau abandonate de persoanele care au părăsit în grabă încăperea sau locul deschis în care s-au săvârșit faptele. Dintre acestea fac parte pâinea, brânzeturile, mezelurile, cutiile de conserve etc., precum și sticlele cu băuturi alcoolice neconsumate.

Resturile alimentare (pâinea, brânzeturile, mezelurile, fructele, sticlele cu băuturi parțial consumate etc.) pot fi aruncate la întâmplare, puse în pungi sau chiar în coșul de gunoi.

Pe cutiile de conserve cu ambalaje de hârtie sau etichete din plastic, pe sticlele cu băuturi alcoolice ori etichetele acestora pot fi găsite urme de buze, salivă sau chiar urme digitale.

§2. Fixarea și ridicarea alimentelor sau a resturilor acestora

Înainte de a fi ridicate, alimentele sau resturile acestora sunt descrise în procesul-verbal de cercetare la fața locului și fotografiate.

În procesul-verbal de cercetare la fața locului se descrie, mai întâi, cadrul general al încăperii sau locului deschis (plajă, parc, pădure etc.) unde au fost găsite aceste produse sau obiecte purtătoare de urme².

Fiecare produs alimentar sau resturi din acesta vor fi descrise cât mai detaliat, amănuntele privind locul unde au fost găsite, raportul cu alte obiecte din jur, mărimea, culoarea, starea în care se află (proaspăt sau alterat, cantitatea, elementele de identificare prevăzute în etichete etc.). Dacă se constată și urme utile identificării, cum ar fi urmele de dinți sau de buze, vor fi consemnate toate datele utile identificării.

Fotografierea se execută după procedeele cunoscute, plecând de la fixarea cadrului general și continuând cu fotografierea obiectelor principale și a detaliilor. Se vor folosi surse de lumină adecvate locului și timpului, iar pentru obținerea mai multor detalii ale imaginii este recomandabilă fotografierea în culori.

² Ion Mircea, *Valoarea criminalistică a unor urme la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiș”, Arad, 1996, p. 216.

Pentru ridicarea acestor produse și obiecte este necesar să fie luate măsuri suplimentare de precauție, destinate să protejeze urmele ce se găsesc pe acestea. De asemenea, ambalajele în care sunt păstrate trebuie să asigure protejarea lor pe timpul transportului și temperatura optimă, pentru împiedicarea procesului de alterare, degradare sau putrefacție³.

Secțiunea a IV-a - Resturile de fumat și iluminat

§1. Valoarea de identificare

Denumirea folosită în lucrările de specialitate nu este întotdeauna potrivită, deoarece nu se cercetează numai resturi, ci și produse întregi, neconsumate. Uneori, se găsesc la fața locului atât pachete de țigări nedesfăcute, cât și țigări uitate sau pierdute, ori capetele rămase de la țigarile fumate. Saliva de pe aceste capete de țigări (mucuri) poate folosi la determinarea grupei sangvine a fumătorului. De asemenea, pot fi întâlnite cutii de chibrituri nedesfăcute, bețe izolate sau capete de bețe arse la aprinderea țigării. Mai pot fi găsite pipe, pachete de tutun pentru pipă, țigări de foi întregi sau fumate parțial, precum și brichete din plastic, emailate, nichelate etc.⁴

Pe pachetele de țigări întregi sau consumate parțial, dacă au ambalaj din celofan, material sintetic sau hârtie special prelucrată, se pot forma urme de mâini, utile identificării.

Pe cutiile de chibrituri confecționate din carton, cu luciu sau material plastic, precum și pe brichete se găsesc urme digitale perfect conturate și foarte utile identificării.

Dacă la fața locului nu se găsește decât scrumul rezultat din arderea țigarilor, poate folosi și acesta la determinarea de gen, pentru a se stabili dacă provine de la pipă, țigări de foi sau țigaretete și, cu multă probabilitate, calitatea țigaretelor.

Dintre produsele pentru iluminat, de cele mai multe ori, se găsesc la fața locului lumânări întregi, abandonate sau pierdute, capete ale acestora sau numai urme din substanța grasă folosită la fabricarea lor, foarte rar, ceară și, mai frecvent, diferite amestecuri. Valoarea de identificare a acestora este mai redusă, însă trebuie cercetate, pentru că, uneori, se imprimă pe lumânări chiar amprente de degetelor. De asemenea, examinarea lor poate contribui la calcularea, cu aproximație, a timpului petrecut la locul faptei de cei care le-au folosit.

Ambalajele produselor și obiectelor folosite la fumat și iluminat sunt utile identificării, pentru că, uneori, pot fi notate pe ele adrese, numere de telefon sau alte însemnări.

³ Emilian Stancu, *Investigarea științifică a infracțiunilor*, Universitatea București, 1986, p. 235.

⁴ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 133.

Mijloacele moderne de examinare a scrumului în laborator permit determinarea naturii și calității tutunului, iar la țigăretele cu marihuana, sau altele asemenea, se poate stabili natura drogului.

§2. Fixarea și ridicarea produselor, obiectelor sau resturilor acestora

Pachetele de țigări, capetele țigărilor, cutiile de chibrituri, lumânările sau resturile acestora, vor fi descrise în procesul-verbal și apoi fotografiate.

Descrierea se realizează după regulile generale cunoscute pentru orice categorii de urme însă, de această dată, după ce se descrie cadrul general al locului cercetat, sunt consemnate cât mai multe detalii, privind numărul obiectelor găsite (țigări, chibrituri, ambalaje), starea lor (întregi sau consumate), locul unde au fost găsite și raportul cu obiectele din jur, date de identificare prevăzute în etichete sau pe ambalaje etc.

Fotografierea se execută prin procedee obișnuite sau folosind filtre separatoare de culori, surse de iluminat adecvate fondului și timpului (în timpul zilei sau noaptea), fiind preferată fotografierea policromă.

Ridicarea produselor și obiectelor se face cu precauție, pentru a nu se distruge urmele (se folosesc mănuși și pensete), iar ambalajele trebuie să respecte aceleași reguli privind forma, dimensiunea și materialul din care sunt construite, în scopul conservării urmelor.

Secțiunea a V-a - Cercetarea urmelor lăsate de frânghii, sfori, noduri sau legături și resturi ale acestora

§1. Valoarea de identificare

Frânghiile, sforile, cordoanele, nodurile și legăturile acestora prezintă interes în cercetarea criminalistică a urmelor, deoarece sunt întâlnite la fața locului, în împrejurări din cele mai diverse: ambalarea lucrurilor sustrase, imobilizarea victimei, strangularea prin cele mai diferite metode etc.; de asemenea, pot fi folosite pentru escaladarea zidurilor. Nodurile ce se întâlnesc pe aceste obiecte pot folosi la identificare, deoarece sunt specifice anumitor profesii, zone geografice, scopului urmărit etc. Astfel, modul în care este făcut nodul poate fi folosit ca element de diferențiere între o strangulare și o simulare de sinucidere.⁵

Precizăm că nici denumirea acestei activități nu este corespunzătoare, pentru că se cercetează atât obiectele la care ne-am referit, cât și urmele produse de acestea.

⁵ M. Constantinescu, V. Vasiliniuc, *Expertiza nodurilor și legăturilor*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1978, p. 193 și urm.; Camil Suciu, *op. cit.*, p. 298-299.

Cercetarea frânghiilor, sforilor, cordoanelor, precum și modul în care au fost folosite la legat, inclusiv nodurile acestora, pot contribui la stabilirea apartenenței de gen atât pentru cei care le-au construit, confecționat, cât și pentru cei care le-au folosit. Acestea chiar poartă denumiri consacrate: nodul pescarului, nodul marinarului, tesătorului etc.⁶

Cercetarea urmelor lăsate de sfori, cordoane etc. pe corpul victimei este utilă în cazul strângurării, spânzurării sau al imobilizării victimei.⁷

§2. Fixarea și ridicarea obiectelor și a urmelor acestora

Se folosesc procedeele cunoscute la cercetarea oricăror categorii de urme, adaptate la specificul acestora.

În procesul-verbal de cercetare la fața locului vor fi descrise atât obiectele găsite la fața locului, cât și urmele produse de acestea.

Pentru frânghii, sfori, cordoane, se vor consemna trăsăturile caracteristice: lungimea, grosimea materialului din care sunt confecționate, locul unde au fost găsite, distanța față de reperele din jur, iar dacă sunt pe corpul victimei (îmbrăcat sau descoperit), se indică regiunea anatomică și detaliile urmelor produse (de adâncime, de suprafață, direcția și adâncimea șanțului etc.). Când pe sfori, frânghii, cordoane se găsesc noduri sau alte detalii ale legăturii, vor fi consemnate cât mai multe elemente de identificare.

Fotografierea se execută după procedeele cunoscute, plecând de la general, la particular. După fixarea cadrului general al locului cercetat, vor fi fotografiate obiectele principale, apoi detaliile acestora (sfori, cordoane, nodurile, precum și urmele produse pe obiecte sau pe corpul victimelor). Sursele de iluminat vor fi adaptate poziției locului și timpului, cu grijă deosebită pentru asigurarea contrastului între obiecte, iar pentru reținerea detaliilor se recomandă fotografierea policromă.

Ridicarea obiectelor folosite la legat se face cu precauție, pentru a nu se distruge eventualele urme. În cazul cadavrelor sau a persoanelor imobilizate, cercetarea se realizează împreună cu medicul legist atât în ceea ce privește sforile, cordoanele și nodurile acestora, cât și urmele de pe cadavrul sau corpul victimei. Dacă urgenta o impune, sfoara, cordonul se taie la o anumită distanță de nod, iar nodurile se desfac numai după ce au fost examinate, descrise în procesul-verbal și fotografiate.

⁶ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 189; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 134.

⁷ N.V. Popov, *Medicina judiciară*, Editura de Stat pentru Literatură Științifică, București, 1954, p.81-88; Edmond Locard, *Manuel de technique policière*, „Payot”, Paris, 1948, p.84-85.

Secțiunea a VI-a - Urmele de praf

§1. Valoarea de identificare

La cercetarea faptelor săvârșite în loc deschis, câmp sau drumurile publice, în special în mediul rural, trebuie acordată atenția cuvenită unei categorii speciale de urme, constituite din pulberi uscate de natură mixtă: organică sau anorganică. Firele de praf se depun în straturi de diferite grosimi, uneori aproape invizibile pe corpul și îmbrăcămintea omului, pe obiectele din jur, în încăperi sau câmp deschis.

Valoarea de identificare a urmelor de praf este mai redusă în comparație cu a altor categorii de urme. Ele trebuie, totuși, cercetate, pentru că pot contribui la identificarea persoanelor, deoarece, prin analize de laborator, se poate stabili proveniența lor și compoziția chimică, locul prin care au trecut persoanele de la care provin și chiar profesiunea acestora. Praful de natură organică este format din resturi vegetale (frunze, flori etc.) sau animale (microorganisme, insecte, ouă de insecte etc.). Praful de natură anorganică conține particule de substanțe minerale sau plastice.⁸

Prezența particulelor de cărbune este specifică persoanelor care lucrează în minerit, ateliere de prelucrare a fierului, după cum particulele de fibre textile (în, cânepă, bumbac) sunt întâlnite la persoanele care lucrează în fabricile de confecții, atelierele de croitorie etc. De asemenea, dacă în particulele de praf se găsesc fragmente ale firelor de păr, vegetale fermentate etc., se poate presupune că provin de la îngrijitorii de vite, Constructorii, zugravii lasă întotdeauna la locul faptei urme de yar, ciment etc., utile pentru restrângerea cercului de persoane bănuite că ar fi participat la săvârșirea faptei cercetate.

Urmele de praf (când pulberea este uscată, sau sub formă de pastă, sau când este umedă) găsite pe roțile vehiculelor sau pe apărătorile acestora pot explica traseul parcurs înainte și după săvârșirea infracțiunii, urme foarte utile în cazul cercetării autovehiculelor care au părăsit locul faptei.

§2. Căutarea și ridicarea prafului

După natura sa (organică sau anorganică) și culoarea suportului pe care se găsește, praful poate fi observat cu ochiul liber, însă este recomandabil să fie examinat sub un unghi de 45°. De asemenea, se poate folosi lupa sau o sursă de lumină așezată lateral.

Vor fi folosite lanterne de buzunar sau lămpi cu raze ultraviolete.

Praful trebuie căutat atât pe obiectele găsite la fața locului, cât și pe îmbrăcămintea și corpul omului. Pe obiecte, praful se caută în părțile cele mai ascunse, cum ar fi locurile de îmbinare a pieselor sau partea cea mai expusă, în cazul autovehiculelor. Pe corpul omului, praful se caută pe mâini, pe picioare, în zonele

⁸ Emilian Stancu, Criminalistica, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 259.

neacoperite, iar pe obiectele de îmbrăcăminte, este cercetat în zona cusăturilor, buzunarelor, manșetelor etc. Sunt, de asemenea, cercetate obiectele de îmbrăcăminte pe toată suprafața, dar, mai ales, talpa, pentru că urmele de praf provin din locurile pe unde a călcat persoana respectivă. De asemenea, vor fi cercetate și căciulile, pălăriile, broboadele etc.

Pentru ridicarea urmelor de praf se folosesc procedee diferite, după locul unde au fost găsite și starea în care se află (pulbere sau pastă).⁹

Pentru pulbere se folosește miniaspiratorul sau película adezivă, iar conținutul se depune în pungi etichetate. Dacă se aspiră în locuri diferite, pulberile vor fi depuse în plicuri separate.

Praful sub formă de pastă umedă se ridică prin tamponare cu hârtie de filtru sau sugativă. Dacă pasta este mai consistentă, se ridică prin răzuirea cu lama unui cuțit și se depune în borcane etichetate.

Praful de sub unghii, din nas sau urechi se ridică cu ajutorul chibriturilor sau scobitorilor, înfășurate în vată curată, și se depune în eprubete de sticlă.

Secțiunea a VII-a - Microurmele

§1. Valoarea de identificare

Noțiunea de microurmă are o sferă mai largă sau mai restrânsă, în diferite domenii ale științei. În general, se admite că microurmele sunt particule de substanță organică sau anorganică, invizibile cu ochiul liber. În criminalistică, sunt incluse în această categorie și particulele care, în anumite împrejurări, pot fi observate și cu ochiul liber.

Valoarea de identificare a microurmelor este mai redusă, deoarece ele pot contribui doar la determinarea grupei, a provenienței vegetale, animale sau minerale, la restrângerea sferei de obiecte sau persoane de la care provin. Ele sunt cercetate deoarece mijloacele moderne de examinare, aflate în dotarea laboratoarelor, permit, în anumite condiții, să contribuie la identificarea obiectului, ființelor vii (oameni, animale) sau a plantelor de la care provin.¹⁰

§2. Căutarea și ridicarea microurmelor

Pentru căutarea și ridicarea microurmelor se folosesc tehnici diferite, după natura suportului pe care se găsesc, proveniența lor și culoarea fondului.

⁹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 305; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 149 și urm.

¹⁰ O. Popov, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976, p. 416; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Universitatea București, 1981, p. 237-238.

Prima măsură pe care trebuie să o ia organele de cercetare la fața locului este aceea de a nu permite să pătrundă nici o persoană în câmpul infracțiunii. Scopul acestei măsuri este și acela de a proteja microurmele care, prin natura lor, pot fi foarte ușor modificate, alterate sau distruse.

Dificultatea de căutare și evidențiere a urmelor este sporită și de imposibilitatea de a se deplasa la fața locului instrumente și aparate grele, incomode, care se folosesc numai în condiții de laborator. De aceea, tehnicianul sau expertul criminalist, care face parte din echipa operativă, trebuie să ia mai întâi măsuri de protejare a locurilor unde este posibil să se găsească microurme, apoi să procedeze la căutarea și ridicarea acestora.

Pentru evidențierea microurmelor sunt folosite instrumentele optice de mărit, comod transportabile, mijloacele tehnice de iluminat locul și obiectele cercetate, precum lanterne portabile, lampa cu raze ultraviolete, lupa și microscopul de buzunar.¹¹

În încăperi sunt cercetate spațiile dintre dușumele sau lamele de la parchet, piesele de mobilier, obiectele de uz gospodăresc presupuse a fi fost folosite la săvârșirea faptei etc.

În câmp deschis, drum public etc., se caută denivelările, suprafețele recent șterse, curățate etc. Pe îmbrăcăminte se caută în zona cusăturilor sau cutelor datorate uzurii, iar pe corpul omului, se caută pe mâini și sub unghii.

Pentru ridicarea microurmelor se folosesc procedee și metode diferite, în funcție de obiectele purtătoare și de natura microurmelor. Astfel, pentru pulberile metalice se folosesc magneți, iar pentru cele provenite de la particulele de vopsea, lemn, textile etc. se folosesc microaspiratoarele. Microurmele vor fi depuse în pliculețe sau coli de hârtie de bună calitate, iar pentru pulberile metalice se folosesc benzile adezive, ce vor fi introduse în plicuri etichetate.

Microurmele aflate pe suprafețele netede se ridică cu benzi adezive, iar pentru suprafețe poroase se folosesc instrumente ascuțite, concomitent cu mărirea acestora cu ajutorul lúpei.

Dată fiind dificultatea de deplasare la fața locului a aparatelor de mărit și iluminat, cu care se lucrează numai în laborator, este recomandabil ca obiectele purtătoare de microurme - când sunt transportabile - să fie ridicate pentru examinări ulterioare.

Ridicarea acestor obiecte se face cu precauția necesară conservării microurmelor și asigurării integrității lor, pe timpul transportului. De aceea, se folosesc ambalaje speciale, care nu permit un contact direct între obiectele purtătoare de microurme și pereții ambalajului.

¹¹ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 197.

CAPITOLUL al XIII-lea BALISTICA JUDICIARĂ

Secțiunea I - Considerații generale

§1. Noțiune

Balistica judiciară reprezintă o adaptare a cunoștințelor de balistică generală la specificul activității organelor judiciare, nu o dată confruntate cu cauze în care făptuitorii au folosit arme de foc.

Balistica generală are o sferă mai largă de cercetare, impusă de sarcinile specialiștilor ce activează în domeniul proiectării, fabricării și folosirii armelor și a munițiilor în scop de atac sau de apărare.

De aceea, sunt cunoscute câteva domenii distincte privitoare la:

- balistica interioară, care studiază fenomenele ce se produc în canalul țevii armei după percutare;
- balistica exterioară, care examinează fenomenele ce se produc din momentul în care glonțul părăsește gura țevii și până la atingerea țintei;
- balistica țintei, care are drept scop cercetarea fenomenelor ce se produc prin atingerea acesteia de către glonț sau proiectil.¹

Adaptând cerințelor sale rezultatele cercetărilor din balistica generală, balistica judiciară studiază armele de foc și urmele acestora, prin metode și mijloace tehnico-științifice moderne, în scopul determinării împrejurărilor în care a fost folosită o armă de foc la săvârșirea faptei și a identificării sale, apoi a trăgătorului. Cunoașterea noțiunilor de balistică generală și a celor de balistică judiciară, atât de organele de urmărire penală, cât și de instanțele de judecată, este tot mai necesară, pe măsură ce numărul faptelor penale săvârșite prin folosirea armelor de foc este în continuă creștere. Avem în vedere și diversificarea și perfecționarea armamentului ușor, folosit de grupe de comando, teroriști sau alte persoane ce prezintă pericol pentru societate.

§2. Obiect

Balistica judiciară studiază armele de foc, muniția și urmele acestora, create pe corpul sau îmbrăcămintea persoanei ori pe alte obiecte. Armele de foc sunt foarte variate în ceea ce privește construcția și funcționarea lor. Balistica judiciară studiază doar armamentul ușor folosit de infanterie, a cărui manipulare este mai comodă.

¹ V. Măcelaru, *Balistica judiciară*, Editura "Ministerului de Interne", București, 1972, p.36.
44; V. Măcelaru, colectiv, în *Tratat practică de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976 p.278.

Este controversată problema care-și propune să stabilească dacă studierea armelor de foc și a urmelor împușcături întâlnite pe corpul victimei ar aparține criminalistici sau medicinei legale. Până ce literatura de specialitate va reuși cel puțin să apropie cele două puncte de vedere contradictorii, organele judiciare, experții criminaliști și medicii legiști trebuie să colaboreze, pentru aflarea adevărului în procesul penal.

Problemele controversate la care ne-am referit constituie încă o dovadă în sprijinul afirmației potrivit căreia, deși criminalistica are un obiect de studiu propriu, nu se poate dezvolta fără o strânsă colaborare cu alte științe, între care un loc important îl ocupă medicina legală, chimia, fizica etc. Această observație este deopotrivă valabilă și pentru balistica judiciară.

§3. Sarcinile balisticii judiciare

Sarcinile balisticii judiciare revin organelor judiciare și experților criminaliști. O enumerare chiar succintă a acestor sarcini, indiferent că revin organelor judiciare sau experților, se referă la următoarele:

a. *Descoperirea armelor de foc și a munițiilor folosite*

Este prima grijă a organelor judiciare, sosite la fața locului pentru a se putea asigura identificarea și prinderea trăgătorului.

b. *Descoperirea și studierea urmelor lăsate de întrebuințarea unei arme de foc*

În această activitate sunt antrenate echipe mixte din care, în mod obligatoriu, trebuie să facă parte, pe lângă organele de urmărire penală (polițist, procuror), medicul legist, expertul criminalist, alți specialiști.

c. *Verificarea tehnică a armei*

Această sarcină revine, în primul rând, ofițerului de poliție specializat în probleme de armament și muniții, în ceea ce privește primele constatări efectuate la fața locului; apoi expertul criminalist, în laborator, unde există mijloace tehnice adecvate, va clarifica aspectele de detaliu ale chestiunilor în discuție.

d. *Examinarea gloanțelor și a tuburilor*

Este o activitate complexă, care se desfășoară tot în două etape. Primele cercetări se fac la fața locului de către ofițerul de poliție specializat în probleme de armament și muniții, iar dacă sunt necesare și alte precizări, se continuă examinarea de către expertul criminalist. Această sarcină prezintă un interes particular deoarece, ca urmare a examinării gloanțelor și tuburilor, se pot afla date utile pentru identificarea armei cu care s-a tras și, în cele din urmă, a trăgătorului.

O altă grupă de sarcini, deosebit de importante, care revin, în principal, expertului criminalist, se referă la: stabilirea direcției și distanței de tragere, examinarea orificiului de intrare și a orificiului de ieșire, stabilirea împrejurării privitoare la înlocuirea unor piese originale ale armei cu unele piese străine.

De asemenea, tot expertul criminalist trebuie să stabilească și alte detalii privitoare la unghiul de tragere, natura materialului din care sunt confecționate gloanțele etc.

Secțiunea a II-a - Noțiuni generale despre armele de foc și munițiile folosite de acestea

§1. Armele de foc

Organele judiciare trebuie să aibă cunoștințe elementare privitoare la armele de foc, pentru a putea să identifice armele folosite la săvârșirea unei infracțiuni, să caute și să valorifice urmele împușcăturii, și, mai ales, să știe care sunt limitele expertizei criminalistice în acest domeniu. De asemenea, organele judiciare trebuie să înțeleagă și să interpreteze rapoartele de expertiză criminalistică în totalitate, și nu numai concluziile acestora, așa cum se întâmplă de foarte multe ori.

În timp ce balistica militară studiază o imensă varietate de arme de foc, balistica judiciară cercetează numai armele ușoare, numite și arme de mână.

Orice armă, care prezintă interes pentru criminalistică, este alcătuită din trei părți principale: țeava, ansamblul mecanismelor și patul sau mânerul².

a. Țeava. După scopul urmărit prin construcția armei, țeava poate fi ghintuită, atunci când trebuie să asigure forța și viteza necesare proiectilului, sau lisă, atunci când trebuie să asigure doar forța și direcția alicelor, cum este arma de vânătoare.

Țeava este construită dintr-un oțel special, care trebuie să reziste la presiunea puternică dezvoltată, de aprinderea pulberii în momentul declanșării focului și să dirijeze proiectilul sau alicele pentru a ajunge la țintă.

b. Ansamblul mecanismelor. Este alcătuit din mai multe piese, în funcție de destinația armei: "foc cu foc" sau foc automat. Între aceste piese întâlnim: închizătorul, gheara extractoare, percutorul, ejectorul etc. Studiul acestor piese este impus de necesități de ordin practic, cunoscându-se faptul că ele sunt fabricate dintr-un aliaj mai dur decât metalul folosit la construcția cartușului și, de aceea, lasă pe acesta urme utile cercetării criminalistice.

² **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol.I, Editura "Actami", București, 1995, p.283.

c. *Patul sau mânerul*. Are rolul de a ușura folosirea armei, atenuând puterea reculului. Deși prezintă un interes mai redus în raport cu primele două elemente, trebuie cunoscut și cercetat, deoarece pe el se pot imprima urmele digitale ale trăgătorului sau unele pete de sânge.

§2. Clasificarea armelor de foc

Se pot face clasificări ale armelor de foc după mai multe criterii³:

a. După destinație:

- arme militare (puști, pistoale, carabine etc.);
- arme de apărare apropiată (revolvere, pistoale);
- arme de vânătoare;
- arme sportive de tir;
- arme cu destinații speciale (pistoale de semnalizare, de lansat rachete, de alarmă, cu gaze lacrimogene etc.).

b. După lungimea țeavii

Potrivit acestui criteriu sunt cunoscute arme cu țeavă lungă, arme cu țeavă mijlocie și arme cu țeavă scurtă.

Din prima subgrupă fac parte carabinele și armele de vânătoare, iar din cea de-a doua subgrupă fac parte pistoalele automate.

Armele din a treia subgrupă prezintă un interes deosebit în criminalistică, deoarece, fiind cele mai ușoare și mai comod de purtat, sunt frecvent folosite la săvârșirea faptelor împotriva vieții și integrității corporale: accidente, sinucideri, omucideri sau ucideri din culpă.

Sunt cuprinse aici toate tipurile de pistoale și revolvere. Din punct de vedere tehnic, pistoalele pot asigura trageri semiautomate, iar cu revolverele se pot face numai trageri repetate sau „foc cu foc”.

c. După construcția canalului țeavii există arme cu țeavă ghintuită și arme cu țeavă lisă (dreaptă, netedă).

Din prima categorie fac parte armele militare și, în mod excepțional, armele de vânătoare cu destinație specială.

Ghinturile sunt ridicături delimitate de șanțuri paralele, care, în interiorul țeavii, au o direcție elicoidală. Diametrul țeavii, măsurat între două șanțuri opuse, corespunde, de regulă, diametrului glonțului. Diametrul țeavii, măsurat între două ghinturi (plinuri), corespunde calibrului armei și este mai mic decât diametrul glonțului. Diferența de diametru asigură trecerea forțată a glonțului prin țeavă și

³ Camil Suciu, *op.cit.*, p.336.

împinșarea unei mișcări de învârtire în jurul axei proprii. Această mișcare continuă până la atingerea țintei și îi asigură creșterea puterii de înfrângere a rezistenței opuse de aer și apoi de țintă.

Studiul ghinturilor și al șanțurilor prezintă interes în expertiza criminalistică pentru identificarea armei cu care s-a tras, după urmele caracteristice lăsate de ghinturi pe proiectil. Se știe că numărul, lățimea, direcția și unghiul de răsucire al ghinturilor diferă după fiecare tip de armă.

Majoritatea armelor de vânătoare nu au plinuri (ghinturi) și goluri (șanțuri), ci interiorul țeavii este neted, șters, de unde și denumirea de țeavă lisă.

d. După modul de funcționare se disting arme neautomate („foc cu foc”), semiautomate și automate.

Armele neautomate fac parte din prima generație a armelor de foc. Ele au cea mai simplă construcție și pentru fiecare împușcătură trăgătorul trebuie să manevreze închizătorul, pentru a introduce un cartuș în camera de explozie, să asigure închiderea, apoi să apese pe trăgaci. După fiecare tragere trebuie manevrat închizătorul, pentru ca gheara extractoare să scoată tubul din locașul țeavii, iar ejectorul să-l arunce afară. Se fac alte manevre pentru trecerea unui cartuș din magazie în camera de explozie.

Armele semiautomate sunt astfel construite, încât forța gazelor asigură mai întâi punerea în mișcare a proiectilului tras, apoi ejectarea tubului tras și reîncărcarea cu un alt cartuș, din magazie (încărcător). Este deci asigurată numai reîncărcarea, deoarece pentru o nouă tragere este necesară o altă apăsare pe trăgaci. În ultimii ani, numărul armelor semiautomate (și cu atât mai mult al celor neautomate) scade tot mai mult în favoarea armelor automate.

Armele automate au un sistem al mecanismelor de tragere foarte complex, care oferă posibilitatea trăgătorului să execute focuri în serie printr-o singură apăsare pe trăgaci (serii scurte sau serii lungi, privind întregul încărcător). Cadența de tragere la cele mai noi tipuri este atât de mărită, încât se poate ajunge la câteva lovituri pe secundă.

e. După calibru, armele se împart în arme cu calibru mic, mijlociu și mare.

Armele cu calibru mic sunt cele care au calibrul până la 6,5 mm., cele cu calibru mijlociu sunt cele cuprinse între 6,5 mm. și 9 mm., iar cele de calibru mare depășesc 9 mm.

Pentru armele cu țeavă ghintuită calibrul reprezintă distanța în milimetri măsurată între două plinuri opuse. Pentru armele cu țeavă lisă, calibrul este dat de numărul de bile de plumb necesar pentru acoperirea diametrului țeavii. Se ia ca bază de calcul numărul de bile (alice) ce poate fi fabricat dintr-un pfund de plumb (cca. 500 gr.). Deci, din aceeași cantitate de metal, va rezulta un număr de bile mai mare, dacă diametrul lor este mai mic, și un număr mai mic de bile (alice), dar cu diametrul mai mare.

f. După fabricație, distingem arme produse în întreprinderi mecanice de înaltă tehnicitate (fabrici de armament) și arme produse artizanal. Ambele categorii prezintă interes pentru organele judiciare și experți, deoarece fiecare producător imprimă pe armă importante repere ce folosesc la identificare; armele artizanale, destul de răspândite, pun probleme deosebite, pentru că, de foarte multe ori, sunt produse unicate. La această ultimă categorie, expertul criminalist va trebui să stabilească, în primul rând, dacă pot fi folosite la tragere sau dacă îndeplinesc condițiile tehnice pentru a fi calificate arme de foc.

§3. Munițiile armelor de foc

Pe lângă cunoștințele elementare privitoare la armele de foc, organele judiciare trebuie să cunoască și datele principale referitoare la construcția cartușelor folosite la aceste arme. În acest domeniu, sarcini de mare răspundere revin expertului criminalist, dar și organele judiciare trebuie să știe cum se prezintă cartușele abandonate la locul faptei sau pierdute, trase sau netrase, dimensiunea lor etc.

A. Cartușele pentru arme cu țeavă ghintuită

Oricare ar fi calibrul armei, la un cartuș distingem următoarele elemente de construcție: glonțul, tubul, capsă și pulberea.

a. Glonțul (proiectilul) este format din metal și din alte componente, în funcție de destinația dată de fabricant. După acest criteriu există gloanțe obișnuite și gloanțe cu destinație specială⁴.

Un glonț obișnuit este fabricat din metal. Primele cartușe construite de industria de armament erau formate dintr-un singur tip de metal: cupru sau plumb. Întrucât aceste metale sunt foarte moi, au trebuit să fie acoperite cu o cămașă oțelită, pentru a se asigura pătrunderea țintei. În ultimii ani, pentru cămașa care acoperă miezul glonțului, fabricat tot din oțel, sunt folosite oțeluri speciale, mai ales pentru vârful glonțului.

Gloanțele speciale au construcții diferite, după destinația dată de proiectant și fabricant. Sunt cunoscute gloanțe perforante, trasoare, incendiare etc., sau cu destinații multiple: perforant-incendiare, perforant-incendiare trasoare etc.

Forma glonțului diferă tot după destinația dată. Diametrul glonțului este mai mare la mijloc, mai redus la bază și din ce în ce mai mic spre vârf. Atât baza, cât și vârful glonțului pot primi forme diferite, în raport de tipul armei și, mai ales, de destinația dată de proiectant.

⁴ *Ibidem*, p.341.

b. *Tubul*. Este construit din metal și are dimensiuni (lungime și diametru) diferite, după calibrul și tipul armei. Se folosesc metale sau aliaje de densități care să asigure rezistența dar și maleabilitatea dorită. Tubul are o formă apropiată de un trunchi de con, cu diametrul mai mare la bază și mai mic spre locul de fixare a cartușului. Baza, numită rozetă, prezintă un șanț în care va pătrunde gheara extractoare, iar vârful are diametrul mai mic, corespunzător diametrului camerei de explozie și unde se fixează glonțul.

În interiorul tubului se introduce pulberea explozivă, iar la baza lui este fixată capsă.

c. *Capsa* este construită dintr-un metal moale, cu pereți subțiri, în care se depun substanțe explozive, care se aprind foarte ușor la declanșarea focului și atingerea ei de capul acului percutor. Cele mai folosite explozive sunt fulminatul de mercur și stibiatal de plumb.

d. *Pulberea (praful de pușcă)*. Este alcătuită dintr-un amestec de substanțe care, prin aprindere, produc gaze și o presiune foarte puternică, de aproximativ 3500 atmosfere, asigurând viteza și forța de pătrundere a glonțului, dirijat spre gura țevii.

La începutul industriei de armament și muniții s-a folosit pulberea neagră, numită și pulbere cu fum, a cărei compoziție chimică de bază o constituie azotatul de potasiu. Treptat, ea a fost aproape în întregime înlocuită, încât, în prezent, la cartușele destinate armelor cu țeavă ghintuită se utilizează pulberile coloidale, denumite și pulberi fără fum. La fabricarea lor se utilizează piroxilina și glicerina, în amestec cu alți compuși, de importanță secundară.

B. Cartușele pentru armele cu țeavă lisă

La un cartuș pentru armele cu țeavă lisă distingem următoarele elemente de construcție: proiectilul, tubul, capsă, pulberea, bura și rondelul.

a. *Proiectilul* pentru cartușul armei de vânătoare îl constituie, de cele mai multe ori, alicele și mitraliile și, mult mai rar, glonțul. Alicele și mitraliile sunt bile de plumb cu diametre diferite, iar gloanțele au o construcție specială⁵, care le deosebește de cele ale armelor cu țeavă ghintuită.

b. *Tubul* cartușului este construit, de regulă, din carton și mai rar din metal sau aliaje. În ultimul timp, locul cartonului a fost luat de materialele plastice. Oricare ar fi materialul folosit la construcția corpului tubului (carton, material plastic), baza (rozeta) este construită întotdeauna din metală moi sau diferite aliaje.

c. *Capsa* este fixată la baza rozetei și conține explozivi care se aprind la atingerea de către capul arcului percutor. Se folosesc aceiași explozivi ca și la cartușul armei cu țeavă ghintuită.

⁵ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p.217; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op.cit.*, p.151.

Spre deosebire de capsă cartuşului pentru arma cu țeavă ghintuită, care se foloseşte o singură dată, la cartuşul armei de vânătoare capsă poate fi înlocuită cu uşurinţă de către trăgător; acest fapt ajută organul judiciar şi expertul criminalist să stabilească de câte ori a fost înlocuită capsă, deci la câte trageri a fost folosit acelaşi cartuş, după înlocuirea capsei.

d. *Pulberea* folosită la cartuşele armei de vânătoare este pulberea cu fum şi are acelaşi scop: de a dezvolta, prin aprindere, gaze a căror presiune să dirijeze proiectilul (alice, mitralii, glonţ) spre gura țevei.

e. *Bura*. În fabricile de muniții se foloseşte o pîslă, din care se confecționează un perete despărțitor între pulbere şi alică. De aceea, o întâlnim numai la prima tragere, pentru că la tragerile următoare cu acelaşi cartuş este confecționată de trăgător din fragmente de textile, hârtie obișnuită sau chiar hârtie de ziar. Organele de cercetare penală o caută cu mult interes în timpul cercetării la fața locului, pentru că poate contribui la identificarea armei cu care s-a tras, apoi la identificarea trăgătorului.

f. *Rondela*. După cum o anticipă denumirea, este un capac de carton aplicat la gura cartuşului, pentru a asigura închiderea şi protejarea încărcăturii. Prezintă interes pentru că poartă imprimat pe ea calibrul cartuşului. Ajută la identificarea calibrului armei, atunci când la locul faptei se găseşte un cartuş netras. Uneori, după terminarea tragerilor, rămân cartuşe în apropierea locului unde s-a aflat trăgătorul în momentul declanșării focului.

Secțiunea a III-a - Cercetarea urmelor

Prin folosirea armelor de foc se formează două categorii de urme. Unele se găsesc pe arme şi pe muniții, altele pe corpul (sau în corpul) omului şi pe obiectele țintă.

§1. Urmele formate pe armă

O dată cu declanșarea focului se aprinde explozivul din tubul cartuşului şi se formează o presiune de peste 3000 atmosfere. Forța gazelor împinge glonțul spre gura țevei - gazele apasă atât în pereții laterali ai țevei, cât şi înapoi spre închizător, şi vor fi evacuate din țeavă imediat după ieșirea glonțului. Din procesul arderii explozibilului rezultă compuși chimici, care se depun pe pereții camerei de explozie şi pe pereții țevei.

Pentru a se proteja aceste urme este necesar ca arma găsită la fața locului să nu fie curățată pe țeavă şi să fie acoperită gura țevei, pentru a nu pătrunde aerul. Examinând aceste urme, expertul va putea stabili dacă a avut loc o tragere recentă şi felul cartuşului.

Prin folosirea repetată a unei arme se modifică ghinturile, inclusiv calibrul armei. De aceea, și urmele lăsate pe glonț de o armă nouă diferă de cele ale unei arme cu un grad avansat de uzură sau prost întreținută.

Pe patul sau mânerul armei pot fi găsite urme digitale sau pete de sânge, ce vor fi folosite la identificarea trăgătorului. Asemenea urme pot fi întâlnite și pe celelalte părți metalice ale armei (țeavă, mecanismul de tragere). De aceea, în timpul cercetărilor la fața locului, arma va fi ridicată și ambalată cu grijă, pentru a nu se distruge aceste urme.

§2. Urmele imprimate pe muniție

Urmele imprimate pe cartuș prezintă caracteristici proprii cartușelor armelor cu țeavă ghintuită și ale celor cu țeavă lisă.

A. Cartușul armei cu țeavă ghintuită

La cartușul armei cu țeavă ghintuită sunt cercetate urmele formate pe glonț și cele formate pe tub.

a. Glonțul armei cu țeavă ghintuită are un diametru mai mic decât diametrul țevii. De aceea, glonțul este forțat să iasă din țeavă și, astfel, se imprimă pe pereții săi urmele ghinturilor sub forma unor striatii paralele. Aceste urme sunt mai bine conturate la arma nouă și devin aproape imperceptibile la o armă uzată sau întreținută necorespunzător. În cazul folosirii unui cartuș de un calibru mai mic decât calibrul armei, urmele ghinturilor nu se mai imprimă pe glonț. Examinarea acestor urme va folosi la identificarea armei cu care s-a tras⁶.

b. Tubul cartușului păstrează urme caracteristice. Fiind construit din metale sau aliaje mai moi decât pereții din oțel ai țevii, va fi împins de presiunea gazelor spre pereții camerei de explozie, care își vor imprima microrelieful pe tub. Dar cele mai utile urme, pentru identificarea armei cu care s-a tras, sunt formate de atingerea tubului cu celelalte piese ale mecanismului de tragere.

Gheara extractoare, alcătuită dintr-un oțel dur, își va imprima microrelieful pe inelul rozetei cartușului, alcătuit dintr-un metal sau aliaj mai maleabil. Acul percutor al închizătorului își imprimă microrelieful pe capsă de la baza rozetei. De asemenea, ejectorul lasă urme pe partea posterioară a inelului rozetei. Examinarea acestor urme în laborator, cu ajutorul microscopului comparator și al altor instrumente optice moderne de cercetare, va contribui la identificarea armei cu care s-a tras⁷.

⁶ Șt. Lungan, *Examinarea urmelor lăsate de armă pe glonț*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p.246 și urm.

⁷ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura "Actami", București, 1995, p.289; M

B. La cartușul armei cu țeavă lisă

La armele cu țeavă lisă, în care includem, în primul rând, armele de vânătoare, întâlnim urme specifice, datorate construcției cartușului. Dacă se folosește glonțul, ceea ce se întâmplă mai rar, urmele formate pe glonț prezintă interes mai redus, pentru că țeava nu mai are proeminente care să-și imprime detaliile pe glonț. Dacă alicele și mitraliile sunt găsite în corpul victimei, se poate stabili calibrul armei folosite.

De această dată vor fi valorificate urmele percutorului imprimat pe capsă. Avem în vedere posibilitatea trăgătorului de a schimba de multe ori capsă la același cartuș și a-l folosi la trageri repetate. Urmelile de pe capsă pot indica numărul de trageri efectuate cu același cartuș, pentru că, la fiecare tragere, percutorul atinge capsă (și marginea interioară a rozetei) într-un alt punct, ușor de observat chiar de organul de urmărire penală. Aceste urme vor folosi la identificarea armei cu care s-a tras.

§3. Urmelile formate pe corpul omului și pe diferite obiecte, atunci când s-au folosit arme cu țeavă ghintuită

A. Urmelile formate pe corpul omului

Această categorie de urme prezintă un interes deosebit atât pentru organele judiciare, cât și pentru expert, în cazul săvârșirii unor infracțiuni împotriva vieții sau integrității corporale, prin folosirea armelor de foc. Studiul acestor urme constituie domeniul comun de cercetare pentru medicina legală și pentru criminalistică. De aceea, la cercetarea la fața locului și ulterior, cu prilejul efectuării expertizei, expertul medico-legist și expertul criminalist se vor completa reciproc în formularea concluziilor.

Pe corpul și, uneori, în corpul omului pot fi întâlnite două categorii de urme: urmele glonțului și urmele factorilor secundari ai împușcăturii. Avem în vedere, pentru început, urmele împușcăturii specifice armelor cu țeavă ghintuită, iar cele ale armelor cu țeavă lisă vor fi examinate separat, în cele ce urmează⁸.

a. Urmelile produse de glonț

Când glonțul trece prin corpul victimei, la descrierea urmelor se vor întâlni trei elemente: orificiul de intrare, canalul de trecere și orificiul de ieșire. Dacă glonțul s-a oprit în corpul victimei, se vor întâlni numai două elemente: orificiul de intrare și canalul orb (înfundat).

Tomescu, *Examinarea urmelor lăsate de armă pe tubul de cartuș*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p.250 și urm.

⁸ Virgil Dragomirescu, *Medicină legală*, Editura "Teora", București, 1992, p.98; Gh. Scripcaru, C. Scripcaru, *Medicină legală*, Editura "Cugetarea", Iași, 1996, p.145.

1. Orificiul de intrare prezintă trăsături caracteristice, după cum este întâlnit pe partea acoperită de îmbrăcăminte a corpului sau pe partea descoperită.

Dacă glonțul a atins mai întâi îmbrăcăminte, orificiul de intrare va fi examinat de la exterior spre interior, pe fiecare strat de îmbrăcăminte: palton, haină, cămașă, maiou. Examinarea îmbrăcăminte se va face cu deosebită atenție, deoarece, dacă unele obiecte de îmbrăcăminte prezintă cute, se poate crea falsa impresie că există două sau mai multe orificii de intrare.

Pe corpul omului, în zonele lipsite de îmbrăcăminte, la examinarea orificiului de intrare se constată că are un diametru mai mic decât diametrul glonțului, deoarece țesutul conjunctiv din părțile moi ale corpului au tendința de a reveni la poziția inițială⁹. De la această regulă există și excepții.

La tragerile de la distanță foarte mică și cu anumite tipuri de gloanțe, prin acțiunea de rupere a țesuturilor se formează un orificiu cu diametrul mai mare decât diametrul glonțului¹⁰, iar dacă orificiul de intrare se află pe pielea situată direct pe os, cum este la cap, diametrul orificiului este egal cu cel al glonțului.

În jurul orificiului de intrare pot fi întâlnite urme caracteristice sub forma unor inele. Forma, dimensiunea și culoarea lor diferă după cum glonțul a atins mai întâi partea acoperită de îmbrăcăminte a corpului sau zone descoperite.

1. Inelul de ștergere este întâlnit pe îmbrăcăminte dacă glonțul atinge partea acoperită a corpului. Se formează prin depunerea în jurul orificiului de intrare a unor substanțe străine, cum ar fi unsoarea de pe glonț sau rugina de pe țeavă și funinginea rezultată din ardere. Acest inel nu mai este întâlnit pe corpul victimei dacă glonțul a străbătut mai multe straturi de îmbrăcăminte, ori este foarte puțin perceptibil.

Dacă glonțul a atins partea neacoperită de îmbrăcăminte a corpului, inelul de ștergere este bine conturat.

Medicii legiști mai descriu și existența unui așa-numit inel de contuzie (gulerăș de contuzie sau de pergamentare), sub forma unei zone sau bande circulare în jurul orificiului, de 1-5 mm., care la omul în viață are o culoare roșie, iar la cadavru se pergamentează și capătă o culoare brun-roșiatică.

2. Inelul de metalizare. Se formează în jurul orificiului de intrare atunci când glonțul pătrunde în oasele capului, omoplatului etc. Duritatea osului permite ca, la trecere, glonțul să rețină de pe suprafața lui microparticule de metal, rezultate din frecarea cămășii glonțului cu ghinturile armei, sau din pereții metalici ai capsei explodate. Aceste urme se întâlnesc numai dacă glonțul nu a trecut mai întâi prin partea acoperită de îmbrăcăminte a corpului.

În tragerile cu țeava lipită (de cele mai multe ori în caz de sinucidere), în jurul orificiului de intrare se poate imprima gura țevei, sub forma inelului de imprimare. Acest inel este o zonă echimotică și are o formă circulară, atunci când țeava este complet lipită de piele, și o formă semilunară, atunci când este lipită numai parțial, având culoare roșie-albăstruie.

⁹ M. Kernbach, *Medicina judiciară*, Editura "Medicală", București, 1958, p.203.

¹⁰ Camil Suciu, *op.cit.*, p.357.

2. Canalul de trecere

Poate fi complet, atunci când glonțul a trecut prin corpul omului, sau înfundat (canale oarbe), atunci când glonțul a rămas în corpul victimei.

Direcția, dimensiunile și conținutul canalului prezintă interes deosebit pentru determinarea poziției în care se aflau trăgătorul și victima în momentul împușcării, calibrului armei, microparticulelor de pe îmbrăcăminte sau de pe glonț, depuse în timpul trecerii glonțului.

Direcția canalului nu este întotdeauna uniformă, dacă glonțul întâlnește țesuturi de consistență diferită sau cavități naturale, putându-se produce ricoseuri.

Dacă victima și trăgătorul se află față în față, canalul va avea o direcție apropiată de orizontală. De asemenea, când trăgătorul se află pe un plan mai înalt decât victima, canalul va avea o direcție de sus în jos, după cum, dacă trăgătorul este culcat, iar victima în picioare, canalul va avea o direcție de jos în sus.

De la această regulă există numeroase excepții, datorate forței cu care pătrunde glonțul în corpul omului. Rapoartele de expertiză medico-legală și literatura de specialitate descriu traiectorii foarte curioase ale glonțului.

Astfel, au fost cazuri când proiectilul a perforat pielea corpului, dar, neavând forța necesară de a perfora osul, a alunecat pe suprafața lui și a ieșit la polul opus.

3. Orificiul de ieșire

Are trăsături proprii, date de forța cu care glonțul străbate corpul omului. Datorită mișcării de învârtire a glonțului în jurul axei proprii și forței imprimate de gaze și țeava armei, are tendința de a lua totul după el. De aceea, orificiul de ieșire are, de cele mai multe ori, un diametru mai mare decât diametrul glonțului, din cauza distrugerii masive de țesuturi. Cu cât este mai mare rezistența opusă de corpul omului, cu atât este mai mare distrugerea de țesuturi. Astfel, la ieșirea din oasele capului, glonțul produce distrugeri mari, sub formă de eschile (așchii). În părțile moi ale organismului, orificiul de ieșire are margini neregulate, cu sau fără fisuri, răsfirate în afară. Pielea din jurul orificiului de ieșire poate prezenta un inel de contuzie, dacă înainte de ieșire proiectilul s-a lovit de un plan, cum ar fi centura, portțigăretul etc.¹¹.

b. Urmele factorilor secundari

Prin factori secundari (numiți și suplimentari) se înțelege urmele lăsate pe corpul omului sau pe alte obiecte, cum ar fi cele de îmbrăcăminte, ori tablă, lemn, sticlă etc., prin acțiunea gazelor, flăcării produse la aprinderea pulberii, funinginei, particulelor de pulbere nearsă etc.¹².

¹¹ M. Terbancea, I. Vasiliu, *Examinarea urmelor de intrare și ieșire a proiectilelor*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., 1980, p.182 și urm.

¹² I. Anghelescu și colab., *Examinarea urmelor suplimentare ale tragerii*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol.III, I.G.M., București, 1980, p.203 și urm.; Camil Suciu, *op.cit.*, p.352.

1. *Flacăra* produce arsuri în jurul orificiului de intrare în cazul tragerilor apropiate. În timpul arderii pulberii se degajă o cantitate mare de gaze fierbinți, care, la gura țevii, pot atinge temperaturi de $1100^{\circ} - 1300^{\circ} \text{C}$ și presiuni până la 600-800 kg./cmc. Intensitatea arsurilor depinde de lungimea țevii armei, distanța dintre gura țevii și corpul omului, natura pulberii cu care a fost încărcat cartușul etc.

Arsurile se pot produce când s-a tras de la o distanță de 5 - 10 cm. Aceste urme se pot întâlni pe piele sau pe păr, dacă există în zona lovită și dacă nu sunt acoperite de îmbrăcăminte. Când flacăra atinge obiectele de îmbrăcăminte, fibrele textile din jurul orificiului de intrare își schimbă culoarea, predominând cea maronie sau neagră, se spiralează și devin fragile. În timpul impactului cu jetul de gaze, aceste fibre pot forma o masă compactă ori se dispersează, luând formă de spirale care, la cea mai mică atingere, se rup; în acest caz, urmele flăcării pot ajunge până la 15 cm., dacă în cartuș s-a aflat pulbere neagră.

În obiectele de îmbrăcăminte din bumbac sau material plastic, împușcătura creează orificii rotunde, cu aspect manual, sau uneori, diforme, ca urmare a arderilor produse.

2. *Gazele*. În cazul tragerilor de la distanțe de 1 - 15 cm., acțiunea gazelor are efect distructiv, producând rupeți dispuse în formă de cruce sau stea, pe zone diferite. Mărimea distrugerilor este determinată de calibrul armei, lungimea țevii, cantitatea de pulbere din cartuș etc.

Acțiunea gazelor este mai puternică în cazul producerii împușcăturilor cu arme ce au țeava retezată, din cauza distanței foarte mici dintre punctul de presiune maximă a gazelor și corpul omului. Dacă zona nu este acoperită de îmbrăcăminte, la distanțe mai mici de 10 mm. se produc și arsuri ale pielii și părului.

3. *Funinginea*. Urmele de funingine sunt consecințele arderii pulberii cu care este încărcat cartușul, reziduurilor și unsorilor existente pe țeavă și care se depun în jurul orificiului de intrare, sub forma unui strat foarte fin. Aceste urme prezintă interes pentru că, în raport cu intensitatea depunerii de funingine, se poate aprecia distanța de la care s-a tras. Cu cât distanța este mai mică, cu atât este mai gros stratul de funingine, deoarece este determinat și de lungimea țevii armei, cantitatea și calitatea pulberii, elementele capsei, materialele din structura glonțului etc. Dacă s-a folosit o armă militară sau sportivă, ale căror cartușe folosesc pulbere fără fum, stratul de afumare se observă la tragerile de la distanța de 40-50 mm. În cazul armelor de vânătoare, ale căror cartușe folosesc pulbere cu fum, depunerile de funingine se întâlnesc la tragerile de la distanța de 1,5 — 2 cm.

4. *Particulele de pulbere nearsă (tatuajul)*. Tatuajul este format dintr-o multitudine de particule de pulbere nearsă, uneori și din microparticule metalice, dislocate de pe tub sau glonțul tras, care lovește corpul victimei cu o viteză mare, și

care se depun în jurul orificiului de intrare pe un diametru ale cărui dimensiuni depind de distanța de tragere, calibrul armei, lungimea țevii, cantitatea de pulbere cu care a fost încărcat cartușul etc.

Particulele de pulbere nearsă sau parțial arsă sunt expulzate la o distanță mult mai mică decât jetul de gaze, datorită greutății acestora și rezistenței aerului. Dispunerea lor este în formă circulară în jurul orificiului, atunci când tragerea a avut loc perpendicular cu planul țintei, și în formă alungită, atunci când tragerea s-a efectuat oblic.

Prezența în jurul orificiului de intrare a unei cantități mari de pulbere nearsă oferă indicii cu privire la faptul că arma cu care s-a tras are țeavă foarte scurtă sau retezată, cartușul este atipic sau vechi, pulberea a fost umedă etc.

B. Urmele formate pe diferite obiecte

a. Urmele produse de glonț

Urmele produse de glonț în diferite obiecte prezintă trăsături caracteristice în raport de rezistența pe care o opun obiectele la pătrunderea glonțului, distanța de la care s-a tras, unghiul sub care a fost atins obiectul, calibrul armei etc. La fel ca și la trecerea prin corpul omului, se disting un orificiu de intrare, un canal și un orificiu de ieșire. Dacă glonțul a rămas în obiectul atins, vor fi descrise numai primele două elemente.

Obiectele în care pătrunde glonțul pot fi clasificate, după natura lor, în *solide* (mai mult sau mai puțin rezistente decât materialul glonțului), *semisolide* (plastice, elastice), *semilichide* (gelatinoase, vâscoase) și *lichide*. Modificările suprafețelor obiectelor penetrate de proiectile (gloanțe, alice, schije) se materializează în diferite perforări, distrugerii totale sau parțiale, în funcție de rigiditatea mai mare sau mai mică a acestora.

Pentru exemplificare, redăm caracteristicile urmelor produse în cele mai reprezentative tipuri de obiecte:

1. *În sticlă*. Se are în vedere tăblia de sticlă care este străbătută de glonț. Se va distinge un orificiu de intrare, un canal și un orificiu de ieșire, mai mult sau mai puțin perceptibile, în raport de grosimea sticlei; se întâlnesc, de asemenea, urme la trecerea glonțului prin sticlă, oglindă, geam. Dacă sticla este mai groasă, se disting toate cele trei elemente: orificiul de intrare, având diametrul mai mare decât diametrul glonțului, un canal foarte scurt și un orificiu de ieșire, având diametrul mult mai mare decât al celui de intrare și o formă conică, cu baza mare spre direcția în care a plecat glonțul.

În jurul orificiului se creează fisuri radiale, întretăiate de mai multe fisuri concentrice, ce capătă aspect de pânză de păianjen.

2. *În lemn.* Glonțul poate trece prin scândura de diferite grosimi, lăsând urme caracteristice, ce diferă în raport de viteza glonțului, construcția acestuia, precum și de rezistența opusă de lemn. Astfel, lemnul de esență tare (stejar, carpen), ca și lemnul ud opun o rezistență mai mare, comparativ cu lemnul de esență moale (salcie, plop) ori lemnul uscat. În funcție de aceste elemente, orificiul de intrare este mai mic decât calibrul glonțului, iar orificiul de ieșire este mult mai mare și prezintă în jur rupturi și distrugerii sub formă de așchii, orientate în sensul de deplasare a glonțului.

3. *În metal.* Glonțul poate trece prin foi de tablă de diferite grosimi, iar când este special construit (gloanțe perforante) poate străbate și blindaje de oțel. Glonțul lasă în tablă urme sub forma unei pânii, cu deschiderea spre direcția de deplasare.

Diametrul pâinii depinde de grosimea tablei, viteza și diametrul glonțului etc. Orificiul de intrare este mai mic, canalul este abia perceptibil, iar orificiul de ieșire prezintă rupturi spre direcția de deplasare a glonțului. La tabla foarte subțire, orificiul de intrare și cel de ieșire se confundă într-unul singur. Dacă glonțul nu străpunge tabla urma are aspect de înfundătură.

b. Urmele factorilor secundari

Urmele factorilor secundari, formate pe diferite obiecte, sunt asemănătoare cu cele constatate pe corpul omului, dar prezintă și unele trăsături specifice.

Astfel, în cazul unei împușcături într-un geam, când glonțul a produs o spărtură foarte mare, iar pe rama acestuia sau pe alte obiecte din vecinătate se evidențiază factori suplimentari ai împușcăturii, trebuie să conchidem că tragerea a avut loc de la distanță mică (câțiva centimetri), iar spargerea nu se datorează impactului, ci presiunii gazelor.

În cazul obiectelor din lemn, zonele afectate de flacăra de la gura țevii capătă o culoare brună-maronie și formă de pară, iar dacă au unele porozități, acestea sunt afectate prin carbonizare și se spiralează.

În obiectele din cauciuc, orificiul este rotund și prezintă pe margini, de jur împrejur, rupturi care dovedesc că tragerile au fost efectuate cu țeava lipită.

În obiectele din metal sau lemn de esență tare, acțiunea mecanică a gazelor se evidențiază numai atunci când tragerile s-au efectuat cu arme de foc puternice, cum sunt cele militare, la care jetul de gaze produce distrugerii de la o distanță de tragere de 10-12 cm.

Efectul distructiv produs de acțiunea gazelor în obiecte tari se poate constata de la distanțe de 5-7 cm., atunci când se folosesc pistoale și pistoale automate de calibru 9 mm., ori numai de la distanțe de 1-3 cm., atunci când se folosesc pistoale sau arme de calibru mai mic.

§4. Urmele formate pe corpul omului și pe diferite obiecte, în cazul în care s-au folosit arme cu țeavă lisă

A. Urmele produse de alice

Pe corpul omului, precum și pe diferite obiecte, se formează urme diferite de cele ale cartușului, atât prin mărime, cât și în ceea ce privește forma lor, din cauza modului diferit de acțiune a alicelor și capacității de penetrare a acestora, mult mai redusă.

După ieșirea din țeavă, alicele se îndreaptă spre țintă dar nu grupate, ci se depărtează, treptat, unele de altele, creând aspectul general al unui con cu baza spre obiectul de țintă¹³.

Dacă pătrund în corpul omului, alicele produc doar un orificiu de intrare și un canal scurt; rareori străbat corpul, pentru a produce și un orificiu de ieșire.

Uneori, alicele ating corpul omului în grup compact și în tragerile de la distanțe de 3 m. de țintă; în acest caz, produc plăgi de mari dimensiuni, cu margini zdrențuite¹⁴.

În raport de numărul alicelor care ating ținta (corpul omului sau orice obiect), se poate stabili distanța de la care s-a tras, luându-se în considerare calibrul armei, cantitatea și puterea explozibilului folosit etc. Astfel, la tragerile de la distanță mică (sub 1 m.), pătrunde în corpul victimei tot „snopul” de alice și, dacă nu este atinsă o zonă vitală, nu produc moartea. Alteori însă, pătrunde o singură alică, lovește inima sau un alt organ vital și produce moartea.

B. Urmele factorilor suplimentari ai împușcăturii

Limitele de acțiune ale factorilor suplimentari ai împușcăturii sunt mai mari decât la arma cu țeavă ghintuită, deoarece pulberea neagră nu arde în întregime, iar particulele ei, fiind mai mari și mai grele decât cele ale pulberii coloidale, sunt aruncate la distanțe apreciabile. De asemenea, la tragerile de la distanță foarte mică, asupra omului sau asupra unor obiecte, se întâlnesc urme produse de flacără pe lemn sau sticlă și urme produse de gaze. Dar cele mai caracteristice și utile pentru identificarea armei cu care s-a tras sunt urmele de funingine, produse de pulberea neagră (cu fum) aflată în cartușul armei de vânătoare.

¹³ Z. Andrei, I. Bilegan, V. Molnar, *Medicină legală*, Editura "Didactică și Pedagogică", București, 1966, p.81.

¹⁴ L. Boboș, *Unele probleme privind determinarea distanței de tragere și stabilirea mărimii alicelor la tragerile efectuate cu armele de vânătoare, în Probleme de medicină legală și de criminalistică*, vol. 9, Institutul de Medicină Legală, București, 1974, p.184-187.

Secțiunea a IV-a - Cercetarea la fața locului în cazul faptelor comise cu arme de foc

§1. Particularitățile cercetărilor la fața locului în cazul faptelor comise cu arme de foc

Mijloacele tehnice și metodele tactice, utilizate la investigarea oricărei fapte cu caracter penal, sunt utilizate și la cercetarea faptelor comise cu arme de foc. Există însă importante deosebiri, determinate de armele și munițiile folosite, de urmele caracteristice ce pot fi întâlnite pe corpul victimei sau pe diferite obiecte etc.¹⁵

O caracteristică a cercetărilor efectuate la fața locului este aceea a necesității desfășurării întregii activități în echipă, din care, în mod obligatoriu, trebuie să facă parte tehnicieni și experți în probleme de balistică. Nici un organ de urmărire penală (polițist, procuror), indiferent de gradul de pregătire profesională și de experiența practică, nu poate efectua singur cercetări în astfel de cauze, ci trebuie să se constituie o echipă, din care vor face parte, în raport de specificul faptei, medicul legist, expertul criminalist în probleme de armament și muniții, experți în cercetarea, identificarea, ridicarea și conservarea urmelor etc.

Urgența deplasării la fața locului, în cazul în care la săvârșirea faptei s-a folosit o armă de foc, reprezintă o altă condiție a cercetării. Urgența este impusă de pericolul dispariției urmelor, între care urmele împușcăturii prezintă cel mai mare interes¹⁶.

§2. Sarcinile echipei operative sosite la fața locului

A. Identificarea persoanelor care au suferit vătămări în urma împușcăturii

Prima obligație a echipei sosite la fața locului este aceea a identificării persoanelor care au suferit vătămări în urma împușcăturii. Trebuie făcută distincție între persoanele aflate în viață și cele care au fost ucise.

Persoanele aflate în viață trebuie identificate și luate măsuri de salvare. În raport de gravitatea leziunilor suferite li se va acorda primul-ajutor, iar dacă situația o impune, vor fi transportate la unitatea spitalicească cea mai apropiată. Dacă aceste persoane au fost deja transportate la spital, vor fi culese date pentru identificarea unității spitalicești și apoi a persoanelor respective.

¹⁵ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea” Iași, 1992, p.226; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op.cit.*, p.164.

¹⁶ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura "Actami", București, 1995, p.294 și urm.; M. Terbancea și colab., *Contribuția expertului criminalist în cadrul echipei la cercetarea infracțiunilor de omor săvârșite prin împușcare*, în *Probleme de criminalistică și de criminologie*, nr.1-2/1984, p.71-73.

Identificarea acestor persoane este necesară pentru a fi ascultate în cursul cercetărilor, dar, mai ales, pentru a fi examinate în vederea descrierii urmelor împușcături. Va prezenta interes pentru aceasta atât corpul persoanei, cât și îmbrăcămintea.

Organul de urmărire penală va trebui să mențină în permanență legătura cu medicul curant, pentru a se interesa de starea sănătății victimei, gravitatea leziunilor și, eventual, recuperarea glonțului găsit în cursul unor intervenții chirurgicale. De asemenea, medicul legist va examina victima, pentru a descrie cât mai fidel caracteristicile urmelor împușcături.

Dacă în urma împușcături au fost victime, înainte de a se proceda la autopsia cadavrului, se va examina îmbrăcămintea, apoi vor fi cercetate și descrie, fotografiate, ridicate urmele găsite pe corpul victimei.

O atenție deosebită trebuie acordată identificării cadavrelor necunoscute și recuperării glonțului găsit în timpul efectuării autopsiei.

B) Căutarea armelor de foc și a muniției

a. Armele de foc

Armele de foc pot fi găsite rareori la fața locului. De regulă, sunt găsite în cazul sinuciderilor sau al simulărilor de sinucidere. De cele mai multe ori se trage de la distanță mare, autorul reușind să fugă. În aceste cazuri, căutarea armei se face în același timp cu căutarea persoanei bănuite a fi autorul faptei. Pentru aceasta, trebuie să se stabilească direcția și locul din care s-a tras.

După ce s-a stabilit, cel puțin cu aproximație, direcția și locul din care s-a tras, se continuă cercetările în locurile în care se bănuiește că s-a ascuns arma sau trăgătorul.

Cercetările vor începe de la locul în care s-a aflat victima, spre periferie¹⁷.

În raport de trăsăturile caracteristice specifice ale terenului din jur, pentru căutarea armelor îngropate se vor folosi detectoare de metale, iar pentru cele aruncate în ape curgătoare, fântâni, latrine ori alte ascunzători, se vor folosi magneți puternici. În ultimii ani, organele judiciare au fost dotate cu aparatură de ultimă creație, care folosește proprietatea razelor gamma sau a razelor Roentgen de a pătrunde prin obiecte de densități diferite. Aceste aparate pot fi folosite pentru căutarea armelor ascunse în ziduri de beton sau cărămidă, ori alte obiecte compacte, cu o densitate mai redusă decât densitatea metalelor din care este construită arma.

b. Muniția

La fața locului se pot găsi cartușe netrase, abandonate sau pierdute, dar, de cele mai multe ori, se găsesc tuburi ale cartușelor trase. Ele pot fi la vedere sau pot fi

¹⁷ S.A. Golunski, *op.cit.*, p.336 și urm.; Camil Suciu, *op.cit.*, p.159-161.

ascunse. Dacă nu se găsesc la primele cercetări, se va folosi aparatura din dotare, utilizată și la căutarea armelor: detectoare de metale, aparate cu raze gamma sau cu raze Roentgen. Ca urmare a examinării victimei, cunoscându-se numărul cartușelor trase, în raport de numărul orificiilor de intrare, se va insista pentru căutarea și identificarea tuturor tuburilor trase ale acestor cartușe.

În cazul folosirii armelor de vânatoare, pot fi găsite alice în corpul victimei sau în alte obiecte. Cele mai utile urme le întâlnim în cazul în care a fost găsită bura cartușului: un fragment de pâslă sau cârpă, hârtie etc. Examinarea acestuia va oferi concluzii utile pentru identificarea autorului.

C Fixarea constatărilor făcute la fața locului

Armele și muniția găsite la fața locului trebuie să fie descrise în procesul-verbal de cercetare și fotografiate, filmate sau înregistrate pe bandă video, înainte de a fi ridicate.

Conducătorul echipei de cercetare va supraveghea modul în care cei desemnați să consemneze constatările făcute și-au îndeplinit aceste îndatoriri.

Se vor lua note pentru procesul-verbal de cercetare, pentru a putea fi descrise toate detaliile privitoare la urmele și obiectele atinse de împușcătură.

La descrierea armei și a muniției se vor consemna detaliile în legătură cu locul în care au fost găsite, distanța față de cadavru (când există) și față de alte repere mai importante din apropiere. Organul de urmărire penală sau expertul (ori alt specialist) vor descrie arma cu toate elementele necesare pentru identificare, și, în măsura în care condițiile de la fața locului o permit, vor verifica starea tehnică a armei¹⁸.

Fotografierea armei și a muniției găsite la fața locului se face potrivit tehnicilor obișnuite, iar când este posibil, se vor folosi mijloacele tehnice speciale aflate în dotare. Se va urmări fixarea detaliilor privitoare la seria armei și alte elemente de identificare, defectiuni sau alte modificări, cum ar fi scurtarea țevii, lipsa patului (mânerului) etc. De asemenea, vor fi fixate pe peliculă detalii ale urmelor de mâini, pete de sânge sau alte urme ale împușcăturii, ce pot fi puse în evidență la fața locului.

D Ridicarea armei și a muniției

Următorul moment al cercetării la fața locului îl constituie ridicarea armei și a muniției, acestea în vederea efectuării examenelor de laborator, a constatărilor tehnico-științifice sau a expertizelor criminalistice.

Ridicarea armei și a muniției este o sarcină de mare răspundere a organului de urmărire penală, pentru că orice manevră greșită poate duce la distrugerea urmelor.

¹⁸ Camil Suciu, *op.cit.*, p.358.

O atenție deosebită trebuie acordată manipulării armei, pentru că este posibil ca aceasta să fie încărcată și să se declanșeze focul, cu urmări tragice pentru persoanele din jur. De modul în care se va proceda în această etapă a cercetărilor depinde și posibilitatea ce i se oferă expertului pentru efectuarea examinărilor ce vor fi dispuse în continuarea cercetărilor.

Practica organelor de urmărire penală a impus respectarea unor reguli obligatorii pentru toate faptele în care s-au folosit arme de foc. Aceste reguli privesc modul în care va fi manevrată arma pentru a nu se șterge urmele, ambalarea și transportarea acesteia pentru examene de laborator și expertize criminalistice. Ambalajul va fi special construit la dimensiunile armei, și va purta mențiuni utile pentru identificarea conținutului.

Aceeași atenție va fi acordată și la ridicarea muniției, în primul rând, a tuburilor și gloanțelor, dacă au fost găsite. Gloanțele găsite în corpul victimei vor fi recuperate de personalul medical calificat (chirurgul sau alt specialist), în prezența medicului legist și a expertului criminalist, când este posibil, pentru a se proteja urmele împușcături.

Alte obiecte purtătoare de gloanțe sau alicie vor fi ridicate și ambalate ca atare, dacă sunt comod transportabile, ori se vor sectiona porțiuni din acestea, când este posibil, și se vor transporta ambalate cu atenție la laborator.

Tuburile trase conservă importante urme ale împușcăturii, de aceea, vor fi ridicate și ambalate cu atenție, pentru a nu se degrada sau distruge urmele. În timpul manevrării lor, tuburile vor fi ridicate numai de extremități și vor fi acoperite la gură cu un fragment de vată, pentru ca aerul să nu distrugă urmele tragerii (funingine, pulbere nearsă etc.).

Secțiunea a V-a - Expertiza balistico-judiciară

§1. Considerații generale

Cercetarea armelor de foc, a muniției și urmelor formate de acestea este o activitate complexă, în care sunt antrenați specialiști din foarte multe domenii, precum mecanică, fizică, chimie, dinamică etc.

Primele constatări le face ofițerul specializat în arme și muniții, dar concluzii științifice fundamentate poate formula numai expertul criminalist, care posedă cunoștințe de specialitate corespunzătoare actualului stadiu de dezvoltare a tehnicii în domeniul construcției și folosirii armelor și munițiilor, și dispune de mijloace tehnice moderne de examinare.

Expertiza balistică poate privi aspecte foarte variate ale folosirii armei de foc la săvârșirea unei infracțiuni: examinarea armelor și munițiilor; examinarea urmelor împușcături găsite pe arme și muniții, pe corpul omului sau pe diferite obiecte etc. Pe

măsură ce se dezvoltă industria de armament și se fabrică arme cu mecanisme tot mai complexe, iar cei care le folosesc știu cum să ascundă urmele împușcării sau încearcă să le ascundă, expertul are de rezolvat probleme din ce în ce mai dificile¹⁹.

În cele ce urmează ne vom referi la examinarea tehnică a armelor de foc și a muniției, examinarea urmelor împușcării, stabilirea unor repere privind locul în care se aflau trăgătorul și ținta (victima) atinsă de proiectil.

§2. Examinarea tehnică a armelor de foc

A. Stabilirea tipului, modelului și calibrului armei

Tipul și modelul armei se pot stabili după gloantele sau tuburile descoperite la locul faptei, pe care se imprimă urme caracteristice privitoare la detaliile capului închizătorului și ale percutorului, lățimea ghinturilor etc.²⁰.

Unele arme sau pistoale au imprimate, din procesul de fabricație, elemente de identificare privind denumirea armei (pistolului), firma producătoare, calibrul canalului țevii etc.

Dacă nu există nici un element de identificare imprimat pe armă, se examinează construcția țevii, mecanismul de dare a focului, direcția de aruncare a tuburilor trase și se compară cu altele asemănătoare, sau cu date cuprinse în cataloagele aflate în dotarea laboratoarelor de expertiză.

Spre exemplu, pentru a se stabili proveniența glonțului tras cu pistolul Parabelum, model 1933, trebuie să se știe următoarele date despre acest tip de armă: calibrul 7,62 mm., suprafețele dintre ghinturi în număr de 4, lățimea ghinturilor între 1,91 - 1,98 mm., unghiul de răsucire dextrogin de 6°14", glonțul cântărește 5,5 g.

Aceste date sunt mai ușor de stabilit atunci când a fost găsită arma la locul faptei sau în cursul cercetărilor ulterioare. Dacă nu a fost găsită arma, putem afla tipul, modelul și celelalte caracteristici din examinarea urmelor găsite pe glonț sau pe tuburile trase.

B. Examinarea stării de funcționare a armei

Practica organelor judiciare este confruntată cu situații din cele mai controversate, atunci când persoana cercetată invocă declanșarea focului din cauza unor defecțiuni tehnice ale armei. De această dată, expertul are de rezolvat probleme foarte dificile. El va proceda mai întâi la examinarea armei și a fiecărei piese componente, pentru a depista anumite imperfecțiuni în funcționarea lor. Astfel, se stabilește dacă mecanismul de siguranță funcționează cu piedica sa la blocarea

¹⁹ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op.cit.*, p.168; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura "Lumina Lex", București, 1998, p.179

²⁰ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura "Actami", București, 1995, p.301 și urm.

cocoșului și dacă închizătorul și trăgaciul sunt blocate. De asemenea, se verifică dacă cocoșul "armat" este reținut în această poziție. Se verifică, apoi, dacă la apăsare pe trăgaci cocoșul scapă ușor de pe poziția "armat".

Examinarea va continua cu demontarea armei și examinarea fiecărei piese, separat, pentru a stabili dacă poartă aceeași serie. Chestiunea prezintă interes deosebit, deoarece sunt frecvente cazurile de înlocuire a unor piese originale, uzate sau pierdute, uneori înlocuirea făcându-se intenționat, pentru a se împiedica sau îngreuna identificarea armei cu care s-a tras²¹.

C. Stabilirea posibilităților de tragere cu o armă defectă

Expertiza criminalistică are, uneori, drept obiectiv cererea organelor judiciare de a se verifica apărarea inculpatului, care pretinde că arma găsită asupra lui era defectă și nu putea fi folosită la tragere.

Practica a dovedit că aceste trageri sunt posibile. Astfel, la armele cu o îndelungată sau neglijentă folosire se poate produce împușcătura fără apăsare pe trăgaci, datorată, uneori, și montării greșite a închizătorului armei.

De asemenea, s-a constatat că împușcătura este posibilă în urma unor lovituri puternice în patul sau mânerul armei.

De cele mai multe ori, împușcătura fără apăsare pe trăgaci se produce din cauza slăbirii arcului trăgaciului, uzurii pieselor care mențin percutorul în poziția "armat", uzurii arcului sustinător al trăgaciului etc.

D. Trageri din întâmplare cu o armă în stare bună de funcționare

Expertiza balistică va trebui să evidențieze particularitățile de construcție ale armei, care permit posibilitatea unei împușcături din întâmplare. Deși arma este bună, sub toate aspectele tehnice și de funcționare, se pot produce asemenea împușcături din cauza folosirii imprudente sau neglijente a acesteia. Astfel, atunci când un pistol automat este încărcat și nu are siguranța pusă, dacă este lovit de pământ, închizătorul alunecă înapoi, în virtutea greutateii sale, până la peretele din spate al locașului, introduce cartușul în detunător, revine și lovește capsă, producând împușcătura.²²

La unele pistoale, dacă nu au siguranța pusă, iar cartușul se găsește în detunător, se poate declanșa focul prin lovirea cocoșului. La alte pistoale, printr-o lovitură puternică, poate sări siguranța, din care cauză se eliberează percutorul, iar dacă sunt încărcate, se produce împușcătura.

Aceste aspecte pot fi clarificate numai după repetate trageri experimentale cu arma în litigiu și numai în urma unor atente examinări de laborator, în care sunt

²¹ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op.cit.*, p.169.

²² V. Măcelaru, N. Dobrilă, I. Anghelescu, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p.154 și urm.

utilizate mijloacele tehnice din ultima generație, ce folosesc raze X sau gamma, și înregistrează pe film constatările făcute.

E. Examinarea armelor de foc atipice

Avem în vedere două categorii de arme, și anume cele de fabricație industrială, dar care au fost modificate, și cele confecționate artizanal²³.

a. Armele modificate

Expertul va proceda mai întâi la o examinare tehnică generală a armei, pentru a se stabili care a fost modelul inițial, modificările aduse și modul în care s-au făcut acestea, instrumentele folosite etc. Expertiza continuă cu probe ce sunt incluse în examenul balistic al armei.

Se știe, din practica organelor judiciare și a experților, că cele mai frecvente modificări aduse armelor de foc industriale constau în retezarea țevii, pentru a fi mai ușor purtate sau ascunse. Deși modificate, aceste arme folosesc tot muniție originală, însă împușcătura are efecte diferite față de arma nemodificată; efectele diferă și după tipul de armă: cu țeavă ghintuită sau cu țeavă lisă.

Determinarea noilor parametri tehnici ai armelor modificate se face prin metode cunoscute experților din aceste domenii, precum: trageri experimentale în materiale cu rezistență cunoscută, trageri comparative și măsurarea vitezei glonțului cu ajutorul cronografului (dispozitiv care măsoară viteza de ejectare a proiectilului din canalul țevii).

La armele cu țeavă lisă modificarea parametrilor tehnici se reflectă în gradul de împrăștiere a alicelor. Țeava armei este fabricată pentru a asigura un anumit grad de împrăștiere, în raport de distanțele avute în vedere la proiectare. În timpul expertizei, pentru a se determina natura modificărilor suferite prin retezarea țevii, se fac trageri experimentale în panouri de carton, de la diferite distanțe, și se compară rezultatele obținute.

b. Armele confecționate artizanal

Expertiza criminalistică a acestor arme parcurge două etape importante: examenul tehnic general al armei și examenul balistic.

În prima etapă se urmărește stabilirea mijloacelor folosite, materialele întrebuintate la confecționarea armei, examinarea fiecărei piese componente, felul muniției ce poate fi folosită etc. Din practica organelor judiciare și a experților criminaliști a rezultat că la armele confecționate artizanal se folosește muniție de

²³ O. Timăru, *Examinarea armelor de foc atipice*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol.III, I.G.M., București, 1980, p. 264 și urm.

producție industrială, deci cartușe cu glonț sau cartușe pentru arme de vânătoare, folosite în scop de braconaj.

Examenul balistic efectuat în laborator și în poligon urmărește să stabilească viteza glonțului cu ajutorul cronografului și determinarea energiei prin calcul, precum și rezultatul unor trageri experimentale în materiale cu rezistență cunoscută.

F. Refacerea inscripțiilor ștanțate pe arme

În cazul armelor furate, găsite, înlocuite cu altele de același tip etc., persoanele interesate folosesc mijloace diferite, pentru a face să dispară inscripțiile necesare pentru identificarea armei. Cea mai răspândită metodă constă în pilirea zonei în care se află inscripția.

La cererea organelor judiciare, expertul va folosi mijloacele de care dispune tehnica actuală, pentru a evidenția conținutul inscripției originale.

Pentru aceasta se folosesc metode chimice bazate pe reacția diferită a părților metalice cu densitate mai mare, sub acțiunea unui reactiv. Mai este cunoscută metoda feromagnetică, care constă în aderarea selectivă a particulelor metalice la suprafața armei, magnetizată în prealabil. Rezultatul pozitiv al examinării se bazează pe faptul că particulele metalice vor adera mai mult la zonele ștanțate²⁴.

§3. Examinarea muniției și a explozivelor

A. Examinarea muniției

Expertul dispune de mijloace tehnice moderne și de tabele și documente tehnice cu nomenclatura și datele tehnico-balistice ale acestora. Dintre mijloacele tehnice menționăm șublerul, cu precizie de 0,1 sau 0,05 mm., micrometrul de exterior, de 0-25 mm., micrometrul special amenajat și balanța tehnică, cu precizie de 0,01 g. Dintre instrumentele speciale, aflate în dotarea laboratorului de criminalistică, amintim cronograful (instalație pentru măsurarea vitezei proiectilului), microscopul comparator etc.

Prin aceste examinări se pot stabili: anul fabricării cartușului, calibrul sau codul complet al muniției etc. Destinația glonțului se stabilește după culoarea vârfului acestuia: negru, pentru glonțul perforant; verde, pentru cel incendiar; argintie, pentru glonțul exploziv etc.

Modelul și tipul cartușului se stabilește prin măsurare și comparare cu tabelele aflate în laborator.²⁵

²⁴ Camil Suciu, *op.cit.*, p.381; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura "Actami", București, 1995, p.310.

²⁵ D. Sandu, *Metode de comparare a proiectilelor în scopul identificării armei cu care s-a tras*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. I, Editura "Medicală", București, 1964, p.100-103.

După determinarea modelului și tipului muniției se stabilește starea de funcționare a acesteia, folosindu-se mai multe procedee, precum cele balistice²⁶.

B. Examinarea explozivelor

Explozivele sunt substanțe care, sub influența unor acțiuni exterioare, pot suferi transformări chimice rapide, însoțite de o degajare bruscă de căldură și formare de gaze puternic încălzite.

După domeniul de utilizare, întâlnim: explozive de inițiere (fulminatul de mercur), explozive brizanți (folosiți la încărcături de explozie în diferite muniții) și, într-o a treia categorie, sunt incluse pulberile și compozițiile pirotehnice.

Pentru expertiza criminalistică, cel mai mare interes îl prezintă pulberile, care se clasifică în două grupe: cu fum și fără fum.

Pulberea fără fum (coloidală) este folosită la cartușele armelor cu țeavă ghintuită, iar pulberea cu fum, la cartușele armelor de vânătoare.

Expertul va trebui să stabilească gradul de umiditate a pulberii, compoziția chimică și dacă are proprietățile fizice și chimice potrivit destinației și rețetei de fabricație.

§4. Examinarea urmelor împușcături

A. Urmele împușcături pe corpul uman

Trăsăturile caracteristice ale acestor urme au fost descrise mai sus (Secțiunea a III-a). De această dată ne referim doar la sarcinile ce revin organelor de urmărire penală, medicului legist și expertului criminalist. Pentru reușita acțiunii de examinare a urmelor se impune o colaborare strânsă între organele de urmărire penală, medic și expert, pentru a se putea formula concluzii pertinente.

Vor fi examinate pe rând și cu deosebită atenție urmele produse de proiectil și urmele factorilor secundari, consemnându-se toate detaliile acestora.

B. Urmele împușcături găsite pe diferite obiecte

Expertul criminalist, prezent la fața locului chiar de la primele cercetări, are posibilitatea să examineze obiectele purtătoare de urme, continuând, apoi, studiul acestora în laborator. Dacă expertul nu a fost la fața locului, va trebui să examineze urmele sau obiectele purtătoare de urme trimise de cei care le-au ridicat și să răspundă obiectivelor stabilite de organele judiciare.

²⁶ Victoria Livinschi, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p.175-182.

§5. Stabilirea unor repere privind locul în care se aflau trăgătorul și țința atinsă de proiectil

fața

A. Stabilirea direcției de tragere și a distanței de la care s-a tras

Pentru clarificarea acestor obiective²⁷, expertul va desfășura o activitate laborioasă, ce presupune cunoștințe temeinice de dinamică, mecanică și matematică.

Tehnica folosită pentru stabilirea distanței de la care s-a tras diferă, după cum este vorba de trageri efectuate în limita de acțiune a factorilor suplimentari sau peste această limită.

În tragerile cu țeava lipită sau de la mică distanță, stabilirea distanței se face, de obicei, cu multă ușurință. Pentru aceasta, chiar în timpul cercetărilor la fața locului, specialiștii din cadrul organelor de poliție și medicul legist vor fi preocupați de evidențierea și valorificarea urmelor produse de factorii suplimentari ai împușcăturii. Examinarea va continua în laborator, unde se pot face trageri experimentale de la distanțe variabile, folosindu-se armele și munițiile găsite la fața locului, sau o armă și cartușe de același tip, precum și suporturi primitoare de urme, asemănătoare cu cele pe care s-au format urmele suplimentare.

Pentru fapte săvârșite cu arme de vânătoare, expertul va calcula distanța dintre trăgător și țință pe baza gradului de dispersie a alicelor sau mitraliilor, pentru distanțe cuprinse între 5 și 10 m. Gradul de dispersie este în funcție de calibrul armei.

Pentru tragerile ce depășesc limitele de acțiune a factorilor suplimentari, expertul are în vedere detaliile oferite de orificiul de intrare și orificiul de ieșire ale glonțului. În cazul în care proiectilul a perforat două suprafețe apropiate, cum se întâmplă la un geam dublu, direcția se stabilește cu ajutorul vizării directe sau prin folosirea unor dispozitive speciale de vizare.

Expertul trebuie să țină seama și de existența stării atmosferice (ploaie, vânt), care are influență asupra traiectoriei proiectilului, cât și de obstacolele întâlnite de proiectil între cele două repere (trăgător și țință), deoarece acestea pot provoca ricoșări.

Practica activității experților în această materie este foarte bogată în exemple, mai ales după evenimentele din luna decembrie 1989, însă, din motive, cel puțin în parte explicabile, a fost prea puțin comentată în lucrările de specialitate, deși au trecut peste 10 ani de la efectuarea acestora.

B. Determinarea locului în care s-a aflat trăgătorul

Mijloacele tehnice de care dispune expertul în actualul stadiu de dezvoltare a științei permit să se determine locul probabil în care s-a aflat trăgătorul în momentul declanșării focului. Aceasta presupune determinarea, pe baza calculelor matematice, a

²⁷ D. Cruceanu, *Un aparat și o metodă nouă pentru stabilirea direcției și traiectoriei unui proiectil tras*, în *Probleme de medicină legală și de criminalistică*, vol. IV, Editura "Medicală", București, 1965, p.186.

punctului din spațiu, situat pe linia traiectoriei glonțului, reprezentând umărul trăgătorului, considerat aflat în una din cele trei poziții clasice de tragere: în picioare, în genunchi și culcat.

Determinarea locului în care s-a aflat trăgătorul se efectuează numai după ce s-a stabilit direcția de tragere, pe baza unghiurilor de impact ale glonțului cu planul țintei. Probabilitatea de determinare a locului este influențată de posibilitățile trăgătorului de a avea poziții intermediare celor clasice luate în considerare și de a ține arma în așa fel, încât țeava să nu se mai afle în prelungirea axului membrului superior.

Metoda enunțată presupune efectuarea unor măsurători directe, calcularea distanțelor la care s-a aflat umărul trăgătorului în raport cu ținta și fixarea locului probabil în care s-a aflat trăgătorul în contextul de la fața locului²⁸.

C. Determinarea locului în care s-a aflat ținta

De cele mai multe ori, ținta este reprezentată de persoana asupra căreia s-a tras, iar stabilirea locului în care s-a aflat aceasta se face tot cu un anumit grad de probabilitate. Pe baza unor calcule matematice se determină punctul din spațiu situat pe linia traiectoriei glonțului, reprezentând orificiul de ieșire a glonțului pe corpul victimei, luându-se în considerare faptul că victima s-a aflat în poziția în picioare și că glonțul, în continuarea deplasării pe traiectorie, a lovit o a doua țintă. Se ia în calcul orificiul de ieșire a glonțului (și nu cel de intrare, cum ar părea firesc la prima vedere), întrucât acesta este punctul cert înscris pe linia traiectoriei glonțului, stabilită pe baza unghiurilor de impact cu ținta, după ieșirea din corpul victimei.

Pentru a clarifica acest aspect se fac măsurători directe, luându-se în calcul orice detaliu care poate influența rezultatul: dacă victima a fost sau nu încălțată în momentul împușcării, dacă avea o imfirmitate la picior etc. De asemenea, se calculează distanțele de la orificiul de ieșire a glonțului din corpul victimei la cea de a doua țintă și se fixează poziția victimei în contextul de la fața locului.

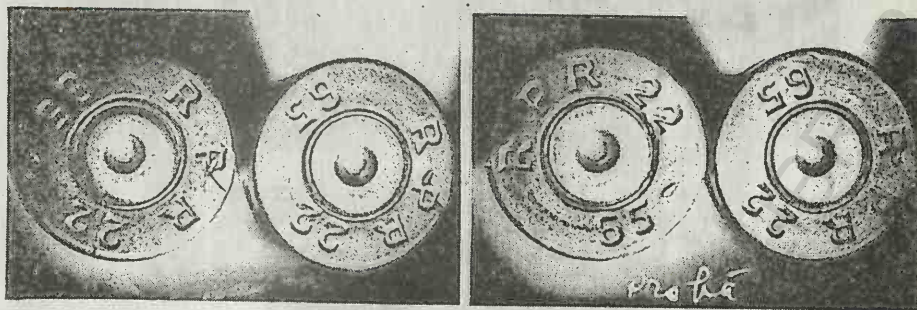
De asemenea, mijloacele moderne de care dispune expertul îi permit acestuia să determine poziția victimei pe baza urmelor de sânge constatate la fața locului.

Pentru aceasta, expertul folosește funcțiile trigonometrice, cu ajutorul cărora se poate calcula traiectoria urmată de picăturile de sânge, aruncate în afara corpului uman de presiunea arterială.

În cursul examinării, expertul va determina direcția de stropire, unghiul de impact al picăturii de sânge cu planul suportului și va calcula coordonatele locului în care era situată plaga.

²⁸ M. Constantinescu, Gh. Pășescu, *Determinarea locurilor în care s-au aflat trăgătorul și persoana în care s-a tras*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p.333 și urm.; Ion Becheanu, *Posibilitățile expertizei balistice în stabilirea poziției victimei și trăgătorului*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiției, București, 1978, p.153 și urm.

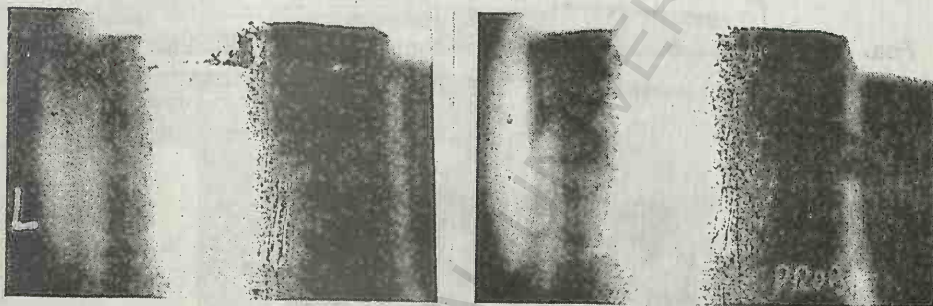
Fotografii pentru expertiza balistică, făcute în cazul unei sinucideri prin împușcare

A.

B.

Foto 1 – 2 - Fotografii reprezintă identitatea urmelor lăsate de gheara extractoare pe fundul cartușului

A.

B.

Foto 3 – 4 - Fotografii reprezintă identitatea striațiilor lăsate de camera cartușului pe tubul cartușului

A. = fotografia tubului găsit la locul faptei

B. = fotografia tubului cartușului tras în mod experimental

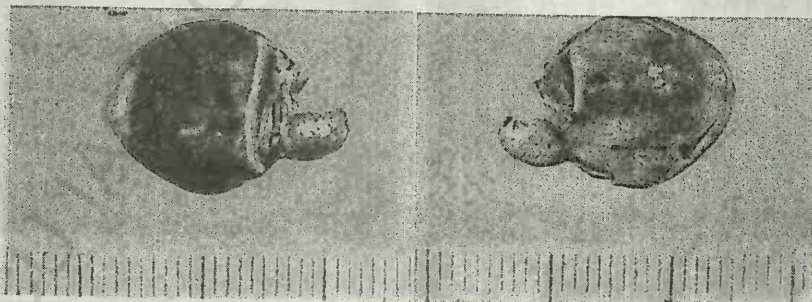

Foto 5 - Glonțul pus la dispoziție

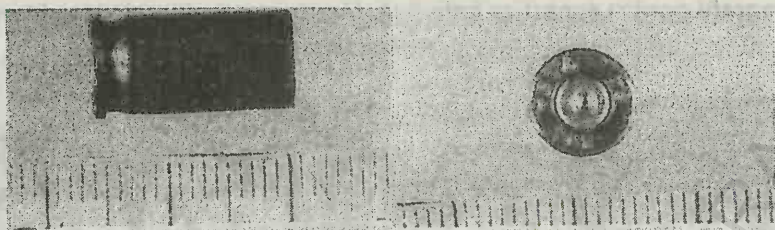

Foto 6 - Tubul de cartuş pus la dispoziție

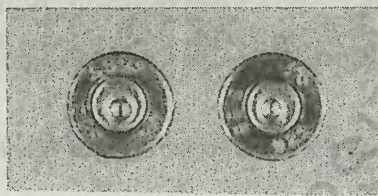

Foto 7 - Fundurile tuburilor de cartuş, cu capsă percutată, după tragerea experimentală

Foto 8 - Gloanțele recuperate după tragerea experimentală

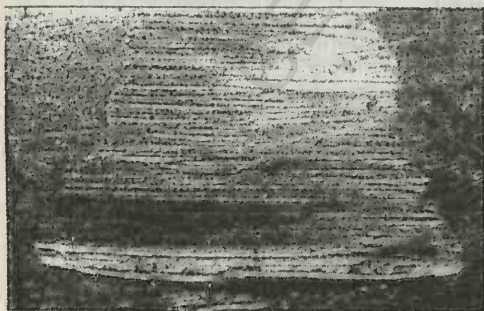

Foto 9 - Striații puse în evidență pe glonțul în litigiu

Foto 10 - Striații puse în evidență pe glonțul tras experimental

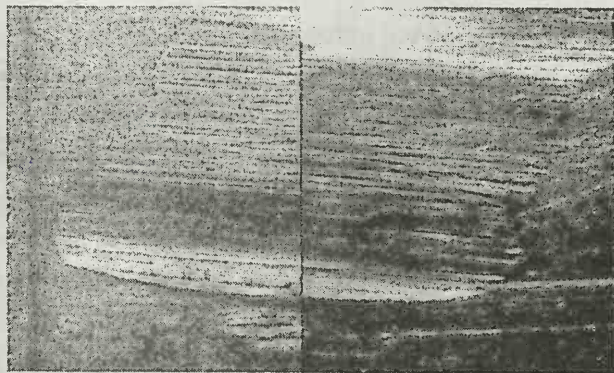
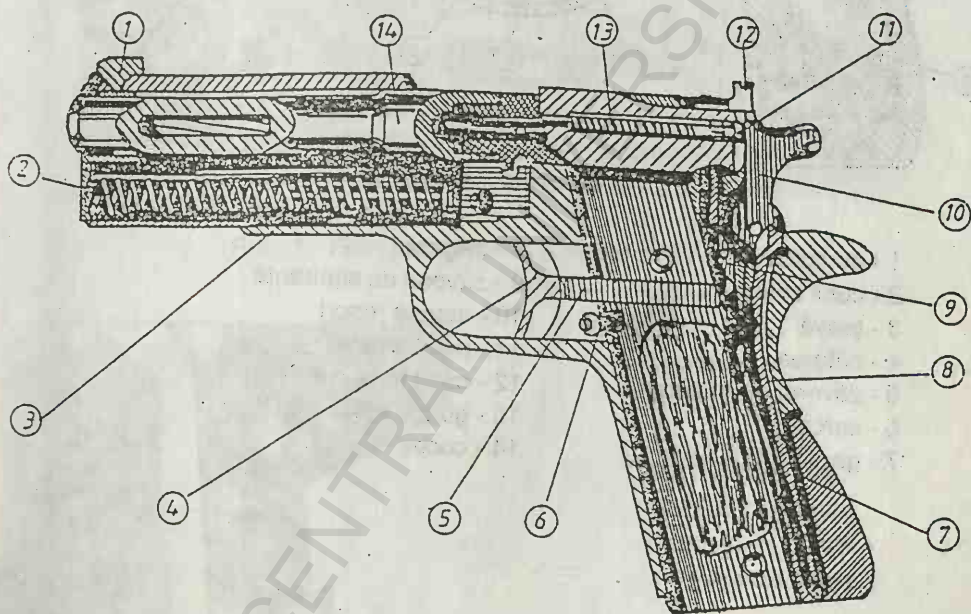
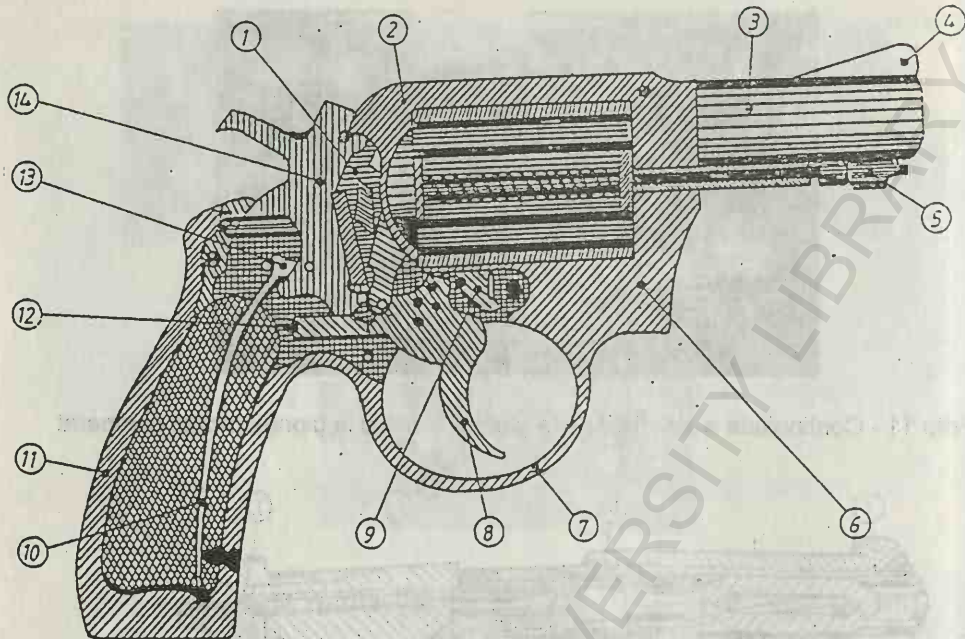

Foto 11 - Continuitate a striațiilor de la glonțul în litigiu la glonțul model comparat

Secțiune într-un pistol

1 - cătarea	8 - siguranța
2 - resortul recuperator	9 - trăgaci
3 - tijă resortului recuperator	10 - cocoșul
4 - trăgaciul	11 - percutorul
5 - mecanismul de tragere	12 - cuiul cătării
6 - butonul de încărcare	13 - resortul percutorului
7 - resortul cocoșului	14 - țeava

Secțiune într-un revolver

1 - percutor	8 - trăgaciul
2 - cuiul cătării	9 - zăvorul de siguranță
3 - țeavă	10 - marele resort
4 - cătarea	11 - pațul armei
5 - zăvorul de împănare	12 - creștătura cocoșului
6 - carcasă	13 - gura trăgaciului
7 - garda trăgaciului	14 - cocoș

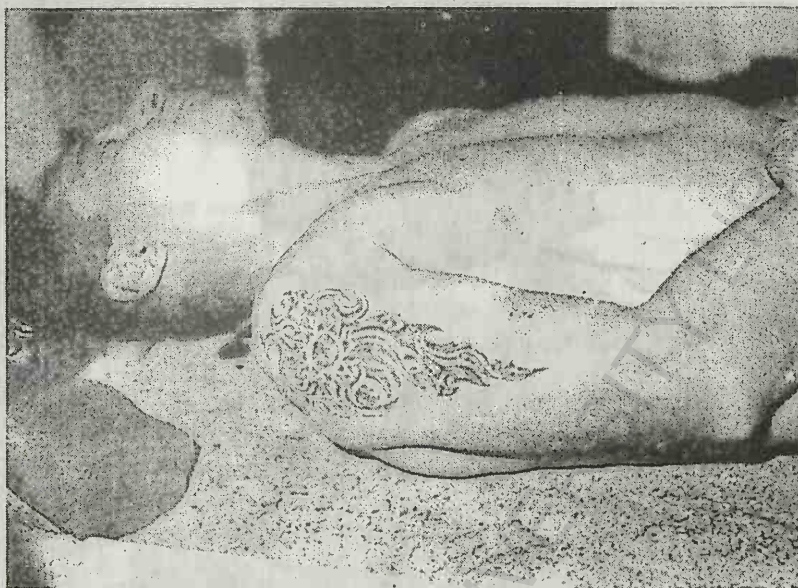

Foto 1 - Fotografie de identificare a victimei

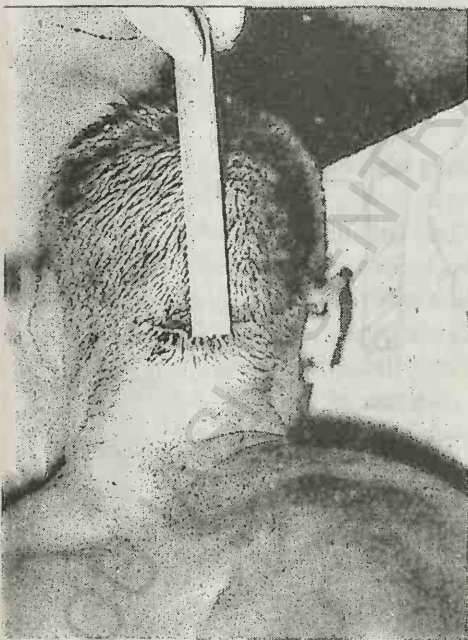

Foto 2 - Măsurarea orificiului de intrare a glonțului

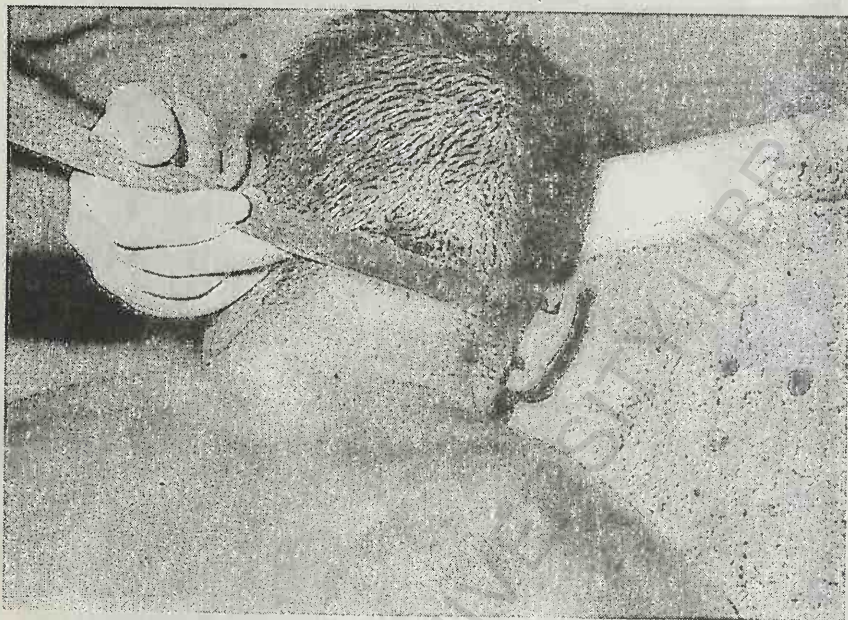

Foto 3 - Măsurarea detaliilor orificiului de intrare

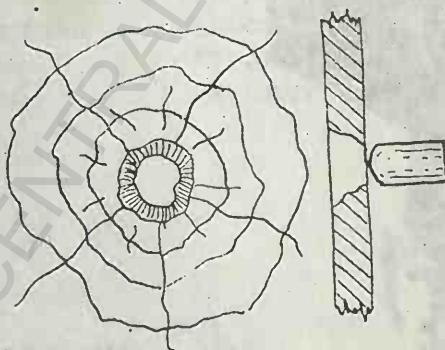

Foto 4 - Urmele de perforare produse de un proiectil pe un geam de sticlă
(după S.D. Kustanovici)

CAPITOLUL al XIV-lea CERCETAREA CRIMINALISTICĂ A ACTELOR SCRISE

Secțiunea I - Considerații preliminare

§1. Precizări de ordin terminologic

a. Noțiunea de act scris

În criminalistică, denumirea corectă a acestei noțiuni este aceea de „înscriș” și nu de „act scris”. În acest domeniu, noțiunea de înscriș are o sferă foarte largă, deoarece nu cuprinde numai actele scrise, în accepția comună a termenului, ci tot ceea ce se poate consemna pe un suport care păstrează urmele instrumentului scriptural. Sunt cuprinse în aceeași noțiune înscrișurile tipărite, dactilografiate, manuscrisele, schițele, desenele prin care se atestă starea civilă, pregătirea școlară, încheierea unei tranzacții, timbrele, biletele de călătorie, biletele de bancă etc.

b. Denumirea activității organelor judiciare și a experților în acest domeniu

Denumirea corectă a acestei activități este cea menționată mai sus (cercetarea criminalistică a actelor scrise), pentru că definește o complexitate de atribuții ce revin, pe de o parte, organelor judiciare și, pe de altă parte, experților.

În vorbirea curentă întâlnim denumiri improprii ale acestei activități, precum: grafologia, grafoscopia, expertiza grafică etc.

Grafologia cercetează numai o latură a acestei activități - scrisul de mână - dar nu sub aspect judiciar, criminalistic, ci urmărește să descifreze însușirile psihice ale persoanei.

Grafoscopia sau expertiza grafoscopică sunt denumiri improprii, deoarece desemnează doar o latură a activității de cercetare criminalistică, și anume latura grafică. Cercetarea criminalistică are o sferă mult mai largă pentru că, pe lângă cercetarea scrisului, mai cuprinde și cercetarea materialului suport (hârtie, scândură, sticlă, tablă etc.), și cercetarea cernelurilor, a pastei etc.

Din aceleași motive, improprie este și denumirea de expertiză grafică, deoarece activitatea de cercetare criminalistică nu se limitează numai la scris, ci include și materialul suport, precum și cerneala, cărbunele și orice substanță care lasă urme vizibile sau invizibile pe materialul suport.

§2. Atribuții și competențe în activitatea de cercetare a actelor scrise

a. Sarcinile organelor judiciare

Organele judiciare au o seamă de atribuții specifice în domeniul cercetării actelor scrise. Organele de urmărire penală sunt primele care iau cunoștință de

existența unor acte ce pot conține date necorespunzătoare realității. Instanțele de judecată se confruntă mai rar cu asemenea fapte, fie în procesul civil, fie în procesul penal. Ori de câte ori în cursul dezbaterilor judiciare într-un proces civil se pune la îndoială realitatea datelor cuprinse într-un act scris, instanța este obligată să suspende judecarea cauzei și să trimită actul organelor de urmărire penală pentru cercetări.

Până la dispunerea efectuării unei constatări tehnico-științifice sau a unei expertize criminalistice, organele de urmărire penală trebuie să ia măsuri de ridicare și conservare a actelor, să facă primele investigații, pentru a clarifica natura falsului, apoi să pregătească actele pentru a fi trimise expertului spre examinare.

Verificarea actelor scrise, efectuată de instanțele de judecată, are o sferă mult mai largă decât cercetarea criminalistică a acestor acte. Aici sunt incluse verificarea autenticității actului, prezența ștampilei și semnăturii persoanelor autorizate, precum și verificarea financiară, contabilă a actelor.

b. Sarcinile experților

În domeniul cercetării actelor scrise, sarcini de mare răspundere revin experților criminaliști, care au calificarea profesională impusă de specificul acestei activități și mijloacele tehnico-științifice necesare elaborării unor concluzii științifice fundamentate atât cu privire la natura modificărilor suferite de actul incriminat, cât și în ceea ce privește conținutul scrisului sau compoziția chimică a cernelurilor folosite pentru redactarea înscrisului. Activitatea depusă de experți este complexă și cuprinde domenii din cele mai diferite: cercetarea materialului suport¹, cercetarea cernelurilor, cercetarea textelor dactilografiate, a scrisului de mână, a falsificării timbrei, bancnotelor etc.

Secțiunea a II-a - Atribuțiile organelor de urmărire penală

§1. Ridicarea și conservarea actelor scrise

Organele de urmărire penală sunt primele care vin în contact cu acte ale căror conținut, formă, culoare a cernelurilor, conturul și claritatea ștampilei ridică suspiciuni cu privire la autenticitatea lor și realitatea datelor înscrise.

Pentru a se proceda la ridicarea și conservarea actelor scrise trebuie să existe un minimum de informații cu privire la existența unui fals, în accepția largă a cuvântului. Este vorba deci, mai întâi, de activitatea de investigare și identificare a actelor false. De aceea, organele de urmărire penală trebuie să posede cunoștințe temeinice în acest domeniu, pentru a putea să facă deosebire între ceea ce este corect, autentic, și ceea ce este fals, nereal într-un act scris.

¹ Olga Anghelescu, *Identificarea criminalistică a hârtiei pe baza compoziției fibroase*, în 20 de ani de expertiză criminalistică, Ministerul Justiției, București, 1978, p. 143.

Investigațiile în vederea descoperirii actelor false începe cu studiul circuitului documentelor, a sarcinilor și atribuțiilor de serviciu ale personalului angajat la instituția sau organizația comercială unde are loc verificarea etc.

Măsurile pe care le va lua organul de urmărire penală, după identificarea actelor presupuse a conține date nereale, false, diferă după starea în care se află actul respectiv². Pentru actele a căror integritate este nealterată, se impune o anumită conduită. Pentru cele arse, rupte, vor trebui luate măsuri speciale de protecție și conservare. De modul în care își va îndeplini aceste îndatoriri organul de urmărire penală depinde și reducerea sau sporirea posibilităților pe care le va avea expertul de a formula concluzii de certitudine cu privire la obiectivele stabilite de organele judiciare privind cercetarea acestor acte³.

În ceea ce privește actele a căror integritate nu a fost atinsă, organul de urmărire penală va avea grijă să le protejeze, pentru a nu se distruge eventualele urme pe care le păstrează. Există acte scrise pe hârtie velină, de calitate superioară, care pot reține chiar detalii ale urmelor de deget ale persoanelor care le-au manipulat. De aceea, este necesar ca, la ridicarea acestor acte, să se folosească penseta sau mănușile, pentru a nu fi atinse cu mâna.

Se recomandă ca actul să nu fie împăturit și, de asemenea, să nu se schimbe poziția îndoiturilor pe care le avea în momentul descoperirii. Tot astfel, nu este permis să se facă nici o mențiune scrisă pe aceste acte, spre a nu se crea confuzii cu privire la scrisul inițial, original. Orice mențiune pe care organul de urmărire penală o consideră necesară, va fi făcută pe plicul în care va fi introdus actul.

Dacă au fost identificate acte deteriorate, organul de urmărire penală va lua măsurile adecvate, după starea în care se află actul.

Actele rupte și detașate în fragmente multiple se vor ridica cu penseta și se va proceda la reconstituirea lor, așezându-le pe o coală de hârtie nescrisă, începând cu colțurile, dacă acestea sunt prezente; aceste fragmente se așază între două folii transparente, pentru a putea fi citit conținutul lor pe ambele părți.

În ceea ce privește actele arse, se vor lua mai întâi măsuri de protejare a lor, pentru a nu fi distruse în timpul manipulării. În acest scop, se vor pulveriza peste ele vapori de apă și, dacă este posibil, se vor trata cu o soluție de 15-20% glicerină. Actele astfel tratate se ambalează în cutii cu vată, pentru a putea fi transportate⁴.

Dacă în momentul constatării faptei, prin care se încearcă distrugerea prin ardere a actelor compromițătoare, focul încă mai arde, prima măsură luată va fi aceea a întreruperii arderii, prin împiedicarea alimentării cu oxigen. Actele cuprinse de flăcări nu vor fi atinse, pentru că hârtia este friabilă și se distruge foarte ușor, ci vor fi acoperite cu un vas mai mare decât dimensiunile acestora.

² Dumitru Sandu, *Falsul în acte*, Editura „Dacia”, Cluj, 1977, p. 21-22.

³ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 317.

⁴ Camil Suciu, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1972, p. 548.

§2. Examinarea actelor

Înainte de a apela la expertul criminalist, organele de urmărire penală vor face o examinare generală a actelor ce prezintă interes pentru investigații. Această activitate are o sferă mai largă și o altă mai restrânsă.

În sens larg, verificarea actelor privește stabilirea autenticității unui înscris sau document. Această verificare poate fi efectuată de organele judiciare, vamale, ofițerii de grăniceri etc. Sub acest aspect se verifică forma și conținutul actului (dacă este datat, semnat, stampilat etc.), dacă actul se mai află în termenul de valabilitate înscris chiar în cuprinsul său, dacă fotografia din actul de identitate (buletin, pașaport, livret militar, acte de studii etc.), corespunde cu persoana ce prezintă actul pentru verificare și dacă se observă urme de intervenție asupra elementelor de protecție sau de securitate destinate să împiedice falsificarea ori contrafacerea actului.

Până la verificarea acestor elemente de securitate de către expert, organul de urmărire penală poate să constate dacă acestea au suferit intervenții ale unor factori fizici sau chimici, ori chiar încercări de înlocuire. Între elementele de securitate ale hârtiei menționăm filigranarea, iar în ultimii ani, folosirea, în locul acesteia, a fibrelor colorate introduse în masa hârtiei din care se vor tipări documentele de valoare mare: titluri de proprietate, cecuri de călătorie etc. Pentru bancnote și documente de plată din sistemul bancar se folosesc benzi și cerneală magnetică. Un sistem modern, pentru care se păstrează cu sfințenie secretul de fabricație, este întâlnit la cartelele pentru convorbiri telefonice și la biletele sau cartelele de călătorie cu metroul etc. Cercetarea acestora nu mai este de competența organelor judiciare, ci a experților de înaltă calificare, angajați ai proiectanților și producătorilor.

§3. Stabilirea vechimii actelor

Ne referim numai la verificările generale pe care le poate face organul judiciar, deoarece cele de înaltă calificare aparțin expertizei criminalistice și pot fi efectuate numai de experți, în condiții de laborator și cu o dotare tehnică adecvată.

Indiferent dacă verificarea se efectuează de către organul de urmărire penală sau de către un expert, stabilirea vechimii unui act ori document se realizează cu un mare grad de relativitate și probabilitate⁵.

Organul de urmărire penală (polițistul, procurorul) poate face o verificare privind atât conținutul, cât și forma înscrisului. Examinând conținutul înscrisului, se poate constata că s-au folosit termeni, date, nume de locuri, străzi, persoane, denumiri de localități ce nu corespund cu data (perioada) la care se pretinde că s-a întocmit actul. De exemplu, nu se poate pretinde că un act datat cu anul 1954 este întocmit de Primăria Sectorului I al Capitalei, deoarece, în acel an, această zonă se numea Raionul

⁵ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 470; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 182; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 187.

Stalin. Aceeași denumire a purtat-o și orașul Brașov, câțiva ani, în aceeași perioadă. De asemenea, denumirea străzii care indică domiciliul unei persoane se schimbă de mai multe ori, într-o perioadă mai îndelungată de timp; astfel, strada Carol devine strada Ilie Pintilie, apoi strada Libertății.

Hârtia și cernelurile își schimbă culoarea o dată cu trecerea timpului. Spre deosebire de hârtie, care se închide la culoare, devenind din albă tot mai apropiată de galben sau maro, cerneala se deschide, de la albastru spre bleu; de asemenea, componentele de clor și sulf, din rețeta de fabricație a cernelii, migrează atât în profunzime, cât și spre periferie⁶.

§4. Alte modalități de verificare folosite de organele judiciare

a. Examinarea actelor ce prezintă urme de alterare

Un înscris poate fi falsificat prin folosirea celor mai diferite mijloace fizice, mecanice sau chimice.

Între mijloacele mecanice, sunt cunoscute răzuirea (folosirea unui instrument ascuțit, cum ar fi lama sau cuțitul) și radierea (folosirea gumei de ras). Prin aceste procedee se produce o degradare a stratului superficial al hârtiei, o scămoșare, ce poate fi observată cu ochiul liber. Subțierea hârtiei în zona în care s-a intervenit se poate observa prin procedeul numit transiluminare. Organul de urmărire penală așază hârtia cercetată în dreptul geamului (în timpul zilei) sau în dreptul unei surse de lumină artificială (în timpul nopții) și constată că zona asupra căreia s-a intervenit este străbătută mai ușor de lumină, pentru că este mai transparentă. Dacă folosind acest procedeu nu se observă modificări, se pulverizează zona cercetată cu vapori de iod și se constată că vaporii de iod aderă în cantitate mai mare în acel loc, colorându-se în brun închis.

b. Examinarea scrisului la care s-au folosit cerneluri invizibile (simpatice)

Până la folosirea mijloacelor tehnice de laborator în timpul efectuării expertizei criminalistice, organul de urmărire penală are la dispoziție mijloace simple de punere în evidență a conținutului înscrisului⁷. Cernelurile așa-numite simpatice sau invizibile sunt substanțe din cele mai diferite, mergând de la cele complexe și mai greu de procurat, până la cele aflate la dispoziția oricărei persoane, cum este urina, numită și

⁶ Dumitru Sandu, *Mijloace de stabilire a datei întocmirii înscrisurilor*, în *Probleme de medicină legală și de criminalistică*, vol. 9, Institutul de Medicină Legală, București, 1971, p. 127; Lucian Ionescu, *Despre stabilirea vechimii actelor dactilografiate*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. V, Editura „Medicală”, București, 1966, p. 130.

⁷ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 243; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 472.

cerneala deținuților, pentru că este folosită la scris, de cei aflați în penitenciare, și care doresc să comunice cu exteriorul fără a le fi citită corespondența. În ordinea arătată mai sus, menționăm că pot fi folosite, în acest scop, soluțiile din săruri de cobalt, acidul sulfuric diluat, suc de lămâie ori de ceapă, laptele dulce, saliva și, în sfârșit, urina.

Scriptorul înmoaie un chibrit sau o scobitoare în soluția pe care și-a putut-o procura, scrie pe o foaie albă sau printre rândurile textului original, privind hârtia sub un unghi de 45°, apoi lasă să se usuce scrisul la temperatura camerei. Destinatarul va „descifra” conținutul expunând hârtia deasupra unei surse de căldură închise (fără flacăra), până iese în evidență conturul scrisului. Tehnica are la bază proprietatea sărurilor din aceste substanțe de a se colora în galben spre maro, datorită cristalizării lor sub acțiunea căldurii.

Metodele de laborator folosite de experți în același scop vor fi descrise la secțiunea privind expertiza criminalistică a scrisului.

Secțiunea a III-a - Expertiza criminalistică

§1. Considerații generale

Cele mai importante atribuții în domeniul cercetării criminalistice a scrisului revin experților. Organele judiciare au posibilități limitate și în ceea ce privește nivelul cunoștințelor de specialitate și, mai ales, în ceea ce privește mijloacele tehnice de investigare. De aceea, recurg la ajutorul experților criminaliști.

Activitatea de expertiză este atât de vastă și de complexă, încât se impune o temeinică și judicioasă sistematizare în tratarea ei. Avem în vedere unele reguli generale aplicabile la cercetarea oricărui înscris, precum și, mai ales, tehnicile aplicabile în domeniile atât de diverse ale expertizei criminalistice a scrisului.

Astfel, pentru a cunoaște mijloacele tehnice și metodele de cercetare pentru examinarea criminalistică a falsului în înscrisuri, expertul trebuie să cunoască ce mijloace și metode a folosit autorul (făptuitorul) pentru a altera, modifica, denatura conținutul sau forma scrisului. În practica experților și a organelor judiciare s-a stabilit că cele mai răspândite procedee de realizare a falsului în înscrisuri, exceptând contrafacerile sau falsurile totale, constau în înlăturarea sau acoperirea unui text, adăugarea de text, imitarea unui scris sau a unei semnături, deghizarea propriului scris.

Pe de altă parte, expertiza criminalistică a scrisului de mână are ca obiective principale identificarea persoanelor după scris și stabilirea autenticității scrisului. Pentru aceasta, sunt examinate caracteristicile de identificare a scrisului și se procedează la o examinare comparativă; în vederea identificării persoanei după scris.

De asemenea, pentru cercetarea textelor dactilografiate, se procedează la identificarea mașinii de scris, și, în cele din urmă, la identificarea dactilografului.

În alte domenii de strictă specialitate, cum este cel al falsificării bancnotelor, timbrelor, documentelor de plată din sistemul financiar etc., se aplică metode de cercetare și se folosesc mijloace tehnice de ultimă oră, pentru a se putea formula concluzii de certitudine.

§2. Cercetarea criminalistică a falsului în înscrisuri

Unele aspecte ale acestei activități au fost descrise mai sus, acolo unde am arătat că primele constatări, până la dispunerea expertizei, le poate face organul de urmărire penală. Reamintim că principalele procedee de realizare a falsului în înscrisuri constau în înlăturare de text, acoperire de text, adăugare de text, imitarea unui scris sau a unei semnături, deghizarea propriului scris.

A. Cercetarea falsului prin înlăturare de text

Pentru identificarea scrisului inițial este necesară stabilirea modalității prin care s-a realizat ștersătura, deoarece, în funcție de aceasta, se acționează diferit pentru reevidențierea înscrisului inițial. În expertiza criminalistică se folosesc metode diferite, dar se preferă cele care nu distrug înscrisul⁸.

Una dintre aceste metode constă în prăfuirea documentului, în locul presupus a fi afectat, cu pulbere fină de grafit. Se scutură apoi, până se observă că pulberea a aderat la locul șters, colorându-l în negru.

Textele răzuite sau radiate vor fi evidențiate prin diferite procedee de fotografiere a actului cu filtre de lumină, sub raze infraroșii sau ultraviolete și prin aplicarea metodei difuzo-copiative⁹.

O altă metodă constă în aplicarea pe hârtie, în apropierea zonei cercetate, a unei picături de benzină. Lichidul își încetinește migrarea când întâlnește zona afectată, manifestând, la început, tendința de a o înconjura, apoi propagându-se în cercuri concentrice, marcând locul critic.

Ambele metode distrug scrisul și de aceea se preferă pulverizarea cu vapori de iod, care poate fi folosită și de organul de urmărire penală.

Dacă scrisul a fost executat cu creionul, pentru stabilirea radierii se procedează în mod diferit, după cum mai rămân sau nu urme de creion. Dacă mai rămân urme, le punem în evidență prin iluminarea documentului cu un fascicul de lumină dirijat. Când urmele de creion au fost șterse total, vor fi examinate traseele scrisului formate prin apăsare și vizibile pe versoul documentului. Acestea vor putea fi puse în evidență prin freționare ușoară cu hârtie carbon și apoi vor fi fotografiate.

⁸ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 472.

⁹ E. Chiriac, *Aplicarea metodei difuzo-copiative în studiul expertizei documentelor*, în *Probleme de medicină legală și de criminalistică*, vol. V, Editura „Medicală”, București, 1966, p. 161-162.

Dacă scrisul a fost executat cu cerneală, pentru evidențierea scrisului înlăturat se pot folosi tehnici diferite. Dintre cele mai simple, este cunoscută tratarea cu acid citric a porțiunii din document și apoi examinarea ei sub radiații ultraviolete; vom constata că zona prezintă o fluorescență deosebită.

B. Cercetarea falsului prin acoperire de text

Acoperirea de text este metoda cea mai primitivă, aflată la îndemâna celor care nu dispun de mijloace evoluate de falsificare. De obicei, textul este acoperit prin hașurare cu cerneală, creion sau tuș, ori prin turnarea cernelii, pretins accidentală, sub formă de picături pe text.

Punerea în evidență a textului acoperit se poate face și prin tehnici mai simple, cum ar fi examinarea înscrisului prin transparență, într-o lumină puternică, apoi fixarea textului prin fotografia separatoare de culori.

Tehnicile mai evoluate constau în folosirea radiațiilor invizibile, în special a celor infraroșii, dată fiind proprietatea acestora de a străbate hârtia și de a fi reținute de substanțe pe bază de carbon, săruri metalice, acizi etc.¹⁰

C. Cercetarea falsului prin adăugare de text

Adăugarea de text poate merge de la adăugarea unui semn grafic, a unei cifre sau litere, până la intercalarea ori adăugarea unor cuvinte sau fraze. Adăugările pot fi manuscrite sau dactilografiate.

Pentru descoperirea acestor manopere, expertul va trebui să stabilească continuitatea logică a textului adăugat și încadrarea lui în limitele spațiului de pe suport. Practica organelor de urmărire penală și a experților criminaliști a reținut că cele mai des întâlnite modalități de falsificare constau în: adăugări operate în spațiile libere dintre semnătură și text, adăugări în continuarea rândurilor, la început sau în mijlocul actului, adăugări intercalate între cuvinte, precum și adăugări ale unei litere sau ale unui grup de litere la sfârșitul cuvintelor.

Expertul va stabili cu relativă ușurință adăugarea făcută cu un alt tip de instrument scriptural. Dacă adăugările sunt făcute cu instrumente de același fel, cercetarea falsului devine mai dificilă¹¹.

În practică, asemenea falsuri se întâlnesc frecvent în cazul statelor de plată, facturilor, foilor de restituire și depunere CEC, documente de transport etc., urmărindu-se, astfel, mărirea sau micșorarea anumitor sume de bani sau cantități de materiale ori bunuri.

Dacă adăugarea se execută la mașina de scris, activitatea expertului va fi mult simplificată dacă s-au folosit mașini de scris diferite și foarte anevoioasă dacă s-a

¹⁰ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 475.

¹¹ Gh. Hristea, *Examinarea actelor al căror conținut a fost alterat prin adăugiri*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p. 284 și urm.

folosit aceeași mașină de scris. În această activitate de cercetare se vor constata discordanțe dimensionale și de plasament, alternanțe de intensitate a imprimării semnelor, lipsa paralelismelor rândurilor etc.¹²

D. *Examinarea actelor falsificate prin contrafacerea scrisului sau a semnăturii*

Examinarea se face în funcție de modalitățile folosite de scriptor pentru contrafacerea scrisului: copiere prin presiune (apăsare), copiere prin transparență, imitare (servilă sau liberă).

În cazul *copierii* prin presiune (apăsare), va fi examinat versoul suportului în zona ce interesează, folosindu-se o lumină dirijată. Zona va fi fotografiată și se vor observa contraste de iluminare între proeminențele traseelor grafice și restul hârtiei.

În cazul *copierii* prin transparență, elementele de contrafacere sunt indicate de anumite incursivități pe trasee, lipsă de dinamism în mișcări, aglomerări de substanță de scris la partea inferioară a grafismelor, omiterea totală sau parțială a unor trăsături. Proba *copierii* poate fi făcută de expert prin copierea uneia dintre semnături pe o bucată de hârtie de calc, urmând suprapunerea peste cealaltă.¹³

Imitarea constituie o modalitate de reproducere a scrisului sau a semnăturii altei persoane, prin redarea trăsăturilor grafice, servindu-se de un anumit model (imitare servilă) ori, ca urmare a exersării prealabile, a modelului original de semnătură sau scris (imitare liberă).¹⁴

Pentru cercetarea documentelor presupuse a fi falsificate, expertul va efectua o serie de examinări fizico-chimice de înaltă tehnicitate și complexitate, cum sunt: examinările cromatice, examinările în radiații infraroșii și ultraviolete, examinarea microscopică, examinarea cromatografică etc.¹⁵

E. *Falsul prin deghizarea scrisului*

Folosirea acestei metode este întâlnită în cazurile în care autorul dorește să-și ascundă identitatea, în special în cel al scrisorilor anonime. Cele mai cunoscute metode constau în:

¹² L. Boboș, *Stabilirea falsului prin adăugiri în acte*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiției, București, 1978, p. 140-142.

¹³ Ladislau Mocsy, *Imitarea scrisului altei persoane, cu aplicarea metodei falsului tehnic în cazul textelor de amploare mare*, în *Probleme de medicină legală și de criminalistică*, București, 1969, p. 210-216; Al. Buuș, *Falsul în acte prin copierea semnăturilor*, în *Probleme de medicină legală și de criminalistică*, vol. IX, București, 1971, p. 81.

¹⁴ Lucian Ionescu, *Despre identificarea autorilor semnăturilor false*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. IV, București, 1965, p. 144.

¹⁵ I. Vicol, *Examinarea actelor falsificate prin contrafacerea scrisului sau a semnăturii*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p. 289 și urm.

a. *Deformarea sau modificarea unor caracteristici grafice generale sau particulare proprii, cum ar fi mărimea, forma și înclinarea gramelor, precum și scriere într-o manieră care să creeze impresia unui scris mai puțin evoluat.* La cercetare acestui mod de deghizare, expertul va trebui să aibă în vedere principiul cunoscut potrivit căruia o persoană cu scris evoluat poate imita scrisul unei persoane cu pregătire inferioară; în schimb, o persoană cu pregătire inferioară poate imita foarte greu un scris evoluat¹⁶.

b. *Scrierea cu mâna stângă*

Metoda este relativ ușor de evidențiat, pentru că expertul va constata existența unui grafism greoi, neconcordant, colțuros, care se reduce pe măsură ce persoana se obișnuiește cu acest mod de scriere. Cu cât textul examinat este mai lung, cu atât examinarea este mai ușoară.

c. *Scrierea cu majuscule sau imitarea caracterelor de tipar*

Expertul nu va întâmpina dificultăți deosebite în identificarea elementelor de deghizare, pentru că ele se pot observa chiar cu ochiul liber.

Oricare ar fi metodele folosite, identificarea persoanei care și-a deghizat scrisul va fi făcută cu o relativă ușurință, pentru că deprinderile sale specifice de scriere sunt reflectate în textul deghizat. Fiind preocupat de reușita scrierii literelor sau cifrelor, autorul scapă din vedere sensul mișcării, îndeosebi caracteristicile topografice ale scrisului, legarea literelor etc.

În timpul cercetării, expertul va face un studiu de detaliu al fiecărui semn grafic, apoi va studia și elementele de conținut și de formă ale scrierii¹⁷.

§3. Cercetarea criminalistică a textelor dactilografiate

a. *Considerații generale*

Cercetarea textelor dactilografiate constituie o activitate complexă, de mare răspundere, care presupune cunoștințe temeinice și o dotare tehnică corespunzătoare noilor realizări ale științei în acest domeniu. Avem în vedere crearea de noi tipuri de mașini de scris, începând cu cele de construcție simplă, comună, și continuând cu cele electrice sau electronice. De aceea, expertului i se va cere nu numai să identifice mașina de scris presupusă a fi fost folosită la redactarea scrisului cercetat, ci și examinarea imprimantelor sau a aparaturii de tipărire electronică.

Pe măsură ce tehnicile folosite de infractori, pentru a împiedica sau îngreuna identificarea mașinii de scris, sunt tot mai diferite și mai evolute, expertiza criminalistică își extinde aria de investigare și aplică mijloace și metode noi de

¹⁶ T. Barbuc, *Expertiza scrisului cursiv deghizat*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, 1973, p. 150 și urm.

¹⁷ I. Hurdubaie, *Expertiza scrisului executat prin imitarea caracterelor tipografice*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1978, p. 141 și urm.

examinare. Între acestea, menționăm metodele de expertiză fonetică, care asigură identificarea mașinii de scris după reprezentarea sonoră a zgomotului produs de mașină în timpul scrisului.

Cercetarea criminalistică a textelor dactilografiate are un dublu obiectiv: identificarea mașinii de scris și identificarea dactilografului. De aceea, și expertiza se va efectua în două etape, știut fiind faptul că, pentru a se stabili cine a scris textul cercetat, trebuie să se știe mai întâi la ce mașină a fost dactilografiat¹⁸.

b. Identificarea mașinii de scris

Activitatea expertului având acest obiectiv este mult îngreunată de numărul mare al tipurilor de mașini de scris existente în prezent în exploatare. Fiecare fabricant aduce îmbunătățiri tipurilor existente, pentru a rezista concurenței necruțătoare între producători. Organele de poliție, experții, depun interes pentru a cunoaște cât mai multe date despre fiecare marcă și model ale mașinilor de scris, pentru a ușura activitatea de identificare a mașinii presupusă a fi fost folosită la redactarea scrisului cercetat.

Pentru a se ușura munca de identificare, în majoritatea țărilor lumii, poliția națională posedă o cartotecă a mașinilor de scris, iar Interpolul deține o cartotecă proprie în același scop.

Activitatea depusă de expert pentru identificarea mașinii de scris are la bază examinarea caracteristicilor generale și individuale ale mașinii și se desfășoară în mai multe etape¹⁹.

A. Caracteristicile generale și individuale

a. Caracteristicile generale

Pasul mecanismului principal. Este distanța de deplasare a carului mașinii de scris de la stânga la dreapta, atunci când se apasă pe una din tastele cu caractere sau pe bara de spațiere.

Pasul mecanismului principal se determină măsurându-se distanța dintre punctele începutului a două litere omonime, între care se găsesc 20-30 de semne. Se socotesc și intervalele între cuvinte, egale cu unul sau mai multe semne (în funcție de mărimea intervalului).

Măsurarea se face ținându-se seama de țara de origine și de producător. Mașinile de fabricație americană și o parte din cele englezești au dispozitive de reglare și, de

¹⁸ Vicențiu Stanciu, Ioan Vicol, Diomid Perciun, *Examinarea grafică a scrisului dactilografiat*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p. 330 și urm.

¹⁹ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 351.

aceea, literele și spațierea între ele se bazează pe sistemul inch (1 inch = 25,4 mm.) Mașinile fabricate în alte țări, inclusiv cele europene, au spațierea literelor bazată pe sistemul metric.

Măsurarea distanței între semne se efectuează repetat și pe diferite rânduri, făcându-se apoi media aritmetică. Spațierea literelor de-a lungul rândului este dirijată de regulator (mecanismul care guvernează mișcarea carului). Dacă regulatorul este defect sau arcul de acționare este slab, apar îngrămădiri sau iregularități în spațiere.

Tipul caracterelor

Sunt avute în vedere dimensiunea și configurația semnelor și literelor.

Dimensiunea reprezintă înălțimea și lățimea caracterelor. Orice semn (caracter) al unei mașini de scris are o anumită înălțime, indiferent că este minusculă sau majusculă, lățimea diferind de la caracter la caracter, în funcție de numărul componentelor formative. Exactitatea dimensiunilor semnelor este influențată de mulți factori, între care: calitatea benzii mașinii de scris (cantitatea de colorant, uzura benzii), puterea de lovire pe clape (taste), gradul de uzură al sulului mașinii etc.

Complexitatea semnelor

Complexitatea semnelor sau a claviaturii este dată de numărul caracterelor de pe trunchiuri (sau numărul de semne corespunzătoare tastelor mașinii). Numărul tastelor este în funcție de prezența sau lipsa semnelor suplimentare: %, =, +, ă, î, â etc. Existența unui anume semn în actul examinat și inexistența lui pe claviatura aflată în cercetare reprezintă motivul de excludere a mașinii din sfera cercetărilor.

Mărimea intervalelor

Acest reper este numit și distanța dintre rânduri, asigurată de un mecanism numit „dispozitiv de clinchet”, fixat de sulul în jurul căruia rulează hârtia. Gradul de rotație al sulului este prestabilit (2 până la 5 poziții), astfel încât derularea hârtiei (avansul), la terminarea unui rând, este determinată de un „dinte” al dispozitivului.

b. Caracteristicile individuale

Dintre numeroasele caracteristici individuale pe care le examinează expertul, enumerăm pe cele mai semnificative: devierea axei longitudinale a semnelor față de verticală, deplasarea în sus sau în jos de la linia de bază a semnelor dintr-un rând, intervalele neregulate între semne, intervalele neregulate între rânduri și neparalelismul rândurilor.

B. Etapele examinării

a. Examinarea separată

Primind pentru examinare actul în litigiu, expertul va cerceta mai întâi suportul actului și apoi textul dactilografiat. Suportul pe care se află textul poate fi o hârtie obișnuită, deci prima copie (originalul) sau a doua, realizată cu hârtia copiativă (carbon), xeroxat sau multiplicat clasic (tuș tipografic), dactilografiat și pe suporturi, altele decât hârtia obișnuită (carton, hârtie pânzată etc.).

b. Examinarea comparativă

Pentru efectuarea acestei operațiuni sunt necesare cartotecile mașinilor de scris aflate la un moment dat în exploatare. Operațiunea devine din ce în ce mai anevoioasă, pe măsură ce cartotecile noi sunt tot mai dificil de întocmit, iar cele existente cu greu pot fi ținute „la zi” (actualizate), din cauza extinderii firmelor care fabrică mașini de scris și schimbării continue a tipurilor de mașini, pentru a se putea face față concurenței.

Pe lângă fișierul mașinilor de scris (cartotecile), organele competente mai folosesc un centralizator al acestora, după mărimea intervalului între rânduri.

După încheierea celor două etape ale examinării separate și comparative, expertul va nota punctele coincidente între scrisul în litigiu și cel realizat în mod experimental, pentru comparație. Atât caracteristicile coincidente, cât și cele discordante, vor fi indicate cu săgeți pe planșele cu fotografii atașate la raportul de expertiză.

Concluzia la care poate ajunge expertul reflectă rezultatul cercetărilor întreprinse și poate fi certă, probabilă sau de imposibilitate. Concluzia certă poate fi pozitivă sau negativă.

Concluzia cert-pozitivă poate fi formulată astfel: „Scrisul în litigiu a fost realizat cu mașina de scris *Optima* seria V-15-783”.

Concluzia cert-negativă poate avea următoarea formulare: „Scrisul în litigiu nu a fost realizat cu mașina de scris *Olimpia* seria 5-439857”.

Concluzia de probabilitate: „Scrisul în litigiu a fost, probabil, realizat cu mașina de scris *Consul* seria N-31-7843”.

Concluzia de imposibilitate: „Nu se poate stabili la care mașină de scris a fost realizat scrisul în litigiu”.

c. Identificarea dactilografului

Identificarea persoanei care a dactilografiat textul constituie obiectivul cel mai important al expertizei, dar și cel mai dificil. Pentru această operațiune de mare

dificultate și răspundere, expertul are în vedere două repere principale ale examinării: conținutul spiritual al scrisului și conținutul material al scrisului²⁰.

Prin conținut spiritual se înțelege conținutul de idei, gradul de cultură, profesiunea și nivelul de cunoaștere a limbii în sensul literal și gramatical al cuvântului. Gradul de dificultate al problemelor legate de identificarea dactilografului este sporit de împrejurarea că, de cele mai multe ori, nu dactilograful, ci o altă persoană a conceput textul²¹.

La examinarea conținutului material al scrisului, expertul are în vedere și „punerea în pagină” a textului, modul de plasare și scriere a antetului, a titlului, a datei și a semnăturii, modul cum este ținută marginea, în special cea dreaptă, cunoscându-se faptul că un dactilograf neexperimentat are tendința de a evita despărțirea cuvântului în silabe, lăsând spații libere prea mari la capătul rândului. De asemenea, se are în vedere scrisul uniform sau inconstant, în ceea ce privește intensitatea de imprimare a literelor, care poate duce la concluzia că dactilograful scrie în mod curent cu acea mașină, deci o cunoaște bine sau a folosit-o în mod întâmplător.

Frecvența greșelilor, modul de corectare a lor prin folosirea gumei sau a altor mijloace moderne de înlăturare a literelor, a cifrelor sau a cuvintelor nedorite pot restrânge sfera celor bănuite a fi dactilografiat textul.

Practica judiciară și de expertiză criminalistică semnalează și cazuri în care, pe hârtia de bună calitate, velină, s-au evidențiat urmele digitale ale dactilografului și acestea au fost valorificate pentru identificarea acestuia.

fără

§4. Expertiza criminalistică a actelor scrise de mână

a. Considerații generale

Părerile organelor judiciare și ale experților criminaliști sunt unanime în aprecierea faptului că această modalitate de cercetare criminalistică a scrisului ocupă primul loc în ceea ce privește frecvența cauzelor cercetate. Este firesc să fie așa, deoarece numărul celor care scriu la mașină este foarte redus, față de cei care scriu de mână și care reprezintă - sau ar trebui să reprezinte - toată populația care a trecut de vârsta școlarizării, în care se învață cel puțin scrierea și citirea.

La cercetarea scrisului de mână, primele cercetări le fac organele de urmărire penală, cu prilejul constatării faptelor fie din oficiu, fie la sesizarea celor interesați. Pentru primele observații asupra actelor presupuse a fi fost falsificate în orice mod se pot face constatări tehnico-științifice de către ofițerii de poliție specializați, atunci când urgența determinată de pericolul dispariției probelor o impune. Dar principalele

²⁰ I. R. Constantin, A. J. Nichifor, *Expertiza scrisului dactilografiat în scopul identificării dactilografului*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, p. 179 și urm.

²¹ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 193.

atribuții în această activitate de mare răspundere revin experților criminaliști, persoane de înaltă calificare în domeniu și dispunând de o dotare tehnică corespunzătoare.

Scopul expertizei criminalistice a scrisului de mână îl constituie identificarea persoanei care a executat scrisul. Este obiectivul principal al acestei activități, deoarece organele judiciare trebuie să dovedească vinovăția unei persoane pe bază de probe, iar raportul de expertiză criminalistică constituie o probă importantă. Chiar dacă în actualul sistem probator nu mai există o ierarhizare a probelor, între declarațiile persoanelor participante la procesul penal sau civil și un raport de expertiză criminalistică a scrisului, vor fi mai convingătoare concluziile raportului de expertiză, decât declarațiile persoanelor ce pot fi suspectate de subiectivism sau chiar de părtinire, de rea-credință etc.

Organele judiciare pot contribui la reușita cercetării criminalistice a scrisului de mână prin pregătirea pentru expertiză a documentelor presupuse a conține date nereale, ambalarea lor sau formularea de întrebări ce au legătură cu cauza și cu mijloacele tehnice de care dispune expertul, pentru a răspunde la aceste întrebări. Avem în vedere, în primul rând, culegerea probelor de comparație a înscrisurilor luate de la persoană bănuită în fața organului de urmărire penală și, mai ales, a înscrisurilor provenite dintr-o perioadă anterioară celei în care a fost executat înscrisul presupus a fi falsificat.

Ca în orice domeniu al identificării în criminalistică, identificarea persoanei după scrisul de mână se realizează plecând de la general la particular. Procedând la examinarea înscrisului, expertul va examina mai întâi conținutul, apoi elementele materiale, deci forma acestuia și caracteristicile grafice.

b. Conținutul scrisului

Înainte de a examina forma sau structura scrisului, expertul trebuie să cerceteze limbajul folosit de autor, stilul, formele dialectale, greșelile gramaticale mai rare sau mai frecvente etc. Aceste elemente sunt foarte utile, deoarece ajută expertul să restrângă cercul persoanelor bănuite a fi executat înscrisul.

Dacă avem în vedere conținutul scrisului după nivelul general de pregătire școlară, putem distinge trei nivele de pregătire a persoanei, și anume: un scris neevoluat, primitiv, inferior, altul de nivel mediu și altul de nivel superior. Acest criteriu de clasificare a scrisului de mână este avut în vedere la cercetarea scrisului deghizat al scrișorilor anonime, a scrisului falsificat prin imitare etc. În acest domeniu, expertul va avea în vedere preceptul potrivit căruia persoanele cu scris evoluat pot imita mai ușor un scris inferior, în schimb persoanele cu pregătire inferioară nu pot imita, fără riscul de a fi descoperite, un scris superior.

Scrișurile inferioare sunt ușor de recunoscut după nesiguranta cu care sunt alcătuite literele sau cifrele, coordonarea slabă a mișcărilor, ritmul foarte lent, semnele grafice neuniforme, inconsecvența față de linia orizontală etc.

Scrișurile persoanelor cu pregătire medie tind spre perfecțiune în ceea ce privește executarea formelor grafice, care sunt uniforme, îngrijite și păstrează aproape

constant linia orizontală. Aceste persoane au deprins regulile scrierii corecte și, în general, le respectă, în raport cu importanța actului pe care îl redactează.

Scrierile superioare sunt întâlnite la persoanele care au o îndelungată experiență în scris; nu neapărat o pregătire școlară superioară, ci o ușurință în executarea formelor grafice. Literele din cuvânt sunt legate între ele, linia orizontală este, în general, păstrată, dar la execuția semnelor grafice se tinde spre o simplificare a formelor, impusă de obținerea unei viteze sporite a scrisului.

c. Caracteristicile grafice ale scrisului

A) Caracteristicile generale

Respectând principiile care stau la baza identificării în criminalistică, expertul va stabili mai întâi caracteristicile grafice generale ale scrisului, apoi cele individuale²². Între aceste caracteristici, vor fi determinate: forma, dimensiunea, repartizarea, înclinația, continuitatea scrisului, precum și direcția rândurilor, linia de bază a scrisului etc. Stabilind aceste trăsături generale ale scrisului, care mai sunt denumite și dominante grafice, expertul va parcurge doar prima etapă a identificării, deci va determina tipul scrisului, urmând ca grupa și subgrupa să fie precizate în cursul cercetării individuale a scrisului²³.

a) Forma sau structura scrisului. Această trăsătură generală a scrisului este apreciată după configurația literelor. Sub acest aspect, se disting scrisuri cursive sau tipografice.

În ceea ce privește modul de legare a literelor în același cuvânt, în literatura de specialitate scrisurile capătă denumiri specifice, precum: scrisuri arcadate, ghirlandate, unghiulare, rotunjite etc.

b) Dimensiunea sau mărimea scrisului. Acest reper se stabilește prin apreciere, raportând întregul text la mărimea generală a suportului de scris și la destinația acestuia. Experții criminaliști descriu, totuși, trei categorii de scris după mărime: mic, mijlociu și mare. Astfel, se admite că scrisurile grafice mai înalte de 3 mm. aparțin scrisului mare, cele de 2-3 mm., scrisului mijlociu, iar cele sub 2 mm. aparțin scrisului mic.

La stabilirea dimensiunii sau mărimii scrisului se are în vedere și proporționalitatea scrisului, prin compararea literelor nedepasante (*a, c, e, i, m, n, o, s, u, v, z*) cu cele depasante (*b, d, g, j, k, l, t, Ț, y*). Dacă diferența dintre ele, socotită pe verticală, este mare, scrisul este considerat supraînălțat, iar dacă este mai mică, scrisul este calificat subînălțat.

Tot raportat la înălțimea scrisului, se constată o inconsecvență la înălțimea semnelor grafice din același cuvânt, în sensul creșterii sau descreșterii înălțimii

²² Lucian Ionescu, *Expertiza criminalistică a scrisului*, Editura „Junimea”, Iași, 1973, p. 44.

²³ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 331 și urm.

acestora fie la începutul, fie la sfârșitul cuvântului. Scrisul este denumit crescător atunci când primele semne grafice sunt mai mici, sau descrescător, atunci când primele semne grafice sunt mari, următoarele pierzând în înălțime, pe măsură ce scriptorul se apropie de sfârșitul cuvântului. Ultima variantă este întâlnită în practica persoanelor care doresc să evite despărțirea în silabe la sfârșitul rândului, preferând să facă ultimele caractere mult mai mici, pentru a încăpea în același rând.

c. Repartizarea scrisului. Pentru descrierea acestei trăsături generale, se are în vedere distanța dintre litere și cuvinte, spațiile dintre rânduri și mărimea alineatelor. Sub acest aspect, experții clasifică scrisurile în: spațiale (aerisite), intermediare și înghesuite.

d. Înclinația scrisului. În fapt, se referă la înclinația semnelor grafice ale scrisului față de linia verticală imaginară, ce trece prin axul longitudinal al fiecărui semn grafic. După acest criteriu, experții descriu următoarele modalități de scris: înclinat spre dreapta, vertical, înclinat spre stânga și nedeterminat.

e. Continuitatea sau coeziunea scrisului. Pentru determinarea acestei trăsături, se are în vedere gradul de legare a literelor în cadrul cuvintelor, fără ridicarea stiloului, a creionului sau a pixului de pe hârtie.

Sub acest aspect, experții admit că există coeziune mare când, în același cuvânt, sunt legate cinci sau mai multe litere, fără ridicarea instrumentului de scris de pe hârtie. Dacă sunt legate numai trei sau patru litere, coeziunea este apreciată ca fiind medie, iar sub trei litere, coeziunea este calificată ca fiind mică. Numărul de litere avut în vedere la această clasificare este relativ și are o valoare redusă în identificarea persoanei după scris, deoarece, aceeași persoană, în raport de starea sufletească în care se află în timpul scrisului (teamă, emoții), ori starea de sănătate, poate să înregistreze o coeziune mai mare sau mai mică a scrisului.

La persoanele obișnuite să scrie cu caractere foarte asemănătoare celor de tipar, această trăsătură nu mai prezintă aproape nici un interes pentru identificarea după scrisul de mână.

f. Direcția rândurilor. Această trăsătură este determinată de particularitățile psiho-fiziologice ale persoanei și de condițiile concrete, obiective și subiective, în care sunt scrise²⁴. Avem în vedere împrejurările când hârtia este așezată pe capota autoturismului sau pe spatele persoanei aflate în poziția în picioare, ori declarația pe care o dă conducătorul auto imediat ce este surprins că a condus mașina într-o stare avansată de ebrietate.

În raport cu marginea superioară a hârtiei, experții descriu, sub acest aspect, o scriere orizontală, ascendentă, descendentă sau nedefinită.

Pot fi descrise și inconsecvențe în respectarea direcției rândurilor. De multe ori, scrisul păstrează linia orizontală numai până în apropiere de marginea dreaptă a hârtiei,

²⁴ C. I. Teodosiu, *Unele considerații privind caracteristica generală a scrisului reprezentată prin poziția rândurilor*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. III, Editura „Medicală”, București, 1965, p. 121-125.

apoi ia brusc o direcție descendentă, încât rândurile dobândesc aspect de salcii plângătoare, cum se spune în vorbirea curentă. Este o caracteristică întâlnită la scrisul neevoluat, aparținând persoanelor cu pregătire inferioară sau medie, care, de cele mai multe ori, doresc să evite despărțirea cuvintelor în silabe la sfârșitul rândului.

(g) Linia de bază a scrisului. Această trăsătură este descrisă după limitele inferioare ale literelor și ale cifrelor, cunoscându-se faptul că la depasante se are în vedere numai corpul propriu-zis al literelor. În practica de urmărire penală și de expertiză întâlnim aceste forme de scris la persoanele care, chiar pe foaia liniată, nu reușesc să păstreze linia orizontală. După acest aspect, scrisul poate urma o linie dreaptă, șerpuită, concavă, convexă sau frântă.

Stabilirea liniei de bază a scrisului prezintă un interes redus pentru expert, deoarece unele persoane, în raport de condițiile obiective sau subiective în care scriu, nu sunt consecvente în păstrarea acestui reper. Este posibil ca, pe aceeași pagină, rând sau în cuprinsul aceleiași fraze, linia de bază a scrisului să fie schimbată, pentru că scriptorul și-a schimbat poziția inițială de scris, nu a mai ținut cotul pe masă ori nu a mai avut același suport pentru hârtie etc.

B. Caracteristicile individuale

Trecând la determinarea caracteristicilor individuale, expertul parcurge o etapă importantă în munca de identificare a persoanei după scris. În această etapă, sfera persoanelor bănuite este și mai restrânsă, până la identificarea persoanei care a întocmit înscrisul. În categoria caracteristicilor individuale, lucrările de specialitate descriu foarte multe asemenea trăsături, cele mai cunoscute dintre ele referindu-se la construcția semnelor grafice, numărul elementelor componente din care este alcătuit fiecare semn grafic etc.²⁵

(a) Construcția semnelor grafice. Pentru descrierea acestei trăsături, expertul are în vedere modul de realizare a fiecărei litere sau cifre din textul scris. Sub acest aspect, se cercetează forma și modelul de bază utilizate de scriptor, care poate fi caligrafic sau tipografic.

Criteriul avut în vedere este destul de relativ și va fi privit cu multe rezerve, pentru că, în același scris, o literă poate fi construită în mai multe feluri. De aceea, expertul știe că trebuie să confrunte mai multe litere de același fel, cu poziții diferite în cuvinte (la începutul cuvintelor, în interiorul lor sau în partea finală), în special la literele cu structură complexă (*b, d, f, g* etc.).

(b) Numărul elementelor componente ce intră în construcția semnelor grafice. Prin descrierea acestei trăsături se stabilește continuitatea scrisului persoanei. Astfel, pentru construcția unei singure litere, instrumentul de scris nu se ridică niciodată de pe hârtie, litera este construită dintr-o singură mișcare continuă, ori se poate construi din mai multe elemente și, pentru construcția fiecărui element, instrumentul de scris este ridicat de pe hârtie o dată sau de mai multe ori.

²⁵ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 203.

c. Formele elementelor componente ale semnelor grafice. Indiferent dacă scriitorul a ridicat o dată sau de mai multe ori, sau niciodată instrumentul de scris de pe hârtie, expertul va trece la studierea detaliilor fiecărui semn grafic, a fiecărui element component. Sub acest aspect, expertul va descrie trăsături drepte, circulare, înghiulare, concave, ondulate etc., trăsături care pot fi diferite la aceeași literă întâlnită în același cuvânt, cum ar fi litera *a* în cuvântul „alandala”. În acest exemplu, literele *a* din interiorul cuvântului au o anumită construcție, diferită de cele de la început și sfârșit.

d. Direcția mișcării instrumentului de scris. În general, instrumentul de scris poate fi purtat în patru direcții: spre dreapta, spre stânga, în sus sau în jos. Expertul poate descrie detalii nebanuite ale acestor mișcări, știindu-se cât de diferite pot fi mișcărilor instrumentului de scris pentru construcția aceleiași litere, chiar în cadrul aceluiasi cuvânt. Totul depinde de deprinderile pe care și le formează scriitorul într-o perioadă mai îndelungată de timp.

e. Începerea semnelor grafice. În practica de expertiză criminalistică a scrisului, locul unde scriitorul așază prima dată instrumentul de scris pe hârtie pentru a începe construcția unui semn grafic poartă denumirea de punct de atac. Determinarea punctului de atac se face cu mare dificultate, pentru că nu întotdeauna este întâlnit la începutul literei, iar expertul trebuie să țină seama de țința de bază a scrisului, de centrul literei, de locul pe care aceasta îl ocupă în cuvânt, de literele cu care este învecinată și de care se leagă nemijlocit etc.

f. Finalizarea semnelor grafice. Este o trăsătură individuală foarte importantă și are valoare deosebită pentru identificarea persoanei după scris.

Modul cum se termină un semn grafic este mai dificil de stabilit pentru literele aflate în interiorul cuvintelor. La sfârșitul cuvântului, în special la semnături, expertul dispune de suficiente elemente de individualizare, mai ales la persoanele cu un scris rapid, dinamic, la care se disting cu ușurință finalizări trasate energic, accentuat, orientate ascendent, descendent sau orizontal.

g. Legarea semnelor grafice. Este mai ușor de observat și de descris la scrierile caligrafice, unde expertul trebuie să examineze poziția pe care o au semnele grafice în cuvinte și construcția fiecărui semn grafic. Astfel, modul în care litera „a” este legată în interiorul cuvintelor de literele învecinate, *n*, *u* etc., diferă de modul în care se face legătura literei *v* cu litera *r*, în cuvinte precum: „vreau”, „manevră”, „interval”, „nevrălgic” etc.

h. Scrierea elementelor separate ale unor semne grafice. Sunt incluse în această categorie: bara minusculei *t*, semnele diacritice la minusculele *ă*, *î*, sedilele minusculelor *ș*, *ț*, precum și formele și plasarea accentelor pe unele litere specifice unor limbi străine. Modul cum sunt adăugate aceste elemente după construcția literei diferă de la o persoană la alta, iar uneori se schimbă la aceeași persoană, chiar în cuprinsul unui singur cuvânt.

§5. Cercetarea altor categorii de falsuri

a. Falsificarea ștampilelor

Falsificarea impresiunilor de ștampilă poate fi făcută prin mijloace pornind de la cele mai primitive, până la cele mai evolute. Avem în vedere confecționarea în întregime a ștampilelor sau modificarea celor existente.

Prin mijloace primitive, aflate la îndemâna omului de rând, înțelegem confecționarea ștampilei dintr-o plută, cartof etc. Pot fi folosite ca ștampilă și monede metalice, care se aplică prin răsucire, pentru a nu se distinge conținutul și a induce convingerea că ștampila a fost uzată sau tușul de proastă calitate ori insuficient.

Între mijloacele mai evolute menționăm confecționarea ștampilei din cauciuc, material plastic și piele.

O altă metodă întâlnită în practica organelor judiciare și a experților criminaliști este aceea a contrafacerii ștampilelor autentice după impresiunile pe diferite acte, operațiuni ce se execută prin zincografie, când se reușește o apropiere foarte mare față de original. De aceea, și munca expertului devine mult mai anevoioasă²⁶.

De asemenea, ștampilele mai pot fi falsificate prin desenarea după impresiunea ștampilei originale, prin copiere directă sau prin imitare. Sunt cunoscute și metode mai vechi, folosite mai rar însă, ce constau în transferarea pe actul fals a unei impresiuni autentice, prin intermediul unei pelicule, al hârtiei fotografice umezite, al unei plăci de sticlă gelatinată și al albușului de ou fiert etc.

Oricare ar fi mijlocul de falsificare folosit, expertul va examina ștampilele în litigiu, pentru a determina caracteristicile generale și cele individuale ale acestora²⁷.

Între caracteristicile generale, sunt avute în vedere forma și conținutul ștampilei, corespondența conținutului impresiunii cu textul autentic etc. De asemenea, se procedează la descrierea și cotarea dimensiunilor exterioare ale impresiunii, inclusiv numărul rândurilor și dimensiunilor acestora, apoi se trece la studiul corpului literelor sau al cifrelor care compun textul ștampilei.

Între caracteristicile individuale, menționăm anumite defecțiuni sau imperfecțiuni în corpul unei litere, înclinația diferită a unei litere față de celelalte, inexactități de aliniament etc.

Pentru a putea răspunde la întrebările adresate de organele judiciare, expertul va proceda mai întâi la o examinare separată a ștampilelor în litigiu, apoi va face o examinare comparativă.

Examinarea separată privește conținutul, forma, mărimea, destinația ștampilei, precum și studiul suportului și fluidului folosit la imprimare.

²⁶ Camil Suci, *op. cit.*, p. 481; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 353.

²⁷ Matei Basarab, *Criminalistica*, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj, 1969, p. 204; Dumitru Sandu, *Falsul în acte*, Editura "Dacia", Cluj, 1997, p. 67-69.

Examinarea comparativă constă în delimitarea și individualizarea genului de stampilă, precum și în ilustrarea alăturată a pieselor, marcându-se elementele generale și individuale comune sau necomune. De asemenea, se poate folosi metoda juxtapunerii ori completării fotogramelor litigioase cu cele comparative, indicându-se prin săgeți elementele de continuitate sau de discontinuitate.

b. Falsificarea bancnotelor

Practica organelor judiciare și a experților criminaliști se confruntă frecvent cu aceste modalități de falsificare, începând cu bancnotele românești și continuând cu alte bancnote străine, mai ales dolari SUA și mărci germane²⁸. Autorii sunt atât cetățeni români, cât și străini, iar faptele se săvârșesc atât la noi în țară, cât și în străinătate. Prin colaborarea poliției române cu Interpolul, în ultimii ani au fost descoperite numeroase asemenea cazuri. Exemplificăm cazul unor muncitori de la Întreprinderea tipografică din Iași, care, în urmă cu câțiva ani, au tipărit cantități impresionante de bancnote false, care au și fost puse în circulație.

Mai recent, au fost falsificate și mărci germane, precum și dolari SUA.

În raport de mijloacele tehnice de care dispun făptuitorii, se folosesc tehnici din cele mai primitive, cum ar fi lipirea pe bancnota de un dolar, după cifra „1”, a două zerouri, pentru a se obține o bancnotă de 100 dolari. Falsificatorii au plasat bancnotele, alegându-și clienții din lumea celor mai puțin instruiți și amatori de monedă străină la prețuri avantajoase. Nu este de mirare faptul că aceste bancnote au circulat între mai multe persoane, până au fost descoperite.

În alte cazuri, s-au folosit aparate moderne de copiat de tip xerox, în culori și hârtie apropiate de cea originală, obținându-se bancnote foarte reușite la prima vedere, care au circulat între mai multe persoane, până la descoperire.

Oricare ar fi metoda folosită de făptuitori, expertul va proceda mai întâi la un examen comparativ cu bancnotele autentice, folosind metoda suprapunerii, a juxtapunerii sau a „grătarului”, cu ajutorul căruia se localizează principalele elemente ale contrafacerii grafice. Activitatea de cercetare continuă cu examinarea calitativă a hârtiei, pentru a se stabili dimensiunile, elasticitatea, transparența, compoziția, filigranarea, precum și cernelurile, modul de imprimare și de contrafacere, ori a altor mijloace de securitate activă²⁹.

Numărul cazurilor de falsificare a dolarilor SUA este atât de mare, încât autoritățile federale sunt nevoite să adopte noi măsuri de protecție și de reducere a posibilităților de falsificare. Astfel, după 1991, bancnotele sunt protejate prin încorporarea unui fir special în jurul portretului președintelui. Deoarece și pentru

²⁸ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 355.

²⁹ Ion Anghelescu, Alexandru Radu, Ilona Buță, Ion Geambașu, *Examinarea bancnotelor*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p. 127 și urm.

acestea s-au descoperit posibilități de falsificare, începând cu anul 1996 se emit bancnote cu alte mijloace de protecție, despre care se pretinde că nu vor mai putea fi falsificate. Pe măsură ce se pun în circulație asemenea bancnote, cele aflate în prezent în circulație sunt retrase de autoritățile federale.

La fel se întâmplă și cu marca germană. Deși este foarte bine protejată, continuă să fie falsificată, încât ocupă locul doi după dolarul SUA în preferințele falsificatorilor. Printre mijloacele de protecție a unei bancnote de 100 DM menționăm prezența unui fir metalic, plasat la stânga, la 15 mm. de margine (privit dinspre avers), care poate fi observat prin transparență. De asemenea, hârtia din care este confecționată bancnota conține fibre colorate, inclusiv seria fiind fluorescentă. La examinarea cu raze ultraviolete, seria apare colorată în roșu. De aceea, oricare ar fi procedeele de falsificare folosite de făptuitori, bancnotele falsificate sunt depistate, în general, cu multă ușurință, cu condiția ca ele să fie prezentate pentru verificare organelor competente.

c. Falsificarea picturilor și a altor opere de artă

Cercetarea picturilor presupune o colaborare între expertul criminalist și expertul în pictură, deci se efectuează, de fapt, o expertiză complexă. Numai în latura tehnică a expertizei sunt implicate peste 10 domenii de investigare criminalistică, între care menționăm: examinarea directă în radiații ultraviolete, radiații infraroșii, radiații Roentgen, macro- și microfotografia, analiza chimică a pigmentilor, analiza prin activare cu neutroni, cromatografia în faza gazoasă, difracția de raze Roentgen etc.³⁰

Cercetarea picturilor aparține deci unor domenii diferite. De aceea, distingem latura artistică și latura criminalistică ale expertizei.

a. *Expertiza artistică* cuprinde o analiză iconografică, referitoare la istoricul acelei opere de artă și la autorul său, precum și o analiză iconologică, privind conținutul propriu-zis al operei.

Analiza iconografică presupune, la rândul său, o latură stilistică, știindu-se faptul că fiecare artist a respectat strict, până și în epoca modernă, o serie de convenții artistice, specifice fiecărei epoci. Se are în vedere, de asemenea, maniera de lucru a pictorului, cum ar fi mișcarea mâinii, observație posibilă și la picturile îmbătrânite, prin analiza sub radiații Roentgen³¹.

³⁰ I. R. Constantin, *Examinarea semnăturilor și inscripțiilor de pe picturi*, colectiv, în *Tratat practică de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1950, p. 356 și urm.; Lucian Ionescu, *Aspecte tehnico-criminalistice ale determinării autenticității operelor de artă, cu referire specială la tablouri*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiției, București, 1979, p. 308 și urm.; F. Erna, *Arta falsificatorilor și falsificatorii artei*, Editura „Meridiane”, București, 1970.

³¹ Alexandru Radu, *Examinarea spectro-chimică a materialului pictural*, colectiv, în *Tratat practică de criminalistică*, vol. III, I.G.M., București, 1980, p. 359 și urm.

Analiza iconologică oferă numeroase informații privitoare la conținutul operei de artă, expertul putând să sesizeze o discordanță între lucrarea ca atare și atribuirea ei.

b. *Expertiza criminalistică propriu-zisă* privește latura tehnică a examinării.

Astfel, se cercetează semnăturile și inscripțiile de pe picturi, pentru a se constata dacă acestea sunt originale. În acest domeniu, obiectul expertizei îl constituie identificarea operelor de artă nesemnate, stabilirea autenticității unor semnături, descoperirea semnăturilor sau inscripțiilor false, în numele unor mari maeștri, pe picturi ce nu le aparțin etc.

Pentru a putea formula concluzii științifice fundamentate, expertul va proceda la descrierea, mai întâi, a caracteristicilor generale, apoi a celor individuale, ale operei de artă cercetate.

Între caracteristicile generale, experții au în vedere obișnuința pictorului de a-și semna opera. Astfel, se știe că obiceiul de a se semna operele de pictură a apărut târziu, în secolul al XVII-lea, și că Michelangelo, Rafael sau Veronese nu-și semnau operele. De asemenea, se cunoaște că un pictor are mai multe modele de semnături sau inscripții și că la început a apărut inscripția și apoi semnătura. Inscripția este, de fapt, un desen miniatural, realizat de pictor, cum ar fi silueta unei păsări, conturul unei clădiri etc.

Între caracteristicile individuale sunt incluse dimensiunile, contururile și înclinația trăsăturilor care pot fi măsurate cu pantograful.

După ce a determinat aceste caracteristici, expertul va proceda la o examinare comparativă, constând în studiul elementelor indicate de pantograf la semnătura sau inscripția presupusă a fi falsă, comparativ cu elementele stabilite de același aparat, la cele cunoscute ca fiind originale. De asemenea, pot fi examinate elementele componente ale vopselelor folosite la depunerea fondului în jurul semnăturii ori a inscripției și la depunerea semnăturii, comparativ cu elementele semnăturilor originale³².

³² Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 360 și urm.

Prețul de vânzare la
licitație este de
16.698.800. conform

Foto 1 - Scris în litigiu

Prin urmare cerente au însoțit
prețul de vânzare la licitație
conform expertizei exist
ușor în subsolul acestora
licitație este de 16.698.800
existente, după care au

Foto 2 - Scris model de comparat emanat de la persoana cercetată

Para o caso impetrar da parte petente em outubro de 33
 foram nomeados dois assessores, em 1938, com a nomeação feita
 do seguinte teor: "assessor da comissão nomeada, para a tarefa
 de estabelecer de imediato, para os trabalhos da comissão, o
 nome da comissão no. 11 da cidade, que se encontra do lado
 direito da praça, e a comissão assim designada, para a
 tarefa de estabelecer a comissão da cidade. Nomeada com
 o de nome, para o nome do nome."

[illegible]

Suaveamintă Roduța Buză, fiică lui Șumedeș și Elena, moare
la data de 15 noie 1931, de mizerie în Buză, str. Armugăni nr. 10, la 22
le 15, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 82

8 Sulaiman Abdul Aziz, Penghulu Besar, Kuala Lumpur, 15/12/1920

Croux/cp
 1/2
 1/2

Montecristo
 1/2

Amore de b
 cor seu mudo pde
 sephie ANDREI
 Dine Andrei

Foto 3 - Comparație

Foto 4 - Comparatie

Foto 5 - Litigiu

Foto 6 - Comparație

Expertiza scrisului (semnătura)

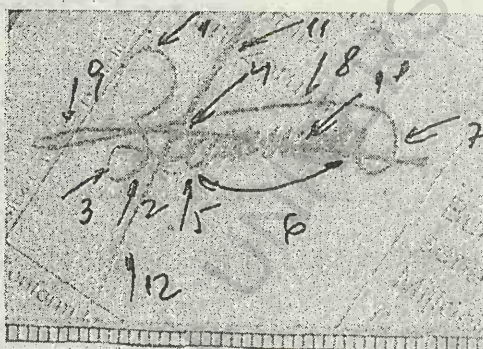
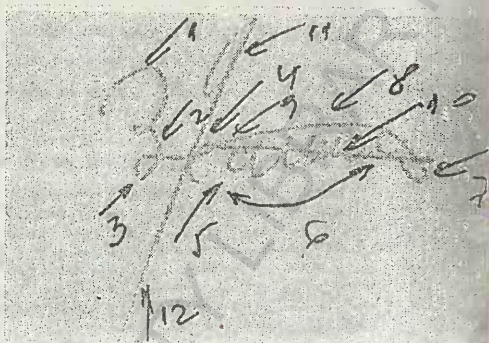
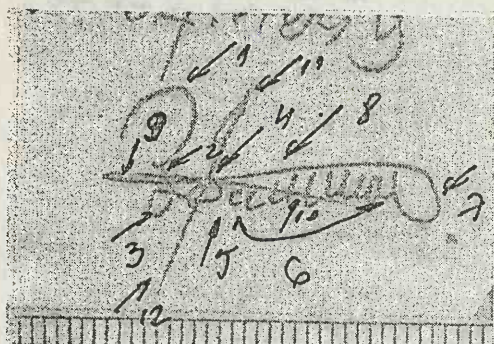

Foto 7 - Semnături în litigiu

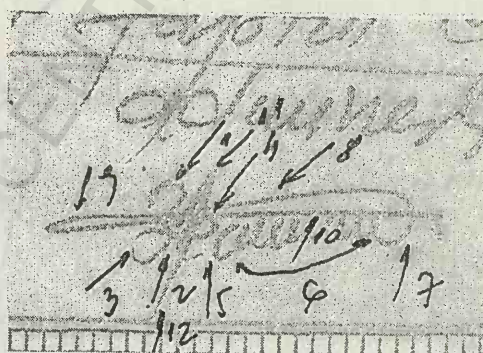
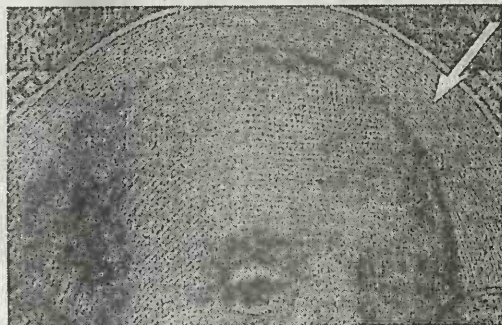
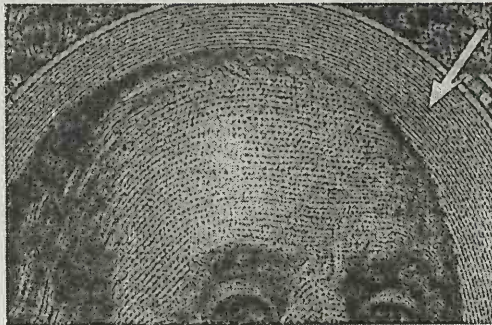

Foto 8 - Semnătură model de comparat emanat de la persoana cercetată

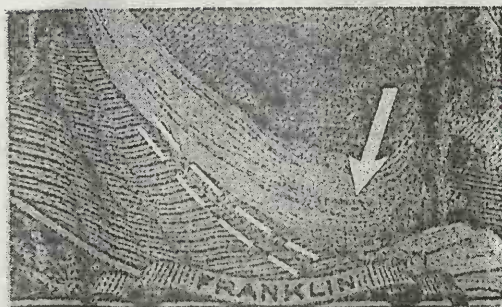
Expertiza falsului de bancnote

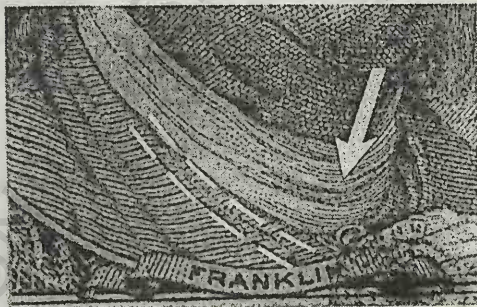
Litigiu

Autentic

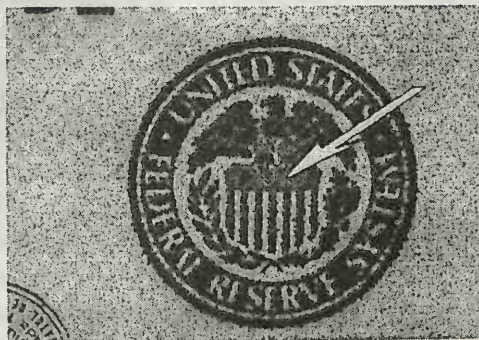
Litigiu

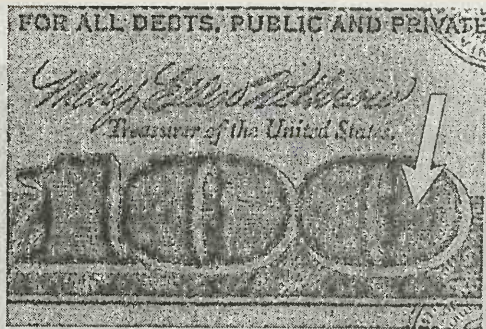
Autentic

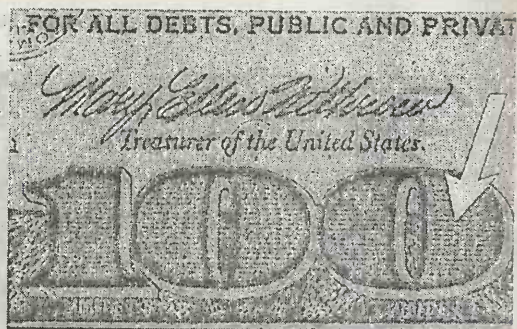
Litigiu

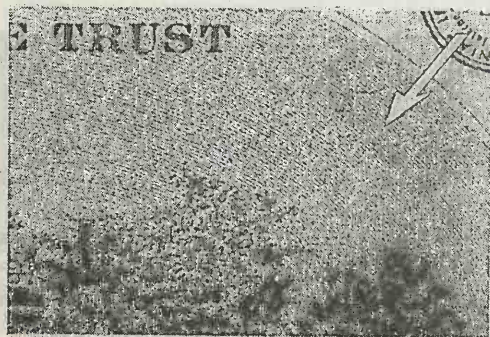
Autentic

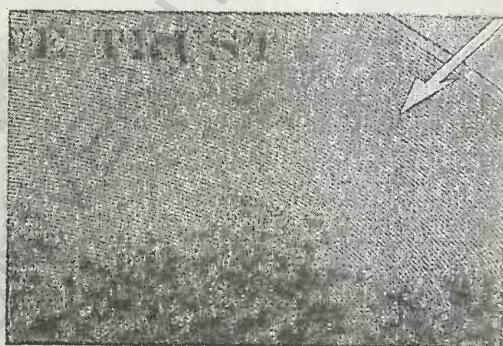
Litigiu

Autentic

Litigiu

Autentic

CAPITOLUL al XV-lea

IDENTIFICAREA PERSOANELOR ȘI A CADAVRELOR PRIN MIJLOACE ȘI METODE CRIMINALISTICE

Secțiunea I - Considerații generale

§1. Noțiuni

Noțiunea de identificare în criminalistică are o sferă extrem de întinsă. Am putea chiar defini criminalistica drept știința mijloacelor și metodelor folosite pentru identificarea persoanelor implicate în săvârșirea faptelor penale.

În accepția mai largă a cuvântului, identificarea persoanei se poate realiza și cu ajutorul urmelor lăsate la fața locului, și prin trăsăturile specifice ale scrisului de mână, dar și după trăsăturile exterioare ale corpului. Primele două modalități constituie obiectul de studiu al capitolelor distincte de care ne-am ocupat în cele ce precedă. Identificarea persoanei după semnalmentele exterioare presupune folosirea unor mijloace și metode consacrate de teoria și practica criminalistică acestui domeniu de strictă specialitate.

§2. Domenii de aplicare

Variatatea și complexitatea situațiilor cu care se confruntă organele judiciare a impus continua preocupare și extinderea metodelor și mijloacelor folosite pentru identificare, în funcție de trăsăturile exterioare după care pot fi identificate persoanele aflate în viață și trăsăturile exterioare după care pot fi identificate cadavrele. Sunt numeroase cazurile în care persoana care a săvârșit un accident de circulație, soldat cu victime omenești, și a părăsit locul faptei, a fost observată de un singur martor. De asemenea, există situații în care autorul faptei trage un foc de armă asupra victimei și o ucide, apoi părăsește locul faptei, folosind un mijloc de deplasare cât mai rapid, pentru a nu fi identificat.

Dificultățile întâmpinate în munca de identificare sunt determinate de faptul că, de cele mai multe ori, cadavrele găsite în urma unui incendiu, a unei catastrofe feroviare sau aviatice, cutremur etc. suferă schimbări importante din cauza trecerii unei perioade mari de timp de la producerea morții și a gravelor traumatisme suferite. Alteori, autorul unei infracțiuni grave se sinucide și organele judiciare îl caută în zadar, pentru a-l cerceta în legătură cu fapta comisă.

Pentru toate aceste cauze dificile, organele de urmărire penală, experții criminaliști, medicii legiști și alți specialiști din alte domenii ale științei folosesc mijloace tehnice și metode specifice de identificare, contribuind la aflarea adevărului în procesul penal.

Secțiunea a II-a - Identificarea persoanei

§1. Portretul vorbit

Portretul vorbit reprezintă o metodă de identificare a persoanelor pe baza descrierii semnalmentelor exterioare ale acestora de către o altă persoană. În această descriere sunt avute în vedere atât trăsăturile statice (anatomice), cât și cele dinamice (funcționale). Aprecierea formelor și dimensiunilor se face după un sistem care cuprinde trei gradații: mare, mijlociu, mic.

A. Trăsăturile statice

Pentru descrierea trăsăturilor statice facem apel la cunoștințe de anatomie generală și de anatomie topografică. Între aceste trăsături avem în vedere sexul, vârsta, constituția corpului, în special a capului și detaliile feței etc.¹

a. Sexul. Determinarea sexului este, uneori, o problemă foarte dificilă. Aceasta poate fi făcută, de obicei, de oricine, prin observarea directă a persoanei. Chestiunea prezintă un deosebit interes, în primul rând în cazul infracțiunilor privitoare la viața sexuală.

b. Vârsta. Determinarea vârstei unei persoane, atunci când nu posedă acte de identitate (ori se folosește de acte de identitate false), trebuie făcută după date anatomice, pentru a căror corectă interpretare vom cere ajutorul medicului legist și al altor specialiști. Sunt avute în vedere numeroase repere, între care dentiția, care poate servi la stabilirea probabilă a vârstei.

c. Înălțimea. Se iau ca puncte de referință trei repere principale: mic, mijlociu, înalt, cu subdiviziunile lor (foarte mic și foarte înalt)². Limitele sunt date pentru bărbați, iar pentru femei, acestea se reduc cu 5 cm:

- foarte mic	- sub 150 cm.
- mic	- 151-160 cm.
- mijlociu	- 161-170 cm.
- înalt	- 171-185 cm.
- foarte înalt	- peste 185 cm.

d. Constituția corpului. Se descrie după două repere: dezvoltarea sistemului osos și muscular, precum și a țesutului adipos.

¹ C. Panghe, C. Dumitrescu, *Portretul vorbit*, I.G.M., București, 1974, p. 83-97; Constantin Dumitrescu, E. Cagea, *Elemente de antropologie judiciară*, Editura Ministerului de Interne, București, 1973, p. 12-13.

² S.A. Golunski (redactor), *Criminalistica*, Editura „Științifică”, București, 1961, p. 231.

După primul reper, o persoană poate fi solidă (robustă), mijlocie ori osoasă (uscătivă), iar după cel de al doilea reper, slabă, mijlocie sau grasă. Remarcăm că, în vorbirea curentă, pentru femei nu se folosește cuvântul „grasă”, ci „împlinită”, „corpulentă” etc.

e. Trăsăturile generale ale corpului și capului. Se descriu conturul corpului și membrele.

Corpul unei persoane poate fi drept, încovoiat, cocoșat etc.

Membrele (superioare sau inferioare) pot fi lungi, mijlocii sau scurte. Atât pentru mâini, cât și pentru picioare se pot observa anumite infirmități înnăscute sau dobândite.

Capul se descrie mai întâi după trăsăturile generale, apoi după cele speciale, de detaliu, care prezintă cel mai mare interes pentru identificare. De aceea, capul se examinează atât din față, cât și din profil.

f. Trăsăturile generale ale capului. Privită din față, forma capului poate fi descrisă după una din figurile geometrice de care se apropie cel mai mult: pătrată, dreptunghiulară, ovală, rotundă, triunghiulară, rombică.

Privit din profil, capul poate fi încadrat în una din următoarele forme: rotund, alungit, țuguiat, plat, iar zona occipitală poate fi turtită sau plată.

g. Trăsăturile de detaliu ale capului. Aceste trăsături se descriu după cum primim capul din față sau din profil, ținând cont de următoarele repere: fruntea, sprâncenele, ochii, nasul, gura, buzele, bărbia.

Fruntea Se descrie după profil, lățime, înălțime, înclinație și particularități.

• Profilul frunții se descrie în funcție de poziția verticală a corpului și poate fi dreaptă, avansată, oblică, concavă, convexă, ondulată. Ca o particularitate, întâlnim fruntea bilobată.

În ceea ce privește lățimea, fruntea poate fi: lată, mijlocie, îngustă, iar după înălțime, mare, mijlocie, mică.

• Înclinarea frunții se apreciază din profil, în funcție de un plan vertical imaginar, ce trece prin rădăcina nasului. După acest criteriu, fruntea poate fi oblică înapoi (teșită, retrasă), verticală (dreaptă), proeminentă (bombată).

Sprâncenele După grosime, pot fi groase, mijlocii, subțiri, îmbinate, iar după contur, arcuite, dreptunghiulare, șerpuite. În cazul femeilor, sprâncenele pot fi ajustate de cosmeticieni.

Ochii reprezintă un reper deosebit de util pentru identificare și, de aceea, se descriu foarte multe detalii. Astfel, după culoare, ochii sunt negri, albaștri, căprui, verzi, galbeni. Culoarea numită impropriu „roșie” este de scurtă durată și este întâlnită la persoanele extenuate, bolnave sau aflate sub influența băuturilor alcoolice. Există persoane care au un ochi de o culoare și celălalt de altă culoare (ceacâr).

După mărime, ochii pot fi mari, mijlocii și mici.

Deși mai rar întâlnite, se descriu și tulburările de privire, denumite strabism, și redate în vorbirea curentă prin formularea: „se uită cu un ochi la faină și cu altul la

slănină". Strabismul poate fi convergent sau divergent; poate afecta ambii ochi, cu detalii de privire spre dreapta sau spre stânga.

Nasul prezintă interes pentru identificare și, de aceea, se descriu foarte multe detalii.

După mărimea generală a feței, nasul poate fi mare, mijlociu ori mic. Pentru rădăcina nasului se descriu aceleași dimensiuni (mare, mijlocie, mică), iar muchia (conturul) poate fi: dreaptă, convexă, concavă, frântă și, mai rar, ondulată. Baza nasului poate fi coborâtă, orizontală și verticală.

Gura. Pot fi descrise foarte multe detalii, precum: mărimea, conturul, poziția etc. După mărime, se descriu gură mare, mijlocie, mică, iar după contur, gură sub formă de inimă, cu colțuri orizontale, cu colțuri ridicate sau coborâte (gură de pește).

Buzele pot fi recunoscute după detalii ce prezintă mare interes pentru identificare. După grosime, buzele pot fi groase, mijlocii, subțiri. Proeminența buzelor se apreciază separat pentru cea superioară și cea inferioară. Ca particularități, se descrie buza de iepure.

La descrierea dinților se are în vedere starea lor, culoarea, forma, existența unor lucrări dentare (plombe, proteze).

Bărbia. Se examinează din față și din profil. Privită din profil, bărbia poate fi oblică (retrasă), verticală, proeminentă. După înălțime, poate fi mare, mijlocie, mică, iar după lățime poate fi îngustă, mijlocie, lată. Ca particularități, se descriu bărbie bilobată, alungită, dublă, cu gropiță sau proeminentă.

Urechea. Pentru studiul urechii, persoana va fi privită din față și din profil și vor fi descrise foarte multe detalii, care prezintă interes deosebit pentru identificare.

Denumirile folosite în descrierea urechii sunt cele din anatomia topografică³.

Helixul este marginea exterioară cartilaginoasă a urechii și poate fi ascuțit, rotunjit, incomplet sau atrofiat.

Antehelixul secondează helixul în paralel spre interior și poate fi concav, rectiliniu sau convex.

Antetragusul este format dintr-un cartilagiu mai mult sau mai puțin accentuat și se găsește la partea inferioară a antehelixului.

Tragusul este un cartilagiu mic, în general triunghiular, și formează peretele anterior al canalului auditiv extern.

Lobul formează partea inferioară a urechii și poate fi studiat sub mai multe aspecte. Astfel, după formă, poate fi rotunjit, ascuțit; după mărime, mic, mijlociu, mare; după aderență, lipit, semilipit, liber, iar după particularități, perforat, ascuțit, absent total sau parțial. Pe lobul urechii (perforat sau neperforat), fetele (și, în ultimii ani, și băieții) fixează doi sau chiar un singur cercel.

Conca este orificiul urechii care permite sunetului să pătrundă spre urechea internă. Conca poate fi împinsă înapoi, îngustă, largă, înaltă, atrofiată etc.

³ Mina Minovici, *Tratat complet de medicină legală*, vol. II, București, 1930, p. 1031-1034; C. Panghe, C. Dumitrescu, *op. cit.*, p. 104-105.

Tot la descrierea capului prezintă interes părul, bărbia și mustățile.

Pentru păr se descriu linia de inserție, natura, desimea, portul, lungimea, culoarea, iar pentru bărbați, prezența cheliei.

Linia de inserție poate fi circulară în sus sau în jos, dreaptă, ondulată, ascuțită.

După natură, părul poate fi drept, ondulat, buclat, creț, iar după desime, des, normal, rar.

După culoare, se descrie păr negru, castaniu, blond, roșcat, alb încărunțit. Culoarea se examinează cu unele rezerve, deoarece poate fi schimbată foarte ușor cu ajutorul mijloacelor cosmetice.

Chelia poate fi frontală, temporală, frontal-parietală și occipitală.

Barba poate fi mare, atunci când cuprinde toată fața și părul este lung; barbișon, atunci când cuprinde toată fața, dar părul este scurt; în formă de guler, atunci când este o continuare a perciunilor până sub bărbie; muscă, atunci când este un mănunchi de fire sub buza inferioară; cioc, atunci când este de dimensiuni mici și cuprinde întreaga bărbie.

Mustața poate fi descrisă după mărimine și formă. Astfel, se descrie mustață mare cu colțuri ridicate, mare cu colțuri coborâte, mare cu colțuri drepte, tăiată mărunț pe buză, numai pe porțiunea foselor nazale etc.

B. Trăsăturile dinamice

Trăsăturile dinamice folosesc la identificarea persoanei ce execută anumite mișcări, cum ar fi mersul, gesticulația, vocea și vorbirea, mimica etc.

a. Mersul. În raport de vârstă, sex, ocupație, o persoană aflată în mișcare (în mers) poate fi recunoscută și descrisă după mai multe repere. Astfel, se are în vedere atitudinea corpului (drept, aplecat), mobilitatea, oscilațiile corpului, undulațiile bazinului, mișcări ale brațului etc.

b. Gesticulația. Între gesturile care prezintă interes deosebit pentru identificare sunt descrise: clipirea pleoapelor, ridicarea din umeri, încruntarea frunții etc. Unele gesturi (ticuri) sunt specifice bărbaților, cum este ticul de cravată, iar altele sunt specifice femeilor, între care: controlul coafurii, îndepărtarea unei șuvițe de păr (reale sau imaginare) ce acoperă vederea, apropierea repetată a degetelor de gură sau uitatul în oglindă, pentru a verifica starea machiajului etc.

c. Vocea și vorbirea. Vocea este diferită în raport de vârstă și sex. Ea poate fi influențată de starea sănătății, în special de unele afecțiuni nazale (polipii), după cum poate fi educată, controlată, ca în cazul oamenilor de artă, al pedagogilor etc.

Vorbirea poate fi descrisă după mai multe repere, specifice vorbirii normale și celei afectate de anumite stări patologice. La vorbirea normală, după ritmul ei, deosebim vorbirea obișnuită, rară, schimbătoare, rapidă. Ca tulburări fiziologice, sunt descrise dislalia (bâlbâiala), care poate îmbrăca aspecte diferite: tahilalia (accelerarea vorbirii) și bradilalia (încetinirea vorbirii).

d. Mimica. Mimica feței poate reda starea psihică obișnuită în care se află o persoană sau o preocupare deosebită, teama etc. La unele persoane trăsăturile feței traduc îndoiala, revolta, disprețul, ironia, neîncrederea în cei din jur sau o autoîncredere exagerată. Aceste stări psihice se traduc prin încrેțirea frunții, rictusul gurii, zâmbet disprețuitor etc.

e. Alte trăsături dinamice. Sunt descrise și alte trăsături de importanță secundară, dar care, în lipsa altora, sunt utile pentru identificare. Astfel, în cazul fumătorilor, se descrie modul cum aprind țigara sau pipa și cum le țin în timp ce fumează. De asemenea, poziția mâinilor, în timpul repausului sau al mersului, este caracteristică unor persoane. Bărbații au tendința de a duce o mână sau ambele și a le sprijini de reverul hainei, de a ține o mână în buzunar sau de a împreuna mâinile la spate și, mai rar, în față. Femeile au tendința de a controla mereu poșeta prinsă de umăr; fac aceste mișcări și în lipsa poșetei⁴.

C. Metodele tehnice de identificare a persoanelor

După descrierea făcută unei persoane potrivit trăsăturilor statice și dinamice, organele de urmărire penală vor valorifica aceste date prin folosirea unor tehnici foarte variate, precum: portretul schițat, fotorobotul, tehnicile Identi-kit-ul și Photo-identi-kits-urile etc.

Schița de portret (portretul schițat). Metoda constă în schițarea unui portret de către un desenator calificat, folosind descrierea făcută de martori sau victimă.

Fotorobotul. Pentru întocmirea portretului persoanei căutate, se folosește un set de fotografii secționate în funcție de cele trei zone ale feței (frontală, nazală și bucală), până ce, din combinarea lor, rezultă fotografia care seamănă cel mai bine cu imaginea celui bănuț.

Identi-kit-ul și Photo-identi-kits-urile. Organul judiciar pune la dispoziția martorului sau victimei un album cu zeci de variante ale elementelor faciale. Fiecare element facial este reprodus separat pe o peliculă transparentă, folosind același număr de cod. Cel ascultat alege din album o anumită variantă, caracteristică fiecărui element facial, apoi scoate peliculele corespundente acestuia și le așază, prin suprapunere, pe un suport special, cu geam mat, luminat de jos. Se obține o compoziție grafică având o formulă alcătuită din cifrele de cod ale fiecărui element facial, necesară pentru transmiterea către alte unități de urmărire penală.

Mimicompozitorul (MIMIC). Este un aparat folosit la alcătuirea portretelor - desene ale elementelor figurii, transpuse pe șase benzi transparente, fiecare cu o lungime de 25,4 cm. și cuprinzând câte 300 de elemente. Schimbarea imaginilor se realizează cu ajutorul unor reglaje electromecanice, iar observarea lor se face pe un ecran.

⁴ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 217.

Sintetizorul fotografic. Are la bază aceleași principii de compunere a imaginii. Într-un timp foarte scurt se realizează un montaj cu ajutorul a patru dispozitive, ce proiectează pe un ecran câte o zonă a feței. Procedul se apropie de metoda fotorobotului, într-o variantă mai perfecționată, care permite compunerea de figuri din elemente faciale naturale.

Portretul robot computerizat. Pentru compunerea lui se recurge la tehnica de calcul electronic. Pe lângă datele furnizate de martori, această tehnică folosește și alte date stocate în fișierele criminalistice. Imaginea electronică se obține atât din elementele faciale grafice, cât și din elementele preluate din fotograme diferite, retușate (prelucrate) de calculator⁵.

§2. Identificarea persoanei după voce și vorbire

a. Considerații preliminare

Folosirea acestei metode de identificare a persoanei se datorează dezvoltării mijloacelor tehnice de înregistrare a vocii și vorbirii. Se admite că, prima dată, a fost folosită în Germania, în anul 1958, într-un caz de răpire a unui copil⁶.

Fundamentul științific al identificării constă în cunoașterea particularităților care determină individualitatea vocii fiecărei persoane.

a. Particularitățile de construcție ale aparatului fono-respirator. Este cunoscut faptul că anumite detalii de construcție anatomică, cum ar fi configurația gâtului, a cavității bucale, inclusiv a foselor nazale, fac ca sunetele emise să se situeze într-o anumită bandă de frecvență.

b. Particularitățile funcției fonatorii, care determină cele trei caracteristici principale ale vocii: timbrul, frecvența și intensitatea⁷.

c. Particularitățile determinate de modificări ale aparatului fono-respirator, apărute ca urmare a unor maladii: laringite, paralizii etc.

Posibilitatea de identificare a persoanei are la bază cunoașterea cât mai completă a caracteristicilor de identificare a vocii și vorbirii. Astfel, în ceea ce privește caracteristicile vocii, acestea pot fi grupate în caracteristici acustice generale (durata de pronunțare a unui cuvânt sau a unui grup de cuvinte și intensitatea vocii, detalii după care putem restrânge grupul de persoane suspecte) și caracteristici acustice individuale (frecvența de rezonanță a cavității aparatului vocal, precum și frecvența specifică sunetelor nazale și frecvența vocii).

De asemenea, caracteristicile vorbirii folosesc la identificarea unei persoane prin particularitățile de expresie și stil, între care: particularitățile fonetice (accent,

⁵ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 222-224.

⁶ *Ibidem*, p. 229.

⁷ Șt. Gârbea, G. Gotul, *Fonoaudiologie*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1967, p. 208 și urm.

intonatie, pronunțarea cuvintelor străine), particularitățile fonetice străine, întâlnite la persoanele care au o altă limbă maternă decât cea vorbită în momentul audierii, precum și defectiunile de pronunție și particularitățile lexicale, cum sunt cele specifice regiunii din care provine vorbitorul sau cele caracteristice unei profesii.

b. *Expertiza criminalistică a vocii și vorbirii*

Se impune de la început precizarea că este vorba de o activitate de înaltă ținută științifică, în care sunt folosite cele mai recente cuceriri din domeniul electronicii, al mijloacelor de înregistrare și de redare a vocii și vorbirii etc., și nu de metoda tactică de prezentare a persoanei pentru recunoaștere, în cazul în care martorul pretinde că a auzit-o vorbind și ar putea să o recunoască din grup.

În acest domeniu, experții criminaliști folosesc sonografele, aparate care permit analize complexe ale caracteristicilor generale și individuale fonoacustice, cu un spectru de audiofrecvență situat între 5 și 16.000 Hz. Cu ajutorul sonografelor, caracteristicile vocii sunt transcrise sub forma vocogramelor, care evidențiază frecvența, intensitatea și durata.

În acest domeniu, cercetătorii români au contribuții importante, care îi situează alături de reprezentanții țărilor cu o puternică tradiție tehnică, științifică, economică etc.⁸ Față de stadiul la care se află cercetările teoretice și frecvența cu care este întâlnită în practica organelor judiciare, metoda identificării persoanei după voce și vorbire, deși perfectibilă, este în măsură să poată clarifica multiple aspecte, între care:

a. stabilirea autenticității fonogramei în litigiu, în scopul determinării falsurilor, prin înlocuirea unor cuvinte cu altele, aparținând aceleiași persoane, dar rostite în alte împrejurări, ori în alt context, a ștergerilor de cuvinte sau fraze, a întreruperilor făcute în timpul înregistrării etc.;

b. identificarea persoanei vorbitorului cu respectarea anumitor condiții de calitate privind înregistrarea în litigiu și, firește, având la dispoziție modele de comparație;

c. stabilirea eventualei deghizări a vocii și vorbirii, deghizare sau modificare încercată cu acoperirea microfonului cu o batistă, vorbirea în șoaptă, modificarea tonalității, astuparea nasului etc.

În funcție de cazul concret pentru care se solicită expertiza, se pot formula întrebările cele mai potrivite cu posibilitățile de care dispune expertul și cu mijloacele tehnice de înregistrare bănuite a fi fost folosite de persoanele cercetate.

⁸ Ion Anghelescu, *Metodă de identificare a persoanelor după voce și vorbire în limba română*, C.N.S.T., Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci, Brevet de Invenție nr. 5556/21.04.1972; Ion Anghelescu, *Expertiza criminalistică a vocii și vorbirii*, Editura „Științifică și Enciclopedică”, București, 1978, p. 23-24, precum și în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1978, p. 9, 135 și urm.

Generalizarea practicii de urmărire penală și de expertiză criminalistică a vocii și vorbirii demonstrează că, cel mai frecvent, se solicită depistarea încercărilor de falsificare a benzii nu numai în cazul proceselor penale, ci și a celor civile, cum sunt: tăgada paternității, divorțul etc.

Pentru ca experții criminaliști să poată formula concluzii științifice fundamentate, este necesar ca organele judiciare, care solicită expertiza, să efectueze imprimările în condiții similare de loc, de fond sonor și cu aceeași viteză de înregistrare. O concluzie între organele judiciare și experți este necesară chiar înainte de a se dispune efectuarea expertizei.

Secțiunea a III-a - Identificarea cadavrelor necunoscute

§1. Considerații generale

Spre deosebire de persoanele aflate în viață, pentru identificarea cadavrelor necunoscute se au în vedere modificările ce intervin, în urma violențelor ce au cauzat moartea, sau descompunerii, datorate factorilor de mediu, temperatură etc. Este domeniul în care colaborarea dintre expertul criminalist și medicul legist este indispensabilă.

Tehnicile folosite pentru identificare au în vedere, în primul rând, pregătirea cadavrului, pentru a i se da o înfățișare cât mai apropiată celei avute în viață.

Dintre cele mai cunoscute metode folosite, amintim: *metoda supraproiecției, reconstituirea fizionomiei după craniu, identificarea după resturile osoase, identificarea după sistemul dentar, identificarea după codul genetic* etc.

§2. Metode criminalistice de identificare

a. *Metoda supraproiecției*. Constă în proiectarea sau suprapunerea imaginii craniului necunoscut peste imaginea fotografică a persoanei dispărute, căreia se presupune că i-a aparținut craniul. Cele două imagini negative sunt proiectate pe un ecran, în vederea stabilirii coincidenței sau necoincidenței elementelor anatomice și antropometrice, apreciate ca punct de reper, rezultatul fiind fixat prin fotografiere⁹.

b. *Reconstituirea fizionomiei după craniu*. Constă în reconstituirea plastică și grafică a țesuturilor moi ale capului, potrivit unor standarde de grosime determinate științific. În practică, această metodă a dat numeroase rezultate pozitive¹⁰.

c. *Identificarea după resturile osoase*. Cercetarea este efectuată de expertul

⁹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 448; Gh. Asanache, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, București, 1978, p. 348-356.

¹⁰ Cantemir Rîșcuța, *Reconstituirea fizionomiei după craniu*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, București, 1978, p. 344.

calificat în acest domeniu, care poate să determine dacă urmele sunt sau nu de natură umană, dacă oasele aparțin uneia sau mai multor persoane etc.

De asemenea, se pot obține date cu privire la vârstă, sex, talie și eventualele boli de care a suferit persoana în timpul vieții¹¹.

d. *Identificarea după sistemul dentar.* Metoda este folosită în cazul cadavrelor fragmentate sau descompuse din cauza exploziei, incendiului etc.

Pe lângă cercetarea cadavrului și a detaliilor sistemului dentar, se verifică lucrările dentare aflate la cabinetele de stomatologie, care au avut în evidență persoana al cărei cadavru este cercetat. Colaborarea cu medicul stomatolog și medicul legist este absolut necesară¹².

e. *Identificarea după codul genetic.* Metoda este răspândită în majoritatea țărilor europene, precum și în S.U.A. Mijloacele tehnice folosite sunt foarte costisitoare. În catastrofa aviatică de lângă București, din anul 1995, experții belgieni au folosit această metodă pentru identificarea cadavrelor unor pasageri din Belgia, aflați la bordul aeronavei. Începând cu anul 1999, astfel de expertize se pot efectua și în România, deoarece Institutul de medicină legală „Prof. dr. Mina Minoviți” este dotat cu mijloacele tehnice corespunzătoare.

¹¹ **Emilian Stancu**, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 227; **I. Quai**, *Expertiza urmelor osteologice*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1978, p. 324-325.

¹² **P. Firu**, **C. Rîșcuția**, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1978, p. 80-88.

Documente folosite pentru identificarea unui cadavru

**FIȘA DE IDENTIFICARE
A PERSOANELOR DISPĂRUTE ȘI A CADAVRELOR (PERSOANELOR)
CU IDENTITATE NECUNOSCUTĂ**

A. DE COMPLETAREA NUMAI PENTRU PERSOANELE DISPĂRUTE

01. Numele și prenumele F	02. Prenumele preluat M	03. Sexul B	04. Vârsta 45-50
05. Data nașterii anul luna ziua	06. Locul nașterii judetul orașul	07. Căsuța judetul orașul	
08. Ocupația	09. Data și locul decesului	10. Data și locul decesului	
11. De câte cine a fost vădită ultima dată și unde			
12. Cui și pe ce drum a fost găsită la locul decesului			
13. Posibilități de călătorii și relații personale			
14. Cum a murit dispărut și în ce cauză			
15. Căsuța presupusă ale dispărutului			
16. Cu hoști cunoscuți			
17. Numele, prenumele și adresa persoanei capabile să identifice			

B. DE COMPLETAREA NUMAI PENTRU PERSOANELE CU IDENTITATE NECUNOSCUTĂ

01. Locul unde a fost găsit	02. Data intervenției	03. Lăsată unde a fost internată	04. Data și locul decesului
05. Diagnosticul	06. În cine a fost internată	07. Data și locul decesului	
08. Data și ora găsită			
09. Locul găsită			
10. Data și ora găsită			
11. Data și ora găsită			
12. Data și ora găsită			
13. Data și ora găsită			
14. Data și ora găsită			
15. Data și ora găsită			
16. Data și ora găsită			
17. Data și ora găsită			
18. Data și ora găsită			
19. Data și ora găsită			
20. Data și ora găsită			
21. Data și ora găsită			
22. Data și ora găsită			
23. Data și ora găsită			
24. Data și ora găsită			
25. Data și ora găsită			
26. Data și ora găsită			
27. Data și ora găsită			
28. Data și ora găsită			
29. Data și ora găsită			
30. Data și ora găsită			
31. Data și ora găsită			
32. Data și ora găsită			
33. Data și ora găsită			
34. Data și ora găsită			
35. Data și ora găsită			
36. Data și ora găsită			
37. Data și ora găsită			
38. Data și ora găsită			
39. Data și ora găsită			
40. Data și ora găsită			
41. Data și ora găsită			
42. Data și ora găsită			
43. Data și ora găsită			
44. Data și ora găsită			
45. Data și ora găsită			
46. Data și ora găsită			
47. Data și ora găsită			
48. Data și ora găsită			
49. Data și ora găsită			
50. Data și ora găsită			
51. Data și ora găsită			
52. Data și ora găsită			
53. Data și ora găsită			
54. Data și ora găsită			
55. Data și ora găsită			
56. Data și ora găsită			
57. Data și ora găsită			
58. Data și ora găsită			
59. Data și ora găsită			
60. Data și ora găsită			
61. Data și ora găsită			
62. Data și ora găsită			
63. Data și ora găsită			
64. Data și ora găsită			
65. Data și ora găsită			
66. Data și ora găsită			
67. Data și ora găsită			
68. Data și ora găsită			
69. Data și ora găsită			
70. Data și ora găsită			
71. Data și ora găsită			
72. Data și ora găsită			
73. Data și ora găsită			
74. Data și ora găsită			
75. Data și ora găsită			
76. Data și ora găsită			
77. Data și ora găsită			
78. Data și ora găsită			
79. Data și ora găsită			
80. Data și ora găsită			
81. Data și ora găsită			
82. Data și ora găsită			
83. Data și ora găsită			
84. Data și ora găsită			
85. Data și ora găsită			
86. Data și ora găsită			
87. Data și ora găsită			
88. Data și ora găsită			
89. Data și ora găsită			
90. Data și ora găsită			
91. Data și ora găsită			
92. Data și ora găsită			
93. Data și ora găsită			
94. Data și ora găsită			
95. Data și ora găsită			
96. Data și ora găsită			
97. Data și ora găsită			
98. Data și ora găsită			
99. Data și ora găsită			
100. Data și ora găsită			

Am 125

Foto 1 - Fișa cadavruului neidentificat

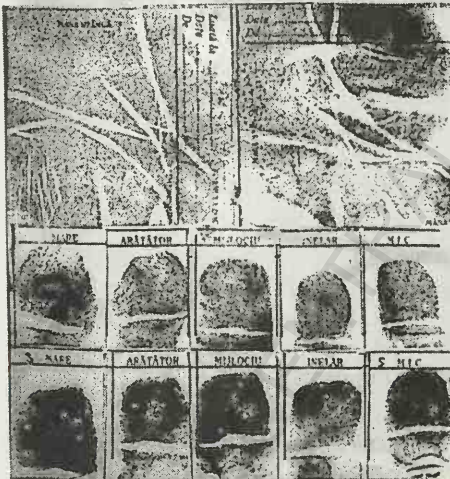

Foto 3 - Amprentarea cadavruului

MENTIUNI

Numele PUSU Prenumele IOAN
 Tata Natural Mama Maria
 Născut în anul 1963 luna 02 ziua 05
 în com. Bivolari județul Jaluz
 Domiciliul com. Bivolari Jud. Jaluz
 Profesunea
 Dăruirea de identitate scrie în data de
 Nume avut SERGIU în data de
 Nume false, potecile

Lot exemplu dactiloscop	Continent LUA LUA LUA	Cand. 56.9.84 F.A.T. 208. alina 1 reg. de art. 13 1.37.17.10
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		

51 000 198 11 74.10

Foto 2 - Fișa de cazier a celui cercetat

Foto 4 - Fișă dactiloscopică a celui cercetat

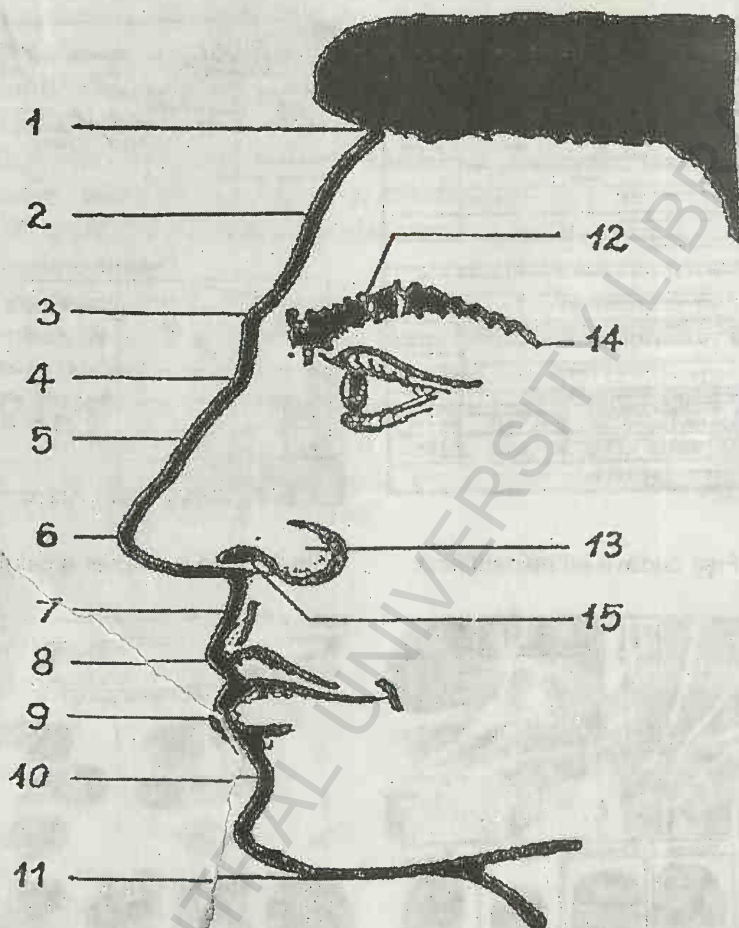

Figura umană (văzută din profil)

- 1 - inserția părului
- 2 - fruntea
- 3 - arcadele sprâncenelor
- 4 - rădăcina nasului
- 5 - conturul nasului
- 6 - vârful nasului
- 7 - șanțul naso-labial
- 8 - buza superioară

- 9 - buza inferioară
- 10 - bărbia
- 11 - baza bărbiei
- 12 - sprânceana
- 13 - aripile nasului
- 14 - capătul extern al sprâncenei
- 15 - nara

Un exemplu reușit de portret robot

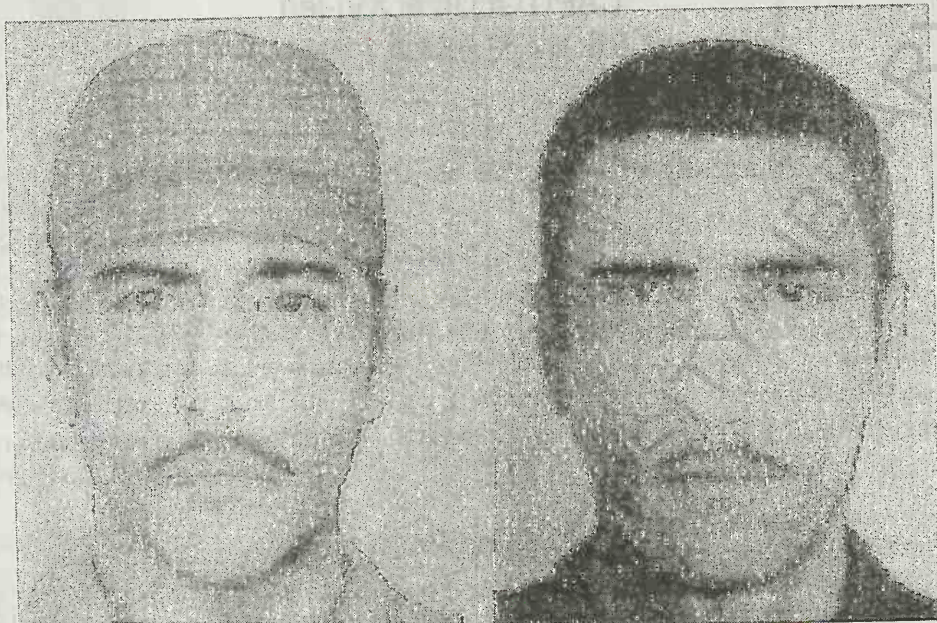

Foto 1 - Fotografia persoanei identificate

Foto 2 - Portretul robot

CAPITOLUL al XVI-lea

ÎNREGISTRAREA PENALĂ

Secțiunea I - Noțiune. Importanță. Clasificare

§1. Noțiune

Înregistrarea penală constituie o metodă de identificare a persoanei. Criminalistica cunoaște și alte metode de identificare a persoanei: după urmele de deget (dactiloscopia) și după trăsăturile exterioare ale corpului (portretul robot). Înregistrarea penală folosește mijloace și metode specifice, prin care se deosebește de celelalte forme de identificare.

§2. Importanță

Numărul mare al persoanelor care săvârșesc fapte penale, ca și modalitățile diferite folosite la comiterea infracțiunilor, au impus întocmirea unei evidențe sistematice, care să asigure identificarea celor cu antecedente penale; ținerea corectă și mereu actualizată a acestor evidențe poate contribui la combaterea și prevenirea faptelor penale.

Necesitatea întocmirii unor înregistrări penale de către organele judiciare este veche de aproape două secole. Pentru prima dată, această modalitate de identificare a persoanelor condamnate a fost folosită în Anglia, în anul 1791, fiind apoi îmbunătățită și extinsă și în Franța, începând cu anul 1880.

§3. Clasificare

În funcție de scopul urmărit și modalitățile folosite, se cunosc mai multe feluri de înregistrare penală.

Astfel, în funcție de scopul urmărit, sunt cunoscute sisteme de înregistrare a persoanelor, a cadavrelor, a animalelor și a obiectelor furate sau pierdute; după modalitățile folosite, sunt cunoscute înregistrările: alfabetică, dactiloscopică, după modul de operare, după natura valorilor cărora li s-a adus atingere prin infracțiune (fals de monedă, furturi de obiecte de artă, falsificarea unor opere de artă).

Secțiunea a II-a - Modalitățile de înregistrare folosite de organele de poliție

§1. Înregistrarea alfabetică

Este modalitatea cea mai simplă, mai ușor de folosit și mai eficientă; se practică în baza Legii nr. 7/1972 privind cazierul judiciar. Potrivit acestor dispoziții legale, organele de poliție țin evidența nominală a persoanelor cercetate pentru săvârșirea unor fapte penale. Evidența este ținută în ordine alfabetică și cuprinde o serie de date importante: numele și prenumele, numele avut anterior, porecla, data și locul nașterii, naționalitatea, domiciliul stabil și temporar, starea civilă, cu sau fără copii și numărul copiilor, profesiunea și locul de muncă, alte îndeletniciri, descrierea semnelor după metoda portretului vorbit, antecedentele penale, fapta pentru care este învinuit sau condamnat.

În fișa persoanei cercetate sunt menționate formula dactiloscopică decadactilară, fotografia de identificare și alte date utile identificării.

În această evidență mai sunt menționate persoanele dispărute și cadavrele neidentificate¹. Pentru cadavre există o fișă tipizată, ce conține repere utile identificării: sexul, vârsta aproximativă, cauza morții, descrierea îmbrăcăminte și a obiectelor găsite asupra lor, leziunile, eventualele tatuaje sau cicatrice, numărul dosarului, numele organului judiciar care a efectuat urmărirea etc.

§2. Înregistrarea dactiloscopică

Pentru acest mod de înregistrare se folosesc cartotecile dactiloscopice monodactilare și decadactilare, ultimele prezentând un interes practic deosebit. Înregistrarea are la bază detaliile desenului papilar, după care se stabilește mai întâi tipul, apoi grupa și, în cele din urmă, subgrupa. Principalul reper de identificare îl reprezintă existența deltei, poziția pe care aceasta o ocupă în desenul papilar, precum și numărul deltelor.

Pentru alcătuirea formulei dactiloscopice decadactilare se au în vedere tipurile, grupele și subgrupele de desene papilare, raportate la numărul și poziția deltelor. Formula dactiloscopică *primară* se prezintă sub forma unei fracții, având la numărător notate tipurile de dactilograme ale mâinii drepte, iar la numitor, cele ale mâinii stângi.

În această formulă, degetele arătătoare de la ambele mâini se notează cu litere majuscule, în funcție de tipul reliefului papilar pe care îl au. Toate celelalte degete se notează cu cifre. Astfel, adelticele se vor nota cu A sau 1, dextrodelticele cu D sau 2, sinistrodelticele cu S sau 3, bidelticele cu B sau 4, tridelticele cu T sau 5, quatrodelticele cu Q sau 6, simianele și danteliforme cu O sau cu cifra 0, iar cele nedefinite cu X, dacă se află pe arătătoare și cu x (mic), dacă se află pe celelalte degete de la mâinile persoanei supuse examenului dactiloscopic. În funcție de această notare, formula primară poate fi:

¹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 385.

ceea ce înseamnă că la mâna dreaptă arătătorul este bideltic, degetul mare, dextrodeltic, cel mijlociu, bideltic, inelarul, sinistrodeltic, degetul mic, bideltic, iar la mâna stângă, arătătorul, sinistrodeltic, degetul mare, trideltic, mijlociul, dextrodeltic, inelarul, bideltic și cel mic, dextrodeltic

Pe lângă această formulă primară se mai întocmește o *formulă secundară*, prin subclasificarea tipurilor de dactilograme, atunci când clasificarea detaliilor desenului papilar numai în tipuri devine insuficientă.

Înregistrarea monodactilară este mai puțin eficientă și, de aceea, și mai rar folosită - ca o completare a înregistrării alfabetice și decadactilare².

§3. Înregistrarea după modul de operare

Această modalitate, cunoscută sub denumirea de *modus operandi sistem*, se folosește pentru evidența modalităților de săvârșire a faptelor de către anumite persoane cu practică îndelungată în comiterea unui anumit gen de infracțiuni, cum ar fi furturile prin spargere, falsificările de monede, înșelăciunea calificată (escrocheria) etc.

Fișele se întocmesc pe infractori și cuprind două categorii de elemente: cele privitoare la natura faptei săvârșite (omor, furt, viol, înșelăciune) și cele privitoare la modul de operare pentru fiecare categorie de fapte: folosirea cheilor mincinoase, a instrumentelor de spargere artisanale sau complexe (flacăra de oxigen, raze laser etc.)³.

Pentru faptele penale rămase cu autori necunoscuți, se țin fișe separate, în care se consemnează cât mai multe date privitoare la faptă, *modus operandi* și persoana bănuită. Fișa mai cuprinde rubrici pentru aplicarea fotografiilor de identificare, pentru amprentele digitale și pentru înregistrarea formulei stomatologice.

Această modalitate de înregistrare și-a dovedit din plin utilitatea practică pentru organele de urmărire penală, care se confruntă cu fapte săvârșite de autori rămași neidentificați. Astfel, în practica organelor judiciare din județul Cluj au fost semnalate numeroase cazuri de tâlhărie în care autorii faptei, rămași neidentificați, acostau victimele, în timpul nopții, cu rugămintea de a le da un foc la țigaretă. În momentul în care erau serviți cu focul solicitat, victima era lovită cu un cuțit în abdomen, după care făptuitorii dispăreau cu bunurile sustrase. Folosind înregistrarea cunoscută sub denumirea M.O.S. (*modus operandi sistem*), organele de poliție au identificat pe autorii faptelor ca fiind I.B. și E.B.⁴.

² Camil Suciu, *op. cit.*, p. 390; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 223; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 209.

³ Matei Basarab, *Criminalistica*, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj, 1969, p. 247-248.

⁴ I. Andrei, I. Săroiu, *Triumful adevărului*, Editura „Cordial Lex”, Cluj-Napoca, 1997, p. 44-54.

La fel de utilă s-a dovedit această modalitate de înregistrare și pentru organele de urmărire penală din județul Iași, într-un caz de omor deosebit de grav, săvârșit în scop de jaf. Victima a fost un student care ținea, în camera sa de la cămin, importante și valoroase aparate electronice, care au atras atenția și interesul celor veniți în vizită. Autorii omorului au imobilizat victima, legându-i mâinile și picioarele cu colțurile unui cearșaf, care treceau și în jurul gâtului, în așa fel încât, încercând să se salveze să strângă tot mai tare nodul cearșafului și să se sufoc. Deoarece în cercul bănușilor au fost incluși și trei tineri din Republica Moldova, în baza relațiilor de colaborare cu organele de poliție din Chișinău, s-au obținut date utile identificării făptuitorilor. Aceștia au recunoscut fapta și au descris amănunțit metoda de sugrumare folosită, cunoscută în țara de origine sub denumirea de „rândunica”.

§4. Înregistrarea animalelor și a obiectelor pierdute sau furate

Pe lângă înregistrarea penală a persoanelor la care ne-am referit în cele ce precedă, organele judiciare înregistrează și alte date necesare urmăririi penale, cum sunt cele referitoare la animalele și la obiectele pierdute sau furate.

Între obiecte, menționăm îmbrăcămintea de valoare, bijuteriile, armele, obiectele de valoare artistică deosebită și, în ultimul timp, într-un număr mare de cazuri, în continuă creștere, autoturismele. Fișa obiectelor furate sau pierdute trebuie să cuprindă cât mai multe date utile identificării, pe care le furnizează persoana care reclamă fapta. Între aceste date figurează: forma, volumul, culoarea, caracteristici și seria de fabricație, numărul de inventar, adresa proprietarului etc.⁵

Pentru animale, fișele vor cuprinde: denumirea lor, vârsta, culoarea, numele la care răspund (când este cazul), data dispariției lor, adresa proprietarului. Toate fișele se țin în ordine alfabetică și se completează pe măsură ce se obțin date noi în cursul cercetărilor.

În ultimii ani, în multe țări puternic dezvoltate economic, animalele de rasă, de valoare deosebită (câini, pisici etc.), precum și păsările de apartament pot fi ușor identificate, în caz de dispariție, după evidența ținută la Societatea de Protecție a Animalelor și Păsărilor. Acestora li se introduce sub piele un microemitor, reglat pe o lungime de undă cunoscută și înregistrată și la organele de poliție, care este foarte utilă identificării în cazul pierderii sau al sustragerii în scopul valorificării de către persoanele interesate.

Sistemul de înregistrare a animalelor dispărute își dovedește tot mai mult eficiența în practica organelor de urmărire penală din județul Iași, care se confruntă cu numeroase cazuri de sustrageri de animale din gospodăriile sătenilor: cai, cornute mari, ovine etc. De cele mai multe ori, acestea sunt sacrificate pentru consum, identificarea lor devenind imposibilă, iar prezentarea acestora, spre a fi recunoscute de proprietari, nemaiputându-se face.

⁵ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 389.

CAPITOLUL al XVII-lea PLANIFICAREA ACTIVITĂȚII DE URMĂRIRE PENALĂ

Secțiunea 1 – Generalități

§1. Noțiune. Importanță

Descoperirea infracțiunilor, identificarea și tragerea la răspundere penală a infractorilor implică, de cele mai multe ori, realizarea unor ample și variate activități, mobilizarea unor importante energii umane și materiale.

Principiul aflării adevărului, realizarea scopului procesului penal impun, în mod necesar, așezarea investigațiilor judiciare pe baze științifice, planificate, care să asigure caracterul organizat și justa orientare a activității de urmărire penală.

Într-un înțeles restrâns, planificarea urmăririi penale se identifică cu elaborarea unui plan de cercetare potrivit căruia, într-o cauză sau alta, se vor efectua principalele activități. Desigur, planificarea urmăririi penale presupune elaborarea unui plan scris, care reprezintă doar aspectul sau latura tehnică a planificării, în care se materializează rezultatele unor ample investigații și procese de gândire. În realitate, conținutul acestei noțiuni este mult mai cuprinzător și reprezintă rezultatul unui proces complex de gândire, ce însoțește întreaga urmărire penală, care conferă sens și perspectivă investigațiilor, indică direcțiile, finalitatea și principalele activități ce trebuie efectuate pentru lămurirea unei pricini.

Urmărind principalele momente pe care le parcurge cercetarea unei pricini, planul nu se definitivează din primul moment al investigațiilor, ci, configurația sa, în continuă schimbare, va reflecta, din primul și până în ultimul moment, principalele stadii ale acestei activități.

Planificarea asigură un fundament științific urmăririi penale și orientează mersul acestei activități spre un anumit scop. Aceasta explică importanța deosebită a regulilor ce stau la baza planificării urmăririi penale.

Într-adevăr, planificarea oferă o reprezentare exactă a finalității urmărite, prefigurează cele mai adecvate mijloace pentru realizarea scopului propus. În absența unei planificări riguroase, activitatea de urmărire penală este lipsită de perspectivă, de orientare.

Planificarea evită pierderile inutile de timp, irosirea de forțe și mijloace, asigură, în cele din urmă, operativitatea și celeritatea ce trebuie să caracterizeze urmărirea penală.

§2. Principiile planificării activității de urmărire penală

Principiile planificării reprezintă reguli cu caracter general, rezultat al generalizării experienței de urmărire penală, ce se întemeiază pe acele aspecte comune

investigării tuturor cauzelor, care își găsesc aplicare la cercetarea oricărei pricini penale, abstractie făcând doar elementele particulare proprii fiecăreia dintre ele¹.

Proprii planificării urmăririi penale sunt principiile potrivit cărora pentru cercetarea fiecărei infracțiuni trebuie să se elaboreze un plan de sine stătător (principiul individualității planificării), care plan, odată elaborat, trebuie neconținut adaptat împrejurărilor nou apărute.

a. *Principiul individualității planificării* exprimă dezideratul elaborării unui plan, cu observarea căruia trebuie efectuată cercetarea unei cauze penale, plan în care să se reflecte toate particularitățile proprii acelei pricini.

Caracterul individual al planificării rezultă din elementele obiective și subiective care atribuie fizionomie proprie fiecărei fapte ce realizează conținutul unei infracțiuni (omor, delapidare, furt etc.) Așa fiind, e necesar să se elaboreze un plan propriu de cercetare pentru fiecare pricină, deoarece anumite împrejurări trebuie să fie stabilite pentru existența infracțiunilor de omor, de delapidare, de furt etc.; de asemenea, deosebite vor fi și activitățile prin mijlocirea cărora se va stabili existența acestora².

Elaborarea unui plan individual de cercetare se impune chiar în cazul infracțiunilor aparținând aceluiași gen (delapidări, furturi din avutul public etc.). În *abstract*, cercetarea infracțiunilor de același fel presupune întotdeauna stabilirea aceluiași împrejurări, comune tuturor infracțiunilor de același gen. În *fapt*, pe fondul coincidenței unor trăsături, vor exista întotdeauna elemente particulare proprii acelei infracțiuni, deoarece o infracțiune nu reproduce în toate elementele sale o alta, chiar și atunci când este săvârșită de aceeași persoană, în același mod, cu aceleași mijloace, în condiții asemănătoare de loc și timp.

Respectarea acestui principiu la planificarea activității de urmărire penală prezintă o mare utilitate practică, deoarece constituie o piedică în calea tendinței de a încadra în tiparele unuia și ale aceluiași plan cauze care numai aparent se aseamănă; de asemenea, reprezintă o piedică în calea schematizării și uniformizării planului.

b. *Principiul mobilității (dinamismului)* exprimă necesitatea neconținutei adaptării a planului împrejurărilor mereu schimbătoare ale cercetării, din primele și până în ultimele momente ale efectuării acesteia.

Activitatea organului de urmărire penală nu trebuie să fie subordonată unui plan rigid, inflexibil, inițiativa acestuia nu trebuie să fie stânjenită de activitățile cuprinse la un moment dat în planul de cercetare al unei cauze. Planul de cercetare trebuie să fie suplu, elastic, mobil, să oglindească în orice moment activitățile care trebuie îndeplinite.

¹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 501; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1955, p. 35; Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 13.

² S.A. Golunski (redactor), *Criminalistica*, Editura „Științifică”, București, 1961, p. 251.

În stadiul inițial al cercetării unei cauze, când, de regulă, datele cunoscute sunt incomplete, planul va trebui să reflecte momentul dat al efectuării cercetării și să cuprindă activitățile previzibile în acel moment. Pe măsura înaintării investigațiilor, a sporirii datelor culese, ce pun în lumină aspecte necunoscute până în acel moment, planul inițial întocmit poate și trebuie să fie adaptat și întregit cu noile activități necesare a fi efectuate.³

Dacă materialul probator adunat oferă o altă perspectivă pricinii, planul inițial va trebui modificat sau înlocuit cu un altul, care să reflecte necesitatea schimbării direcției cercetării.

§ 3. Elementele planificării

Conținutul și ordinea planificării unei cauze determinate

Planificarea urmăririi unei cauze penale însumează mai multe elemente, strâns legate între ele, care atribuie planului un caracter unitar.

Convențional, planificarea oricărei cauze penale implică următoarele elemente:

1. Stabilirea sarcinilor planificării în diferite momente ale cercetării.
2. Elaborarea, pe baza datelor faptice cunoscute într-un anumit moment, a versiunilor obiectiv posibile.
3. Precizarea sferei problemelor, a faptelor ce urmează a fi stabilite în vederea verificării tuturor versiunilor elaborate.
4. Determinarea activităților prin a căror efectuare se urmărește rezolvarea problemelor mai sus indicate, precum și a oricăror altor sarcini.

Conținutul și ordinea planificării unei cauze determinate sunt condiționate de cantitatea și natura informațiilor în posesia cărora se află organul de urmărire penală, într-un moment sau altul al investigațiilor.

Planul de cercetare al unei cauze determinate trebuie să cuprindă:

1. Activitățile inițiale și ulterioare de urmărire și operative, a căror necesitate e reclamată de natura faptei.
2. O importantă componentă a oricărui plan o constituie versiunile, fie că acestea privesc fapta în ansamblu, condițiile sau elementele infracțiunii, ori aspecte secundare.
3. Sfera împrejurărilor ce trebuie dovedite, precum și activitățile de urmărire și operative, prin mijlocirea cărora poate fi stabilit obiectul probațiunii.⁴

Planificarea activității de urmărire penală trebuie să satisfacă cerința tempestivității, în sensul că planul trebuie elaborat în cel mai potrivit moment al investigațiilor; deci, să nu fie nici prematur, nici tardiv. Întocmirea planului presupune existența unui minimum de date, de informații, care să permită organelor judiciare

³ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 37.

⁴ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 225.

posibilitatea formulării cel puțin a versiunilor prin mijlocirea căroră, în stadiul incipient al cercetărilor, se urmărește explicarea naturii faptei săvârșite.

Elaborarea tardivă a planului poate avea consecințe nedorite asupra ritmicității și a ordinii de efectuare a activităților necesare stabilirii împrejurărilor legate de comiterea infracțiunii.

În ciuda elementelor particulare fiecărei infracțiuni, experiența de urmărire penală generalizată a condus la constatarea că există o seamă de aspecte, a căror stabilire se impune la cercetarea oricărei pricini penale. Acestea sunt în număr de șapte și constau în următoarele întrebări: *ce?*, *unde?*, *când?*, *cine?*, *cum?* (*în ce mod?*), *de ce?*, *cu ajutorul cui?*, de unde și denumirea de formula celor șapte întrebări.

Răspunsul la întrebarea *ce?* trebuie să cuprindă o amplă caracterizare a faptei săvârșite: dacă fapta constituie infracțiune și care anume, ce urmări a produs etc.

Răspunsul la întrebarea *unde?* impune precizarea tuturor circumstanțelor legate de locul comiterii faptei: mediul rural, urban, pe câmp, pe stradă, într-un imobil etc.

Întrebarea *când?* presupune stabilirea datei săvârșirii infracțiunii, luată într-un înțeles larg: anul, luna, ziua, ora.

Întrebările *cine?*, *cu ajutorul cui?* privesc subiectul infracțiunii, iar răspunsurile trebuie să individualizeze persoana făptuitorului, precum și faptul dacă infracțiunea a fost săvârșită în participație, forma de participație, rolul jucat de participanți etc.

Întrebarea *cum?* (*în ce mod?*) implică determinarea împrejurărilor în care s-a săvârșit infracțiunea și servește la clarificarea faptei.

În fine, răspunsul la întrebarea *în ce scop?* trebuie să caracterizeze latura subiectivă a infracțiunii, adică să indice forma vinovăției, mobilul și scopul.

În planul de cercetare se va indica ordinea, termenul de executare a activităților, precum și organele și persoanele care vor participa la efectuarea lor.

În ceea ce privește ordinea de efectuare a activităților cuprinse în plan, se vor urmări regulile ce vor fi expuse la verificarea versiunilor.

Prevederea unor anumite termene de efectuare e impusă de caracterul operativ, mobil și rapid al urmăririi penale.

Categoria organelor și persoanelor ce vor lua parte la efectuarea unor anumite activități (cercetări la fața locului, percheziții, reconstituiri și experimente etc.) include organele de poliție, diferiți specialiști, martori asistenți etc., iar participarea lor presupune o strictă delimitare a atribuțiilor ce le revin.

§4. Forma în care se materializează planul de cercetare

Planul de cercetare al oricărei pricini penale, privit sub raportul conținutului, va trebui să cuprindă întotdeauna aceleași elemente, adică va avea același conținut, conținut care se poate materializa în planuri diferite, deoarece experiența de urmărire penală nu impune o formă unică de plan pentru cercetarea oricărei cauze.

Forma planului e condiționată de natura cauzei ce se cercetează, în sensul că organul de urmărire penală va alege forma considerată cea mai potrivită, care să reflecte cel mai bine particularitățile cauzei cercetate.

Singurele condiții ce trebuie observate sunt cele potrivit cărora planul trebuie să îmbrace forma scrisă și să cuprindă toate elementele planificării la care ne-am referit.

Forma scrisă e impusă de necesitatea de a ordona, sintetiza și sistematiza cantitatea mare de date, informații existente, îndeobște, în orice cauză de o anumită complexitate și care nu ar putea fi păstrate un timp mai mult sau mai puțin îndelungat în memoria organului de urmărire penală, fără riscul pierderilor și al denaturărilor. Totodată, un astfel de plan va permite organului judiciar să urmărească mersul cercetărilor, să verifice activitățile planificate, precum și cele a căror efectuare apare, la un moment dat, necesară.

Nu e indispensabilă elaborarea unui plan scris la cercetarea tuturor cauzelor. Aceasta depinde de gradul de complexitate al infracțiunii și de experiența profesională a organului de urmărire penală.

Secțiunea a II-a - Versiunile de urmărire penală

§1. Noțiune

Percepția de către organele de urmărire penală a modificărilor produse în mediul înconjurător, ca urmare a săvârșirii infracțiunii, nu se rezumă la activitatea materială de căutare, descoperire și ridicare a urmelor, ci este însoțită de un minuțios examen intelectual, de interpretarea logică, abstractă a datelor în posesia cărora se află, de o continuă raportare a informațiilor a căror explicare se urmărește, de prelucrarea și sintetizarea lor prin mijlocirea analizei și a sintezei și a altor procedee logice.

În diverse stadii de cercetare a infracțiunilor, fie fapta în ansamblu, fie împrejurări ce se raportează la un element sau altul al infracțiunii, fie, în sfârșit, aspecte secundare fără relevanță juridică pot primi mai multe explicații, pot da loc unor ipoteze, unor presupuneri diferite.

Aceste supoziții, presupuneri, elaborate de organul judiciar, menite a da explicații posibile faptei în ansamblu sau unor aspecte legate de aceasta, au dobândit denumirea de versiuni⁵. Noțiunea de versiune a primit o semnificație proprie în criminalistică, deoarece nu orice presupunere constituie o versiune în sensul utilizat de noi, ci numai acea explicație care, inclusă în planul de cercetare, este supusă apoi verificării, pentru a se constata dacă investigațiile ulterioare o confirmă sau, dimpotrivă, o infirmă.

Versiunea constituie o ipoteză, adică o explicație probabilă a unui fenomen, eveniment, întemeiată pe informațiile existente la un moment dat al investigațiilor, în scopul determinării adevăratului caracter și conținut al fenomenului dat, astfel încât

⁵ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 499; Aurel Ciopraga, *Criminalistica - Tactica*, Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași, 1986, p. 16.

această presupunere să se transforme într-o certitudine sau, dimpotrivă, să fie înlăturată.

§2. Elaborarea versiunilor

Elaborarea versiunilor implică realizarea unor condiții: unele privesc temeiurile de fapt ce pot justifica o'explicație sau alta, celelalte se referă la însușirile ce trebuie realizate în persoana organului judiciar.

Astfel, datele factice ce stau la baza elaborării versiunilor trebuie să fie suficiente din punct de vedere cantitativ și corespunzătoare sub raport calitativ.

Inexistența sau cantitatea insuficientă a acestor date poate avea drept consecință elaborarea unui număr de versiuni, ceea ce atrage după sine un volum sporit de muncă și, implicit, tergiversarea cercetărilor.

Sub raport calitativ, aceste informații trebuie să-și afle sursa în temeiuri obiective, cu alte cuvinte, să fi fost obținute prin mijlocirea unor constatări sau verificări operative, ori pe calea efectuării activităților legate de descoperirea urmelor și a mijloacelor materiale de probă.

La baza elaborării versiunii trebuie să se afle întotdeauna temeiuri, elemente de fapt determinate, care să facă explicația dată *obiectiv posibilă, plauzibilă, verosimilă*; într-un cuvânt, constituie versiune numai acea explicație care posedă un anumit grad de certitudine.

Datele, informațiile ce stau la baza elaborării versiunilor pot proveni fie din mijloacele de probă propriu-zise - surse procesuale - fie din izvoare ce nu prezintă acest caracter.

Din categoria celor dintîi fac parte acele date, informații ce provin din mijloace legale de probă: declarații ale învinutului sau inculpatului, ale părții vătămate, ale martorilor, constatări făcute cu ocazia efectuării unor activități, cum ar fi cercetarea la fața locului, percheziții, ridicări de obiecte și înscrisuri, concluzii ale unor constatări tehnico-științifice, medico-legale, expertize etc.

În cea de-a doua categorie, datele ce pot fi așezate la baza supozițiilor nu trebuie să provină neapărat din surse procesuale, ci își pot avea originea și în alte surse, cum ar fi informațiile obținute ca urmare a unor activități operative efectuate de organele de poliție (supravegherea operativă, piste indicate de cîinii de urmărire, zvonurile care circulă în rîndul opiniei publice, scrisorile anonime etc).

Elaborarea versiunilor trebuie să se întemeieze cu precădere pe datele de natură procesuală, și numai în absența acestora sau în coroborare cu cele dintîi, și pe date obținute din izvoare neprocesuale.

Formularea unor versiuni verosimile presupune o *solidă formație juridică*, ample cunoștințe, mai cu seamă din domeniul dreptului penal, procesual penal și al criminalisticii, precum și din alte ramuri ale științei, cum ar fi medicina legală, chimia, fizica, biologia, criminologia, psihologia, în general, psihologia judiciară, în particular.

Corecta elaborare a versiunilor este adeseori facilitată de *întuiția, de flerul*

organului judiciar de a găsi cu ușurință cea mai adecvată soluție variatelor situații cu care este confruntat la tot pasul.

Intuiția constituie acea însușire a persoanei de a descoperi nemijlocit și imediat (pe cale rațională) adevărul, pe calea experienței și a cunoștințelor dobândite anterior. Spontaneitatea soluției găsite este pregătită, în realitate, de o activitate intelectuală prealabilă, de experiența acumulată anterior și, probabil, într-o anumită măsură, de prelucrarea inconștientă a acestora.

Elaborarea versiunilor presupune și o altă cerință: aptitudinea organului judiciar de a opera cu unele forme de raționament, cum ar fi deducția, inducția și analogia.

Raționamentul deductiv reprezintă acea operație logică în care gândirea trece de la general la particular, iar concluzia decurge cu necesitate din premise. Iată un exemplu de aplicare a raționamentului deductiv la elaborarea versiunilor: cunoștințele de medicină legală ajută organul judiciar la formularea unor versiuni întemeiate în cazul infracțiunii de omor, atunci când leziunile puternice, care interesează regiuni vitale ale organismului (de pildă, secționarea carotidei), în mod necesar trebuie să fie însoțite de hemoragii abundente. Absența de la locul faptei a urmelor de sânge poate justifica următoarele versiuni: 1. omorul a fost săvârșit într-un alt loc, iar ulterior cadavrul a fost deplasat; 2. urmele de sânge au fost înlăturate.

Raționamentul inductiv - operație logică opusă deducției - reprezintă raționamentul în care gândirea trece de la cunoștințe despre fapte și lucruri individuale, la cunoștințe despre ceea ce este esențial și general în faptele și obiectele individuale. Această formă de raționament își găsește o largă utilizare la elaborarea versiunilor mai ales în stadiul incipient al investigațiilor, când, de regulă, organele judiciare dețin informații reduse cu privire la fapta și făptuitor. Astfel, o urmă izolată, ce evidențiază anumite caracteristici ale obiectului creator, poate constitui punctul de plecare la elaborarea versiunilor prin care se urmărește cunoașterea mijlocului utilizat la săvârșirea infracțiunii și, de aici, eventual, la formularea versiunilor cu privire la subiectul infracțiunii.

Raționamentul prin analogie sau *raționamentul prin asemănare* este operația logică prin intermediul căreia, pe baza asemănărilor existente între două sau mai multe fenomene în privința unor însușiri ale lor, se conchide asupra asemănării probabile și în privința altor însușiri. Propriu raționamentului prin analogie este faptul că unul dintre fenomene este cunoscut integral, altul este cunoscut parțial, iar asemănările în partea cunoscută a ambelor fenomene se extind și asupra părții necunoscute a fenomenului al doilea.

De aceea, raționamentul prin analogie nu duce, în mod obișnuit, la concluzii certe, ci numai probabile.

§3. Clasificarea versiunilor

În raport de întinderea lor, de sfera împrejurărilor spre a căror explicare se îndreaptă presupunerile elaborate, versiunile pot privi fie fapta în ansamblu, fie

elemente ale acesteia, fie împrejurări secundare, derivate, legate de infracțiune sau de făptuitor.

Versiunile cu cel mai cuprinzător conținut caută un răspuns asupra faptei privity în ansamblu, sub aspectul considerării sale juridice, și sunt denumite versiuni principale sau generale. Constituie astfel de versiuni diversele explicații ce pot fi date în legătură cu moartea unei persoane, al cărei cadavru prezintă semne ce îndreptățesc, cel puțin în stadiul inițial, oricare din următoarele supoziții: omor, sinucidere, moarte naturală, accident.

Cu un conținut mai restrâns sunt versiunile prin mijlocirea cărora se explică împrejurările care se referă, de astă dată, la factorii sau condițiile infracțiunii, la latura obiectivă și la latura subiectivă; de exemplu, în cazul unei sustrageri disimulate prin incendierea magaziei, cu privire la lipsa unui anumit obiect, se pot formula, între altele, următoarele versiuni: lipsa respectivului bun se datorează distrugerii din cauza incendiului, bunul a cărui lipsă e reclamată de gestionar a fost însușit de către acesta.

Cu privire la subiectul infracțiunii, pot coexista versiunile potrivit cărora infracțiunea a putut fi săvârșită de A sau B, ori în participație etc.

Cu privire la latura obiectivă și latura subiectivă, se pot formula diverse versiuni care, de regulă, se referă la locul, modul, timpul, mijloacele folosite (latura obiectivă), forma vinovăției, mobilul, scopul (latura subiectivă).

Cu un conținut și mai restrâns, și fără a fi relevante sub aspectul caracterizării juridice a faptei, sunt versiunile secundare sau particulare, care privesc împrejurări, fapte accesorii, derivate, cum ar fi posibilitatea de a se fi tras cu o armă de foc dintr-un anumit loc, dacă un anumit obiect găsit la locul faptei aparține făptuitorului etc.

§4. Verificarea versiunilor

Versiunea constituie o explicație probabilă ce poate fi dată faptei. Alături de această explicație, fapta poate primi și altele posibile. Deoarece, cu privire la o anumită împrejurare s-au elaborat mai multe explicații, atât timp cât nu s-a procedat la verificarea lor, atitudinea organului judiciar față de aceste supoziții trebuie să fie aceeași, în sensul de a nu considera mai verosimilă una sau alta dintre ele și a nesocoti pe celelalte. Oricare dintre versiuni trebuie să aibă aceeași pondere, deoarece, până la verificarea lor, nu se poate ști care se va confirma și care, dimpotrivă, va fi infirmată⁶. Reprezentând una dintre explicațiile posibile, oricare versiune trebuie supusă verificării.⁷ Rezultatul acestei verificări, indiferent de numărul versiunilor elaborate, de caracterul lor mai mult sau mai puțin verosimil, trebuie să fie întotdeauna același: o

⁶ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 235; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 223.

⁷ C. Aionitoaie, E. Stancu, în *Tratat de tactică criminalistică*, ed. a II-a, Editura „Carpați”, Oradea, 1992, p. 21-22.

singură versiune, aceea sprijinită de întregul material probator, trebuie să se confirme, în vreme ce celelalte, nesprrijinite de datele existente în cauză, trebuie să fie înlăturate.

Dintr-o presupunere, o explicație posibilă, probabilă, în urma confirmării versiunea capătă o altă valoare, se transformă într-un fapt cert, sigur, într-o explicație ce exprimă adevărul.

Făcând abstracție de natura infracțiunii săvârșite, de particularitățile pe care le comportă aceasta, criminalistica elaborează anumite reguli și indică succesiunea ce trebuie respectată la verificarea versiunilor, reguli care își găsesc aplicare la cercetarea celor mai multe cauze.

Astfel, nu trebuie supraapreciată o singură versiune, cea, aparent, mai probabilă și întreaga cercetare să fie îndreptată în direcția verificării ei, deoarece o astfel de atitudine poate compromite întregul rezultat al cercetării, atunci când versiunea considerată mai verosimilă nu se confirmă.

Așa fiind, trebuie elaborate toate versiunile obiectiv posibile și verificate concomitent, nu succesiv. Atunci când există rațiuni temeinice, care impun verificarea cu prioritate a unei anumite versiuni, trebuie avută în vedere și eventualitatea neconfirmării acesteia, pentru a nu se îngreui verificarea celorlalte versiuni.

Trebuie folosite toate mijloacele de strângere a probelor, care, completându-se reciproc, să ofere posibilitatea verificării fiecăreia dintre ele.

Se recomandă următoarea succesiune a activităților, prin mijlocirea cărora se verifică versiunile:

- trebuie efectuate, cu precădere, acele activități care reclamă urgență, dictată de necesitatea înlăturării primejdiei dispariției unor mijloace de probă ori a unor situații de fapt (efectuarea neîntârziată a cercetării la fața locului, a percheziției, ascultarea victimei infracțiunii);

- se impune efectuarea cu prioritate a activităților al căror rezultat prezintă importanță pentru toate persoanele, pentru toate sau o parte din versiunile elaborate;

- dacă lămurirea uneia și aceleiași împrejurări se poate obține prin efectuarea a două activități și se scontează că una dintre ele va oferi rezultate mai sigure, aceasta din urmă, aptă a duce la rezultate certe, va trebui efectuată cu precădere.

CAPITOLUL al XVIII-lea TACTICA EFECTUĂRII CERCETĂRII LA FAȚA LOCULUI

Secțiunea I - Considerații preliminare

§1. Noțiunea cercetării la fața locului

Cercetarea la fața locului reprezintă activitatea procedurală care are drept obiect percepția nemijlocită de către organele judiciare a locului unde s-a desăvârșit activitatea infracțională, descoperirea, fixarea și ridicarea urmelor, precizarea poziției și a stării mijloacelor materiale de probă, în vederea stabilirii naturii și împrejurărilor comiterii infracțiunii¹.

Codul de procedură penală nu precizează înțelesul expresiei „fața locului”, din cuprinsul denumirii date acestei activități. Dar într-o altă materie, cea a competenței teritoriale a organelor judiciare, s-a definit sensul noțiunii: „locul săvârșirii infracțiunii”, care acoperă aproape integral înțelesul expresiei „fața locului”.

Potrivit alineatului final al art. 30 C.pr.pen., „Prin «locul săvârșirii infracțiunii» se înțelege locul unde s-a desfășurat activitatea infracțională, în total sau în parte, ori locul unde s-a produs rezultatul acesteia”.

Pornind de la definiția legală a locului săvârșirii infracțiunii și ținând seama de diversitatea situațiilor legate de locul comiterii infracțiunii, se impune constatarea de principiu potrivit căreia, prin „fața locului” trebuie să se înțeleagă nu numai o suprafață determinată a terenului sau încăperii în care s-a desăvârșit activitatea materială ce caracterizează latura obiectivă a infracțiunii, ci și locul unde s-au produs consecințele faptei comise, precum și acel loc ce conservă, într-un fel sau altul, date, informații, urme în legătură cu fapta săvârșită.

§2. Situații ce reclamă necesitatea efectuării cercetării la fața locului

În alin. 1 art. 129 C. pr. pen., se stabilește norma de principiu potrivit căreia „Cercetarea la fața locului se efectuează atunci când este necesar să se facă constatări cu privire la situația locului săvârșirii infracțiunii, să se descopere și să se fixeze urmele infracțiunii, să se stabilească poziția și starea mijloacelor materiale de probă și împrejurările în care a fost săvârșită”.

Dată fiind extrema diversitate a realităților în care se săvârșesc infracțiunile, Codul de procedură penală nu precizează situații anume, care ar justifica necesitatea efectuării cercetării la fața locului.

¹ P.C. Băloi, *Unele probleme privind cercetarea locului faptei*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. IV, Editura „Medicală”, București, 1965, p. 155.

Această normă are însă, pentru organele judiciare, valoarea unui criteriu orientativ, pentru a determina situațiile ce reclamă necesitatea efectuării cercetării la fața locului. Așa fiind, efectuarea cercetării la fața locului se impune ori de câte ori săvârșirea unei infracțiuni este însoțită de producerea unor transformări în mediul exterior, modificări de ordin fizic, susceptibile de o constatare directă, nemijlocită, schimbări ce se materializează sub forma unor urme în înțelesul cel mai larg atribuit acestei noțiuni².

La efectuarea cercetării la fața locului se poate recurge și în scopul percepției nemijlocite a ambianței locului comiterii infracțiunii, chiar dacă săvârșirea acesteia nu a fost însoțită de producerea unor modificări de ordin material, sau, deși însoțită de asemenea transformări, acestea, în faza de început a procesului penal (faza de urmărire penală), au făcut obiectul unor constatări nemijlocite. Aici avem în vedere acele situații în care, după efectuarea cercetării la fața locului, în cursul urmăririi penale, cu ocazia judecării aceleiași cauze, instanța de judecată constată necesitatea deplasării la fața locului, pentru a-și reprezenta mai fidel locul săvârșirii infracțiunii.

§3. Caractere

Cercetarea la fața locului prezintă o seamă de caractere care o particularizează în raport cu alte activități asemănătoare și-i conturează, totodată, însemnătatea.

Astfel, cercetarea la fața locului constituie, de regulă, o *activitate inițială, imediată* și, în principiu, *irepetabilă*.

Cercetarea la fața locului reprezintă o activitate inițială, deoarece, atunci când e efectuată de organele de urmărire penală, se situează la începutul investigațiilor legate de comiterea unei infracțiuni, reprezentând activitatea cu care debutează investigațiile.

Totodată, cercetarea la fața locului constituie o activitate *imediată*, ce trebuie efectuată neîntârziat, de îndată ce natura faptei săvârșite impune deplasarea organului judiciar la locul unde s-a comis activitatea infracțională.

În fine, cercetarea la fața locului constituie, în principiu, o activitate *irepetabilă*, deoarece, odată efectuată, locul faptei suferă modificări, ceea ce face ca aceasta să nu poată fi repetată în condițiile în care a fost îndeplinită prima dată.

§4. Importanță. Sarcini ale cercetării la fața locului

Cercetarea la fața locului constituie una dintre cele mai complexe și importante activități, ale cărei rezultate condiționează, de cele mai multe ori, nu numai direcția, ci însăși finalitatea investigațiilor în cauza dată.

Într-adevăr, locul unde făptuitorul și-a desăvârșit activitatea infracțională, locul unde s-au produs consecințele infracțiunii, sau care conservă, în orice mod, date,

² Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tactica*, Universitatea „A.I. Cuza”, Iași, 3. 1986, p. 25.

urme legate de săvârșirea faptei, constituie sursa celor mai ample și, totodată, mai fidele informații³.

Cercetarea la fața locului trebuie să rezolve o seamă de sarcini, precum:

a. Determinarea naturii faptei săvârșite și precizarea împrejurărilor în care aceasta a fost comisă.

Urmele și mijloacele materiale de probă descoperite, modul de amplasare a acestora pot indica, cu certitudine, natura faptei săvârșite.

Dacă este efectuată neîntârziat, dacă s-au valorificat toate elementele de informare pe care le conservă locul faptei, cercetarea la fața locului oferă posibilitatea conturării celor mai relevante aspecte legate de factorii sau condițiile infracțiunii (obiectul și subiectul), precum și ale celor legate de elementele infracțiunii (latura obiectivă și latura subiectivă).

b. Fie că este efectuată de organele de urmărire penală sau de instanța de judecată, percepția nemijlocită a locului unde s-a desăvârșit activitatea infracțională este chemată, între altele, să ofere organelor judiciare o reprezentare fidelă a tuturor condițiilor și împrejurărilor în care s-a săvârșit infracțiunea. Tot astfel, contactul cu locurile aflate în anumite raporturi cu infracțiunea sau cu făptuitorul acesteia oferă, deseori, posibilitatea unei mai bune înțelegeri a mecanismului producerii infracțiunii, a succesiunii diverselor activități legate de latura obiectivă a faptei săvârșite, a explicării unor situații, împrejurări fenomene ce gravitează în jurul faptei comise, sau care se află în anumite raporturi cu făptuitorul și care, în timp, se plasează într-un moment anterior, concomitent sau ulterior săvârșirii infracțiunii.

Cercetarea la fața locului presupune luarea unor măsuri pregătitoare atât la fața locului, cât și la sediul organului judiciar: efectuarea propriu-zisă a cercetării, interpretarea urmelor, în fine, fixarea cu ajutorul mijloacelor procedurale prevăzute de lege a constatărilor făcute cu ocazia efectuării acestei activități.

Secțiunea a II-a - Măsurile de pregătire a cercetărilor

§1. Măsurile ce se impun a fi luate de către organele judiciare și alte organe ori persoane, primele sosite la fața locului

Primele sosite la fața locului sunt, de regulă, organele de cercetare ale poliției, din apropierea locului săvârșirii faptei, care, dacă sunt competente, procedează neîntârziat la efectuarea cercetării la fața locului.

Sunt însă situații când, cei care vin primii în contact cu locul faptei, sunt alte organe sau persoane (reprezentanți ai organelor locale ale puterii sau administrației,

³ Vladimir Stoica, *Cercetarea la fața locului*, în *Probleme de criminalistică și de criminologie* nr. 2/1981, p. 112-114.

reprezentanți ai conducerii instituției ori întreprinderii în care s-a săvârșit fapta, sau alți angajați ai acestora, membri ai familiei etc.); în absența organelor de cercetare ale poliției, pentru a se asigura intangibilitatea locului, asemenea măsuri trebuie luate de aceste alte organe sau persoane.

În această a doua situație, organul de urmărire penală competent, de îndată ce a fost încunoștințat despre săvârșirea infracțiunii, până la sosirea celui mai apropiat organ de poliție, va lua legătura cu cei sosiți primii la fața locului, alții decât organele judiciare, pentru a da dispoziții cu privire la măsurile ce trebuie întreprinse de îndată și modul în care acestea trebuie efectuate.

Activitățile ce trebuie efectuate neîntârziat de către organul judiciar primul sosit la fața locului sunt impuse fie de considerente de ordin umanitar, de situația în care se află victimele, fie de necesitatea de a curma sau limita acele consecințe ale infracțiunii ce ar putea primejdui viața, sănătatea, integritatea corporală ale altor persoane sau ale avutului acestora, fie de necesitatea de a păstra nealterat aspectul locului infracțiunii.

În funcție de valorile sociale amenințate sau periclitate, practica efectuării acestei activități stabilește anumite priorități, o anumită ordine în care aceste măsuri trebuie efectuate. Astfel, față de celelalte interese, salvarea vieții victimelor, precum și înlăturarea sau limitarea acelor efecte ale infracțiunii ce ar putea primejdui viața, sănătatea, integritatea sau avutul persoanelor, au caracterul unor activități ce trebuie efectuate înaintea celorlalte. Urmează apoi a fi efectuate și celelalte activități menite a păstra aspectul inițial al locului săvârșirii infracțiunii⁴.

Care sunt activitățile ce nu suportă amănare și ordinea efectuării lor de către organele judiciare, primele sosite la fața locului ?

A. Luarea măsurilor de salvare a victimelor

Atunci când activitatea infracțională a avut drept consecință producerea unor suferințe victimelor, în general în cazul infracțiunilor împotriva vieții, sănătății sau integrității corporale, salvarea vieții victimei, ușurarea suferințelor sale reprezintă o activitate prioritară, ce trebuie efectuată de îndată, chiar și atunci când există riscul modificării aspectului inițial al locului faptei.

Față de gravitatea situației în care se poate afla victima infracțiunii, primele măsuri de ajutor medical se impun a fi luate chiar la fața locului, de către persoanele cu pregătire de specialitate, aflate întâmplător în acel loc sau chemate de urgență de cei ce au sosit primii la fața locului.

Uneori, asemenea măsuri se dovedesc a fi insuficiente, situații în care se impune deplasarea și internarea de urgență a victimei în unitățile sanitare de profil, pentru a i se acorda asistență medicală, diferențiată în raport cu starea sănătății victimei.

⁴ C. Aionîtoaie, E. Stancu, *Tratat de tactică criminalistică*, ed. a II-a, Editura, „Carpați”, Oradea, 1992, p. 35; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 19; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 240 și urm.

Deplasarea victimei la unitățile sanitare trebuie efectuată ținându-se cont de anumite reguli. Astfel, se recomandă ca, în timpul transportului, victima să fie însoțită de un organ de poliție, precum și de un martor ocular, ale căror precizări în legătură cu modul și împrejurările în care s-au produs vătămările vor orienta personalul medical asupra intervențiilor ce se impun. Organul judiciar ce însoțește victima va atrage atenția asupra faptului că îmbrăcămintea acesteia, fără a fi dezinfectată, trebuie păstrată în vederea ridicării și examinării eventualelor urme existente pe aceasta. Tot astfel, va atrage atenția asupra faptului ca, materialele străine aflate pe corpul victimei (depozitul subunghial, praf, fire de păr, diferite secreții), să nu fie distruse, ci păstrate în vederea examinării lor. Când considerente de ordin tactic impun ascultarea imediată a victimei, aceasta se va face cu avizul și în prezența medicului sub îngrijirea căruia se află.

Cu ocazia acordării primului ajutor medical, a deplasării și transportării victimei trebuie să se procedeze cu maximă prudență, astfel încât, locul faptei să sufere cât mai puține modificări. Se impune fixarea poziției inițiale a victimei și a obiectelor deplasate, precum și consemnarea în actele procedurale ce se încheie cu această ocazie a modificărilor survenite.

B. Asigurarea intangibilității locului unde urmează a se efectua cercetarea la fața locului; măsuri de conservare a urmelor și mijloacelor materiale de probă

În ordinea priorităților, organele judiciare primele sosite la fața locului vor lua măsurile de protejare și conservare ale urmelor și mijloacelor materiale de probă.

Astfel, pătrunderea la locul faptei a unor persoane (cele aflate în mod întâmplător în momentul comiterii faptei, cele sosite după acest moment, așa-numitul „val al curioșilor”, persoane apropiate victimei etc.) poate avea drept consecință distrugerea ori degradarea unor urme sau mijloace materiale de probă, deplasarea unor obiecte, modificarea sau schimbarea înfățișării acestora.

La consecințe asemănătoare poate conduce intervenția unor factori obiectivi, precum factorii naturali, atmosferici (ploaie, ninsoare, vânt de o anumită intensitate etc.).

Acțiunea acestor factori poate fi anihilată, sau, în orice caz, mult diminuată. Astfel, intervenția factorilor subiectivi poate fi diminuată prin izolarea locului săvârșirii faptei, prin îndepărtarea tuturor celor a căror prezență nu e justificată de interesele cercetării, prin interzicerea accesului oricărei persoane la locul comiterii faptei. Protejarea urmelor expuse primejdiei distrugerii sau degradării provocată de intervenția factorilor atmosferici se realizează prin fotografierea neîntârziată a acestora, urmată de acoperirea cu diferite obiecte.

Alteori, anumite consecințe ale infracțiunii sau anumite împrejurări în care fapta a fost comisă au o existență limitată în timp, ori sunt susceptibile de modificare, ca urmare a trecerii timpului. De aceea, se impune a se consemna mirosurile

caracteristice, temperatura mediului ambiant, starea timpului, natura și intensitatea luminii și alte fenomene asemănătoare expuse, în timp, dispariției sau modificărilor.

C. Identificarea și prinderea făptuitorului. Identificarea martorilor oculari, precum și a altor persoane

Sosit la fața locului, organul judiciar poate veni în contact cu un mare număr de persoane. În rândul acestora se află, deseori, victima infracțiunii, martorii oculari, persoanele care au participat la acordarea primului ajutor și chiar făptuitorul. De aceea, înainte de a lua măsura îndepărtării acestora, organul judiciar trebuie să opereze o selecție, să identifice și să rețină acele persoane care, indiferent de raporturile în care se află cu infracțiunea, ar putea contribui la stabilirea împrejurărilor referitoare la faptă sau la făptuitor.

Atunci când cercetarea se efectuează la un interval scurt de timp din momentul săvârșirii faptei, în rândul persoanelor prezente la fața locului se poate afla și făptuitorul, care, conștient de inutilitatea opunerii vreunei rezistențe, nu părăsește locul faptei, sau a fost imobilizat și reținut de către martorii oculari sau alte persoane.

Alteori, făptuitorul părăsește locul faptei, nu însă înainte de a fi fost identificat de către victimă ori martorii oculari, sau, nu înainte ca aceștia să fi reținut semnalmente ale acestuia și să fi observat direcția în care s-a îndreptat.

În prima dintre situații, organele judiciare vor proceda la stabilirea identității și la reținerea făptuitorului. În cea de-a doua situație, se va organiza neîntârziat urmărirea acestuia, de către unul din organele chemate să asigure paza locului. Când urmărirea se efectuează după trecerea unui anumit interval de timp, în care făptuitorul a avut posibilitatea să se deplaseze la o anumită distanță, principalele semnalmente ale acestuia se vor comunica organelor de poliție pe raza cărora se presupune că s-ar fi putut deplasa.

Tot astfel, se impune identificarea și reținerea martorilor oculari, până la sosirea echipei de cercetare la fața locului. Cu privire la aceștia, se impune precizarea tuturor datelor de identificare, precum și luarea unor măsuri care să împiedice posibilitățile de influențare reciprocă.

Uneori se ivește necesitatea identificării și reținerii până la sosirea echipei de cercetare la fața locului și a altor persoane.

Este vorba de acele persoane care au luat cunoștință prin simțuri proprii despre faptele și împrejurările ce interesează obiectivele cercetării la fața locului și au încunostințat despre aceasta organele judiciare. Apoi, este vorba de acele persoane care, independent, până la sosirea organelor judiciare, sau alături de acestea, au participat la acțiunile de prim-ajutor, la ridicarea și transportarea victimei și care, din cauza pătrunderii pe locul faptei, au produs anumite modificări.

D. Încunoștințarea organului judiciar competent a efectua cercetarea la fața locului

Atunci când măsurile de pază și conservare a urmelor și mijloacelor materiale de probă existente la fața locului au fost efectuate de un organ de cercetare al poliției necompetent, acesta are obligația de a încunoștința de îndată organul judiciar în căderea căruia e dată efectuarea cercetării la fața locului. Competența de efectuare a cercetării la fața locului poate reveni fie unui alt organ de cercetare al poliției, fie procurorului.

Atunci când măsurile luate de organele de cercetare ale poliției necompetente a efectua cercetarea la fața locului se mărginesc la activitățile de conservare a urmelor și mijloacelor materiale de probă, la identificarea și prinderea făptuitorului, la identificarea martorilor oculari și a altor persoane, toate aceste activități nu au caracterul unor acte de cercetare penală; de asemenea, nu are caracterul unui act de cercetare penală nici prinderea, de către organele de cercetare ale poliției, a făptuitorului, deoarece, în această situație ne aflăm în prezența unei infracțiuni flagrante, iar potrivit art. 465 alin. 3 C.pr.pen., dacă „...orice persoană are dreptul să prindă pe făptuitor și să-l conducă înaintea autorității”, cu atât mai mult acest drept revine organelor de poliție.

Așadar, când măsurile luate de organele de cercetare ale poliției nu au caracterul unor acte de cercetare penală, acestea au obligația de a încunoștința de îndată procurorul competent a efectua cercetarea la fața locului, care, potrivit art. 221 C.pr.pen., se sesizează din oficiu.

Atunci când, alături de măsurile de pază și de conservare a locului faptei, organul de cercetare al poliției a efectuat și acte de cercetare penală (activități propriu-zise de strângere a probelor, cum ar fi, ascultarea de îndată a victimei a cărei viață e în primejdie, ridicarea unor urme amenințate să dispară), consemnate în mijloacele procedurale prevăzute de lege, potrivit art. 213 C. pr. pen. acesta trebuie să încunoștințeze procurorul care exercită supravegherea activității organului ce le-a efectuat, iar prin intermediul acestuia, lucrările efectuate în astfel de cazuri se trimit procurorului competent.

§2. Pregătirile întreprinse la sediul organului judiciar competent a efectua cercetarea la fața locului, de îndată ce acesta a fost sesizat

A. Asigurarea prezenței experților și a altor specialiști

Faptul că cercetarea la fața locului este o activitate de grup, de echipă, explică necesitatea participării, alături de organele judiciare, și a altor persoane cu pregătire de profil în diverse domenii ale științei și tehnicii, pentru a acorda asistență de specialitate sau a efectua anumite activități, ori a face constatări de specialitate.

Persoanele ce pot participa alături de organele judiciare la efectuarea cercetării la fața locului au calitatea de experți sau specialiști, ori tehnicieni. Specialiștii sau tehnicienii funcționează în cadrul sau pe lângă instituția de care depinde organul de urmărire penală ori în alte organe; experții funcționează în cadrul altor organe⁵.

Natura specialității căreia aparține expertul sau un alt specialist e dată de natura împrejurărilor a căror constatare sau examinare reclamă cunoștințe dintr-un domeniu sau altul de activitate. Astfel, este indispensabilă prezența specialiștilor în probleme de criminalistică la cercetarea celor mai multe dintre infracțiuni, datorită contribuției pe care o pot aduce la descoperirea, ridicarea, fixarea și examinarea celor mai variate urme și mijloace materiale de probă. Tot astfel, în cazul infracțiunilor de omor, se impune prezența medicului legist, în cazul unor accidente de circulație e necesară prezența unor specialiști sau tehnicieni auto etc.

Activitatea experților și a celorlalți specialiști este subordonată organului judiciar ce coordonează cercetarea la fața locului.

B. Asigurarea și punerea în stare de funcționare a aparaturii necesare

Succesul activității de cercetare la fața locului este asigurat nu numai de caracterul organizat al acestei activități, ci și de nivelul științific imprimat acesteia, de utilizarea realizărilor de ultimă oră ale științei și tehnicii contemporane, adaptate scopurilor cercetării infracțiunilor.

Sunt de utilizare curentă instrumentele, mijloacele tehnice și materiale reunite în trusele numite criminalistice, care, în funcție de natura utilajelor și a materialelor pe care le conțin, pot avea fie o destinație generală, fie destinații speciale.

a. *Trusele criminalistice universale* au un conținut diversificat în funcție de natura activităților cărora le sunt destinate. Organele noastre judiciare sunt dotate cu următoarele tipuri de truse criminalistice: trusa universală pentru laboratoarele criminalistice ale poliției și parchetului, trusa universală pentru posturile de poliție, trusa universală pentru cercetarea la fața locului în cazul accidentelor și catastrofelor rutiere.

b. *Conținutul truselor cu destinație specială* e limitat la instrumentele și materialele necesare efectuării unor operații tehnico- criminalistice determinate. Din categoria acestora sunt de folosință uzuală tipurile de truse cu destinație specială: trusa foto, trusa cu substanțe chimice pentru marcarea diferitelor obiecte sau a corpului uman, trusa pentru examinarea cadavrelor neidentificate, trusa cu reactivi pentru testarea stupefiantelor.

c. Pentru efectuarea unor operații complexe se utilizează *laboratoarele criminalistice mobile*, ale căror utilaje, instrumente, instalații, aparate și materiale

⁵ Ioan Iacobuță, Traian Andriescu, *Unele probleme privind infracțiunile de violență săvârșite într-un mijloc de transport în comun*, în *Buletinul Intern al Procuraturii României* nr. 4/1987, p. 84-88.

sunt amenajate pe/compartimente,/ după cum urmează: compartimentul truselor criminalistice, compartimentul fotografiei judiciare, compartimentul filmului și al videofilmului judiciar, compartimentul necesar întocmirii schiței judiciare și a altor acte.

Secțiunea a III-a - Efectuarea propriu-zisă a cercetării la fața locului

§1. Principiile care stau la baza cercetărilor

Efectuarea unei activități inițiale și imediate, ce trebuie realizată într-un moment în care scena infracțiunii își păstrează configurația pe care o avea în momentul părăsirii sale de către făptuitor, determină *regulile tactice* de care trebuie să se țină seama la realizarea cercetării la fața locului⁶.

A. *Cercetarea la fața locului trebuie efectuată neîntârziat, de îndată ce organele judiciare au luat cunoștință de săvârșirea infracțiunii, când contactul nemijlocit cu locul ce păstrează modificările care sunt consecința infracțiunii este imperios necesar*

Aceasta reclamă deplasarea de îndată a organului judiciar la fața locului, ceea ce implică realizarea următoarelor deziderate: *reducerea intervalului de timp necesar pregătirilor ce se efectuează la sediul organului judiciar, utilizarea celor mai moderne mijloace de comunicare la distanță în vederea încunoștințării organelor competente a efectua cercetarea la fața locului, în fine, utilizarea acelor mijloace care asigură nu numai deplasarea într-un timp cât mai scurt la fața locului, ci și posibilitatea folosirii celor mai variate și adecvate mijloace tehnico-stiințifice criminalistice, aflate în dotarea organelor judiciare.*

B. *Cercetarea la fața locului trebuie efectuată în mod complet și obiectiv*

Obiectivitatea - atribut ce trebuie să călăuzească întreaga activitate a organelor judiciare - impune celui chemat să efectueze cercetarea la fața locului adoptarea unei atitudini ce exclude orice pornire subiectivă, obligă la consemnarea și fixarea completă și fidelă a configurației reale a locului săvârșirii infracțiunii, a urmelor și mijloacelor materiale de probă, a tuturor constatărilor desprinse ca urmare a unei temeinice examinări a situației de fapt, existente la fața locului.

⁶ Camil Suciu, *op. cit.*; Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 59 și urm.; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 247.

Procedând la efectuarea cercetării la fața locului, organul judiciar trebuie să abandoneze orice idee preconcepută, să se abțină a da faptei o calificare sau alta, călăuzit de prima impresie, de aspectul exterior al lucrurilor. Obiectivitatea organului judiciar, chemat să efectueze cercetarea la fața locului, exclue subordonarea întregii activități verificării versiunii considerate mai verosimile, deoarece o asemenea atitudine se repercutează defavorabil asupra acestei activități, atribuindu-i un caracter unilateral, în sensul strîngerii numai a acelor probe ce par a confirma versiunea elaborată. Pornirile subiective canalizează activitatea de cercetare într-o singură direcție, cea a confirmării versiunii considerate mai verosimile, cu riscul, în cazul neconfirmării acelei versiuni, a pierderii acelor urme și mijloacelor materiale de probă considerate, inițial, irelevante, dar, care, ulterior, se dovedesc a fi fost utile cauzei.

C. Cercetarea la fața locului trebuie efectuată minuțios

Această regulă tactică impune cerința că, cu ocazia cercetării la fața locului, trebuie căutate, ridicate și fixate, în vederea examinării lor, toate urmele și mijloacele materiale de probă, aflate într-un raport sau altul cu fapta săvârșită, astfel încât, nici un aspect având legătură cu infracțiunea sau cu făptuitorul să nu fie ignorat, să nu rămînă în afara cercetărilor.

Cerința cercetării minuțioase a locului faptei prezintă și dificultăți.

Astfel, de multe ori, e anevoios a se stabili care anume modificări reprezintă o consecință a infracțiunii săvârșite, cu alte cuvinte, care anume modificări constatate la fața locului sunt intrinseci sau extrinseci faptei săvârșite.

Apoi, cu ocazia cercetării unor infracțiuni la fața locului, organul judiciar vine în contact cu urme și mijloace materiale de probă de o mare complexitate.

Fixarea tuturor urmelor și obiectelor prezente e cu neputință, deoarece ar reclama un mare volum de muncă, iar consemnarea detaliată a acestora în procesul-verbal ar face să se piardă, în multitudinea detaliilor, aspectele cele mai importante ale cauzei.

D. Cercetarea la fața locului trebuie efectuată organizat, după un plan judicios elaborat

Eficiența cercetării la fața locului este condiționată, între altele, de caracterul calificat, organizat, ce se imprimă acestei activități, care să asigure utilizarea judicioasă a forțelor umane și materiale, ce concură la realizarea acesteia.

Planul ce se elaborează cu această ocazie trebuie să reflecte succesiunea, ordinea în care urmează a se efectua activitățile de cercetare, cu folosirea celor mai adecvate procedee tactice, și trebuie să acopere o seamă de aspecte considerate esențiale în cazul tuturor infracțiunilor. Dintre acestea, amintim: determinarea limitelor cercetării, astfel încât să se asigure examinarea întregii suprafețe de teren

legată de infracțiunea săvârșită, precizarea atribuțiilor ce revin fiecărui participant la cercetare, determinarea principalelor procedee necesare pentru fixarea împrejurărilor comiterii infracțiunii, pentru descoperirea, ridicarea și fixarea urmelor și mijloacelor materiale de probă; în fine, în raport de împrejurări, precizarea activităților operative ce urmează a fi efectuate paralel cu cercetarea la fața locului.

§2. Fazele cercetării la fața locului

A. Faza statică a cercetării la fața locului

Înainte de a se proceda la examinarea propriu-zisă a locului faptei, organul judiciar ce conduce această activitate trebuie să precizeze limitele teritoriale asupra cărora se va extinde cercetarea.

La delimitarea locului asupra căruia se va extinde cercetarea se va ține seama și de împrejurarea dacă infracțiunea s-a săvârșit pe un teren deschis, într-o pădure, într-o regiune muntoasă ori prăpastie, exploatare minieră, mediu subacvatic sau într-o clădire. Când infracțiunea s-a săvârșit pe un teren deschis, cercetarea trebuie să se extindă asupra unei suprafețe cât mai întinse, dar nu dincolo de limitele în care e posibil să se descopere urme și mijloace materiale de probă⁷.

După ce s-au determinat limitele suprafeței de teren ce vor fi supuse cercetării, se va preciza punctul de începere și sensul, direcția de efectuare a acestei activități.

Punctul de plecare al cercetării la fața locului îl poate constitui centrul locului infracțiunii, adică acea porțiune de teren în jurul căreia sunt concentrate urmele principale ale infracțiunii, după care cercetarea se va extinde asupra zonelor înconjurătoare, adică spre marginile sau periferia aceluia loc.

E indicat a se proceda astfel atunci când urmele infracțiunii, mijloacele materiale de probă, obiectele principale sunt concentrate într-o anumită porțiune a terenului (de pildă, în cazul unui accident de trafic rutier, unde urmele și obiectele principale - autovehiculul, cadavrul victimei - sunt dispuse într-un anumit loc).

Alteori, punctul de plecare al cercetării îl constituie periferia aceluia loc, după care, cei ce participă la cercetare, deplasându-se în spirală, se apropie de punctul central al locului săvârșirii infracțiunii.

Când infracțiunea a fost comisă pe un teren deschis de o întindere largă, pentru a se asigura cercetarea minuțioasă a întregii suprafețe se procedează la împărțirea terenului în sectoare. După examinarea unui anumit sector se procedează la cercetarea celorlalte, activitate la care iau parte toți cei ce participă la efectuarea cercetării la fața locului.

Atunci când, din cauza naturii infracțiunii, se presupune că urmele și mijloacele materiale de probă pot fi descoperite numai într-o anumită direcție, cercetării i se va

⁷ Lupu Coman, M. Constantinescu, *Reguli tactice ale efectuării cercetării la fața locului*, colectiv, în *Tratat practică de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976, p. 421-424.

imprima un sens (direcție) liniar. Așa, de pildă, în cazul unui accident de trafic rutier, urmat de părăsirea locului faptei de către conducătorul auto, se va efectua cercetarea în direcție liniară, în limitele în care se presupune că ar putea fi găsite urme și mijloace materiale de probă.

Oricare ar fi sensul imprimat cercetării la fața locului, odată aleasă o anumită direcție de deplasare, aceasta trebuie urmată consecvent, pentru a se înlătura riscul rămănerii unor porțiuni de teren necercetate.

B. Conținutul activităților ce se întreprind în faza dinamică a cercetării la fața locului

În faza dinamică a cercetării la fața locului sunt supuse unei examinări minuțioase toate obiectele și mijloacele materiale de probă, precum și urmele aflate în anumite raporturi cu infracțiunea săvârșită. Obiectele presupuse a se afla în anumite relații cu infracțiunea comisă, în cursul acestei faze, în măsura în care e necesar, sunt deplasate din poziția lor inițială, pentru a se asigura condiții optime în vederea descoperirii, fixării și ridicării urmelor. Prin utilizarea celor mai adecvate mijloace tehnico-științifice, urmele descoperite sunt supuse, după caz, operațiilor de relevare, fixare, iar în raport de dimensiunile obiectelor purtătoare de urme, în funcție de natura și modul de formare a urmelor, acestea sunt ridicate în vederea examinării lor la fața locului. Dacă examinarea acestora reclamă un timp îndelungat sau utilizarea unor mijloace ori tehnici de un anumit grad de complexitate, se dispune trimiterea lor la laboratoarele de specialitate⁸.

Toate constatările făcute cu ocazia examinării de sine stătătoare a obiectelor și a urmelor se consemnează, provizoriu, pentru a servi apoi la întocmirea procesului-verbal de cercetare la fața locului.

Tot acum, pentru fixarea caracteristicilor individuale ale obiectelor și urmelor, se execută măsurătorile fotografice bidimensionale, precum și fotografiile și filmarea de detalii.

De asemenea, se va acorda atenție așa-numitelor împrejurări negative, adică acelor neconcordanțe între modificările constatate la fața locului și agenții sau factorii care trebuiau să le provoace. Împrejurarea negativă constă, cu alte cuvinte, în constatarea absenței a ceea ce trebuia să existe (să se producă), în mod necesar, dacă fapta s-ar fi săvârșit în condițiile în care aspectul urmelor, prezența unor urme, configurația locului faptei ar lăsa să se întrevadă⁹.

Nu numai absența unor urme, obiecte etc. poate constitui un indiciu al disimulării, ci și prezența, nejustificată de modul de săvârșire a faptei, a unor urme sau obiecte.

⁸ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 305.

⁹ Ion Mircea, *Împrejurări controversate de la locul săvârșirii unor infracțiuni de furt*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Iurisprudentia*, nr. 2/1987, Cluj-Napoca, p. 80.

Data fiind posibilitatea creării artificiale a unor urme în scopul disimulării (de pildă, disimularea omorului în sinucidere prin spânzurare, disimularea delapidării în furt prin spargere etc.), cu ocazia cercetării la fața locului organele judiciare trebuie să se convingă asupra caracterului real sau ireal al modificărilor pe care le-a suferit locul faptei.

§3. Măsurile operative ce pot fi efectuate paralel cu cerceterea la fața locului

Modul de săvârșire a infracțiunii, situațiile de fapt constatate la fața locului pot constitui punctul de plecare al efectuării concomitente a unor variate activități, ce nu suferă amânare, cum ar fi: comunicarea semnalmentelor făptuitorului, așa cum acestea au fost descrise de martorii oculari, de persoana vătămată, organelor de poliție pe raza cărora e de presupus că s-a deplasat, dirijarea pe urmele proaspete ale făptuitorului a cîinelui de urmărire, punerea sub supraveghere a locurilor unde făptuitorul ar putea să apară (gări, porturi, aeroporturi), efectuarea unor percheziții domiciliare în scopul descoperirii unor bunuri sau a infractorului ascuns.

Pentru a nu se întrerupe cercetarea, cu efectuarea acestor activități vor fi însărcinate alte organe judiciare.

Secțiunea a IV-a - Mijloacele de fixare a rezultatelor cercetării la fața locului

§1. Procesul-verbal de cercetare la fața locului

Procesul-verbal, principalul mijloc procedural de fixare a rezultatelor acestui act inițial de urmărire penală, trebuie să reprezinte o reproducere fidelă a întregii activități desfășurate la fața locului, a tuturor urmelor și mijloacelor materiale de probă descoperite cu această ocazie.

În afara condițiilor de fond pe care trebuie să le satisfacă orice proces-verbal încheiat de către organele judiciare, acesta mai trebuie:

- să fie obiectiv
- să fie complet
- să se caracterizeze prin precizie și claritate
- să fie succint, să fie redactat într-o formă concisă, concentrată, cerință care nu trebuie să dăuneze caracterului său complet¹⁰.

Potrivit dispozițiilor art. 131 și 91 C.pr.pen., procesul-verbal de cercetare la fața locului, în cele trei părți ale structurii sale, trebuie să cuprindă:

¹⁰ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 27; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1988, p. 248.

I În partea introductivă a procesului-verbal se consemnează acele date ce atribuie caracter oficial acestui act procedural:

- locul și data efectuării cercetării;
- numele, prenumele și calitatea celor ce participă la efectuarea cercetării, cu precizarea denumirii organului de urmărire penală sau a instanței de care aparțin;
- numele, prenumele și calitatea experților, specialiștilor și tehnicienilor, precum și ale martorilor asistenți, cu indicarea adresei la care locuiesc;
- temeiurile de fapt și de drept care justifică deplasarea organului judiciar la fața locului;
- ora începerii cercetării la fața locului;
- când cercetarea se efectuează pe un teren deschis, mențiuni cu privire la condițiile meteorologice și la condițiile de iluminare existente;
- precizarea dacă părțile au fost citate și dacă acestea au fost prezente;
- mențiuni dacă învinuitul este sau nu prezent, iar în cazul absenței acestuia, dacă e reprezentat și de către cine anume.

II În partea descriptivă a procesului-verbal se consemnează toate activitățile întreprinse, în ordinea efectuării lor, toate urmele și mijloacele materiale de probă descoperite cu această ocazie.

1. Această parte debutează cu descrierea detaliată a locului unde s-a comis infracțiunea, sub următoarele aspecte: amplasarea locului în raport cu vecinătățile sale, întinderea locului supus cercetării, situarea locului în raport cu punctele cardinale precum și față de anumite repere naturale fixe mai apropiate (imobile vecine, străzi etc.), căile de acces. Când se efectuează în încăperi, se va descrie ambianța acestora: pereții, dușumeaua, tavanul, ușile, ferestrele, starea încuietorilor, obiectele de mobilier, amplasarea acestora etc.

2. Un amplu spațiu se acordă descrierii detaliate a urmelor, mijloacelor materiale de probă și obiectelor descoperite cu această ocazie.

Urmele vor fi descrise sub următoarele aspecte: natura acestora, locul unde au fost descoperite, raporturile de distanță dintre diferite urme, distanța dintre acestea și obiectele principale, starea în care se prezintă, procedeele și mijloacele tehnicoștiințifice utilizate la descoperirea, ridicarea și fixarea acestora.

În ceea ce privește obiectele descoperite, se vor menționa următoarele : natura, felul obiectului, forma, dimensiunile, culoarea, particularitățile de construcție, anumite caracteristici, cum ar fi locul unde au fost găsite, raporturile de distanță dintre acestea, starea în care se prezintă etc.

3. Tot în această parte a procesului-verbal se menționează așa-numitele împrejurări negative, precum și obiecțiunile și explicațiile celor care, în diverse calități, au participat la această activitate: martori asistenți, experți, specialiști, tehnicieni.

În situațiile în care, cu ocazia cercetării la fața locului, s-au efectuat și alte activități (ascultarea învinuitului sau inculpatului, a părții vătămate, a martorilor), declarațiile acestora se vor consemna în acte procedurale de sine stătătoare, aceasta pentru a nu se încărca inutil conținutul procesului-verbal de cercetare la fața locului.

¹¹ În partea finală a procesului-verbal de cercetare la fața locului se menționează următoarele elemente:

- care anume obiecte și urme descoperite la locul faptei au fost ridicate, ce mijloace și metode s-au utilizat la ridicarea acestora;
- ce măsuri s-au luat cu privire la victimă infracțiunii, cu privire la cadavru, la autovehiculul distrus etc.;
- ce genuri de fotografii, filme și videofonograme judiciare s-au efectuat;
- dacă s-a întocmit schița locului faptei;
- dacă s-au făcut experimente judiciare și ce rezultate s-au obținut;
- ora terminării cercetării la fața locului.

Procesul-verbal de cercetare la fața locului va fi semnat pe fiecare pagină și la sfârșit de toți cei care, în diverse calități, au luat parte la efectuarea acestei activități: organul judiciar, martorii asistenți, experții, specialiștii și tehnicienii, învinuitul sau inculpatul ori apărătorul acestuia.

§2. Schița locului faptei

Schița constituie o modalitate de reprezentare grafică a locului infracțiunii în ansamblu, a poziției obiectelor și urmelor, a raporturilor de distanță dintre acestea, și are rolul de a ilustra constatările cuprinse în procesul-verbal și de a intregi celelalte mijloace de fixare a rezultatelor cercetării la fața locului¹¹.

În funcție de faptul dacă transpunerea în plan a locului faptei respectă sau nu proporțiile reale ale suprafețelor sau obiectelor reprezentate grafic, se disting două modalități de realizare a schiței: planul schiță și desenul schiță.

Planul schiță sau planul la scară presupune respectarea riguroasă a proporțiilor reale ale terenului, interioarelor, obiectelor reprezentate, precum și a raporturilor de distanță dintre acestea, micșorarea de un anumit număr de ori.

Scara planului se determină în raport cu întinderea suprafețelor și a dimensiunilor obiectelor ce urmează a fi reprezentate. Astfel, schița încăperilor poate fi realizată la scara de 1:50, a clădirilor la scara de 1:100, iar a locurilor deschise, în funcție de suprafața acestora, la scara de 1:200 sau la scara de 1:10000¹².

Desenul schiță se realizează prin desenare, fără respectarea strictă a distanțelor și dimensiunilor reale ale suprafețelor sau obiectelor reprezentate.

În cazul terenurilor deschise, trebuie să se realizeze, mai întâi, orientarea în teren cu ajutorul busolei, după punctele cardinale (lătura din dreapta a planșetei trebuie să fie orientată în direcția nord-sud, indicată de acul busolei).

Reprezentarea în plan a obiectelor aflate la fața locului implică utilizarea unor simboluri, a unor semne convenționale, cu aceeași semnificație pentru toate organele judiciare.

¹¹ Camil Suci, *op. cit.*, p. 521.

¹² I.E. Sandu, *Întocmirea schiței la fața locului*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, p. 86-88.

Schița locurilor închise se poate realiza după următoarele procedee: în proiecție orizontală și prin rabatarea planurilor de proiecție.

§3. Fotografia judiciară

Fotografia judiciară se efectuează pe măsura desfășurării cercetărilor, iar imaginile înregistrate vor privi mai întâi cadrul cel mai general (fotografiile de orientare) și, în cele din urmă, fotografiile detaliilor.

a. Fotografia de orientare trebuie să cuprindă întregul loc al faptei, cu principalele repere din natură, astfel încât, locul să poată fi cu ușurință identificat, în cazul reluării cercetărilor, efectuării reconstituirilor etc. Dacă topografia locului o impune, se vor efectua fotografii panoramice liniare sau fotografii panoramice circulare.

b. Fotografiile schiță trebuie să redea cele mai importante caracteristici ale locului faptei. Tehnica folosită va fi impusă de specificul faptei, urmând a se efectua fotografia schiță unitară, fotografia schiță panoramică (liniară sau circulară), fotografia schiță pe sectoare, fotografia schiță încrucișată etc.

c. Fotografia obiectelor principale trebuie să înregistreze imagini ale corpului victimei, armele sau instrumentele folosite pentru săvârșirea infracțiunii, obiectele purtătoare de urme etc.

d. Fotografia de detaliu trebuie să surprindă detalii ale urmelor de deget, ale urmelor instrumentelor de spargere, ale urmelor împușcături pe corpul victimei sau pe diferite obiecte etc.

În ceea ce privește procedeele tehnice de realizare a acestor fotografii, facem trimitere la capitolul al III-lea al lucrării, privitor la fotografia judiciară.

Schița în proiecție orizontală, cel mai frecvent utilizată, permite fixarea obiectelor aflate pe astfel de suprafețe. Schița realizată prin rabatarea planurilor de proiecție permite realizarea într-un singur plan a imaginii unor corpuri tridimensionale și constă în reprezentarea în plan orizontal a suprafețelor verticale și a tavanului unei încăperi.

§4. Fixarea prin mijlocirea fonogramei judiciare a unor activități efectuate cu ocazia cercetării la fața locului

Cu ocazia cercetării la fața locului, banda magnetică este utilizată ca:

- mijloc de fixare a declarațiilor celor care, în diverse calități, au participat la săvârșirea infracțiunii;

- mijloc de fixare a constatărilor făcute în timpul efectuării cercetării și care, ulterior, vor servi la redactarea procesului-verbal.

Sub cel de-al doilea aspect, banda magnetică constituie mijlocul ideal de fixare a tuturor constatărilor făcute în cursul celor două faze ale cercetării, date care, ulterior, vor servi la redactarea procesului-verbal de cercetare la fața locului.

§5. Fixarea rezultatelor cercetării la fața locului cu ajutorul filmului și a videofonogramei judiciare

Utilizate la fixarea rezultatelor cercetării la fața locului, atât filmul judiciar, cât și videofonograma judiciară prezintă, în raport cu celelalte mijloace de fixare, necontestate avantaje¹³.

Astfel, filmul judiciar oferă, între altele, următoarele avantaje:

- pronunțatul carater ilustrativ al tuturor activităților ce se întreprind cu ocazia cercetării la fața locului;
- însușirea de a surprinde activitățile efectuate în dinamismul lor;
- fidelitatea cu care sunt înregistrate imaginile și fenomenele acustice;
- rapiditatea cu care se fixează pe peliculă diferite secvențe, persoane și obiecte, aflate în diferite raporturi cu infracțiunea;
- fenomenele acustice imprimate întregesc informațiile oferite de imaginea cinematografică.

Tot astfel, *videofonograma magnetică* prezintă față de filmul judiciar avantaje incontestabile:

- posibilitatea obținerii de îndată a videofonogramei, fără a mai fi necesară prelucrarea de laborator;
- posibilitatea utilizării repetate, după ștergere, a aceleiași bande;
- înregistrarea concomitentă a sunetului și imaginii etc.

Ca și în cazul fotografiei judiciare, cu ocazia cercetării la fața locului se pot realiza următoarele filme și videofonograme judiciare: de orientare, schită (în diversele sale variante) a obiectelor principale, a urmelor și a detaaliilor, înregistrări la scară.

¹³ C. Aionîtoaic, I.E. Sandu, *Tratat de tactică criminalistică*, ed. a II-a, Editura „Carpați”, Oradea, 1992, p. 74-75.

- PLAN DE SITUAȚIE -

Str. CERNULUI Nr. 7.

LEGENDĂ:

1. Poartă mică;
2. Poartă auto;
3. Intrare joasă;
4. Treișor;
5. Treișor la baie;
6. Scări țanț;
- 7.-8. Urme de încălzire;
9. Dăap. bibliotecă;
10. Gard împingător.

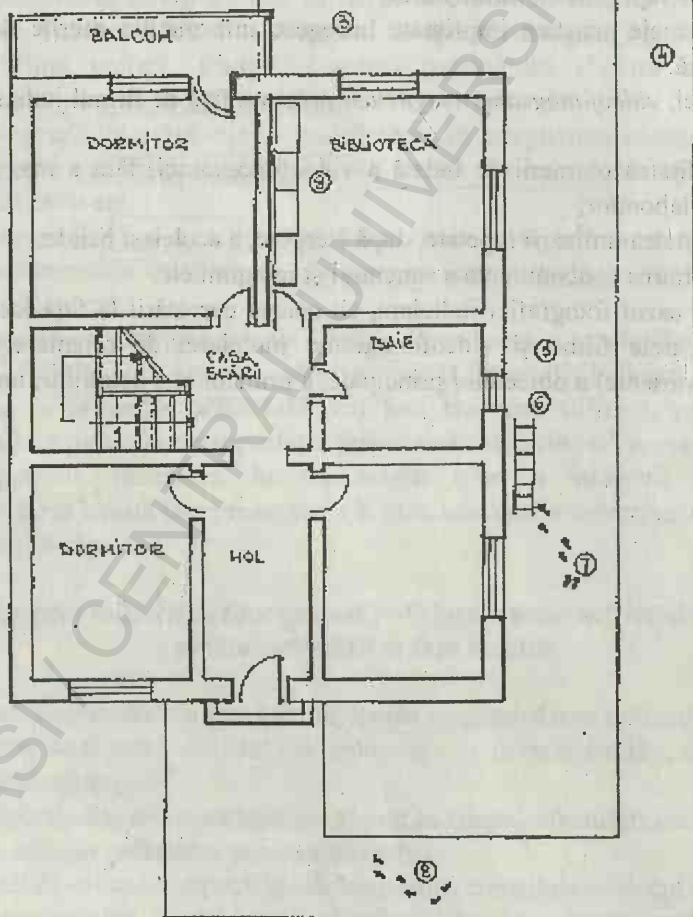

Foto 1 - Cadavru neidentificat, în locul de depozitare a gunoiului

Foto 2 - Cadrul general al locului unde a fost găsit cadavrul

Foto 3 - Aceeași imagine, cu detalii

Foto 4 - Fotografie de identificare, din față

Foto 5 - Fotografie de identificare, profil stânga

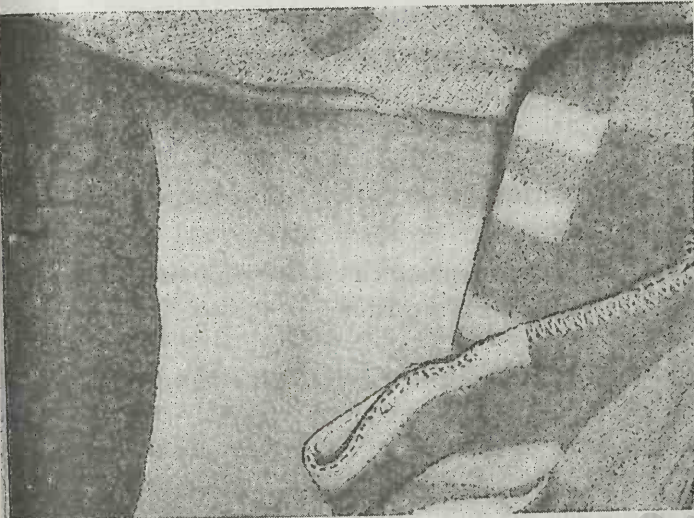

Foto 6 - Urme de
violenta în regiunea
abdominală (produse
de rozătoare)

Foto 7 - Sinucidere

CAPITOLUL al XIX-lea

TACTICA ASCULTĂRII MARTORILOR

Secțiunea I - Considerații de ordin psihologic

§1) Recepția informațiilor. Categorii de senzații cu rol determinant în formarea declarațiilor martorilor

Procesul de formare a declarațiilor martorilor implică un moment de achiziție a informațiilor circumscrise infracțiunii sau faptei, un moment de conservare în memorie a informațiilor percepute și, în fine, momentul de comunicare a acestor informații organelor judiciare, pe calea reproducerii sau recunoașterii.

La formarea acestui proces concură, într-o măsură sau alta, toate categoriile de senzații. Unele dintre acestea au un rol precumpănitor (senzațiile vizuale și auditive), altele au un rol subsecvent (senzațiile tactile, olfactive și gustative)¹.

Referitor la recepția informațiilor ne vom referi la senzațiile cu rol determinant în formarea mărturiei, indicând, totodată, procedeele tactice ce se desprind din specificul percepției vizuale și auditive; asupra celorlalte categorii de senzații vom reveni cu ocazia examinării tacticii de ascultare a persoanei vătămate.

A. Recepția auditivă

Organul auditiv al omului este capabil să perceapă, într-o infinitate de nuanțe, o multitudine de fenomene sonore ce însoțesc, fie în mod necesar, fie în mod întâmplător, săvârșirea unor infracțiuni.

Înălțimea, intensitatea și timbrul constituie cele trei însușiri caracteristice ale oricărui sunet, a căror percepție dă naștere senzațiilor.

La dovedirea diverselor aspecte legate de comiterea infracțiunilor, cel mai mare interes îl prezintă percepția și redarea cuvintelor, a vorbirii.

La ascultarea martorului auditiv, acestuia i se cere să reproducă cuvinte, termeni, expresii, numere, cifre, în acele situații în care cuvintele, expresiile etc. reprezintă însăși activitatea materială prin care se realizează latura obiectivă a infracțiunii.

Desigur, în astfel de împrejurări, martorului nu i se poate pretinde să reproducă fidel decât cuvinte, expresii, scurte propoziții și nicidecum să reproducă, în termenii ei exacti, o întreagă conversație.

¹ Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 165; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 293.

De aceea, ceea ce martorul poate reproduce dintr-o conversație, reprezintă sensul, conținutul de idei, fiindcă e cu neputință ca cineva să rețină și să reproducă toți termenii care o alcătuiesc.

B. Recepția vizuală

Mărturia a cărei sursă o constituie senzațiile vizuale reprezintă mărturia tip, mărturia cel mai frecvent întâlnită, deoarece, în aproape fiecare cauză penală, se resimte necesitatea reconstituirii cât mai fidele a configurației locului infracțiunii, a localizării spațiale a unor obiecte, a precizării unor raporturi spațiale dintre obiecte, dintre obiectele și persoanele de a căror prezență la locul infracțiunii este, într-un fel sau altul, legată de săvârșirea acesteia.

Coefficientul de fidelitate a mărturiei în ceea ce privește culorile precum și însușirile spațiale ale obiectelor e sensibil diferențiat, în primul rând în funcție de condițiile de iluminare în care are loc recepția.

În cazul faptelor petrecute în condițiile luminii naturale, intensitatea luminii diferă după cum acestea au fost recepționate în timpul zilei (în condițiile luminii diurne), în condițiile luminii crepusculare (în zori și în amurg) sau în timpul noptii (în condițiile luminii nocturne).

Condițiile optime pentru percepția culorilor, precum și a celorlalte însușiri spațiale ale obiectelor, sunt oferite de lumina zilei, numită, de aceea, și vederea colorată diurnă, în șapte tonuri.

În cazul faptelor percepute în condițiile luminii artificiale, nu numai intensitatea, dar și natura iluminatului influențează perturbator asupra percepției culorilor obiectelor.

Recepția cromatică, precum și a însușirilor spațiale ale obiectelor, este sever afectată la trecerea bruscă dintr-un mediu într-altul cu sensibilități ale luminii vădit disproporționate (de la lumină la întuneric, sau într-un mediu cu o sensibilitate scăzută a luminii și viceversa).

Vederea, în condiții fundamental schimbate de luminozitate, devine eficientă de-abia din momentul în care intervine adaptarea.

Adaptarea la întuneric se petrece într-un ritm foarte rapid în primele zece minute, după care, acest ritm înregistrează o încetinire. Adaptarea deplină intervine după o oră de ședere în întuneric.

Adaptarea la lumină se face într-un timp mult mai scurt, de aproximativ 3-5 minute, după care ochiul vede normal.

Cunoașterea legităților ce guvernează capacitatea de acomodare la lumină și în întuneric ne permite elaborarea următoarelor reguli tactice: la evaluarea declarațiilor martorilor, formate în condițiile trecerii bruște în medii cu vizibilități vădit disproporționate, organele judiciare trebuie să ia în considerare ritmul diferit al instalării acomodării, în funcție de faptele petrecute în condițiile trecerii de la lumină la întuneric și viceversa, și, totodată, durata șederii în noul mediu, pentru a se convinge

dacă faptele au fost percepute în momentul inițial, intermediar sau final al acomodării. Totodată, va trebui să se țină seama de diferența de intensitate a luminii celor două medii prin care martorul a trecut brusc, de aceasta depinzând durata de timp necesară acomodării. În fine, nu trebuie ignorate nici preocupările martorului anterioare săvârșirii faptei. Astfel, mai repede se va instala acomodarea la martorul care, în momentul săvârșirii faptei, se afla în încăpere, cu lumina stinsă, față de cel care a părăsit lectura unui ziar sau a unei cărți, sau care viziona programul de televiziune.

C. Percepția însușirilor spațiale ale obiectelor

Necesitatea precizării următoarelor raporturi spațiale se ivește deseori în procesul penal: distanța ce separă martorul de locul infracțiunii în momentul percepției, distanța dintre diferite obiecte, dintre persoane, dintre persoane și obiecte etc.

Dependența preciziei raporturilor spațiale de distanța la care sunt situate obiectele, persoanele etc. ne permite să formulăm următoarea legitate: siguranța percepției scade o dată cu distanța sau, altfel spus, exactitatea aprecierii acestei însușiri spațiale se află într-un raport invers proporțional cu distanța.

Percepția însușirilor spațiale poate fi influențată de condițiile atmosferice existente în momentul percepției; atmosfera rarefiată, purificată (după ploaie, în zonele montane etc.) micșorează distanțele, astfel încât obiectele îndepărtate ni se par mai apropiate. Aceleași obiecte, percepute în condițiile unei atmosfere încărcate (ceață, timp noros etc.), ne apar mai îndepărtate.

În ceea ce privește mărimea, dimensiunile obiectelor, invocându-se datele psihologiei experimentale, se afirmă că omul face aprecieri eronate asupra detaliilor acestora, cercetările punând în evidență tendința cu caracter de legitate potrivit căreia dimensiunile mici sunt supraestimate, în vreme ce dimensiunile mari, dimpotrivă, subestimate.

E posibil ca, cel ce apreciază corect dimensiunile mici, să aprecieze corect și dimensiunile mari, după cum pot exista și martori care să subestimeze o mărime, care, în general, este supraevaluată.

Percepția dimensiunilor obiectelor poate fi influențată de dimensiunile obiectelor aflate în vecinătatea celui a cărui mărime interesează, deoarece, în aceste condiții, se manifestă iluzia optică, cunoscută sub denumirea de contrast simultan. De exemplu, o persoană, un obiect înalt, percepute alături de o persoană scundă sau de un obiect de dimensiuni mai mici, par și mai înalte. Tot astfel, dimensiunile unuia și aceluiași obiect sunt diferit percepute, în funcție de dimensiunile obiectelor care îl înconjoară: mic, dacă apare în contextul unor obiecte mari, mare, dacă este perceput în contextul unor obiecte mici.

Jocul și efectele culorilor pot influența în sensul sub - sau supraaprecierii taliei, a constituției fizice a persoanelor. Astfel, persoanele îmbrăcate în haine de culoare albă ne apar mai corpolente și, totodată, mai înalte, în vreme ce culoarea neagră conferă

persoanei o înfățișare mai suplă și mai scundă. Îmbrăcămintea cu dungi longitudinale face ca persoana care o poartă să ne pară mai înaltă, iar cea de culori diferite sau cu dungi transversale face ca persoana care o poartă să ne apară mai corpulentă și, totodată, mai scundă.

În cazul unor profesii sau meserii, ori chiar preocupări ale persoanei (cei ce lucrează în domeniul transporturilor, construcțiilor, anumiți militari, sportivi etc.), aptitudinea de a aprecia dimensiunile poate ajunge la evaluări de o mare exactitate.

D. Percepția mișcării

Percepția mișcării interesează în cazul acelor infracțiuni la care precizarea mișcării, dar, mai ales, a vitezei mișcării unor obiecte, părți ale corpului etc., ar putea contribui la cunoașterea mecanismului producerii infracțiunii, a cauzelor acesteia etc.

În mărturie, interes mare îl prezintă aprecierea uneia din însușirile temporale ale mișcării - viteza - a cărei utilitate se verifică mai ales în cazul accidentelor de trafic rutier.

Inexistența unor criterii sigure, lipsa de experiență a martorului (excepția o constituie conducătorii auto, lucrătorii din domeniul transporturilor, al circulației) atribuie acestor aprecieri o valoare relativă, deoarece martorul comun evaluează în termeni generali viteza vehiculelor.

Unii martori manifestă tendința de subevaluare a vitezelor reduse și de supraapreciere a vitezelor mari.

De obicei, martorul manifestă tendința de supraevaluare a vitezei mai ales în cazul accidentelor soldate cu urmări grave, deoarece, dintr-o experiență anterioară, știe că multe accidente își au cauza în excesul de viteză.

E. Percepția timpului

a. Localizarea în timp a infracțiunii, precum și a altor activități legate de infracțiune sau de fapte

Localizarea în timp a infracțiunii, precum și a activităților ce gravitează în jurul ei, presupune încadrarea acestora în unități de timp cât mai precis delimitate, adică indicarea anului, lunii, zilei, orei și chiar a minutului.

Localizarea în timp a infracțiunii, precum și a celorlalte activități, e dependentă de însușirile subiective ale martorului de a fi reținut astfel de împrejurări, precum și de intervalul de timp ce separă momentul perceptiv de cel al reproducerii.

Principala cauză obiectivă, ce explică neputința martorului de a localiza în timp infracțiunea, precum și alte activități, o constituie existența unor intervale mari de timp, ce separă momentele perceptiv și cel al reproducerii. La aceasta se adaugă o seamă de elemente subiective: lipsa de semnificație pentru martor față de o anumită împrejurare legată de infracțiune, lipsa de atenție, de interes, tipul perceptiv și de memorare căruia aparține martorul etc.

La localizarea în timp a unor fapte se ajunge prin apreciere, adică prin căutarea unor elemente de referință, a căror localizare în timp e certă, de care faptul ce părea uitat se leagă prin raporturi spațiale și temporale, care vor permite reamintirea și localizarea corectă în timp și a acestora din urmă.

Drept puncte de reper pot servi fapte, întâmplări, evenimente din viața martorului, care trebuie să aibă semnificația unor împrejurări notabile, remarcabile, care s-au impus atenției sale și de aceea sunt bine localizate în timp. Faptele ce urmează a fi localizate temporal pot fi influențate de particularitățile temperamentale, de vârstă, de sex, de preocupările profesionale, de pasiuni, deprinderi etc.; de asemenea, pot fi avute în vedere date importante de stare civilă, date memorabile din activitatea socială, sărbători naționale, religioase, evenimente familiale, aniversări, evenimente în cadrul unei localități etc.

b. Precizarea duratei în timp a infracțiunii, în special a unor fapte și activități legate de infracțiune sau de făptuitor

Necesitatea precizării duratei în timp se impune în cazul acelor infracțiuni a căror săvârșire presupune o activitate de durată și nu una de moment (infracțiunile continui) și, tot atât de frecvent, se ivește necesitatea evaluării în timp a celor mai variate activități, acțiuni, legate fie de infracțiune, fie de făptuitorul acesteia.

Fie că se referă asupra unor durate scurte de timp, fie asupra unor durate lungi, estimările martorilor se caracterizează prin mari fluctuații și imprecizii.

Cercetările experimentale au evidențiat tendința quasi generală de supraapreciere a duratelor scurte de timp și de subevaluare a duratelor lungi. Tot experimental s-a stabilit că, cel ce apreciază corect duratele scurte de timp, tot astfel le va aprecia și pe cele lungi și viceversa; pot exista persoane ce subestimează mărimi care, în general, sunt supraevaluate.

Criteriile de apreciere a timpului suferă importante distorsionări, datorate unor multiple cauze, între care trebuie amintită neconcordanța dintre timpul obiectiv (timpul real de desfășurare a unui anumit fenomen, măsurabil prin cronometru) și timpul subiectiv (timpul așa cum este evaluat de subiect, care se "prelungeste" când participă la fapte, întâmplări neplăcute, și "fuge", în momentele de fericire), rezultat al trăirilor afective (iluzii de timp), factori care pot acționa fie în sensul supraaprecierii, fie în sensul subaprecierii.

c. Precizarea succesiunii în timp a unor împrejurări legate de infracțiune sau de făptuitor

În procesul penal interesează restabilirea succesiunii în timp a activității materiale prin care s-a săvârșit infracțiunea, sau a altor activități legate de aceasta. Relatarea liberă a martorului reprezintă reproducerea principalelor momente în chiar ordinea în care au fost percepute.

De regulă, relatările martorilor cu privire la succesiunea faptelor se caracterizează printr-o mare exactitate.

Uneori, succesiunea reproducerii faptelor poate fi intervertită, situație ce se poate datora pierderii din memorie a unor episoade petrecute într-un trecut îndepărtat. Alteori, relatarea faptelor într-o ordine schimbată se întâlnește în cazul acelor infracțiuni care au provocat puternice stări afective și ale căror episoade, mai ales la copii, au produs o puternică impresie, fiind relatate mai întâi. Dar intervertirea cronologiei faptelor poate avea și următoarea explicație: faptele importante, semnificative, tind a fi identificate cu fapte anterioare.

F. Factorii obiectivi și subiectivi ce pot influența percepția

Factorii ce pot influența percepția își pot avea originea în cauze externe sau, dimpotrivă, rezidă în însăși persoana celui ce percepe. Din acest punct de vedere, în literatura psihologică și criminalistică se face distincție între așa-numiții factori obiectivi și factorii numiți subiectivi.

Factorii de natură obiectivă desemnează acea categorie de stări, situații contextuale percepției, independente de cel ce percepe, care se pot repercuta favorabil sau defavorabil asupra mărturiei.

Factorii de natură subiectivă desemnează acele stări, situații, legate de condiția psihofiziologică și de personalitatea martorului, ale căror consecințe se pot răsfrînge, ca și în primul caz, favorabil sau defavorabil asupra percepției.

Factorii de natură obiectivă privesc condițiile de loc și timp în care se desfășoară percepția și includ durata percepției, condițiile de vizibilitate existente în momentul percepției, gradul de complexitate al fenomenului perceput, măsurile de disimulare luate de infractor etc.

În categoria factorilor de natură subiectivă se includ *factorii intim legați de condiția psihofiziologică a martorului*, fie că efectul acestora e trecător, fie că e de durată.

În rândul factorilor subiectivi un rol important îl are atenția, deoarece aceasta condiționează, în bună parte plenitudinea și fidelitatea mărturiei.

La formarea declarațiilor martorilor concură atât atenția involuntară, cât și atenția voluntară, fără a fi însă deopotrivă solicitate în procesul percepției și memorării.

Proprie mărturiei este atenția involuntară, deoarece, aici, împrejurările circumscrise infracțiunii se impun de la sine, fără un efort voluntar.

Indiferent dacă se întemeiază pe atenția involuntară sau voluntară, întinderea și fidelitatea declarațiilor martorilor sunt condiționate de o seamă de însușiri ale atenției, a căror cunoaștere prezintă interes, deoarece, după cum în momentul percepției atenția martorului a fost sau nu concentrată asupra unui fapt sau a altuia, în funcție de volumul atenției, de intensitatea, de stabilitatea, de prezența unor factori de natură a o distraje, declarațiile celor care, în condiții obiective similare, au perceput unul și același fenomen vor prezenta grade de veracitate și sfere diferite.

§2. Memorarea faptelor

Memorarea implică succesiunea a trei momente, între care există o strînsă unitate: faza de achiziție (memorare), faza de păstrare (reținere) și faza de reactivare (recunoaștere și reproducere).

În cazul memorării involuntare, datele percepute se întipăresc neintenționat. Dimpotrivă, ceea ce caracterizează memorarea voluntară, este existența scopului, mnemonic, căruia i se adaugă folosirea unor procedee speciale, în vederea realizării acestui scop.

Precizia și durabilitatea memorării faptelor de către martor este direct influențată de scopul, de intenția de a memora.

Deși nu presupune existența scopului de a memora, memorarea involuntară nu e reductibilă la o înregistrare pasivă, mecanică a informațiilor dobândite.

Cu trecerea timpului, în informațiile păstrate se înregistrează pierderi, datorate procesului uitării.

Uitarea constituie reversul păstrării imaginii și se manifestă prin imposibilitatea reamintirii unor fapte memorate ori a recunoașterii unor evenimente trăite, la o nouă confruntare cu acestea, sau prin reproducerea lor eronată.

Una din legitățile acestui fenomen este cea potrivit căreia uitarea nu se răsfrînge în mod uniform asupra faptelor memorate. Uitarea atrage după sine pierderea detaliilor, a elementelor secundare, nu o dată de excepțională importanță, a căror reactivare devine anevoioasă sau chiar imposibilă.

Tot astfel, tonul afectiv, însușirile emoționale ale informațiilor dobândite exercită o influență marcată asupra trăinicieii conservării în memorie. Se uită mai greu acele întâmplări care au trezit un anumit ecou în psihicul nostru (experiența agreabilă sau dezagreabilă).

O altă legitate după care se produce uitarea este cea a ritmului, a rapidității uitării. Valoarea mărturieii nu se află întotdeauna într-un raport invers proporțional cu durata de timp ce separă momentul perceptiv de cel al reproducerii ei, la explicarea acestui fenomen, trebuie să se țină seama de faptul că, în evoluția sa, poate înregistra ritmuri inegale în raport cu conținutul, importanța informațiilor, interesul martorului față de asemenea informații.

Din cele ce preced pot fi desprinse o seamă de procedee tactice, cu observarea cărora trebuie efectuată ascultarea martorilor. Astfel, deși limitele de timp propice obținerii mărturieii nu pot fi prestabilite aprioric, nu înseamnă că audierea poate avea loc oricând, ci trebuie realizată de îndată ce acest lucru e posibil, deoarece factorul timp acționează ca principala forță de eroziune a informațiilor memorate.

§3. Reproducerea (redarea) faptelor

Capacitatea persoanelor de a reproduce faptele percepute și memorate poate fi influențată de o multitudine de factori, grupați în factori obiectivi și factori subiectivi².

² P. Popescu Neveanu, *Dicționar de psihologie*, Editura „Albatros”, București, 1978, p. 619; N. Siliamy, *Dicționar de psihologie*, Editura „Univers Enciclopedic”, București, 1996, p. 193-196.

Referitor la factorii obiectivi, trebuie avută în vedere măsura în care perceperea, selectarea și ordonarea prin memorare se apropie de perfecțiune, adică de gradul în care imaginile formate reproduc situația reală recepționată anterior. Cu alte cuvinte, martorul nu poate reda decât ceea ce a perceput și a memorat: întregul film al acțiunii infracționale sau numai fragmente ale acesteia. Acest aspect prezintă un interes practic deosebit și trebuie cunoscut de organele de urmărire penală, pentru a nu trage concluzii greșite cu privire la buna sau reaua credință a martorului.

Între factorii subiectivi, un loc important îl ocupă capacitatea subiectului de a reda ceea ce cunoaște în legătură cu obiectul ascultării sale de organul judiciar. Această capacitate este influențată de nivelul de cultură generală a subiectului și de pregătirea lui profesională. De aceea, într-un mod va descrie un conducător auto detaliile împrejurărilor unui accident de circulație, și în alt mod o gospodină de la munte, care vede foarte rar un autovehicul circulând pe drumurile publice. Acest aspect prezintă un interes practic deosebit, deoarece persoanele, care nu posedă vocabularul necesar descrierii unei situații de fapt percepute, o descriu fragmentar, cu omisiuni sau greșeli, de cele mai multe ori evitând chiar să vorbească, pentru a nu fi puse în situații neplăcute. Pare a fi de domeniul imposibilului, dar, din nefericire, realitățile vieții o confirmă ca, de exemplu, în cazul unui accident rutier, cu fuga de la locul faptei, când singurul martor al evenimentului era un cioban, care își petrecuse toată viața cu oile în locuri unde nu circulau niciodată autovehicule. Martorul relatează că a văzut când o mașină a lovit victima și a proiectat-o în afara suprafeței carosabile; conducătorul auto a coborât din mașină, a verificat dacă victima mai este în viață, apoi a plecat cu mare viteză, pentru a nu fi identificat. Văzând că martorul nu dă detalii pentru identificarea autovehiculului, organul judiciar i-a prezentat fotografii cu tipuri de autoturisme din cele mai diferite, apoi i-a cerut să facă precizări și să spună dacă era Toyota sau Mitsubishi? Răspunsul a fost pe măsură: "Nu știu cine era, pentru că numai unul a coborât din mașină, și nu știu nici cum îl cheamă!..."

Secțiunea a II-a - Pregătirea în vederea ascultării martorilor

§1. Studiarea materialelor cauzei

Ascultarea martorilor implică temeinica cunoaștere a tuturor materialelor cauzei, a întregului material probator.

În urma operației de analiză și sinteză a probelor, organul judiciar va putea stabili care anume împrejurări ale cauzei sunt dovedite de materialul probator existent, care împrejurări urmează a fi precizate de aici încolo și, în raport de situația de fapt, care anume fapte ar putea fi stabilite prin mijlocirea declarațiilor martorilor.

Indiferent de gradul de complexitate a cauzei, de numărul martorilor ce urmează a fi ascultați, rezultatul studiului materialelor cauzei trebuie să îmbrace forma scrisă,

formă impusă, pe de o parte, de limitele firești de conservare în memorie a unui mare volum de informații, iar pe de altă parte, de frecvența probei testimoniale în procesul penal.

§2. Identificarea și precizarea cercului de persoane ce urmează a fi ascultate în calitate de martori

Ascultarea martorilor presupune cunoașterea, identificarea celor care au perceput împrejurările legate de infracțiune sau de făptuitor, iar uneori, precizarea sferei, a numărului celor ce urmează a fi ascultați în această calitate.

Identificarea martorilor constituie atât atributul organelor judiciare, cât și al părților; precizarea sferei celor ce urmează a fi ascultați constituie atributul exclusiv al organelor judiciare.

Atunci când identitatea martorilor nu e cunoscută, organele judiciare, paralel cu efectuarea altor activități, încep investigațiile menite a individualiza martorii.

Fără a se putea indica în fiecare cauză din care medii, din rândul căror categorii de persoane pot fi recrutați martorii, se poate, totuși, reține următoarea constatare cu valoare orientativă, de principiu: natura infracțiunii săvârșite, domeniul de activitate în care s-a comis fapta, locul săvârșirii, modul și mijloacele utilizate de făptuitor, anumite preocupări profesionale etc. pot fi indicii cu privire la limitele teritoriale și categoriile de persoane din rândul cărora pot fi recrutați martorii.

După ce au fost identificați, se pune problema precizării sferei persoanelor ce urmează a fi ascultate în calitate de martori.

Atunci când infracțiunea s-a săvârșit în prezența unui important număr de persoane (de pildă, un accident de trafic rutier care s-a petrecut în prezența a zeci de martori), care au perceput aceleași împrejurări în condiții apropiate de loc și timp, e necesar să fie ascultate toate aceste persoane, sau cercul martorilor poate fi restrâns la numărul considerat necesar?

Regula, cu caracter de principiu, ce trebuie avută în vedere la delimitarea cercului de persoane, e următoarea: e utilă citarea în această calitate a tuturor persoanelor ale căror declarații ar putea contribui la clarificarea unor fapte sau împrejurări de fapt, necesare la cunoașterea tuturor împrejurărilor cauzei.

La formarea cercului de persoane ce urmează a fi ascultate în calitate de martori trebuie să se facă distincție după cum această activitate are loc în cursul urmăririi penale sau al judecății.

În cursul urmăririi penale, dacă la săvârșirea unei infracțiuni au participat, în calitate de martori, mai multe persoane, se impune ascultarea tuturor celor ale căror declarații ar putea contribui, într-o măsură sau alta, la dovedirea unor împrejurări importante. Această regulă e impusă de constatarea că organul judiciar nu poate opera, de la început, o selecție a martorilor pe criteriul importanței lor.

La delimitarea cercului de persoane desemnate de părți trebuie să se țină seama de faptul că, de regulă, acestea propun ascultarea acelor martori ale căror declarații

consideră că le vor fi favorabile. De aceea, criteriul de delimitare a cercului martorilor propuși de părți trebuie să-l constituie concludența probei, adică măsura în care, prin ascultarea martorilor propuși, se ajunge la lămurirea unor aspecte pînă atunci necunoscute.

Martorii care au dat declarații în cursul urmăririi penale urmează a fi ascultați din nou în fața instanței de judecată. Analizând depozițiile celor deja ascultați, instanța poate opera o selecție a martorilor și, considerând inutilă ascultarea unora dintre ei, poate restrînge sfera acestora.

§3.Ordinea și modalitatea chemării martorilor în vederea ascultării

De cele mai multe ori, ordinea chemării martorilor nu e indiferentă: natura cauzei, circumstanțele în care se înscrie, împrejurările ce urmează a fi dovedite prin ascultarea martorilor, natura raporturilor existente între martori și părți, între martori, necesitatea de a împiedica contactul dintre martori și părți etc. reclamă chemarea martorilor într-o ordine sau alta. Astfel, uneori apare necesitatea chemării succesive a martorilor, la anumite intervale de timp, pentru a se evita contactul dintre ei. Alteori, tot rațiuni de ordin tactic impun chemarea acestora deodată. Așa se va proceda atunci când se pune problema recunoașterii unor persoane sau obiecte, deoarece, în această situație, pericolul influențării este exclus.

Așa fiind, se impune alegerea judicioasă a modalității de încunoaștințare a martorului. În funcție de împrejurări, organul judiciar poate recurge la citarea după normele obișnuite, la invitația scrisă sau verbală, la invitația telefonică făcută la domiciliul sau la locul de muncă (de exemplu, chemarea telefonică neîntârziată a martorului prin ale cărui declarații învinuitul sau inculpatul tinde să dovedească alibiul invocat) și chiar deplasarea organului judiciar și ascultarea neîntârziată a martorului la locul unde se află (domiciliul, locul de muncă etc.).

§4. Locul ascultării martorilor

Deoarece legea nu prevede un loc anume, ascultarea se poate face acolo unde organul judiciar consideră că acesta poate exercita o influență favorabilă asupra obținerii declarațiilor, după cum, alteori, locul unde urmează a fi ascultați poate fi impus de situația în care se află martorii.

De regulă, martorii sunt ascultați la sediul organului judiciar. Alteori, martorii pot fi ascultați la locul unde se află la un moment dat (domiciliul, locul de muncă), sau, în cazul martorilor suferinzi, la locul unde se află sub îngrijire medicală (instituție medicală, domiciliu), iar în situația celor privați de libertate, la locul unde sunt internați. când se scontează în forța evocatoare a locului săvârșirii infracțiunii, martorul poate fi ascultat la fața locului.

§5. Elaborarea planului de ascultare a martorilor

Planul de ascultare a martorilor este rezervat cazurilor importante, utilitatea acestuia resimțindu-se în situațiile în care natura și sfera informațiilor presupuse a fi cunoscute martorului comportă un anumit grad de dificultate (de exemplu, fapte petrecute într-un domeniu de strictă specialitate, când mărturia prezintă o importanță deosebită în cauză etc.), precum și atunci când activitatea de strângere a probelor, efectuată până în acel moment, învederează necesitatea precizării sau verificării prin declarațiile martorilor a unui însemnat număr de aspecte. Practica s-a fixat asupra următoarei succesiuni a problemelor, pe care trebuie să le cuprindă planul de ascultare: împrejurările ce urmează a fi precizate, întrebările prin care se urmărește stabilirea aspectelor necunoscute, precizarea datelor deja existente în legătură cu acele împrejurări, precum și notarea filei dosarului ce confirmă sau infirmă un anumit fapt.

La formularea întrebărilor trebuie să se țină seama de faptul că martorul se poate situa atât pe o poziție de bună-credință, cât și pe o poziție de rea-credință. De aceea, organul judiciar trebuie să-și reprezinte răspunsurile probabile pe care le va primi, acestea constituind punctul de plecare pentru formularea altor întrebări.

Ordinea întrebărilor trebuie să urmeze o linie logică, astfel încât să decurgă firesc unele din altele.

Planul de ascultare a martorilor are valoarea unui cadru ale cărui coordonate pot și trebuie modificate în raport cu unele situații survenite. Atitudinea adoptată de martor, aspectele relevate cu ocazia relatării libere fac, deseori, inutilă adresarea unor întrebări, după cum, alteori, se impune formularea sau reconsiderarea altora.

Secțiunea a III-a - Audierea propriu-zisă

§1. Etapele audierii

Evocarea faptelor reprezintă momentul final al proceselor memoriale și constă în actualizarea legăturilor nervoase temporare, sub forma celor două modalități de comunicare a experienței anterioare: reproducerea și recunoașterea.

Modul comun de obținere a depozițiilor îl constituie reproducerea orală, care poate îmbrăca forma relatării libere a faptelor percepute, precum și forma răspunsurilor la întrebările adresate de organul judiciar (interogatoriul). Paralel cu forma orală, reproducerea poate îmbrăca, în subsidiar, și forma depoziției scrise personal de către martor.

A. Stabilirea identității și discuțiile prealabile

Ascultarea debutează cu stabilirea identității martorului, continuă cu precizarea raporturilor acestuia cu părțile și pricina, cu depunerea jurământului și se încheie cu avertismentul de a spune adevărul și arătarea consecințelor la care se expune în caz

contrar. Momentul următor îl constituie relatarea liberă a faptelor, moment căruia îi succedă întrebările adresate de către organul judiciar și primirea răspunsurilor³.

a. *Identitatea martorului* se stabilește prin adresarea unor întrebări referitoare la datele personale și consemnarea răspunsurilor primite în declarația scrisă, când există îndoieli asupra identității martorului, aceasta poate fi stabilită prin orice mijloc de probă, în primul rând, pe baza actelor ce servesc la dovedirea stării civile. Din considerente de ordin tactic, sfera întrebărilor obligatorii prevăzute de lege poate fi lărgită prin formularea și a altor întrebări cu caracter biografic.

b. După ce s-a stabilit identitatea martorului, înainte de a proceda la ascultarea propriu-zisă, se precizează *raporturile sale cu pricina și cu părțile*.

În ceea ce privește *raporturile martorului cu cauza*, organul judiciar trebuie să aibă în vedere, în primul rând, interesul material sau moral al acestuia ca pricina să fie soluționată într-un anumit fel. O aparentă prezumție de interesare în soluționarea pricinii există în cazul în care martorul este soț sau rudă apropiată cu învinuitul sau inculpatul, ori cu celelalte părți, persoane pe care legea le dispensează de obligația de a depune mărturie.

Cel de-al doilea aspect privește precizarea *raporturilor dintre martori și părți*. În această privință interesează poziția subiectivă a martorului față de părți: raporturile de rudenie, de amiciție sau dușmănie, sentimentele de afecțiune, de răzbunare, de teamă, de simpatie sau antipatie, de invidie, raporturile de colegialitate, de serviciu etc.

După ce s-au precizat raporturile în care se află cu pricina și părțile, martorului i se cere să presteze jurământul că va spune adevărul, fiind avertizat asupra consecințelor la care se expune dacă va depune mincinos.

B. Relatarea liberă

Pentru a orienta martorul asupra împrejurărilor pentru care e chemat să facă declarații, organul judiciar va preciza obiectul cauzei, precum și faptele, situațiile pentru dovedirea cărora compare în calitate de martor, după care i se adresează invitația de a *expune liber* tot ce știe cu privire la acestea.

Martorul trebuie lăsat să expună faptele cu mijloacele pe care le are la îndemână, cursul expunerii nu trebuie tulburat de intervențiile inoportune ale organului judiciar, care l-ar sili să evoce faptele altfel decât în ordinea în care le-a perceput.

Numai atunci când, din cauza unor particularități structurale sau din cauza unei atitudini deliberate, martorul se îndepărtează în mod evident de la obiectul cauzei, când

³ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 322; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 70 și urm.; V. Bercheșan, T. Stănică, colectiv, în *Tactica criminalistică*, Ministerul de Interne, S.E.C., București, 1989, p.100-103.

expunerea e confuză, obscură, organul judiciar va interveni, pentru a dirija relatarea în direcția dorită.

De asemenea, se recomandă ca persoana care conduce audierea să nu intervină în cursul expunerii prin întrebări, manifestări de nerăbdare, mimică de aprobare sau dezaprobare a celor declarate⁴. Anchetatorul va trebui să folosească ceea ce se numește o mască de ceară, pentru ca martorul să nu-i ghicească impresiile pe care i le produc relatările sale. În același timp, anchetatorul își va nota aspectele omise sau intenționat ocolite de martor, pentru a le clarifica în următoarea etapă, a întrebărilor de control.

O altă preocupare a anchetatorului este supravegherea permanentă a martorului, pentru a înregistra mimica, vocea, transpirațiile abundente la nivelul frunții, frecarea mâinilor etc.

C. *Întrebările de control*

De regulă, relatarea liberă nu epuizează toate aspectele referitoare la infracțiune sau la făptuitor. Astfel, uneori, omisiunea unor aspecte poate avea un caracter deliberat, după cum, în alte împrejurări, omisiunea unor aspecte are un caracter nedeliberat, deoarece martorul nu intuiește utilitatea acestora pentru aflarea adevărului și, de aceea, nu le amintește. Depozițiile obținute pe calea relatării libere pot suferi și ca urmare a lipsei de precizie a unor fapte, după cum, alteori, intervenția organului judiciar se impune, pentru a ajuta martorul să-și reamintească fapte temporar uitate sau pentru a verifica exactitatea faptelor relatate.

Toate acestea explică de ce, după relatarea liberă a faptelor, se resimte necesitatea adresării unor întrebări, prin care se urmărește obținerea unor declarații complete și fidele.

Obținerea, prin întrebările adresate martorului, a unor răspunsuri care să completeze și să precizeze relatarea liberă este condiționată însă de modul de formulare a întrebărilor și de succesiunea acestora.

Întrebările trebuie să fie clare, conținutul de idei pe care îl implică întrebarea, precum și formularea însăși trebuie adaptate nivelului de instrucție, posibilităților de înțelegere ale celui ascultat.

Întrebările trebuie să fie precis și concis formulate, să se refere la aspecte determinate.

Întrebările trebuie adresate într-o anumită succesiune, impusă de sfera și natura împrejurărilor ce urmează a fi completate și precizate.

În literatura criminalistică și procesual-penală se face distincție între următoarele tipuri de întrebări, ce pot fi adresate martorilor cu ocazia interogatoriului: întrebări de completare, de precizare, de reamintire și de control.

a. *Întrebările de completare*, a căror necesitate se resimte în acele situații în care

⁴ Tiberiu Bogdan, *Curs de psihologie judiciară*, București, 1957, p. 213.

relatarea liberă nu acoperă integral aspectele percepute de martor. Întrebările de completare vizează acele împrejurări la care martorul, din diverse motive, nu s-a referit în cursul expunerii sale libere.

b. *Întrebările de precizare* atribuie exactitate acelor părți ale depoziției care, obținute pe calea relatării libere, suferă de unele imprecizii.

De obicei, întrebările de precizare se referă la aspecte secundare, accesorii, temporar uitate sau considerate lipsite de importanță și care însoțesc în mod necesar producerea unui anumit fapt.

c. *Întrebările de reamintire* au menirea de a ajuta martorul la restabilirea în memorie a unor fapte, împrejurări, temporar uitate.

d. *Întrebările de control* permit organelor judiciare posibilitatea verificării depozițiilor martorilor sub raportul realității, al exactității celor declarate.

Prin adresarea acestui gen de întrebări se urmărește:

- poziția de sinceritate sau de nesinceritate pe care se situează martorul;

- sursele din care provin informațiile deținute de martor;

- cunoașterea condițiilor obiective în prezența cărora au fost percepute faptele (condiții de loc și timp, durata percepției etc.)⁵.

§2. Procedeele tactice de adresare a întrebărilor

A. *Interdicția de a se adresa întrebări tendențioase*

Mărturia obținută pe calea relatării libere prezintă, față de mărturia obținută prin mijlocirea interogatoriului, un procent sporit de fidelitate. Principalul neajuns al interogatoriului îl constituie posibilitatea de sugestionare a martorului. De aceea, în practica ascultării persoanelor sunt interzise întrebările tendențios sugestive, precum și cele sugestive.

Tendențios sugestive sunt întrebările care fie insinuează, fie provoacă un anumit răspuns, scontat și dorit de organul judiciar, fie, în sfârșit, îngrădesc libertatea martorului la una din alternativele pe care întrebarea însăși le indică.

Întrebările tendențios sugestive pot fi astfel formulate: "Nu este așa că făptuitorul a adresat persoanei vătămate cuvinte injurioase?", "Nu este așa că făptuitorul a aplicat victimei lovituri cu un corp dur?" etc.

Pentru a se evita pericolul sugestionării martorului, întrebările de mai sus pot fi formulate corect, astfel: "Care a fost atitudinea făptuitorului față de persoana vătămată?"

Sugestive sunt nu numai întrebările tendențioase, ci și atitudinea adoptată de organul judiciar, care poate conduce la obținerea unor răspunsuri neconforme cu adevărul. Astfel, intonația cu care sunt rostite întrebările, anumite atitudini ce se

⁵ Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 218.

reflectă în mimica, în gestica organului judiciar (aprobare, dezaprobare etc.), manifestări care se sustrag posibilităților de cenzurare din partea organului judiciar, pot influența, într-o măsură mai mult sau mai puțin însemnată, martorul.

Procedeele tactice aplicate la ascultarea martorilor diferă în funcție de o seamă de elemente, importante fiind următoarele: natura cauzei cercetate, caracterul și cantitatea informațiilor în posesia cărora se află organul judiciar, personalitatea martorului, raporturile în care acesta se află cu pricina și cu părțile interesate în soluționarea cauzei.

Elementul decisiv, în funcție de care trebuie diversificate procedeele tactice, îl constituie atitudinea de bună sau de rea-credință pe care se situează martorul.

Atunci când există suficiente temeiuri a considera de rea-credință declarațiile martorului, din punct de vedere tactic, nu se recomandă, de cele mai multe ori, dezvăluirea de îndată a contradicțiilor, ci, acestea trebuie consemnate exact și păstrate în rezervă pentru cel mai propice moment, acela al unei stări psihologice de descumpănire, de deconcertare, care să facă posibilă demascarea minciunii, iar pe de altă parte, prezentarea astfel a probelor, care să convingă martorul de inutilitatea perseverării în minciună, să-l determine să abandoneze poziția de rea-credință.

B. Adresarea întrebărilor privitoare la împrejurările de detaliu

Cel mai eficient procedeu tactic în vederea demascării caracterului mincinos al depozițiilor îl constituie adresarea unor abile întrebări cu privire la împrejurările de detaliu, referitoare la fapte, acțiuni, activități, persoane, obiecte etc., aflate într-un anumit raport cu infracțiunea săvârșită sau cu privire la făptuitorul acesteia.

Când împrejurările legate de comiterea infracțiunii au fost percepute de mai mulți martori, declarațiile false ale acestora constituie rezultatul unei puneri de acord, a unei înțelegeri intervenite între martori și cel în favoarea căruia s-au făcut acele depoziții. Punerea de acord, înțelegerea intervenită se referă la aspectele esențiale; cele secundare rămân exterioare acelei înțelegeri. Așa fiind, relevarea nepotrivirilor existente între declarațiile martorilor mincinoși, prin iscusite întrebări referitoare la aspectele de detaliu, imprevizibile, reprezintă cel mai eficient procedeu tactic de demascare a mărturiei mincinoase.

Abstracție făcând de natura infracțiunii cercetate, în principiu, întrebările de detaliu se referă la aspecte, precum: localizarea cât mai exactă în timp și spațiu a unui anumit fapt legat de infracțiune, cadrul în care s-a petrecut un anumit fapt (în cazul unui fapt petrecut într-un imobil, în ce încăpere s-a produs, în care anume loc din încăpere, ce obiecte există în acea încăpere, în ce raporturi spațiale se aflau cei prezenți în acel loc; în cazul unui fapt petrecut într-un loc deschis, care este configurația terenului, prezența sau absența pe acel loc a unor obiecte, condițiile atmosferice etc.), cine s-a mai aflat în acel loc, numărul acelor persoane, dacă îi sunt sau nu cunoscute, în ce ordine au sosit și plecat etc. Utilizarea unui asemenea procedeu tactic va duce

întotdeauna la relevarea caracterului vădit contradictoriu al declarațiilor celor care s-au pus de acord pentru a depune mincinos.

C. Ascultarea repetată

Un alt procedeu tactic este cel al *ascultării repetate a martorilor*, la intervale variabile de timp. Finalitatea urmărită prin ascultarea repetată a martorilor diferă în raport de poziția pe care se situează martorul. Prin ascultarea martorului de bună-credință se urmărește, de regulă, completarea și precizarea depozițiilor inițiale. Când există temeiuri a considera de rea-credință prima depozitie, prin ascultarea din nou a martorului se urmărește demascarea atitudinii de nesinceritate⁶.

⁶ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 312.

CAPITOLUL al XX-lea
TACTICA ASCULTĂRII PERSOANEI VĂTĂMATE

Secțiunea I - Procesul de formare a declarațiilor persoanei vătămate

Persoana vătămată prin infracțiune poate compărea în procesul penal, în diverse poziții procesuale.

Astfel, în funcție de natura prejudiciului suferit și de manifestarea de voință, persoana vătămată poate avea fie calitatea de parte vătămată, fie calitatea de parte civilă, sau poate avea ambele calități, fie, în sfârșit, calitatea de martor.

Când cel ce a suferit un prejudiciu de natură fizică, morală sau materială își manifestă dorința de a participa la procesul penal în legătură cu tragerea la răspundere penală a inculpatului, acesta dobândește calitatea de parte vătămată, iar atunci când acționează în legătură cu tragerea la răspundere civilă, cel vătămat dobândește calitatea de parte civilă; când persoana vătămată nu participă la proces nici în calitate de parte vătămată, nici în calitate de parte civilă poate fi ascultată ca martor.

§1. Perceperea faptelor

La aplicarea procedeele tactic de ascultare a persoanei vătămate nu se poate face abstracție de psihologia sa particulară, după cum aceste procedee nu pot fi desprinse de situația de parte a cărei participare la procese e legată de ideea apărării unor interese proprii, izvorâte din infracțiune¹.

Atîta vreme cît consecințele dăunătoare ale faptei s-au răsfrînt în mod direct asupra ei, ar fi de așteptat ca declarațiile persoanei vătămate să constituie sursa celor mai bogate și fidele informații cu privire la modul de săvîrșire a infracțiunii.

În realitate, chiar și declarațiile persoanei vătămate, de totală bună-credință, oferă reduced garantii de veracitate; acestea sunt deseori lacunare, imprecise, deoarece percepția și, implicit, memorarea faptelor se petrec pe fondul unei intense tulburări afective, care explică lacunozitatea declarațiilor, prezentarea inconștient denaturată a celor petrecute.

Emoția de frică, de mînie și afectele, cărora le corespund groaza, furia și disperarea, reduc considerabil controlul conștiinței asupra conduitei omului.

¹ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 102; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 267.

§2. Memorarea faptelor

Faptele, deseori confuz și fragmentar percepute, sunt supuse, nu o dată, unor alterări în următoarea etapă a procesului de formare a declarațiilor persoanei vătămate - stocarea memorială a informațiilor.

În cazul persoanei vătămate, memorarea faptelor are un mai pronunțat caracter activ, dinamic, proces în cursul căruia faptele percepute sunt supuse unei neconținute reorganizări, regrupări și restructurări.

Caracterul, de multe ori fragmentat al percepției, se răsfrânge și asupra memorării faptelor, în sensul că și aceasta va avea un caracter lacunar.

§3. Reproducerea faptelor

Ultima etapă a procesului formării declarațiilor persoanei vătămate e reprezentată de reproducerea faptelor în fața organelor judiciare.

În acest moment, deseori datorită recrudescenței sentimentului de furie, mânie, indignare, pot surveni cele mai neașteptate cauze de distorsionare a faptelor².

După cum prezentarea denaturată a faptelor e sau nu dependentă de voința persoanei vătămate, alterarea faptelor poate avea un caracter conștient sau inconștient.

Denaturările involuntare se datorează stării emoționale sub stăpânirea căreia persoana vătămată a perceput faptele și constau în „îngroșarea”, în supradimensionarea consecințelor faptei, în exagerarea gravității faptei, a prejudiciului fizic, moral sau material suferit.

Denaturările involuntare se manifestă într-un singur sens, acela al prezentării inconștient exagerate a împrejurărilor care i-au produs vătămări și privesc, de regulă, activitatea materială prin care s-a comis fapta, făptuitorul sau făptuitorii, precum și consecințele produse.

În cazul infracțiunilor care au produs un prejudiciu moral, cuvintele, expresiile, gesturile ofensatoare sunt prezentate ca având un caracter mult mai jignitor decât l-au avut în realitate.

În mod frecvent, sunt supradimensionate talia, constituția, forța fizică a făptuitorilor, iar când infracțiunea a fost săvârșită în participație, denaturările pot merge până la exagerarea numărului făptuitorilor.

Tendința quasi generală de exagerare a faptelor se manifestă și în cazul aprecierilor asupra duratei de desfășurare în timp a unor fapte, acțiuni, activități, precum și asupra distanțelor. Astfel, aprecierea duratei în timp a activității materiale prin care s-a comis infracțiunea, sau a unor împrejurări legate de infracțiune ori de făptuitorul acesteia (durata imobilizării victimei, durata privării de libertate a

² Ion Mircea, *Despre tactica audierii victimei*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Iurisprudentia*, Cluj, 1974, p.165; Tiberiu Bogdan, *Probleme de psihologie judiciară*, Editura „Științifică”, București, 1973, p. 95-96.

victimei, durata aplicării violențelor etc.), se caracterizează prin mari fluctuații, manifestându-se, aproape fără excepție, tendința de supraevaluare.

În ceea ce privește aprecierea duratelor scurte și lungi de timp, în cazul persoanei vătămate această tendință se manifestă într-un singur sens, cel al supraevaluării timpului.

Tendința de supraevaluare se manifestă și în cazul aprecierii distanțelor parcurse, când, privată de libertate, persoana vătămată este silită să însoțească făptuitorul sau făptuitorii.

Reproducerea faptelor poate fi însoțită de prezentarea denaturată, adică de falsificarea faptelor, ca urmare a unei atitudini deliberate, de rea-credință a celui vătămat.

Denaturările de rea-credință constituie „ajustări”, în sensul „îngroșării” faptelor, iar cauzele acestora nu pot fi desprinse de situația de parte în proces, de interesele acesteia de soluționare într-un anumit fel a pricinii. Cel vătămat urmărește, îndeobște, înrăutățirea situației făptuitorului și, implicit, crearea pentru sine a unei condiții procesuale mai bune. Dorința de răzbunare pentru răul pricinuit, precum și dorința de a obține avantaje materiale superioare prejudiciului real suferit sunt cele mai frecvente cauze ce explică denaturările conștiente din declarațiile persoanei vătămate.

Secțiunea a II-a - Fazele ascultării persoanei vătămate

La fel ca și în cazul martorului, ascultarea persoanei vătămate parcurge trei etape: identificarea și discuțiile prealabile, relatarea liberă și întrebările de control³.

§1. Identificarea și discuțiile prealabile

Ascultarea persoanei vătămate începe cu identificarea pe baza actului de identitate și, în lipsa acestuia, pe baza oricăror alte acte care pot folosi la identificare: permis de conducere auto, legitimație de intrare la locul de muncă, iar pentru bărbați, chiar și pe baza livretului militar. După notarea datelor personale, tactica criminalistică recomandă să se poarte discuții cu partea vătămată în legătură cu cele mai variate probleme, fără legătură cu cauza cercetată, pentru a-i distra atenția de la preocuparea de a prezenta denaturat faptele și a se crea un climat favorabil ascultării.

§2. Relatarea liberă

După verificarea datelor privitoare la identitatea părții vătămate, aceasta este invitată să descrie prin cuvinte proprii tot ce știe în legătură cu fapta reclamată. În această etapă a ascultării, prezintă interes deosebit latura psihologică a activității, sub

³ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 269.

un dublu aspect: cunoașterea psihologiei părții vătămate, dar și psihologia sau conduita organului judiciar în timpul relatării faptelor de către partea vătămată.

Organul judiciar trebuie să-i permită persoanei vătămate să expună liber ceea ce aceasta consideră că este util pentru aflarea adevărului, așa cum l-a perceput ea. Este cunoscut că, de cele mai multe ori, partea vătămată a perceput nemijlocit săvârșirea infracțiunii și, de aceea, relatările sale vor fi întrerupte din loc în loc, datorită unor trăiri lăuntrice foarte intense, exteriorizate prin pauze în expunere, reluare de idei sau repetări de fraze, precum și prin mimică și gesticulații etc. Toată această comportare a persoanei vătămate trebuie urmărită de organul judiciar cu multă înțelegere, deoarece se poate afla atitudinea de bună sau de rea-credință din timpul expunerii.

În același timp, organul judiciar trebuie să fie preocupat și de propria atitudine psihică: fără manifestări de nerăbdare, nervozitate, gesturi de aprobare sau dezaprobare⁴. Cu alte cuvinte, să nu-i lase persoanei vătămate posibilitatea de a deduce ce impresie are despre relatările sale.

Pe parcursul relatării, organul judiciar își va nota aspectele semnificative, ca și eventualele contraziceri sau neclarități, pentru a putea formula întrebări în următoarea fază a ascultării, aceea a adresării întrebărilor de control.

§3. Întrebările de control

Aspectele notate în etapa relatării libere vor constitui tot atâtea motive de adresare a unor întrebări de completare sau de precizare a celor relatate.

Întrebările de control pot fi împărțite în trei grupe, în funcție de factorul timp: anterioare, concomitente și posterioare săvârșirii faptei.

Întrebările anterioare pot privi relațiile dintre persoana vătămată și învinuit sau inculpat: rudenie, afecțiune deosebită, raporturi de subordonare la locul de muncă, dușmănie, litigii de natură civilă sau alte fapte penale, care au legătură cu fapta cercetată.

Întrebările privitoare la momentul săvârșirii faptei pot privi precizări și detalii din filmul desfășurării activității infracționale, inclusiv o eventuală atitudine de provocare din partea victimei, pe care o invocă învinuitul sau inculpatul.

Important în cadrul acestor întrebări este modul cum s-a comportat învinuitul sau inculpatul după săvârșirea faptei. Avem în vedere faptele de violență săvârșite fără prezența martorilor când, de obicei, învinuitul sau inculpatul nu recunoaște vinovăția, fiind convins că nu există probe pentru dovedirea faptei.

Se întâmplă adesea ca învinuitul sau inculpatul, chiar dacă nu recunoaște vinovăția în fața organelor judiciare, să meargă la locuința persoanei vătămate pentru a încerca împăcarea și stingerea conflictului. Aceste încercări se fac în prezența altor

⁴ C. Aionițoie, V. Bercheșan, colectiv, în *Tactica criminalistică*, Ministerul de Interne, S.E.C., București, 1989, p. 125.

persoane: rude sau prieteni ai persoanei vătămate. Cu acest prilej se oferă bani sau bunuri, iar partea vătămată poate indica detalii pentru identificarea acestora și folosirea lor ca probe în procesul penal sau ca argumente de convingere a învinutului sau inculpatului să recunoască vinovăția pentru fapta cercetată și să relateze cât mai multe detalii în legătură cu împrejurările în care a săvârșit-o.

După epuizarea întrebărilor de control, partea vătămată va fi întrebată dacă se constituie parte civilă și, în caz afirmativ, să precizeze probele pe care înțelege să le folosească, pentru a dovedi existența unei pagube materiale și întinderea acesteia: acte, declarații de martori etc.

Un aspect, care trebuie clarificat în timpul ascultării persoanei vătămate, privește posibilitatea, prevăzută de dispozițiile art. 82 Cod procedură penală, ca aceasta să poată fi ascultată ca martor, cu condiția să nu se fi constituit parte civilă sau să nu participe în proces ca parte vătămată. În acest scop, persoana vătămată va fi întrebată dacă acceptă să depună mărturie și, în caz afirmativ, îi vor fi aduse la cunoștință consecintele mărturie mincinoase, cu precizarea că, deși a suferit pagube materiale și morale prin infracțiunea reclamată, fiind audiată ca martor, trebuie să cunoască drepturile și obligațiile ce-i revin în această calitate.

Secțiunea a III-a - Procedee tactice de ascultare

În cazul victimelor care, din cauza vătămarilor suferite, se află într-o stare gravă ce nu permite ascultarea la sediul organului judiciar, se impune aplicarea unor procedee tactice speciale, care diferă, într-o anumită măsură, de procedeele tactice de ascultare a victimei în condiții obișnuite.

În situațiile în care, deși victima infracțiunii prezintă semne de însănătoșire, ascultarea, din motive de operativitate, neputând fi amânată până în momentul restabilirii sale complete, există garanții că starea sănătății sale, deși precară, nu se va agrava, dacă va fi audiată cu toate menajamentele.

Alteori, vătămarile suferite sunt de o gravitate extremă, încât pot duce la moartea victimei, dar nu mai înainte ca, într-un moment de luciditate, aceasta să fi avut răgazul de a comunica celor din jur informații în legătură cu infracțiunea săvârșită.

În aceste împrejurări, declarațiile victimei au caracter extrajudiciar, iar faptele vor ajunge la cunoștința organelor judiciare pe o cale ocolită, având valoare probatorie redusă.

Declarațiile victimelor aflate în stări agonice îmbracă forma unor relatări sumare, adeseori intermitente, în care momentele de luciditate alternează cu momentele de tulburare a facultăților psihice. Aceste relatări trebuie apreciate cu multe rezerve și valorificate numai în măsura în care sunt coroborate cu celelalte probe ale cauzei.

CAPITOLUL al XXI-lea

TACTICA ASCULTĂRII ÎNVINUITULUI SAU INculpATULUI

Secțiunea I - Considerații preliminare

Procesul de formare a declarațiilor învinuitului sau inculpatului, parcurge, ca și cel al mărturiei, momentele perceptiv, de memorare și de evocare a faptelor.

Rolul jucat la săvârșirea infracțiunii precum și poziția procesuală în care apare în proces, conferă învinuitului sau inculpatului o fizionomie psihologică proprie, care explică existența unor particularități sub raportul condițiilor de percepție, de memorare și reproducere a faptelor.

Se consideră că învinuitul sau inculpatul reprezintă sursa celor mai ample și fidele informații cu privire la activitățile nemijlocit legate de infracțiune, precum și cu privire la cele ce au precedat sau succedat acestui moment, deoarece, față de cei care au participat la săvârșirea infracțiunii în alte calități, învinuitul sau inculpatul, în majoritatea situațiilor, se găsește în condiții optime de percepție și de memorare. Aceasta explică de ce o seamă de împrejurări legate de infracțiune sunt cel mai bine cunoscute de către învinut sau inculpat, după cum, cu privire la unele fapte și împrejurări, numai învinuitul sau inculpatul poate furniza informații, deoarece sunt numai lui cunoscute.

Secțiunea a II-a - Fazele ascultării învinuitului sau inculpatului

La fel ca la orice persoană participantă la procesul penal, ascultarea învinuitului sau inculpatului parcurge niște faze obligatorii, rezultate din dispozițiile Codului de procedură penală (art.70-72). Aceste faze sunt identificarea și discuțiile prealabile, relatarea liberă, întrebările de control¹.

§1. Identificarea și discuțiile prealabile

Identificarea învinuitului sau inculpatului privește latura procesual-penală a ascultării. Acest prim moment are o importanță practică deosebită, deoarece identificarea trebuie făcută după actul de identitate, iar în lipsa acestuia, după orice act care poate furniza date privitoare la identitatea unei persoane: permis de conducere auto, legitimație de intrare la locul de muncă etc., iar pentru bărbați, mai poate fi folosit livretul militar. Importanța ce trebuie acordată acestui moment al ascultării rezultă din preocuparea pe care trebuie să o aibă organul judiciar de a preveni

¹ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 275.

încercarea de substituire de persoane, semnalată nu de puține ori, mai ales în fața organelor de urmărire penală.

Pentru tactica criminalistică prezintă interes deosebit dimensiunea psihologică a ascultării învinutului sau inculpatului în această primă fază. Avem în vedere crearea unui climat de apropiere între anchetator și învinuit, care poate fi asigurat atât prin purtarea unor discuții fără legătură cu fapta cercetată, locul de muncă, preocupările extraprofesionale, starea sănătății, raporturile cu rudele și vecinii, cât și printr-o atitudine demnă, plină de seriozitate și calm, lipsită de aroganță, necivilizată.

§2. Relatarea liberă

După verificarea identității și creării cadrului psihologic propice ascultării, organul judiciar îi aduce la cunoștință învinutului sau inculpatului fapta care formează obiectul cauzei și îi pune în vedere să declare tot ce știe cu privire la aceasta și la învinuirea care i se aduce. Învinuitul sau inculpatul va fi invitat mai întâi să dea o declarație scrisă personal, cu privire la învinuirea ce i se aduce, apoi organul judiciar va scrie un proces-verbal de ascultare pe un formular tipizat, în care sunt menționate și datele personale ale învinutului sau inculpatului.

În faza relatării libere, anchetatorul trebuie să acorde atenția cuvenită laturii psihologice a ascultării, care constituie temeiul tacticii criminalistice în acest domeniu. Latura psihologică a ascultării are în vedere atât psihologia învinutului sau inculpatului, cât și psihologia anchetatorului.

În timp ce învinuitul sau inculpatul relatează fapta, anchetatorul urmărește cursul expunerii și își notează aspectele omise sau ocolite intenționat, pentru a le clarifica în faza următoare, a întrebărilor de control. În același timp, anchetatorul va urmări mimica feței și orice gest sau mișcare a învinutului sau inculpatului, pentru a observa anumite ezitări în expunere, paloarea sau roșeața feței, transpirație la nivelul frunții și a feței, tremur în glas, frecarea mâinilor etc.² În același timp, organul judiciar va fi preocupat de grija de a nu-i oferi învinutului sau inculpatului posibilitatea de a observa reacția de aprobare sau dezaprobare a răspunsurilor date. În acest scop, el trebuie să dea dovadă de reținere și impasibilitate, fără însă a slăbi fermitatea în direcția determinării celui ascultat să declare adevărul.

Relatarea liberă nu va fi întreruptă decât dacă învinuitul sau inculpatul se abate total de la fapta ce i se impută.

§3. Întrebările de control

Întrebările de control privesc aspectele pe care organul judiciar le-a notat în timpul relatării libere, privind omisiuni sau detalii ocolite intenționat din expunere, precum și aspectele noi, rezultate din relatarea liberă.

² T. Bogdan, I. Sânteș, R. Drăgan Cornianu, *Comportamentul uman în procesul judiciar*, Ministerul de Interne, București, 1983, p. 150.

Tactica criminalistică recomandă ca întrebările de control să fie repartizate în timp (anterioare, concomitente cu săvârșirea faptei și posterioare momentului săvârșirii faptei). De asemenea, la adresarea acestor întrebări, se recomandă folosirea celor mai adecvate procedee, în funcție de natura faptei cercetate, de persoana învinutului sau inculpatului și de atitudinea pe care acesta o are față de învinuirea ce i se aduce.

Secțiunea a III-a - Atitudini ale învinutului sau inculpatului față de învinuirea ce i se aduce. Procedeele tactice ce pot fi utilizate în raport cu poziția pe care acesta se situează

În cursul ascultării, învinutul sau inculpatul se poate situa fie pe poziția recunoașterii, fie pe poziția nerezunoașterii față de învinuirea care i se aduce.

În cazul recunoașterii se pot distinge următoarele situații:

- uneori, învinutul sau inculpatul își recunoaște vinovăția și *recunoașterea e sinceră*;
- altcori, învinutul sau inculpatul recunoaște total sau în parte învinuirea ce i se aduce, dar *declarațiile sale nu sunt sincere*.

În cazul nerezunoașterii învinuirii aduse deosebit, de asemenea, următoarele două situații:

- învinutul sau inculpatul nu recunoaște învinuirea ce i se aduce, dar *declarațiile sale sunt de rea-credință*;
- învinutul sau inculpatul nu recunoaște faptele, dar *declarațiile sale sunt sincere*, deoarece, într-adevăr, nu el este autorul faptei.

Apropiată atitudinii de nerezunoaștere este *refuzul de a da declarații*³.

§ 1. Atitudinea de recunoaștere a faptelor

În viața judiciară se întâlnesc situații în care *învinuiții sau inculpații recunosc faptele*, recunoaștere care poate fi sinceră sau nesinceră.

Proclamată altădată *regina probationum*, astăzi, în procesul penal modern, recunoașterea sau mărturisirea învinutului sau inculpatului e prezumată sinceră, deoarece cel ce se recunoaște vinovat de săvârșirea unei infracțiuni este conștient de gravitatea consecințelor la care se expune și e nefiresc ca cineva să se acuze în mod fals de săvârșirea unei infracțiuni, deoarece, o astfel de conduită, se opune acelei înclinații naturale spre autoconservare.

Recunoașterea poate fi determinată de o diversitate de motive, care ar putea fi sintetizate în motive etice și rationale. Cele dintâi cuprind motivele provocate de

³ Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tactica*, Universitatea „A.I.I.Cuza”, Iași, 1986, p.174;
Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op.cit.*, p. 313.

sentimente superioare (căința, dorința de a se elibera, sentimentul de resemnare în fața situației în care se află etc.), ceea ce explică mai marea credibilitate a unor asemenea mărturisiri. În schimb, recunoașterea determinată de motive raționale e mai puțin convingătoare, deoarece, de regulă, o asemenea mărturisire e impusă de evidența faptelor, de convingerea inutilității tăgăduirii unor fapte pe deplin dovedite.

Oricât de convingătoare ar fi declarațiile de recunoaștere ale învinuitului sau inculpatului, nimic nu garantează că, odată faptele recunoscute, învinuitul sau inculpatul se va menține pe aceeași poziție, adică își va menține declarațiile făcute.

De aceea, pentru a contracara încercările învinuitului sau inculpatului de a retracta mărturisile, recunoașterea trebuie să fie cât mai completă, adică să se detalieze și să se consemneze toate împrejurările săvârșirii infracțiunii.

Viața judiciară învederează existența unor situații, reduse la număr, de false mărturisiri, adică situații în care învinuții sau inculpații recunosc integral sau parțial faptele, dar declarațiile lor nu sunt sincere.

Motivele ce pot duce la false recunoașteri pot fi căutate atât în limitele normalului (falsa recunoaștere inspirată de motive altruiste, de devotamentul față de adevăratul făptuitor, situația în care o persoană recunoaște o infracțiune mai ușoară pentru a scăpa de răspundere pentru o infracțiune mai gravă etc.), cât și în limitele patologicului (afecțiuni psihice de care suferă făptuitorul).

Recunoașterea învinuitului sau inculpatului poate fi integral falsă ori integral adevărată, sau numai parțial adevărată. Mărturisirea parțial sinceră reprezintă situația tipic întâlnită, deoarece, de cele mai multe ori, făptuitorul, silit de evidența probelor, recunoaște fapta, dar, alături de elementele reale, adaugă circumstanțe false, sau, deliberat, omite anumite împrejurări, pentru a-și ameliora situația.

Ca și în cazul recunoașterii sincere, declarația de falsă recunoaștere trebuie să cuprindă cât mai multe elemente de detaliu, prin a căror ulterioară verificare să se poată demonstra caracterul fals al mărturisirii.

Un alt procedeu îl constituie ascultarea repetată, care va pune în evidență existența unor contradicții între prima declarație și cea sau cele ce i-au urmat.

§2. Atitudinea de negare a faptelor

Selectarea procedeeleor tactice de ascultare a învinuitului sau inculpatului ce contestă săvârșirea faptelor trebuie realizată, înainte de toate, în raport de *personalitatea acestuia*, pusă în lumină de acele însușiri caracteriale și temperamentale definitorii, de cunoașterea predispozițiilor și înclinațiilor sale.

Atunci când informațiile în posesia cărora se află organul judiciar învederează caracterul dârz, tenace al învinuitului sau inculpatului, înzestrat cu o deosebită capacitate de rezistență la eforturi prelungite, toate acestea sunt de natură a aviza organul judiciar că acesta se va apăra cu înverșunare, și, așa fiind, față de acesta trebuie adoptată o conduită tactică energică, menită a distruge sistemul său defensiv.

Conduita tactică adoptată de organul judiciar trebuie adaptată și *trăsăturilor*

temperamentale ale învinuitului sau inculpatului. Din acest punct de vedere, procedeele tactice trebuie să difere, după cum învinuitul sau inculpatul aparține așa-numitului tip emoțional sau neemoțional.

Determinarea învinuitului sau inculpatului să facă declarații sincere e condiționată de cunoașterea adevăratelor motive care explică rezistența opusă.

Odată identificat motivul real, linia tactică urmată de organul judiciar trebuie să aibă drept rezultat împiedicarea acestor motive. Cel mai convingător procedeu tactic pentru a determina învinuitul sau inculpatul să facă declarații sincere este prezentarea astfel a probelor în învinuire, încât acestea să formeze un lanț închis, care să ofere doar o singură ieșire - calea recunoașterii sincere a faptelor.

În această situație, se impune folosirea regulii tactice potrivit căreia nu trebuie prezentate dintr-o dată toate probele în învinuire, deoarece, oricât de temeinic ar fi dovedită vinovăția, nu se exclude posibilitatea existenței unor aspecte încă necunoscute organelor judiciare. Deci, informațiile în posesia cărora se află organul judiciar trebuie prezentate rînd pe rînd, gradat, la anumite intervale de timp.

§3. Prezentarea probelor în învinuire

Alegerea momentului în care urmează a fi prezentate probele în învinuire e dictată de considerente de ordin tactic. Astfel, starea psihică sub stăpînirea căreia se află învinuitul sau inculpatul reprezintă un element ce nu trebuie nesocotit, deoarece, momentele de tensiune, de derută, de descumpănire reduc capacitatea de rezistență a învinuitului sau inculpatului.

De aceea, experiența de cercetare a infracțiunilor recomandă utilizarea a două procedee principale de prezentare a probelor în învinuire, și anume, procedeele numite progresiv și frontal de audiere sau de interogare.

Potrivit procedului progresiv audierea învinuitului sau inculpatului debutează cu prezentarea probelor mai puțin importante, mai puțin convingătoare, după care, rînd pe rînd, sunt prezentate probe din ce în ce mai temeinice, adică probele care dovedesc existența faptului principal.

Potrivit procedului frontal, învinuitului sau inculpatului i se înfățișează, pe neașteptate, cele mai convingătoare probe, care dovedesc săvârșirea infracțiunii și vinovăția făptuitorului, precum și cele care infirmă apărările formulate de către acesta⁴.

Procedeele tactice de ascultare diferă după cum infracțiunea a fost săvârșită de o singură persoană sau a fost comisă în participație.

Dacă sunt cunoscute identitatea și rolul jucat de participanți, în raport de poziția de recunoaștere sau de nerecunoaștere, se pot distinge variate situații, care impun observarea unor procedee tactice adecvate:

⁴ S.A. Golunski (redactor), *Criminalistica*, Editura „Științifică”, București, 1961, p. 34.

- toți participanții recunosc faptele, recunoaștere ce poate fi sinceră sau nesinceră. Accentul va cădea pe confruntarea declarațiilor, pentru a se pune în evidență eventualele nepotriviri;

- numai unul sau unii dintre participanți recunosc faptele. Obținerea unor declarații din partea celor care contestă învinuirea e o chestiune relativ simplă, deoarece la ascultarea acestora din urmă pot fi folosite cu succes informațiile comunicate de cei dintâi;

- toți participanții contestă săvârșirea faptelor și dau declarații integral sau parțial false.

Dominanta psihologică a coînvinuiților sau coinculpaților e marcată de temerea, de sentimentul de insecuritate la gândul că unul sau altul s-ar putea desolidariza și va recunoaște faptele. De aceea, starea psihică a participanților constituie un solid punct de plecare la elaborarea procedeele tactic de ascultare a coînvinuiților sau coinculpaților.

Exploatarea acestei stări psihice impune, între altele, utilizarea următorului procedeu tactic: adresarea îndemnului de a recunoaște faptele, deoarece, cum bine se știe, ori de câte ori la săvârșirea unei infracțiuni participă două sau mai multe persoane, mai devreme sau mai târziu, una dintre ele va vorbi, va dezvălui faptele.

Procedeele tactic de ascultare a celor ce au participat la săvârșirea unei infracțiuni sau a mai multor infracțiuni trebuie diferențiate în funcție de contribuția fiecăruia, coînvinuit sau coinculpat, la comiterea faptelor.

Măsura contribuției fiecăruia dintre participanți impune și două constatări de ordin tactic:

- în situația pluralității de făptuitori și de infracțiuni, când unul sau unii dintre făptuitori au participat la săvârșirea doar a unora dintre fapte, se impune ca ascultarea să debuteze cu cei care au contribuit la comiterea infracțiunilor ce prezintă un grad mai redus de pericol social;

- când toți participanții au cooperat la săvârșirea aceleiași infracțiuni și au îndeplinit roluri diferite (unii au fost autori, alții complici), trebuie să fie ascultați mai întâi cei ce au avut un rol secundar la comiterea infracțiunii.

Un alt procedeu tactic impus de prezența pluralității de făptuitori îl constituie ascultarea repetată de celor care, tăgăduind faptele, au căzut de acord asupra unei explicații comune, însușită de toți participanții. Eficiența acestui procedeu este explicată de dificultatea de a evita unele neconcordanțe atât între propriile declarații repetate la intervale de timp, cât, mai ales, între propriile declarații și ale celorlalți participanți.

§4. Verificarea alibiurilor

Viața judiciară învederează existența unor situații în care învinuiții sau inculpații, cu o anumită experiență în domeniul viciilor infracționale, pentru a-și susține nevinovăția recurg la crearea unor alibiuri⁵.

⁵ Ion Mircea, *Cu privire la verificarea criminalistică a alibiurilor învinuitului sau inculpatului*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Iurisprudentia*, Cluj-Napoca, 1986, p. 64.

Alibiul constă fie în invocarea unui fapt, a unei împrejurări ireale, inventate, situație în care, pentru a da o mai mare credibilitate spuselor sale, învinuitul sau inculpatul plănuiește o explicație care, de regulă, abundă în detalii, fie în invocarea unui fapt real, dar care s-a produs într-un alt moment, anterior sau ulterior săvârșirii infracțiunii.

Indiciul falsității alibiului invocat rezidă, de cele mai multe ori, în însuși conținutul explicației furnizate de învinuit sau inculpat, în abundența detaliilor asupra unor împrejurări lăturalnice, în excesiva descriere a unor locuri, situații, persoane, într-un cuvânt, în exagerata precizie a amintirilor.

Un eficient mijloc de verificare a realității sau falsității alibiului îl constituie justificarea activităților, a preocupărilor celui ascultat în momentele ce au precedat sau succedat săvârșirii infracțiunii.

În raport de împrejurări, învinuitului sau inculpatului i se poate cere să relateze ce anume preocupări a avut cu o oră sau mai multe ore, cu o zi sau mai multe zile anterior sau ulterior acestui moment. Justificarea riguroasă a răstimpului în care s-a săvârșit infracțiunea, în contrast cu explicația la modul general, cu lipsa detaliilor în ceea ce privește perioadele de timp ce au precedat sau succedat momentului comiterii infracțiunii, e de natură a întări presupunerea că explicația furnizată e falsă.

Secțiunea a IV-a - Mijloacele tehnico-științifice de constatare a sincerității sau nesincerității declarațiilor persoanelor

Mijloacelor obișnuite de apreciere a sincerității sau nesincerității celor ce compar în procesul penal în diverse calități, mai ales a învinuitului sau inculpatului, li s-a adăugat, în ultimele decenii, un mijloc obiectiv de investigare a principalelor modificări psihofiziologice, ce însoțesc emoția în situația falsificării adevărului⁶.

Este vorba de înregistrarea pe cale obiectivă, cu ajutorul unor aparate speciale de tip poligraf, a modificărilor fiziologice ale organismului, provocate de diverse stări emoționale ce însoțesc simularea.

Încercarea de simulare reclamă un efort voluntar, ce declanșează stări emoționale, unele supuse observației directe (modificări ce țin de comportamentul aparent al emoției, manifestate în limbajul vorbit sau cel gestual, în activitatea de mișcare a membrilor sau a corpului, în expresivitatea feței), altele decelabile indirect, prin depistarea reacțiilor psihofiziologice (modificarea ritmului pulsului, creșterea tensiunii arteriale, modificări electrice în piele, modificarea caracteristicilor normale ale respirației, modificarea activității electrice a scoarței cerebrale).

⁶ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 146 și urm.; Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama, Iași, 1996, p. 284; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 319.

Stările emoționale sunt întotdeauna însoțite de anumite modificări fiziologice, ce se declanșează automat și scapă posibilităților de cenzurare ale subiectului.

§1. Mijloacele tehnice de detectare a simulării

Aparatul frecvent utilizat în vederea detectării simulării în procesul judiciar este poligraful de concepție Reid, impropriu denumit „detectorul de minciuni” („Lie detector”, „Lügendetektor”), deoarece acesta nu înregistrează minciuna ca atare, ci modificările fiziologice ale organismului în timpul variatelor stări emoționale, care însoțesc simularea⁷.

Poligraful este un aparat cu mai multe canale, pe care se înregistrează activitatea concomitentă a unor indicatori fiziologici: tensiune arterială, puls și respirație, reflexul galvanic al pielii, iar la unele tipuri, presiunea musculară exercitată de brațele și picioarele celui examinat. Toate aceste modificări fiziologice sunt reflectate în diagrama puls-tensiune arterială, diagrama ritmului respirator, diagrama rezistenței electrodermice, înregistrate simultan, cu ajutorul unor penițe inscriptoare, pe o bandă de hârtie care rulează continuu⁸.

§2. Organizarea și etapele testării

Testarea la poligraf presupune existența unui cadru material adecvat, adică a unei încăperi izolate fonic, sobru mobilată, lipsită de ornamente sau decorațiuni ce ar putea distra atenția persoanei examinate.

Persoana examinată va fi supusă unui examen complex (medical, neuropsihiatric și psihologic), integritatea stării psihice și fiziologice a subiectului constituind o condiție indispensabilă a testării poligrafice.

Persoana ce urmează a fi examinată nu trebuie să fi fost ascultată anterior în calitate de învinuit sau inculpat, deoarece reacțiile sale pot fi influențate de întrebările și răspunsurile date în cursul audierii.

În fine, testarea nu se poate realiza fără acordul persoanei. Testarea propriu-zisă este precedată de convorbirile pretext, în cursul cărora se face instructajul subiectului, în vederea pregătirii sale pentru examinare; i se vor explica principiile de funcționare a aparatului și fundamentul științific al acestei examinări.

Persoana va fi instruită cu privire la modul de comportare în timpul examinării, recomandându-i-se să stea relaxat în fotoliu, să fie atentă la întrebările puse, la care va

⁷ Tudorel Butoi, *Aportul tehnicii poligraf în procesul penal, în Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1979, p. 209-213.

⁸ Ioan Ciofu, *Comportamentul simulat (Cercetări psihofiziologice experimentale)*, Editura "Academiei R.S.R.", București, 1974, p. 189 și urm.; I. Anghelescu, *Constatarea stresului psihologic cu ajutorul sonografului și al detectorului de stres psihologic în voce*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, I.G.M., București, 1978, p. 394-405.

trebuie să răspundă cu „da” sau „nu”. De asemenea, i se atrage atenția că, după testare, poate da explicațiile pe care le consideră necesare.

Subiectul este instalat la poligraf astfel: tubul pneumograf este atașat în jurul toracelui sau al abdomenului, manșonul de tensiune arterială este fixat la unul din brațe, iar electrozii sunt așezați pe suprafața palmei ori la degete.

După ce s-a verificat exactitatea funcționării aparatului, se procedează la testarea propriu-zisă, adică la formularea întrebărilor și la precizarea ordinii în care vor fi adresate.

Pe baza cunoașterii datelor referitoare la împrejurările în care fapta a fost săvârșită, la personalitatea învinutului sau inculpatului, se procedează la elaborarea testelor, adică a întrebărilor, prin care se urmărește să se stabilească dacă subiectul este implicat în infracțiunea cercetată.

La întrebările formulate concis și în termeni exacți, trebuie să se obțină un răspuns net, afirmativ sau negativ, deci să se răspundă numai cu “da” sau “nu”.

Testele conțin următoarele categorii de întrebări:

- întrebări neutre, fără nici o legătură cu cauza, prin care se urmărește atenuarea tensiunii emoționale;
- întrebări relevante, afectuoase, nemijlocit legate de fapta cercetată;
- întrebări de control, ale căror răspunsuri vor servi drept termen de comparație cu răspunsurile la întrebările relevante.

După ce a fost alcătuit chestionarul, care cuprinde pînă la zece întrebări, acestea sunt aduse la cunoștința subiectului în următoarea ordine, mai întâi, întrebările relevante, apoi cele de control și, în cele din urmă, întrebările irelevante, pentru a i se înlătura temerea că i se vor adresa întrebări referitoare la alte specte și, totodată, pentru a exista garanția că au fost pe deplin înțelese.

Răspunsul afirmativ sau negativ este marcat pe diagramă cu semnele plus (+) sau minus (-), ori cu un alt simbol, în acel punct al traseului în care (răspunsul) a fost primit.

Pentru a ilustra modul în care se formulează întrebările, genurile acestora și succesiunea în care urmează a fi prezentate, apelăm la un exemplu din literatura de specialitate din acest domeniu⁹.

În speță, subiectul este examinat în legătură cu uciderea lui J.J. și însușirea ceasului și a altor valori aflate asupra acestuia, fapt petrecut într-o sâmbătă noaptea. Bănuită de săvârșirea infracțiunii este o persoană cunoscută și sub porecla de Red (Roșcovanul).

Sunt aduse la cunoștința subiectului următoarele întrebări: relevante, cele de control și apoi cele irelevante. După ce au fost comunicate subiectului aceste categorii de întrebări, acestea sunt intercalate și prezentate în următoarea ordine:

1. „Ți se spune Red?”
2. „Ai mai mult de 21 de ani?”

⁹ John E. Reid, Fred E. Imbau, *Truth and Deception. The Polygraph („Lie Detector”) Technique*, second edition, Baltimore, 1977, p. 5 și urm.

3. „L-ai împușcat pe J.J.sâmbătă noaptea?”
4. „Locuiești acum în orașul C?”
5. „L-ai omorât pe J.J.?”
6. „În afară de ceea ce mi-ai spus, ai mai furat vreodată ceva?”
7. „Ai frecventat vreodată cursurile unei școli?”
8. „I-ai furat ceasul lui J.J.sâmbătă noaptea?”
9. „Știi cine l-a împușcat pe J.J.?”
10. „Ai furat vreodată ceva de la locul în care ai lucrat?”

Iată cum se reflectă, în traseele ritmului respirator (A), puls-tensiune arterială și rezistența electrodermică (C), reacțiile caracteristice stării de tensiune psihică.

Întrebările 1, 2, 4, 7 sunt nerelevante, iar răspunsul obținut este sincer; întrebările 3, 5, 8, 9 sunt relevante și pun în evidență modificările de traseu ce trădează prezența stărilor emoționale; întrebările 6 și 10 sunt întrebări de control și evidențiază, de asemenea, prezența tensiunii psihice, însă mai redusă față de întrebările relevante.

Interpretarea rezultatelor testării se face comparându-se caracteristicile de traseu ale diagramelor ce evidențiază răspunsurile sincere la întrebările neutre (lipsite de încărcătură emoțională) și răspunsurile nesincere la întrebările de control, cu caracteristicile de traseu ce evidențiază răspunsurile nesincere la întrebările relevante (cu încărcătură emoțională).

§3. Considerații pe marginea valorii probante a constatării stresului psihologic cu ajutorul poligrafului

Utilizarea în procesul judiciar a rezultatelor examinării poligrafice este fie contestată, fie privită cu o prudentă rezervă, datorate, pe de o parte, faptului că o atare examinare nu e ferită de posibilitatea producerii unor erori, iar pe de altă parte, din cauza implicațiilor sale de ordin etico-juridic.

Se invocă, între altele, faptul că utilizarea poligrafului echivalează cu o știrbire adusă demnității, că ar constitui un mijloc de intimidare, că s-ar nesocoti prezumția de nevinovăție, iar refuzul de a se supune examinării poligrafice ar constitui un indiciu sau chiar o dovadă a vinovăției.

În ciuda rezervelor formulate față de controversatul “detector de minciuni”, testarea poligrafică constituie, în multe țări, o practică curentă și este utilizată, relativ recent, și în țara noastră.

Constatarea stresului cu ajutorul poligrafului nu înseamnă o nesocotire a prezumției de nevinovăție, deoarece sunt anumite acte procesuale (punerea în mișcare a acțiunii penale, arestarea preventivă) sau activități operative de strângere a probelor (percheziția, ridicarea de obiecte și înscrisuri) care, deși au un evident caracter de constrângere, nu aduc atingere prezumției de nevinovăție, prezumție care operează în favoarea învinutului sau inculpatului pînă la pronunțarea unei hotărâri judecătorești

definitive. Tot astfel, refuzul persoanei de a se supune examinării poligrafice nu reprezintă o dovadă sau un indiciu a vinovăției, așa cum, nici tăcerea sau refuzul de a da declarații nu constituie o probă în acuzare, deoarece învinuitul sau inculpatul are dreptul și nu obligația de a face declarații.

Detectorul de simulare este un auxiliar al organelor judiciare, contribuind la efectuarea unei importante activități - ascultarea persoanelor în procesul penal - folosit la evidențierea pe cale fiziologică a unor stări, situații, împrejurări, indicii, care, în urma unui complex proces de analiză și sinteză a datelor existente în cauză, oferă organelor ce înfăptuiesc justiția posibilitatea de a desprinde concluzii cu privire la sinceritatea sau nesinceritatea persoanei ascultate. Concluziile degajate dobândesc relevanță juridică numai în măsura în care corespund cerințelor art. 69 Cod pr. pen., adică în măsura în care sunt coroborate cu fapte și împrejurări ce rezultă din ansamblul probelor existente în cauză.

Secțiunea a V-a - Ascultarea inculpatului în instanță

*
Particularități

§1. Considerații preliminare

Ascultarea inculpatului a constituit obiect de studiu pentru prima etapă a procesului penal - urmărirea penală - însă trebuie să observăm existența unor deosebiri între această etapă și cea care are loc în fața instanței de judecată.

În principiu, ascultarea inculpatului este asemănătoare în ambele etape ale procesului penal, dar intervin factori de ordin subiectiv și obiectiv care particularizează ascultarea inculpatului în instanța de judecată¹⁰.

O primă observație privește calitatea procesuală a celui ascultat, care la urmărirea penală poate avea fie calitatea de învinuit, fie calitatea de inculpat, în timp ce la instanță, această persoană are numai calitatea de inculpat.

O altă diferență între situația inculpatului aflat în curs de urmărire penală și a celui aflat în curs de judecată este aceea că, la sesizarea instanței prin rechizitoriu, inculpatul a fost ascultat în mod obligatoriu de către organele de urmărire penală, însă în fața instanței apare și o nouă categorie de inculpați, aceia care au săvârșit fapte de importanță socială mai redusă, pentru care nu este necesară parcurgerea fazei de urmărire penală, iar partea vătămată se adresează cu plângere prealabilă direct instanței de judecată.

Alte deosebiri constau în cadrul diferit în care are loc ascultarea, și anume, în birou, în cazul urmăririi penale, unde participarea publicului nu este permisă, și o sală de ședință accesibilă publicului, în cazul instanței de judecată.

¹⁰ Mircea Bădilă, *Tactica ascultării inculpatului în instanță*, Editura „Omnia uni S.A.S.T.”, SRL, Brașov, 1998, p. 18 și urm.

Tot astfel, la urmărirea penală inculpatul este ascultat, în principiu, de un singur anchetator, în timp ce la instanță el poate fi ascultat atât de un complet format dintr-un judecător sau de un complet format din doi sau trei judecători, în raport de modul de compunere a instanței, după natura faptei și după stadiul în care se află procesul: la instanța de fond, la instanța de apel sau la instanța de recurs.

În raport de faza în care se află procesul la instanța de judecată, inculpatul poate avea o atitudine psihică diferită, în funcție de interesele sale și de tactica adoptată de apărător pentru a-i crea o situație cât mai favorabilă, poate să revină asupra declarațiilor anterioare, în care nu recunoscuse vinovăția și să o recunoască pentru prima dată în fața instanței de judecată, iar, alteori, să retracteze recunoașterile anterioare cu diferite justificări, mergând de la lipsa vinovăției până la pretenția că s-au exercitat violențe fizice sau morale asupra lui, fiind obligat să-și recunoască vinovăția împotriva voinței sale.

§2. Psihologia inculpatului în fața instanței

Cadrul specific în care are loc ascultarea, datorită prezenței publicului, a apărătorilor, a rudelor inculpatului sau a persoanei vătămate, face ca inculpatul să aibă o atitudine psihică diferită față de aceea avută în cursul urmăririi penale.

În acest moment al desfășurării procesului penal trebuie observată tendința inculpatului de a reveni asupra recunoașterii anterioare, motivând că a fost determinat, prin presiuni morale sau, uneori, fizice, în cursul urmăririi penale, să-și recunoască fapta. Avem în vedere și starea de libertate sau arest preventiv în care se află inculpatul în fața instanței, știindu-se că inculpatul arestat preventiv este însoțit de paza de la locul de deținere, ceea ce este cu totul diferit față de inculpatul aflat în stare de libertate. Prezența apărătorilor, atât pentru inculpat, cât și pentru persoana vătămată, îi creează inculpatului siguranța că avocatul său va ști să răspundă mai bine decât el la întrebările puse de apărătorul părții adverse.

Pentru inculpatul minor trebuie să fie prezente persoanele prevăzute de lege, anume părinții sau, după caz, tutorele sau educatorul și chiar delegatul autorității tutelare, ceea ce poate să-i întărească convingerea că aceștia îi vor apăra interesele, cum vor considera că este mai bine pentru el.

Atunci când sunt mai mulți inculpați, deși aceștia sunt ascultați pe rând, inculpații aflați în sală pot să exercite o anumită influență asupra celui chemat ulterior pentru ascultare, prin gesturi sau prin alte semne, pentru a-i sugera răspunsurile dorite.

Într-o situație specială se află inculpații care prezintă deficiențe grave, cum ar fi nevăzătorii, surzii, care au nevoie de interpret și manifestă încredere sau dezinteres față de prezența acestuia, după cum se dovedesc a fi capabili sau nu să li se interpreteze corect declarațiile. Aceleași observații trebuie făcute și cu privire la inculpatul care nu cunoaște limba oficială în care se desfășoară dezbaterile judiciare.

§3. Pregătirea ascultării inculpatului

Activitatea de ascultare a inculpatului trebuie bine pregătită, pentru a se asigura obținerea rezultatului dorit, adică nu recunoașterea vinovăției de către inculpat cu orice preț, ci cunoașterea poziției acestuia față de fapta sau faptele pentru care este trimis în judecată.

La fel ca și la urmărirea penală, dar cu existența unor deosebiri esențiale, pregătirea ascultării parcurge mai multe momente: studierea materialului de urmărire penală, cunoașterea personalității inculpatului, întocmirea planului de ascultare.

a. Cunoașterea lucrărilor dosarului

Avem în vedere o temeinică studiere a lucrărilor de la dosar, anume declarațiile învinutului sau inculpatului, ale celorlalte părți din proces (parte vătămată, persoană civilmente responsabilă), ale martorilor sau rapoartele de expertiză.

Tactica criminalistică recomandă să nu se înceapă studierea dosarului cu citirea rechizitoriului, deoarece în el pot fi prezentate, de pe poziții subiective, faptele și probele dosarului sau se pot strecura anumite omisiuni; după citirea acestor lucrări de la dosar, este bine să se studieze și actul de sesizare a instanței.

Pe măsură ce se studiază lucrările dosarului se fac note scrise cu privire la întrebările ce urmează a fi puse inculpatului în timpul audierii de către instanță.

b. Cunoașterea persoanei inculpatului

Pentru aceasta sunt suficiente, în principiu, datele existente la dosar, constând în interogatoriile inculpatului, declarațiile părții vătămate sau ale martorilor de la urmărirea penală; uneori, se depun la dosar chiar așa-numitele caracterizări, întocmite de conducerea de la locul de muncă al inculpatului. Deși acestea sunt formale, ele pot oferi, uneori, date necesare, cel puțin pentru trăsăturile pozitive ale inculpatului.

Pentru minori, există aceste date în fișa de anchetă socială, care sunt mai complete și oferă posibilități de cunoaștere a comportamentului minorului în familie, la școală sau la locul de muncă. Aceste date, pentru majori, mai pot fi completate și cu fișa de cazier sau cu rapoartele de expertiză medico-legală psihiatrică.

c. Planul de ascultare a inculpatului

Datele culese din lucrările dosarului, așa cum am menționat mai sus, folosesc la întocmirea unui plan de ascultare, pentru că această activitate nu se poate desfășura la întâmplare, mai ales în cazurile cu mai mulți inculpați sau în care un singur inculpat a săvârșit mai multe fapte.

În plan vor fi menționate întrebările ce trebuie puse fiecărui inculpat, când sunt mai mulți, și pentru fiecare faptă, dacă unul sau mai mulți inculpați au săvârșit mai multe fapte. De asemenea, vor fi menționate aspectele semnificative din declarația persoanelor ascultate în cursul urmăririi penale.

În cauzele simple, acest plan scris nu mai este obligatoriu, dar, oricât de simplă ar fi o cauză, este recomandabil să se întocmească măcar o schiță cu aspectele ce trebuie clarificate în cursul ascultării inculpatului.

§4. Ascultarea propriu-zisă a inculpatului

Ceea ce deosebește ascultarea inculpatului în fața instanței de cea efectuată în cursul urmăririi penale privește cadrul juridic diferit, care este dat de dispozițiile art. 322-324 Cod procedură penală.

La fel ca și la urmărirea penală, ascultarea inculpatului parcurge mai multe etape: verificarea identității inculpatului și discuțiile prealabile, relatarea liberă și adresarea întrebărilor de control cu privire la nume, prenume, locul și data nașterii, chiar dacă acestea rezultă din interogatoriul luat în cursul urmăririi penale, deoarece, până în momentul judecării, pot interveni schimbări ale acestor date. Aceste noi precizări se referă, în continuare, la cetățenie, studii, ocupație, loc de muncă, domiciliu, stare civilă, numărul copiilor, antecedente penale etc.

a. *Discuțiile prealabile*

În timpul ascultării inculpatului cu privire la datele personale, judecătorul efectuează și un studiu psihologic, în sensul că urmărește reacția inculpatului la întrebările puse, siguranța de sine, teama, emoțiile etc.

De asemenea, trebuie avut în vedere faptul că, în cursul acestui prim contact între inculpat și membrii completului de judecată, inculpatul urmărește și el poziția psihică și atitudinea de îngăduință, indiferență, severitate a judecătorului sau a judecătorilor, atunci când completul de judecată e format din mai mulți judecători.

După notarea datelor personale ale inculpatului, este recomandabil să se poarte discuții ce nu au legătură cu cauza, pentru a distra atenția acestuia de la preocuparea de a da declarații nesincere și a-i crea convingerea că judecătorul are o atitudine obiectivă față de persoana sa.

Este posibil ca inculpatul să refuze colaborarea cu instanța și să nu răspundă la nici o întrebare, situație în care judecătorul trebuie să-l convingă că este în interesul lui să răspundă la întrebări, indiferent de declarațiile date la urmărirea penală, chiar dacă nu recunoaște vinovăția, deoarece instanța are posibilitatea să afle adevărul și din celelalte probe de la dosar.

b. *Relatarea liberă*

După notarea datelor personale i se aduce la cunoștință inculpatului fapta sau faptele pentru care este trimis în judecată, încadrarea juridică a acestora, apoi i se recomandă să declare tot ce știe în legătură cu aceste fapte, fără a se insista cu orice preț pentru obținerea unor recunoașteri.

La fel ca și la urmărirea penală, inculpatul este lăsat să expună liber, fără a fi întrerupt, doar dacă se abate total de la expunerea faptelor. Tot în acest moment se notează aspectele ce urmează a fi clarificate ulterior, prin adresarea întrebărilor de control.

Dacă inculpatul își creează un alibi, va fi notat fără rezerve, dar se vor cere explicații și precizări, pentru a se putea verifica temeinicia celor susținute.

O tactică specială trebuie acordată în timpul relatării libere, în dosarele cu mai mulți inculpați, pentru că aceștia trebuie ascuțiți separat, iar atunci când este ascultat al doilea sau al treilea inculpat, președintele completului sau, când sunt mai mulți judecători, unul dintre aceștia, va supraveghea reacția primilor inculpați la auzul declarațiilor făcute de cei ascuțiți ulterior.

c. *Adresarea întrebărilor de control*

Urmărind notele făcute în planul de ascultare și cele consemnate în timpul relatărilor libere, judecătorul poate adresa întrebări de precizare, de completare sau de clarificare a unor aspecte omise în expunerea liberă sau ocolite intenționat, dacă sunt nefavorabile inculpatului.

În timpul ascultării se pot folosi tactici diferite, cum ar fi ascultarea repetată, ascultarea încrueșată sau confruntarea.

Tot din tactica de ascultare a inculpatului în fața instanței face parte și alegerea momentului când se prezintă corpurile delicte, alte probe materiale existente în cauză, ori se dă citire declarațiilor celorlalte persoane ascultate în aceeași cauză.

În încheierea acestei etape, subliniem că nu se insistă cu orice preț pentru obținerea recunoașterii vinovăției, și nici nu se exercită vreun fel de presiuni morale în acest scop, deoarece, în actualul proces penal român, recunoașterea nu mai constituie o regină a probelor, ci are valoare probatorie numai dacă este coroborată cu celelalte probe de la dosar.

O particularitate a ascultării inculpatului este întâlnită în cazul faptelor pentru care sesizarea instanței se face la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, și constă în aceea că inculpatul nu a fost ascultat anterior de organele de urmărire penală. De aceea, instanța este obligată să parcurgă toate cele trei etape ale ascultării.

Pentru orice categorie de inculpați, fie cei pentru care instanța a fost investită prin rechizitor, fie cei pentru care persoana vătămată s-a adresat instanței cu plângere prealabilă, trebuie respectat dreptul la apărare al inculpatului, la cererea apărătorului,

când există, ori la cererea inculpatului cu privire la probele de care înțelege să se folosească în apărare. Judecătorul trebuie să pună în discuția părților admiterea sau respingerea acestor probe și să consemneze susținerile părților făcute personal sau prin apărătorii lor.

§5. Consemnarea declarațiilor inculpatului

Răspunsurile date de inculpat la interogator se consemnează în procesul-verbal de ascultare.

În această privință se folosesc tactici diferite, care constau în consemnarea răspunsurilor la fiecare întrebare, iar la cazurile deosebite se consemnează și întrebarea pusă, pentru a se putea observa ezitățile inculpatului; alteori, se adresează întrebări până la epuizare, se notează răspunsurile și se consemnează numai rezumarea lor.

Această ultimă tactică nu este recomandabilă, pentru că există riscul de a se denatura răspunsurile date de inculpat și oferă acestuia argumente pentru criticarea hotărârii, în motivele de apel sau de recurs făcute în fața instanței de control judiciar.

Judecătorul va dicta grefierului răspunsul primit, urmărind să nu se folosească expresii indecente sau termeni vulgari, dar nici să nu se denatureze sensul declarațiilor făcute de inculpat.

Mijloacele tehnice actuale oferă posibilitatea înregistrării declarațiilor inculpatului pe bandă audio-magnetică sau video-magnetică. De asemenea, se folosește și metoda stenogramei, acolo unde există personal calificat. Oricare ar fi metoda tehnică folosită, conținutul declarațiilor inculpatului trebuie transpus și în declarație scrisă, făcându-se mențiune că ele au fost înregistrate mai întâi pe bandă audio sau video.

În toate aceste situații se aduce la cunoștință inculpatului conținutul declarațiilor înregistrate, prin audierea sau vizionarea înregistrărilor în prezența acestuia, menționându-se că s-a respectat această procedură.

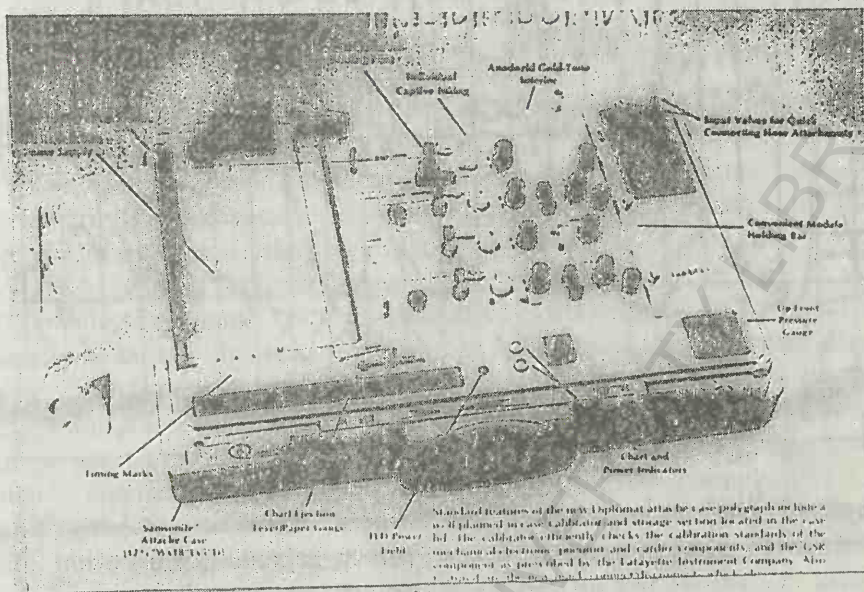

Foto 1 - Poligraf

Foto 2 - Instalarea subiectului la poligraf

CAPITOLUL AL XXII-LEA TACTICA EFECTUĂRII CONFRUNTĂRII ✧

Secțiunea I - Noțiuni preliminare

Confruntarea reprezintă activitatea de ascultare concomitentă a persoanelor audiate anterior în aceeași cauză, între ale căror depoziții se constată existența unor contradicții, în scopul înlăturării sau explicării acestora¹.

Reglementând instituția procesuală a confruntării, C. pr. pen. în vigoare (art.87) stabilește că, atunci "când se constată că există contraziceri între declarațiile persoanelor ascultate în aceeași cauză, se procedează la confruntarea acelor persoane...", fără a se preciza însă sfera persoanelor între care se poate efectua. De altfel, o atare precizare ar fi fost inutilă, având în vedere finalitatea urmărită prin realizarea acestei activități. Într-adevăr, scopul urmărit prin efectuarea acestei activități - eliminarea contradicțiilor dintre declarațiile celor ascultați în aceeași cauză - conduce la constatarea potrivit căreia confruntarea poate fi efectuată între toți cei care, într-o calitate sau alta, au fost ascultați în aceeași cauză. Așadar, teoretic, confruntarea poate fi efectuată între persoanele care au fost ascultate în calitate de învinuit sau inculpat, parte vătămată, parte civilă, parte civilmente responsabilă, martori, experți sau interpreți². Cum însă contradicțiile esențiale între declarațiile celor ascultați în aceeași cauză constituie, de regulă, reflexul intereselor opuse ale unora dintre participanți ori ale martorilor de rea-credință, în mod obișnuit, confruntarea se realizează între părți și martori. Astfel, confruntarea poate fi efectuată între doi sau mai mulți învinuiți sau inculpați, între învinuit sau inculpat și partea vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente, între una dintre părți (inculpat, parte vătămată, parte civilă, parte civilmente responsabilă) și unul sau mai mulți martori; în fine, confruntarea poate fi efectuată între martori.

Confruntarea poate fi dispusă atât de organele de urmărire penală, cât și de instanța de judecată și poate fi efectuată, potrivit dispoziției exprese inserate în art. 87 C. pr. pen., numai între persoanele care au fost ascultate în aceeași cauză.

Alegerea momentului de efectuare a acestei activități este condiționată de momentul constatării nepotrivirilor dintre declarațiile celor ascultați individual, după cum, efectuarea confruntării într-un moment sau altul al desfășurării procesului penal poate fi determinată și de considerente de ordin tactic. Astfel, dacă părțile și (sau) martorii au fost ascultați în aceeași zi, iar contradicțiile dintre declarațiile acestora au fost constatate de îndată și cei ascultați se află încă la dispoziția organului judiciar,

¹ C. Aionițoaie, T. Butoi, colectiv, în *Tactica criminalistică*, Ministerul de Interne, S.E.C., București, 1989, p. 134.

² Vintilă Dongoroz, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român, Partea generală*, vol. I, Editura "Academiei R.S.R.", București, 1976, p. 231.

confruntarea poate fi dispusă imediat. Când contradicțiile dintre declarațiile celor ascultați au fost semnalate ulterior ascultării lor individuale, în urma administrării altor mijloace de probă, organul judiciar va fixa un termen despre care, persoanele între care urmează a se efectua confruntarea, vor fi încunoștințate. Dar, așa cum precizăm, din rațiuni de ordin tactic sau de oportunitate, confruntarea poate fi realizată la o dată ulterioară constatării nepotrivirilor dintre declarațiile celor ascultați.

După cum s-a văzut, activitățile care presupun contactul nemijlocit dintre organul judiciar și participanții la procesul penal sunt complexe, datorită gamei extrem de largi în care se înscrie activitatea oamenilor, modul particular de a acționa al celor ajunși în fața organelor judiciare în diverse ipostaze. Din acest punct de vedere, confruntarea prezintă un grad sporit de complexitate dar și de dificultate, deoarece această activitate se efectuează în prezența a două persoane situate, adesea, în poziții opuse, între ale căror declarații se constată contradicții ce privesc fapte și împrejurări esențiale pentru aflarea adevărului. Când numai una sau ambele persoane confruntate au făcut declarații nesincere, se poate presupune că nu vor reveni cu ușurință asupra declarațiilor mincinoase, din temerea de a fi considerate de rea-credință.

Aceasta impune temeinica pregătire a confruntării, precum și alegerea celui mai potrivit moment psihologic pentru efectuarea acestei activități.

Secțiunea a II-a - Pregătirea în vederea efectuării confruntării

Pregătirea în vederea efectuării confruntării presupune, în general, următoarele:

a. precizarea scopului, adică a finalității urmărite prin efectuarea confruntării;

b. determinarea contradicțiilor existente între declarațiile celor ascultați, natura acestora (esențiale, neesențiale), dacă nepotrivirile constatate reclamă efectuarea unei confruntări sau pot fi eliminate pe o altă cale;

c. studierea atentă a declarațiilor în cuprinsul cărora se constată contradicții, precum și a materialei întregii cauze, pentru a se vedea dacă acestea există realmente, în ce constau și prin ce mijloc ar putea fi înlăturate;

d. precizarea întrebărilor ce urmează a fi adresate, rând pe rând, celor confrunțați, pentru a se înlătura nepotrivirile semnalate. Ca și în cazul ascultării individuale a persoanelor în procesul penal, și în cazul confruntării, atenția organului judiciar trebuie să se îndrepte nu numai asupra modului de formulare a întrebărilor, ci și asupra ordinii, succesiunii în care vor fi adresate, încât acestea să-l surprindă nepregătit pe cel ascultat;

e. determinarea persoanelor între care urmează a se efectua confruntarea: între părți și martori, și care anume dintre aceștia;

f. precizarea raporturilor dintre persoanele ce urmează a fi confruntate (prietenie, dușmănie, relații de colegialitate, de subordonare profesională etc.), deoarece, așa cum vom vedea, natura relațiilor existente între participanții la proces poate compromite finalitatea urmărită;

g. determinarea, în raport de personalitatea celor ce urmează a fi confrunțați, de natura contradicțiilor existente între declarațiile acestora și materialul probator existent, a celui mai propice moment pentru efectuarea acestei activități, astfel încât să exercite o influență psihologică favorabilă revenirii asupra declarațiilor anterioare;

h. în fine, toate aceste măsuri trebuie să se materializeze în planul de efectuare a confruntării, în care, în funcție de necesități, își pot găsi reflectarea și alte elemente, cum ar fi: precizarea filei dosarului ce conține probele menite a dovedi chestiunile contrazicătoare, indicarea înscrisului sau a obiectelor ce urmează a fi prezentate etc. E de la sine înțeles că atitudinea adoptată de cei confrunțați, cursul pe care îl va urma confruntarea, situațiile imprevizibile în momentul elaborării planului impun, deseori, adaptarea, modificarea acestuia, în raport cu situațiile noi ivite.

Secțiunea a III-a - Implicațiile psihologice ale confruntării

Cunoașterea modului particular de a se comporta în fața organului judiciar al celor între ale căror declarații se constată contradicții, e impusă, în primul rând, de necesitatea adaptării și diversificării procedeeleor tactice, cu observarea cărora trebuie efectuată ascultarea celor confrunțați, de necesitatea adoptării de către organul judiciar, față de cei ascultați, a unei atitudini menite a atenua efectul inhibitor al stărilor emoționale, în fine, de necesitatea aprecierii corecte a manifestărilor, a condiției celor confrunțați.

Dacă în cazul ascultării individuale a părților și a martorilor psihologia acestora este determinată de poziția lor procesuală, de interesele în vederea cărora participă la proces, de cadrul judiciar, mai mult sau mai puțin familiar etc., în cazul confruntării, la toate acestea se adaugă faptul că această activitate se desfășoară nu numai în prezența organului judiciar (faza de urmărire penală) sau a părților și a publicului (faza de judecată), ci și în prezența unei alte persoane, ascultate în aceeași cauză. Așadar, confruntarea implică nu numai contactul cu organul judiciar, ci și cu o altă persoană care, în calitate de parte sau martor, a fost ascultată în aceeași cauză, iar între declarațiile acesteia și ale celei cu care urmează a fi pusă față în față se constată contradicții cu privire la împrejurări esențiale pentru soluționarea pricinii.

În cazul confruntării, influența exercitată asupra psihicului, de prezența unei alte persoane, este și mai puternic resimțită, deoarece declarațiile anterioare ale acestora sunt contrazicătoare, iar una dintre persoane este chemată să dea explicații cu privire la o împrejurare cunoscută celeilalte, asupra căreia, aceasta din urmă, și-a format o altă opinie³.

³ Enrico Altavilla, *Psicologia giuridiziară*, vol. II, Unione Tipografico - Editrice Torinese, Torino, 1955, p. 693.

Acestei situații, ce exercită o anumită influență asupra psihologiei celor confrunțați, i se alătură și altele care, împreună, explică complexitatea activității desfășurate.

Astfel, după ce au fost ascultați în mod individual, de regulă, atât părțile, cât și martorii, fie ei de bună sau de rea-credință, nu exclud eventualitatea ivirii unor contradicții între declarațiile lor și, de aceea, intuiesc posibilitatea de a fi confrunțați. Aceasta explică, între altele, grija cu care este preparată depoziția inițială, eforturile dirijate spre memorarea declarațiilor făcute.

Tot astfel, după ce au fost ascultați, temerea de a fi făcut anumite omisiuni sau de a fi prezentat faptele în mod denaturat determină atât părțile, cât și martorii să se întâlnească și să se informeze reciproc asupra declarațiilor date. În astfel de situații, cei ascultați pot constata existența unor deosebiri frapante între declarațiile lor și, de aceea, se așteaptă să fie confrunțați.

Există, totuși, situații când chemarea în fața organelor judiciare fie a părții, fie a martorului, în vederea confruntării, îi surprinde, îi găsește nepregătiți. Cel care, din capul locului, a prevăzut posibilitatea chemării sale în vederea confruntării, care a memorat declarațiile date, a meditat îndelung asupra aspectelor cu privire la care se așteaptă să fie confruntat, se va găsi într-o situație mai grea și, de aceea, întrebările adresate de organul judiciar nu vor primi întotdeauna un răspuns sigur.

Tot astfel, în situația în care, cei ce urmează a fi confrunțați, au fost ascultați, în cursul aceleiași faze procesuale, iar unul dintre aceștia a dat, constant, aceeași declarație, ce vine în dezacord cu declarațiile repetate, fluctuante, contradictorii ale celuilalt, teoretic, primul dintre aceștia se va afla într-o poziție psihologică mai favorabilă, în vreme ce cel de-al doilea va fi neliniștit, din cauza declarațiilor contradictorii, starea aceasta persistând și în momentul confruntării.

Psihologia celor confrunțați trebuie privită diferențiat, adică în funcție de poziția procesuală pe care se situează în proces.

Avându-se în vedere acest aspect, atât procedeele tactice, cât și atitudinea organului judiciar față de cei confrunțați trebuie diversificate.

Condiția psihică a învinutului sau inculpatului, în momentul efectuării confruntării, se caracterizează printr-o complexitate ieșită din comun. Avem în vedere atât pe cel vinovat de săvârșirea infracțiunii, cât și pe cel care, pe nedrept, este bănuț de săvârșirea unei infracțiuni, deoarece, atât într-un caz, cât și în celălalt, învinutul sau inculpatul își dă seama de gravitatea situației în care se află, prevede consecințele la care este expus. Onoarea, demnitatea, libertatea chiar, sunt grav amenințate. Toate acestea explică, de regulă, starea intens emoțională sub stăpânirea căreia se află, incapacitatea de a se concentra, de a-și fixa atenția asupra aspectelor cu privire la care i se cer explicații, caracterul contradictoriu al celor afirmate. La acestea se adaugă și falsa credință că organul judiciar, dată fiind poziția în care apare în proces, nu va acorda nici un credit spuselor sale.

Partea vătămată, prin însăși poziția sa în proces, faptul că asupra ei s-au

îndreptat consecințele dăunătoare ale infracțiunii, se află într-o poziție mai favorabilă față de învinuit sau inculpat, deoarece este persoana către care, mai mult sau mai puțin justificat, se îndreaptă compasiunea și simpatia celor din jur, organele judiciare fiind, nu o dată, înclinate să acorde declarațiilor sale un credit, adeseori nemeritat⁴, după cum aceasta mizează pe faptul că, neputința de a fi convingătoare în ceea ce afirmă, va fi pusă numai pe seama tulburării pricinuite de infracțiunea care i-a produs consecințe vătămătoare.

În ceea ce-l privește pe martor, cu excepția situațiilor când este de rea-credință, nu este interesat în rezultatul cauzei, împrejurare căreia, în plan psihologic, îi corespunde o relativă detașare, siguranță, stăpânire de sine, de calm.

Alături de factorii enunțați, psihologia celor confrunțați, mai ales a martorilor, este influențată, într-o anumită măsură, de raporturile existente între persoanele ce urmează a fi confruntate. Implicațiile psihologice ce decurg din natura relațiilor existente între anumiți participanți la proces sunt, deseori, atât de puternice, încât ridică chestiunea oportunității confruntării între anumite persoane.

Sunt situații în care, cei ce urmează a fi confrunțați, se cunosc datorită unor raporturi anterioare, iar aceasta poate exercita o anumită influență asupra psihologiei lor. Așa, de pildă, în situația în care martorul urmează a fi confruntat cu învinuitul sau inculpatul, despre care știe că este o persoană de rea-credință, abilă, sigură pe sine, înzestrată cu putere de persuasiune, cunoaște uzanțele mediului judiciar etc., psihologia celui dintâi va fi dominată de temerea de a nu putea convinge organul judiciar de buna sa credință, de temerea că declarațiile învinuitului sau inculpatului, datorită abilității sale, vor fi considerate sincere.

Pe de altă parte, este cunoscut faptul că psihologia celui ce se consideră într-o situație inferioară din punct de vedere social este dominată de credința că afirmațiile celui cu care va fi confruntat vor fi primite fără rezerve de către organul judiciar, datorită poziției sale sociale. Împrejurarea de a fi confruntată cu o asemenea persoană poate avea un caracter inhibitor asupra capacității de exprimare și poate spori emoțiile sub stăpânirea cărora se află. În fine, când cei confrunțați se află în raporturi de subordonare profesională, poate interveni teama, jena de a contrazice pe cei în subordinea cărora de află.

Cunoscând toate aceste aspecte de ordin psihologic, organul judiciar trebuie să adopte față de cei confrunțați o atitudine care să anihileze efectul unor astfel de manifestări, să convingă, pe cei ce se consideră într-o situație de inferioritate, de obiectivitatea cu care sunt tratați. Pentru aceasta, organul judiciar trebuie să adopte aceeași atitudine față de cei confrunțați, indiferent de profesia, de funcția exercitată, de gradul de instrucție, și să creeze o atmosferă de încredere, de obiectivitate, de liniște, atât de necesară atenuării stărilor emoționale. Tot astfel, trebuie reprimate

⁴ Tiberiu Bogdan, *Probleme de psihologie judiciară*, Editura „Științifică”, București, 1973, p. 96.

categoric orice încercări de intimidare, atitudine arogantă, infatuare, de ascendent moral ale celui ce se consideră într-o situație superioară, față de cel cu care este confruntat.

De asemenea, pentru a convinge pe cei confrunțați că, indiferent de situația lor socială, profesională etc., sunt supuși unui tratament egal, modul de a se adresa, tonul, inflexiunile vocii trebuie să fie aceleași.

În fine, pentru ca atitudinea organului judiciar să nu fie sugestivă, acesta trebuie să-și controleze mișcările corpului, gesturile, mimica, să se abțină de la anumite afirmații de aprobare sau dezaprobare.⁵

*** Secțiunea a IV-a - Efectuarea confruntării**

Odată terminate aceste măsuri pregătitoare, organul judiciar procedează la efectuarea propriu-zisă a confruntării.

Dacă cei între ale căror declarații sunt contradicții se află în libertate, se dispune citarea acestora.

Când contradicțiile se constată între declarații ale unor persoane lipsite de libertate, organul judiciar dispune aducerea acestora.

Experiența generalizată a organelor de urmărire penală recomandă efectuarea acestei activități cu participarea numai a două persoane între ale căror declarații se constată contradicții.

Existența unui număr sporit de persoane, ce compar în proces în diverse calități, între ale căror declarații se pot constata dezacorduri frapante, ridică întrebarea care dintre acestea vor fi confruntate mai întâi? Sub acest aspect, se recomandă a fi confrunțați mai întâi martorii, apoi martorii și părțile, și, în fine, părțile. Ordinea e impusă de poziția procesuală, de interesele în vederea apărării cărora ar putea acționa.

La efectuarea confruntării se vor aplica dispozițiile C. pr. pen. Așa fiind, odată prezentate în fața organului judiciar, persoanelor ce urmează a fi confruntate li se stabilește identitatea, se precizează raporturile în care se află cu cauza și părțile, iar dacă una sau ambele persoane au calitatea de martor, li se pun în vedere dispozițiile art. 85 alin.2 C. pr. pen., cu privire la obligația de a face declarații adevărate.

Apoi, se procedează la ascultarea propriu-zisă și la adresarea întrebărilor cu privire la aspectele contrazicătoare.

Poziția ocupată de persoanele confruntate, atât una față de alta, cât și față de organul judiciar, nu e lipsită de implicații psihologice. În această privință, atât

⁵ Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 337.

literatura, cât și practica recomandă fie așezarea față în față a celor confrunțați, fie așezarea celor confrunțați cu fața spre organul judiciar care conduce confruntarea.⁶

Așezați față în față, privind unul în ochii celuilalt, sub atenta supraveghere a organului judiciar, cel de rea-credință e nevoit să facă eforturi evidente, să se controleze, să reprime orice manifestare ce ar putea constitui un indiciu al minciunii.⁷

După ce li s-au pus în vedere nepotrivirile existente între declarații, în etapa relatării libere, rând pe rând, cei confrunțați sunt invitați să dea explicații asupra împrejurărilor contrazicătoare.

Dacă cei confrunțați nu revin asupra declarațiilor date anterior, se procedează la adresarea întrebărilor menite a înlătura contradicțiile existente.

Sub acest aspect, interesează nu numai modul în care sunt formulate, ci și ordinea în care sunt adresate, precum și care anume dintre persoane va fi invitată să răspundă mai întâi.

Ordinea în care sunt adresate întrebările este determinată de poziția procesuală a celor confrunțați, precum și de constatările organului judiciar cu privire la sinceritatea sau nesinceritatea acestora.

De asemenea, dacă una dintre persoane afirmă existența unui fapt, iar cealaltă îl contestă, e indicat ca ascultarea să debuteze cu persoana care afirmă existența aceluia fapt.

După ce s-au epuizat întrebările adresate de organul judiciar, acesta poate permite celor confrunțați să-și adreseze singuri întrebări, care vor fi cenzurate de cel care conduce confruntarea.

Posibilitatea acordată de a-și adresa reciproc întrebări poate fi folosită și ca procedeu tactic, deoarece "temperatura" ridicată la care se desfășoară deseori confruntarea este propice dezvăluirii unor aspecte până atunci nerecunoscute.

În urma efectuării confruntării, se poate ajunge la un rezultat pozitiv sau negativ, care va indica direcția pe care se vor înscrie investigațiile ulterioare.

Rezultatul pozitiv poate fi integral sau parțial. Este integral pozitiv atunci când una sau ambele persoane confruntate revin asupra declarațiilor date anterior, astfel încât contradicțiile sunt înlăturate.

Rezultatul este parțial pozitiv atunci când cei confrunțați, deși nu revin asupra declarațiilor anterioare, aduc anumite corective sau exprimă anumite rezerve, ori indică surse de verificare a celor cuprinse în declarațiile contrazicătoare.

Rezultatul este negativ atunci când ambele persoane confruntate nu părăsesc poziția inițială și nici nu indică elemente care să permită înlăturarea contradicțiilor.

⁶ C. Aionîtoaie și colab., *Tratat de tactică criminalistică*, ed. a II-a, Editura „Carpați”, Oradea, 1992, p. 172; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p.159 și urm.; Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 329.

⁷ Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași, 1986, p. 39.

CAPITOLUL al XXIII-lea
**TACTICA EFECTUĂRII PREZENTĂRII
PENTRU RECUNOAȘTERE**

Secțiunea I. - Noțiunea de prezentare pentru recunoaștere

Creație a experienței generalizate a organelor de urmărire penală, justificată de rațiuni de ordin practic, prezentarea pentru recunoaștere reprezintă acea activitate prin mijlocirea căreia persoane, animale, cadavre, obiecte, fotografii ale acestora, aflate într-un anumit raport cu infracțiunea comisă, sunt înfățișate unor persoane - victimă, martor, învinuit sau inculpat - în scopul de a stabili dacă acestea sunt cele percepute în condițiile săvârșirii infracțiunii, sau în orice alte împrejurări.

Sunt supuse recunoașterii persoane, lucruri, cadavre, animale și fotografii ale acestora, iar subiecții recunoașterii sunt, deseori, martorii, apoi victimele și chiar învinuitul sau inculpatul.

Secțiunea a II-a - Prezentarea pentru recunoaștere a persoanelor

Prezentarea pentru recunoaștere a persoanelor prezintă cea mai mare importanță nu numai datorită frecvenței, ci, mai ales, consecințelor pe care le-ar putea antrena falsele identificări.

Obiectul prezentării este, în toate situațiile, infractorul, a cărui identitate nu e cunoscută sau e îndoielnică, iar, în mod excepțional, victima infracțiunii.

§1. Modalitățile prezentării pentru recunoaștere

A. Recunoașterea persoanei după înfățișare

Se bazează pe conservarea în memoria martorului a acelor însușiri comune mai multor persoane, dar, mai ales, a acelor ce atribuie fiecăreia dintre ele caracter particular.

Un loc important la recunoașterea după înfățișare îl are descrierea îmbrăcăminții, precum și a tuturor obiectelor aflate asupra persoanei.

Cele mai importante trăsături ale exteriorului persoanei, ce pot fi percepute de martor, se referă la talie, conformație, trăsăturile feței, culoarea părului. Cea mai mare valoare identificatoare o prezintă acele abateri de la tipul comun (infirmități anatomice și funcționale).

B. Recunoașterea după voce și vorbire

Posibilitatea identificării după voce e explicată de percepția celor trei însușiri fundamentale ale sunetului: intensitatea, înălțimea și timbrul.

Important în identificarea persoanei după voce este timbrul vocal, însușire caracteristică fiecărui om. Vorbirea cuprinde o seamă de trăsături specifice fiecărei persoane. Condițiile activității sociale a omului, mediul geografic, instrucția, profesia, etc. își lasă amprenta asupra vorbirii unei persoane, individualizând-o. Fondul de cuvinte, stilul, modul de exprimare, accentul reprezintă însușiri proprii fiecărei persoane.

La aceste caracteristici de identificare a vorbirii se pot adăuga ritmul, claritatea, precum și particularitățile determinate de anumite defecțiuni de vorbire, folosirea unor neologisme, a unor termeni argotici etc.

Când vocea și vorbirea au fost percepute pentru prima dată cu prilejul săvârșirii infracțiunii, trebuie să se țină seama de faptul că, de multe ori, cuvintele sunt rostite în condițiile unei anumite emotivități, care ar putea explica unele modificări ale timbrului, intonației etc., care să le facă greu de recunoscut.

C. Recunoașterea după mers

În mersul persoanei se identifică o seamă de elemente proprii, deoarece deplasarea în mers pune în evidență mișcarea întregului corp, poziția capului și a mâinilor.

Particularitățile persoanei reflectate în mers sunt utile recunoașterii atunci când elementele mersului se deosebesc fundamental de mersul majorității persoanelor. Și în această situație se impune respectarea regulii prezentării în grup, iar pentru a preîntâmpina încercările de simulare, e indicat ca cel ce urmează a fi recunoscut să nu știe că este observat.

§2. Pregătirea în vederea prezentării pentru recunoaștere

Efectuarea acestei activități presupune alegerea atentă a persoanelor împreună cu care trebuie prezentată, cea care urmează a fi recunoscută și, totodată, asigurarea unor condiții cât mai apropiate celor existente în momentul percepției inițiale.

Practica recomandă regula potrivit căreia persoana ce urmează a fi recunoscută trebuie prezentată într-un grup de 3-5 persoane, necunoscute celui ce face recunoașterea, și care nu au nici o legătură cu cauza.¹

Persoanele împreună cu care urmează a fi înfățișată, cea care constituie obiectul recunoașterii, trebuie să aibă o seamă de însușiri asemănătoare; se cere evitarea contrastelor izbitoare, persoanele să aibă aceeași talie și constituție

¹ Matei Basarab, *Criminalistica*, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj, 1969, p. 295.

asemănătoare. Pentru identitate de rațiuni, trebuie evitate stridențele frapante ale ținutei vestimentare.

Asemănarea presupune identitate de sex, o anumită apropiere a trăsăturilor fizice și a ținutei vestimentare, vârstă apropiată. Se va ține seama de talie, constituție, conformație, culoarea părului.

Asigurarea cadrului în care urmează să aibă loc recunoașterea prezintă, de asemenea, importanță.

Dacă percepția inițială a avut loc în interiorul unei încăperi sau pe un loc deschis, prezentarea pentru recunoaștere va trebui să se desfășoare în condiții similare. Pentru a se verifica exactitatea percepției prin mijlocirea analizatorului vizual, se impune ca recunoașterea să aibă loc în aceleași condiții de vizibilitate.²

Pentru a se verifica aptitudinea de a vedea, auzi, mirosi trebuie respectată aceeași distanță, aceleași poziții ale infractorului și martorului, aceleași atitudini și mișcări.

§3. Modul de efectuare a prezentării pentru recunoaștere

Efectuarea prezentării pentru recunoaștere debutează cu ascultarea prealabilă a celui ce urmează să facă recunoașterea.³

Obiectul declarațiilor persoanelor diferă în raport cu analizatorii prin mijlocirea cărora au perceput însușirile caracteristice ale persoanei ce urmează a fi recunoscută.

Audierea trebuie să se desfășoare în absența celui ce constituie obiectul recunoașterii, precum și a persoanelor împreună cu care va fi prezentat. Atunci când recunoașterea va fi efectuată de mai multe persoane, acestea vor fi ascultate separat și se va evita posibilitatea de a comunica între ele.

Momentul următor îl constituie prezentarea celui ce urmează a fi recunoscut într-un grup de persoane asemănătoare.

După alcătuirea grupului, organul judiciar invită persoana ce trebuie recunoscută să ocupe un anumit loc în rândul celor ce formează grupul, explicând celor prezenți că în acea încăpere va fi introdusă persoana ce urmează a face recunoașterea. Aceasta va fi invitată să examineze cu atenție persoanele ce compun grupul și să indice dacă, în rândul acestora, recunoaște presupusul făptuitor.⁴

Atunci când presupusul făptuitor urmează a fi prezentat pentru recunoaștere mai multor persoane, pentru a se evita riscul influențării, prezentarea se va face în mod succesiv, în prezența numai a unei persoane.

² Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 345.

³ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 376.

⁴ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 169; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 337.

Dacă martorul recunoaște presupusul făptuitor, trebuie să declare acest lucru în prezența tuturor celor de față, moment urmat de executarea unei fotografii a întregului grup, precum și de fotografierea separată a celui recunoscut. Acest procedeu comportă și unele neajunsuri. Altfel, sunt situații în care martorul identifică cu ușurință făptuitorul, dar, din cauza temerii de răzbunare sau din alte motive, afirmă că nu recunoaște pe nimeni, pentru ca, numai în prezența organului judiciar, să afirme că, de fapt, l-a recunoscut pe făptuitor. Pentru a se înlătura acest neajuns e indicat ca, înainte de a se proceda la efectuarea acestei activități, martorul să fie sfătuit să nu se pronunțe, în prezența celor ce i se înfățișează, asupra rezultatului examinării, fie că recunoaște, fie că nu recunoaște presupusul făptuitor.

După efectuarea prezentării pentru recunoaștere, cel ce a făcut recunoașterea este ascultat din nou, iar declarațiile sale sunt consemnate într-un proces-verbal, care, împreună cu declarațiile date inițial, reprezintă dovada recunoașterii sau nerecunoașterii.

În urma efectuării acestei activități, cel ascultat fie îl recunoaște, fie nu-l recunoaște pe presupusul făptuitor.

Din punctul de vedere al gradului de certitudine subiectivă pe care îl oferă, declarația de recunoaștere poate fi certă, sigură sau nesigură.

Recunoașterea e sigură atunci când martorul, constatând o coincidență deplină a trăsăturilor definitorii caracteristice ale persoanei percepute anterior, cu cele ale persoanei ce i se prezintă spre recunoaștere, o identifică fără ezitare.

Recunoașterea e imprecisă sau incertă atunci când, pe fondul coincidenței unora dintre trăsăturile definitorii ale persoanei, se constată și existența unor discordanțe.

Înfățișarea persoanei poate suferi transformări din cauze dependente sau independente de voința sa.

Prezintă caracter deliberat acele ajustări intenționate aduse înfățișării persoanei, în scopul de a împiedica identificarea (modificarea intenționată a coafurii, a frizurii, faptul de a purta barbă, mustăți sau de a le îndepărta). Astfel de modificări nu constituie un obstacol, ci doar o dificultate în calea identificării.

Nu sunt deliberate acele modificări intervenite în înfățișarea persoanei datorate, de cele mai multe ori, trecerii timpului (lipsa danturii sau a unor dinți care conferă feței o înfățișare asimetrică, fața integral brăzdată de riduri, căderea pomeților obrazilor, căderea părului, ținuta adusă de spate etc.). Asemenea modificări constituie, de multe ori, o piedică în calea identificarea persoanei.

Martorul nu recunoaște persoana atunci când cel ce i se înfățișează și imaginea adevăratului făptuitor păstrată în memorie sunt total diferite.

Secțiunea a III-a - Prezentarea pentru recunoaștere a cadavrelor

La această activitate se procedează atunci când identitatea victimei nu este cunoscută. Când persoana decedată a fost victima unei infracțiuni, recunoașterea acesteia se înscrie printre activitățile inițiale și imediate, deoarece cunoașterea identității acesteia condiționează, nu o dată, direcția pe care o vor lua investigațiile.

Recunoașterea cadavrelor este îngreunată de anumiți factori. Astfel, dacă la recunoașterea persoanelor concură atât elementele statice, cât și cele dinamice, la recunoașterea cadavrelor contribuie numai elementele statice (trăsăturile feței, talia, constituția etc.), precum și vestimentația și obiectele ce se află asupra lor. Apoi, persoana și cadavrul sunt percepute, de regulă, în alte poziții. Astfel, în vreme ce persoana este percepută, de cele mai multe ori, numai în poziție verticală, cadavrul este perceput într-o poziție neobișnuită, adică în poziție orizontală, și este observat de sus. La aceasta se adaugă lipsa expresiei sau expresia mult modificată, determinată de starea de imobilitate în care este perceput cadavrul. Imobilitatea, rigiditatea cadaverică, căderea mușchilor faciali, conferă cadavrului o înfățișare mult schimbată față de imaginea pe care o păstrăm despre persoana în viață.⁵

În fine, când recunoașterea e practică la morgă sau la serviciile medico-legale, lipsa vestimentației poate modifica mult imaginea păstrată despre cel în viață.

Atunci când trăsăturile feței au suferit importante transformări, pentru a se reduce posibilitatea de eroare, astăzi se aplică, pe plan mondial, tehnica de tratare a cadavrului („toaleta cadavrului”), preconizată de Mina Minovici, prin care se încearcă a se da acestuia un aspect și o expresie cât mai apropiate celor avute în viață.

În ceea ce privește subiecții recunoașterii, în raport de locul unde a fost descoperit cadavrul, acesta poate fi prezentat pentru recunoaștere celor aflați în vecinătatea locului. Alteori, subiecții recunoașterii se recrutează din rândul celor care au încunoștințat organele judiciare despre dispariția unor persoane.

Uneori, subiecții recunoașterii provin din rândul celor care, pe diferite căi, luând cunoștință despre descoperirea unui cadavru (mai ales în mediul rural), se prezintă la locul unde se află acesta și își exprimă dorința de a-l vedea.

Cadavrul nu trebuie prezentat în grup, deoarece, atunci când această activitate se realizează în locul unde a fost descoperit, această condiție nu poate fi îndeplinită; la toate acestea se adaugă și faptul că, în cazul unor persoane hipersensibile, vederea unor cadavre ar putea constitui un puternic factor afectogen.

Cadavrul trebuie prezentat astfel încât să ofere celui chemat să-l recunoască condiții optime: condițiile de iluminare trebuie să fie adecvate, iar atunci când cadavrul este lipsit de vestimentație, la cererea celui ce face recunoașterea, poate fi îmbrăcat sau să i se prezinte separat îmbrăcămintea.

Atunci când cadavrul este îmbrăcat, precum și atunci când poziția în care se află nu permit observarea unor semne particulare (cicatrice, tatuaje etc.), se va

⁵ Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 361.

îndepărta partea din îmbrăcăminte, astfel încât să fie bine observabile și asemenea părți.

Secțiunea a IV-a - Prezentarea pentru recunoaștere a obiectelor

Obișnuit, se prezintă pentru recunoaștere obiectele ce se presupun că aparțin făptuitorului și au constituit mijloace de săvârșire a infracțiunii, găsite la locul faptei, ori abandonate sau ascunse în diverse locuri (armă de foc, corp contondent, obiecte ce constituie produsul infracțiunii etc.).

Finalitatea urmărită prin recunoașterea și determinarea apartenenței bunurilor este, în general, identificarea făptuitorului sau a celui vătămat și restituirea bunurilor părții vătămate pentru dezdărnare.

În cazul obiectelor, subiecții recunoașterii sunt martorii și persoanele vătămate. Dacă în cazul recunoașterii persoanelor, de regulă, acestea sunt percepute pentru prima dată în condițiile improprii ale săvârșirii infracțiunii, în cazul obiectelor, acestea, de multe ori, sunt cunoscute dintr-un moment anterior comiterii faptei.

Prezentarea pentru recunoaștere a obiectelor parcurge aceleași momente și se efectuează cu observarea aceluiași reguli.⁶

Această activitate debutează cu ascultarea prealabilă a celui ce face recunoașterea cu privire la caracteristicile proprii obiectelor. Aceasta reprezintă, de cele mai multe ori, o încercare anevoioasă, deoarece obiectele prezintă o serie de însușiri comune tuturor obiectelor ce aparțin genului sau grupei respective - dimensiune, formă, culoare, duritate - altele le atribuie caracter individual, care le deosebesc de orice obiect asemănător. Dacă, în condițiile chiar ale unei percepții de scurtă durată, descrierea semnelor generale ale persoanei nu comportă dificultăți, descrierea însușirilor particulare ale obiectelor este, de multe ori, o încercare anevoioasă.

În ceea ce privește regula prezentării în grup, obiectul ce urmează a fi recunoscut trebuie înfățișat simultan între alte obiecte asemănătoare sub raportul caracteristicilor generale, ceea ce înseamnă că obiectele trebuie să fie de aceeași natură, de dimensiuni, formă și culoare apropiate.

Secțiunea a V-a - Prezentarea animalelor pentru recunoaștere

Prezentarea animalelor pentru recunoaștere este frecvent întâlnită în practica judiciară, în cazul animalelor pierdute sau furate, de cele mai multe ori animale de

⁶ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 172; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 307.

tracțiune (cai, boi), sau vaci, oi, capre, care sunt furate pentru sacrificare. Dintre animalele de apartament sunt furate cele de rasă, câini, pisici, pentru a fi vândute.

Înainte de a proceda la prezentarea pentru recunoaștere, persoana care reclamă pierderea sau furtul animalelor va fi ascultată, pentru a furniza cât mai multe date utile identificării.

Regulile tactice aplicate la persoane și obiecte sunt valabile și pentru animale. Se recomandă ca acestea să fie prezentate în grup de cel puțin trei animale asemănătoare în ceea ce privește rasa, talia, culoarea etc. Locul unde are loc prezentarea trebuie să fie special amenajat.⁷

Organele judiciare, martorii, asistenții trebuie să observe cum reacționează animalul la apropierea persoanei care face recunoașterea. De regulă, recunoașterea se face după vârstă, obiceiuri, diferite semne accidentale sau făcute în scop de identificare.⁸ Dar, de cele mai multe ori, acestea răspund când sunt strigate pe nume.⁹ Alteori, sunt suficiente anumite zgomote produse prin lovirea recipientelor în care li se dă de mâncare sau apă - găleata, castronul etc.

Secțiunea a VI-a - Recunoașterea persoanelor, obiectelor și cadavrelor după fotografii

La această formă de prezentare pentru recunoaștere se apelează atunci când persoana, obiectul, cadavrul nu pot fi înfățișate în mod nemijlocit. Astfel, în ceea ce privește persoanele (de regulă învinuitul sau inculpatul), se recurge la recunoașterea după fotografii atunci când acestea se sustrag de la răspundere, se ascund, au dispărut ori au încetat din viață, sau atunci când se presupune că autorul infracțiunii se recrutează din rândul infractorilor profesioniști, ale căror fotografii de identificare se află în evidențele organelor de poliție.¹⁰

În ceea ce privește obiectele, la această modalitate de prezentare se recurge atunci când, din cauza situației în care se află bunul său cel ce ar urma să facă recunoașterea, obiectul nu poate fi înfățișat în materialitatea sa.

În cazul cadavrelor se procedează la prezentarea fotografiilor atunci când, în momentul înmormântării, acestea au rămas neidentificate, precum și atunci când, prin înfățișarea fotografiilor, ar putea fi consultat, în condiții mai operative, un număr mai mare de persoane.

⁷ Constantin Aionîtoaiei și colab., *Tratat de tactică criminalistică*, ed. a II-a, Editura „Carpați”, Oradea, 1992, p. 190.

⁸ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 308.

⁹ Matei Basarab, *op. cit.*, p. 96.

¹⁰ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 341.

În cazul obiectelor, pentru a se ușura identificarea acestora, se recomandă să se realizeze fotografii color, iar pentru a oferi posibilitatea reprezentării dimensiunilor reale ale obiectului, fotografiile vor fi executate la scară.

Recunoașterea cadavrelor poate fi practică atât pe fotografii ce datează dintr-un moment anterior încetării din viață, cât și pe fotografii executate post-mortem.

Prezentarea pentru recunoaștere după fotografii se realizează cu observarea regulilor care își găsesc aplicare la recunoașterea persoanelor: ascultarea prealabilă a celui ce face recunoașterea, prezentarea în grup a fotografiilor, precizarea, cu ocazia ascultării din nou, a elementelor ce conduc la concluzia de recunoaștere.

Foto 1 - Grupul fără persoana prezentată pentru recunoaștere

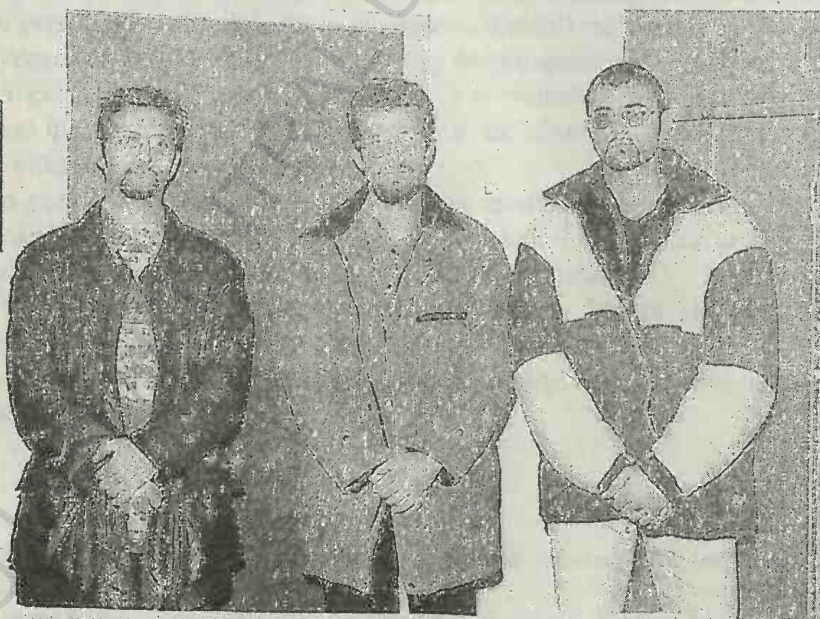

Foto 2 - Grupul și persoana prezentată pentru recunoaștere

Foto 3 - Momentul recunoașterii în grup

CAPITOLUL al XXIV-lea

MIJLOACELE DE FIXARE A DECLARAȚIILOR PERSOANELOR

Secțiunea I - Procesul-verbal de ascultare

Principalul mijloc de fixare a declarațiilor celor care, în diverse calități, au participat la procesul penal, îl reprezintă un act procedural comun - procesul-verbal de ascultare - redactat de către organul judiciar.

Redactarea procesului-verbal de ascultare a învinuitului sau inculpatului, a părții vătămate și martorilor reflectă momentele pe care le parcurge activitatea propriu-zisă de audiere. Astfel, pe măsura răspunsurilor la întrebările cu caracter biografic adresate de către organul judiciar, se completează datele referitoare la identitatea celui ascultat. După aceasta -se completează momentul următor al acestei activități - relatarea liberă a faptelor¹.

În cursul relatării libere se recomandă notarea acelor elemente ale declarației care nu pot fi păstrate nealterate în memoria organului judiciar, sau notarea unor termeni, expresii care trebuie consemnate cu mare exactitate.

Procesul-verbal trebuie să reprezinte oglinda fidelă a tuturor informațiilor considerate pertinente cauzei. Consemnarea faptelor trebuie să fie clară, precisă, detaliată, cu respectarea succesiunii producerii lor și completă.

Procesul-verbal de ascultare trebuie să răspundă și unor exigențe de stil. Acesta trebuie să reflecte personalitatea celui ascultat, posibilitățile pe care le are la îndemână de a comunica informațiile; cu alte cuvinte, acest act procedural trebuie să reflecte limbajul, graiul viu al celui audiat. De aceea, nu este admisă "ajustarea" faptelor, în sensul prezentării lor într-o formă rezumativă, înlocuirea limbajului viu cu formulări stereotipe, atribuirea unor semnificații juridice termenilor folosiți de cel audiat. Deci, sunt interzise preocupările de stilizare a declarațiilor. Părțile esențiale trebuie reproduse cuvânt cu cuvânt, în cuprinsul procesului-verbal.

Dacă procesul-verbal trebuie să reflecte stilul celui ascultat, aceasta nu înseamnă reproducerea modului de exprimare a tuturor termenilor, expresiilor folosite de cel audiat. Astfel, se vor evita trivialitățile, vulgaritățile, conținutul acestora, dacă prezintă interes pentru cauză, va fi redat prin termeni utilizați de limba română literară.

După ce a fost întocmit, procesul-verbal este adus la cunoștința celui audiat, adică este citit fie de organul judiciar, fie de cel ascultat, la cererea acestuia.

¹ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992, p. 354; Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 373.

Secțiunea a II-a - Declarația scrisă de persoana ascultată

Un alt mijloc de fixare a declarațiilor persoanelor îl constituie procesul-verbal scris personal de către acestea.

În cazul învinutului, legea (art.70 alin. 3 C. pr. pen.) prevede că, mai înainte de a fi ascultat, acesta trebuie să dea o declarație, scrisă personal, cu privire la învinuirea ce i se aduce.

Părțile și martorii, la cererea acestora, pot consemna cele cunoscute într-o declarație scrisă, de asemenea, personal².

Declarațiile scrise personal de către învinuit sau inculpat se plasează într-un moment anterior ascultării propriu-zise.

În cazul părților și al martorilor care doresc să scrie personal declarațiile, consemnarea acestora se situează într-un moment ulterior ascultării propriu-zise.

Reproducerea faptelor în scris de către însăși persoanele ascultate, mai ales în cazul celor cu un nivel redus de instrucție, este de multe ori o activitate anevoioasă.

Pentru a preveni asemenea neajunsuri, declarațiile scrise personal de către cei audiați trebuie citite de îndată de către organul judiciar și, în raport de constatările făcute (declarații incomplete, contradictorii, neclare etc.), se impun completările și precizările necesare.

Un atare proces-verbal va purta mențiunea că a fost scris personal de către cel ascultat și va fi semnat de către acesta.

Secțiunea a III-a - Procesul-verbal de efectuare a confruntării

Acest act procedural trebuie să reflecte cu fidelitate particularitățile acestei activități - ascultarea concomitentă a două persoane asupra aceleiași chestiuni cu privire la care se constată existența unor contradicții.

Procesul-verbal de efectuare a confruntării poate fi redactat în cursul ascultării sau la sfârșitul acestei activități; criteriul de alegere a uneia sau a alteia dintre modalități e determinat de modul în care decurge confruntarea, de numărul aspectelor cu privire la care există contradicții și asupra cărora urmează a fi ascultați cei confrunțați.

Practica recomandă consemnarea, în cursul efectuării acestei activități, rând pe rând, a întrebărilor și răspunsurilor primite; la fel se va proceda și atunci când participanții, sau numai unul dintre ei, revin asupra declarațiilor date.

În privința conținutului și a stilului procesului-verbal de efectuare a confruntării, se impune doar o remarcă: când unul dintre participanții la confruntare

² Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 346.

are calitatea de martor, din cuprinsul procesului-verbal trebuie să rezulte faptul că organul judiciar l-a prevenit asupra obligației de a spune adevărul, precum și asupra consecințelor la care se expune în caz contrar.

În practică există două modalități de redactare a procesului-verbal de efectuare a confruntării.

Coala de hârtie pe care se consemnează rezultatele confruntării se împarte în două printr-o linie verticală; pe prima jumătate a filei se consemnează întrebarea adresată primului participant la confruntare și răspunsul dat de acesta, iar pe cea de-a doua jumătate a filei se consemnează aceeași întrebare și răspunsul obținut de la cel de-al doilea participant la confruntare.

Aceeași întrebare este adresată, rând pe rând, fiecărui participant și, tot astfel, se consemnează, în ordinea formulării întrebărilor, răspunsurile primite.

Conținutul procesului-verbal este adus la cunoștința celor confrunțați, fiecare confirmând prin semnătură propriile declarații.

Secțiunea a IV-a - Procesul-verbal de efectuare a prezentării pentru recunoaștere

Acest act procedural trebuie să cuprindă o descriere a cadrului în care a avut loc recunoașterea (loc deschis, loc închis) și a condițiilor de efectuare (de luminozitate, obiectul recunoașterii - persoane, obiecte etc.), cum a fost alcătuit grupul de persoane, obiecte, cu indicarea poziției ocupate de acestea, raporturile de distanță.

Trebuie precizate toate datele de identificare și calitatea celor ce participă la prezentarea pentru recunoaștere: organul judiciar ce conduce această activitate, persoana care efectuează recunoașterea, cu precizarea poziției sale procesuale, persoanele care au alcătuit grupul.

Se menționează, apoi, declarațiile celui ce face recunoașterea. Aici se impune consemnarea riguroasă, precisă, clară și detaliată a tuturor datelor comunicate.

Dacă rezultatul prezentării pentru recunoaștere e pozitiv, se impune o descriere detaliată a acelor însușiri caracteristice, care au permis recunoașterea.

La procesul-verbal se anexează fotografiile ce vor ilustra modul de alcătuire a grupului, în același scop utilizându-se și banda de înregistrare videoacustică. Absența fotografiilor și a videofonogramelor va fi suplinită printr-o detaliată descriere în procesul-verbal a înfățișării, vârstei, ținutei vestimentare etc., ale celor ce au alcătuit grupul.

În partea finală a procesului-verbal se va face mențiune cu privire la efectuarea fotografiilor, a filmului și a videofonogramei judiciare și va fi semnat de organul judiciar, de martorii asistenți și de persoana care face recunoașterea.

Secțiunea a V-a - Fixarea declarațiilor prin mijlocirea fonogramei și videofonogramei judiciare

Fără a se substitui actelor procedurale în care se materializează declarațiile celor ascultați, mijloacele de înregistrare fonică și videofonică prezintă avantaje de necontestat.

Procesul-verbal, oricât de complet ar fi, reprezintă reproducerea comprimată a aspectelor esențiale legate de comiterea infracțiunii, trecute prin filtrul personalității organului judiciar, ceea ce poate explica existența unor deosebiri între realitatea faptelor și modul de consemnare a acestora în cuprinsul declarațiilor.

Un alt avantaj, pe care îl oferă folosirea mijloacelor tehnice de înregistrare a declarațiilor, este acela că organul judiciar, eliberat de preocuparea de a consemna întrebările și răspunsurile, are posibilități sporite de a supune unei atente supravegheri comportamentul celor ascultați și de a desprinde, din atitudinile acestora, concluzii utile asupra poziției de sinceritate sau de nesinceritate pe care se situează.

Înregistrarea fonică și videofonică a declarațiilor constituie un serios obstacol în cazul retractărilor ulterioare, cei ascultați nemaiputând invoca faptul că au făcut declarații în urma îndemnurilor sau a promisiunilor făcute de către organul judiciar, sau al folosirii unor mijloace de constrângere³.

Imposibilitatea falsificării imaginilor înregistrate pe bandă videomagnetice, precum și posibilitatea determinării riguros științifice a încercărilor de trucare a fonogramei magnetice conferă înregistrării declarațiilor avantajul unei depline exactități și autenticități.

Înregistrarea declarațiilor se dovedește a fi de neînlocuit în cazul ascultării unor anumite categorii de persoane. Avem în vedere situația în care starea precară a sănătății victimei nu permite audierea acesteia în condiții obișnuite.

Înregistrarea pe bandă magnetică a declarațiilor trebuie realizată cu respectarea strictă a normelor procesuale, care reglementează activitatea de ascultare a persoanelor în procesul penal.

Astfel, înainte de a începe ascultarea, persoana audiată trebuie încunoștințată asupra faptului că declarațiile sale vor fi înregistrate pe bandă magnetică, ceea ce nu presupune și acordul acesteia.

La începutul înregistrării, trebuie să se menționeze pe banda magnetica următoarele elemente: denumirea activității procedurale înregistrate, numele, prenumele și celelalte date de identificare ale celui ascultat, locul, data și ora începerii audierii⁴.

³ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 594.

⁴ Ion Angheliescu, *Folosirea fonogramei și videofonogramei magnetice în procesul penal*, în R.R.D. nr. 1/1970, p. 111-117; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 87.

După aceasta, se înregistrează declarația propriu-zisă și răspunsurile la întrebările adresate.

La sfârșitul înregistrării, se menționează ora la care s-a încheiat declarația, numele, prenumele și calitatea celui ce a efectuat ascultarea, precum și organul judiciar de care aparține. Tot aici se face precizarea că magnetofonul nu a fost oprit în cursul ascultării.

În cazul martorilor, după ce li s-a adus la cunoștință obiectul cauzei, se va înregistra pe fonogramă momentul depunerii jurământului, precum și momentul în care organul judiciar avertizează martorul asupra faptului că, dacă nu se supune obligației de a spune adevărul, se expune răspunderii penale; învinuitului sau inculpatului i se pune în vedere învinuirea ce i se aduce.

La epuizarea înregistrării, fonograma este adusă la cunoștința celui ascultat. Dacă acesta face obiecții, aduce unele precizări sau adaugă elemente noi, acestea se înregistrează în continuare.

Banda se introduce în casetă, pe care se aplică sigiliul organului judiciar care a efectuat ascultarea, se menționează locul, data și ora înregistrării, precum și tipul benzii și viteza de înregistrare. Utilizarea combinată a acestor mijloace de înregistrare a declarațiilor oferă organelor judiciare posibilitatea înlăturării inconvenientelor ce ar putea rezulta din utilizarea lor independentă.

Avantajele înregistrării declarațiilor cu ajutorul mijloacelor tehnice moderne sunt evidente și în cazul ascultării persoanelor în condiții deosebite față de audierea individuală a acestora.

Astfel, în cazul *confruntării*, înregistrarea sincronă a sunetului și imaginii permite organelor judiciare posibilitatea unei atente examinări a reacțiilor emoționale, și, totodată, posibilitatea de a desprinde din modul de a se manifesta al acestora indicii asupra poziției de sinceritate sau de nesinceritate pe care se situează.

De asemenea, *înregistrarea pe bandă magnetică a prezentării pentru recunoaștere a persoanelor și obiectelor* oferă posibilitatea fixării declarațiilor celui ce urmează să facă recunoașterea, a cadrului material și a condițiilor de efectuare, a modului de alcătuire a grupului de persoane sau de obiecte; cu alte cuvinte, videofonograma magnetică constituie dovada obiectivității cu care s-a efectuat această activitate.

CAPITOLUL al XXV-lea

TACTICA EFECTUĂRII RECONSTITUIRII

Secțiunea I - Considerații preliminare

§1. Noțiunea și importanța reconstituirii

Reconstituirea reprezintă o activitate procedurală auxiliară, ce constă în reproducerea pe cale experimentală a unor fapte și împrejurări ce au însoțit fapta săvârșită, sau a întregului mecanism de comitere a infracțiunii, în vederea precizării, prin mijlocirea experimentelor, a modului de producere, în condiții determinate de spațiu și timp a unui fapt sau fenomen ce gravitează în jurul infracțiunii, sau în vederea precizării dacă un anumit fapt ori fenomen a putut sau nu avea loc¹.

Deși faptele și împrejurările ce pot fi reproduse pe cale experimentală sunt de o mare diversitate, din punctul de vedere al conținutului lor, acestea ar putea fi așezate în următoarele categorii:

- în prima categorie pot fi incluse toate acele fapte, situații, activități, fenomene legate de mecanismul producerii infracțiunii, în vederea stabilirii împrejurării dacă în anumite condiții de loc și timp puteau sau nu avea loc, iar în caz afirmativ, condițiile în care s-au produs, dacă un anumit fapt, fenomen putea produce un anumit rezultat etc.;

- în cea de-a doua categorie pot fi grupate toate acele experimente prin mijlocirea cărora se verifică posibilitățile subiective de incluse sau de efectuare a unor anumite activități ale celor care, în diverse calități, au participat la săvârșirea infracțiunii sau prin care se verifică sinceritatea declarațiilor acestora.

Frecvența acestei activități în practica organelor judiciare e dată de contribuția însemnată pe care reconstituirea o are la justa soluționare a celor mai variate aspecte legate de infracțiune sau de faptele acesteia, sub un dublu aspect:

- ca mijloc de verificare a probelor obținute prin cele mai variate activități și mijloace de probă (cercetări la fața locului, percheziții, declarații ale persoanelor);
- ca mijloc de obținere a unor noi probe.

§2. Felurile reconstituirii

Fără a epuiza situațiile obiectiv posibile ce pot fi reproduse experimental, în practica organelor judiciare se recurge, deseori, la următoarele forme de reconstituire:

- reconstituirea în vederea verificării declarațiilor martorilor, în special a condițiilor de vizibilitate și de audiere;

¹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 528; I. Sima, colectiv, în *Dicționar de criminalistică*, Editura „Științifică și Enciclopedică”, București, 1984, p. 161.

-reconstituirea în vederea verificării declarațiilor învinutului sau inculpatului, prin care se urmărește, în primul rând, posibilitatea producerii unor anumite acțiuni în condițiile date ale infracțiunii.

A. Reconstituirea în vederea verificării declarațiilor martorilor

La reconstituirea în vederea verificării declarațiilor martorilor se recurge atunci când de exacta percepție a împrejurărilor aflate într-un anumit raport cu infracțiunea sau cu făptuitorul depinde orientarea, cursul pe care îl va lua cercetarea, elaborarea celei mai verosimile versiuni cu privire la persoana infractorului, adică atunci când astfel de împrejurări pot avea o importanță decisivă asupra ulterioarei desfășurări a cercetării.

Reconstituirea declarațiilor martorilor urmărește verificarea aptitudinilor subiective de percepție ale acestora, în contextul factorilor obiectivi existenți în momentul percepției, ale căror consecințe pot influența într-un sens pozitiv sau, dimpotrivă, negativ, desfășurarea percepției.

Rolul precumpănitor în formarea mărturiei revine analizatorilor vizual și auditiv. De aceea, în literatură și practică se face distincție între reconstituirea pentru verificarea condițiilor de audiere și reconstituirea pentru verificarea condițiilor de vizibilitate².

a. Verificarea condițiilor de audiere

Necesitatea verificării pe cale experimentală a fenomenelor sonore percepute de martori se impune mai ales atunci când în momentul percepției au existat condiții cu totul improprii de vizibilitate (în timpul nopții) sau improprii (la lumina crepusculară, în prezența unor fenomene atmosferice, cum ar fi ceața, ploaia puternică, viscolul etc.), care fac inoperantă sau incertă percepția vizuală.

Evident, la aceasta se adaugă condiția ca infracțiunea să fi fost însoțită de producerea unor fenomene sonore - sunete (vorbe, țipete, semnale sonore ale unor vehicule) - sau zgomote (cele produse de instrumentele folosite la săvârșirea infracțiunii, cum ar fi armele de foc, instrumentele de lovire, zgomotele produse de mijloacele de transport etc.).

Reproducerea pe cale experimentală a fenomenelor sonore trebuie efectuată în condiții cât mai apropiate celor existente în momentul percepției inițiale; unele dintre acestea privesc condițiile de loc și timp, cu alte cuvinte, condițiile obiective de mediu contextuale percepției, altele se referă la fenomenul sonor propriu-zis și privesc intensitatea, sursa (natura) fenomenului sonor, distanța de la care a fost perceput, direcția de propagare.

² Camil Suciu, *op. cit.*, p. 529; Aurel Ciopraga, *Criministica, Tratat de Tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 93; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 262.

În ceea ce privește condițiile de timp, reconstituirea trebuie efectuată în condiții similare celor existente în momentul percepției inițiale. Trebuie avute în vedere, în primul rând, condițiile atmosferice din momentul percepției.

Percepția auditivă poate fi influențată, într-o anumită măsură, după cum aceasta s-a petrecut în condițiile unei atmosfere liniștite, calme (într-un loc izolat, câmp, pădure etc.) sau, dimpotrivă, în condițiile unui mediu zgomotos (centru populat, ore de trafic intens). În această din urmă situație, fenomenele acustice sunt percepute pe un fond perturbator.

De asemenea, dacă percepția inițială s-a petrecut în condițiile unui vânt de o anumită intensitate, reproducerea experimentală a fenomenului sonor va trebui să aibă loc în condiții similare, deoarece forța și direcția vântului influențează în mare măsură posibilitatea determinării exacte a distanței la care este situată sursa sonoră și, implicit, claritatea audierii.

Celelalte condiții ce trebuie respectate în momentul efectuării reconstituirii privesc fenomenul sonor propriu-zis și se referă la intensitatea, sursa (natura) fenomenului acustic, distanța de la care este perceput, precum și direcția de propagare.

Astfel, sunetele sau zgomotele, a căror posibilitate de percepție se verifică experimental, trebuie reproduse la o intensitate (forță, tărie) sensibil apropiată, de aceasta depinzând percepția clară, denaturată sau imposibilitatea percepției fenomenului sonor.

În ceea ce privește sursa (natura) fenomenului sonor, se impune ca acesta să fie reprodus experimental de însuși obiectul care l-a generat inițial (de exemplu, arma cu care s-a executat tragerea), iar atunci când aceasta nu mai e posibil, de obiecte de același tip (de exemplu, armă de același tip și calibru).

În sfârșit, eficiența reconstituirii condițiilor de audiere e condiționată de respectarea aceluiași raporturi de distanță și de direcție de propagare ale fenomenului sonor.

b. Verificarea condițiilor de vizibilitate

La reconstituirea în vederea verificării condițiilor de vizibilitate se poate recurge atunci când faptele au fost percepute exclusiv vizual, sau și vizual și auditiv, fără a se face distincție după cum percepția vizuală s-a desfășurat în condiții proprii sau improprii de vizibilitate. Chiar și atunci când percepția inițială s-a desfășurat în condiții proprii de vizibilitate, reproducerea experimentală a faptelor poate fi impusă de consecințele ce ar decurge din faptul a cărui restabilire se încearcă. De pildă, susținerea potrivit căreia, de la distanța, să zicem de 300 m., martorul afirmă că a reținut numărul autovehiculului care a părăsit în fugă locul accidentului poate, în mod firesc, explica neîncrederea organului judiciar, și mijlocul cel mai potrivit pentru a o înlătura este reproducerea experimentală a faptelor.

Cu atât mai justificată apare necesitatea efectuării reconstituirii când percepția

s-a desfășurat în condiții cu totul improprii de vizibilitate (în timpul nopții) sau improprii de vizibilitate (la lumina crepusculară, în prezența unor fenomene atmosferice perturbatoare), care anulează sau reduc simțitor eficiența percepției vizuale.

În mod curent, prin mijlocirea acestei activități se verifică aptitudinile subiective ale martorului de a percepe vizual, dar, în raport de natura împrejurărilor, reconstituirea poate fi efectuată și pentru verificarea aptitudinilor învinutului sau inculpatului (de pildă, în cazul unui omor fără voie, săvârșit cu o armă de foc, se verifică experimental susținerea acestuia potrivit căreia, din locul în care a executat tragerea, dată fiind configurația terenului, nu a avut posibilitatea de a observa victima) ori ale părții vătămate (de pildă, susținerea acesteia că, de la o anumită distanță, a putut identifica complicele aflat la pândă sau mijlocul de transport cu care infractorul a părăsit locul faptei).

Obiectul reconstituirii îl constituie verificarea experimentală a posibilităților de percepție vizuală a persoanelor, de regulă a infractorului, a acțiunilor întreprinse de acesta precum și a obiectelor. Fidelitatea percepției vizuale a obiectelor va fi determinată, într-o anumită măsură, de mărimea, forma, culoarea acestora; de asemenea, de faptul dacă acestea au fost percepute în condiții statice sau de mișcare, de raporturile de distanță dintre obiecte și cel ce percepe etc. Din moment ce, prin mijlocirea reconstituirii, se verifică în ce măsură percepția vizuală a fost sau nu posibilă, este firesc ca această activitate să fie efectuată în condiții de vizibilitate cât mai apropiate celor existente în momentul percepției inițiale.

Din acest punct de vedere, factorul fizic, de prezență sau absență a căruia e legată plenitudinea și fidelitatea percepției vizuale, îl constituie *intensitatea luminii*. Intensitatea luminii, fie că avem în vedere fapte percepute în condițiile luminii naturale, sau în condițiile luminii artificiale, diferă după cum împrejurările legate de infrațiune sau de infractor au fost recepționate la lumina zilei, în zori sau în amurg, ori în timpul nopții. Mai mult, intensitatea luminii nu este egală de-a lungul întregii zile și, de aceea, va oferi condiții propice sau mai puțin propice de vizibilitate. Constatarea se impune, în mod deosebit, dacă avem în vedere distribuția luminii în raport cu anotimpul.

De asemenea, va trebui să se țină seama de ora de la care, în raport cu anotimpul și chiar cu zona geografică, începe lumina diurnă, cu alte cuvinte, va trebui să se determine limitele în timp ale luminii diurne.

Când se reproduce experimental împrejurările legate de însușirile cromatice, indiferent dacă este vorba de recunoașterea infractorului pe baza descrierii culorii vestimentației, a pigmentației pielii, a culorii părului ori a obiectelor purtătoare ale unor anumite culori, nu numai intensitatea, ci și natura iluminatului poate influența perturbator asupra acestui proces. Este cazul mediilor iluminate cu neon, de regulă al faptelor petrecute în interioare, dar și al celor petrecute în exterior, mai ales în mediul urban, la lumina reclamelor și firmelor fluorescente policrome, care diminuează mult posibilitatea discriminării corecte a culorilor.

De asemenea, se impune ca faptele să fie reproduse în aceleași condiții atmosferice, deoarece condițiile de vizibilitate diferă într-o măsură importantă, după cum acestea au fost percepute în condițiile unei atmosfere rarefiate, purificate (după ploaie, într-o zonă muntoasă), sau în condițiile unei atmosfere încărcate (fum, vapori, timp noros, ceață etc.).

Un alt factor ce trebuie luat în considerare este *distanța* ce separă martorul de faptul perceput vizual, deoarece fidelitatea percepției se află într-un raport direct sau invers proporțional cu distanța de la care s-a perceput.

B. Verificarea posibilităților săvârșirii unor anumite acțiuni, în condițiile concrete ale infracțiunii cercetate

Prin această metodă de tactică se poate verifica atât procesul de formare a urmelor, cât și dacă anumite acțiuni au putut avea loc, ținând seama de condițiile în care s-a săvârșit infracțiunea. Este recomandată reconstituirea mai ales pentru verificarea așa-numitelor împrejurări negative (controversate) de la locul faptei. Astfel, pentru versiunea simulării de furt se verifică dacă, prin spărtura practică în peretele magazinului sau depozitului de unde s-au sustras bunuri și alte valori, puteau să pătrundă persoanele bănuite avându-se în vedere constituția fizică a acestora, ori au fost ajutate de alte persoane (de cele mai multe ori copii), ori dacă prin acel loc puteau fi scoase bunurile pretins sustrate. Tot astfel, se verifică dacă, în funcție de cantitatea și greutatea bunurilor sustrate, acestea puteau fi transportate de o singură persoană sau aceasta avea nevoie de complici, ori dacă au fost necesare mijloace de transport auto sau cu tracțiune animală³.

Astfel au procedat organele de urmărire penală din județul Iași când au stabilit, prin reconstituire, că, în cauza respectivă, nu se săvârșise un furt de către autori neidentificați, ci, autorul faptei era chiar denunțatorul care înscenase o simulare de furt.

Proprietarul locuinței plecase din sat de mai mulți ani și lucra în portul Constanța, unde realiza venituri ce stârneau invidia fratelui său rămas să-i păzească gospodăria, în care depozitase bunuri de valoare însemnată. După ce a sustras bunurile de valoare mare și volum mic, a făcut un balot mare cu îmbrăcăminte și lenjerie de pat și de corp și l-a depus în grădina din spatele casei, pentru a crea convingerea că a fost abandonat de autorii furtului. În același scop, a forțat geamul locuinței, producând numeroase cioburi de sticlă, apoi a reclamat că bunurile de valoare au fost sustrate de persoane din sat, cunoscute cu antecedente și recent eliberate din locul de deținere. Întrucât versiunea furtului nu era confirmată de probe obiective, iar persoanele bănuite negau vinovăția, s-a procedat la efectuarea reconstituirii, avându-se în vedere și unele împrejurări negative observate la locul

³ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 530; C. Aionițoae și colab., *Tratat de tactică criminalistică*, ed. a II-a, Editura „Carpăți”, Oradea, 1992, p. 261.

faptei: praful de la nivelul geamului, inclusiv pânza de păianjen erau neatinse, iar cioburile de sticlă nu erau căzute în interiorul încăperii, ci pe prispa casei. Încercarea de a se scoate pe geam balotul cu obiectele pretins abandonate s-a dovedit imposibilă. În aceste împrejurări, denunțatorul a recunoscut că el furase bunurile și le depozitase la locuința fiului său, aflată în același sat.

Secțiunea a II-a - Organizarea reconstituirii

Organizarea reconstituirii, după un plan judicios elaborat, care să asigure eficiența acestei activități, implică, înainte de toate, reprezentarea exactă a *scopului urmărit*, adică precizarea sferei, naturii și conținutului împrejurărilor ce vor forma obiectul reconstituirii, iar în raport de aceasta, felul experimentelor ce se vor întreprinde și condițiile de efectuare a acestora.

După precizarea scopului, în planul de efectuare a reconstituirii vor trebui precizate și alte aspecte, cum ar fi:

- sfera participanților a căror prezență este necesară sau indispensabilă;
- condițiile și conținutul experimentelor ce se vor efectua;
- mijloacele, instrumentele ce au servit la săvârșirea infracțiunii.

Sfera participanților la efectuarea reconstituirii e determinată de natura faptului ce se verifică experimental, precum și de condițiile în care se efectuează. Prezența unora dintre participanți este întotdeauna necesară, în vreme ce prezența altora poate fi impusă de natura împrejurărilor ce se verifică și, de aceea, este lăsată la aprecierea organului judiciar.

Este indispensabilă participarea *învinutului* sau *inculpatului*, a *martorilor* și a *persoanelor vătămate*, atunci când se urmărește verificarea aptitudinilor lor subiective de percepție sau de a efectua anumite activități (posibilitatea de a auzi, de a vedea, de a transporta obiecte de o anumită greutate etc), precum și atunci când se verifică declarațiile (reproducerea principalelor episoade ale infracțiunii, înlăturarea contradicțiilor existente între declarațiile acestora). Indispensabilă este, de asemenea, *participarea martorilor asistenți*, a căror prezență e impusă de necesitatea de a garanta obiectivitatea și exactitatea modului de efectuare a reconstituirii.

Natura și gradul de complexitate ale împrejurărilor ce se verifică experimental, precum și necesitatea de a asigura experimentului un fundament științific pot reclama *participarea unor specialiști dintr-un domeniu ori altul al științei sau tehnicii*. Specialiștii pot contribui la pregătirea și efectuarea propriu-zisă a experimentelor, la fixarea și aprecierea rezultatelor experimentului⁴.

În fine, uneori poate fi necesară și *prezența altor persoane, care vor ajuta organelor judiciare la efectuarea propriu-zisă a activităților experimentale* (producerea sunetelor sau zgomotelor, înlăturarea unor obstacole etc.).

⁴ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 267.

Activitatea tuturor participanților la efectuarea reconstituirii este subordonată organului judiciar, sub îndrumarea căruia se vor desfășura toate activitățile experimentale. Aceștia îi revine obligația de a face cunoscute participanților scopul precum și atribuțiile ce revin fiecăruia.

Secțiunea a III-a - Regulile tactice de efectuare a reconstituirii ★

A. Reconstituirea trebuie efectuată în condiții similare sau cât mai apropiate celor existente în momentul producerii faptului sau fenomenului, ori se presupune că s-a petrecut.

Această regulă tactică trebuie riguros respectată atunci când se verifică posibilitățile subiective de percepție auditivă și vizuală ale martorilor, învinuiților sau inculpaților ori victimelor, precum și în toate acele împrejurări în care rezultatele experimentelor sunt nemijlocit condiționate de locul și timpul producerii lor⁵.

Sunt însă situații în care obiectul cu privire la care urmează a se efectua diferite experimente nu mai există în materialitatea sa ca o consecință a infracțiunii, sau efectuarea, pe însuși locul producerii lor, a unor experimente ar putea constitui o sursă de pericol pentru viața sau integritatea unor persoane (de exemplu, verificarea experimentală a condițiilor în care s-au executat trageri cu arme de foc, într-un loc frecventat). În aceste situații, dacă necesitatea experimentelor e justificată, acestea pot fi efectuate în condiții schimbate de loc, asupra unor obiecte asemănătoare celor care, materialmente, nu mai există, și chiar în condiții de laborator.

Alteori, condițiile de loc și timp sunt irelevante, deoarece nu pot influența în nici un mod rezultatul experimentului. În astfel de situații, experimentul poate fi efectuat în orice loc și în orice timp; de pildă, când se verifică forța fizică a infractorului care susține că, neajutat de nimeni, a transportat pe o anumită distanță obiecte de o anumită greutate (evident, când terenul nu prezintă anumite particularități - teren proaspăt arat, nisipos, în pantă etc., care ar putea influența rezultatul).

Experimentele se efectuează la o dată mai mult sau mai puțin apropiată de aceea în care s-a săvârșit fapta, timp în care configurația locului a suferit modificări impuse de însăși natura locului producerii faptului (de exemplu, schimbări determinate de necesitatea de a reda circulației o arteră de trafic intens), după cum astfel de modificări se pot datora intervenției voluntare sau involuntare a unor persoane ori unor fenomene atmosferice. În astfel de cazuri, experimentul va putea fi efectuat după restabilirea configurației avute inițial. Atunci când condițiile de timp în care urmează a se verifica experimental un anumit fapt sunt mult schimbate față de cele ce au existat în momentul producerii sale (de pildă, verificarea posibilităților de

⁵ C. Aionitoaie și colab., *Tratat de tactică criminalistică*, ed. a II-a, Editura „Carpați”, Oradea, 1992, p. 264-265.

auditiie în condițiile unui vânt de mare intensitate, e fenomenul sonor fiind perceput inițial în condițiile unei atmosfere liniștite, fără vânt), fie se va renunța la efectuarea experimentului, fie se va amîna pînă ce condițiile de timp vor fi adecvate⁶.

B. O altă recomandare de ordin tactic privește modul propriu-zis de efectuare a experimentelor: *experimentele trebuie realizate cu maximum de atenție, de exactitate*, iar atunci când este vorba de împrejurări esențiale, se impune *repetarea de un anumit număr de ori a experimentului în aceleași condiții, precum și în condiții deliberat modificate*.

La repetarea experimentului în condiții deliberat modificate se recurge mai ales în cazul verificării aptitudinilor persoanelor de a percepe auditiv sau vizual anumite fapte. Astfel, atunci când distanța de la care a fost perceput un fenomen sonor nu a putut fi precis determinată, se impune ca experimentul să fie repetat, din locuri mai apropiate, pînă la cele mai îndepărtate. La fel se va proceda și în cazul verificării condițiilor de vizibilitate, când fenomenul va fi repetat în condiții mai grele de vizibilitate.

C. Deseori, reconstituirea unor fapte, acțiuni, activități implică folosirea unor obiecte. Este vorba de acele obiecte care au constituit instrumente de săvîrșire a infracțiunii (armă, cuțit etc.), cele ce constituie un produs al infracțiunii, de regulă cele ce au făcut obiectul sustragerii (obiecte de anumite dimensiuni, greutate, cantitate, când se verifică explicația învinutului potrivit căreia singur le-a sustras și transportat de la locul faptei) și, în fine, obiectele ce poartă urme ale săvîrșirii faptei (obiectele pe care s-au imprimat caracteristicile instrumentului cu care s-a acționat).

Cu privire la aceste obiecte se impune regula tactică următoare: *trebuie folosite însăși obiectele utilizate la producerea acțiunii ce se verifică*. E posibilă înlocuirea obiectelor ce au servit drept instrumente de săvîrșire a infracțiunii, cu obiecte de același fel sau asemănătoare, ori cu imitații ale celui original, atunci când caracteristicile individuale ale obiectului înlocuit nu influențează asupra rezultatelor experimentului. Când asemenea caracteristici individuale pot influența asupra rezultatului experimentului, înlocuirea nu mai e posibilă. De asemenea, pentru motive lesne de înțeles, e necesară înlocuirea obiectelor a căror folosire imprudentă ar putea pune în pericol viața sau integritatea corporală a participanților la reconstituire (obiecte ascuțite-tăioase, arme etc.); în locul acestora se vor folosi obiecte apropiate sub raportul formei, dimensiunilor, culorii.

În urma efectuării reconstituirii se poate ajunge la un *rezultat pozitiv*, atunci când, în condițiile date, un anumit fapt putea să se producă, sau la un *rezultat negativ*, în sensul că, în acele condiții, faptul nu putea să se producă.

⁶ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 213; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 292.

Independent de rezultatul la care se ajunge, se impune repetarea experimentelor. Când rezultatul e pozitiv, se impune repetarea experimentului în condiții mai grele, presupunându-se că acestea au existat; când rezultatul e negativ, se impune repetarea experimentului în condiții mai favorabile, presupunându-se, de asemenea, că acestea au existat. Aceasta, pentru a se putea preciza limitele începând de la și peste care producerea unui anumit fapt era sau nu posibilă.

Secțiunea a IV-a - Mijloacele de fixare a rezultatelor reconstituirii

Constatările organelor judiciare, cu ocazia efectuării reconstituirii, se consemnează în procesul-verbal care, în raport de împrejurări, va fi completat cu mijloacele considerate secundare: fotografia judiciară, schițele, filmul și videofonograma judiciară⁷.

A. *Procesul-verbal de efectuare a reconstituirii*, în partea sa descriptivă, va trebui să reflecte toate activitățile experimentale întreprinse, în succesiunea efectuării lor. Se va face o amplă și exactă descriere a activităților reproduse pe cale experimentală, a condițiilor în care acestea au fost efectuate și a rezultatelor la care s-a ajuns, ceea ce exclude consemnarea opiniilor subiective ale organului judiciar.

Atunci când se verifică aptitudinile subiective de percepție a unor împrejurări, vor trebui precizate condițiile atmosferice în care s-a efectuat reconstituirea.

B. *Fotografiile și schițele* ce se execută cu această ocazie au rolul de a ilustra și spori caracterul demonstrativ al procesului-verbal.

Fotografiile trebuie să ofere atât imaginea locului unde se efectuează reconstituirea, cât, mai cu seamă, a acelor secvențe ce se reproduc pe cale experimentală, indispensabile pentru înțelegerea și ilustrarea mecanismului producerii infracțiunii.

Pentru a fi anexate la procesul-verbal, fotografiile trebuie să poarte semnătura și ștampila organului judiciar care a efectuat reconstituirea.

C. *Filmul și videofonograma judiciară* trebuie să ofere o imagine de ansamblu a limitelor teritoriale ale locului unde se efectuează reconstituirea; după precizarea secvențelor de ansamblu, se impune filmarea și efectuarea videofonogramei schiță, care să reproducă modul de efectuare a reconstituirii, în întreaga sa desfășurare.

⁷ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 104; C. Aionitoaie și colab., *Tratat de tactică criminalistică*, ed. a II-a, Editura „Carpați”, Oradea, 1992, p.269.

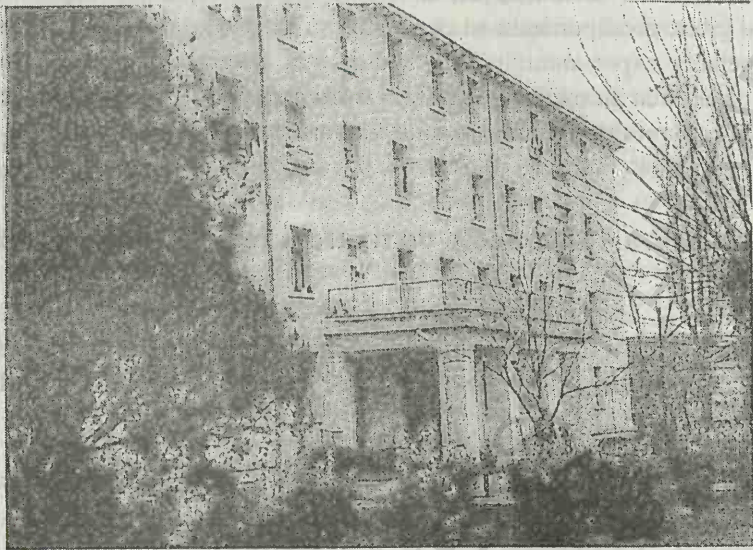

Foto 1 - Căminul studențesc în care s-a săvârșit furtul

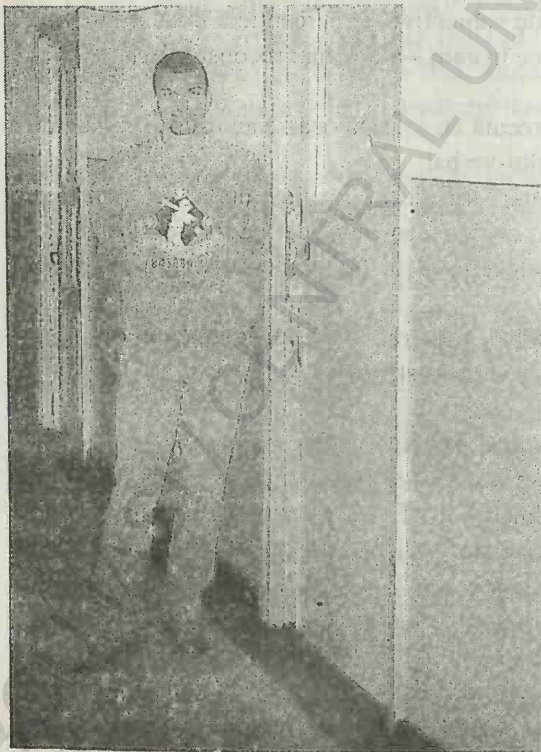

Foto 2 - Camera în care a pătruns făptuitorul prin forțarea ușii

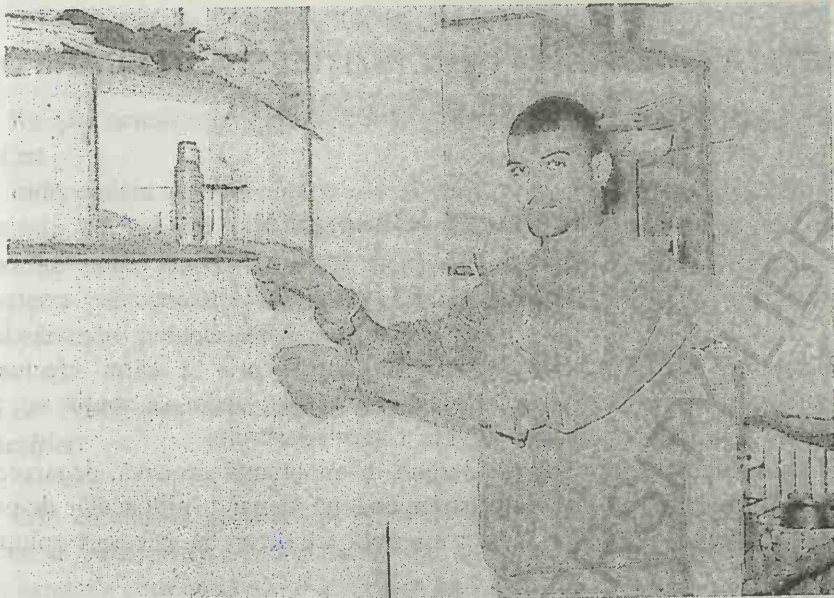

Foto 3 - Dulapul din care au fost sustrate bijuterii și alte obiecte de valoare

CAPITOLUL al XXVI-lea

TACTICA EFECTUĂRII PERCHEZIȚIEI ȘI A RIDICĂRII DE OBIECTE ȘI ÎNSCRISURI

Secțiunea I - Generalități

ȘI. Noțiune. Importanță

Percheziția reprezintă activitatea procedurală prin a cărei efectuare se urmărește descoperirea și ridicarea obiectelor sau înscrisurilor ce conțin sau poartă urme ale unei infracțiuni și care pot servi la aflarea adevărului.

Efectuarea percheziției capătă, desori, o importanță decisivă, deoarece, prin mijlocirea acestei activități se asigură strângerea nu numai a mijloacelor de probă a căror existență e cunoscută, ci și a unor noi mijloace de probă, necesare soluționării cauzelor penale¹.

Deoarece această activitate implică anumite limitări aduse unor drepturi și libertăți fundamentale ale persoanei (inviolabilitatea persoanei, a domiciliului, a secretului corespondenței), percheziția poate fi efectuată, cu stricta respectare a dispozițiilor legale, când este indispensabilă pentru aflarea adevărului, iar organele judiciare dețin suficiente și serioase indicii cu privire la natura obiectelor căutate, și locurilor în care se află și persoana care le deține².

Ridicarea de obiecte și înscrisuri reprezintă o activitate procedurală de o complexitate redusă, deoarece, în cazul acesteia, sunt cunoscute atât obiectele și înscrisurile, locurile în care se află, cât și persoana care le deține.

Făcând abstracție de natura infracțiunii cercetate, obiectele ce se caută cu ocazia efectuării percheziției pot fi grupate astfel:

- obiectele ce constituie produs al infracțiunii;
- obiectele care au servit sau au fost destinate săvârșirii infracțiunii;
- obiectele ce reprezintă urme ale infracțiunii precum și cele ce conțin astfel de urme;
- obiectele a căror deținere este interzisă de lege sau este permisă numai în anumite limite;
- orice obiecte de natură a servi la stabilirea împrejurărilor comiterii infracțiunii sau la identificarea infractorului³.

De asemenea, pot fi căutate și persoanele care se sustrag de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei, persoanele dispărute sau cadavrele;

¹ C. Aionițoaie, I. Boțoc, colectiv, în *Tactica criminalistică*, Ministerul de Interne, S.E.C., București, 1989, p. 175.

² Camil Suci, *op. cit.*, p. 538.

³ *Ibidem*, p. 539.

§2. Pregătirea percheziției

Reușita percheziției implică luarea unor măsuri de natură a-i atribui un caracter organizat.

Independent de particularitățile pe care le comportă fiecare cauză în parte, elementele cu valoare orientativă ce trebuie luate în considerare la pregătirea percheziției pot fi sintetizate astfel: finalitatea urmărită prin efectuarea percheziției, cunoașterea persoanelor și a locurilor supuse percheziției, natura bunurilor căutate, timpul efectuării percheziției.

A. Precizarea scopului a cărui realizare se urmărește prin efectuarea percheziției

Prin efectuarea percheziției se urmărește întotdeauna realizarea unui anumit scop, ce se circumnscrie cauzei date, ceea ce presupune existența unei reprezentări exacte asupra a ceea ce se poate descoperi în fiecare caz în parte.

Natura infracțiunii săvârșite (omor, furt, delapidare, speculă) are întotdeauna valoarea unui indiciu cu privire la felul obiectelor și a înscrisurilor căutate.

Precizarea scopului percheziției presupune cunoașterea temeinică a tuturor datelor și materialelor cauzei, deoarece, astfel de informații vor furniza indicii utile cu privire la oportunitatea unei atare activități și a naturii obiectelor ce ar putea fi descoperite.

B. Reușita percheziției impune cunoașterea prealabilă a locurilor și persoanelor asupra cărora se efectuează, adică obținerea unor cât mai ample și fidele informații de natură a le caracteriza

Sfera și natura informațiilor necesare organelor judiciare diferă în funcție de locul unde urmează să se efectueze percheziția: loc închis sau deschis.

Când percheziția se efectuează într-un *loc închis* (încăperi locuite sau nelocuite, dependințe), individualizarea locului reclamă cunoașterea exactă a adresei unde este situat imobilul, caracteristicile de construcție, modul de dispunere a încăperilor și dependințelor, numărul și destinația acestora, căile de acces, datele de identificare a persoanelor ce domiciliază sau care ocazional se află în acel loc, numărul acestora, persoanele care frecventează acele locuri, posibilitățile de comunicare cu exteriorul.

Când percheziția se efectuează pe un *teren deschis*, interesează amplasarea suprafeței percheziționate, a întinderii acesteia, delimitarea în raport cu împrejurimile și vecinătățile, particularitățile de relief și vegetație, construcțiile existente pe acel loc, destinația acestora, căile de acces la acele locuri.

C. Cunoașterea datelor ce caracterizează persoanele supuse percheziției, a datelor ce conturează trăsăturile caracteriale și temperamentale ale celui percheziționat, precum și ale celor cu care se află în diverse raporturi (familiale, de rudenie, de amicitie de bună vecinătate)

Sub acest aspect, interesează trăsăturile pozitive și negative de caracter, gradul de instrucție, profesia, funcția, meseria exercitată, preocupările exterioare celor profesionale, îndeletnicirile ocazionale sau permanente, modul de a-și folosi timpul liber, predilecția de a executa anumite lucrări casnice, activitățile care îl preocupă ca diletant.

Se impune, de asemenea, cunoașterea persoanelor împreună cu care cel percheziționat locuiește (membrii familiei, rude, chiriași), modul lor de viață, relațiile familiale, raporturile de vecinătate, rudele cu care întreține relații strânse, natura raporturilor dintre membrii familiei celui percheziționat și cercul cunoștințelor, relațiile ultime putând constitui un indiciu cu privire la sfera persoanelor la care ar putea fi ascunse obiectele căutate.

D. Precizarea celui mai potrivit moment de efectuare a percheziției e impusă de considerente de ordin tactic și presupune luarea în considerare a unor factori, cum ar fi: necesitatea asigurării elementului surpriză, a caracterului inopinat, necesitatea efectuării neîntârziată, precizarea acelor limite de timp care oferă condiții optime de pătrundere la locul percheziționat, de căutare și descoperire a obiectelor ce interesează cauza etc.

În principiu, percheziția constituie o activitate ce trebuie efectuată de îndată, cum ar fi, de pildă, percheziția corporală a cărei necesitate se impune în cazuri neașteptate, perchezițiile corporală, și cea domiciliară, în cazul infracțiunilor flagrante, de dare și luare de mită, de speculă etc., constatările făcute cu aceste ocazii fiind, deseori, indispensabile.

Alteori, deși organul judiciar se află în posesia unor informații verificate, referitoare la persoana, locul și chiar la natura obiectelor ascunse, se impune amânarea percheziției, deoarece descoperirea obiectelor este extrem de anevoioasă, iar un eventual insucces ar fi de natură a preveni persoana percheziționată. În astfel de situații, amânarea percheziției e dictată de rațiuni de ordin tactic: spulberarea temerii persoanei că va fi supusă percheziției, crearea senzației de liniștire, de confort psihic la gândul că primejdia unei percheziții e înlăturată, ceea ce poate explica încercarea de scoatere a obiectelor din locurile unde au fost ascunse, în vederea folosirii sau valorificării lor.

Momentul efectuării percheziției presupune alegerea celei mai potrivite ore. Din acest punct de vedere, zorii zilei oferă condiții optime pentru pătrunderea fără dificultăți la locul percheziționat, de căutare și de descoperire a obiectelor, în condițiile luminii naturale, iar atunci când percheziția implică o activitate de durată, posibilitatea terminării ei.

E. Pregătirea în vederea efectuării percheziției presupune, de asemenea, **determinarea sferei persoanelor care vor participa la realizarea acesteia**. Aceasta implică, pe de o parte, prezența și cooperarea acelor persoane care, în diverse calități, vor participa la efectuarea ei, iar pe de altă parte, prezența acelor persoane asupra cărora se răsfrânge.

Componenta echipei care va efectua percheziția e determinată de factori, precum: natura și întinderea locurilor sau a suprafețelor percheziționate, gradul de dificultate pe care îl implică descoperirea acestora, datele ce caracterizează persoana celui percheziționat.

Referitor la organele care participă la efectuarea percheziției, acestea sunt procurorul și organele de cercetare penală, sub a căror coordonare se vor desfășura toate operațiile legate de înfăptuirea acestei activități, precum și un număr suficient de lucrători din aceeași categorie de organe, care vor participa la activitatea propriu-zisă de căutare a obiectelor, sau la asigurarea pazei locului percheziționat.

Alături de organele judiciare, în raport de împrejurări, va trebui asigurată și prezența unor specialiști din domenii diverse, dată fiind natura deosebită a obiectelor ce se caută (substanțe toxice, stupefiante, explozive, arme, muniții etc.), a căror descoperire reclamă utilizarea unei aparaturi speciale de detectare, fie de necesitatea identificării cu mai mare ușurință a locurilor unde astfel de obiecte ar putea fi ascunse (specialiști în domeniul construcțiilor, tâmplari, zidari, instalatori etc., care pot sesiza transformările aduse interioarelor, mobilierului, instalațiilor, sau pot contribui la îndepărtarea unor obstacole).

La efectuarea percheziției trebuie asigurată și prezența *martorilor asistenți*, care vor fi recrutați din rândul persoanelor majore neinteresate material sau moral în rezultatul cauzei. La selecționarea martorilor asistenți trebuie să se țină seama de raporturile în care aceștia se află cu cel percheziționat (rudenie, prietenie, bună vecinătate etc.) și de suspiciunile pe care le-ar trezi cu privire la poziția de obiectivitate pe care trebuie să se situeze.

Când percheziția se efectuează în cadrul unor instituții, întreprinderi, unități a căror activitate normală impune asigurarea secretului de stat sau de serviciu, martorii asistenți trebuie recrutați din rândul persoanelor care au acces la acele obiecte sau înregistrări ce nu pot fi date publicității.

Efectuarea percheziției implică, în mod necesar, prezența *persoanei cu privire la care se efectuează această activitate*, chiar și atunci când este reținută sau arestată. În absența celui percheziționat, această activitate se efectuează în prezența unui reprezentant, a unui membru al familiei sau a unui vecin, având capacitate de exercițiu.

F. Reușita percheziției reclamă **utilizarea unor mijloace tehnice adecvate**. Este vorba de acele materiale, instrumente, unelte, aparate aflate, în bună măsură în

dotarea truselor criminalistice universale, precum și a laboratoarelor criminalistice mobile⁴.

Sunt necesare o seamă de materiale și instrumente pentru sigilarea unor încăperi sau obiecte de mobilier, surse de iluminare atât la căutarea obiectelor, cât și la fotografiere și la filmare, instrumente pentru determinarea dimensiunilor, truse de chei universale și șperacle pentru deschiderea ușilor și a diverselor obiecte de mobilier, unelte care vor primi destinații multiple (ciocan, clește, șurubelnițe, lopată, târnăcop etc.).

La descoperirea obiectelor ascunse se folosesc acele mijloace tehnice speciale care își găsesc utilizare și cu ocazia cercetării la fața locului: sonda de mână, sonde metalice, electromagnetice. De asemenea, pot fi utilizate diferite tipuri de detectoare, cum ar fi, detectorul de metale pentru descoperirea obiectelor îngropate, de ultrasunete, de cadavre, aparate Roentgen de format mic.

Pentru fixarea rezultatelor percheziției, a obiectelor și locurilor în care acestea au fost ascunse, se folosesc aparatele de fotografiat, de filmat și de înregistrare videoacustică.

Secțiunea a II-a - Reguli tactice de efectuare a percheziției

§1. Percheziția corporală

Percheziția persoanei reprezintă activitatea de căutare a obiectelor, înscrisurilor sau urmelor aflate asupra acesteia și privește percheziționarea nu numai a corpului, în sensul anatomic al termenului, ci și a articolelor de vestimentație, a accesoriilor acesteia, precum și a oricăror obiecte ce se găsesc asupra persoanei în momentul în care se efectuează această activitate⁵.

Percheziția corporală se efectuează, de regulă, în cazul privării de libertate a învinutului sau inculpatului, precum și cu ocazia percheziției domiciliare.

Percheziția corporală trebuie efectuată de o persoană de același sex cu cea percheziționată și în prezența martorilor asistenți, cu excepția acelor situații în care locul și momentul efectuării nu îngăduie prezența acestora.

Particularitățile de efectuare a acestei activități justifică distincția între așa-numita percheziție a îmbrăcăminte și percheziția corporală propriu-zisă, sau percheziția corpului.

⁴ C. Aionitoaie și colab., *Tratat de tactică criminalistică*, ed. a II-a, Editura „Carpați”, Oradea, 1992, p. 219.

⁵ Camil Suci, *op. cit.*, p. 560; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 201; Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 124-125.

A. Atunci când percheziția corporală se efectuează cu ocazia privării de libertate a persoanei (surprinderea în flagrant delict, urmărirea infractorului), aceasta poate opune rezistență, poate reacționa violent. De aceea, percheziția corporală este precedată de *examinarea prealabilă sumară a persoanei*, în vederea dezarmării, a ridicării tuturor obiectelor ce ar putea constitui mijloace de agresiune (arme de foc, arme albe, orice alte materiale sau substanțe), precum și a obiectelor care ar putea fi abandonate sau distruse.

Pentru a preîntâmpina eventualitatea unui atac, persoana percheziționată va fi somată să se întoarcă cu spatele, să ridice mâinile deasupra capului și să îndepărteze picioarele. Cel ce efectuează percheziția se va plasa într-o poziție laterală și la o anumită distanță față de cel percheziționat, iar în timpul operației de căutare a obiectelor va trebui să supravegheze cu atenție orice mișcare a acestuia.

Asemenea măsuri de prevedere se impun mai ales atunci când cel ce efectuează percheziția e singur, într-un loc izolat, iar cel percheziționat este cunoscut ca o persoană periculoasă⁶.

B. Asigurându-se că persoana ce urmează să fie percheziționată nu are asupra sa arme, ori după ce acestea au fost ridicate, se procedează la efectuarea percheziției propriu-zise, la examinarea minuțioasă a îmbrăcăminte, a lenjeriei precum și a încălțăminte.

Pentru a nu rămâne nici o porțiune necontrolată, percheziția corporală trebuie efectuată într-o anumită ordine, de regulă, de *sus în jos*.

Examinarea începe cu obiectele ce acoperă capul (căciulă, pălărie, basma, batic etc.). În funcție de natura obiectelor căutate, se vor examina căpтуșeala, fundul, cusăturile etc. Se continuă cu examinarea îmbrăcăminte, la care se vor controla mai întâi buzunarele, de unde vor fi scoase toate obiectele. Se verifică dacă îmbrăcămintea are buzunare secrete sau cu despărțituri duble.

La articolele de îmbrăcăminte se examinează gulerele, reverele, căpтуșeala, mânecile, tivurile, manșetele, peticele. Dacă împrejurările o impun, se poate proceda la desfacerea cusăturilor în acele porțiuni în care se presupune că au fost ascunse obiectele⁷.

Pentru examinarea minuțioasă a îmbrăcăminte precum și a corpului, se poate cere celui percheziționat să se dezbrace, ceea ce va permite și descoperirea obiectelor înfășurate în jurul unor anumite regiuni ale corpului.

La încălțăminte se verifică spațiul dintre căpтуșeală și față, dintre căpтуșeală și talpă, tocul și locurile care ar putea servi ca asunzători pentru obiectele de dimensiuni mici.

⁶ E. Bianu, *Tactica și tehnica percheziționării*, București, 1941, p. 80-81.

⁷ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 196; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 128; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 301.

Se examinează atent obiectele accesorii, de folosință curentă, aflate asupra persoanei, cum ar fi: portmonee, agende, cutii de chibrituri, pachete de țigări, stilouri, tocul de ochelari, ceasuri de mână și de buzunar, bastoane, umbrele etc., sub a căror înfățișare inofensivă se pot ascunde obiecte de dimensiuni reduse.

Cu aceeași grijă se impune a se proceda și în cazul bagajelor aflate asupra persoanei (geți, serviete, poșete, geamantane etc.), care, prin ele însele, pot oferi posibilități de ascundere (funduri duble, spațiul dintre căptușeală și înveliș etc.), după cum, în interiorul acestora pot fi găsite obiecte dintre cele mai diferite, care, de asemenea, oferă nenumărate posibilități de ascundere.

C. *Percheziția corpului*, al cărei obiect îl constituie examinarea acelor regiuni sau organe care au putut servi ca ascunzători, se realizează de o persoană de același sex, condiție ce trebuie îndeplinită și de martorii asistenți; pentru examinarea corpului se poate apela și la concursul medicului.

Se examinează atent orificiile naturale în care au putut fi introduse anumite obiecte, iar prin mijlocirea examenului radiologic se va verifica dacă obiectele căutate au fost înghițite. Vor fi cercetate protezele de mâini, de picioare, cele dentare, aparatele gipsate, auditive etc., deoarece acestea oferă condiții prielnice de ascundere a unor obiecte, purtate deseori pentru a simula anumite infirmități.

§2. Percheziția locurilor închise

Percheziția locurilor închise trebuie efectuată cu observarea unor reguli tactice adecvate.

Unele dintre acestea privesc modul de deplasare și de pătrundere a membrilor echipei la locul supus percheziției, altele se referă la măsurile ce trebuie luate de îndată ce organul judiciar a pătruns în acel loc, în fine, alte reguli privesc modul de efectuare a percheziției propriu-zise.

A. Deplasarea echipei la locul unde urmează a se efectua percheziția trebuie făcută în astfel de condiții, încât să se asigure caracterul inopinat, să se realizeze elementul de surprindere, pentru a se evita riscul îndepărtării sau distrugerii obiectelor ce interesează, ori al dispariției persoanelor implicate.

Când deplasarea se face cu un autovehicul, în mediul urban acesta va staționa la o anumită distanță de locul unde urmează a se efectua percheziția, iar în mediul rural, mijlocul de transport va fi oprit în acele locuri în care autovehiculele staționează în mod obișnuit, fără a atrage atenția.

Când percheziția se efectuează într-un bloc cu mai multe etaje poate fi folosit liftul, care va fi oprit cu un etaj mai sus sau mai jos față de nivelul la care este situat apartamentul ce urmează a fi percheziționat.

Înainte de a se realiza pătrunderea în interior, se vor lua măsuri corespunzătoare de pază, de blocare a căilor de acces, pentru a se evita dispariția persoanei implicate sau a înlăturării obiectelor compromițătoare.

B. Pentru a se asigura pătrunderea imediată în locul ce urmează a fi percheziționat și a se evita incidentele nedorite, se impune alegerea judicioasă a celui mai potrivit moment, pentru efectuarea acestei activități. De regulă, organele judiciare nu întâmpină rezistență în momentul pătrunderii în domiciliu. Nu trebuie însă excluse încercările unor persoane de a zădărnici efectuarea acestei activități prin refuzul sau întârzierea de a răspunde la somațiile organelor judiciare, sau prin împotrivirea la intrarea în locuință.

Pentru a contracara astfel de manevre, în funcție de locul unde este situat domiciliul, de datele ce caracterizează persoana ce trebuie percheziționată, organul judiciar trebuie să ia o seamă de măsuri de prevedere.

Pentru a pătrunde în interior se sună sau se bate la ușă. La aceste apeluri fie se primește un răspuns imediat, urmat de deschiderea ușii, fie se răspunde, dar nu se deschide imediat, fie ușa rămâne închisă.

Atunci când la apelurile organului judiciar persoana răspunde dar întârzie să deschidă, această amânare se poate datora unor cauze diferite: nevoia de a-și corecta ținuta, de a pune în ordine anumite obiecte, temerea față de persoane necunoscute sau încercarea de a înlătura obiectele compromițătoare, ori de a dispărea etc.

Când nu se primește nici un răspuns înseamnă că se refuză să se deschidă fie că nu este nimeni acasă, fie că persoana se află în imposibilitatea să o facă (boală, vârstă înaintată etc.). Dacă în urma informațiilor obținute de la vecini se constată că persoana nu este acasă, se procedează la sigilarea ușilor și la aducerea acesteia (de la serviciu etc.), sau la pătrunderea forțată și la efectuarea percheziției în prezența unui vecin, a responsabilului de bloc sau a reprezentantului administrației locale. La fel se va proceda și atunci când se constată că persoana se află la domiciliu, dar refuză să deschidă. În cazul pătrunderii forțate, mai ales atunci când organul judiciar deține informații precum că persoana percheziționată este periculoasă, se impun măsurile necesare de siguranță, care să contracareze un eventual atac.

C. Ajuns în interiorul domiciliului, organul judiciar se legitimează, prezintă scopul venirii, și, dacă este cazul, prezintă temeiul legal al efectuării percheziției.

Pentru a se preveni distrugerea sau îndepărtarea obiectelor compromițătoare, precum și încercările de semnalizare ori de comunicare cu exteriorul, se procedează la examinarea întregului spațiu supus percheziției, ocazie cu care se vor cerceta toate instalațiile ce ar putea fi folosite la distrugerea sau îndepărtarea obiectelor (W.C-uri, sobe, dispozitive de îndepărtare a gunoaielor etc.).

Persoanele prezente la locul percheziției vor fi adunate în una din încăperi sau, după caz, într-un spațiu determinat al încăperii (sunt exceptați copiii mici, bolnavii). Acestea vor fi invitate să nu părăsească acel loc, să nu întreprindă nimic de natură a tulbura activitatea celor ce efectuează percheziția. După ce toate persoanele au fost legitimate, cele ce nu fac parte din familia celui percheziționat vor fi întrebată asupra calității sau a împrejurării care explică prezența lor în acel loc. La fel se va proceda și cu persoanele ce sosesc după începerea percheziției. Sunt exceptate persoanele sosite

în vederea îndeplinirii unor îndatoriri de serviciu (medici, salariați ai serviciului de poștă, telefoane etc.) sau de altă natură (persoane care fac aprovizionarea cu anumite alimente etc.).

În funcție de natura obiectelor căutate și pentru a se evita posibilitatea unei riposte violente, percheziția domiciliară poate fi precedată de percheziția corporală a tuturor persoanelor.

Pentru a avea o reprezentare clară asupra întinderii și caracteristicilor locului percheziționat, acesta va fi supus unei examinări atente. Se va pătrunde în toate încăperile și în dependințe, se vor cere informații cu privire la destinația acestora, a obiectelor aflate în aceste locuri, precum și cu privire la faptul dacă acestea sunt în folosința exclusivă a celui percheziționat ori dacă anumite încăperi, dependințe, obiecte sunt folosite în comun, de mai multe persoane sau familii.

După luarea acestor măsuri, se va stabili metodologia de lucru, fiecărui membru al echipei revenindu-i atribuții determinate.

D. Metodologia de căutare, cu ocazia efectuării percheziției propriu-zise, e dependentă de o multitudine de factori, esențiali fiind următorii: natura obiectelor căutate și, în raport de aceasta, posibilitățile de ascundere pe care le oferă interiorul.

Percheziția trebuie să aibă un caracter organizat, metodic, să constituie o activitate de căutare sistematică, care să asigure examinarea tuturor încăperilor și obiectelor.

Încăperile trebuie examinate într-o anumită ordine, pornindu-se de la intrare, de-a lungul pereților, spre dreapta sau stânga, într-un singur sens. Atunci când participă mai multe persoane, cercetarea se poate face „la întâlnire”, situație în care, pornindu-se de la intrare, unul dintre lucrători se va deplasa spre dreapta, iar un altul spre stânga, de-a lungul pereților, ca apoi, de la locul de întâlnire, amândoi să se îndrepte spre centrul încăperii. Cercetarea se poate face și „în paralel”, adică mai mulți lucrători efectuează concomitent operația de căutare în încăperi diferite.

O altă regulă tactică este cea potrivit căreia *percheziția trebuie efectuată în mod minuțios*, astfel încât toate încăperile, dependințele, obiectele să fie supuse unei examinări atente, pentru a nu rămâne nici un loc necontrolat.

Regulile de efectuare a percheziției depind de o serie de factori, precum: natura faptei în legătură cu care se realizează această activitate, particularitățile locului ce urmează a fi cercetat, natura obiectelor a căror descoperire se urmărește, informațiile deținute de organele judiciare în legătură cu obiectele căutate.

Natura, dimensiunile, forma, substanța obiectelor, posibilitatea de a fi descompuse în părți componente, transformate, prelucrate, distruse au, de multe ori, valoarea unui indiciu cu privire la locurile unde ar putea fi ascunse. Astfel, față de posibilitățile aproape nelimitate de ascundere, obiectele de dimensiuni reduse, vor fi căutate în anumite locuri, în timp ce posibilitățile de ascundere a obiectelor de dimensiuni mari fiind limitate, la fel vor fi și locurile unde ar putea fi ascunse.

De asemenea, îndeletnicirile profesionale ale celui percheziționat sau ale

membrilor familiei (lemnari, zidari etc.) pot avea valoarea unui indiciu cu privire la natura ascunzătorii, deoarece experiența învederează o anumită predilecție pentru a ascunde obiectele compromițătoare în locurile legate de preocupările lor.

La fel, împrejurările comiterii infracțiunii, intervalul de timp cuprins între momentul comiterii infracțiunii și cel al efectuării percheziției (ore, zile etc.), destinația ce urmează a fi dată obiectelor (folosite personal, valorificate de îndată) pot constitui un indiciu asupra locurilor în care ar putea fi ascunse.

Extrema varietate a obiectelor ce se caută cu ocazia percheziției precum și multiplele posibilități de ascundere impun necesitatea cercetării minuțioase a locuinței, a tuturor încăperilor și dependințelor, precum și a obiectelor aflate în interior.

În vederea descoperirii ascunzătorilor *prin modificări aduse construcției*, se efectuează măsurători pentru a se constata dacă dimensiunile interioare corespund dimensiunilor exterioare.

Locurile în care s-au practicat ascunzători pot fi identificate acustic, prin lovirea (ciocănirea) pereților sau a unor obiecte de mobilier, operație care va pune în evidență o anumită diferență de sonoritate. Pereții vor fi cercetați sub aspectul uniformității suprafeței precum și a culorii tencuielii, zugrăvelii, vopselei sau a tapetului. Existența unor denivelări, a unor tente diferite de culoare poate fi verificată atât macroscopic, cât și cu ajutorul radiațiilor ultraviolete.

Cercetarea pardoselei se face în funcție de natura materialului din care este alcătuită: pământ bătătorit, scândură, parchet, marmoră, gresie etc. În cazul pardoselilor din pământ bătătorit, în care s-au practicat ascunzători, acestea pot fi identificate prin constatarea unor denivelări, a unei densități diferite a pământului în anumite porțiuni. Locurile în care s-a săpat de curând prezintă diferențe de afânare și pot fi puse în evidență prin sondarea cu ajutorul vergelelor metalice, precum și cu ajutorul apei turnate pe întreaga suprafață de pământ; sonda pătrunde mai ușor, iar apa este mai repede absorbită în acele porțiuni⁸.

În cazul pardoselilor din scândură sau parchet, constatarea unor denivelări, a unor grade diferite de uzură și de culoare, lipsa prafului dintre scânduri sau lamelele de parchet, jocul scândurilor, felul cuicilor și orânduirea acestora, floarea cuicilor strălucitoare constituie tot atâtea indicii că în acele porțiuni s-a acționat de curând.

În ceea ce privește scările, în funcție de natura materialului din care sunt făcute (lemn, cărămidă, beton, metal), vor fi cercetate cu atenție treptele, balustradele de lemn, în interiorul cărora pot fi practicate scobituri ușor camuflabile, precum și în cele din tuburi metalice.

Vor fi supuse unei examinări atente instalațiile sanitare, electrice, de aerisire și încălzire, deoarece acestea oferă condiții proprii pentru ascunderea obiectelor de dimensiuni reduse.

Cercetarea obiectelor din interiorul încăperilor constituie, deseori, o activitate

⁸ Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 142.

laborioasă, dată fiind extrema varietate a acestora și multiplele posibilități pe care le oferă amenajarea unor ascunzători. De aceea, metodologia de căutare a principalelor categorii de obiecte ce se pot afla în interiorul încăperilor are doar o valoare orientativă. Astfel, în vederea descoperirii ascunzătorilor amenajați în obiectele de mobilier – dublarea pereților și a fundurilor, practicarea unor scobituri, disimularea ascunzătorilor prin aplicarea unor elemente decorative – se procedează la măsurarea dimensiunilor lor interioare și exterioare și, dacă este cazul, se examinează elementele componente, pentru a se constata dacă prezintă urme de violență.

Părțile tapisate ale obiectelor de mobilier, saltelele, plapumele și pernele se examinează prin palpare, prin desfacerea unei porțiuni care să permită introducerea mâinii, sau cu ajutorul unei sonde metalice.

Articolele de îmbrăcăminte, de încălțăminte și de lenjerie vor fi cercetate potrivit metodologiei ce se aplică cu ocazia efectuării percheziției corporale.

Obiectele fixate pe pereți (tablouri, gravuri, tapiserii, oglinzi etc.) oferă posibilitatea ascunderii în spatele lor a unor obiecte plate (înscrisuri etc.), dar, în același timp, acestea pot constitui mijloace de camuflare a locurilor în care s-au practicat ascunzători. Tot astfel, vor fi examinate diferite obiecte decorative, de felul statuetelor, bibelourilor precum și jucăriile copiilor care pot servi ca ascunzători pentru obiectele de dimensiuni reduse.

Cărțile, albumele se examinează nu numai prin scuturare, ci și prin foietare, deoarece, în copertile, cotorul și filele acestora pot fi ascunse înscrisuri, bancnote etc.

Vasele de bucătărie precum și vasele în care se păstrează alimente conservate oferă posibilitatea ascunderii unor obiecte de dimensiuni mici (bijuterii, monede de aur etc.), tot așa cum aparatele de uz casnic (frigidere, aspiratoare etc.) și cele electrice pot servi aceluiași scop.

Percheziția unor autovehicule de tipul autoturismelor, autocamioanelor prezintă, alături de o seamă de elemente comune perchezițiilor locurilor închise, și elemente specifice de ascundere, pe care le oferă asemenea mijloace de transport. Constituie locuri de ascundere, a căror identificare și examinare implică necesitatea participării unor specialiști, partea tapisată a interiorului, caroseria, rezervorul de benzină, acumulatorul, farurile, camerele roților etc.

§3. Percheziția locurilor deschise

Percheziția locurilor deschise reprezintă activitatea de căutare a unor obiecte în cuprinsul unor spații determinate, ce aparțin unei anumite persoane sau la care au acces un anumit număr de persoane (curțile, grădinile, terenurile cultivate de lângă casă etc.).

În raport de natura obiectelor căutate, de caracterul și întinderea terenului, de numărul celor ce participă la efectuarea acestei activități, se procedează la împărțirea întregii suprafețe pe sectoare.

Dacă suprafața de teren supusă percheziției e delimitată de anumite repere

naturale (curtea, grădina de zarzavat, delimitată de îngrădituri), se procedează la examinarea separată a fiecărui sector. Se poate aplica și așa-numitul procedeu al „greblării”, potrivit căruia, cei ce participă la efectuarea percheziției, dispuși în lanț, vor parcurge întreaga suprafață supusă examinării.

Când dispune de informații verificate cu privire la natura bunurilor și a locurilor în care au fost ascunse, se procedează la examinarea acestora, și, dacă se presupune că pot fi descoperite și alte obiecte, se examinează în continuare și restul suprafeței. Anumite modificări constatate la suprafața terenului: urme caracteristice ce însoțesc operația de îngropare a obiectelor sau cadavrelor, urme ale uneltelor cu care s-a acționat, diferențe de afânare a pământului, denivelări, ofilirea vegetației etc., toate acestea au valoarea unui indiciu cu privire la locurile în care au putut fi ascunse obiectele.

Se vor examina obiectele existente pe suprafața terenului, diferite lucrări, construcții, materiale (stive de lemne, crengi, grămezi de pietre, gunoi, stoguri de paie etc.), care ar putea servi drept ascunzători sau mijloace de camuflare ori de recunoaștere a locurilor în care au fost îngropate anumite obiecte.

Locurile în care au fost ascunse anumite obiecte pot fi identificate cu ajutorul câinelui de urmărire, care va fi introdus pe terenul ce se cercetează, înainte de începerea operațiilor de căutare.

Se vor cerceta, de asemenea, anumite amenajări în pământ (fântâni, latrine etc.), precum și canalele și pâraiele, iar pentru descoperirea obiectelor aflate pe fundul unei ape vor fi folosiți scafandrii autonomi.

§4. Alte genuri de percheziții

Percheziția în vederea căutării persoanelor și a cadavrelor

Se efectuează în vederea *descoperirii infractorilor* care se sustrag de la urmărire, judecată sau executarea pedepsei, precum și a *persoanelor sechestrate*.

Locurile de ascundere sunt relativ limitate. De aceea, în spațiile închise se vor cerceta acele locuri în care ar fi putut fi amenajate astfel de ascunzători (dependințe, fride etc.), iar în locurile deschise, materialele, construcțiile existente la suprafața terenului (stoguri de paie, coceni etc.), precum și ascunzătorile ce ar putea fi amenajate sub (în) pământ. Se vor lua măsurile corespunzătoare, pentru a se preveni posibilitatea unei riposte violente.

Căutarea cadavrelor, a părților rămase ca urmare a depesării acestora se realizează ținându-se seama de principalele modalități de ascundere. Astfel, în special în mediul urban, frevent, se recurge la depesarea cadavrului sau abandonarea părților dezmembrate în locuri diferite⁹.

⁹ Vintilă Dongoroz și colab., *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român, Partea generală*, vol. I, Editura „Academici R.S.R.”, București, 1975, p. 237.

Locurile în care au fost ascunse persoanele sau cadavrele pot fi identificate cu ajutorul câinelui de urmărire, iar în cazul acestora din urmă și cu ajutorul detectorului de cadavre.

Percheziția asupra unui grup de persoane se referă la percheziția corporală a mai multor persoane, participante la săvârșirea aceleiași infracțiuni, de regulă, în momentul surprinderii în flagrant. Indiferent de numărul persoanelor ce participă la efectuarea acestei activități se vor lua măsuri corespunzătoare pentru prevenirea unui atac.

Percheziția simultană reprezintă activitatea de căutare a obiectelor ce interesează cauza, efectuată, concomitent, în mai multe locuri. Chiar și atunci când infracțiunea a fost săvârșită de o singură persoană, aceasta poate ascunde obiectele în locuri diferite: domiciliul și locul de muncă ale celui percheziționat, domiciliul și reședința aceleiași persoane, domiciliile rudelor, prietenilor etc.

Perchezițiile simultane se efectuează mai ales atunci când infracțiunea a fost săvârșită în participație și există presupunerea că obiectele ce interesează cauza au putut fi ascunse la domiciliile participanților. În aceste situații, locurile în care trebuie efectuată percheziția se pot afla în aceeași localitate sau în localități diferite.

Reușita percheziției simultane impune sincronizarea operațiilor de căutare, adică efectuarea ei în același timp la toate persoanele și în toate locurile, pentru a se evita riscul de a se preveni reciproc.

Percheziția repetată se efectuează atunci când, datorită unor împrejurări (condiții atmosferice și de luminozitate improprie, insuficienta cercetare a unor locuri), prima percheziție a fost nereușită, iar organul judiciar deține informații sigure, potrivit cărora bunurile căutate se află, totuși, în acele locuri.

Secțiunea a III-a - Ridicarea de obiecte și înscrisuri

În cursul procesului penal se ivesc situații când se impune ridicarea, de la cei ce le dețin, a unor obiecte ce conțin urme ale unei infracțiuni (mijloace folosite la săvârșirea infracțiunii, obiecte ce constituie produs al infracțiunii) sau înscrisuri (documente falsificate, corespondență în care se fac aluzii la fapta săvârșită) care vor servi la dovedirea unor aspecte ale cauzei.

Când sunt cunoscute atât natura obiectelor, cât și locul unde se află sau persoana care le deține, acestea pot fi obținute prin efectuarea unei activități distincte de percheziție - ridicarea de obiecte și înscrisuri.

Ridicarea de obiecte se realizează prin două modalități: ridicarea la cerere și ridicarea silită¹⁰.

¹⁰ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 560.

În vederea ridicării obiectelor și înscrisurilor ce interesează cauza, organul judiciar se prezintă la domiciliul persoanei sau la unitatea care le deține, se legitimează și solicită predarea acestora. De regulă, cererea este urmată de remiterea de bunăvoie a obiectului sau înscrisului reclamat. Operațiunea de predare voluntară se consemnează într-un proces-verbal, în care se precizează obiectele și înscrisurile ridicate, cu menționarea caracteristicilor lor.

Dacă persoana sau unitatea ce le deține refuză predarea, tăgăduiește existența ori deținerea obiectelor sau înscrisurilor solicitate, se procedează la ridicarea silită a acestora (articolul 99 Cod procedură penală).

Ridicarea silită se face printr-o percheziție, pentru a cărei efectuare organul de cercetare penală, cu excepția infracțiunilor flagrante, trebuie să aibă autorizația de efectuare a percheziției, emisă de procuror. Dacă nu se permite accesul în interiorul locuinței sau dacă se refuză predarea ori se tăgăduiește existența sau deținerea obiectelor și înscrisurilor, organul de cercetare penală trebuie să facă demersuri pentru a obține autorizația procurorului în vederea efectuării percheziției. În acest interval de timp, persoana are posibilitatea să distrugă ori să ascundă obiectele sau înscrisurile ce interesează cauza. De aceea, pentru a se preveni astfel de neajunsuri, organul de cercetare penală nu trebuie să excludă o asemenea eventualitate, și, înainte de a proceda la efectuarea percheziției în vederea ridicării de obiecte sau înscrisuri, trebuie să obțină autorizația procurorului.

Operațiunile legate de ridicarea silită a obiectelor și înscrisurilor se efectuează în prezența martorilor asistenți, iar rezultatele acestei activități se consemnează în procesul-verbal ce se încheie cu această ocazie.

Când organul de cercetare penală deține informații din care rezultă că învinuitul sau inculpatul urmează să expedieze sau să primească, direct sau indirect, scrisori, telegrame sau orice altă corespondență ori obiecte ce interesează cauza, cu încuviințarea procurorului, poate dispune ca orice unitate poștală sau de transport să rețină și să predea organului judiciar obiectele și corespondența respective (articolul 98 Cod procedură penală). Verificând conținutul corespondenței și al obiectelor, organul judiciar reține ceea ce este necesar pentru lămurirea cauzei, iar dacă interesul urmăririi o cere, corespondența și obiectele pot fi prezentate învinuitului sau inculpatului în scopuri tactice, pentru a-l determina să recunoască faptele.

În ceea ce privește corespondența, este indicat, uneori din punct de vedere tactic, ca aceasta să fie controlată și nu reținută, astfel încât învinuitul sau inculpatul să nu fie prevenit¹¹.

¹¹ I. Anghelescu, *Filmul și videofonograma judiciară la fața locului*, colectiv, în *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, I.G.M., București, 1976, p. 69-70.

Secțiunea a IV-a - Mijloacele de fixare a rezultatelor percheziției și ale ridicării de obiecte și înscrisuri

Principalul mijloc de fixare a rezultatelor acestor activități procedurale îl constituie procesul-verbal, care, în raport de împrejurări, poate fi întregit cu fotografia și filmul judiciar, înregistrarea videomagnetică și schițele locurilor percheziționate.

1. *Procesul-verbal*, care trebuie să ofere o imagine fidelă, completă și exactă a tuturor constatărilor făcute cu ocazia percheziției, se redactează cu observarea prevederilor articolelor 91 și 108 Cod procedură penală, și cuprinde următoarele mențiuni: data și locul încheierii, numele, prenumele, calitatea și organul judiciar din care fac parte cei ce efectuează percheziția (inclusiv ale membrilor echipei, experților și specialiștilor), datele de identificare ale celui percheziționat (menționându-se dacă acesta este prezent sau reprezentat), ale persoanelor aflate la locul percheziției sau sosite după începerea acesteia, numele, prenumele și celelalte date privind identitatea martorilor asistenți.

Când percheziția este efectuată de organul de cercetare penală, în procesul-verbal se menționează temeiul legal al efectuării percheziției (autorizația procurorului, numărul, data și organul de la care emană) sau se precizează că percheziția se efectuează cu consimțământul scris al persoanei, ori faptul că această activitate e impusă de o infracțiune flagrantă.

Se menționează, de asemenea, faptul că celui percheziționat i s-a cerut să predea obiectele. Dacă cererea a fost urmată de predarea obiectelor sau înscrisurilor, se precizează, după caz, de ce s-a renunțat la efectuarea percheziției, sau, dimpotrivă, de ce s-a procedat la efectuarea acestei activități.

Se fac mențiuni cu privire la locul supus percheziției (caracterul și întinderea acestuia, numărul încăperilor, al dependințelor, al spațiilor deschise), timpul efectuării și condițiile în care au fost descoperite obiectele (articolul 108 alin.2 Cod procedură penală).

Se descriu, apoi, în ordinea desfășurării lor, operațiile întreprinse în vederea descoperirii obiectelor sau înscrisurilor. Dacă aplicarea unor anumite procedee a fost însoțită de producerea unor degradări, deteriorări, se vor menționa în procesul-verbal, justificându-se, totodată, necesitatea acestora.

Obiectele descoperite se descriu amănunțit, ținându-se cont de toate însușirile care le individualizează: formă, dimensiuni, culoare, natura materialului din care sunt făcute, elementele ce indică modul de fabricare, destinația etc. Se vor preciza, de asemenea, natura ascunzătorilor, modul în care au fost amenajate sau locurile în care au fost găsite obiectele ori înscrisurile.

Se consemnează, de asemenea, atitudinea față de organele judiciare a persoanelor percheziționate (a predat de bunăvoie obiectele căutate, s-a opus, a formulat proteste), dacă persoanele prezente au fost supuse unei percheziții corporale și rezultatele la care s-a ajuns, dacă în cursul acestei activități s-au ivit incidente și modul în care au fost soluționate.

În partea finală a procesului-verbal se menționează obiectele ridicate, precum și cele care, din diverse motive (cantitate, greutate, dimensiuni etc.) au fost lăsate fie în păstrarea persoanei percheziționate, fie a unui custode, în urma aplicării sechestrului.

Tot aici se vor menționa eventualele obiecții și explicații ale celui percheziționat sau ale persoanei în prezența căreia s-a efectuat percheziția, ori ale martorilor asistenți, cu privire la conținutul procesului-verbal sau la modul de efectuare a percheziției.

În fine, în procesul-verbal se precizează dacă anumite împrejurări legate de efectuarea percheziției au fost fixate prin mijlocirea fotografiei, filmului, înregistrării videomagnetice (aparatura și materialul fotosensibil utilizat) sau a schițelor.

Procesul-verbal încheiat în mai multe exemplare este semnat pe fiecare pagină și la sfârșit de către cei ce participă la efectuarea percheziției, iar o copie de pe acesta se lasă persoanei percheziționate, reprezentantului acesteia sau unui membru al familiei, iar în lipsa acestora, celor cu care locuiește ori unui vecin și, dacă este cazul, custodelui (articolul 108 Cod procedură penală, alin. ultim.).

2. *Fotografia și filmul judiciar* - mijloace auxiliare de fixare a rezultatelor percheziției - datorită caracterului lor demonstrativ, au rolul de a ilustra, cu ajutorul imaginilor, partea descriptivă a procesului-verbal, de a întregi și ușura înțelegerea acestuia.

Cu ajutorul fotografiei și a filmului se obțin imagini de ansamblu ale locului supus percheziției, imagini ale unor părți determinate ale interiorului (încăperi etc.), imagini ale obiectelor descoperite, ale locurilor în care au fost ascunse. Fotografia și filmul ce fixează obiectele descoperite trebuie să pună în evidență forma și însușirile caracteristice ale acestora.

După ce au fost semnate și ștampilate, fotografiile se anexează la procesul-verbal, iar filmul obținut în urma operației de dezvoltare însoțește dosarul, urmând a fi valorificat prin proiectare.

3. *Înregistrarea videomagnetică*¹², realizată după procedeele care își găsesc aplicare cu ocazia cercetării la fața locului, permite fixarea imaginilor de ansamblu, schiță, ale obiectelor principale și de detaliu. Ca și filmul judiciar, înregistrarea videomagnetică oferă avantajul redării fidele și complete, în dinamismul lor, a principalelor momente pe care le parcurge percheziția, efectuată în cazurile ce prezintă un anumit grad de complexitate.

4. *Schița* oferă o imagine de ansamblu a locului supus percheziției, precum și a locurilor în care au fost ascunse obiectele sau înscrisurile.

Își găsește utilizare la perchezițiile efectuate în spații deschise, de o anumită întindere, precum și la cele efectuate în locurile închise de o construcție complicată, în vederea fixării exacte a locurilor în care au fost ascunse obiectele.

¹² Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 144-148.

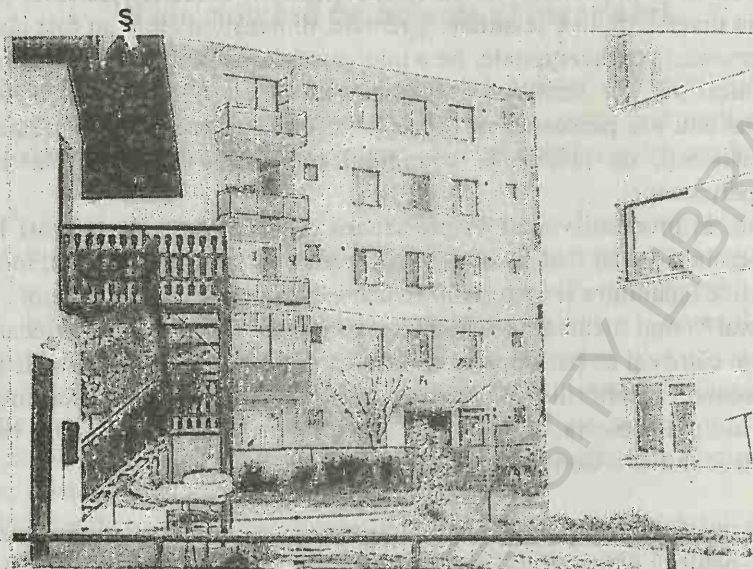

Foto 1 - Imaginea blocului în care este situată locuința percheziționată

Foto 2 - Imaginea ușii de acces în blocul F1, nr. 173

Foto 3 - Imagine din interiorul camerei cu observarea unei vitrine

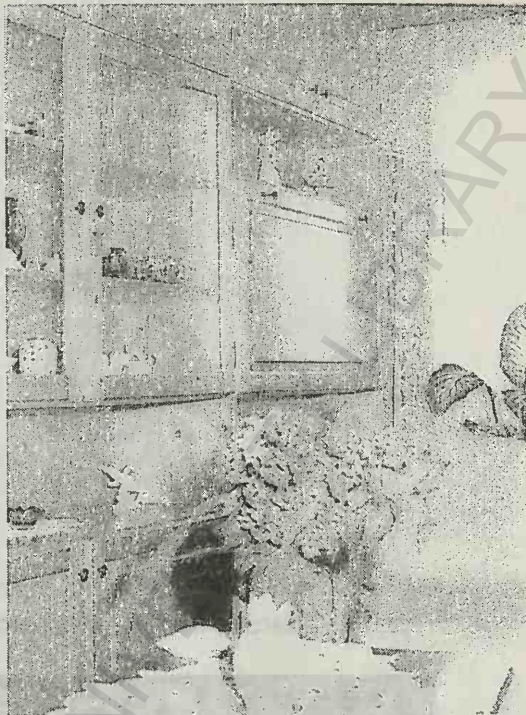

Foto 4 - Aceeași imagine cu observarea unui dulap

Foto 5 - Telefonul mobil, aflat pe colțul mesei

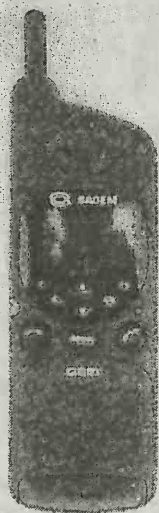

Foto 6 - Telefonul mobil găsit la percheziție. Fotografie de detaliu

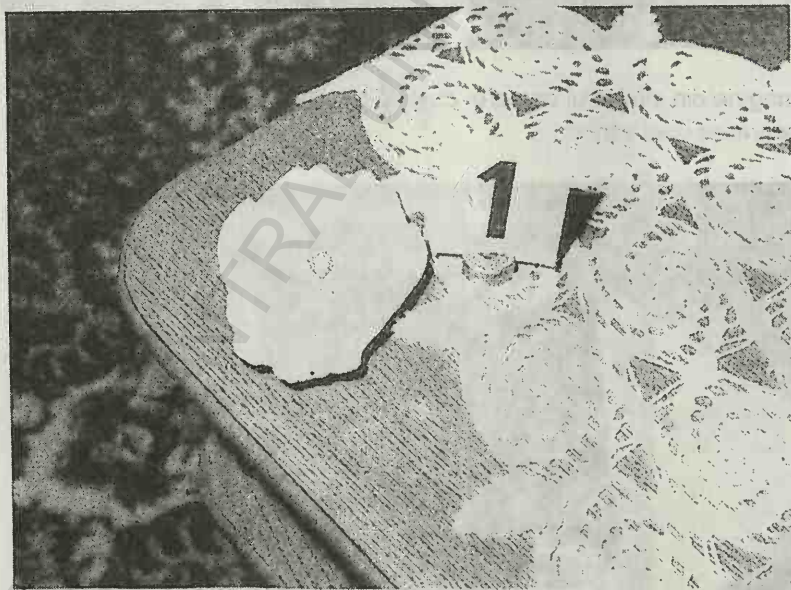

Foto 7 - Inelul de culoare galbenă aflat într-o scrumieră

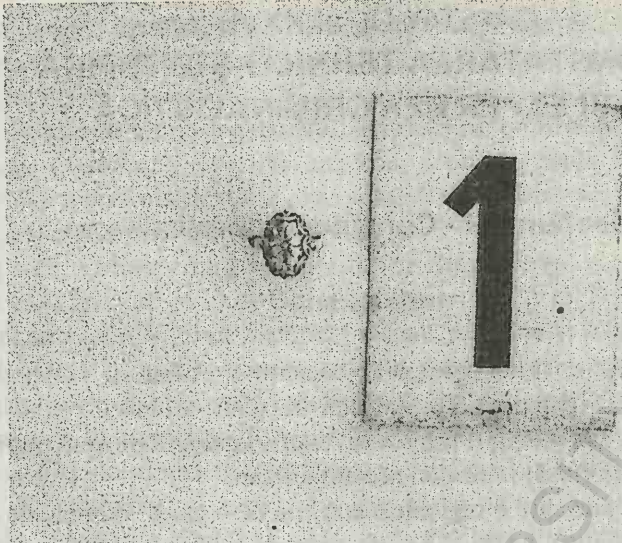

Foto 8 - Inelul de culoare galbenă cu observarea modelului de prelucrare

CAPITOLUL al XXVII-lea
**CONSTATAREA TEHNICO-ȘTIINȚIFICĂ
ȘI EXPERTIZA CRIMINALISTICĂ**

Secțiunea I - Considerații preliminare

§1. Noțiune

Într-o accepție cu totul generală, constituie obiect al constatării tehnico-științifice elementele materiale ce sunt un rezultat al infracțiunii, obiectele ce reprezintă un produs sau conțin o urmă a săvârșirii faptei, noțiunea de urmă luată aici în înțelesul cel mai cuprinzător atribuit acestui termen.

Dispozițiile legale care o reglementează, pe de o parte, elementele ce o apropie de expertiza criminalistică, pe de altă parte, ne permit să definim constatarea tehnico-științifică drept un procedeu de probațiune tehnico-științific, ce constă într-o examinare specială a mijloacelor materiale de probă, efectuată la cererea organelor de urmărire penală, de către specialiști sau tehnicieni din cadrul acestora, ori care funcționează pe lângă instituția de care aparține organul de urmărire penală, în vederea obținerii unor date, fapte cu relevanță probatorie, în cauze ce nu suferă amânare, concluzii materializate în raportul de constatare.

§2. Sistemul unităților și laboratoarelor de expertiză criminalistică

A. Laboratoarele din sistemul Ministerului Justiției

Primele laboratoare de expertiză criminalistică au fost înființate în anul 1969, în baza Decretului nr. 648/1969, referitor la organizarea și funcționarea acestui minister. Din sistemul laboratoarelor menționate făceau parte Laboratorul Central și Laboratoarele interjudețene de expertize criminalistice, având sediul în București și Cluj-Napoca.

În această formă de organizare, organele judiciare din județele țării erau grupate în două categorii: cele care se puteau adresa Laboratorului interjudețean din București și cele care se puteau adresa Laboratorului interjudețean din Cluj-Napoca.

Prin Hotărârea de Guvern nr. 368 din 3 iulie 1998, Laboratorul Central de expertize criminalistice a fost reorganizat și desființat, locul său fiind luat de nou înființatul Institut Național de Expertize Criminalistice, instituție publică cu personalitate juridică, subordonată Ministerului Justiției. Prin același act normativ, pe lângă laboratoarele interjudețene București și Cluj-Napoca, se mai înființează Laboratorul Interjudețean de Expertize Criminalistice Iași și Laboratorul Interjudețean de Expertize Criminalistice Timișoara, fără personalitate juridică.

Laboratoarele interjudețene de expertize criminalistice efectuează prima expertiză, potrivit competenței lor materiale și teritoriale. Condițiile și modul în care se efectuează expertiza criminalistică și competența teritorială a laboratoarelor interjudețene se stabilesc prin regulament, aprobat prin ordin al ministrului Justiției.

Institutul efectuează, în toate cazurile, noua expertiză criminalistică, iar în cazurile de o mai mare complexitate, sau pentru care laboratoarele interjudețene nu au condiții tehnice, efectuează prima expertiză.

Tot în cadrul Ministerului Justiției funcționează Biroul central pentru expertize tehnice judiciare, înființat în baza Ordonanței Guvernului nr. 2 din 21 ianuarie 2000 privind organizarea activității de expertiză tehnică judiciară și extrajudiciară.

Biroul central pentru expertize tehnice judiciare are în subordine, la nivelul fiecărui tribunal, câte un birou local pentru expertize judiciare tehnice și contabile.

Deoarece între expertiza criminalistică, cea tehnică judiciară și expertiza contabilă există unele asemănări, iar organele judiciare au nevoie, de multe ori, de cunoștințele specialiștilor și experților din toate aceste domenii, menționăm că activitatea de expertiză contabilă este reglementată de dispozițiile cuprinse în Ordonanța Guvernului nr. 65/1994 privind experții contabili și contabilii autorizați, iar dispozițiile cuprinse în art. 15-23 din Ordonanța Guvernului nr. 2 din 21 ianuarie 2000 privind expertiza tehnică judiciară și extrajudiciară sunt aplicabile și experților contabili.

Apreciem că, datorită strânselor legături ce există între criminalistică și medicina legală, fie și numai prin situația impusă de unele cazuri dificile, în care se cere efectuarea de expertize complexe (criminalistice și medico-legale), este locul să menționăm că și expertiza medico-legală a fost reorganizată recent. Avem în vedere dispozițiile Ordonanței Guvernului nr. 1 din 20 ianuarie 2000, intrată în vigoare de la 21 martie 2000, privind organizarea și funcționarea instituțiilor de medicină legală, prin care au fost abrogate Decretul nr. 446/1996 și H.C.M. nr. 1085/1966 de aprobare a regulamentului de aplicare a Decretului nr.446/1996.

B. În cadrul Ministerului Public

Activitatea de investigare criminalistică desfășurată în cadrul Ministerului Public este condusă și îndrumată de Secția de urmărire penală și criminalistică din Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție.

Secția de urmărire penală și criminalistică are rolul de a promova cele mai moderne metode științifice de descoperire a infracțiunilor. De asemenea, are sarcina de a studia și generaliza practica de specialitate, în scopul perfecționării regulilor tactice de efectuare a principalelor acte de urmărire penală și de perfecționare a metodologiei de cercetare a infracțiunilor, în primul rând ale celor care prezintă un grad sporit de pericol social: infracțiunile împotriva vieții, infracțiunile de corupție, infracțiunile economice etc.

La Parchetele de pe lângă tribunale și la unele Parchete de pe lângă judecătoria își desfășoară activitatea cabinetele de criminalistică, dotate cu mijloace tehnice

moderne de investigare a infracțiunilor și conduse de procurori criminaliști, ajutați de tehnicieni și specialiști din cele mai diverse domenii.

C. În cadrul Ministerului de Interne

La nivelul Ministerului de Interne își desfășoară activitatea Institutul de criminalistică din cadrul Inspectoratului General al Poliției, iar în teritoriu funcționează laboratoarele de criminalistică la toate Inspectoratele județene de poliție și la organele de poliție orașenești, din marile orașe ale țării.

Institutul de criminalistică al T.C.P. a fost înființat în anul 1968. În cei peste 30 de ani de activitate și-a extins domeniile de cercetare științifică și a efectuat lucrări de constatare tehnico-științifică la cererea organelor de poliție din teritoriu, concluziile acestora având o contribuție hotărâtoare la aflarea adevărului în cauze penale de mare complexitate și dificultate.

Secțiunea a II-a - Constatarea tehnico-științifică

§1. Cazurile în care se poate dispune efectuarea constatărilor tehnico-științifice

Potrivit art.112 C. pr. pen., organele de urmărire penală pot dispune efectuarea constatărilor tehnico-științifice atunci când sunt îndeplinite următoarele condiții:

- există pericolul de dispariție a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt;
- apare necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau împrejurări ale cauzei;
- se impune necesitatea folosirii, pentru lămurirea unor fapte sau împrejurări ale cauzei, a cunoștințelor unor specialiști sau tehnicieni, condiție care, fără a fi prevăzută expres, ca în cazul expertizei, derivă din termenii utilizați de legiuitor, pe de o parte, și din natura acestui procedeu de probațiune, pe de altă parte.

§2. Specialiștii abilitații să efectueze constatări tehnico-științifice

Potrivit alin. 2 art. 112 C. pr. pen., constatarea tehnico-științifică se efectuează, de regulă, de specialiștii sau tehnicienii care funcționează în cadrul sau pe lângă instituția de care aparține organul de urmărire penală, iar, prin excepție, potrivit părții finale a aceluiași alineat al art. 112, de către specialiștii sau tehnicienii care funcționează în cadrul altor organe. Specialiștii sau tehnicienii au calitatea de subiecți procesuali ocazionali, funcționează ca angajați permanenți ai acestor organe și au pregătire științifică sau tehnică în diferite domenii de activitate¹.

¹ C. Aionîtoaie și colab., *Tratat de tactică criminalistică*, Editura „Carpați”, ed. a II-a, Craiova, 1992, p. 245 și urm.; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 394; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 314.

§3. Modul de dispunere a constatărilor tehnico-științifice

Constatând existența vreuneia din situațiile prevăzute de art. 112 C. pr. pen., organul de urmărire penală dispune efectuarea constatării tehnico-științifice printr-o rezoluție motivată. În acest act procesual se stabilește obiectul acesteia, se formulează întrebările la care trebuie să răspundă specialistul sau tehnicianul și termenul de efectuare a lucrării.

În ceea ce privește desemnarea specialistului sau a tehnicianului care va efectua constatarea, menționăm două situații: atunci când constatarea urmează a fi efectuată de specialistul sau tehnicianul care funcționează în cadrul ori pe lângă instituția de care aparține organul de urmărire penală, acesta are posibilitatea să nominalizeze prin rezoluție specialistul sau tehnicianul, iar atunci când constatarea urmează a fi efectuată de către specialiști sau tehnicieni care funcționează în cadrul altor organe, în actul procesual prin care se dispune efectuarea constatării se nominalizează numai natura examinării, specialistul sau tehnicianul urmând a fi desemnați de către organul căruia i s-a adresat organul de urmărire penală.

Aspectele legate de pregătirea în vederea efectuării constatării tehnico-științifice, precizarea obiectului, punerea la dispoziția specialistului a materialelor necesare, completarea acestor materiale, etapele examinării tehnico-științifice, întocmirea raportului de constatare, structura acestuia, felul concluziilor, aprecierea acestora, genurile constatărilor tehnico-științifice sunt întâlnite și în cazul expertizei criminalistice. De aceea, în dorința evitării unor paralelisme, aceste chestiuni își vor găsi acolo locul.

Secțiunea a III-a - Expertizele criminalistice

§1. Ordonarea efectuării expertizelor

Ordonarea unei expertize criminalistice este subordonată realizării cumulative a două condiții:

- a. existența unor fapte sau împrejurări ale cauzei care, pentru a convinge organele judiciare, impun necesitatea unor precizări, clarificări;
- b. lămurirea semnificației acestora reclamă cunoștințe de specialitate dintr-un domeniu sau altul de activitate.

Nu întotdeauna existența acestor condiții justifică efectuarea unei expertize. Astfel, nu se poate dispune efectuarea unei expertize pentru precizarea unor împrejurări ce ar putea fi lămurite prin administrarea altor probe sau pe baza cunoștințelor de ordin profesional, al experienței de viață a organului judiciar. Tot astfel, nu se poate dispune efectuarea unei expertize pentru precizarea unor aspecte ce reclamă cunoștințe de ordin juridic, deoarece organele judiciare au pregătire de specialitate în această materie.

Atunci când necesitatea unei examinări de specialitate se resimte în cursul urmăririi penale, potrivit art. 213 C. pr. pen., actul procesual prin care se dispune este ordonanța sau rezoluția motivată. În cursul judecății, forma procesuală de dispunere a expertizei diferă după cum această necesitate se impune în cursul judecății în primă instanță, sau în instanța de recurs. În primă instanță efectuarea expertizei se dispune prin încheiere, iar în cursul judecății în apel sau recurs, prin decizia de casare.

Indiferent de forma procesuală prin care se dispune (fie că avem în vedere urmărirea penală, fie judecata), aceste acte procesuale au următorul conținut:

- precizează obiectul expertizei, adică natura examinării ce trebuie efectuată;
- întrebările la care trebuie să răspundă expertul;
- când obiectul expertizei îl constituie identificarea sau stabilirea apartenenței de gen, se prezintă piesele în litigiu, precum și obiectele ce constituie materialul de referință;

- în fine, se menționează termenul în care trebuie efectuată lucrarea.

În ceea ce privește termenul în care se poate ordona efectuarea unei expertize criminalistice, aceasta poate fi dispusă în tot cursul urmăririi penale, dar numai după punerea în mișcare a acțiunii penale; în cursul judecății poate fi dispusă atât înainte de începerea cercetării judecătorești, cât și în tot cursul efectuării acesteia.

§2. Pregătiri în vederea efectuării expertizei

Efectuarea expertizelor criminalistice impune luarea de către organele de urmărire penală sau de către instanțe a unor măsuri de pregătire, care constau în următoarele:

- delimitarea obiectului examinării;
- formularea întrebărilor;
- punerea la dispoziția expertului a materialelor necesare examinării.

Pentru a se evita examinările inutile, actul procesual prin care se ordonă expertiza trebuie să precizeze obiectul acesteia, ceea ce presupune nu numai nominalizarea exactă a expertizei, ci și precizarea sarcinilor ce revin experților. Delimitarea obiectului expertizei se realizează prin formularea corectă a întrebărilor².

Formularea întrebărilor este subordonată unor condiții de fond; altele privesc forma în care trebuie să se materializeze.

În ceea ce privește condițiile de fond, obiectul întrebărilor adresate expertului trebuie să-l constituie numai aspectele de specialitate, să vizeze obținerea unor răspunsuri numai din domeniul acelei ramuri a criminalisticii profesate de expert. De aceea, expertului nu i se pot adresa întrebări ce se referă la aspectul juridic al cauzei, deoarece organele judiciare sunt primele chemate să le cunoască.

² Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. I, Editura „Actami”, București, 1995, p. 60; Aurel Ciopraga, *Criminalistica, Tratat de Tactică*, Editura „Gama”, Iași, 1996, p. 400 și urm.

A. Dreptul celui cărui i s-a încredințat efectuarea expertizei de a cunoaște materialele cauzei; limitele în care pot fi cunoscute

Efectuarea expertizei criminalistice presupune, uneori, cunoașterea de către expert nu numai a materialelor ce constituie obiectul examinării (piesa în litigiu și modelele de referință), ci și a materialelor cauzei, a unor împrejurări de fapt, așa cum acestea au fost stabilite pe baza administrării probelor în cauză.

Consacrând posibilitatea expertului de a lua cunoștință de materialele cauzei, C. pr. pen. art. 121 prevede următoarele: „Expertul are dreptul să ia cunoștință de materialul dosarului necesar pentru efectuarea expertizei”.

În această privință, literatura de specialitate exprimă două puncte de vedere.

Potrivit unei opinii, dreptul expertului se limitează la cunoașterea unei părți determinate din materialul cauzei, considerat necesar efectuării expertizei.

Potrivit opiniei opuse, expertului i se recunoaște un drept nelimitat de a lua cunoștință de orice date care ar putea interesa efectuarea expertizei, inclusiv dosarul cauzei³.

Legislația noastră procesual-penală, precum și practica organelor judiciare consacră această a doua opinie.

Dacă materialele, datele, informațiile puse la dispoziția expertului sunt considerate insuficiente, acesta va putea solicita completarea lor.

Atunci când anumite aspecte ale cauzei, ce interesează examinarea de specialitate, nu pot fi stabilite pe baza materialelor ce i s-au pus la îndemână, „Expertul poate cere lămuriri organului de urmărire penală sau instanței de judecată cu privire anumite fapte sau împrejurări ale cauzei”.

B. Etapele expertizei criminalistice

Expertiza criminalistică reprezintă un proces de cercetare științifică a mijloacelor materiale de probă, proces care, date fiind elementele de dificultate și de complexitate pe care le implică, se realizează în etape⁴. În acest scop, activitatea expertului presupune utilizarea acelor procedee logice, folosite în orice proces de cercetare: analiza și sinteza.

Ca operație logică, aplicată la cercetarea mijloacelor materiale de probă, analiza reclamă descompunerea reală sau mentală a obiectului examinat în părțile sau elementele sale componente, în scopul unei mai depline cunoașteri a acestuia.

³ Ladislau Mocsy, *Obligația organului solicitator de a pune la dispoziția expertului materialele necesare efectuării expertizei*, în *Probleme de criminalistică și de criminologie* nr.2/1984, p. 103.

⁴ Alexandru Buuş, *Unele probleme privind expertiza criminalistică în activitatea procesuală*, în „*Justiția Nouă*” nr.5/1964, p. 42.

Sinteza constituie operația reală sau mintală prin care elementele sau părțile componente ale obiectelor studiate, potrivit primului procedeu, în mod separat, desprinse unele de altele, sunt reunite, de astă-dată într-un tot, într-un ansamblu, sunt considerate în interdependența lor.

În desfășurarea sa, procesul de examinare a urmelor și mijloacelor materiale de probă supuse expertizei parcurge următoarele etape: analiza separată a materialului în litigiu, pe de o parte, și a celui de referință, pe de altă parte; examenul comparativ al acestora, efectuarea de experimente, demonstrația. Rezultatele parcurgerii acestor etape se materializează, în final, în concluzii asupra chestiunii supuse examinării⁵.

Deoarece obiectul expertizei criminalistice îl constituie identificarea persoanelor și obiectelor, examinările de specialitate efectuate cu ocazia expertizelor se referă, în principiu, la două categorii de obiecte: obiectul ce trebuie identificat și obiectul cu ajutorul căruia se identifică cel dintâi.

În cursul primei etape, aceea a *analizei separate*, sunt examinate de sine stătător atât obiectul ce trebuie identificat, cât și obiectul ce constituie obiectul de referință, pentru a pune în evidență caracteristicile esențiale, individualizatoare ale obiectelor cercetate, precum și corelația existentă între acestea.

În cea de-a doua etapă, a *examinării comparative*, în raport de natura obiectelor supuse cercetării, se folosesc cele mai adecvate procedee și mijloace tehnico-științifice de comparare a însușirilor caracteristice, în vederea stabilirii coincidenței sau divergențelor existente între acestea. În fine, momentul decisiv al examinărilor de specialitate îl constituie *momentul de sinteză*, în cursul căruia, datele obținute în etapele ce-i precedă sunt supuse unei aprecieri multilaterale. E momentul în care se evaluează rezultatele examinărilor întreprinse cu ocazia analizei separate și al examenului comparativ al obiectelor.

Demonstrația constituie un proces de gândire, întemeiat pe un întreg șir de raționamente ce converg spre confirmarea sau infirmarea unei afirmații.

Demonstrația implică următoarele elemente:

-teza ce urmează a fi demonstrată este chiar obiectul expertizei, astfel cum acesta rezultă din întrebarea formulată de către organul judiciar. De pildă, în cazul expertizei dactiloscopice, „Dacă urma digitală descoperită la locul faptei a fost produsă de A.C.”, persoana bănuită în cauză;

-fundamentarea demonstrației se întemeiază pe acele date, judecăți, teze ale științei considerate ca fiind adevărate, din care derivă veracitatea tezei ce urmează a fi demonstrată. Astfel, concluzia de identificare a persoanei pe baza particularităților desenelor papilare e demonstrată științific de acele teze elaborate de dactiloscopie, potrivit cărora desenul papilar se caracterizează prin fixitate, unicitate și inalterabilitate, iar constatarea coincidenței unui anumit număr de particularități conduce la identificarea persoanei cu excluderea absolută a oricărui coeficient de eroare;

⁵ Ladislau Moesy, *Demonstrația, etapă de lucru importantă în activitatea de expertiză criminalistică*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiției, București, 1979, p. 68.

-procedul demonstrației stabilește relația existență între teza ce urmează a fi demonstrată și fundamentarea demonstrației printr-o activitate de gândire logică. Așa, de pildă, revenind la exemplul de mai sus, pornind de la însușirile fundamentale ale desenelor papilare, unicitate, fixitate, inalterabilitate, și constatând, totodată, coincidența unui anumit număr de elemente caracteristice la urma descoperită la locul faptei (urma digitală în litigiu) și modelul de referință (impresiunea de comparație) rezultă, logic, adevărul tezei ce urmează a fi demonstrat: urma digitală a fost produsă de bănuitul A.C.

Adevărul enunțului poate fi demonstrat atât în planul logicii (formale și dialectice), al matematicii, cât și în plan vizual.

În etapa finală a cercetării, în urma examinării critice multilaterale, în interdependența lor, a ansamblului însușirilor caracteristice esențiale pe care le prezintă obiectele cercetate, expertul trage concluzii asupra existenței sau inexistenței identității, care se vor materializa, așa cum vom vedea, în partea finală a raportului de expertiză.

C. Suplimentul de expertiză, lămuririle suplimentare cerute experților, efectuarea unei noi expertize

După depunerea raportului de expertiză la organul judiciar care a dispus-o, acesta poate ajunge la următoarele constatări, care implică soluții diferite:

- raportul de expertiză este incomplet;
- raportul de expertiză comportă neclarități;
- organul judiciar are îndoieli cu privire la exactitatea concluziilor raportului de expertiză.

C. pr. pen. prevede remedii adecvate pentru fiecare din aceste situații:

- caracterul complet al examinării de specialitate se asigură prin dispunerea unui supliment de expertiză⁶;
- precizarea înțelesului exact al raportului de expertiză se realizează pe baza lămuririlor suplimentare cerute expertului care a efectuat examinarea;
- efectuarea unei noi expertize, dacă organele judiciare au îndoieli asupra exactității concluziilor raportului de expertiză.

§4. Raportul de expertiză

Mijlocul de comunicare a constatărilor de specialitate, în care se materializează activitățile întreprinse de experți, precum și rezultatele la care au ajuns în urma examinărilor, este un înscris, ce poartă denumirea de raport de expertiză, care marchează momentul final al acestei activități⁷.

⁶ Ladislau Mocsy, *Practica dispunerii și efectuării suplimentului de expertiză, în 20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiției, București, 1979, p. 72.

⁷ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 316; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 356.

C. pr. pen. consacră un text special, art. 123, cu privire la modul de redactare a raportului de expertiză, la conținutul și structura acestuia. Literatura și practica judiciară subliniază condițiile de fond și formă cu observarea cărora trebuie redactate rapoartele de expertiză.

Potrivit art. 123 C. pr. pen., raportul de expertiză are o structură tripartită, cuprinzând: partea introductivă, partea descriptivă și concluziile.

A. Partea introductivă a raportului de expertiză

Aici se menționează acele elemente ce conferă caracterul oficial acestui act procesual: organul de urmărire penală sau instanța care a dispus efectuarea expertizei, data dispunerii expertizei, numele și prenumele expertului, data și locul unde a fost efectuată, data întocmirii raportului, obiectul acestuia și întrebările la care expertul trebuia să răspundă, materialul pe baza căruia expertiza a fost efectuată.

Obiectul expertizei, adică felul examinărilor întreprinse, derivă din însăși întrebările la care expertul trebuie să răspundă, care indică, totodată, genul expertizei criminalistice.

În partea referitoare la *materialul de comparație* sunt menționate obiectele care au constituit elementele de referință.

B. Partea descriptivă a raportului de expertiză

În această diviziune a raportului de expertiză trebuie să se oglindească toate etapele procesului de cercetare, care, în final, justifică concluzia la care s-a ajuns.

De asemenea, partea descriptivă a raportului de expertiză trebuie să reflecte procesul de cercetare, mijloacele tehnico-științifice și metodologia utilizate, toate datele obținute în urma examinării, modul de valorificare și interpretare a acestora, adunate, susținând concluzia la care s-a ajuns în final.

Partea descriptivă a raportului de expertiză prezintă un necontestat interes practic atât pentru organele judiciare, cât și pentru părți, deoarece consultarea acesteia oferă posibilitatea aprecierii justeței concluziilor formulate de către specialist.

C. Concluziile raportului de expertiză

În partea finală a raportului de expertiză se materializează concluziile la care a ajuns expertul în urma examinării de specialitate și care, potrivit art. 123, litera c, C. pr. pen., „...cuprind răspunsurile la întrebările puse și părerea expertului asupra obiectului expertizei”.

Din punctul de vedere al gradului de certitudine pe care se întemeiază concluziile expertului, în literatură, precum și în practica activității de expertiză se face distincție între următoarele categorii de concluzii, cu directe implicații asupra modului de soluționare a cauzei:

- concluzii categorice sau certe, afirmative ori negative;
- concluzii probabile ori incerte;
- concluzii de imposibilitate a soluționării chestiunii supuse examinării.

a. *Concluziile categorice sau certe*

Concluzia e certă atunci când este adevărată, în înțeles obiectiv, când conține o aserțiune categorică fie în sens afirmativ, fie în sens negativ, de unde și cele două forme pe care le poate îmbrăca: concluzie categorică afirmativă și concluzie categorică negativă.

În cazul expertizelor al căror obiect îl constituie identificarea persoanelor sau obiectelor, prin formularea unor concluzii certe pozitive sau negative expertul conchide asupra existenței sau inexistenței identității.

În funcție de forma pozitivă sau negativă pe care o pot îmbrăca, prin concluziile categorice se stabilește fie identitatea, fie neidentitatea unei persoane sau a unui obiect.

În activitatea de expertiză, concluziile categorice pozitive pot primi formulări cum ar fi: „Proiectilul găsit în corpul victimei a fost tras cu arma model seria”. „Textul scrisorii calomnioase aparține lui X” etc., iar cele categorice negative pot fi exprimate sub forma: „Tubul de cartuș găsit la fața locului nu a fost tras cu arma ce se prezintă spre examinare”, „Textul ce se prezintă spre examinare nu a fost dactilografiat cu o mașină de un anumit tip” etc.

b. *Concluziile probabile*

În cazul expertizei criminalistice sau de altă natură, formularea unor concluzii categorice reprezintă un deziderat în vederea realizării căruia se dispune orice expertiză. Și, într-adevăr, ar fi ideal ca orice examinare de specialitate în cadrul expertizei să conducă la un astfel de rezultat.

Realitatea evidențiază existența unor situații în care expertul este nevoit să exprime rezultatul examinărilor întreprinse într-o formă incertă, eventuală, adică sub forma unor concluzii probabile.

Concluziile cu caracter de probabilitate stabilesc posibilitatea, eventualitatea existenței sau inexistenței unui fapt oarecare. Efectuarea expertizei implică, deseori, elaborarea mai multor ipoteze posibile, menite a furniza explicații plauzibile faptelor supuse cercetării. Atunci când în urma analizei și comparației se verifică o singură presupunere a expertului, aceasta încetează a mai fi o ipoteză, dobândind o altă calitate, aceea de concluzie categorică, certă. Sunt situații în care, pe fondul suprapunerii caracteristicilor generale ale obiectelor supuse examinării, se constată coincidența doar a unui număr redus de caracteristici particulare, care, dacă ar fi mai numeroase sau corespunzătoare din punct de vedere calitativ, ar fi oferit expertului posibilitatea să formuleze o concluzie categorică. Deoarece în astfel de situații, ansamblul caracteristicilor generale și particulare ale obiectelor supuse examinării nu

prezintă o valoare identificatoare absolută, expertul nu va putea exprima o concluzie cu caracter de probabilitate, de eventualitate.

Deși probabilă, o asemenea concluzie se deosebește de ipoteza inițială elaborată de expert, deoarece aceasta se întemeiază pe cercetarea completă, minuțioasă și obiectivă a tuturor caracteristicilor obiectelor, a întregului material, ceea ce permite a fi considerată mai apropiată de adevăr decât ipoteza sau ipotezele inițiale.

Concluzia cu caracter de probabilitate constituie o ipoteză care însă nu are un caracter arbitrar și nu e lipsită de temei, deoarece expertul își fundamentează presupunerile pe elementele obiective și nu pe impresiile sale subiective.

Chestiunea utilității pentru organele judiciare a concluziilor probabile, a aportului lor în procesul de probațiune prilejuiește exprimarea în literatură a unor poziții diferite.

Potrivit opiniei celor ce contestă utilitatea concluziilor probabile, expertul trebuie să formuleze numai concluzii cu caracter de certitudine, fie ele pozitive sau negative, iar când acest lucru nu e justificat, trebuie să se abțină de la formularea oricărei concluzii. Concluzia probabilă, oricât de convingător ar fi motivată, rămâne o simplă prezumție, lipsită de forță probantă, sau un simplu indiciu al faptului ce se cere a fi demonstrat.

Contestarea utilității concluziilor ipotetice, în opinia la care ne referim, susținerea potrivit căreia expertul trebuie să formuleze numai concluzii categorice nu pot fi acceptate fără rezerve. Astăzi, în literatura de specialitate, majoritatea autorilor, precum și a practicienilor, susțin admisibilitatea și utilitatea neîndoielnică a concluziilor probabile.

Potrivit acestei opinii, pe care ne-o însușim, a contesta expertului posibilitatea de a formula concluzii cu caracter de probabilitate înseamnă a ignora acele situații în care specialistul, deseori datorită unor împrejurări mai presus de voința sa, nu poate da o rezolvare categorică chestiunii supuse cercetării, ci numai una probabilă. Concluziile probabile se întemeiază întotdeauna pe date stabilite în mod obiectiv. Dacă o asemenea concluzie are numai caracter probabil, aceasta se datorează faptului că datele aflate la îndemâna expertului, atât sub raport calitativ, cât și cantitativ, nu sunt îndestulătoare pentru a tranșa chestiunea într-un mod categoric.

Deși nu rezolvă chestiunea cu caracter de certitudine, utilitatea concluziilor probabile în procesul de probațiune nu poate fi contestată.

c. Concluziile de imposibilitate a soluționării chestiunii supuse examinării

Din cauza, de cele mai multe ori, a stării în care se prezintă materialul supus examinării, expertul nu poate statua cu caracter de certitudine și nici cu probabilitate asupra identității, precum și a neidentității. În această situație, singura concluzie ce poate fi desprinsă în urma studiului întreprins este cea de imposibilitate a soluționării chestiunii supuse examinării.

Cauzele ce explică imposibilitatea formulării unor concluzii categorice sau probabile sunt mai ales de natură obiectivă.

Dacă ne referim la expertiza criminalistică a scrisului, cauzele care conduc la o atare concluzie privesc, pe de o parte, starea în care se prezintă materialul supus examinării (inexistența unor caracteristici identificatoare, de pildă, o semnătură alcătuită din 2-3 semne grafice, imitarea servilă sau copierea unei semnături etc.), iar pe de altă parte, starea în care se prezintă materialul de comparație (insuficiența sau calitatea necorespunzătoare a acestuia, lipsa modelelor de comparație libere sau experimentale etc.).

În categoria factorilor subiectivi, nemijlocit legați de cel ce întreprinde examinarea de specialitate, se situează și cel ce vizează insuficiența pregătire profesională și chiar incompetența expertului.

În practica activității de expertiză, concluzia de imposibilitate a soluționării chestiunii supuse examinării se exprimă în diverse moduri, în limbaj tehnic cunoscută sub forma abreviată n.s.p., „nu se poate stabili”, care îmbracă forme cum ar fi: ”Nu se poate stabili dacă autorul modificării cifrei 6 este sau nu persoana bănuită în cauză”, sau „Din lipsa unor insuficiente caracteristici individualizatoare, nu se poate stabili dacă”, sau „Din motivele arătate în cuprinsul raportului nu se poate stabili dacă”, ultima dintre acestea fiind preferabilă, deoarece îndeamnă la cunoașterea motivelor (expuse în raport), pentru care expertul a ajuns la o atare concluzie, lectură în urma căreia organul judiciar ar putea desprinde anumite elemente necesare verificării unei supoziții.

CAPITOLUL al XXVIII-lea

METODICA CERCETĂRII FAPTELOR CAUZATOARE DE MOARTE VIOLENTĂ

Secțiunea I – Considerații preliminare

§1. Importanța cercetării faptelor săvârșite împotriva vieții

Prin săvârșirea faptelor prevăzute de legea penală sunt aduse prejudicii grave unor valori sociale deosebite, între care primul loc îl ocupă viața omului.

Viața este protejată prin multiple mijloace: medicale, sociale, educative, juridice. Dreptul penal o ocrotește prin mijloace specifice, constând în pedepsirea celor care atentează la viața omului. Un rol necontestat pentru aflarea adevărului în procesul penal îl au probele științifice, obiective, cercetate, valorificate și interpretate prin mijloace tehnico-științifice și metode tactico-penale oferite de criminalistică.

Organelor de urmărire penală, care efectuează cercetările în legătură cu faptele săvârșite împotriva vieții, le revin sarcini de mare răspundere în aflarea adevărului și evitarea erorilor judiciare.

§2. Sarcinile organelor judiciare care iau cunoștință de săvârșirea faptelor cauzatoare de moarte violentă

Cei care iau cunoștință prima dată de săvârșirea faptelor cauzatoare de moarte violentă sunt organele de poliție locale, din comune sau orașe. Acestea primesc informații de la cetățenii cu care mențin în permanență o strânsă legătură, pentru a ști ce se întâmplă în circumscripția în care își desfășoară activitatea.

Prima măsură pe care trebuie să o ia cei care au luat cunoștință de săvârșirea faptei constă în asigurarea pazei, pentru a nu fi modificate, alterate sau chiar distruse urmele infracțiunii. Apoi, trebuie să culeagă date utile identificării victimei, precum și a persoanelor care cunosc împrejurările în care s-a săvârșit fapta, indiferent de calitatea lor procesuală (făptuitori sau martori).

În această etapă a cercetărilor nu se poate ști dacă s-a săvârșit o infracțiune de omor. De aceea, includem toate aceste fapte în categoria faptelor cauzatoare de moarte violentă. Numai la terminarea cercetărilor se va stabili dacă a fost un caz de moarte patologică, o sinucidere, un accident sau o faptă săvârșită cu intenție.

După ce au luat măsurile de pază ce se impun și au cules primele informații de la fața locului, organele de urmărire penală din apropiere vor informa, telefonic, organele judiciare ierarhic superioare (orașenești sau județene) în legătură cu cele constatate. Până la sosirea la fața locului a echipei operative, organele de urmărire penală locale continuă investigațiile și asigură paza locului faptei. Dacă urgența o

impune, vor lua măsuri de transportare la spital a victimelor ce prezintă leziuni corporale grave.

§3. Sarcinile echipei operative sosite la fața locului

La sosirea la fața locului, echipa operativă trebuie să culeagă cât mai multe date de la cei care au luat primii cunoștință de săvârșirea faptei, pentru a stabili ce modificări au survenit în câmpul infracțiunii de la data constatării faptei, cine a asigurat paza locului și ce persoane pot da informații în legătură cu cele întâmplate.

Înainte de începerea cercetărilor propriu-zise, echipa operativă întocmește un plan de acțiune, în care vor fi menționate și obiectivele urmărite. Aceste obiective corespund întrebărilor care trebuie formulate și la care se caută răspuns. În tactica criminalistică sunt cunoscute mai multe asemenea întrebări, al căror număr este diferit de la o țară la alta. Tactica franceză folosește opt sau nouă întrebări, în timp ce în tactica germană numărul lor este redus la șapte. Cum în limba germană toate întrebările încep cu litera "W", s-a consacrat formularea practicienilor care le denumesc „cei șapte w de aur” („die sieben goldenen W = was, wann, wo, wie, womit, warum, wer”).

Cele șapte întrebări corespund priorității pe care trebuie să o acorde echipa de cercetare sarcinilor ce urmează a fi îndeplinite, și anume: ce s-a întâmplat?, când?, unde?, cum?, cu ce (s-a săvârșit fapta)?, de ce (scopul, mobilul)?, cine este (sunt) autorul (autorii) faptei?

1. Ce s-a întâmplat?

La sosirea la fața locului, echipa de cercetare știe numai că s-a constatat decesul unei persoane și că există suspiciuni ori probe categorice că moartea se datorează intervenției omului.

Până la stabilirea cauzei medicale a morții, organele judiciare trebuie să cerceteze în ce împrejurări s-a produs moartea: a fost o moarte patologică, o sinucidere, o moarte accidentală (cădere de la înălțime etc.), accident de trafic rutier sau omor săvârșit cu intenție². Chiar dacă răspunsul nu poate fi dat de îndată, organele

¹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 601; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 222; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 364.

² D. Ceacănica, I. Sîntea, *Unele aspecte privind diferențierea omorului de sinucidere și de morți accidentale*, în *Școala românească de criminalistică*, I.G.M., București, 1975, p. 141-142; Teodor Chindriș, *Diferențierea omorului de sinucidere în morțile violente ca urmare a unor asfixii. Aspecte din practica judiciară*, în P.C.C. nr. 4/1981, p. 98-100; I. Goncea Petre, G. Ispas, I. Constantin, G. Florescu, *Omicidarea prin sugrumare cu simularea înecului*, în P.C.C. nr. 4/1981, p. 51-53; I. Marița, *Deces prin heteroagresiune sau cădere accidentală?*, în P.C.C. nr. 3-4/1987, p. 44-46.

judiciare trebuie să aibă în permanență în vedere toate aceste posibilități și să administreze probe pentru dovedirea oricăreia dintre ele. În practica de urmărire penală sunt frecvente cazurile în care faptele, care la prima vedere dau impresia că s-au produs datorită unui accident de circulație, în urma cercetărilor, confirmă versiunea omorului intenționat, dar și ipoteza contrarie, când presupusul omor intenționat se dovedește a fi un accident de trafic.

ex. Astfel, conducătorul auto, surprins de trecători când încerca să urce în mașină o persoană aflată pe șosea, în stare de comă (și care a decedat la câteva ore după internare în spital), a fost cercetat pentru ucidere din culpă. Pentru această versiune pledau urmele pneurilor foarte clar imprimate pe fruntea și pe obrazul stâng al victimei. Șoferul a susținut consecvent că a găsit victima pe șosea și că a dorit să-i acorde primul ajutor. Expertiza criminalistică a confirmat că urmele de pe fruntea victimei nu provin de la pneurile mașinii. Cercetându-se modul cum și-a petrecut victima ultimele ore, înainte de constatarea faptei, s-a aflat că avusese un conflict cu un grup de tineri îngrijitori de vite. La cercetarea acestora s-a constatat că poartă cizme cu talpă de cauciuc, având imprimat desenul antiderapant, asemănător celui de la pneuri. Unul dintre ei lovisese victima la locul unde a fost găsită, mai întâi cu pumnii apoi cu piciorul încălțat, care s-a dovedit a fi și autorul infracțiunii de omor intenționat.

Într-un caz asemănător au fost bănuți colegii de muncă ai victimei ca fiind autorii omorului. Urmele caracteristice ale tălpii cizmelor pe care le purtau aceștia nu prezentau nici o asemănare cu cele găsite pe corpul victimei. Continuându-se cercetările asupra mijloacelor auto care au circulat prin acel loc, s-a stabilit că fapta a fost produsă de conducătorul unui tractor, care lăsase urmele pneurilor bine conturate pe corpul victimei³.

2. Când s-a petrecut fapta cauzatoare de moarte violentă?

Răspunsul la această întrebare este și necesar dar și greu de precizat. Este greșit să se pretindă că se poate stabili întotdeauna ora sau chiar ziua când s-a săvârșit fapta. Asupra acestei chestiuni vom reveni când vom expune modul în care trebuie să se facă examinarea cadavrului.

Medicul legist, expertiza medico-legală pot contribui la stabilirea datei la care s-a produs moartea, însă organele de urmărire penală trebuie să administreze și alte probe în acest scop. Declarațiile persoanelor (care, uneori, pot fi interesate în stabilirea momentului săvârșirii faptei) trebuie privite cu multă rezervă.

Cunoscând toate aceste aspecte, echipa operativă va trebui să fie preocupată în permanență de clarificarea așa-numitelor împrejurări negative (controversate), de verificarea tuturor versiunilor, și să tragă concluzii numai după administrarea

³ Ioan Iacobuță, *Radiografia crimei*, Editura „Graphix”, Iași, 1995, p. 96.

intregului probatoriu. Tot din practica organelor judiciare din județul Iași menționăm un exemplu negativ: soțul declara, în acord cu declarațiile soției, și în lipsa oricăror alte probe, că el a ucis copilul în vîrstă de doi ani. După arestare a revenit asupra recunoașterii, declarând că a dorit să înlăture suspiciunea ce plana asupra soției, deoarece aceasta era însărcinată. Probele administrate în completare au confirmat că la ora producerii morții soțul nu era în localitate⁴.

Determinarea chiar cu aproximație a orei la care s-a săvârșit fapta contribuie la evitarea erorilor judiciare, la stabilirea desfășurării în timp a activității infracționale, a participării unor complici numai la anumite acte, sau la exacta încadrare juridică a faptei (omor cu premeditare, omor deosebit de grav, pruncucidere etc.).

3. Unde s-a săvârșit fapta?

Determinarea locului unde s-a săvârșit fapta, reprezintă, de multe ori, o activitate complexă și de mare însemnătate. Răspunsurile la această întrebare coincid cu rezolvarea așa-numitelor împrejurări negative (controversate).

Stabilirea locului unde s-a săvârșit fapta este impusă de nevoia de a găsi urmele cele mai importante, care pot contribui la identificarea făptuitorului.

În practică sunt frecvente cazurile în care cadavrul victimei este transportat de la locul săvârșirii faptei, întreg sau deșezat (fragmentat), în scopul ascunderii urmelor infracțiunii și al derutării cercetărilor.

Lipsa urmelor de sînge în jurul cadavrului, deși se constată numeroase și grave urme de violență (plăgi tăiate, distrugerii de țesuturi etc.), aspectul îmbrăcăminte, care prezintă urme ce se formează cînd un obiect sau un corp greu este tîrât, obligă organele judiciare să caute locul unde s-a săvârșit fapta. Există și alte urme și probe obiective care fac dovada că fapta s-a săvârșit în alt loc. Avem în vedere împrejurarea în care moartea nu s-a produs imediat și victima a mai parcurs o distanță apreciabilă, în picioare sau tîrîndu-se, în încercarea de a se salva. De această dată, pe traseul parcurs se vor găsi urme de sînge sau urme de tîrîre.

Expertiza medico-legală, asupra căreia vom reveni în cele ce urmează, poate stabili dacă, față de gravitatea leziunilor suferite, numărul și zona în care se află, victima se mai putea deplasa singură ori a fost transportată de altcineva. Chestiunea prezintă interes deosebit deoarece, uneori, în funcție de caracteristicile victimei (vîrstă, greutate, înălțime, îmbrăcăminte) și ale persoanei bănuite de săvârșirea faptei, se poate aprecia dacă victima a putut fi transportată de o singură sau de mai multe persoane, cu mijloace proprii ori cu un mijloc de transport. Prin răspunsul corect dat la această întrebare se clarifică și versiunea dacă infracțiunea a fost comisă de o singură persoană sau în participație.

Chestiunea este și mai complicată atunci cînd se descoperă numai anumite

⁴ Ibidem, p. 76-80.

fragmente din cadavru. În această ipoteză, prima preocupare a echipei operative o constituie găsirea tuturor fragmentelor corpului și reconstituirea întregului. În aceste condiții, fiecare fragment va fi examinat de medicul legist și de ceilalți membri ai echipei, apoi va fi examinat corpul reconstituit, pentru a se valorifica urmele ce pot indica locul săvârșirii faptei. În acest scop, se cercetează urmele de vegetație, care pot indica o anumită suprafață de teren, urmele de praf, noroi, gunoi de grajd etc.

Din practica organelor de urmărire penală din județul Iași menționăm cazul unui îngrijitor de animale, al cărui cadavru a fost găsit pe un drum din sat și care avea urme de paie de ovăz, folosite la furajarea vitelor. Cercetările au fost continuate într-un grajd părăsit, aflat la câțiva kilometri distanță, și unde au fost găsite paie asemănătoare cu cele de pe corpul victimei. Concluzia că fapta a fost săvârșită în grajd a fost întărită și de aspectul paielor împrăștiate pe jos, dar mai ales de găsirea unui nasture care lipsea de la haina victimei⁵.

Alteori, locul infracțiunii este schimbat fără intenția de a deruta cercetările, ci cu totul întâmplător. Așa s-au petrecut faptele în următorul caz: trei bărbați au consumat băuturi alcoolice, mai întâi la locuința unuia dintre ei, până ce acesta a refuzat să mai bea, deoarece s-a îmbătat. Ceilalți l-au culcat pe dușumea cu fața în sus, l-au imobilizat și l-au forțat să bea, turnându-i țuică în gură. Au plecat la locuința celui de-al doilea, cărându-l pe primul, pe rând, în spate, apoi la al treilea, transportându-l în același mod, cu convingerea că este beat. În locuințele ultimilor doi au fost prezente și alte două persoane, care au declarat că acolo nu s-au exercitat violențe asupra victimei.

—/ Cercetările au confirmat că victima a fost ucisă chiar în locuința sa, de către cei doi coautori, care s-au urcat, pe rând, cu genunchii pe corpul ei, pentru a o imobiliza și a o forța să bea⁶.

Uneori, schimbarea locului faptei se face cu scopul de a se simula un accident. Tot din lumea îngrijitorilor de vite menționăm cazul unui tânăr găsit mort în grajdul cailor și prezentând fracturi costale multiple, precum și alte urme de violență. Cei doi îngrijitori bănuți de săvârșirea omorului au susținut în mod constant că victima fusese lovită de cai, cu copitele. Actul medico-legal și celelalte probe administrate în cursul cercetărilor au dovedit că fapta s-a petrecut în locuința unuia dintre cei doi inculpați, iar cadavruul a fost transportat în locul unde a fost găsit⁷.

4. Cum s-a săvârșit fapta?

Determinarea modului în care a fost săvârșită fapta presupune reconstituirea mintală a întregului film al activității infracționale desfășurate de făptuitori. Stabilirea acestor împrejurări se face și prin examinarea caracterului urmelor de violență, a

⁵ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 368.

⁶ Ioan Iacobiță, *Radiografia crimei*, Editura „Graphix”, Iași, 1995, p. 125.

⁷ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 368.

numărului și naturii acestora. De asemenea, aspectul general al obiectelor de îmbrăcăminte, starea în care se află (răvășite, rupte, murdare de praf sau noroi etc.) trebuie interpretate în sensul că victima a opus rezistență, s-a luptat cu agresorii, a fost târâtă etc.

Răspunsul la această întrebare poate contribui la încadrarea juridică a faptei în omor simplu (art.174 Cod penal), omor calificat (art.175 Cod penal) sau omor deosebit de grav (art.176 Cod penal), după numărul de leziuni, gravitatea acestora, obiectele folosite (cuțit, topor), substanțele toxice, focul etc., pentru că toate produc suferințe deosebite.

5. Mijloacele cu care s-a săvârșit fapta

A stabili cu ce s-a săvârșit fapta, înseamnă a identifica instrumentul, obiectul contondent etc. cu care s-a acționat pentru suprimarea vieții. Chestiunea prezintă interes deosebit în cazul în care au acționat mai mulți autori, cu instrumente diferite sau cu obiecte din aceeași categorie, dar având dimensiuni și caracteristici diferite.

Astfel, când se găsesc pe corpul victimei plăgi plesnite, plăgi tăiate și plăgi înțepate, se poate deduce că s-a acționat cu cuțitul (toporul), cu parul și cu furca etc. Practica confirmă că o singură persoană poate folosi, pe rând, toate cele trei obiecte, fie pentru că a fost dezarmat de primele, fie pentru că s-au rupt (parul, coada furcii, coada sapei etc.). De cele mai multe ori, fiecare participant acționează cu instrumente proprii.

Dacă au acționat doi autori ce au folosit cuțite având lamă cu dimensiuni diferite (în special lungimea) și o singură leziune este mortală, fiind și cea mai profundă, se poate considera că a fost produsă cu lama cea mai lungă. În funcție de regiunea anatomică în care se lovește, un cuțit cu lama de 5 cm. lungime nu poate produce o plagă profundă de 15 cm., în timp ce cuțitul cu lamă lungă poate produce și leziuni superficiale, mai puțin profunde.

6. Mobilul săvârșirii faptei?

A răspunde la această întrebare, înseamnă a determina mobilul sau scopul infracțiunii.

La începutul cercetărilor, când se cunosc foarte puține date despre motivele ce ar fi putut determina pe autori să săvârșească fapta, trebuie cercetate și relațiile în care se afla victima cu persoanele bănuite. Deci, ar trebui să răspundem la întrebarea: ce motive ar fi avut persoanele din jurul victimei sau alte persoane străine să-i suprimă viața?. În acest scop, trebuie culese cât mai multe date cu privire la victimă: ocupația, preocupările extraprofesionale, relațiile extraconjugale etc., cunoscându-se faptul că este răspândită practica reglărilor de conturi între traficanții de droguri, care își dispută piețele (locurile) de desfacere, actele de gelozie între cupluri de sex diferit (dar și cupluri de același sex), concurența comercială neloială etc.

Începând cu anul 1991, o dată cu redeşptarea sentimentelor de dragoste pentru pământ, sunt frecvent întâlnite cazurile de omor între rude apropiate, generate de neîn-țelegerile privitoare la avere. De aceea, în cercul bănușilor, la un omor cu autori necunoscuți, trebuie incluse și rudele apropiate.

7. Cine a săvârșit fapta?

Răspunsul la această întrebare este cel mai important, deoarece acesta corespunde cu scopul principal al cercetării criminalistice a omorului: stabilirea autorului faptei și apoi a vinovăției acestuia. Adepșii sistemului german, referindu-se la ordinea de formulare a celor șapte întrebări, susțin că deși este cea mai importantă, trebuie lăsată la urmă, deoarece, dacă se primește răspuns la primele șase întrebări, la ultima, răspunsul este foarte ușor de dat, aproape că vine de la sine.

Chestiunea nu trebuie privită în mod simplist.

În lucrările de specialitate ale autorilor francezi mai este întâlnită și o a opta întrebare: câte persoane au participat la săvârșirea faptei?, locul ei fiind între primele întrebări.

Indiferent dacă fapta a fost săvârșită de o singură persoană sau de mai multe, cu grad de participare relativ egal (coautori) sau diferit (complici, instigatori), întrucât răspunderea penală este personală, organele judiciare trebuie să strângă probe pentru a dovedi gradul de participare și vinovăția fiecărui participant.

Organele de urmărire penală sunt obligate ca, începând cu primele momente, când au luat cunoștință de săvârșirea unei fapte cauzatoare de moarte violentă, și până la terminarea cercetărilor, să fie preocupate de stabilirea probelor în învinuire pentru fiecare participant, indiferent care ar fi numărul acestora. Aspectul general al locului faptei, urmele găsite pe corpul victimei și pe obiectele din jur, precum și alte elemente obiective și subiective pot forma convingerea că la săvârșirea faptei a participat o singură persoană sau mai multe.

8. Identificarea victimei

Deși între cele șapte întrebări cunoscute de sistemul german nu figurează și întrebarea cine este victima?, se înțelege că cercetările unei fapte cauzatoare de moarte violentă ar rămâne neterminate dacă nu se stabilește identitatea victimei. Chestiunea este și mai dificilă în cazul în care victima nu este găsită sau rămâne neidentificată.

Practica organelor de urmărire penală se confruntă, adesea, cu asemenea chestiuni de mare dificultate:

- poate fi antrenată răspunderea penală fără să existe un cadavru, examinat de organele de urmărire penală și de cele medico-legale?
- au vreo valoare actele de urmărire penală, dacă nu se cunoaște nici cine este autorul faptei și nici nu a putut fi identificat cadavrul victimei?

40 - cadavru

Răspunsul la prima întrebare este afirmativ și confirmat de practica judiciară.

Sunt frecvente cazurile în care cadavru nu mai poate fi găsit, pentru că persoana respectivă a fost aruncată în apele mării, a fost mistuită de foc etc. Dacă există probe evidente că victima a fost ucisă, fără a exista posibilitatea de a se mai găsi cadavru, poate fi dispusă trimiterea în judecată și pedepsirea făptuitorului. Astfel, organele de urmărire penală din județul Neamț au dispus trimiterea în judecată a inculpatului care a aruncat victima în apele învolburate ale râului Siret, chiar dacă nu a mai fost găsit cadavru, pentru a fi examinat. De asemenea, Procuratura județeană Cluj a trimis în judecată o inculpată care și-a ucis soțul și a ars cadavru în cuptorul din locuință. Fapta a fost recunoscută, iar recunoașterea a fost susținută de expertize, prin care s-a făcut dovada prezenței în funinginea de pe coșul de fum al locuinței a particulelor de substanțe organice rezultate din arderea cadavru și antrenate de fum⁸.

La cea de-a doua întrebare, răspunsul nu poate fi decât negativ. Întrucât răspunderea penală este personală, iar persoana făptuitorului și cadavru victimei nu au putut fi identificate până la împlinirea termenului de prescripție, lucrările de urmărire penală, prin care se constată săvârșirea faptei, nu mai pot fi continuate și trebuie să se dispună încetarea urmăririi penale.

Secțiunea a II-a – Particularitățile cercetării la fața locului

§1. Urgența deplasării și folosirea mijloacelor tehnico-științifice moderne de cercetare

Această primă cerință, privind modul de efectuare a cercetării la fața locului în cazul faptelor cauzatoare de moarte violentă, cuprinde două aspecte distincte, care se condiționează reciproc. În zadar se va deplasa echipa operativă cu maximă urgență, dacă nu dispune de mijloacele tehnice de investigare corespunzătoare. Tot astfel, orice mijloace tehnice ar exista în dotarea organelor de urmărire penală, acestea nu mai folosesc la nimic dacă durată mare de timp trecută de la săvârșirea faptei și până la cercetarea ei sau condițiile atmosferice neco- respunzătoare au făcut să dispară toate urmele infracțiunii⁹.

Experiența îndelungată în cercetarea la fața locului a infracțiunilor de omor dezvăluie și o latură mai puțin cunoscută a acestei activități. În cazul în care, la

⁸ Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 88; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 372; I. Pop, V. Stoica, *Stabilirea vinovăției pentru omor în cazul când nu se mai găsește cadavru pentru examinare*, R.R.D., nr. 4/1988, p. 60-63; Ioan Iacobiță, *Expertiza medico-legală pentru leziuni corporale nemortale*, în *Probleme de criminalistică și de criminologie* nr. 12/1987, p. 99.

⁹ Ovidiu Năstase, *Unele aspecte teoretice și practice privind cercetarea infracțiunilor de omor*, în P.C.C. nr. 2/1992, p. 36.

săvârșirea acestor fapte sunt implicate grupe de persoane agitate, înarmate cu obiecte apte de a produce moartea, este necesar să intervină mai întâi forțele de ordine, să-i imobilizeze și să-i liniștească pe cei aflați încă în conflict și apoi să-și înceapă activitatea procurorul, expertul criminalist, medicul legist sau alți specialiști. Uneori rudele victimelor sunt atât de tulburate de uciderea celor apropiați, încât văd un dușman în oricine se apropie de cel ucis. Polițiștii în uniformă și înarmați sunt mai puțin expuși, însă ceilalți membri ai echipei au fost adesea insultați și amenințați cu moartea.

§2. Cercetarea în echipă

Complexitatea activităților ce se desfășoară în cursul cercetării la fața locului a faptelor cauzatoare de moarte violentă impune constituirea unei echipe din care fac parte:

- procurorul, care este și conducătorul echipei de cercetare, deoarece, potrivit dispozițiilor art. 209 Cod procedură penală, în cazul infracțiunilor de omor, urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de procuror;

- ofițerul din cadrul serviciului judiciar al Inspectoratului Județean de Poliție sau asimilații acestuia;

- ofițeri de la alte servicii de nivel județean sau asimilații acestora, cum ar fi: ofițeri specialiști în probleme de armament și muniții, dacă fapta s-a săvârșit prin folosirea unei arme de foc; ofițeri de la serviciul circulației, dacă cadavrul a fost descoperit pe un drum public și nu se cunoaște dacă s-a săvârșit un omor intenționat sau o faptă de ucidere din culpă, în timpul unui accident de trafic; ofițeri de pompieri, dacă la uciderea unei persoane s-a folosit o sursă de foc;

- tehnicieni sau experți criminaliști;

- medici legiști;

- însoțitorii câinilor de urmărire.

Între membrii echipei trebuie să existe relații de cooperare pe tot parcursul cercetărilor, știut fiind faptul că, deși fiecare din ei are sarcini specifice, toți urmăresc un scop unic: aflarea adevărului¹⁰.

Procurorul este conducătorul, sau, mai exact, coordonatorul echipei. Ceilalți membri ai echipei nu se află în subordinea procurorului, ci cooperează cu acesta, știindu-se faptul că el este singurul care poate lua hotărâri privind începerea urmăririi penale, punerea în mișcare a acțiunii penale, arestarea învinutului sau inculpatului, trimiterea în judecată a acestuia ori adoptarea unei soluții de neurmărire¹¹.

¹⁰ O. Păun, S.R. Gheorghe, *Eficiența cercetărilor în echipă presupune conlucrarea efectivă a procurorului cu organele de miliție în efectuarea investigațiilor*, în P.C.C. nr. 3-4/1987, p. 19-21.

¹¹ Vasile Greblea, Ovidiu Petrescu, Ion Argeșeanu, *Cercetarea omorului de către o echipă complexă*, în P.C.C. nr.3-4/1982, p. 22-29; Ioan Quai, *Aprecieri privind cercetarea omorului de către o echipă complexă*, în P.C.C. nr. 4/1981, p. 34 și urm.

§3. Fazele cercetării la fața locului

Cercetarea la fața locului se desfășoară în două faze distincte: faza statică și faza dinamică.

A. Cercetarea în faza statică

Echipa operativă sosită la fața locului începe cercetările fără a face vreo modificare în câmpul infracțiunii. Este mai mult o activitate de informare, de familiarizare cu datele cauzei, de cunoaștere a locului faptei, a delimitării acestuia, folosind reperele din teren sau tăblițele numerotate¹².

În această fază, echipa operativă desfășoară importante activități și anume:

a. Luarea măsurilor de salvare a victimelor

Este prima măsură care se impune a fi luată pentru că, în deplasările foarte urgente la fața locului, se constată, uneori, că una sau mai multe victime mai sunt în viață. Nu sunt rare nici cazurile de moarte aparentă, de aceea, medicul legist va fi cel ce va constata dacă există semnele morții certe. Tot el va dispune luarea primelor măsuri privind salvarea persoanelor ce prezintă leziuni grave, dar încă mai sunt în viață.

În timpul acestor examinări nu este permis să se pătrundă în câmpul infracțional decât procurorul și medicul legist, pentru a nu se altera sau distruge urmele infracțiunii.

b. Delimitarea suprafeței pe care se găsesc urmele infracțiunii

Pentru aceasta se folosesc repere din teren (pomi izolați, stâlpi de susținere a liniilor telefonice sau liniilor electrice) ori tăblițe numerotate. Măsura este necesară pentru a se cunoaște cu exactitate limitele până la care este permisă prezența curioșilor. În ceea ce privește spațiile închise, camere de locuit, birouri ale instituțiilor sau societăților comerciale, nu este permis accesul nici unei persoane (în afară de membrii echipei operative, și aceștia în ordinea și la timpul stabilite de procuror).

c. Stabilirea schimbărilor survenite în câmpul infracțional

Membrii echipei trebuie să cunoască ce modificări au intervenit de la constatarea faptei și până la începerea cercetărilor. O asemenea modificare poate privi poziția cadavrului, în cazul în care cei sosiți la fața locului au încercat să acorde

¹² S.A. Golunski, op. cit., p. 339.

primul ajutor victimei pe care au găsit-o în viață. De asemenea, este posibil ca victima să nu fie găsită la fața locului, deoarece a fost transportată la spital, pentru acordarea îngrijirilor, în încercarea de a fi salvată. Modificări pot interveni și în starea obiectelor ce au aparținut victimei și care au fost luate de rudele acesteia, sau în poziția obiectelor folosite la săvârșirea faptelor. De cele mai multe ori, acestea sunt ridicate de rudele făptuitorului, pentru a deruta cercetările.

d. *Identificarea victimei și a persoanelor ce pot fi audiate ca martori*

La sosirea la fața locului conducătorul echipei operative trebuie să fie informat asupra datelor de stare civilă ale victimei și ale martorilor, precum și a locului unde se află martorii, pentru a fi chemați la audiere¹³.

Toate constatările făcute în această fază vor fi notate, pentru a fi consemnate în procesul-verbal, iar principalele repere din teren vor fi fotografiate.

B. *Cercetarea în faza dinamică*

Trecerea la această fază este marcată de momentul în care începe examinarea tuturor obiectelor din câmpul infracțional, prin schimbarea poziției în care se aflau inițial, pentru a fi observate urmele infracțiunii.

Obiectele sunt fotografiate în grup, apoi separat. Toate observațiile făcute sunt notate, pentru a fi descrise în procesul-verbal.

O deosebită atenție se acordă urmelor găsite pe obiecte, care trebuie descrise în detaliu, fotografiate și ridicate pentru cercetări. Obiectele purtătoare de urme, dacă sunt comod transportabile, se ridică pentru examene de laborator.

Printre obiectivele cercetărilor din faza dinamică se află și clarificarea împrejurărilor negative (controversate), în special lipsa urmelor de sânge, în cazul în care victima prezintă semne de violență grave: plăgi tăiate, distrugerii de țesuturi etc.

§4. *Examinarea cadavrului*

Principala sursă de probe în cercetarea faptelor cauzatoare de moarte violentă o constituie cadavrul. De aceea, la examinarea cadavrului este obligatorie prezența medicului legist, iar în unele cazuri se recomandă și participarea altor medici specialiști (medici ginecologi, pentru omor precedat sau concomitent cu infracțiuni la viața sexuală ori pentru fapte de pruncucidere, medici stomatologi, pentru cercetarea și interpretarea urmelor de dinți de pe corpul victimei etc.).

La cercetarea cadavrului au sarcini specifice organele de urmărire penală și medicul legist.

¹³ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 233.

a. Organele judiciare trebuie să examineze poziția cadavrului, dacă este întreg sau deplasat (fragmentat), care este poziția mâinilor (pe lângă corp, ridicate etc.), poziția picioarelor (apropiate, îndepărtate, îndoite de la articulația genunchiului), a corpului, drept sau îndoit, culcat pe stânga, dreapta, cu fața în sus sau cu fața în jos.

Tot organelor judiciare le revine sarcina să examineze îmbrăcămintea și încălțăminte, precum și căciula, pălăria, basca, broboada, aflate pe cap sau în apropiere de cadavru.

La îmbrăcămintă se examinează aspectul general, starea în care se află (răvășită, ruptă, porțiuni detașate sau lipsă), prezența urmelor de praf, noroi, sânge, a urmelor de violență (urme de cuțit, topor, împușcătură etc.). De asemenea, se verifică buzunarele obișnuite sau ascunse, căptușeala sau cusăturile etc., pentru a se găsi acte de identitate sau orice act care poate folosi la identificare. Astfel au procedat organele de urmărire penală în cazul unui cadavru neidentificat, găsit într-o vie din apropierea orașului Iași. Existau dovezi că mobilul omorului l-a constituit jaful, deoarece victima fusese depozitată de obiectele de îmbrăcămintă și încălțăminte, precum și de ceasul și verigheta de la mâna stângă, ale căror urme se observau foarte bine. Făptuitorii au renunțat însă la pantalonii victimei, care erau ruși în genunchi și murdari de noroi.

Un buzunar foarte mic, la nivelul centurii, în față, ascuns de curea, a scăpat controlului făptuitorilor. Nu a scăpat însă verificărilor făcute de organele de urmărire penală, care au găsit biletul de depunere a bagajelor la camera de bagaje din gara Iași. Controlul genții de voiaj, ce aparținea victimei, a contribuit la identificarea acesteia. Era un tânăr din Alba-Iulia, care lucrase în sezonul de vară la un restaurant din Mangalia împreună cu alți tineri din orașul Iași. Aceștia au plecat din Mangalia cu câteva zile mai devreme, pentru că i-au furat victimei o sumă mare de bani. Victima venise să încerce recuperarea banilor, iar făptuitorii au ucis-o, pentru a nu se descoperi fapta de furt.

Încălțăminte este cercetată pentru că poate prezenta urme de violență, urme de praf, noroi, care pot indica traseul parcurs de victimă și, uneori, chiar urme de sânge.

Lipsa unor obiecte de îmbrăcămintă sau de încălțăminte, ori lipsa totală a acestora, vor trebui consemnate în procesul-verbal de constatare.

Tot în această fază a cercetărilor sunt examinate și obiectele cu care a fost imobilizată victima (sfori, sârme, cearșafuri) sau a fost ucisă cu ele, în caz de strangulare, deoarece acestea pot contribui la identificarea autorilor. Este concludent, în acest sens, cazul unui student din orașul Iași, găsit ucis în căminul în care locuia. Inspirați de cele văzute în filmele polițiste, făptuitorii au furat mai multe obiecte de valoare din cameră și au legat victima de mâini și picioare cu un cearșaf, prin așa-numita metodă „rândunica”, încât victima s-a sufocat în timpul încercărilor de a se salva. Modul în care au fost făcute nodurile pe colțurile cearșafului au ajutat la restrângerea cercului de bănuși și la identificarea făptuitorilor¹⁴.

¹⁴ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 603; Lupu Coman, *Aspecte privind cercetarea la fața locului în infracțiunile de omor*, I.G.M., București, 1975, p. 57; Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 236 și urm.; Aurel Ciopraga, I. Iacobuță, *op. cit.*, p. 376 și 381.

Pe corpul cadavrului, în zonele neacoperite de îmbrăcăminte (cap, mâini), se pot găsi urme ale obiectelor folosite la uciderea victimei (cum este în cazul citat mai sus, când s-au găsit urmele desenului antiderapant al cizmelor de cauciuc). De asemenea, trebuie cercetate mâinile, pentru că pot păstra resturi de îmbrăcăminte, fire textile, fire de păr rămase din timpul luptei cu agresorul. În depozitul subunghinal pot fi găsite fire de păr sau urme de sânge, aparținând autorului infracțiunii.

b. Medicului legist îi revin, de asemenea, sarcini de mare răspundere în timpul examinării cadavrului.

Prima sarcină privește stabilirea diagnosticului de moarte certă și, pe cât posibil, data și ora la care s-a produs decesul.

Ora (cel puțin probabilă) și ziua când s-a produs decesul¹⁵ trebuie cunoscute, pentru că ajută organele judiciare să înțeleagă succesiunea faptelor și să înlăture încercarea autorilor de a deruta cercetările. Cu toate progresele înregistrate de științele medicale, acest moment nu poate fi stabilit întotdeauna, din motive diferite, între care modificările suferite de cadavru din cauza temperaturii ridicate sau a trecerii unei perioade mai mari de timp de la săvârșirea faptei și până la constatarea ei.

După stabilirea diagnosticului de moarte certă și a orei probabile la care a intervenit decesul, medicul legist (însoțit uneori și de alți medici specialiști) va examina capul, corpul și membrele, pentru a consemna leziunile de violență vizibile. Autopsia cadavrului poate fi făcută în continuare, tot la fața locului, dar este recomandabil să fie transportat cadavru la morgă, unde există condiții de lucru corespunzătoare. Cu prilejul efectuării autopsiei se recoltează probe pentru examene de laborator.

Tot medicului legist și personalului medical ajutător le revine sarcina de a cerceta orificiile naturale ale cadavrului, îndeosebi gura, orificiul anal, orificiul vaginal, pentru recoltarea probelor biologice sau găsirea altor obiecte ce au fost folosite la săvârșirea faptei.

Astfel, la examinarea cadavrului unei femei nu se observau leziuni externe, care să explice modul de producere a morții. Soțul recunoștea că a bătut-o, pentru că a surprins-o în flagrant delict de adulter, dar că i-a tras doar câteva palme, apoi, ca să nu se mai întâlnească cu alți bărbați, i-a cusut organele genitale externe cu sârmă, ca „la gura sacului”. Întrucât nici aceste leziuni nu explicau cauza morții, au fost tăiate cusăturile de sârmă cu un clește patent special și s-a găsit în vagin o bucată de fier ruginit, cu dimensiunile de 17/4 cm. La autopsie s-a constatat perforarea uterului și a intestinului gros, ceea ce explică și cauza morții¹⁶.

Întreaga activitate de cercetare desfășurată la locul faptei de echipa operativă

¹⁵ I. Quai, D. Ceacanica, C. Suhăreanu, *Valorificarea expertizei medico-legale în infracțiunea de omor*, în *Școala românească de criminalistică*, I.G.M., București, 1975, p. 165-169; Gh. Scripcaru, C. Scripcaru, *Medicină legală*, Editura "Cugetarea", Iași, 1996, p. 58 și urm.

¹⁶ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 378.

trebuie adaptată la specificul fiecărui caz concret, însă există anumite metode de cercetare, în funcție de mijloacele și metodele folosite de făptuitor, pentru suprimarea vieții victimei.

Astfel, în cazul faptelor săvârșite cu obiecte tăioase, despicătoare (cuțit, topor) se acordă un interes deosebit examinării și descrierii caracterelor leziunilor produse: lungime, profunzime, aspectul marginilor răni etc.¹⁷

În cazul unui omor săvârșit prin asfixie (strangulare), se examinează caracteristicile nodului și ale șanțului produs de obiectul folosit (sfoară, cablu telefonic, curea etc.). Constatările făcute vor fi utile pentru a se putea deosebi omorul de sinucidere.

În cazul faptelor săvârșite cu arme de foc, vor fi examinate urmele împușcături de pe îmbrăcăminte și de pe corpul victimei, pentru constatarea urmelor produse de gloanțe sau de alice și cele produse de factorii secundari ai împușcături.

Dacă există bănueli că la săvârșirea faptei s-au folosit substanțe toxice, vor fi recoltate produse pentru analize de laborator, de la victimă și din vasele sau sticlele în care se presupune că s-ar afla asemenea produse. De asemenea, se va stabili sursa de unde au fost procurate aceste substanțe și vor fi culese cât mai multe date de la locul faptei, de la vecini, sau de la locul de muncă al victimei, pentru a se putea face deosebire între omor și sinucidere. În același scop, se vor căuta scrisori redactate de victimă, pentru a explica gestul sinuciderii, ori pretins redactate de victimă, pentru a deruta cercetările spre versiunea sinuciderii.

Secțiunea a III-a – Desfășurarea urmăririi penale

§1. Dispunerea constatărilor și expertizelor medico-legale și criminalistice

A. Constatarea și expertiza medico-legală

Constatarea medico-legală se efectuează chiar în cursul cercetărilor la fața locului. Expertiza medico-legală se dispune în cursul urmăririi penale, în condițiile prevăzute de art. 114 Cod procedură penală.

Atât constatarea, cât și expertiza medico-legală trebuie să se efectueze în prezența procurorului care participă la cercetări, iar când participarea procurorului nu este posibilă, este recomandabil ca medicul legist să aibă la dispoziție lucrările dosarului penal și să mențină o legătură permanentă cu organele de urmărire penală.

Întrebările la care poate răspunde medicul legist diferă după natura faptei și mijloacele folosite de făptuitor pentru suprimarea vieții. Cunoscând mijloacele de investigare de care dispun în prezent științele medicale, organele de urmărire penală

¹⁷ Gh. Scripcaru, M. Terbancea, *Medicină legală*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1970, p. 208-213.

vor stabili obiectivele care sunt de competența medicului și care sunt realizabile. Între acestea, menționăm stabilirea cauzei și naturii morții și data probabilă a decesului; dacă leziunile constatate sunt vitale sau postmortale; care este mecanismul de producere a lor; care este agentul vulnerant folosit la producerea leziunilor; prezența alcoolului în sânge și în urină; stabilirea grupei sangvine; prezența spermatozoizilor în secrețiile vaginale sau alte cavități naturale (cavitatea bucală, orificiul anal).

Prin stabilirea cauzei morții se urmărește să se afle dacă a fost o moarte patologică sau violentă (accidentală sau produsă de o persoană). De asemenea, expertiza medico-legală poate contribui la stabilirea legăturii cauzale între actele de violență exercitate de o persoană și moartea victimei, chestiune încă mult discutată în practica organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată¹⁸.

B. Constatarea tehnico-științifică și expertiza criminalistică

Dacă urgența o impune, constatările tehnico-științifice pot fi efectuate în cursul cercetărilor la fața locului. Este cazul cercetării amprentelor digitale găsite la locul faptei, care pot fi utile pentru identificarea autorului infracțiunii. Alteori, aceste constatări se efectuează pentru identificarea cadavrului, când pot fi examinate și comparate detaliile impresiunilor digitale, luate de la victimă, cu cele existente în evidența operativă a organelor de poliție.

Examinarea și interceptarea urmelor de mâini sau de picioare (cărarea de pași) pot furniza date utile pentru identificarea autorului faptei sau a victimei.

De asemenea, expertiza criminalistică a urmelor de dinți descoperite pe corpul victimei poate contribui la identificarea autorului. Este concludent, în acest sens, cazul unei femei, în vârstă de peste 80 ani, care locuia singură și pe care rudele au găsit-o după câteva zile de la data morții. Nefiind nici o urmă de violență sau alte bănuieli cu privire la cauza morții, s-a considerat că este moarte patologică, specifică vârstei (cardiopatie), așa cum rezulta și din actul de constatare eliberat de medicul dispensarului.

La scoaterea sicriului din casă pentru înmormântare, s-au observat la lumina zilei urme de dinți pe obrazul stâng. Ceremonialul înmormântării a fost oprit de organele locale de poliție, alertate de rudele victimei. La autopsie s-au constatat multiple fracturi costale, precum și urme ale unui raport sexual.

Autorul omorului a fost identificat cu ajutorul expertizei criminalistice a urmelor de dinți găsite pe obrazul victimei și a probelor de comparație luate de la un tânăr, vecin cu victima și care o mai ajuta la treburi în gospodărie.

¹⁸ M. Terbancea, *Problemele expertizei medico-legale în infracțiunile săvârșite cu violență*, în P.C.C. nr. 4/1981, p. 19-28; M. Terbancea, I. Quai, C. Petrescu, I. Săroiu, *Obiectivele expertizei medico-legale în infracțiunile contra vieții. Reguli metodologice generale și speciale în rezolvarea lor, limitele și motivarea concluziilor medico-legale*, în P.C.C. nr. 3-4/1986, p.124 și urm.; Gh. Scripcaru, C. Scripcaru, *op. cit.*, p. 27 și urm.

Alte categorii de expertize criminalistice privesc cercetarea urmelor de sânge, a firelor de păr, a urmelor biologice (salivă, spermă) și chiar expertiza scrisului, dacă la fața locului se găsesc acte despre care se bănuie că ar fi scrise de făptuitori.

Tot din practica organelor judiciare din județul Iași menționăm cazul unui tânăr care, după ce a violat o bătrână și i-a furat un ceas de aur cu valoare de patrimoniu național, considerând că fapta sa nu va fi descoperită, a scris pe un caiet, lăsat deschis la capul victimei, un mesaj insultător la adresa polițiștilor: „Polițailor, ați dat de dracu’!” După ce s-au luat probe de scris de la majoritatea bărbaților din sat, pentru a se face o comparație sumară a scrisului, activitate rămasă fără rezultate concludente, a fost inclus în cercul bănuțiilor și un tânăr din altă localitate, aflat în vizită la rudele din satul unde locuia victima, în ziua în care se săvârșise fapta. Probele de scris luate de la acest tânăr, comparate cu scrisul de pe biletul incriminat, au fost suficiente pentru ca expertul criminalist să formuleze concluzii certe în privința autorutii scrisului, care s-a dovedit a fi și autorul celor trei fapte grave: viol, omor și furt.

§2. Ascultarea persoanelor

Cercetarea criminalistică a faptelor cauzatoare de moarte violentă implică în mod necesar și ascultarea persoanelor participante la proces în calitate de martori, făptuitori și, uneori, chiar persoana vătămată (victima).

La audierea persoanelor prezente se aplică regulile generale cunoscute de tactica criminalistică, adaptate la specificul acestor fapte, ce prezintă un grad ridicat de pericol social.

A. Ascultarea persoanei vătămate

Faptele cauzatoare de moarte violentă pot primi încadrări juridice diferite, în funcție de forma de vinovăție cu care acționează făptuitorii și de calitatea subiectului.

În această grupă de fapte sunt incluse omorul (art.174-176 C. pen.), pruncuciderea (art.177 C. pen.) și determinarea sau înlesnirea sinuciderii (art.179 C. pen.). De asemenea, după forma de vinovăție cu care acționează făptuitorii, fapta poate primi încadrarea juridică de omor (art.174-176 C. pen.) sau lovituri cauzatoare de moarte (art.183 C. pen.). În cazul omorului, autorul acționează cu intenție (directă sau indirectă); iar loviturile cauzatoare de moarte se săvârșesc cu intenție depășită (praeterintenție). Indiferent de încadrarea juridică a faptei, organele de urmărire penală sunt obligate să efectueze cercetări pentru toate aceste fapte.

Practica organelor judiciare se confruntă cu numeroase cazuri în care moartea victimei nu se produce imediat, ci după câteva zile sau săptămâni. Uneori victima poate da informații utile până la survenirea morții, iar organele de urmărire penală trebuie să intervină de urgență, pentru a obține declarațiile acesteia, care pot contribui în mod hotărâtor la identificarea făptuitorilor și la stabilirea împrejurărilor în care s-a

săvârșit fapta. La ascultarea acestor persoane se aplică reguli de tactică criminalistică specifice, deoarece trebuie să se țină seama de starea sănătății lor. De aceea este recomandat ca la audiere să participe și medicul care acordă asistență medicală victimei și să fie folosite mijloace moderne de înregistrare: banda magnetică, filmul sau banda video.

Chiar dacă sunt privite cu unele rezerve, declarațiile victimei pot contribui la aflarea adevărului, iar uneori constituie probe de valoare deosebită pentru identificarea autorului.

Un caz din practica organelor judiciare din județul Iași confirmă valoarea acestor declarații.

Personalul stației de salvare a fost chemat telefonic de o femeie care declara că soțul ei a fost înjunghiat de doi necunoscuți. În cele câteva ore cât a mai trăit după internarea în spital, victima a declarat față de personalul medical că a fost înjunghiat de soție, fără să fie de față și alte persoane. Cu toate acestea, cerea să se transmită că ultima lui dorință era ca soția sa să nu fie pedepsită, pentru că „a făcut o glumă proastă și are de crescut doi copii”. Coroborată cu celelalte probe ale dosarului, declarația victimei a fost hotărâtoare în stabilirea vinovației inculpatei.

B. Ascultarea martorilor

Ascultarea persoanelor în calitate de martori se face în funcție de importanța problemelor pe care le cunosc. Se va acorda atenție deosebită martorilor oculari, apoi celor care cunosc relațiile anterioare dintre victimă și persoanele bănuite de săvârșirea omorului.

Relațiile în care se află martorii cu victima și cu făptuitorii sunt determinante, cunoscându-se faptul că persoanele aflate în relații de rudenie, de afecțiune reciprocă sau de dușmănie sunt înclinate să denatureze adevărul în favoarea sau în defavoarea părților implicate în proces¹⁹.

Practica organelor judiciare, cu multă experiență în acest domeniu, dovedește că mijloacele materiale de probă culese la fața locului sunt foarte utile pentru a verifica sinceritatea sau nesinceritatea martorilor.

Consecințele deosebit de grave ale acestor fapte influențează comportamentul persoanelor care, fiind ascultate de îndată ca martori, fac declarații total necorespunzătoare adevărului, deoarece acestea se pot afla încă sub impresia celor percepute în timpul săvârșirii faptei.

Este concludent, în acest sens, un caz din practica organelor de urmărire penală din județul Iași, în care martorul susținea în mod consecvent că el este autorul omorului. Asupra victimei s-au năpustit mai mulți tineri, între care și martorul, cu intenția de a o pedepsi, pentru că era foarte violentă. Cel care a fost mai aproape de

¹⁹ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 263.

victimă i-a aplicat o lovitură cu cuțitul în apropiere de inimă și a ucis-o, iar ceilalți n-au reușit decât să o lovească cu pumnii, după ce s-a produs decesul; martorul făcea parte dintre aceștia și declara că este vinovat de uciderea victimei, pentru că a lovit-o cu pumnii.

C. Ascultarea învinuitului sau inculpatului

La săvârșirea faptei pot contribui una sau mai multe persoane. Acestea vor fi audiate ca învinuiți sau inculpați, numai atunci când există suficiente probe de vinovăție împotriva lor.²
(lor)

La orice faptă, și, cu atât mai mult, la cercetarea faptelor cauzatoare de moarte violentă, învinuiții sau inculpații vor fi ascultați cu respectarea dispozițiilor legale, care garantează dreptul la apărare. Din punct de vedere tactic, nu este recomandabil să se insiste cu orice preț pentru a se obține recunoașterea vinovăției. Inculpatul știe că pentru omor se aplică pedepse foarte severe și are dreptul să se apere în felul în care consideră că îi este cel mai avantajos, deci inclusiv prin negarea vinovăției. De aceea, organele de urmărire penală vor consemna tot ce declară învinuitul sau inculpatul, îi vor aduce la cunoștință dreptul de a solicita probe în apărare și vor verifica toate apărărilor acestuia.

Recunoașterile inculpaților vor fi privite cu multe rezerve și vor fi examinate prin coroborare cu celelalte probe de la dosar: rapoartele de expertiză medico-legală sau criminalistică, procesul-verbal de cercetare la fața locului, declarațiile martorilor etc.²⁰. Chiar dacă învinuitul sau inculpatul recunoaște vinovăția, cercetările continuă cu administrarea tuturor celorlalte probe ce rezultă din actele de constatare la fața locului și declarațiile martorilor.

Dacă inculpatul neagă vinovăția, se vor folosi celelalte metode tactice de aflare a adevărului: confruntarea, reconstituirea, percheziția, prezentarea pentru recunoaștere.

²⁰ Ibidem, p.265.

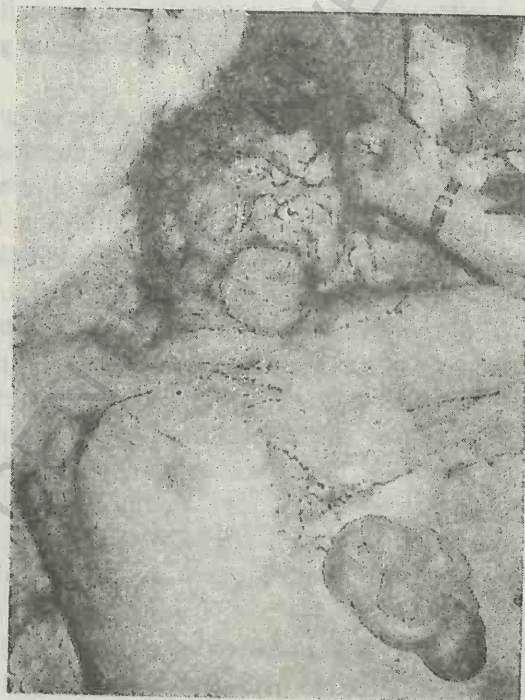

Foto 1 – 2 - Detalii ale corpului primei victime, într-un caz de omor

Foto 1 - Secționarea arterei carotide, stânga

Foto 2 - Imagini ale plăgilor tăiate de la nivelul toracelui și al abdomenului

Foto 3 - Detalii ale plăgilor tăiate de la nivelul gâtului

Foto 4 - Detalii ale plăgilor înțepate și ale unei plăgi tăiate de la nivelul toracelui și al abdomenului

CAPITOLUL al XXIX-lea

CERCETAREA INFRAACȚIUNII DE DELAPIDARE

Secțiunea I - Constatarea faptelor și verificarea actelor de constatare

Organele de urmărire penală pot fi sesizate de săvârșirea unei infracțiuni de delapidare prin modalități diferite: actele întocmite de organele de constatare abilitate de lege, semnalări ale cetățenilor, constatări făcute de organele de poliție prin mijloace proprii, specifice.

Organele de constatare sunt cele prevăzute de dispozițiile articolului 214 Cod de procedură penală, care se referă la orice fapte penale. Faptele care ar putea fi considerate infracțiuni de delapidare pot fi constatate cu prilejul verificărilor efectuate de organele proprii de control financiar și revizie, inspectorii de la Garda Financiară, organele de specialitate ale Curtii de Conturi etc. Organele de constatare întocmesc actele de control financiar-contabil privind faptele prin care s-au produs daune avutului public, fără a stabili și textele de lege aplicabile, aceasta fiind de competența organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată.

Dosarul cu acte de constatare trebuie să cuprindă expunerea faptelor, să menționeze textele din legislația financiară care au fost încălcate și probele cu care pot fi dovedite: procesele-verbale de inventariere, acte modificate sau conținând date false, valoarea pagubei produse, dacă paguba a fost recuperată în întregime sau în parte etc.

Cetățenii semnalează organelor de urmărire penală fapte care pot fi calificate delapidare și care constau în refuzul de plată a salariilor, neplata pensiilor, neplata alocațiilor pentru copii, a ajutorului de șomaj etc. Aceste sesizări pot constitui temeiul primelor investigații în vederea începerii urmăririi penale, dacă se constată că, cei care gestionau fonduri din avutul public, le-au folosit în interes personal.

Organele de urmărire penală se pot sesiza din oficiu în legătură cu săvârșirea faptelor de delapidare. Serviciile de specialitate ale poliției au mijloace proprii, specifice de investigare, prin care pot lua cunoștință de săvârșirea acestor fapte: dacă constată că s-a săvârșit o infracțiune, dispun din oficiu începerea urmăririi penale¹.

¹ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op.cit.*, p. 386.

Secțiunea a II-a - Examinarea actelor de constatare

Primind actele de constatare, organele de urmărire penală sunt obligate să verifice dacă acestea sunt întocmite cu respectarea legii, dacă sunt complete și dacă conțin date suficiente pentru a se putea începe urmărirea penală.

Dosarele întocmite de organele de constatare trebuie să cuprindă date privitoare la specificul locului de muncă al celor verificați, actul normativ care reglementează organizarea și funcționarea unității verificate, atribuțiile de serviciu, fișa postului și orice date care pot forma convingerea că s-au încălcat aceste atribuții. Actele presupuse a fi conținând date false (statele de plată a salariilor, facturile, documentele însoțitoare ale produselor etc.) trebuie depuse în original, nu în copie.

Organele de constatare pot fi invitate pentru a da relații suplimentare, ori să depună noi acte în completarea dosarului de revizie contabilă.

Secțiunea a III-a - Efectuarea urmăririi penale

§1. Elaborarea versiunilor

Delapidarea se poate săvârși prin modalități diferite, făptuitorii folosind cele mai ingenioase mijloace pentru a nu fi descoperiți. De aceea, și cercetările efectuate de organele de urmărire penală trebuie să se desfășoare în mod organizat și să fie aplicate cele mai potrivite metode tactice pentru aflarea adevărului și dovedirea vinovăției persoanelor cercetate.

Organele de urmărire penală trebuie să elaboreze versiunile de cercetare și să stabilească mijloacele de verificare a acestora. Se știe că nu orice lipsă în gestiune se produce prin infracțiunea de delapidare. Lipsurile constatate în gestiune pot fi cauzate și prin comiterea altor infracțiuni: neglijență în serviciu, abuz în serviciu în dauna intereselor publice, înșelăciune, gestiune frauduloasă etc.

Pe de altă parte, în cercetarea unei gestiuni nu este suficient să se stabilească numai existența lipsurilor, ci trebuie să se cunoască și cauza acestora. Astfel, lipsurile se pot datora:

- unei sustrageri reale săvârșite de persoana care răspunde de gestionarea bunurilor;
- sustrageri săvârșite de către alte persoane;
- simple neglijențe;
- cauze obiective, care nu atrag răspunderea penală;
- lipsa este doar aparentă, datorată unei greșite contabilizări².

² Camil Suciu, *op. cit.*, p. 623.

Dar nu numai lipsurile din gestiune, și plusurile din gestiune trebuie să constituie o preocupare de bază a organelor de cercetare, deoarece, uneori, plusurile dintr-o perioadă de gestiune constituie, în realitate, lipsuri din altă perioadă, care nu au fost descoperite de organele de control³.

Planul de cercetare poate cuprinde obiective multiple, în funcție de modul de organizare al unității verificate, sistemul de evidență financiar-contabilă, valoarea lipsei constatate în gestiune etc. Astfel, vor fi incluse obiective privitoare la verificarea numărului de participanți și gradul de contribuție al acestora la săvârșirea faptelor, relațiile existente între aceștia și alte unități financiar-bancare cu care au colaborat, nivelul de trai, persoanele care au beneficiat de pe urma faptelor constatate etc.

Planul de cercetare este un document dinamic. Pe măsură ce apar împrejurări noi, necunoscute, el va fi completat, iar realizarea obiectivelor propuse va fi verificată periodic.

§2. Ascultarea martorilor

În dreptul nostru procesual-penal nu mai există o ierarhizare a probelor, ci toate probele au o valoare egală, iar existența sau inexistența vinovăției unor persoane va fi dovedită după analiza tuturor probelor de la dosar. Cu toate acestea, la cercetarea și judecarea infracțiunii de delapidare o importanță deosebită o au constatările tehnico-științifice, expertizele contabile, expertizele criminalistice etc. Concluziile acestor rapoarte de expertiză trebuie să fie coroborate cu declarațiile martorilor.

La cercetarea și judecarea infracțiunii de delapidare, martorii au un rol secundar, dar ascultarea lor este indispensabilă, fiindcă martorii pot cunoaște împrejurări de fapt, a căror clarificare poate contribui într-o măsură însemnată la aflarea adevărului.

Ordinea în care vor fi audiați martorii depinde de specificul fiecărei fapte în parte, însă o grupare a acestora în funcție de împrejurările pe care le cunosc trebuie făcută chiar prin mijlocirea planului de cercetare.

O primă categorie de împrejurări poate fi verificată prin declarațiile persoanelor de la locul de muncă al făptuitorilor. Acestea pot preciza modul cum se proceda la primirea mărfurilor în gestiune, dacă recepția se făcea potrivit normelor contabile în materie, dacă inventarele periodice ale bunurilor din gestiune s-au efectuat prin cântărirea, măsurarea, verificarea etichetelor privind cantitatea, sortimentul și prețul produselor, ori a fost numai o verificare scriptică. Totodată, martorii mai pot da relații cu privire la respectarea dispozițiilor legale, care reglementează livrarea mărfurilor.

De asemenea, pot fi ascultate ca martori persoanele de la alte unități cu care colaborau făptuitorii: fabricile producătoare de mărfuri, gestionarii depozitelor de la care se aprovizionau făptuitorii, conducătorii mijloacelor de transport cu care au fost aduse mărfurile în gestiunea făptuitorilor etc.

³ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 295.

§3. Ascultarea învinuitului sau inculpatului

Această activitate trebuie bine pregătită, pentru culegerea unor date privitoare la persoana învinuitului sau inculpatului, situația familială, nivelul veniturilor realizate prin muncă și, corespunzător, al cheltuielilor făcute în perioada verificată, relațiile pe care le întreține în cadrul și în afara serviciului, sfera preocupărilor și intereselor sale etc.

Ascultarea se face cu respectarea dispozițiilor legale, care garantează dreptul la apărare, și, potrivit metodelor de tactică criminalistică, aplicabile în raport de persoana făptuitorului. Ordinea în care se ascultă învinuitul sau inculpatul și martorii diferă după stadiul în care se află cercetările și probele administrate până la acea dată. Dacă nu există suficiente dovezi privind natura faptei, cauzele săvârșirii infracțiunii, relațiile dintre făptuitori este recomandat să fie ascultate mai întâi cât mai multe persoane în calitate de martori și apoi să se treacă la ascultarea învinuitului sau inculpatului⁴. Dimpotrivă, când există suficiente probe obiective privind săvârșirea faptei, întinderea prejudiciului (acte de constatare contabilă, expertize criminalistice privind actele falsificate, expertize contabile privind realitatea prejudiciului produs prin infracțiune), se trece direct la ascultarea mai întâi a învinuitului sau inculpatului, apoi a martorilor.

De asemenea, dacă la săvârșirea faptei au participat mai multe persoane, se va stabili prin planul de cercetare ordinea în care vor fi audiate. Se recomandă să se înceapă audierea cu cei care au un grad de participare mai redus ori cu cei despre care se știe că intenționează să-și recunoască vinovăția și sunt hotărâți să declare adevărul.

Pentru învinuiții sau inculpații care nu-și recunosc vinovăția se vor aplica metode de tactică criminalistică adecvate, constând în prezentarea mijloacelor materiale de probă existente la acea dată, confruntarea cu martorii sau ceilalți învinuiți etc.

Pentru oricare învinuit sau inculpat se consemnează toate apărările și se administrează probele cerute în apărare⁵.

O atenție deosebită va fi acordată determinării legăturilor infracționale, a relațiilor, în vederea stabilirii cu exactitate a cercului de persoane implicate în săvârșirea infracțiunii, mai ales dacă ne aflăm în fața unei criminalități organizate⁶.

§4. Dispunerea constatărilor tehnico-științifice și a expertizelor contabile

De la primele cercetări se impune efectuarea unor constatări tehnico-științifice, care nu suportă amânare. Astfel, pot fi întâlnite acte ce prezintă suspiciuni de modificare la cifrele indicând cantitatea mărfii sau prețul, data primirii sau livrării produselor din gestiune etc. De asemenea, pot fi suspectate ca fiind false semnăturile

⁴ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 624; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 389.

⁵ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 390.

⁶ Emilian Stancu, *op. cit. supra*, p. 289.

din facturi și alte acte de gestiune, semnăturile din statele de plată a salariilor etc. Aceste constatări pot fi făcute de ofițerii de poliție din compartimentul criminalistic, iar dacă există încă anumite îndoieli ori concluziile actelor de constatare sunt contestate, se poate dispune efectuarea unei expertize criminalistice.

Expertiza contabilă se efectuează de persoane de înaltă calificare, având calitatea de expert, și care fac parte din Biroul de expertize contabile sau activează într-un birou independent (privatizat)⁷.

Organele de urmărire penală trebuie să cunoască drepturile și obligațiile experților și să fixeze obiective ce sunt de competența acestora.

Problemele ce pot forma obiectul soluționării în cadrul expertizei contabile sunt extrem de variate, încât o enumerare a lor este cu neputință. În funcție de specificul activității verificate și de mijloacele folosite de făptuitori, cele mai utilizate obiective privesc:

- dacă în cursul verificărilor au fost luate în considerare toate actele contabile, care sunt actele justificative de care nu s-a putut ține seama și dacă refuzul de a le lua în considerare este întemeiat;

- dacă la efectuarea inventarelor s-au respectat dispozițiile și ordinele cu caracter financiar privind inventarierea mijloacelor economice, compensarea reciprocă a plusurilor și minusurilor etc.

- cum se explică, din punct de vedere contabil, concluziile contradictorii la care au ajuns două sau mai multe verificări făcute în aceeași gestiune: greșeli de calcul, refuzul de a lua în considerare unele acte justificative prezentate, stabilirea greșită a procentului de scăzăminte legal admise etc.;

- ce cantități de articole de calitate inferioară s-au vândut la prețul calității superioare, ce cantități s-au vândut cu suprapreț;

- dacă toate sumele de bani achitate pe bază de state de plată, într-o anumită perioadă de timp, pentru efectuarea unor anumite lucrări, se justifică din punct de vedere contabil.

Pentru ca expertul să poată răspunde la aceste întrebări trebuie să i se pună la dispoziție materialul documentar necesar: dosarul de revizie contabilă și celelalte probe de la dosar și să i se acorde posibilitatea de a verifica actele de evidență primară de la unitatea verificată.

Aprecierea și valorificarea concluziilor expertizei contabile se face prin coroborarea cu celelalte probe de la dosar. Expertiza contabilă poate formula concluzii certe cu privire la realitatea lipsei, dar nu și la natura acesteia (răspundere materială, răspundere civilă, neglijență în serviciu etc.). De aceea, pentru a se da faptei încadrarea juridică prevăzută în textul 215¹- Cod penal, care reglementează dalapidarea, trebuie avute în vedere și probele care dovedesc că persoana verificată (casierul, gestionarul)

⁷ Emil Mihuleac, *Expertiza judiciară*, Editura „Științifică”, București, 1971, p. 76-77.

și-a însușit, folosit, traficat bunurile ce i-au fost încredințate spre administrare, păstrare, gestionare⁸.

§5. Alte activități specifice cercetării infracțiunii de delapidare

În cursul cercetărilor se dispune efectuarea unor percheziții sau ridicarea unor obiecte și înscrisuri, precum și luarea măsurilor asigurătorii în vederea recuperării prejudiciului produs prin infracțiune.

Percheziția se poate efectua atât la domiciliul persoanei cercetate, cât și la locul de muncă al acesteia. De asemenea, se pot efectua percheziții la domiciliul rudelor, prietenilor celor cercetați, în situația în care există date sau apar suspiciuni că acolo s-ar afla bunurile sustrate.

Afară de activitățile amintite, organele judiciare întreprind, uneori, cercetări la fața locului pentru a cunoaște nemijlocit condițiile de păstrare și conservare a bunurilor materiale, spre a constata posibilitatea sustragerii bunurilor, de natura celor în cauză, prin furt, de către alte persoane. La activități de acest fel se recurge mai ales în cazurile în care gestionarii motivează lipsa anumitor bunuri pentru că sunt păstrate în condiții necorespunzătoare, sau pentru că sunt prost păzite⁹.

Ridicarea de acte și înscrisuri sau obiecte se impune în interesul continuării cercetărilor, cu scopul de a se evita degradarea sau ascunderea acestora de către persoanele interesate sau pentru a valorifica datele utile dovedirii vinovăției: acte ce poartă semnături false, bonuri de transfer, avize de expediție, fișe de pontaj etc. Dacă este necesar, aceste acte vor fi verificate cu prilejul efectuării expertizelor criminalistice sau contabile.

O primă măsură ce trebuie luată după începerea cercetărilor este aceea a recuperării pagubei produse prin infracțiune. Este preferabilă identificarea și restituirea în natură a bunurilor însușite, când se mai găsesc, iar în cazul imposibilității găsirii lor, se procedează la *indisponibilizarea bunurilor mobile și imobile ale învinuiților sau inculpaților*, prin aplicarea sechestrului asigurător, luarea înscrisurilor ipotecare pentru bunuri mobile și înființarea popririi pe veniturile ce le datorează învinuitului sau inculpatului o altă persoană juridică¹⁰.

⁸ Emilian Stancu, *op. cit. supra*, p. 293.

⁹ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 325.

¹⁰ Emilian Stancu, *op. cit. supra*, p. 299.

CAPITOLUL al XXX-lea

CERCETAREA FAPTELOR DE FURT ȘI TÂLHĂRIE

Furtul și tâlhăria sunt fapte prin care se aduce atingere proprietății publice sau private. Metodele tactice criminalistice folosite pentru cercetarea lor sunt asemănătoare. Acolo unde există deosebiri, se vor face precizări pe parcursul expunerilor.

Secțiunea I - Constatarea faptelor

Furtul și tâlhăria pot fi reclamate imediat de persoana vătămată sau de martorii oculari, ori la data constatării lor de către alte persoane. În cazul infracțiunilor flagrante, se întocmesc acte de constatare de către organele de urmărire penală, care au fost primele sesizate, iar dacă cererile privind săvârșirea unor asemenea fapte se depun la data constatării lor, cercetările trebuie să fie începute cât mai curând, pentru a se putea valorifica urmele infracțiunii. Alteori, faptele pot fi constatate din oficiu de către organele de urmărire penală.

Primele activități de cercetare în cazul infracțiunilor de furt au ca scop verificarea unor multiple aspecte, între care:

- stabilirea locului unde s-a comis furtul;
- identificarea persoanei care a comis furtul și a complicilor săi;
- stabilirea bunurilor ce au fost furate, care le sunt caracteristicile și valoarea;
- mijloacele și metodele folosite la comiterea furtului;
- ce împrejurări au înlesnit comiterea infracțiunii¹.

Secțiunea a II-a - Cercetarea la fața locului

La cercetarea infracțiunilor de furt și tâlhărie noțiunea „la fața locului” are o sferă foarte largă, cuprinzând locul săvârșirii faptei, locul unde au fost ascunse bunurile sustrate, traseul parcurs de făptuitori, pe jos sau cu mijloace de transport². Cercetările vor începe de la locul unde s-au făcut primele constatări. Acest loc poate fi cel în care au fost ascunse bunurile sustrate, locul săvârșirii faptei sau un punct de control al mijloacelor de transport, unde s-au găsit asupra făptuitorilor bunurile

¹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 624.

² Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 303; C. Aionitoaie, V. Bercheșan, în *Tratat practic de metodică criminalistică*, vol. I, Editura „Carpați”, Craiova, 1994, p. 167.

însușite ori numai o parte din acestea. Indiferent de locul de unde s-au început cercetările, ele vor fi continuate, pentru a se putea examina toate cele trei repere menționate.

La locul săvârșirii faptei se vor cerceta urmele instrumentelor de spargere găsite pe sistemele de închidere, se vor face inventarii ale bunurilor din depozit sau magazin, pentru stabilirea cantității și valorii bunurilor sustrate.

Urmele constatate vor fi descrise în procesul-verbal de cercetare la fața locului și fotografiate. Obiectele purtătoare de urme, de dimensiuni reduse, vor fi ridicate pentru cercetări în laborator. O atenție deosebită va fi acordată urmelor de picioare și urmelor mijloacelor de transport. Atunci când se constată urme de adâncime, după descrierea acestora în procesul-verbal de cercetare la fața locului și fotografiere, vor fi ridicate mulaje de gips.

La momentul tactic, ales de conducătorul echipei de cercetare, poate fi folosit căinele de urmărire.

Cercetarea urmelor de deget va fi făcută de tehnicienii sau experții criminaliști, știut fiind că asemenea urme pot fi găsite chiar și în cazul în care făptuitorii au folosit mănuși, dacă acestea au fost rupte sau scoase de pe mâini, pentru efectuarea unor activități la care sunt considerate incomode.

Produsele, mărfurile, obiectele găsite la locul faptei vor fi examine cu atenție, deoarece este posibil ca printre acestea să fie și cele aparținând făptuitorilor, abandonate sau pierdute.

O categorie specială de urme găsite la locul faptei o constituie urmele biologice. Astfel, în cazul furtului, pot fi găsite urme de sânge pe cioburile geamurilor sau ale vitrinelor sparte, iar la faptele de tâlhărie, pot rămâne urme de sânge pe corpul victimei sau pe îmbrăcămintea acesteia. Urmele vor fi examine cu deosebită atenție, descrise în procesul-verbal și fotografiate, apoi ridicate prin metodele cunoscute, deoarece pot contribui la identificarea făptuitorilor.

Pe traseul cuprins între locul unde s-a comis fapta și locuința persoanelor bănuite de săvârșirea acesteia ori ascunzătoarea în care au fost găsite bunurile sustrate, vor fi cercetate urmele care pot contribui la identificarea autorilor. Vor fi cercetate, descise, fotografiate, ridicate cu ajutorul mulajelor de gips urmele de picioare, sau urmele mijloacelor de transport. Chiar dacă acestea nu prezintă suficiente detalii pentru identificarea făptuitorilor sunt utile pentru determinarea apartenenței de gen, pentru stabilirea numărului de persoane participante la săvârșirea faptei, ori pentru stabilirea traseului parcurs de făptuitori, pe jos sau cu mijloacele de transport.

Pe întregul traseu presupus a fi parcurs de făptuitori vor fi căutate obiecte sau resturi de obiecte sustrate de la locul săvârșirii furtului. În practica organelor de urmărire penală se descriu asemenea urme în caz de sustragere de furaje, cereale, materiale de construcție etc., deoarece produsele sau resturi ale acestora cad din cauza trepidațiilor, vitezei ori defecțiunilor de la caroseria mijlocului de transport în care sunt transportate.

Dacă făptuitorii au fost descoperiți pe traseu cu bunurile sustrase, acestea vor fi inventariate, descrise în procesul-verbal de constatare și fotografiate, apoi ridicate pentru a fi restituite persoanelor prejudiciate. Dacă bunurile sustrase se află în mijloace de transport, acestea vor fi reținute pentru cercetări, bunurile vor fi restituite persoanelor prejudiciate, iar atunci când sunt întrunite condițiile prevăzute de lege (art. 118 și următoarele Cod penal), mijloacele de transport pot fi indisponibilizate în vederea confiscării.

La locul unde s-au găsit bunurile sustrase (locuința făptuitorilor, în câmp, în pădure) se efectuează cercetări pentru identificarea bunurilor, inventarierea și descrierea lor, apoi se dispune ridicarea lor în vederea restituirii persoanelor prejudiciate, chiar dacă au fost vândute altor persoane. Dacă există dovezi sau indicii că asemenea bunuri s-ar afla în incinta unor instituții, societăți comerciale sau locuințe ale cetățenilor, se vor efectua percheziții, cu respectarea dispozițiilor cuprinse în Codul de procedură penală.

Secțiunea a III-a - Alte activități de urmărire penală

§1. Ascultarea persoanelor

a. Ascultarea persoanei vătămate

La ascultarea persoanei vătămate se folosesc metode tactice diferite, în funcție de natura faptei cercetate: furt sau tâlhărie.

Când se reclamă furtul unor bunuri sau valori, persoana vătămată trebuie să furnizeze cât mai multe date necesare identificării făptuitorilor. Dacă făptuitorii sunt cunoscuți, vor fi stabilite relațiile dintre aceștia și reclamant: soți, rude, colegi de muncă, existența unor litigii anterioare (neplata unei datorii, litigii privind dreptul de proprietate) etc. În cazul făptuitorilor necunoscuți, vor fi cerute cât mai multe date utile identificării (numărul acestora, vârsta probabilă, detalii privind îmbrăcămintea etc.).

De asemenea, de la partea vătămată pot fi obținute date concrete privind bunurile furate, modul în care se prezenta locul faptei înaintea săvârșirii infracțiunii, persoanele care aveau cunoștință de existența bunurilor și, eventual, posibilitatea de acces la bunurile respective.

Totodată, cu prilejul ascultării persoanei vătămate, trebuie să se stabilească cu exactitate modul în care aceasta și-a petrecut timpul înaintea săvârșirii faptei, precum și în momentul ori după comiterea infracțiunii³.

Dacă se reclamă săvârșirea unei infracțiuni de tâlhărie care implică folosirea violenței, se vor menționa date privitoare la instrumentul folosit (cuțit, par, pistol,

³ Emilian Stancu, op. cit. supra, p. 304.

spray-uri paralizante etc.), numărul agresorilor, identitatea acestora, dacă este cunoscută, sau elemente de identificare, în cazul făptuitorilor necunoscuți. Pentru dovedirea urmelor de violență se va solicita prezentarea actului medico-legal (când există), ori se va dispune din oficiu examinarea medico-legală a persoanei vătămate.

Dacă persoana vătămată a suferit leziuni grave și este internată într-o instituție medico-sanitară, va fi audiată în prezența medicului; declarațiile acesteia vor fi privite cu unele rezerve, atunci când se află încă într-o stare accentuată de tulburare psihică. Totodată, se vor cere persoanei vătămate precizări în legătură cu eventualele leziuni provocate făptuitorului, deoarece aceste urme pot ajuta la identificarea autorului (autorilor)⁴.

b. *Ascultarea martorilor*

La cercetarea furtului sau a tâlhăriei, martorii pot furniza informații utile pentru identificarea făptuitorilor, natura și valoarea bunurilor sustrase, locul și timpul când s-au săvârșit faptele etc.

Ascultarea martorilor implică culegerea a cât mai multor date privitoare la persoana acestora și la relațiile în care se află cu persoana vătămată și cu făptuitorii. Ordinea în care vor fi audiati martorii depinde de împrejurările pe care le cunosc și de relațiile în care se află cu victima și învinuitul sau inculpatul. Întrebările adresate martorilor diferă după natura faptelor (furt sau tâlhărie), momentele principale din filmul acțiunii pe care le-au perceput (anterioare, concomitente sau posterioare săvârșirii faptei), interesul care îl pot avea în legătură cu fapta sau cu părțile din proces (rudenie sau dobândirea unor obiecte din cele aparținând persoanei vătămate, indiferent dacă au știut sau nu că provin din săvârșirea furtului sau a tâlhăriei etc.).

Pentru faptele săvârșite de persoanele pe care victima nu le-a văzut sau nu le-a identificat, se va proceda la prezentarea pentru recunoașterea persoanelor pe care martorii le-au văzut la locul faptei, în vederea identificării lor.

Pentru a se stabili dacă fapta constituie furt sau tâlhărie, martorii trebuie să descrie atitudinea victimei în momentul faptei, adică, dacă aceasta s-a opus în mod real ori a simulat, dacă a strigat după ajutor, dacă mai era împreună cu alte persoane etc.⁵

c. *Ascultarea învinuitului sau inculpatului*

Ascultarea învinuitului sau inculpatului se va face cu respectarea dispozițiilor legale, care garantează dreptul la apărare, și cu aplicarea metodelor de tactică criminalistică, adecvate naturii faptei cercetate (furt sau tâlhărie), și mijloacelor folosite la săvârșirea faptei.

⁴ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 305.

⁵ Emilian Stancu, *op. cit. supra*, p. 305.

Momentul tactic al ascultării învinuitului sau inculpatului va fi ales în funcție de stadiul în care se află cercetările și de natura probelor în posesia cărora se află organul judiciar. Când nu există dovezi suficiente și convingătoare pentru dovedirea vinovăției, cercetările vor începe cu audierea martorilor și apoi se va proceda la ascultarea învinuitului sau inculpatului. Dimpotrivă, dacă există suficiente probe pentru dovedirea vinovăției, va fi mai întâi ascultat învinuitul sau inculpatul și apoi martorii.

În funcție de atitudinea de recunoaștere sau nerecunoaștere a vinovăției de către învinuit sau inculpat, se vor folosi metodele tactice adecvate, știut fiind faptul că nu este necesară obținerea cu orice preț a mărturisirii, ci trebuie consemnate doar explicațiile pe care le dă acesta cu privire la fapta pentru care este cercetat. Furturile și tâlhăriile sunt săvârșite, de multe ori, de infractori înrăiți, recidiviști, care neagă vinovăția, împotriva tuturor evidențelor și a probelor existente la dosar. De fiecare dată și pentru orice învinuit sau inculpat se vor consemna răspunsurile primite la întrebările organului de urmărire penală și cererile de probe solicitate în apărare. Toate aceste apărări vor fi verificate prin administrarea probelor solicitate de învinuit sau inculpat, ori a altor probe ce rezultă din lucrările dosarului.

Când specificul faptei cercetate o impune, se va proceda la efectuarea confruntării, a prezentării pentru recunoaștere, a înfățișării probelor pe care le deține organul judiciar, a reconstituirii etc.

Dacă învinuiții sau inculpații neagă săvârșirea furtului sau tâlhăriei, folosindu-se și de alibiuri, organul judiciar trebuie să insiste asupra modului în care și-au petrecut timpul în momentul săvârșirii faptei, asupra provenienței bunurilor sau valorilor descoperite cu prilejul perchezițiilor, ca și asupra modului în care își justifică felul de viață, superior posibilităților materiale⁶.

§2. Efectuarea perchezițiilor și a reconstituirilor

a. Percheziția

Percheziția este o metodă tactică, frecvent folosită în cercetarea infracțiunilor de furt și tâlhărie, în scopul descoperirii locului unde se află ascunse bunurile sustrase. Această activitate trebuie să se desfășoare după un plan, care să cuprindă obiective judicios formulate. Pentru a se asigura succesul percheziției, organele de urmărire penală trebuie să știe unde să caute, ce să caute și cum să caute.

Locul unde se efectuează percheziția poate fi locuința făptuitorului, locul de muncă al acestuia sau locul persoanelor care au participat la săvârșirea faptei. În caz de nereușită, se vor efectua percheziții și la domiciliul rudelor, prietenilor, vecinilor sau al altor persoane, induse în eroare de făptuitori cu privire la proveniența

⁶ Ibidem, p. 307.

bunurilor⁷. De asemenea, este recomandabil să se repete percheziția la domiciliul făptuitorilor, cunoscându-se faptul că aceștia pot să readucă bunurile ascunse temporar la domiciliul altor persoane.

Obiectele și valorile care se caută pot fi din cele mai diferite, însă va fi luată în considerare natura bunurilor sau valorilor reclamate de persoanele prejudiciate. La percheziție trebuie căutate bunurile sustrate, fragmente sau resturi ale acestora, ambalaje, etichete căzute sau desprinse intenționat de pe obiectele furate etc. De asemenea, vor fi căutate instrumentele sau mijloacele folosite la săvârșirea furtului.

Metodele tactice folosite la căutarea bunurilor vor fi alese în funcție de locul cercetat (spațiul de locuit sau câmp deschis), volumul și cantitatea de bunuri sustrate etc.

Constatările făcute vor fi consemnate în procesul-verbal, iar pentru ascunzători și obiectele găsite se vor efectua fotografii judiciare operative.

b. Reconstituirea

Reconstituirea este frecvent întâlnită, fiind practică în scopul verificării posibilității sau imposibilității producerii faptelor într-un anumit mod, ori al apariției unor anumite rezultate, ca urmare a săvârșirii unor anumite acțiuni. Astfel, în cazurile privind furturile prin efracție se poate verifica posibilitatea sau imposibilitatea comiterii furtului într-un anumit mod, al pătrunderii infractorilor prin spărtura produsă în zidul depozitului sau al camerei de locuit, al scoaterii obiectelor sustrate prin locul prin care se pretinde că au pătruns făptuitorii, posibilitatea sau imposibilitatea săvârșirii furtului de către un singur infractor sau împreună cu alți participanți.

Efectuată cu respectarea tuturor regulilor tactice și metodologice cunoscute, reconstituirea poate contribui la verificarea probelor deja administrate, la obținerea de noi probe și la delimitarea furtului de simulările de furt. Valoarea probatorie a reconstituirii în cazurile privind infracțiunile de furt ori tâlhărie depinde și de modul în care rezultatele ei sunt consemnate în procesul-verbal, ori cum sunt executate fotografiile judiciare operative, schițele etc.

O modalitate de efectuare a reconstituirii, folosită frecvent în cercetarea infracțiunilor de furt, este cea privitoare la verificarea unor împrejurări negative (controversate). Așa, de pildă, prin descoperirea și cercetarea urmelor de spargere a geamurilor, a ușilor, a încuietorilor și a pereților, a urmelor de picioare, de escaladare ori de transport al obiectelor furate, se determină atât modul săvârșirii infracțiunii, felul instrumentelor utilizate și îndemânarea persoanelor în folosirea lor, cât și faptul dacă nu este o simulare, pentru acoperirea lipsurilor în gestiune⁸.

⁷ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 327.

⁸ Ion Mircea, *Împrejurări controversate de la locul săvârșirii unor infracțiuni de furt*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Iurisprudentia*, nr. 2/1987, p. 79-80.

§1. Furtul din locuințe

Furtul din locuințe prezintă un grad sporit de pericol social, deoarece, de foarte multe ori, este urmat de uciderea victimei.

Metodele tactice criminalistice trebuie adaptate la împrejurările în care s-a săvârșit fapta și la mijloacele folosite de făptuitori: chei mincinoase, forțarea încuietorilor, pătrunderea prin eşaladarea zidurilor etc. În practica organelor de urmărire penală sunt cunoscute cazurile în care infractorii urcă pe acoperișul blocului, folosesc obiecte din dotarea alpinistilor și coboară până la geamul deschis, prin în care pătrund în interior. Cu valizele încărcate cu obiectele sustrase părăsesc apartamentul, fără a fi observați sau luați în seamă de locatari, care îi consideră ca pe cei mai pașnici mușafiri, aflați în vizită la rude sau prieteni.

Alteori, mijloacele și metodele folosite de făptuitori sunt de-a dreptul surprinzătoare, chiar dacă unele se practică de zeci sau sute de ani, iar altele sunt de dată foarte recentă. Astfel, uneori, furturile se comit fără pătrunderea infractorului în locuință, ci sustrăgând obiectele prin aruncarea pe fereastra deschisă a unei mici sfere de plumb, având fixate trei undite de știu că, și scoaterea prin fereastră a obiectelor agățate⁹.

Furturile din locuințe nu se comit în mod întâmplător, ci sunt bine pregătite. Cele mai numeroase cazuri sunt semnalate în timpul verii, când populația orașelor este plecată în concediu, la munte sau la mare, ori la rudele care locuiesc în sate. De asemenea, faptele se săvârșesc în timpul zilei, când majoritatea persoanelor apte de muncă sunt plecate de acasă. Făptuitorii folosesc soneria și, dacă nu răspunde nimeni, pătrund în apartament cu chei potrivite.

Indiferent de mijloacele folosite de făptuitori, cercetarea la fața locului trebuie efectuată cu respectarea metodelor de tactică criminalistică, adaptate locului unde s-a săvârșit infracțiunea. Un interes deosebit îl prezintă cercetarea locului faptei, în vederea descoperirii urmelor instrumentelor de spargere, a amprentelor digitale, a obiectelor aparținând făptuitorilor, pierdute sau abandonate la locul faptei etc.

Se recomandă ca cercetările să înceapă imediat după primirea sesizării, de mare ajutor, dar cu unele rezerve, fiind, uneori, câinele de urmărire. La cercetări trebuie să participe și victima, care poate să dea explicații în legătură cu modificările intervenite în locuință, bunurile furate și obiectele ce nu-i aparțin, descoperite la locul infracțiunii, pentru că acestea ar putea fi ale făptuitorilor, uitate sau abandonate, și ar putea folosi la identificarea autorilor¹⁰.

În cursul cercetărilor se stabilesc căile de acces în locuință, drumul parcurs de

⁹ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 649.

¹⁰ S.A. Golunski, *op. cit.*, p. 466-467.

infractor în interiorul încăperilor, operațiile desfășurate, metodele și instrumentele folosite, dacă au fost unul sau mai mulți infractori etc.¹¹

Cercetarea acestor fapte continuă cu identificarea autorilor și, pe cât posibil, recuperarea bunurilor sustrase, audierea martorilor, prezentarea pentru recunoaștere a persoanelor sau bunurilor etc.

§2. Furtul din buzunare

Furtul din buzunare se săvârșește în locuri aglomerate: mijloace de transport, magazine etc. Autorii acestor fapte știu că cei aflați în asemenea locuri au posibilități mai reduse de control asupra banilor sau valorilor aflate asupra lor.

Cercetarea furtului din buzunare presupune cunoașterea metodelor folosite de făptuitor și, mai ales, împrejurarea că aceștia lucrează în echipă.

După sustragerea bunului, infractorul îl predă unui complice, care se va îndepărta cu bunul furat, autorul rămânând în apropiere și insistând să fie perchezitionat¹². Când echipa acționează în mijloacele de transport în comun, la ore de mare aglomerație, este nevoie de cel puțin trei persoane, de regulă bărbați, dar pot fi incluse și una sau două femei, care au rolul de a distrage atenția victimei. Cei trei făptuitori înconjoară victima, în încercarea de a-și face loc de trecere, timp în care unul se întoarce și ia obiectul reperat (portmoneu, stilou etc.). Un complice continuă să preseze victima, pentru a facilita îndepărtarea autorului, care trece pe lângă cel de-al doilea complice și îi strecoară, neobservat, în buzunarul hainei, obiectul furat, apoi coboară toți la prima stație de tramvai, troleibuz, autobuz sau tren¹³.

De asemenea, este cunoscut faptul că există persoane specializate¹⁴ în săvârșirea acestor furturi, care își împart „zonele de activitate” după străzi, mijloace de transport, traseele ori tipurile acestora etc. De aceea, și organele de poliție care cercetează aceste forme de furt sunt instruite pentru a cunoaște sistemele de operare folosite de făptuitori.

Pentru a se asigura succesul cercetărilor este recomandabil ca făptuitorii să fie surprinși asupra faptei, să fie recuperate bunurile și obiectele furate și să fie identificați cei care au reușit să fugă de la locul faptei. Persoanele suspecte vor fi perchezitionate, locurile aglomerate vor fi izolate, pentru a nu se oferi posibilitatea făptuitorilor să părăsească spațiul cercetat. De asemenea, vor fi cercetate încăperile, tramvaiul, autobuzul, sălile de spectacol etc., pentru a se descoperi obiectele abandonate de făptuitorii care au observat că sunt urmăriți.

¹¹ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași 1992, p. 406.

¹² Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 331; Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 399.

¹³ R.A. Reiss, *Manuel de police scientifique (Technique) I*, "Vols et Homicides", Paris, 1911, p. 126-127.

¹⁴ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 649.

După constatarea faptei, cercetările continuă cu ascultarea persoanei vătămate, efectuarea perchezițiilor corporale, ascultarea și reținerea învinutului sau inculpatului, prezentarea pentru recunoaștere etc.

§3. Furtul de autoturisme. Furtul din autoturisme

a. Numărul furturilor de autoturisme este în continuă creștere, în toate țările lumii. În România acționează bande specializate, ce cooperează pe plan internațional. De aceea, și organele de poliție își extind colaborarea cu polițiile din țările vecine sau cu Interpolul¹⁵.

Dificultățile întâmpinate în cercetarea acestor forme de furt se datorează numărului în continuă creștere a parcului de mașini, a tipurilor tot mai diversificate de autoturisme și a lipsei pieselor de schimb. Autoturismele sunt sustrase și descompletate, pentru a fi vândute ca piese de schimb, pentru a se circula cu ele, cu număr de înmatriculare fals, cu seria motorului schimbată etc., pentru a se săvârși o infracțiune sau pentru a se îndepărta de la locul faptei; uneori, persoanele folosesc mașinile sustrase pentru a se distra, apoi le abandonează. Din ultima categorie, numărul cel mai mare de infractori îl dau tinerii, care părăsesc autoturismul fără a-i aduce stricăciuni¹⁶.

Pentru găsirea autoturismelor furate și identificarea autorilor sunt pregătiți polițiști, care activează și se perfecționează continuu, pentru cercetarea acestor forme de furt. Dintre metodele tactice folosite menționăm controalele tip "filtru total", în punctele intens circulate, verificări la atelierele de reparații și în locurile în care se comercializează piese de schimb, folosirea surselor proprii de informare ale poliției etc.

După descoperirea autovehiculului abandonat, acesta va fi studiat, pentru început, în general, apoi, pentru descoperirea urmelor, va fi examinată fiecare piesă, portierele, clantele acestora, aripile și capota, porțiune cu porțiune, fără a neglija osiile sau interiorul său¹⁷.

b. Furtul din autoturisme este, de asemenea, frecvent întâlnit în practica organelor de urmărire penală. Numărul de fapte săvârșite este cu mult mai mare decât cele reclamate, deoarece unele persoane păgubite evită să reclame furtul, mai ales dacă s-au sustras bunuri de valoare redusă (pneuri uzate, ștergătoare parbriz etc.).

La cercetarea furturilor din autoturisme se acordă importanță deosebită examinării sistemelor de închidere forțate de făptuitori, deoarece pot păstra urme ale instrumentelor de spargere sau cheilor folosite pentru deschiderea portierelor ori portbagajelor. De asemenea, vor fi căutate și valorificate urmele digitale.

¹⁵ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 313.

¹⁶ Camil Suci, *op. cit.*, p. 651.

¹⁷ Ion Mircea, *Metode de urmărire a autovehiculelor dispărute de la locul faptei*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Iurisprudentia*, Cluj, 1966, p. 163.

Furturile din autoturisme sunt săvârșite de persoane „specializate”, care pot fi identificate, uneori, după „modus operandi sistem”.

Metodele de săvârșire a furturilor din autoturisme sunt din ce în ce mai sofisticate. De la folosirea unor chei potrivite, se ajunge la folosirea unor tehnici moderne de anihilare a sistemelor de alarmare obișnuite, dar și a celor de ultimă creație, care sunt tot mai ineficiente¹⁸.

¹⁸ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 313.

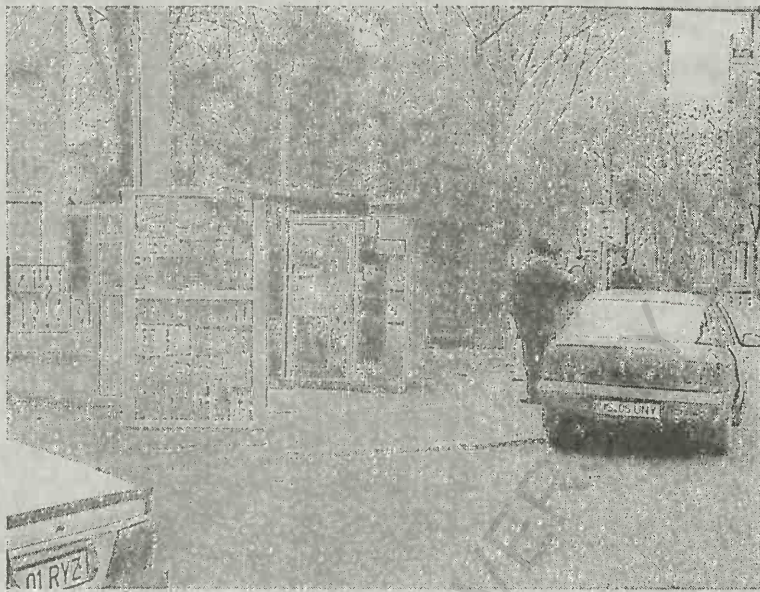

Foto 1 - Imagine a locului unde se afla magazinul stradal

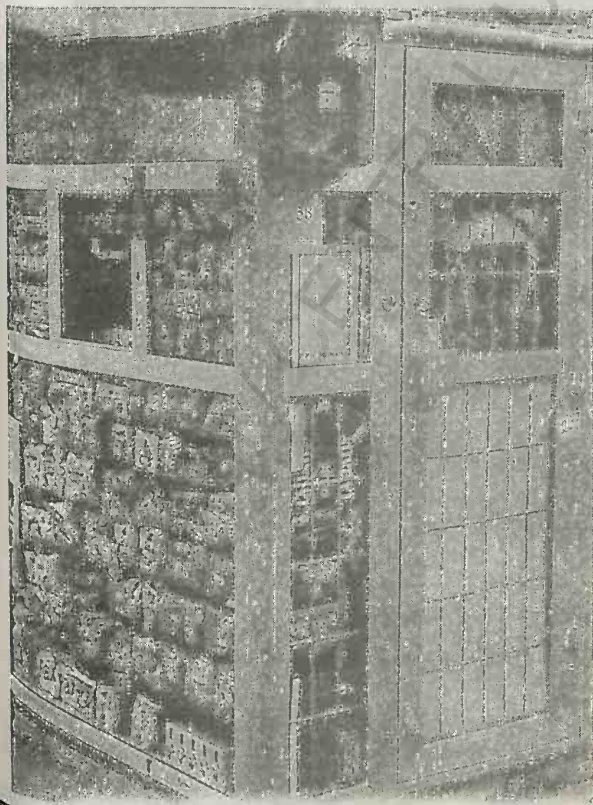

Foto 2 - Magazinul stradal din care s-au sustras mărfuri

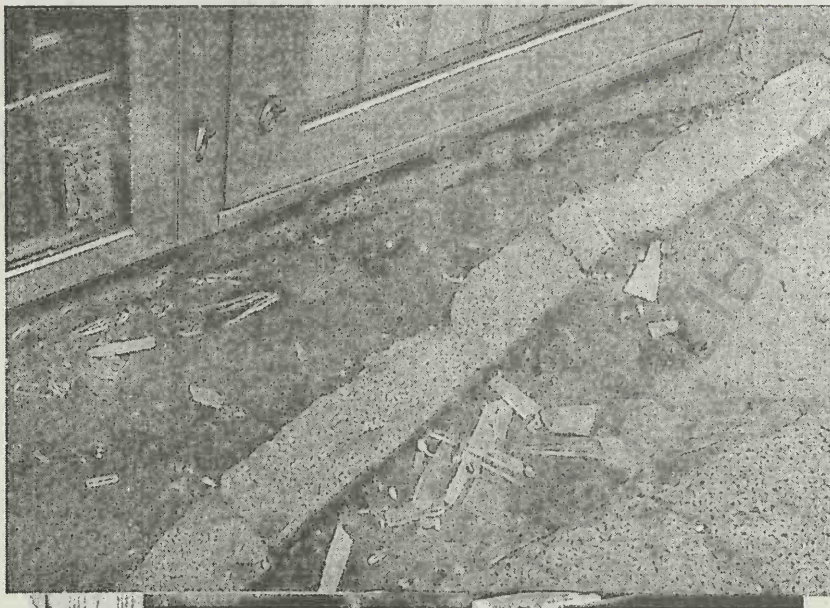

Foto 3 - Cioburi de sticlă și alte urme de violență la locul faptei

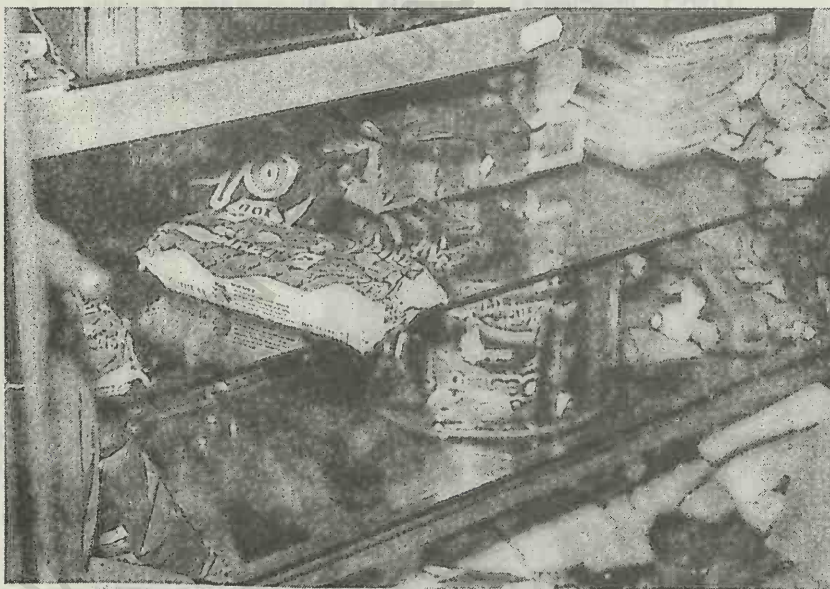

Foto 4 - Imagine din magazia de obiecte, după săvârșirea faptei

Cercetarea la fața locului într-un caz de furt dintr-o locuință
(Caz cercetat de Poliția Municipiului Iași)

Foto 1 - Locuință asupra căreia s-a săvârșit furtul

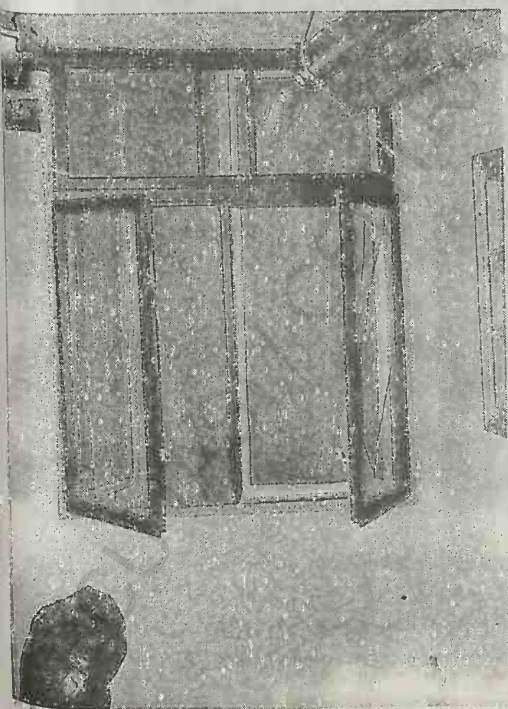

Foto 2 - Geamul prin care a pătruns făptuitorul

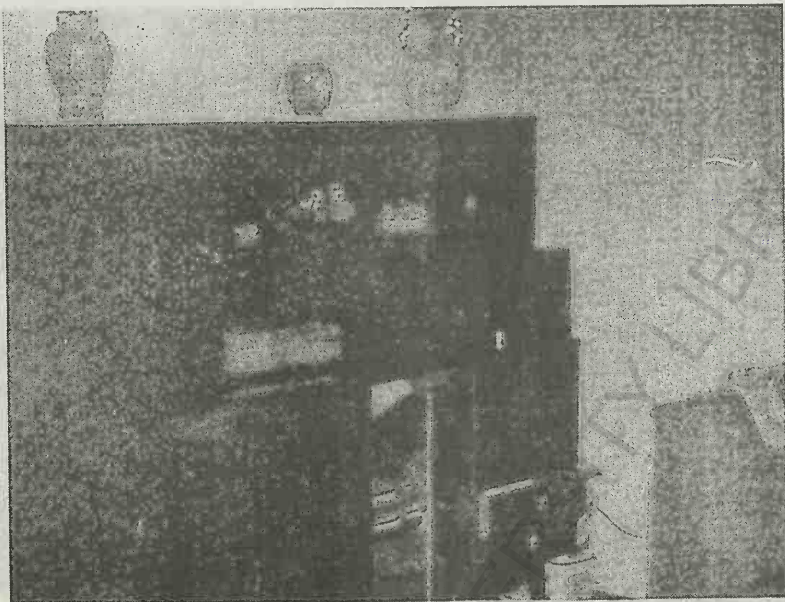

Foto 3 - Dulapul din care s-au sustras bani și obiecte

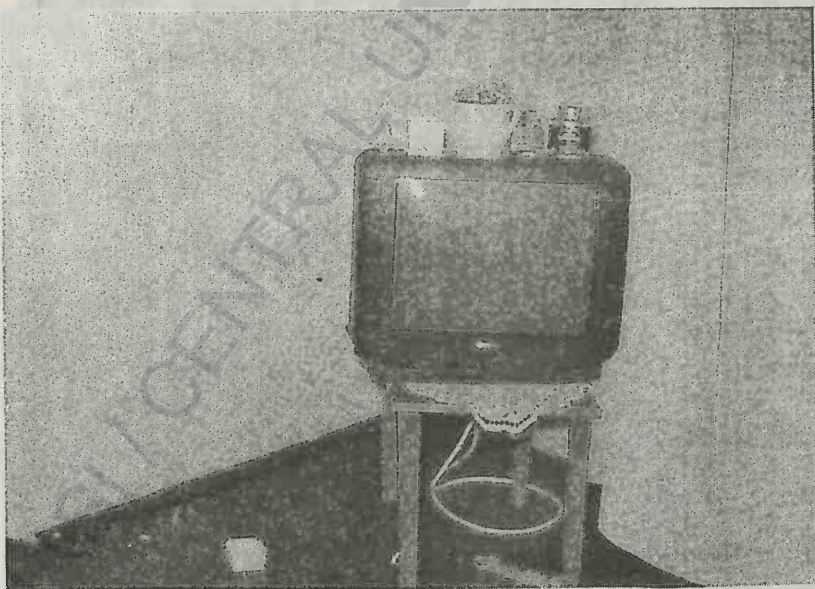

Foto 4 - Televizorul de pe care s-au relevat urme de deget

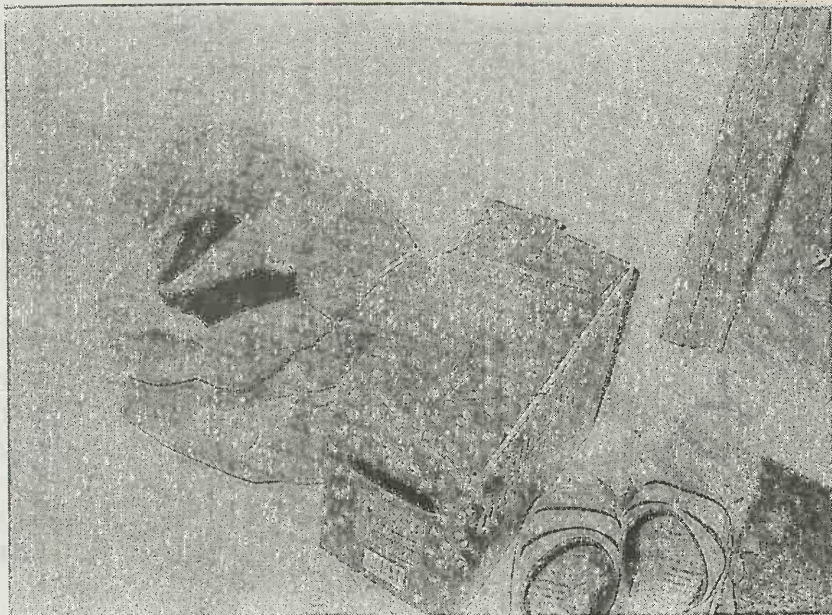

Foto 5 - Obiecte abandonate la ieșirea din apartament

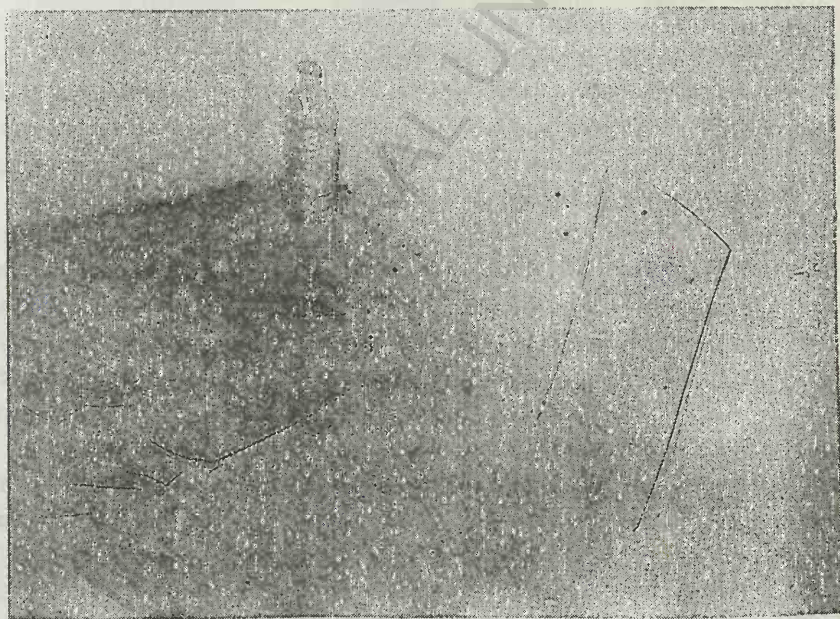

Foto 6 - Cioburi de sticlă și stropi de sânge, aflate lângă dulapul de unde s-au sustras bani și obiecte

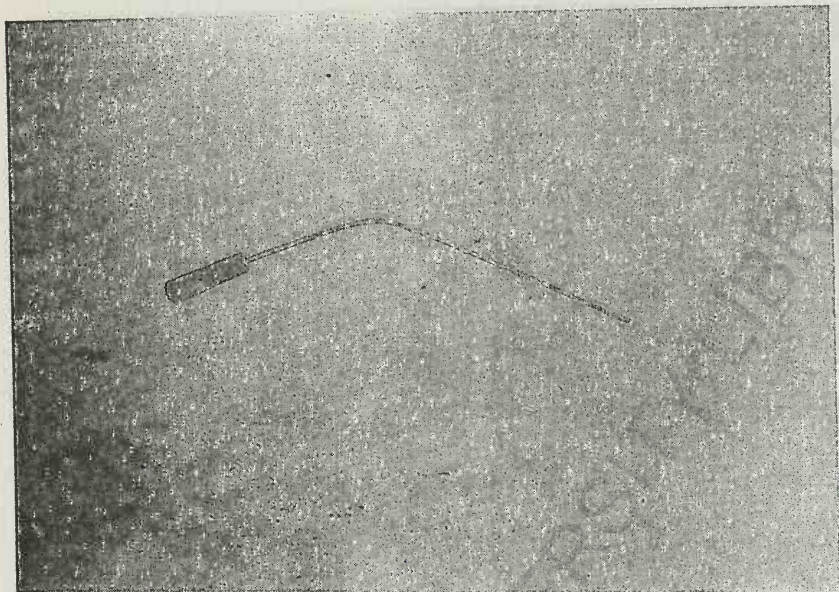

Foto 7 - Instrumentul de spargere abandonat la locul faptei

CAPITOLUL al XXXI-lea CERCETAREA ACCIDENTELOR DE MUNCĂ

Secțiunea I - Considerații preliminare

§1. Cadrul juridic

În domeniul protecției muncii sunt aplicabile o serie de acte normative care prevăd asigurarea celor mai bune condiții pentru desfășurarea procesului de muncă, apărarea vieții, integrității corporale și sănătății, salariilor și a altor persoane participante la procesul de muncă.

Încălcarea dispozițiilor legale privitoare la protecția muncii poate atrage răspunderea disciplinară, administrativă, materială sau penală, în funcție de natura juridică a faptelor constatate de organele competente.

Cercetarea criminalistică a accidentelor de muncă are în vedere, în primul rând, faptele penale, prin care se încalcă normele legale privitoare la protecția muncii. Pe lângă cunoașterea metodelor tactice aplicabile la cercetarea accidentelor de muncă, trebuie cunoscute și dispozițiile de drept penal aplicabile: *Codul de procedură penală*, *Codul penal* și *Legea protecției muncii*.

Codul de procedură penală cuprinde dispoziții generale, aplicabile la cercetarea oricăror fapte penale, precum și dispoziții speciale, precum acele ale articolul 209, care prevede că accidentele de muncă fac parte din infracțiunile pentru care urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de procuror.

Codul penal cuprinde dispoziții care incriminează fapte prin care se încalcă în același timp norme din acest cod, precum și normele de protecție a muncii, cum ar fi distrugerile de bunuri prin incendii sau explozii. Sunt, de asemenea, aplicabile dispozițiile articolului 33 lit. b Cod penal, privitoare la concursul ideal de infracțiuni. Astfel, persoana vinovată de producerea unui accident de muncă mortal încalcă, printr-o singură acțiune sau inacțiune, normele cuprinse în articolul 178 Cod penal și cele cuprinse în articolele 34-38 din *Legea protecției muncii*.

Legea protecției muncii (nr. 90 din 23 iulie 1996, intrată în vigoare la 23 septembrie 1996) cuprinde norme reprezentând un sistem unitar de măsuri și reguli aplicabile tuturor participanților la procesul de muncă. O dată cu intrarea în vigoare a noii legi au fost abrogate dispozițiile cuprinse în *Legea nr. 5/1965* cu privire la protecția muncii, precum și dispozițiile H.C.M. nr. 2896/ 1966 privind declararea, cercetarea și evidența accidentelor de muncă și a bolilor profesionale, H.C.M. nr. 304/1975 privind echipamentul de protecție, H.C.M. 2494/1969 privind contravențiile în domeniul muncii, precum și orice dispoziții contrare acestora.

Legea stabilește obligații privind realizarea măsurilor de protecție a muncii, coordonarea și controlul activității de protecție a muncii și răspunderea juridică a

persoanelor vinovate de încălcarea dispozițiilor legale privitoare la protecția muncii. De asemenea, trebuie subliniată importanța dispozițiilor tranzitorii și finale ale legii, în care sunt interpretate noțiunile de "loc de muncă cu pericol deosebit", "pericol iminent de accidentare", „practică profesională” etc.

§2. Competențe. Atribuții

Pentru cercetarea accidentelor de muncă sunt formate echipe sau comisii care au atribuții proprii, fără ca între ele să existe relații de subordonare.

Pentru *cercetarea criminalistică a accidentelor de muncă* se constituie o echipă operativă, al cărei conducător este procurorul și din care fac parte: organele de poliție, specialiști din domeniul în care a avut loc evenimentul și medicul legist, dacă accidentul a produs vătămarea sau moartea uneia sau a mai multor persoane.

Pentru *cercetarea accidentelor de muncă de către organele de specialitate* cu atribuții în acest domeniu sunt stabilite competențe în funcție de consecințele accidentului. Potrivit articolului 26 alin. 1 din Legea nr. 90/23.07.1996, cercetarea accidentelor de muncă se efectuează astfel:

- a. de către persoana juridică, în cazul accidentelor care au produs incapacitate de muncă;
- b. de către inspectoratele de stat teritoriale pentru protecția muncii, în cazul accidentelor care au produs invaliditate, deces, accidente colective, precum și în cazul accidentelor de muncă, care au produs incapacitate temporară de muncă salariaților angajați la persoane fizice;
- c. de către Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în cazul accidentelor de muncă colective, generate de unele evenimente deosebite, precum și avariile sau exploziile.

Comisiile de specialitate întocmesc un dosar în două sau mai multe exemplare, din care un exemplar va fi înaintat procurorului de la Parchetul în a cărui rază de activitate a avut loc accidentul.

În cazul accidentelor de circulație, produse pe drumurile publice, în care, printre victime, sunt persoane aflate în îndeplinirea sarcinilor de serviciu, persoana juridică sau fizică la care sunt angajați accidentații va anunța de îndată inspectoratul de stat în raza căruia s-a produs accidentul. În aceste cazuri, organele de poliție care au constatat fapta vor trimite organelor prevăzute în articolul 26 alineatul 1 din lege un exemplar din procesul-verbal de cercetare la fața locului, la cererea acestora. De asemenea, în caz de deces al persoanei accidentate în muncă, unitatea medico-legală competentă este obligată să înainteze inspectoratului de stat teritorial pentru protecția muncii, în termen de 7 zile de la data decesului, o copie de pe raportul de constatare medico-legală¹.

¹ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op.cit.*, p. 405.

§3. Principalele aspecte ce trebuie clarificate la cercetarea accidentelor de muncă

Comisia desemnată să cerceteze accidentul de muncă, potrivit competențelor stabilite de dispozițiile articolului 26 alineatul 1 din lege, este obligată să cerceteze fapta sub toate aspectele și să încheie un act de constatare în care va consemna rezultatul cercetărilor (articolul 26 alineatul 2 din Legea nr. 90/ 1996), după cum urmează:

a. Stabilirea cauzelor și împrejurărilor în care a avut loc accidentul

Pentru a clarifica acest aspect, comisia trebuie să cunoască specificul locului de muncă, procesul tehnologic, atribuțiile pe care le are fiecare persoană la locul de muncă, datele tehnice privind exploatarea utilajelor etc. De aceea, din comisie fac parte inspectori de stat, specializați în protecția muncii în domenii de activitate, precum: exploatarea miniere, exploatarea forestiere, construcții, agricultură etc.

b. Prevederile din normele de protecție a muncii care nu au fost respectate

În domeniul protecției muncii există două categorii de norme ce trebuie cunoscute de cei care cercetează accidente de muncă: norme cu caracter general, aplicabile fiecărui loc de muncă, și norme specifice fiecărui departament central: construcții de mașini, sector forestier, exploatarea miniere, transporturi, agricultură etc.

După adoptarea Legii nr. 5/1965 cu privire la protecția muncii, au fost elaborate norme generale și norme departamentale pentru aplicarea legii. Prin intrarea în vigoare a Legii protecției muncii nr. 90/1996 a fost abrogată Legea nr. 5/1965 și actele normative elaborate pentru aplicarea ei. De aceea, articolul 47 din Legea nr. 90/1996 stabilește obligația Ministerului Muncii și Protecției Sociale ca, în colaborare cu organele de stat competente, să elaboreze, în termen de 30 zile de la publicarea legii (până la 23.08.1996), norme metodologice pentru aplicarea prevederilor acesteia.

c. Stabilirea persoanelor care se fac răspunzătoare de nerespectarea normelor de protecție a muncii

La fiecare loc de muncă sunt stabilite responsabilități privind respectarea normelor de protecție a muncii, începând cu conducerea echipei, secției, întreprinderii (șef de echipă, maestru, inginer etc.) și terminând cu conducătorul întreprinderii. Cunoscându-se atribuțiile fiecărei persoane la locul de muncă se va stabili și modul în care fiecare din cei care au sarcini de supraveghere și control sau execuție și-au respectat aceste atribuții.

Stabilirea acestor răspunderi este înlesnită de prezența în comisie a inspectorilor de stat pentru protecția muncii, specialiști pe domenii de activitate.

d. Menționarea sancțiunilor aplicate

Sunt avute în vedere numai sancțiunile administrative, disciplinare, contravenționale (prevăzute în articolul 40 din Legea nr.90/1996).

e. Persoana juridică sau fizică la care se înregistrează accidentul de muncă

Până la 23 septembrie 1996, când a intrat în vigoare Legea nr. 90/1996, înregistrarea accidentelor de muncă era reglementată de H.C.M. nr. 2896/1996, iar noua lege cuprinde dispoziții în acest sens în articolele 27, 28 și 32.

f. Măsurile ce trebuie luate pentru prevenirea altor accidente

Luarea măsurilor de prevenire a altor accidente este în directă legătură cu stabilirea cauzelor și împrejurărilor în care a avut loc accidentul. Deci, vor fi indicate mai întâi măsurile ce trebuie luate pentru înlăturarea acestor cauze și condiții, care, de cele mai multe ori, privesc organizarea fluxului tehnologic, instruirea personalului muncitor pentru cunoașterea normelor de protecție a muncii, procurarea echipamentului de protecție de strictă necesitate și folosirea lui la locul de muncă etc.²

Secțiunea a II-a - Cercetarea la fața locului

§1. Constituirea echipei operative

Cercetarea accidentelor de muncă se realizează în echipă, condusă de procuror. Din orice echipă fac parte organele de poliție, medicul legist (când s-au produs vătămări corporale grave sau decesul unei persoane) și inspecitori de stat pentru protecția muncii, specializați în sectorul de muncă în care a avut loc evenimentul.

Indiferent de modul în care a fost sesizat de producerea unui accident de muncă (poliție, Inspectoratul teritorial pentru protecția muncii, conducătorul locului de muncă etc.), procurorul va culege cât mai multe date în legătură cu consecințele accidentului, specificul locului de muncă, măsurile de pază sau de oprire a procesului tehnologic etc. și va forma echipa operativă cu care va trebui să se deplaseze cât mai urgent la fața locului.

² Camil Suciu, *op.cit.*, p. 637-638; Constantin Aionîtoaie, *Curs de criminalistică*, vol. III, *Metodica criminalistică*, Partea a II-a, Editat de Școala militară de ofițeri a Ministerului de Interne, București, 1977, p. 63 și urm.; Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1978, p. 185.

§2. Efectuarea cercetărilor

Cercetarea la fața locului în cazul accidentelor de muncă se face cu respectarea metodelor tactice aplicabile pentru fiecare faptă penală și cu observarea unor metode tactice specifice locului de muncă: construcții de mașini, sector forestier, minerit, agricultură etc.

Oricare ar fi specificul locului de muncă în care s-a produs accidentul, vor fi parcurse cele două faze distincte ale cercetării: faza statică și faza dinamică³.

A. Faza statică

O măsură care trebuie luată de urgență de echipa de cercetare privește salvarea victimelor. Procurorul va verifica starea victimelor, și, împreună cu medicul legist, va stabili ce măsuri se impun pentru acordarea de prim-ajutor sau transportarea acestora la unitatea spitalicească cea mai apropiată.

Cercetările vor începe cu stabilirea modificărilor ce au putut interveni până la sosirea echipei operative la fața locului, pentru ca, împreună cu inspectorii de specialitate, să se stabilească dacă acele schimbări au fost impuse de specificul procesului tehnologic, de măsurile ce trebuiau luate pentru salvarea vieții unor persoane, sau sunt încercări de derutare a cercetărilor.

Locul accidentului va fi delimitat prin tăblițe numerotate, descris în notele necesare la întocmirea procesului-verbal de constatare și fotografiat.

B. Faza dinamică

Echipa operativă care se deplasează la fața locului va fi preocupată de cunoașterea specificului locului de muncă și de multe alte obiective între care, cele mai importante, privesc:

a. stabilirea poziției, stării inițiale a instalațiilor, mașinilor și utilajelor, interesând, printre altele, dacă erau sau nu în funcțiune înainte de accident, dacă erau manevrate de personalul muncitor autorizat, dacă nu au fost observate anomalii în funcționare ș.a.;

b. cercetarea minuțioasă a urmelor, în acest scop acordându-se atenție descoperirii, fixării și ridicării tuturor categoriilor de urme, a mijloacelor materiale de probă, care pot servi la clarificarea împrejurărilor producerii accidentului etc.;

c. clarificarea eventualelor împrejurări negative în starea de fapt a locului accidentului, împrejurări de natură să ofere indicii privind încercarea de disimulare a naturii evenimentului produs etc.⁴

³ S.P. Mitricev, P. I. Tarasov Rodionov, *Criminalistica*, Partea a II-a, București, 1954, p. 136;

Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 334.

⁴ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 350-351.

Vor fi cercetate suprafețele apte să păstreze urme ale accidentului sau urme digitale. Cadavrul va fi examinat în prezența medicului legist, pentru a se descrie urmele constatate pe îmbrăcăminte și pe corp, apoi va fi transportat la morgă pentru autopsie. Se vor descrie toate urmele de violență și starea generală a cadavrului, în cazurile cu arsuri grave, distrugerii de țesuturi sau de organe etc. Practica organelor de urmărire penală se confruntă cu situații în care cadavrul a fost în întregime descompus de temperaturi înalte (oțelării) sau accidente ce se produc în industria de armament (explozive).

Obiectele purtătoare de urme, dacă sunt comod transportabile, vor fi ridicate pentru cercetări în condiții de laborator. În această categorie de obiecte pot fi incluse și documentele scrise privind desfășurarea procesului tehnologic, ordinele interne privind stabilirea răspunderilor în legătură cu protecția muncii, fișele individuale de instruire etc., ce vor servi la stabilirea persoanelor care se fac vinovate de producerea accidentului.

Rezultatul cercetărilor va fi consemnat într-un proces-verbal de constatare, la care se atașează schița locului faptei și planșa cu fotografii judiciare operative. În ultimul timp, se folosesc în mod curent mijloace moderne de fixare a locului faptei: aparatul de filmat, camere video, banda magnetică.

Specificul cercetărilor la fața locului, în cazul accidentelor de muncă, rezultă și din aceea că, deși activitatea de cercetare se desfășoară în comisie, se întocmesc mai multe acte de constatare: procesul-verbal întocmit și semnat de procuror și organele de poliție, procesul-verbal întocmit de comisia inspectoratului de stat pentru protecția muncii, procesul-verbal al pompierilor militari, dacă au fost prezenți la fața locului, în funcție de natura accidentului, raportul de autopsie medico-legală etc. Indiferent cine ar întocmi aceste acte de constatare, un exemplar al acestora va fi înaintat procurorului, pentru a fi anexat la dosarul de urmărire penală, ca probe folosite pentru stabilirea răspunderii penale a celor vinovați de producerea accidentului.

Secțiunea a III-a - Efectuarea altor acte de urmărire penală

§1. Ascultarea persoanelor

Specificul cercetării accidentelor de muncă rezultă și din aceea că la audierea persoanelor se acordă prioritate martorilor, pentru a culege cât mai multe date privitoare la împrejurările în care s-a produs accidentul și, numai după ce s-au administrat suficiente probe pentru stabilirea vinovăției, se va proceda la audierea învinuitului sau inculpatului. O poziție specială o are, de această dată, persoana vătămată.

a. Audierea martorilor

Audierea martorilor se va face cu respectarea metodelor tactice aplicabile la cercetarea oricăror fapte, dar luându-se în considerare și specificul accidentelor de muncă. Martorii trebuie selectați în funcție de raporturile în care se află cu părțile din proces (persoana vătămată și învinuitul sau inculpatul). Mai mult decât în cazul altor fapte, martorii pot fi influențați de conducătorul locului de muncă (vinovat, de cele mai multe ori, de producerea accidentului), sau chiar amenințați să nu declare adevărul ori să facă declarații mincinoase pentru a-i apăra de răspunderea penală. De asemenea, martorii pot fi influențați de persoanele care au suferit vătămări corporale și doresc să obțină o pensie de invaliditate sau alte înlesniri necuvenite.

În funcție de specificul locului de muncă și având în vedere aspectele de ordin psihologic menționate, martorii pot fi invitați să precizeze dacă s-au făcut modificări la locul accidentului, în ce constau și care a fost scopul lor, relațiile în care se află cu victima accidentului de muncă, dacă s-au exercitat presiuni asupra lor de către responsabili cu protecția muncii, pentru a face anumite declarații necorespunzătoare adevărului, dacă s-au făcut instructajele de protecție a muncii consemnate în fișele individuale și în alte acte întocmite de cei învestiți cu asemenea sarcini, dacă au primit echipamentul de protecție corespunzător și cum este folosit în producție etc.⁵

b. Ascultarea învinuitului sau inculpatului

O altă caracteristică a cercetării accidentelor de muncă este aceea că învinuitul sau inculpatul este, de cele mai multe ori, o persoană cu funcție de conducere care, cunoscându-și atribuțiile prevăzute în normele de protecție a muncii, precum și în fișa postului, are abilitatea necesară pentru a interpreta în favoarea sa împrejurările în care s-a produs accidentul și a încerca să scape de răspunderea penală. De aceea, audierea începe cu stabilirea sarcinilor de serviciu în ceea ce privește protecția muncii, dacă le-a cunoașut, ce măsuri a luat pentru respectarea lor, ce măsuri a luat pentru înlăturarea cauzelor care au determinat și a condițiilor care au înlesnit producerea accidentului etc.

Apărările învinuitului sau inculpatului vor fi consemnate și verificate prin administrarea probelor solicitate sau a celor ce rezultă din lucrările dosarului. Dacă specificul cauzei o impune, îi vor fi prezentate învinuitului sau inculpatului mijloacele materiale de probă existente (corpuri delictive, obiecte purtătoare de urme etc.) sau declarațiile altor persoane, rapoarte de expertiză etc.

c. Ascultarea persoanei vătămate

Înainte de a se proceda la ascultarea persoanei vătămate trebuie culese cât mai multe date cu privire la aceasta, cum ar fi, de exemplu, comportarea ei în timpul

⁵ Ion Mircea, *Criminalistica*, ed. a II-a, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1994, p. 325; Emilian Stancu, *op. cit. supra*, p. 352.

muncii, dacă lucrează atent ori neglijent, starea ei sufletească sau de sănătate înainte și în timpul producerii accidentului, știut fiind faptul că boala, oboseala, depresiunea sufletească reduc atenția și capacitatea de a reacționa în timp util în fața unor situații neprevăzute de persoana în cauză⁶.

Persoanele care au suferit vătămări corporale grave vor fi audiate cu respectarea metodelor tactice cunoscute și ținând seama de poziția subiectivă a acestora, de cele mai multe ori explicabilă.

Generalizarea practicii judiciare în acest domeniu ne oferă posibilitatea să distingem o categorie de persoane, care au o atitudine sinceră, corectă, obiectivă față de faptă, și a doua categorie de persoane, situate pe extreme diferite: unele acuza conducătorul locului de muncă, făcându-l vinovat de producerea accidentului, în încercarea de a obține o pensie de invaliditate chiar atunci când ele sunt răspunzătoare de nerespectarea normelor de protecție a muncii, altele își asumă pe nedrept răspunderi pentru producerea accidentului, cu scopul de a crea o situație favorabilă conducătorului locului de muncă și a-l apăra de răspunderea penală. Despre existența acestei din urmă categorii de persoane se află în cazul în care conducătorul locului de muncă nu și-a respectat promisiunile făcute privitoare la acordarea unor despăgubiri și determină victimele să revină asupra declarațiilor și să spună adevărul, chiar dacă uneori o fac cu foarte mare întârziere.

De aceea, declarațiile persoanelor vătămate trebuie privite cu multe rezerve. Rolul lor în stabilirea adevărului este secundar, în raport cu alte probe: procesul-verbal de cercetare la fața locului, rapoartele de expertiză criminalistică, expertiza tehnică sau medico-legală.

§2. Dispunerea expertizelor judiciare

Cercetarea accidentelor de muncă presupune, de cele mai multe ori, efectuarea unor expertize judiciare din cele mai diferite domenii: tehnice, criminalistice, medico-legale etc.

Expertizele tehnice au ca obiectiv clarificarea aspectelor legate de funcționarea utilajelor și instalațiilor, respectarea procesului tehnologic, a rețetelor de fabricație etc. Experții vor fi aleși din domeniul corespunzător locului de muncă: construcții de mașini, agricultură, sector minier, sector forestier etc.

Pentru dispunerea expertizei, organele de urmărire penală trebuie să cunoască specificul locului de muncă, procesul tehnologic etc., pentru a putea formula întrebări și obiective ce sunt de competența expertului și a putea înțelege și interpreta în mod critic rapoartele de expertiză.

Expertizele criminalistice pot avea obiective din cele mai diferite, după

⁶ P. Ionescu, *Unele aspecte psiho-fiziologice ale producerii accidentelor de muncă, în Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. III, Editura „Medicală”, București, 1965, p. 103-107.

specificul locului de muncă; uneori, privesc cercetarea criminalistică a scrisului (autenticitatea unor acte, semnături false în fișele individuale de protecție a muncii), cercetarea urmelor de picior, a urmelor de degete etc. Dintre expertizele criminalistice, cele traseologice au rolul de a oferi date referitoare la dinamica producerii accidentului, prin examinarea și interpretarea urmelor descoperite la fața locului⁷.

Expertiza medico-legală privește atât examinarea persoanelor rănite, cât și examinarea și autopsia cadavrelor (întregi sau fragmentate, în accidente cu consecințe deosebit de grave).

La examinarea persoanelor accidentate expertiza trebuie să stabilească dacă persoana ce a suferit vătămări corporale prezintă o infirmitate fizică permanentă, care este durata incapacității de muncă, dacă accidentul a produs invaliditate etc. De asemenea, examenul medico-legal trebuie să stabilească atât leziunile provocate prin accident, cât și cauzele medicale care l-au provocat sau favorizat⁸.

La cercetarea accidentelor de muncă mortale, expertiza medico-legală trebuie să stabilească existența legăturii de cauzalitate între accident și moarte, știut fiind faptul că moartea intervenită la locul de muncă se poate datora și altor cauze: boli preexistente, consum excesiv de băuturi alcoolice, căderi întâmplătoare, fără o legătură cu procesul de producție (loviri intenționate sau loviri din culpă, aplicate de colegii de muncă sau de superiori etc.).

§3. Stabilirea răspunderii penale a persoanelor cercetate

Scopul principal al cercetării accidentelor de muncă îl constituie stabilirea vinovăției sau nevinovăției persoanelor cu atribuții în domeniul protecției muncii. Urmărirea penală se consideră terminată numai atunci când s-a stabilit că există persoane vinovate de producerea accidentelor de muncă sau acestea s-au produs din cauze ce nu pot antrena răspunderea penală⁹.

Întrucât procurorul este cel care întocmește și actul de constatare la terminarea cercetărilor efectuate la fața locului, efectuează urmărirea penală și dispune trimiterea în judecată, tot el trebuie să stabilească și existența vinovăției persoanelor cercetate. Chestiunea prezintă un interes deosebit o dată cu intrarea în vigoare a noii legi de protecție a muncii, la data de 23 septembrie 1996, care prevede că infracțiunile la protecția muncii se pot săvârși atât cu intenție, cât și din culpă. De asemenea, sunt incriminate ca infracțiuni fapte care constau în neluarea măsurilor de protecție a muncii (articolele 34 și 35) și fapte care constau în nerespectarea măsurilor stabilite cu privire la protecția muncii (articolele 36, 37, 38).

⁷ Emilian Stancu, *op. cit. supra*, p. 353.

⁸ Gh. Scripcaru, M. Terbancea, *Patologie medico-legală*, ed. a II-a, Editura „Didactică și Pedagogică”, București, 1983, p. 32.

⁹ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobuță, *op. cit.*, p. 413.

CAPITOLUL al XXXII-lea

CERCETAREA ACCIDENTELOR DE TRAFIC RUTIER

Secțiunea I - Considerații preliminare

§1. Cadrul juridic

Cercetarea evenimentelor de trafic rutier are în vedere stabilirea consecințelor nerespectării normelor care reglementează circulația pe drumurile publice și luarea unor măsuri de combatere și prevenire a acestora. Sancționarea persoanelor vinovate de încălcarea legii se face în funcție de natura faptelor săvârșite, care pot avea caracter penal sau administrativ.

Pe lângă cunoașterea metodelor tactice aplicabile la cercetarea evenimentelor de trafic rutier, organele de urmărire penală trebuie să cunoască și dispozițiile legale aplicabile: *Codul de procedură penală*, *Codul penal*, *Codul circulației rutiere* (*Decretul 328/1966*), *Legea 32/1968 privind sancționarea contravențiilor etc.*

Codul de procedură penală cuprinde dispoziții privitoare la întocmirea procesului-verbal de cercetare la fața locului, ridicarea de obiecte și înscrisuri, ascultarea persoanelor implicate în evenimentul rutier (persoana vătămată, martorii, învinuitul sau inculpatul), dispunerea și efectuarea constatărilor tehnico-științifice și a expertizelor etc.

Codul penal incriminează drept infracțiuni fapte ce pot fi săvârșite de conducătorii auto în timpul unor evenimente rutiere: vătămări corporale din culpă (articolul 184 Cod penal), ucideri din culpă (articolul 178 Cod penal), distrugeri de bunuri (articolele 218, 219 Cod penal).

Decretul nr. 328/1966 cuprinde dispoziții speciale pentru faptele care constituie infracțiuni și cele care constituie contravenții.

Legea nr. 32/1968 privind sancționarea contravențiilor. Dispozițiile privitoare la constatarea contravențiilor prevăzute în *Decretul 328/1966* se completează cu cele prevăzute în *Legea 32/1968*¹.

§2. Competențe. Atribuții

Dată fiind multitudinea împrejurărilor în care pot fi încălcate normele privind siguranța circulației pe drumurile publice, nici noțiunea de „accident de circulație”, folosită în literatura de specialitate timp de mulți ani², nu mai corespunde realităților actuale. De aceea, preferăm denumirea de „eveniment rutier” sau pe aceea de

¹ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 416.

² Camil Suciu, *op. cit.*, p. 641.

„accident de trafic”. Cercetarea evenimentelor de trafic rutier (contravenții sau infracțiuni) este de competența organelor de cercetare penală ale poliției, specializate în acest domeniu. Prezența procurorului nu este obligatorie la cercetarea infracțiunilor prevăzute de Decretul 328/1966. Cu toate acestea, în baza relațiilor de colaborare existente între procuror și polițiști, a dreptului pe care îl are procurorul de a participa la efectuarea oricărui act de urmărire penală și a supravegherii exercitate de procuror asupra activității de cercetare penală desfășurate de organele de poliție, acesta participă în numeroase cazuri, atât la cercetarea la fața locului, cât și la efectuarea unor acte de urmărire penală.

De cele mai multe ori, când se găsește un cadavru neidentificat pe drumurile publice și nu se cunosc împrejurările în care s-a produs moartea, se verifică atât versiunea accidentului de circulație, cât și versiunea omorului intenționat, iar prezența procurorului este nu numai recomandabilă, ci chiar obligatorie.

De asemenea, procurorul participă la efectuarea unor confruntări, reconstituiri sau audieri de persoane, și anume: la ascultarea învinutului sau inculpatului, la luarea măsurii arestării preventive, prezentarea materialului de urmărire penală etc.³

Secțiunea a II-a - Cercetarea la fața locului

§1. Constituirea echipei operative

Complexitatea problemelor care trebuie rezolvate în cursul cercetărilor la fața locului impune formarea unei echipe de specialiști din cele mai diferite domenii. Din echipă vor face parte ofițeri de poliție specializați în probleme de circulație pe drumurile publice, ofițeri specializați în mecanică auto, tehnicieni sau experți criminaliști, medici legiști și, dacă sunt îndoeli cu privire la natura juridică a faptei (ucidere din culpă sau omor intenționat), trebuie să participe la cercetări procurorul criminalist. De asemenea, vor fi repartizate atribuții pe fiecare membru al echipei și vor fi asigurate mijloacele tehnice necesare cercetărilor la fața locului.

§2. Efectuarea cercetărilor

Cercetarea la fața locului se efectuează cu respectarea metodelor tactice aplicabile pentru orice faptă, dar care vor fi adaptate specificului accidentelor de trafic auto⁴. În cazul accidentelor de trafic auto, noțiunea privind „fața locului” are o sferă foarte largă, deoarece cuprinde:

a. Segmentul de cale rutieră pe care a avut loc evenimentul. Uneori, segmentul

³ Camil Suciu, *op. cit.*, p. 642.

⁴ Ion Mircea, *Criminalistica*, Editura „Lumina Lex”, București, 1998, p. 335.

de drum public (șosea, stradă, autostradă) pe care s-a produs accidentul se poate întinde de la câțiva metri, până la câteva sute de metri, dacă un autovehicul răsturnat în calea rutieră în timpul accidentului antrenează și alte autovehicule, care circulă în același sens sau în sens contrar.

b. *Porțiunile de teren învecinate cu drumul public în care au ajuns autovehiculele după accident.* Uneori, datorită vitezei excesive și a șocului puternic în timpul impactului cu alt autovehicul sau cu un obstacol (stâlp de telefon, arbori de pe marginea șoselei etc.), autovehiculul sau autovehiculele implicate în accident părăsesc partea carosabilă și ajung în terenul învecinat, la o distanță de zeci de metri față de șosea.

c. *Porțiunea de teren în care s-au descoperit urmările accidentului.* În cazul în care conducătorul auto a părăsit locul accidentului și a adus modificări autovehiculului pentru a nu fi identificat (schimbarea seriei motorului sau descompunerea mașinii pentru a se valorifica sub forma pieselor de schimb), trebuie cercetat locul unde a fost ascunsă mașina, atelierul unde a fost dusă pentru reparații etc.

d. *Căile folosite pentru fuga de la locul accidentului.* De această dată, drumul parcurs de autovehicul de la locul accidentului, în scopul sustragerii de la urmărirea penală, trebuie cercetat în vederea identificării autovehiculului și a conducătorului auto.

Oricare ar fi particularitățile cazului cercetat, vor fi parcurse cele două faze cunoscute de tactica criminalistică: faza statică și faza dinamică.

A. Faza statică

Echipa operativă sosită la fața locului trebuie să culeagă cât mai multe informații, de la organele de poliție locale care au constatat evenimentul, în legătură cu starea victimelor, identificarea acestora, la ce unitate spitalicească au fost transportate victimele care aveau nevoie de îngrijiri medicale, dacă au fost identificate cadavrele, dacă au fost ridicate de la fața locului obiecte sau valori aparținând victimelor și de către cine, dacă autovehiculul ori vehiculul hipo implicate în accident se mai găsește la locul faptei, precum și orice alte modificări survenite în câmpul infracțional, de la constatarea faptei și până la sosirea echipei operative.

Cercetările efectuate în faza statică constau în fixarea cadrului general al locului infracțiunii, prin delimitarea acestuia cu ajutorul reperelor din teren sau a tăblițelor numerotate, și efectuarea de fotografii judiciare operative. De asemenea, se vor observa: starea generală a șoselei, gradul de înclinație, condițiile meteorologice și alte detalii, în funcție de locul evenimentului rutier⁵. Vor fi descrise vehiculele găsite

⁵ Ion Mircea, *Cercetarea la fața locului a accidentelor de circulație, element necesar în urmărirea autovehiculelor dispărute de la locul faptei*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Iurisprudentia*, Cluj, 1964, p. 154-155.

la locul accidentului (cărute cu cai, autovehicule), cadavrul, obiectele căzute din vehicul în timpul impactului, obiectele aparținând victimelor sau făptuitorilor, pierdute sau abandonate la locul faptei etc. Se vor consemna distanțele dintre acestea și reperele principale din teren (borna kilometrică, arborii din zona de protecție, stâlpii de susținere a rețelei telefonice sau a rețelei electrice etc.).

În această etapă a cercetărilor, o atenție deosebită trebuie acordată măsurării urmei de frânare, cât și surprinderii unor eventuale împrejurări negative⁶.

Fixarea pe peliculă a cadrului general al locului cercetat se face cu aparatul foto, aparatul de filmat sau camera video.

B. Faza dinamică

În această etapă se desfășoară o activitate complexă, în care fiecare specialist din echipă își îndeplinește atribuțiile specifice.

Ofițerul specializat în cercetarea și valorificarea urmelor (tehnician sau expert criminalist) va examina autovehiculul angajat în accident, pentru descoperirea și fixarea urmelor utile identificării autovehiculului ce nu se mai găsește la fața locului, a urmelor de suprafață sau de adâncime, a urmelor de mâini sau de picioare etc. De asemenea, va examina îmbrăcămintea și corpul victimei, pentru a se descoperi urme ale impactului cu autovehiculul ce a dispărut de la locul faptei. Urmele create de roțile autovehiculelor pe părțile carosabile sau pe acostamente se fixează prin descrierea amănunțită în procesul-verbal, fotografiere, iar cele de adâncime și prin mulare. De asemenea, sunt descrise caracteristicile desenului antiderapant, cu particularitățile de uzură ori de altă natură imprimate în urmă. La urmele dinamice, se măsoară lungimea, la fiecare în parte, se descrie aspectul lor general, caracteristicile care delimitează tipul mașinii, se determină direcția deplasării autovehiculului, pentru a se putea aprecia viteza de circulație⁷. De asemenea, se acordă o deosebită atenție cercetării fragmentelor sau cioburilor de sticlă provenite de la far, parbriz, portiere, a peliculelor de vopsea și a microurmelor. Urmele sub formă de cioburi, obiectele și resturile de piese se ridică și se împachetează, fiecare, separat, cu mențiunile corespunzătoare în procesul-verbal.

În cazul accidentelor cu fugă de la locul faptei, vor fi luate măsuri specifice de urmărire, chiar în timpul desfășurării cercetărilor la fața locului sau imediat după terminarea acestora⁸.

Constatăările făcute vor fi consemnate, pentru a fi incluse în procesul-verbal, și

⁶ Emilian Stancu, *Criminalistica*, vol. II, Editura „Actami”, București, 1995, p. 375.

⁷ Lupu Coman, *Câteva criterii de determinare a vitezei de circulație a autovehiculelor în accidente de circulație auto*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. IV, Editura „Medicală”, București, 1965, p. 116-118.

⁸ Ion Mircea, *Metode de urmărire a autovehiculelor dispărute de la locul faptei*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Seria Iurisprudentia*, Cluj, p. 161-164.

se vor executa fotografiile judiciare. Obiectele purtătoare de urme, dacă sunt transportabile, vor fi ridicate pentru cercetări în laborator.

Ofițerul specializat în probleme de mecanică auto va verifica starea tehnică a autovehiculelor găsite la locul faptei. Vor fi descrise urmele de impact găsite pe caroserie, starea tehnică a motorului, pentru a diferenția defecțiunile tehnice preexistente de avariile produse în timpul impactului, starea tehnică a sistemului de frânare, a sistemului de iluminare, evaluarea pagubelor produse, precum și dacă autovehiculul poate circula sau trebuie tratat la un garaj pentru examinări ulterioare, în cadrul expertizei tehnice auto sau a expertizei criminalistice (existența unor defecțiuni tehnice care explică modul de producere a accidentului, viteza cu care a rulat în momentul producerii accidentului etc.).

Numai după întocmirea procesului-verbal de constatare a stării tehnice a autovehiculului se poate dispune plecarea sau transportarea acestuia (remorcarea) de la locul faptei⁹.

Medicul legist, în prezența organelor de urmărire penală, va examina atât îmbrăcămintea, cât și cadavrul, pentru identificarea și consemnarea urmelor de violență constatate. Dacă urgența o impune și mijloacele tehnice din dotare sunt corespunzătoare, autopsia cadavrului se poate face, în mod excepțional, și la locul accidentului, însă este indicat ca acesta să fie transportat la morgă.

La fața locului, medicul legist poate contribui la identificarea și ridicarea urmelor biologice de natură umană, îndeosebi urme de sânge, fire de păr, resturi de țesuturi etc., găsite pe corpul sau pe îmbrăcămintea victimei, pe suprafața carosabilă, în interiorul autovehiculului sau pe părțile proeminente ale acestuia (bară de protecție, aripi, faruri, pneuri etc), ori în alte locuri mai greu de observat. De aceea, este recomandabil ca autovehiculul să fie examinat în atelier.

Pentru aspectul tehnic al cercetării urmelor, în cazul accidentelor de circulație, se va revedea capitolul din prima parte a lucrării, privitor la urmele mijloacelor de transport (Capitolul al IX-lea).

La terminarea cercetărilor, se întocmesc actele de constatare specifice fiecăruia dintre specialiștii care au făcut parte din echipă.

Organele de urmărire penală vor întocmi două procese-verbale de constatare, și anume: un act de constatare a stării tehnice a mașinii, încheiat de ofițerul specializat în probleme de mecanică auto, și un proces-verbal separat, în care se consemnează toate constatările făcute la fața locului.

La procesul-verbal de constatare vor fi atașate schița și planșa cu fotografii judiciare operative.

Medicul legist va întocmi acte de constatare distincte, pentru examinarea persoanelor care prezintă leziuni corporale și alte urme de violență și pentru examinarea cadavrului și efectuarea autopsiei.

⁹ Aurel Ciopraga, Ioan Iacobiță, *op. cit.*, p. 419.

Secțiunea a III-a - Efectuarea altor acte de urmărire penală

§1. Ascultarea persoanelor

La cercetarea accidentelor de trafic rutier se acordă o importanță deosebită administrării probelor obiective (cercetarea la fața locului, expertizele tehnice, expertizele medico-legale, expertizele criminalistice), dar concluzia de vinovăție sau nevinovăție a celor implicați în producerea accidentelor nu poate fi dedusă numai din interpretarea și aprecierea acestor probe, ci este necesară și audierea persoanelor.

Persoanele care pot da relații în legătură cu împrejurările în care s-au produs accidentele pot avea calități procesuale diferite (martori, persoane vătămate, învinuți sau inculpați). Metodele tactice ce trebuie respectate la audierea persoanelor sunt cele aplicabile în cazul săvârșirii oricăror infracțiuni, dar trebuie adaptate la specificul acestor categorii de fapte penale.

a. Ascultarea martorilor

Înainte de a se proceda la audierea martorilor, este necesar să se stabilească relațiile în care se află cu persoanele implicate în accident (rudenie, afecțiune, dușmanie etc.), locul unde se aflau când au perceput cele petrecute: în autovehiculele implicate în accident, în alte autovehicule ce staționau ori se aflau în mișcare etc., circulau pe calea rutieră pe care s-a produs accidentul, erau la distanță mai apropiată sau mai îndepărtată de șosea sau stradă, au perceput faptele de la aceeași înălțime, ori se aflau la geamul apartamentului de la etajele superioare ale unui bloc etc.

Persoanele aflate în autovehiculul implicat în accident vor face relatări favorabile conducătorului auto, dacă este în relații de rudenie apropiată ori de afecțiune deosebită, îndeosebi atunci când singurul martor este soțul (soția) conducătorului auto. Dacă impactul s-a produs între două autovehicule, persoanele audiate ca martori au tendința să facă declarații favorabile conducătorului auto din mijlocul de transport în care se aflau în momentul impactului și să facă răspunzător de producerea accidentului conducătorul celuilalt autovehicul.

Martorii care staționau în apropiere sau circulau pe șosea percep în mod diferit împrejurările în care s-a produs accidentul, în funcție de vârstă, sex, profesie etc. Astfel, în cazul părăsirii locului accidentului, pentru identificarea autovehiculului pot da relații utile tinerii interesați în cunoașterea tipurilor de autovehicule, persoanele care lucrează în acest domeniu (la construcția, la repararea mijloacelor de transport auto), și care conduc asemenea mijloace: șoferii amatori sau profesioniști etc.

b. Ascultarea învinuitului sau inculpatului

Învinuitul sau inculpatul are tendința firească, explicabilă, de a-și nega vinovăția și de a invoca fapte sau împrejurări care să o atenueze. De aceea, ascultarea acestuia se va face, în principiu, după administrarea celorlalte probe.

De cele mai multe ori, învinuitul sau inculpatul invocă imposibilitatea de a fi evitat producerea accidentului: împrejurări imputabile victimei, cauze de ordin tehnic, imposibilitatea de a vedea victima pentru că a fost orbit de luminile autovehiculului venind din sens opus etc. Toate apărările învinuitului sau inculpatului trebuie consemnate și verificate. De asemenea, vor fi admise cererile de probe ale acestuia, în măsura în care pot contribui la aflarea adevărului, dar vor fi respinse cele nepertinente cauzei, care urmăresc doar tergiversarea cercetărilor.

O atenție deosebită trebuie acordată cunoașterii psihologiei învinuitului sau inculpatului, cercetat pentru săvârșirea unui accident de circulație. Orice învinuit sau inculpat se află, o mare perioadă de timp după producerea accidentului, sub impresia celor văzute și trăite atunci, dar, când victimele sunt persoane apropiate (soțul, copiii, persoana de care era îndrăgostit, conducătorul locului de muncă etc.), tulburarea de care este cuprins făptuitorul este și mai puternică. Manifestând înțelegerea corespunzătoare acestor situații deosebite, organele de urmărire penală trebuie să insiste, totuși, pentru aflarea împrejurărilor în care s-a produs accidentul, îndeosebi în cazurile în care învinuitul sau inculpatul este singurul supraviețuitor al evenimentului.

În timpul ascultării vor fi avute în vedere toate celelalte probe administrate, care pot confirma sinceritatea ori nesinceritatea declarațiilor învinuitului sau inculpatului. Astfel, dacă învinuitul declară că nu cunoaște în ce împrejurări s-a deschis portiera dinspre victimă și aceasta a căzut, fiind ucisă de pneurile din spate ale autovehiculului, acestuia i se va prezenta procesul-verbal de verificare tehnică a autovehiculului, în care s-a consemnat faptul că sistemul de închidere era defect și, la un viraj brusc spre stânga, portiera s-a deschis și victima a fost aruncată din mașină.

c. Ascultarea persoanei vătămate

Ascultarea persoanei vătămate se face în funcție de starea sănătății și starea psihică în care se află din cauza vătămării suferite. Latura psihologică a acestei activități trebuie să fie întotdeauna luată în considerare.

La fel ca și la accidentele de muncă, persoana vătămată poate adopta atitudini diferite, ce pot fi grupate în trei categorii: persoane sincere, al căror număr este foarte redus, persoane care denaturează adevărul în favoarea lor pentru a obține despăgubiri cât mai mari, chiar necuvenite, de la cei cercetați pentru producerea accidentului, și persoane care, deși au suferit vătămări grave în timpul accidentului, fac declarații nesincere, pentru a crea o situație favorabilă învinuitului sau inculpatului și a-l apăra de răspunderea penală.

Persoanele vătămate, care fac declarații sincere, sunt cele care nu au interese deosebite în cauza cercetată, iar declarațiile lor concordă cu celelalte probe administrate: procesul-verbal de cercetare la fața locului, rapoartele de expertiză judiciară etc.

Persoanele care denaturează adevărul în favoarea lor și în defavoarea

conducătorului auto urmăresc să obțină despăgubiri civile cât mai mari de la învinuit sau inculpat, deși, de multe ori, probele administrate confirmă că ele sunt singurele vinovate de producerea accidentului care nu putea fi evitat (apar prin surprindere în fața autovehiculului, circulă pe jos sau cu bicicleta în timp ce se află în stare de ebrietate și își schimbă brusc direcția de mers, nu semnalizează prezența pe drumul public a căruței în care circulă etc.).

Persoanele care fac declarații favorabile învinuitului sau inculpatului, susținând împrejurări infirmate de celelalte probe, au interese deosebite în cauză (interese materiale sau morale). De cele mai multe ori, aceste persoane refuză să se prezinte la medicul legist, iar dacă au obținut un certificat medico-legal, refuză să-l depună la dosar. Este cazul persoanelor care au primit despăgubiri bănești consistente de la învinuit sau inculpat, ori se află în relații speciale cu acesta (soț, rudă apropiată, relații de dragoste, de subordonare profesională etc.).

De aceea, persoana vătămată va fi audiată indiferent de poziția pe care o adoptă față de fapta cercetată, însă declarația sa va fi privită cu multe rezerve, în cazul în care este examinată ca probă pentru stabilirea vinovăției sau nevinovăției conducătorului auto implicat în accident.

§2. Efectuarea constatărilor tehnico-științifice și a expertizelor judiciare

În cursul cercetării accidentelor de circulație, organele de urmărire penală recurg la ajutorul unor specialiști care, în funcție de urgența cu care se cere a fi administrate probele și specificul faptei, pot avea valoare de constatări tehnico-științifice sau expertize judiciare.

Constatările tehnico-științifice se efectuează chiar în timpul cercetărilor la fața locului¹⁰. Este cazul constatării stării tehnice a autovehiculului angajat în accident, a examinării urmelor lăsate de pneuri la locul faptei, pentru identificarea autovehiculului dispărut de la locul faptei etc. De asemenea, examinarea persoanei vătămate, pentru stabilirea gravității leziunilor suferite și a duratei îngrijirilor medicale necesare pentru vindecare, are valoare de constatare medico-legală și nu de expertiză.

Expertizele judiciare se dispun și se efectuează după terminarea cercetărilor la fața locului și privesc domenii dintre cele mai diferite.

Expertiza tehnică este frecvent folosită la cercetarea accidentelor de circulație, în special pentru stabilirea stării tehnice a sistemelor de frânare, pentru evaluarea pagubelor suferite de autovehiculele implicate în accident sau pentru stabilirea vitezei cu care a circulat autovehiculul în momentul în care s-a produs impactul.

Expertiza se efectuează de către persoane autorizate, de înaltă calificare, experți din domeniul mecanicii auto, cadre universitare din învățământul politehnic etc.¹¹

¹⁰ Emilian Stancu, *op. cit., supra*, p. 378.

¹¹ N. Nistor, M. Stoleru, *Expertiza tehnică a accidentului de circulație*, Editura „Militară”, București, 1987, p. 195 și urm.

Expertiza criminalistică are ca obiect cercetarea urmelor găsite la locul faptei: urmele de pneuri, urmele de impact (cioburi din sticlă de la far, portiere, parbriz), peliculele de vopsea, precum și microurmele¹².

Pentru a se putea formula concluzii certe, este necesar să se ridice și să se conserve aceste urme, cu respectarea cerințelor tehnice și tactice cunoscute, să fie ambalate și transportate cu grijă, iar întrebările puse expertului să aibă legătură cu domeniul în care este abilitat și cu posibilitățile tehnice de care acesta dispune.

Expertiza medico-legală poate răspunde la numeroase obiective stabilite de organele de urmărire penală atât la examinarea persoanelor, cât și la examinarea cadavrelor. La examinarea persoanelor, se va stabili durata îngrijirilor medicale necesare pentru vindecarea leziunilor suferite, în funcție de gravitatea lor, mecanismul de producere, dacă victima rămâne cu infirmitate fizică sau psihică permanentă etc. La examinarea cadavrului, se poate stabili cauza medicală a morții, legătura cauzală între accidentul de circulație și deces, mecanismul de producere a leziunilor constatate pe cadavru (târâre, proiectare, călcare cu pneurile etc.), ora când s-a produs decesul etc.¹³

Tot expertiza medico-legală va clarifica problemele privind determinarea alcoolemiei, starea sănătății conducătorului auto și a victimei, unele boli psihice, cardio-vasculare sau de nutriție (diabetul), care pot sta la originea accidentelor de circulație.

¹² C. Dumitrescu, *Limite și posibilități în expertiza criminalistică a accidentelor de circulație*, în *Probleme de criminalistică și de criminologie*, nr. 3-4/1988, p. 114.

¹³ Gh. Scripcaru, C. Scripcaru, *Medicină legală*, Editura „Cugetarea”, Iași, 1996, p. 137.

Cercetarea accidentelor de circulație
(Caz cercetat de Poliția Municipiului Iași)

Foto 1 - Fotografie de orientare. Locul accidentului

Foto 2 - Fotografie schiță. Autoturismul privit dinspre trotuar

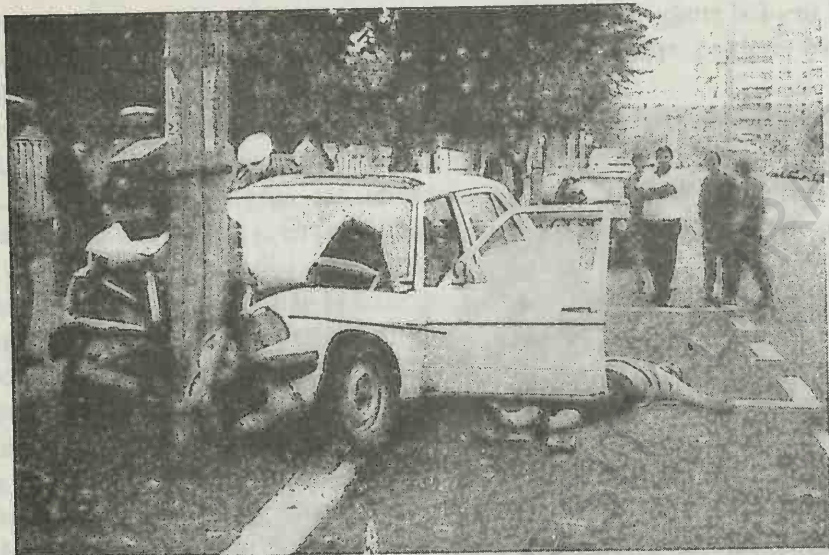

Foto 3 - Fotografie schiță. Autoturismul privit dinspre stradă

Foto 4 - Cadavrul victimei M.C.

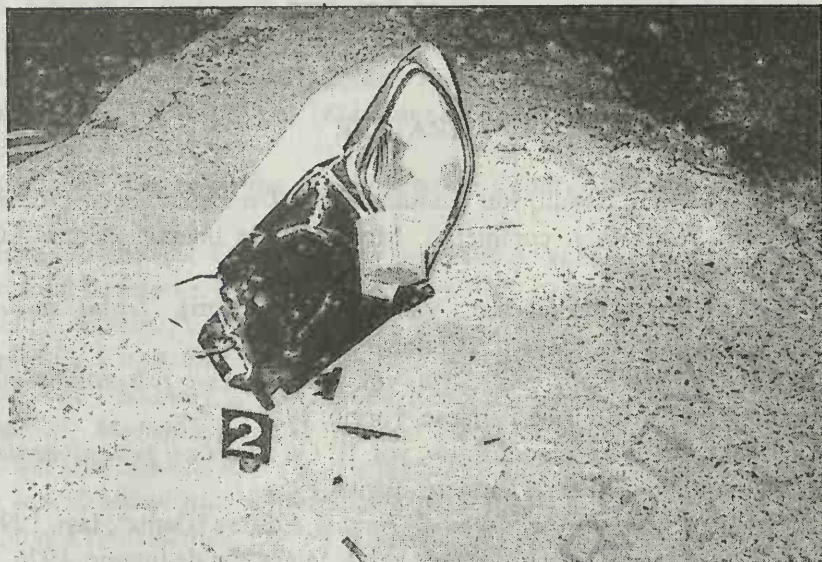

Foto 5 - Farul din stânga proiectat în timpul impactului

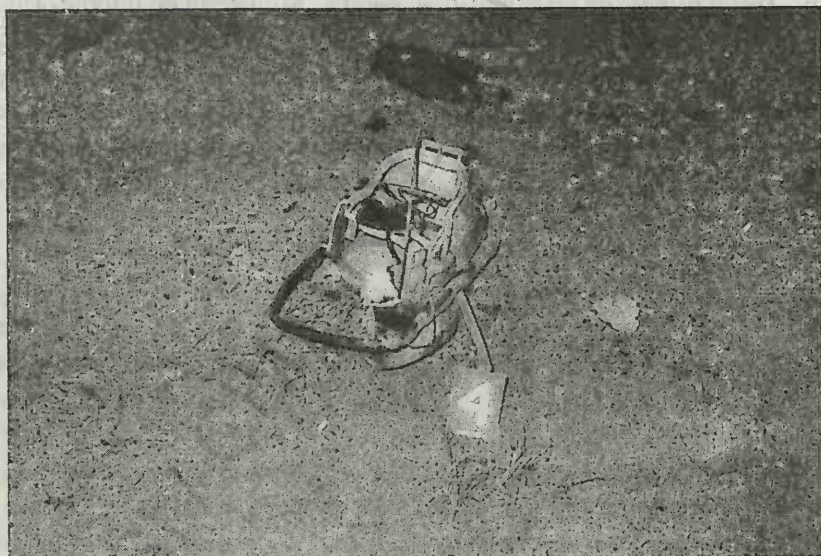

Foto 6 - Fragmente din faruri și cioburi de sticlă rămase la locul impactului

BIBLIOGRAFIE

TRATATE

- Aionîtoaie, Constantin, Sandu, Ion (coordonatori), *Tratat de tactică criminalistică*, ediția a II-a revăzută și completată, Ministerul de Interne, Editura „Carpați”, Craiova, 1992.
- Aionîtoaie, Constantin, Bercheșan, Vasile (coordonatori), *Tratat de metodică criminalistică*, Editura „Carpați”, Craiova, 1994.
- Altavilla, Enrico, *Psicologia giuridică*, vol. I, *Il processo psicologico giudiziale*, Unione Tipografico-Editrice Torinese, Torino, 1955.
- Altavilla, Enrico, *Psicologia giuridică*, vol. II, *Gli Attori nel procedimento penale*, Unione Tipografico-Editrice Torinese, Torino, 1955.
- Ciopraga, Aurel, *Criminalistica, Tratat de Tactică*, Editura "Gama", Iași, 1996.
- Colectiv, *Tratat practic de criminalistică*, vol. I, Ministerul de Interne, 1976.
- Colectiv, *Tratat practic de criminalistică*, vol. II, Ministerul de Interne, 1978.
- Colectiv, *Tratat practic de criminalistică*, vol. III, Ministerul de Interne, 1980.
- Colectiv, *Tratat practic de criminalistică*, vol. IV, Ministerul de Interne, 1982.
- Colectiv, *Tratat practic de criminalistică*, vol. V, Ministerul de Interne, 1985.
- Dongoroz, Vintilă, Kahane, Siegfried, Antoniu, George, Bulai, Constantin, Iliescu, Nicoleta, Rodica-Mihaela, Stănoiu, *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român, Partea generală*, vol. I, Editura Academiei R.S.R., București, 1975.
- Fraisse, J. Piaget, *Traité de psychologie expérimentale*, vol. I, Presses Universitaires de France, Paris, 1963.
- Minovici, Mina, *Tratat complet de medicină legală*, vol. I, București, 1928.
- Ottolenghi, Salvatore, *Trattato di polizia scientifica*, Milano, 1910.
- Reid, John, E., Imbau, Fred, E., *Truth and deception. The Polygraph* ("Lie Detector"), Technique, second edition, Baltimore, 1977.
- Roșca, Alexandru (coordonator), *Tratat de psihologie experimentală*, Editura Academiei R.P.R., 1963.
- Roșca, Alexandru, *Metodologie și tehnici experimentale în psihologie*, Editura Științifică, București, 1971.

CURSURI, MANUALE

- Andrei, Z., Bilegan, I., Molnar, V., *Medicină legală*, Editura "Didactică și Pedagogică", București, 1966.
- Basarab, Matei, *Criminalistica*, Litografia Universității „Babeș-Bolyai”, Cluj, 1969.
- Basarab, Matei, *Drept procesual penal*, vol. I și II, Cluj-Napoca, 1973.

- Bogdan, Tiberiu, *Curs de psihologie judiciară*, Tipografia Învățământului, București, 1957.
- Ceccaldi, P.F., *La criminalistique*, Presses Universitaires de France, 1962.
- Ciopraga, Aurel, *Criminalistica (Elemente de tactică)*, Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași, 1986.
- Ciopraga, Aurel, Iacobuță, Ioan, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1997.
- Cora, Ioan, Aionitoaie, Constantin, *Criminalistica*, vol. II, *Tactica criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1975.
- Didilescu, I., Pavelcu, V., *Logica*, Editura "Didactică și Pedagogică", București, 1967.
- Dragomirescu, Virgil, *Medicină legală*, Editura "Teora", București, 1992.
- Golunski, S.A. (redactor), *Criminalistica*, Editura Științifică, București, 1961.
- Kernbach, M., *Medicina judiciară*, Editura "Medicală", București, 1958.
- Locard, Edmond, *Manuel de technique policière*, "Payot", Paris, 1948.
- Mircea, Ion, *Criminalistica*, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj, 1976.
- Mircea, Ion, *Criminalistica*, Editura "Didactică și Pedagogică", București, 1978.
- Mircea, Ion, *Criminalistica*, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1992.
- Mircea, Ion, *Criminalistica*, ediția a II-a, Editura Fundației „Chemarea”, Iași, 1994.
- Mircea, Ion, *Criminalistica*, Editura "Lumina Lex", București, 1998.
- Mitrofan, N., Zdrenghia, V., Butoi, T., *Psihologia judiciară*, Editura „Șansa” - S.R.L., București, 1992.
- Popov, N.V., *Medicina judiciară*, "E.S.P.L.S.", București, 1954.
- Roșca, Alexandru (coordonator), *Psihologie generală*, ediția a II-a, Editura "Didactică și Pedagogică", București, 1971.
- Sava, V., *Manual de dactiloscopie*, Imprimeria penitenciarelor „Văcărești”, București, 1973.
- Scripcaru, Gh., Terbancea, M., *Patologie medico-legală*, Editura "Didactică și Pedagogică", București, 1978.
- Scripcaru, Gh., Scripcaru, C., *Medicină legală*, Editura „Cugetarea”, Iași, 1996.
- Smirnov, A.A., Leontiev, A.N., Rubinstein, S.L., Teplov, I.M. (redactor), *Psihologia*, Editura "Didactică și pedagogică", 1959.
- Stancu, Emilian, *Criminalistica*, vol. I și II, București, 1983.
- Stancu, Emilian, *Investigarea științifică a infracțiunilor*, vol. I și II, București, 1988.
- Stancu, Emilian, *Criminalistica - știința investigației infracțiunilor*, vol. I, Editura „Tempus” S.R.L., București, 1992.
- Stancu, Emilian, *Criminalistica*, vol. I și II, Editura „Procardia”, București, 1993.
- Stancu, Emilian, *Criminalistica*, Editura "Didactică și Pedagogică", R.A. București, 1994.
- Stancu, Emilian, *Criminalistica*, Vol. I și II, Editura „Actami”, București, 1995.
- Suciu, Camil, *Criminalistica*, Editura "Didactică și Pedagogică", București, 1963.
- Suciu, Camil, *Criminalistica*, Editura "Didactică și Pedagogică", București, 1972.

- Theodoru, Grigore, *Dreptul procesual penal român, Partea generală*, vol. II, Iași, 1974.
- Theodoru, Grigore, Moldovan, Lucia, *Drept procesual penal*, Editura "Didactică și Pedagogică", București, 1979.
- Theodoru, Grigore, Plăeșu, Tudor, *Drept procesual penal, Partea generală*, Iași, 1986; *Partea specială*, Iași, 1987.
- Theodoru, Grigore, *Drept procesual penal, Partea generală*, Editura "Cugetarea", Iași, 1996.
- Vasiliev, A.N., *Kriminalistika*, Izdatelstvo, Moskovskogo Universiteta, 1971.
- Vinberg, A.I., Mitricev, S.M., *Criminalistica*, Partea I, 1953.

MONOGRAFII

- Andrei, I., Săroiu, I., *Triumful adevărului*, Editura „Cordial Lex”, Cluj-Napoca, 1997.
- Anghelescu, I., Barciuc, A., *Filmul judiciar*, I.G.M., București, 1974.
- Anghelescu, I., *Expertiza fonobalistică judiciară*, București, 1975.
- Anghelescu, I., *Expertiza criminalistică a vocii și vorbirii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
- Bădilă, Mircea, *Tactica ascultării inculpatului în instanță*, Editura "Omnia Uni S.A.S.T.", Brașov, 1998.
- Bădulescu, P., *Cauzele tehnice ale incendiilor și prevenirea lor*, Editura Tehnică, București, 1971.
- Belkin, R.S., Zuicov, C.G. (redactor), *Kriminalistika*, Iuridiceskaia Literatura, Moskva, 1968.
- Bianu, E., *Tactica și tehnica percheziționării*, București, 1941.
- Bogdan Tucicov, Ana, *Psihologie generală și psihologie socială*, vol. I și II, Editura "Didactică și Pedagogică", București, 1973.
- ✶ Bogdan, Tiberiu, *Probleme de psihologie judiciară*, Editura Științifică, București, 1973.
- Bogdan, Tiberiu, Sânteș, Ioan, Drăgan-Cornianu, Rodica, *Comportamentul uman în procesul judiciar*, Ministerul de Interne, București, 1983.
- Ciofu, Ioan, *Comportamentul simulat (Cercetări psiho-fiziologice)*, Editura Academiei R.S.R., București, 1974.
- Cireș, Mihai, Bătrănu, N. George, *Tehnica polițienească în descoperirea și dovedirea infractorilor*, București, 1940.
- Constantin, Ion R., Rădulescu, Marius, *Dactiloscopia*, Ministerul de Interne, 1975.
- Crăciun, I., Lericu, L., Calotă, S., *Stabilirea și prevenirea cauzelor de incendii*, Editura Tehnică, București, 1993.
- Dăcă, L., Iofis, E., *Tehnica și arta fotografică*, Editura Tehnică, București, 1961.
- Ernau, F., *Arta falsificatorilor și falsificatorii artei*, Editura "Meridiane", București, 1970.

- Floru, Robert, *Dialog asupra atenției*, Editura „Ceres”, 1971.
- Golu, Mihai, *Percepție și activitate*, Editura Științifică, București, 1971.
- Gorphe, François, *La critique du temoignage*, Paris, Dalloz, 1927.
- Gorphe, François, *L'Appréciation de preuves en justice, Essai d'une méthode technique*, Paris, 1974.
- Gross, Hanns, *Manuel pratique d'instruction criminelle*, Paris, 1899.
- Iacobuță, Ioan, *Radiografia crimei*, Editura "Grafix", Iași, 1995.
- Iarovici, E., *Portretul modern*, Editura Tehnică, București, 1972.
- Ionescu, Lucian, Sandu, Dumitru, *Identificarea criminalistică*, Editura Științifică, București, 1990.
- Imre, Kertezs, *A kihallgatasi taktika lelektani alpajai (Bazele psihologice ale tacticii de audiere)*, Budapest, 1965.
- Le Bon, Gustave, *Psychologie des foules*, Paris, 1900.
- Locard, Edmond, *L'Enquête criminelle et les méthodes scientifiques*, Paris, 1920.
- Locard, Edmond, *Les faux en écriture et leurs expertises*, Payot, Paris, 1959.
- Lupu, Coman, *Cercetarea la fața locului*, Inspectoratul General al Miliției, Institutul de Criminalistică, București, 1971.
- Lupu, Coman, *Aspecte privind cercetarea la fața locului în infracțiunile de omor*, Ministerul de Interne, Inspectoratul General al Miliției, Institutul de Criminalistică, 1975.
- Măcelaru, V., *Balistica judiciară*, Editura Ministerului de Interne, București, 1972.
- Mihuleac, Emil, *Expertiza judiciară*, Editura Științifică, București, 1971.
- Mircea, Ion, *Valoarea criminalistică a unor urme la locul faptei*, Editura „Vasile Goldiș”, Arad, 1996.
- Mocsy, Tiberiu, Ladislau, *Expertiza criminalistică în dreptul procesual penal român (Teză de doctorat)*, Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, Facultatea de Drept, 1975.
- Nistor, N., Stoleru, N., *Expertiza tehnică a accidentului de circulație*, Editura Militară, București, 1987.
- Novac, M., *Fotografia de la A la Z*, Editura Tehnică, București, 1973.
- O'Hara, E. Charles, *Fundamentals of Criminal Investigation*, Second Edition, Springfield, Illinois, S.U.A., 1973.
- Pășescu, Gheorghe, Constantin, Ion, *Secretele amprentelor papilare*, Editura „Național”, București, 1996.
- Pop, Traian, *Dreptul procesual penal*, Tipografia Națională, Cluj, vol. III, 1945.
- Popescu-Neveanu, Golu, Paul, Mihai, I., *Sensibilitatea*, Editura Științifică, București, 1970.
- Roșca, Al., *Psihologia martorului*, Editura Institutului de Psihologie din Cluj, 1934.
- Ratinov, A.R., *Percheziția și ridicarea de obiecte*, Editura de Stat pentru Literatură Juridică, Moscova, 1961.
- Rădulescu-Motru, C., *Adevăr și minciună. Psihologia martorului*, București (f.a.).
- Reiss, R.A., *Manuel de police scientifique (Technique) I, Vols et Homicides*, Paris, 1911.

Rottenecker, Richard, *Modelle der Kriminal poliseilichen, Vernehmung des beschehudigen, Modelle der Kriminalpolichez des belschudigten*, Freiburg, Br., 1976.

Sava, V., *Istoric sintetic al metodelor de identificare judiciară*, București, 1932.

Sandu, Dumitru, *Falsul în acte. Descoperire și combatere prin mijloace tehnico-criminalistice*, Editura "Dacia", Cluj-Napoca, 1977.

Sandu, Dumitru, *Falsul în acte. Descoperire și combatere prin mijloace criminalistice*, Editura "Lumina Lex", București, 1994.

Swenson, A., Vendel, O., *Descoperirea infracțiunilor - metode moderne de investigație criminală*, Stockholm, 1954 (Traducere în limba română - manuscris).

Thorwald, Jürgen, *Un secol de luptă cu delincvența*, vol. I și II, Editura "Moldova", Iași, 1997.

— Turai, Constantin, *Elemente de criminalistică și tehnică criminală. Poliție științifică*, vol. I, București, 1947.

STUDII ȘI ARTICOLE

Aionițoaie, Constantin, *Psihologia persoanei vătămate*, în *Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1979, p.234.

Ander, Z., *Leziunile și moartea prin electrocutare atmosferică*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. II, Editura "Medicală", București, 1996, p.49-52.

— Andrei, I., *Contribuții la studiul urmelor de contur în criminalistică*, în R.R.D., nr.2/1974, p. 80-84.

— Andrei, I., *Natura și utilitatea urmelor de contur*, în "Fiat justitia", nr.1/1997, p.219, Cluj-Napoca.

Anghelescu, Ion, *Folosirea fonogramei și videofonogramei magnetice în procesul penal*, în R.R.D., nr. 1, 1970, p.112; Anghelescu, Ion, *Considerații asupra locului săvârșirii faptei*, în R.R.D., nr. 11, 1973, p.114.

Anghelescu, Ion., *Criminalistica și revoluția științifică contemporană*, în *Studii și cercetări juridice* nr. 3, 1979, Editura Academiei R.S.R., p. 261.

Anghelescu, Ion, *Posibilitatea stabilirii disimulării adevărului cu ajutorul aparatului P.S.E.*, în *Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1979, p. 74.

Anghelescu, Ion, *Rolul constatării tehnico-științifice în garantarea prezumției de nevinovăție*, în *Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1979.

— Anghelescu, Ion, *Rolul cercetării la fața locului în descoperirea urmelor*, în *Probleme de criminalistică și de criminologie*, nr. 3-4, 1982, p. 53.

Anghelescu, Ion, *Cercetarea mijloacelor materiale de probă în cadrul laboratoarelor Institutului de criminalistică*, în *Probleme de criminalistică și de criminologie*, nr. 1, 1983, p. 26.

- Anghelescu, Olga, *Identificarea criminalistică a hârtiei pe baza compoziției fibroase, în 20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiției, București, 1978, p. 143.
- Basarab, Matei, *Concluziile expertului criminalist și rolul lor în procesul penal*, Studia Universitatis "Babeș-Bolyai", Cluj, 1967, p. 136.
- Băloi, P.C., *Unele probleme privind cercetarea locului faptei, în Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. IV, Editura "Medicală", București, 1966, p. 157.
- Becheanu, Ion, *Posibilitățile expertizei balistice în stabilirea poziției victimei și trăgătorului, în 20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiției, București, 1978, p. 135.
- L. Boboș, *Procedee și tehnici de lucru la pozitivarea urmelor digitale fixate prin fotografiere, în Probleme de criminalistică și de criminologie nr. 4*, 1981, p. 151.
- Boboș, L., *Identificarea persoanei după urmele de dinți, în 20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul de Justiție, p. 167, București, 1978.
- Boboș, L., *Unele probleme privind determinarea distanței de tragere și stabilirea mărimii alicelor la tragerile efectuate cu armele de vânătoare, în Probleme de medicină legală și de criminalistică*, Institutul de Medicină Legală, București, 1974, p. 184.
- Bogdan, Tiberiu, Butoi, Tudorel, *Posibilitatea stabilirii disimulării adevărului cu ajutorul poligrafului și a variațiilor psihofiziologice, în Studii și cercetări juridice nr.3*, 1978, p. 237.
- Boia, Marcela, Vasiliu, Lia, *Cercetări privind antigenele salivare și importanța lor în expertizele biologice, în Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1979.
- Buuș, Alexandru, *Unele probleme privind expertiza criminalistică în activitatea procesuală, în "Justiția Nouă"*, nr. 5, 1964.
- Buuș, Alexandru, *Concluziile probabile în expertiza criminalistică, în "Justiția Nouă"*, nr. 1, 1965, p. 44.
- Buuș, Alexandru, *Falsul în acte prin copierea semnăturilor, în Probleme de medicină legală și de criminalistică*, vol. IX, București, 1971, p. 81.
- Bracaciu, Nicolae, Zăhăreșcu, Gheorghe, *Precizări cu privire la organizarea și planificarea urmăririi penale - planul de urmărire penală, în Probleme de criminalistică și de criminologie*, revistă publicată de Procuratura R.S.R. și Ministerul Justiției, nr. 2, 1981, p. 95.
- Bratu, Gheorghe, *Posibilități de cunoaștere a personalității învinuiților (inculpaților), în Școala românească de criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1975, p. 157.
- Butoi, Tudorel, *Aportul tehnicii poligraf în procesul penal, în Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1979, p. 209.
- Chiriac, E., *Aplicarea metodei difuzo-copiative în studiul expertizei documentelor, în Probleme de medicină legală și de criminalistică*, vol. V, Editura "Medicală", București, 1966, p. 161.

- Ciofu, Ioan, *Facilitatea detecției (obiective) a simulării prin sensibilizarea reflex-condiționată și factorii de sensibilitate*, în *Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1979, p. 42.
- Ciopraga, Aurel, *Constatarea tehnico-științifică - nou mijloc de probațiune în procesul penal*, în *Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza” Iași*, Tomul XVII, 1972, p. 29.
- Ciopraga, Aurel, *Localizarea spațială a fenomenelor sonore prin mijlocirea declarațiilor martorilor*, în *Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza” Iași*, Tomul XX, 1974, p. 106.
- Ciopraga, Aurel, *Categoria psihologică și juridică de mărturie vizuală și auditivă*, în *Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza” Iași*, Tomul XXI, 1975, p. 87.
- Ciopraga, Aurel, *Implicații psihologice ale confruntării*, în *Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza” Iași*, Tomul XXVIII, 1981, p. 83.
- Ciopraga, Aurel, *Elemente de psihologie și de tactică a audierii persoanei vătămate*, *Analele Științifice ale Universității „Al.I. Cuza” Iași*, Tomul XXX, 1984, p. 63.
- Clement, Jean, Louis, *Récents progrès dans l'identification des cheveux*, în R.I.P.C., 1983, p. 22.
- Coman, Lupu, *Câteva criterii de determinare a vitezei de circulație a autovehiculelor în accidentele de circulație auto*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. IV, Editura "Medicală", București, 1965, p. 116.
- Constantinescu, Mircea, *Aspecte noi ale tacticii criminalistice privind cercetarea la fața locului în condițiile extinderii dreptului de asistență juridică încă din faza primelor cercetări*, în *Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1979, p. 205.
- Constantinescu, Mircea, *Considerații privind concluziile în identificarea criminalistică*, în *Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, București, 1979, p. 225.
- Cruceanu, D., *Un aparat și o metodă nouă pentru stabilirea direcției și traiectoriei unui proiectil tras*, în *Probleme de medicină legală și de criminalistică*, vol. IV, Editura "Medicală", București, 1965.
- Dan, N., *Posibilitatea folosirii magnetofonului în practica de urmărire penală*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. II, Editura "Medicală", București, 1965, p. 113.
- Dan, N., *Rolul senzațiilor și percepțiilor în procesul formării declarațiilor martorilor și informatorilor*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. V, Editura "Medicală", București, 1965, p. 93.
- Dumitrescu, C., *Limite și posibilități în expertiza criminalistică a accidentelor de circulație*, în *Probleme de criminalistică și de criminologie*, nr. 3-4/1988, p. 114.
- Iacobuță, Ioan, Andriescu, Traian, *Unele probleme privind infracțiunile de violență săvârșite într-un mijloc de transport în comun*, în *Buletinul Intern al Procuraturii României*, nr. 4/1987, p. 84.

- Iacobuță, Ioan, *Expertiza medico-legală pentru leziuni corporale nemortale*, în *Probleme de criminalistică și de criminologie*, nr. 12/1987, p. 89.
- Iakubovskaia, Ian, *Unele aspecte ale identificării urmelor de tăiere*, în *Probleme de medicină legală și de criminalistică*, vol. I, București, 1964, p. 76.
- Ionescu, Lucian, *Unele aspecte ale examinării impresiunilor formate de materiale textile*, în *Probleme de medicină legală și de criminalistică*, vol. VI, Editura "Medicală", București, 1968, p. 203.
- Ionescu, Lucian, *Despre stabilirea vechimii actelor dactilografiate*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. V, Editura "Medicală", București, 1966, p. 130.
- Ionescu, Lucian, *Aspecte tehnico-criminalistice ale determinării autenticității operelor de artă, cu referire specială la tablouri*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, Ministerul Justiției, București, 1979, p. 308.
- Ionescu, Lucian, *Propuneri pentru o reglementare proprie a expertizelor complexe*, în *R.R.D.*, nr. 3, 1978, p. 15.
- Ionescu, Lucian, *Eficiența expertizei criminalistice în activitatea de judecată*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, București, 1979, p. 47.
- Ionescu, Lucian, *Cu privire la aprecierea mai multor expertize efectuate în aceeași cauză*, în *Probleme de criminalistică și de criminologie*, nr. 1, 1983, p. 55.
- Ionescu, P., *Unele aspecte psiho-fiziologice ale producerii accidentelor de muncă*, în *Probleme de medicină judiciară și de criminalistică*, vol. III, Editura "Medicală", București, 1965, p. 105.
- Ionescu, Simion, *Unele probleme privind modul de dispunere, efectuare și valorificare a expertizelor criminalistice în procesul penal*, în *20 de ani de expertiză criminalistică*, București, 1979, p. 26.
- Ionescu, Simion, *Criterii de apreciere și valorificare ale expertizelor criminalistice în procesul penal*, în *Prezent și perspectivă în știința criminalistică*, Ministerul de Interne, București, 1979, p. 49.
- Mircea, Ion, *Despre tactica ascultării victimei*, *Studia Universitatis "Babeș-Bolyai"*, Series Jurisprudentia, 1974, Cluj, p. 167.
- Mircea, Ion, *Împrejurări controversate la locul săvârșirii unor infracțiuni de furt*, în *Studia Universitatis "Babeș-Bolyai"*, Series Jurisprudentia, nr. 2/1917, Cluj-Napoca, 1986, p. 80.
- Mircea Ion, *Cu privire la verificarea criminalistică a alibiurilor învinutului sau inculpatului*, în *Studia Universitatis "Babeș-Bolyai"*, Series Jurisprudentia, Cluj-Napoca, 1986, p. 64.
- Mircea, Ion, *Metode de urmărire a autovehiculelor dispărute de la locul faptei*, în *Studia Universitatis "Babeș-Bolyai"*, Series Jurisprudentia, Cluj, 1966, p. 163.
- Mircea, Ion, *Cercetarea la fața locului a accidentelor de circulație, element necesar în urmărirea autovehiculelor dispărute de la locul faptei*, în *Studia Universitatis "Babeș-Bolyai"*, Series Jurisprudentia, Cluj, 1964, p. 154.

- Mocsy, T. Ladislau, *Demonstrația - etapă de lucru importantă în activitatea de expertiză criminalistică*, în 20 de ani de expertiză criminalistică, București, 1979, p. 68.
- Mocsy, T. Ladislau, *Practica dispunerii și efectuării suplimentului de expertiză*, în 20 de ani de expertiză criminalistică, București, 1979, p. 72.
- Mocsy, T. Ladislau, *Obligația organului solicitator de a pune la dispoziția expertului materialele necesare efectuării expertizei*, în Probleme de criminalistică și criminologie, nr. 2, 1982, p. 103.
- Munteanu, I., *Considerații privind bazele fizico-chimice ale fotografiei în culori*, în Probleme de medicină judiciară și de criminalistică, vol. IV, Editura "Medicală", București, 1965, p. 139.
- Năstase, Ovidiu, *Unele aspecte teoretice și tactice privind cercetarea infracțiunilor de omor*, în Probleme de criminalistică și de criminologie, nr. 2/1992, p. 36.
- Panghe, C., Dumitrescu, C., *Portretul vorbit*, Ministerul de Interne, 1974.
- Rișcuția, Cantemir, *Reconstituirea fizionomiei după craniu*, în Probleme de medicină legală și de criminalistică, nr. 7-8, 1969.
- Sandu, D., *Metode de comparare a proiectilelor în scopul identificării armei cu care s-a tras*, în Probleme de medicină judiciară și de criminalistică, vol. I, Editura "Medicală", București, 1964, p. 100.
- Sandu, Dumitru, *Mijloace de stabilire a datei întocmirii înscrisurilor*, în Probleme de medicină legală și de criminalistică, vol. IX, Editura "Medicală", București, 1971, p. 127.
- Sandu, D., *Considerații privind concluzia de imposibilitate a rezolvării unor probleme în expertiza criminalistică a actelor*, în Probleme de medicină judiciară și de criminalistică, vol. VI, Editura "Medicală", București, 1968, p. 63.
- Sandu, Dumitru, *Unele aspecte privind interpretarea concluziei raportului de expertiză*, în 20 de ani de expertiză criminalistică, București, 1979, p. 53.
- Stoica, Vladimir, *Cercetarea la fața locului*, în Probleme de criminalistică și de criminologie, nr. 2, 1981, p. 112.
- Stoica, Vladimir, *Cercetarea evenimentelor deosebite (incendii și explozii)*, în Probleme de criminalistică și de criminologie, nr. 3-4, 1985, p. 102 ș.u.
- Teodosiu, Constantin, *Valorificarea expertizei criminalistice a scrisului în procesul penal*, în R.R.D., nr. 5, 1967, p. 126.
- Terbancea, Moise, *Expertiza medico-legală și criminalistică, mijloc eficient de probă în procesul judiciar*, în 20 de ani de expertiză criminalistică, București, 1979, p. 38.
- Terbancea, Moise, și colab., *Contribuția expertului criminalist în cadrul echipei la cercetarea infracțiunilor de omor săvârșite prin împușcare*, în Probleme de criminalistică și de criminologie, nr. 1-2/1984, p. 71.
- L., Vasiliu, *Posibilități și limite în cercetarea urmelor biologice de pe corpurile delictu*, în Probleme de criminalistică și de criminologie, nr. 3-4, 1985, p. 78.
- Zăhărăchescu, Gheorghe, *Echipa de cercetare în acțiune. Despre intuiție, fler, probe*, în Probleme de criminalistică și de criminologie, nr. 1-2, 1984, p. 64.

Cuvânt înainte	6
Capitolul I. Noțiuni generale	7
Secțiunea I. Noțiunea, obiectul și metodele criminalistici. Structura cursului.	7
§ 1. Noțiunea.....	7
§ 2. Obiectul criminalistici.....	8
§ 3. Metodele criminalistici	9
§ 4. Structura cursului de criminalistică.....	9
Secțiunea a II-a. Legătura criminalistici cu alte științe	10
Capitolul al II-lea. Identificarea criminalistică.....	12
Secțiunea I. Considerații terminologice.....	12
§ 1. Noțiune.....	12
§ 2. Obiectele identificării.....	12
Secțiunea a II-a. Felurile identificării	13
§ 1. Identificarea după memorie	13
§ 2. Identificarea după descrierea trăsăturilor esențiale ale obiectelor sau ființelor.....	14
§ 3. Identificarea după urmele lăsate la locul faptei de obiecte sau ființe.....	14
Secțiunea a III-a. Etapele identificării.....	15
§ 1. Stabilirea tipului.....	15
§ 2. Stabilirea grupei.....	15
§ 3. Stabilirea subgrupeii	15
Secțiunea a IV-a. Metodologia identificării	16
§ 1. Examinarea separată	16
§ 2. Examinarea comparativă.....	16
Secțiunea a V-a. Formularea concluziilor.....	17
Capitolul al III-lea. Fotografia judiciară.....	18
Secțiunea I. Considerații generale.....	18
§ 1. Noțiune și importanță.....	18
§ 2. Noțiuni de tehnică fotografică.....	18
Secțiunea a II-a. Fotografia judiciară operativă	19
§ 1. Procedee de fotografiere la fața locului.....	20
§ 2. Fotografia semnalmentelor	22
§ 3. Fotografia de fixare a rezultatelor unor activități de urmărire penală	23
Secțiunea a III-a. Fotografia judiciară de examinare	26
§ 1. Fotografia de examinare în radiații vizibile	27
§ 2. Fotografia de examinare în radiații invizibile	29
Capitolul al IV-lea. Studiul urmelor.....	36
Secțiunea I. Noțiunea de urmă în criminalistică	36
Secțiunea a II-a. Clasificarea urmelor.....	37

§ 1. După modul de formare	37
§ 2. După natura factorilor care participă la procesul de formare a urmelor.....	39
§ 3. După dimensiuni.....	40
X Capitolul al V-lea. Urmele de mâini.....	41
Secțiunea I. Considerații preliminare.....	41
§ 1. Precizări de ordin terminologic.....	41
§ 2. Proprietățile desenului papilar	41
Secțiunea a II-a. Cercetarea urmelor de mâini	43
§ 1. Clasificarea urmelor de mâini	43
§ 2. Căutarea și descoperirea urmelor de mâini	43
§ 3. Relevarea urmelor papilare	44
§ 4. Fixarea urmelor de mâini.....	46
§ 5. Ridicarea urmelor de mâini.....	46
Secțiunea a III-a. Prelucrarea și examinarea urmelor papilare în laborator.....	47
§ 1. Competențe și atribuții.....	47
§ 2. Pregătirea urmelor papilare pentru examinare	48
§ 3. Luarea impresiunilor de comparație.....	48
§ 4. Topografia și detaliile desenului papilar de pe suprafața mâinii.....	50
§ 5. Identificarea persoanelor după urmele de mâini	52
X Capitolul al VI-lea. Urmele de picioare.....	64
Secțiunea I. Caracteristicile urmelor de picioare	64
§ 1. Clasificare	64
§ 2. Topografia plantei piciorului (talpa).....	64
Secțiunea a II-a. Cercetarea la fața locului a urmelor de picioare	65
§ 1. Căutarea și descoperirea urmelor.....	65
§ 2. Fixarea urmelor de picioare	65
§ 3. Căutarea de urme	67
X Capitolul al VII-lea. Urmele de buze și de dinți.....	71
Secțiunea I. Urmele de buze	71
§ 1. Valoarea de identificare a urmelor de buze.....	71
§ 2. Căutarea și ridicarea urmelor	71
Secțiunea a II-a. Urmele de dinți.....	72
§ 1. Valoarea de identificare a urmelor de dinți.....	72
§ 2. Căutarea și ridicarea urmelor	73
X Capitolul al VIII-lea. Urmele instrumentelor de spargere.....	75
Secțiunea I. Noțiuni și clasificare.....	75
§ 1. Noțiuni.....	75
§ 2. Clasificare.....	75
Secțiunea a II-a. Cercetarea la fața locului	77

Capitolul al IX-lea. Urmele mijloacelor de transport	81
Secțiunea I. Noțiuni și clasificare	81
§ 1. Noțiuni.....	81
§ 2. Clasificare.....	81
Secțiunea a II-a. Urmele mijloacelor de transport auto	82
§ 1. Clasificare.....	82
§ 2. Urmele de rulare.....	82
§ 3. Urmele de impact.....	84
§ 4. Urmele create de ansamblurile și subansamblurile autovehiculului.....	85
§ 5. Urmele reprezentând obiecte din încărcătură sau resturi ale acestora.....	86
§ 6. Urmele de substanțe provenite de la autovehicul.....	86
Secțiunea a III-a. Urmele mijloacelor de transport hipo	87
§ 1. Clasificare.....	87
§ 2. Urmele create de vehicule.....	88
§ 3. Urmele animalelor de tracțiune.....	89
§ 4. Urmele însoțitorilor mijloacelor de transport.....	89
Secțiunea a IV-a. Alte categorii de urme	89
Capitolul al X-lea. Urmele de incendii și explozii	95
Secțiunea I. Urmele de incendii	95
§ 1. Noțiuni și clasificare.....	95
§ 2. Cercetarea urmelor de incendiu.....	100
Secțiunea a II-a. Urmele create de explozii	101
§ 1. Noțiuni generale.....	101
§ 2. Cercetarea la fața locului în caz de explozie.....	101
Capitolul al XI-lea. Urmele biologice de natură umană	109
Secțiunea I. Cercetarea firelor de păr	109
§ 1. Considerații generale.....	109
§ 2. Cercetarea firelor de păr.....	109
Secțiunea a II-a. Urmele de sînge	111
§ 1. Noțiuni generale.....	111
§ 2. Cercetarea urmelor de sînge.....	112
§ 3. Expertiza urmelor de sînge.....	115
Secțiunea a III-a. Urmele de salivă	116
§ 1. Valoarea de identificare.....	116
§ 2. Căutarea urmelor de salivă.....	116
§ 3. Fixarea și ridicarea urmelor.....	117
Secțiunea a IV-a. Urmele de spermă	117
§ 1. Valoarea de identificare.....	117
§ 2. Căutarea urmelor de spermă.....	118
§ 3. Fixarea și ridicarea urmelor.....	118
§ 4. Expertiza urmelor.....	119
Secțiunea a V-a. Urmele de urină	119
Secțiunea a VI-a. Urmele olfactive	120
§ 1. Valoarea de identificare a urmelor olfactive.....	120

§ 2. Căutarea urmelor olfactive.....	120
§ 3. Folosirea câinelui de urmărire pentru descoperirea și prelucrarea urmelor olfactive.....	121

Capitolul al XII-lea. Cercetarea urmelor lăsate de obiecte și resturi de obiecte. 123

Secțiunea I. Criterii terminologice.....	123
Secțiunea a II-a. Cercetarea obiectelor de îmbrăcăminte sau resturi ale acestora.....	123
§ 1. Valoarea de identificare.....	123
§ 2. Fixarea și ridicarea obiectelor.....	124
Secțiunea a III-a. Cercetarea alimentelor și a resturilor alimentare.....	125
§ 1. Valoarea de identificare.....	125
§ 2. Fixarea și ridicarea alimentelor sau a resturilor acestora.....	125
Secțiunea a IV-a. Resturile de fumat și iluminat.....	126
§ 1. Valoarea de identificare.....	126
§ 2. Fixarea și ridicarea produselor, obiectelor sau resturilor acestora.....	127
Secțiunea a V-a. Cercetarea urmelor lăsate de frânghii, sfori, noduri sau legături și resturi ale acestora.....	127
§ 1. Valoarea de identificare.....	127
§ 2. Fixarea și ridicarea obiectelor și a urmelor acestora.....	128
Secțiunea a VI-a. Urmele de praf.....	129
§ 1. Valoarea de identificare.....	129
§ 2. Căutarea și ridicarea prafului.....	129
Secțiunea a VII-a. Microurmele.....	130
§ 1. Valoarea de identificare.....	130
§ 2. Căutarea și ridicarea microurmelor.....	130

Capitolul al XIII-lea. Balistica judiciară..... 132

Secțiunea I. Considerații generale.....	132
§ 1. Noțiuni.....	132
§ 2. Obiect.....	132
§ 3. Sarcinile balisticii judiciare.....	133
Secțiunea a II-a. Noțiuni generale despre armele de foc și munițiile folosite de acestea.....	134
§ 1. Armele de foc.....	134
§ 2. Clasificarea armelor de foc.....	135
§ 3. Munițiile armelor de foc.....	137
Secțiunea a III-a. Cercetarea urmelor.....	139
§ 1. Urmele formate pe armă.....	139
§ 2. Urmele imprimate pe muniție.....	140
§ 3. Urmele formate pe corpul omului și pe diferite obiecte, atunci când s-au folosit arme cu țevă ghintuită.....	141
§ 4. Urmele formate pe corpul omului și pe diferite obiecte, în cazul în care s-au folosit arme cu țevă lisă.....	147
Secțiunea a IV-a. Cercetarea la fața locului în cazul faptelor comise cu arme de foc.....	148
§ 1. Particularitățile cercetărilor la fața locului în cazul faptelor comise cu arme de foc.....	148
§ 2. Sarcinile echipei operative sosite la fața locului.....	148

Secțiunea a V-a. Expertiza balistico-judiciară.....	151
§ 1. Considerații generale	151
§ 2. Examinarea tehnică a armelor de foc	152
§ 3. Examinarea muniției și a explozivelor	155
§ 4. Examinarea urmelor împușcături	156
§ 5. Stabilirea unor repere privind locul în care se aflau trăgătorul și ținta atinsă de proiectil	157
Capitolul al XIV-lea. Cercetarea criminalistică a actelor scrise	165
Secțiunea I. Considerații preliminare.....	165
§ 1. Precizări de ordin terminologic	165
§ 2. Atribuții și competențe în activitatea de cercetare a actelor scrise.....	165
Secțiunea a II-a. Atribuțiile organelor de urmărire penală.....	166
§ 1. Ridicarea și conservarea actelor scrise	166
§ 2. Examinarea actelor	168
§ 3. Stabilirea vechimii actelor	168
§ 4. Alte modalități de verificare folosite de organele judiciare	169
Secțiunea a III-a. Expertiza criminalistică.....	170
§ 1. Considerații generale.....	170
§ 2. Cercetarea criminalistică a falsului în înscrisuri	171
§ 3. Cercetarea criminalistică a textelor dactilografiate.....	174
§ 4. Expertiza criminalistică a actelor scrise de mână.....	178
§ 5. Cercetarea altor categorii de falsuri	184
Capitolul al XV-lea. Identificarea persoanelor și a cadavrelor prin mijloace și metode criminalistice	193
Secțiunea I. Considerații generale.....	193
§ 1. Noțiune.....	193
§ 2. Domenii de aplicare.....	193
Secțiunea a II-a. Identificarea persoanei	194
§ 1. Portretul vorbit.....	194
§ 2. Identificarea persoanei după voce și vorbire.....	199
Secțiunea a III-a. Identificarea cadavrelor necunoscute	201
§ 1. Considerații generale.....	201
§ 2. Metode criminalistice de identificare.....	201
Capitolul al XVI-lea. Înregistrarea penală	206
Secțiunea I. Noțiune. Importanță. Clasificare.....	206
§ 1. Noțiune.....	206
§ 2. Importanță.....	206
§ 3. Clasificare	206
Secțiunea a II-a. Modalitățile de înregistrare folosite de organele de poliție.....	207
§ 1. Înregistrarea alfabetică.....	207
§ 2. Înregistrarea dactiloscopică.....	207
§ 3. Înregistrarea după modul de operare.....	208
§ 4. Înregistrarea animalelor și a obiectelor pierdute sau furate.....	209

Capitolul al XVII-lea. Planificarea activității de urmărire penală	210
Secțiunea I. Generalități	210
§ 1. Noțiune. Importanță	210
§ 2. Principiile planificării activității de urmărire penală	210
§ 3. Elementele planificării	212
§ 4. Forma în care se materializează planul de cercetare	213
Secțiunea a II-a. Versiunile de urmărire penală	214
§ 1. Noțiune	214
§ 2. Elaborarea versiunilor	215
§ 3. Clasificarea versiunilor	216
§ 4. Verificarea versiunilor	217
Capitolul al XVIII-lea. Tactica efectuării cercetării la fața locului	219
Secțiunea I. Considerații preliminare	210
§ 1. Noțiunea cercetării la fața locului	21
§ 2. Situații ce reclamă necesitatea efectuării cercetării la fața locului	214
§ 3. Caractere	220
§ 4. Importanță. Sarcini ale cercetării la fața locului	220
Secțiunea a II-a. Măsurile de pregătire a cercetărilor	221
§ 1. Măsurile ce se impun a fi luate de către organele judiciare și alte organe ori persoane, primele sosite la fața locului	221
§ 2. Pregătirile întreprinse la sediul organului judiciar competent a efectua cerceterea la fața locului, de îndată ce acesta a fost sesizat.	225
Secțiunea a III-a. Efectuarea propriu-zisă a cercetării la fața locului	227
§ 1. Principiile care stau la baza cercetărilor	227
§ 2. Fazele cercetării la fața locului	229
§ 3. Măsurile operative ce pot fi efectuate paralel cu cercetarea la fața locului	231
Secțiunea a IV-a. Mijloacele de fixare a rezultatelor cercetării la fața locului	231
§ 1. Procesul-verbal de cercetare la fața locului	231
§ 2. Schița locului faptei	233
§ 3. Fotografia judiciară	234
§ 4. Fixarea prin mijlocirea fonogramei judiciare a unor activități efectuate cu ocazia cercetării la fața locului	234
§ 5. Fixarea rezultatelor cercetării la fața locului cu ajutorul filmului și a videofonogramei judiciare	235
Capitolul al XIX-lea. Tactica ascultării martorilor	240
Secțiunea I. Considerații de ordin psihologic	240
§ 1. Recepția informațiilor	240
§ 2. Memorarea faptelor	246
§ 3. Reproducerea (redarea) faptelor	246
Secțiunea a II-a. Pregătirea în vederea ascultării martorilor	247
§ 1. Studiarea materialelor cauzei	247
§ 2. Identificarea și precizarea cercului de persoane ce urmează a fi ascultate în calitate de martori	248

§ 3. Ordinea și modalitatea chemării martorilor în vederea ascultării.....	249
§ 4. Locul ascultării martorilor	249
§ 5. Elaborarea planului de ascultare a martorilor.....	250
Secțiunea a III-a. Audierea propriu-zisă	250
§ 1. Etapele audierii	250
§ 2. Procedeele tactice de adresare a întrebărilor	253
Capitolul al XX-lea. Tactica ascultării persoanei vătămate	256
Secțiunea I. Procesul de formare a declarațiilor persoanei vătămate	256
§ 1. Perceperea faptelor.....	256
§ 2. Memorarea faptelor.....	257
§ 3. Reproducerea faptelor.....	257
Secțiunea a II-a. Fazele ascultării persoanei vătămate	258
1. Identificarea și discuțiile prealabile	258
2. Relatarea liberă	258
3. Întrebările de control.....	259
Secțiunea a III-a. Procedee tactice de ascultare	260
Capitolul al XXI-lea. Tactica ascultării învinutului sau inculpatului	261
Secțiunea I. Considerații preliminare.....	261
Secțiunea a II-a. Fazele ascultării învinutului sau inculpatului	261
§ 1. Identificarea și discuțiile prealabile	261
§ 2. Relatarea liberă	262
§ 3. Întrebările de control.....	262
Secțiunea a III-a. Atitudini ale învinutului sau inculpatului față de învinuirea ce i se aduce. Procedeele tactice ce pot fi utilizate în raport cu poziția pe care acesta se situează.....	263
§ 1. Atitudinea de recunoaștere a faptelor.....	263
§ 2. Atitudinea de negare a faptelor	264
§ 3. Prezentarea probelor de învinuire	265
§ 4. Verificarea alibiurilor.....	266
Secțiunea a IV-a. Mijloacele tehnico-științifice de constatare a sincerității sau nesincerității declarațiilor persoanelor	267
§ 1. Mijloacele tehnice de detectare a simulării.....	268
§ 2. Organizarea și etapele testării	268
§ 3. Considerații pe marginea valorii probante a constatării stresului psihologic cu ajutorul poligrafului.....	270
Secțiunea a V-a. Ascultarea inculpatului în instanță	271
§ 1. Considerații preliminare.....	271
§ 2. Psihologia inculpatului în fața instanței	272
§ 3. Pregătirea ascultării inculpatului.....	273
§ 4. Ascultarea propriu-zisă a inculpatului.....	274
§ 5. Consemnarea declarațiilor inculpatului.....	276

Capitolul al XXII. Tactica efectuării confruntării. (6)	279
Secțiunea I. Noțiuni preliminare	279
Secțiunea a II-a. Pregătirea în vederea efectuării confruntării	280
Secțiunea a III-a. Implicațiile psihologice ale confruntării.	281
Secțiunea a IV-a. Efectuarea confruntării.....	284
Capitolul al XXIII. Tactica efectuării prezentării pentru recunoaștere. (7)	286
Secțiunea I. Noțiunea de prezentare pentru recunoaștere	286
Secțiunea a II-a. Prezentarea pentru recunoaștere a persoanelor.....	286
§ 1. Modalitățile prezentării pentru recunoaștere.....	286
§ 2. Pregătirea în vederea prezentării pentru recunoaștere	287
§ 3. Modul de efectuare a prezentării pentru recunoaștere.....	288
Secțiunea a III-a. Prezentarea pentru recunoaștere a cadavrelor	290
Secțiunea a IV-a. Prezentarea pentru recunoaștere a obiectelor	291
Secțiunea a V-a. Prezentarea animalelor pentru recunoaștere	291
Secțiunea a VI-a. Recunoașterea persoanelor, obiectelor și cadavrelor după fotografii	292
Capitolul al XXIV-lea. Mijloacele de fixare a declarațiilor persoanelor.	296
Secțiunea I. Procesul-verbal de ascultare	296
Secțiunea a II-a. Declarația scrisă de persoana ascultată.....	297
Secțiunea a III-a. Procesul-verbal de efectuare a confruntării	297
Secțiunea a IV-a. Procesul-verbal de efectuare a prezentării pentru recunoaștere	298
Secțiunea a V-a. Fixarea declarațiilor prin mijlocirea fonogramei și videofonogramei judiciare.....	299
Capitolul al XXV-lea. Tactica efectuării reconstituirii. (13)	301
Secțiunea I. Considerații preliminare	301
§ 1. Noțiunea și importanța reconstituirii	301
§ 2. Felurile reconstituirii.....	301
Secțiunea a II-a. Organizarea reconstituirii	306
Secțiunea a III-a. Regulile tactice de efectuare a reconstituirii.....	307
Secțiunea a IV-a. Mijloacele de fixare a rezultatelor reconstituirii	309
Capitolul al XXVI-lea. Tactica efectuării percheziției și a ridicării de obiecte și înscrisuri. (A)	312
Secțiunea I. Generalități.....	312
§ 1. Noțiune. Importanță.	312
§ 2. Pregătirea percheziției.....	313
Secțiunea a II-a. Regulile tactice de efectuare a percheziției.....	316
§ 1. Percheziția corporală	316
§ 2. Percheziția locurilor închise.....	318
§ 3. Percheziția locurilor deschise.....	322
§ 4. Alte genuri de percheziții.....	322

Secțiunea a III-a. Ridicarea de obiecte și înscrisuri	324
Secțiunea a IV-a. Mijloacele de fixare a rezultatelor percheziției și ale ridicării de obiecte și înscrisuri.....	326
Capitolul al XXVII-lea. Constatarea tehnico-științifică și expertiza criminalistică.	332
Secțiunea I. Considerații preliminare	332
§ 1. Noțiune	332
§ 2. Sistemul unităților și laboratoarelor de expertiză criminalistică	332
Secțiunea a II-a. Constatarea tehnico-științifică	334
§ 1. Cazurile în care se poate dispune efectuarea constatărilor tehnico-științifice	334
§ 2. Specialiștii abilitați să efectueze constatări tehnico-științifice	334
§ 3. Modul de dispunere a constatărilor tehnico-științifice	335
Secțiunea a III-a. Expertizele criminalistice	335
§ 1. Ordonarea efectuării expertizelor	335
§ 2. Pregătiri în vederea efectuării expertizei	336
§ 3. Efectuarea expertizei criminalistice	337
§ 4. Raportul de expertiză	339
Capitolul al XXVIII-lea. Metodica cercetării faptelor cauzatoare de moarte violentă.	344
Secțiunea I. Considerații preliminare	344
§ 1. Importanța cercetării faptelor săvârșite împotriva vieții	344
§ 2. Sarcinile organelor judiciare care iau cunoștință de săvârșirea faptelor cauzatoare de moarte violentă	344
§ 3. Sarcinile echipei operative sosite la fața locului	345
Secțiunea a II-a. Particularitățile cercetării la fața locului	351
§ 1. Urgența deplasării și folosirea mijloacelor tehnico-științifice moderne de cercetare	351
§ 2. Cercetarea în echipă	352
§ 3. Fazele cercetării la fața locului	353
§ 4. Examinarea cadavrului	354
Secțiunea a III-a. Desfășurarea urmăririi penale	357
§ 1. Dispunerea constatărilor și expertizelor medico-legale și criminalistice	357
§ 2. Ascultarea persoanelor	359
Capitolul al XXIX-lea. Cercetarea infracțiunii de delapidare	365
Secțiunea I. Constatarea faptelor și verificarea actelor de constatare	365
Secțiunea a II-a. Examinarea actelor de constatare	366
Secțiunea a III-a. Efectuarea urmăririi penale	366
§ 1. Elaborarea versiunilor	366
§ 2. Ascultarea martorilor	367
§ 3. Ascultarea învinutului sau inculpatului	368
§ 4. Dispunerea constatărilor tehnico-științifice și a expertizelor contabile	368
§ 5. Alte activități specifice cercetării infracțiunii de delapidare	370

Capitolul al XXX-lea. Cercetarea faptelor de furt și tâlhărie.....	371
Secțiunea I. Constatarea faptelor	371
Secțiunea a II-a. Cercetarea la fața locului	371
Secțiunea a III-a. Alte activități de urmărire penală	371
§ 1. Ascultarea persoanelor	371
§ 2. Efectuarea perchezițiilor și a reconstituirilor	375
Secțiunea a IV-a. Particularitățile cercetării unor infracțiuni de furt	377
§ 1. Furtul din locuințe	377
§ 2. Furtul din buzunare	378
§ 3. Furtul de autoturisme. Furtul din autoturisme.....	379
Capitolul al XXXI-lea. Cercetarea accidentelor de muncă.....	387
Secțiunea I. Considerații preliminare	387
§ 1. Cadrul juridic	387
§ 2. Competențe. Atribuții	388
§ 3. Principalele aspecte ce trebuie clarificate la cercetarea accidentelor de muncă.....	389
Secțiunea a II-a. Cercetarea la fața locului	390
§ 1. Constituirea echipei operative.....	390
§ 2. Efectuarea cercetărilor	391
Secțiunea a III-a. Efectuarea altor acte de urmărire penală	391
§ 1. Ascultarea persoanelor.....	392
§ 2. Dispunerea expertizelor judiciare	394
§ 3. Stabilirea răspunderii penale a persoanelor cercetate.....	395
Capitolul al XXXII-lea. Cercetarea accidentelor de trafic rutier.....	391
Secțiunea I. Considerații preliminare.....	391
§ 1. Cadrul juridic	391
§ 2. Competențe. Atribuții.....	391
Secțiunea a II-a. Cercetarea la fața locului	391
§ 1. Constituirea echipei operative.....	391
§ 2. Efectuarea cercetărilor	391
Secțiunea a III-a. Efectuarea altor acte de urmărire penală	401
§ 1. Ascultarea persoanelor.....	401
§ 2. Efectuarea constatărilor tehnico-științifice și a expertizelor judiciare	403
Bibliografie.....	408

1
1
2
7
7
8
6
7
7
8
6
0
0
0
7
2
2
2
0
0
0
0
0
7
7
7
7
1
1
2

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

